Mitropolitul
ANTONIE PLĂMĂDEALĂ

CUVINTE LA ZILE MARI

Mitropolitul Antonie Plămădeală (1926-2005)

Personalitate enciclopedică, ierarh şi cărturar.

Născut în Basarabia, a urmat cursuri de teologie la seminariile din Chişinău şi Bucureşti, apoi universitare la Bucureşti şi Cluj, şi doctorale la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti (1956-1959). În urma studiilor de specializare în Teologie şi Filosofie la „Heythrop College" de lângă Oxford şi apoi în Londra (1968-1970) obţine doctoratul în Teologie la Colegiul amintit (1971) şi la Institutul Teologic din Bucureşti (1972).

În anul 1949 a fost tuns în monahism la Mănăstirea Prislop cu numele de Antonie, iar în anul 1953 a fost hirotonit ieromonah. Condamnat pentru activitate anticomunistă, a fost arestat şi închis la Jilava (1954-1956) şi scos din rândurile clerului până în 1968. La 27 decembrie 1970 a fost hirotonit episcop-vicar patriarhal cu titlul de „Ploieşteanul", în 1979 a fost ales episcop al Buzăului, iar în 1982 arhiepiscop al Sibiului şi mitropolit al Ardealului.

A desfăşurat o activitate deosebit de bogată. A reprezentat Biserica Ortodoxă Română la numeroase întâlniri ecumenice peste hotare, participând la adunări ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor şi ale Conferinţei Bisericilor Europene, precum şi la mai multe sesiuni ale Comisiei mixte internaționale de dialog între Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică. A susţinut conferinţe, cursuri şi comunicări în Spania, Anglia, Franţa, Belgia, Germania, Suedia, Finlanda, Italia, Elveţia, S.U.A., Australia ş.a. Realizările în plan administrativ şi gospodăresc sunt de asemenea numeroase: la Buzău a început restaurarea clădirilor de la centrul eparhial şi a peste 15 biserici-monumente istorice, iar ca ierarh la Sibiu a construit o clădire nouă la centrul eparhial, una la schitul Păltiniş, a întemeiat Muzeul Eminescu, a restaurat mai multe biserici-monumente istorice, culminând cu amplele lucrări de construcţie şi refacere de la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus. A fost prolific şi ca scriitor, publicând numeroase opere în volum sau articole ce tratează teme de teologie, istoria culturii şi a Bisericii Ortodoxe Române (*Dascăli de cuget şi simţire românească* – 1981, *Biserica slujitoare* – 1972, *Cuvinte la zile mari* – 1989, *Calendar de inimă românească* –1988, *Pagini dintr-o arhivă inedită. Documente literare* – 1984, *Spiritualitate şi istorie la întorsura Carpaţilor* – 1983, *Contribuţii istorice privind perioada 1918-1939. Elie Miron Cristea. Documente corespondenţă* – 1987, ş.a.), de spiritualitate (*Tradiţie şi libertate în spiritualitatea ortodoxă* – 1983), dar şi un roman (*Trei ceasuri în iad* – 1970).

A fost ales membru de onoare al Academiei Române şi al Academiei de Ştiinţe din Chişinău (1992) şi al unor asociaţii culturale de peste hotare.

Este înmormântat la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus.

Mitropolitul
ANTONIE PLĂMĂDEALĂ

CUVINTE LA ZILE MARI

editura
Σοφία

București

Redactor: Anişoara Berbece

Coperta: Ieromonah Savatie Baştovoi

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

ANTONIE, mitropolit al Ardealului, Crişanei şi Maramureşului

Cuvinte la zile mari / mitropolitul Antonie Plămădeală – Bucureşti: Editura Sophia, 2009

ISBN 978-973-136-145-1

252

Cuvânt înainte

Două evenimente mari: Naşterea şi Învierea

Dorind să încheg o carte de predici din cele rostite în Catedrala din Sibiu de-a lungul anilor de când sunt mitropolit aici, mi-am dat seama că, dacă aş include şi *Pastoralele* de Crăciun şi de Paşti, volumul ar ieşi incomod de mare. Am ajuns la soluţia unui al doilea volum. N-am vrut să renunţ la ele, fiindcă de la începutul pastoraţiei ca episcop eparhiot la Buzău mi-am făcut planul de a nu repeta în *Pastorale*, în fiecare an, aceleaşi generalităţi. Am tratat teme legate fie de Naşterea Domnului, fie de Învierea Lui, mereu din alte unghiuri, în aşa fel încât, cândva, să poată constitui capitole ale unui tratat despre aceste două importante evenimente, unul din viaţa omenirii, celălalt din viaţa creştină. În momentul de faţă aceste capitole pot forma un tot, aşa că le-am inclus în acest volum în părţi aparte.

Unele repetiţii vor fi inerente, dar nu fără folos pentru cei care le vor citi.

Am mai adăugat acestor două părţi – fiindcă de data aceasta volumul ar fi fost, numai cu ele, prea mic – şi unele predici la *Zile mari*, precum la sărbători ale Maicii Domnului, ale unor sfinţi, la Izvorul Tămăduirii, la Anul Nou, la Înălţare, la Cincizecime ş.a.

Este de prisos să mai spun şi aici ceea ce am spus în *Cuvântul înainte* de la primul volum, intitulat: *Tâlcuri noi la texte vechi*. Şi aceasta e o carte de teologie, deşi se prezintă ca o carte de predici. E o încercare de teologie exegetică, dogmatică şi morală şi, ca şi cealaltă, mai ales apologetică. Creştinii de azi cer argumente şi expuneri logice, convingătoare. Retorica, savantă sau lacrimogenă, cultivată altădată şi gustată de credincioşi, azi pierde din ce în ce mai mult teren. Creşte nivelul de cultură şi civilizaţie şi creşte exigenţa credincioşilor. Şi e bine. Dar aceasta ne obligă la o predică nouă.

O etapă spre o predică nouă, aceasta s-au vrut predicile noastre. Ele şi-au scos substanţa din textele biblice, explicate într-o manieră pe care am

dorit-o nouă, colocvială, o stare de vorbă, un schimb de idei, o pătrundere mai adâncă în toate implicaţiile textelor, o aducere a înţelesului lor la înţelesurile pentru azi, o reintegrare a lor în sacru prin descoperirea coerenţelor, a rosturilor lor eterne, valabile atunci, dar şi azi şi întotdeauna. O scoatere a lor de sub bănuiala de demodare, de texte pentru o epocă apusă.

Ascultătorii de la Sibiu s-au dovedit foarte sensibili la această lectură în stil nou a Evangheliilor. Deocamdată am făcut experienţa cu Evangheliile. Dacă mă va ajuta Dumnezeu, o voi continua cu locurile mai relevante, mai grele, obscure chiar, şi din celelalte cărţi ale Noului Testament.

Ceea ce am spus despre parabole şi istorioare în introducerea la primul volum e valabil şi pentru volumul acesta. Tema unora dintre ele am luat-o de la un teolog popular de altădată, un autodidact care a făcut bună misiune: Nicodim Măndiţă, protosinghel.

Fiindcă am introdus în volum şi *Pastoralele* trimise credincioşilor la Crăciun şi la Paşti, vreme de mai mulţi ani, şi fiindcă de fiecare dată am spus sau am lăsat să se înţeleagă că fiecare din cele două sărbători e „cea mai mare sărbătoare", aş vrea să încerc aici o scurtă lămurire. Care e mai mare? Naşterea sau Învierea? Amândouă sunt cele mai mari? Fiind două, nu pot fi amândouă cele mai mari, privite din acelaşi punct de vedere. N-ar fi logic. Dar dacă le-am privi din puncte de vedere diferite? De fapt tocmai acest lucru îl vom încerca: să arătăm că, privite din puncte de vedere diferite, ambele sunt cele mai mari.

Naşterea Domnului, spune Sfântul Maxim Mărturisitorul, împarte istoria în două. Până la Hristos şi după Hristos („Răspunsuri către Talasie", în *Filocalia*, III, Sibiu, 1948, pp. 69-75). Sfântul Ioan Damaschin spune că deşi Ecclesiastul (I, 9-10) spusese că nu se mai întâmplă nimic nou sub soare, totuşi un eveniment nou sub soare a fost Întruparea Cuvântului. Acesta, „fiind Dumnezeu desăvârşit, Se face om desăvârşit şi săvârşeşte cea mai mare noutate dintre toate noutăţile, singurul sub Soare prin care se arată puterea infinită a lui Dumnezeu. Căci ce poate fi mai mare decât ca Dumnezeu să Se facă om? Şi Cuvântul S-a făcut fără schimbare trup (cf. Ioan 1, 14) din Duhul cel Sfânt şi din Maria Sfânta, pururea Fecioară, Născătoare de Dumnezeu" (*Dogmatica*, trad. D. Fecioru, Bucureşti, 1938, p. 145).

Importanţa unică a Naşterii Domnului pentru umanitate constă în faptul că, făcându-Se Om, Fiul lui Dumnezeu afirmă în modul cel mai desăvârşit cu putinţă *valoarea omului*. Dumnezeu nu se mai adresează omului numai în mod indirect. Se face El Însuşi şi Om, fără a înceta să fie Dumnezeu. Prăpastia dintre Dumnezeu şi om este astfel abolită. Eul dumnezeiesc se face şi Eu uman şi se face experiat de oameni ca un Tu nemijlocit. Dumnezeu afirmă astfel cinstea nebănuită a umanităţii şi destinul ei unic.

Naşterea Domnului înseamnă intrarea în istorie a lui Dumnezeu cel supratemporal. Astfel, este valorificată istoria omului. Părintele profesor Dumitru Stăniloae scrie: „Valoarea timpului ca drum spre veşnicie a arătat-o Însuşi Dumnezeu asumând viaţa în timp, deci o vieţuire trecătoare în timp. Faptul că Fiul lui Dumnezeu prin asumarea creatului a asumat timpul lui, a dat vieţii noastre o valoare veşnică. Faptul întrupării Lui dă celor săvârşite de El în timp, dar şi celor săvârşite de noi, o semnificaţie veşnică" (*Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Craiova, 1987, p. 291).

În alt loc din aceeaşi lucrare citim: „A fost suprema cinstire şi înălţare pe care a adus-o Dumnezeu omului făcându-Se El Însuşi om şi frate cu omul" (p. 302). Aceasta o afirmă încă Sfântul Ilarie când, vorbind despre Întrupare, zice: „Umilinţa Sa este nobleţea noastră, slăbiciunea Sa este fericirea noastră" (*De Trinitate*, II, 25, *PL* X, 10, 67 A).

În Vechiul Testament, Profetul Daniil situa venirea lui Mesia la „plinirea vremii" (7, 22), la „sfârşitul vremii" sau la „vremea rânduită" (11, 35). Sfântul Apostol Pavel situează explicit „plinirea vremii" la Naşterea Mântuitorului: *Când însă a venit plinirea vremii, a trimis Dumnezeu pe Fiul Său, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să luăm înfierea* (Galateni 4, 4-5). În acest text, ca şi în textul paralel din Efeseni 1, 9-10, în care e vorba de „iconomia plinirii vremurilor", Apostolul afirmă suveranitatea lui Dumnezeu asupra istoriei şi hotărârea dumnezeiască din veci cu privire la trimiterea în lume a Fiului.

Întruparea Mântuitorului constituie centrul istoriei; ea marchează sfârşitul unei epoci (Evrei 11, 26): „sfârşitul veacurilor" şi începutul unei alte epoci. Pentru Sfântul Apostol Pavel, ca şi pentru concepţia creştină autentică, în general, momentul venirii în lume a Fiului lui Dumnezeu este *centrul temporal al tuturor celorlalte evenimente istorice.* Trecutul şi viitorul primesc sens numai în lumina acestui eveniment unic şi irepetabil.

Această concepţie asupra istoriei este exprimată foarte clar de însăşi cronologia creştină, iniţiată de străromânul Dionisie Exiguul. Această cronologie nu mai socoteşte anii „de la începutul lumii", ca în iudaism, ci ea situează începutul într-un punct nedeterminat, care coboară dinspre Hristos înspre trecut; tot astfel, în cronologia creştină, sfârşitul lumii se plasează într-un punct nedeterminat al aceleiaşi lumi, dar în viitor (cf. Oscar Cullmann, *Christ et le temps*, Neuchâtel – Paris, 1947, pp. 11-12).

De „plinirea vremii" şi de sensurile acestei expresii se ocupă pe larg părintele profesor Dumitru Stăniloae (*Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Craiova, 1987, pp. 284-293): „Plinire a vremii" este opera de mântuire a lui Hristos, în ansamblu, avându-şi, bineînţeles, începutul în întrupare. Citām din acest ca-

pitol: „Momentul în care se produce întruparea Fiului lui Dumnezeu în timp, după pregătirea lui pentru acest eveniment, pentru ca să-l facă pe om să ştie după aceea spre ce fel de sfârşit înaintează, ar putea fi socotit un centru al timpului. Dar Noul Testament îl numeşte mai degrabă timpul de pe urmă, nu însă chiar sfârşitul timpului. Aceasta pentru că, după ce vine în timp Fiul lui Dumnezeu cel întrupat, timpul s-a umplut propriu-zis de Dumnezeu, la Care a fost făcut să ajungă. Nu numai Dumnezeu a intrat în timp, ci şi timpul a intrat în veşnicia lui Dumnezeu, deşi încă n-a ajuns la sfârşitul lui ca timp. Căci pe de o parte se spune că Hristos a fost *orânduit mai înainte de întemeierea lumii, dar s-a arătat în timpurile de pe urmă* (I Petru 1, 20), sau că Hristos *a pătimit acum, la sfârşitul veacurilor* (Evrei 11, 26), dar pe de alta Hristos spune: *Eu voi fi cu voi în toate zilele, până la sfârşitul veacului* (Matei 28, 20). Iar Sfântul Apostol Pavel numeşte «sfârşitul, viaţa veşnică» (Romani 8, 21)" (p. 286).

„«Împlinirea» (umplerea) timpului constă deci pe de o parte în extrema coborâre a lui Dumnezeu la creaturile Lui temporale, iar pe de alta în extrema înălţare a creaturilor temporale la veşnicia divină, fără să anuleze din ele cât sunt pe pământ temporalitatea trăită" (p. 290).

Din cele de mai sus se vede limpede că din punctul de vedere al istoriei, evenimentul întrupării lui Dumnezeu în istorie este cel mai mare eveniment al tuturor timpurilor. Dumnezeu vine sub chip de om pe pământ. Trăieşte ca om. Vorbeşte. Învaţă. Dumnezeu devine Învăţător prin cuvânt care se rosteşte, se aude, se constituie în fraze care folosesc logica omenească, se face înţeles. Cel mai mare criteriu de judecată şi de orientare, pe care l-a putut spera vreodată omenirea, se manifestă, se produce, se descoperă în grai omenesc, pe înţeles omenesc. Dumnezeu Se face înţeles oamenilor. Creatorul Se explică şi Se descoperă creaturii.

Învierea Domnului e demonstrarea veşniciei sufletului, a nemuririi lui. E dovada cea mai mare. Şi, mai ales, e dovada cea mai mare că *Cel Întrupat* avea putere asupra morţii. Că era nemuritor. Că era Dumnezeu. De aceea Sfinţii Părinţi, vorbind despre *Înviere*, o numesc *cel mai mare eveniment*, dar e cel mai mare al cărui subiect a fost *Cel Întrupat*. E desigur tot aşa de mare şi raportat la istorie, pentru că depăşeşte, calcă legile istoriei. Învierea face parte din suita de evenimente mari care lucrează mântuirea oamenilor. Ea poate fi deci privită *în unitate* cu Întruparea.

Iată cum vorbeşte despre amândouă Sfântul Ioan Gură de Aur.

Despre **Naştere**:

„Astăzi a fost dezlegată legătura cea veche, diavolul a fost făcut de ruşine, demonii au fugit, moartea a fost distrusă, raiul s-a deschis, blestemul

a dispărut, păcatul a fost alungat, înşelăciunea s-a depărtat, adevărul s-a reîntors, iar cuvântul evlaviei s-a răspândit şi a alergat pretutindeni" („Cuvânt la Naşterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos", în *Cuvântări la Praznice Împărăteşti*, trad. D. Fecioru, Bucureşti, 1942, pp. 35-36).

Despre **Înviere:**

„Astăzi surpată este tirania diavolului; astăzi s-au dezlegat legăturile morţii şi biruinţa iadului a dispărut... Astăzi, liberând firea omenească de tirania diavolului, a întors-o la nobleţea de mai înainte" („Cuvânt la Sfintele Paşti", *op. cit.*, pp. 212, 216).

Fiecăreia dintre sărbătorile care actualizează evenimentele mântuitoare ale Domnului i se pot, deci, „apropria" calificative similare.

Atât **Naşterea,** cât şi **Învierea Domnului** nu sunt evenimente istorice obişnuite, căci nu provin din concursul forţelor şi împrejurărilor naturale. Totuşi, amândouă au o relaţie cu istoria. Fiecare dintre ele este un *perfectum* al istoriei, căci s-au petrecut odată pentru totdeauna, nu se petrec continuu, după nişte legi generale ale existenţei. Fiecare dintre ele este o noutate absolută în istorie. Totuşi, numai evenimentul Naşterii este considerat „plinirea vremii", Învierea desăvârşind ceea ce s-a început la Naştere (cf. pr. prof. dr. V. Mihoc, din convorbiri personale).

Sperăm ca şi acest al doilea volum să se bucure de acelaşi interes ca şi cel dintâi şi ca preoţii noştri să găsească în predicile şi pastoralele incluse în el idei şi sugestii pentru propriile lor predici, prin care să răspundă la chemarea Domnului: „Mergând, învăţaţi..."

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului
24 august 1989, Păltiniş

TAINA
CEA DIN VEAC ASCUNSĂ

EVANGHELIA IDENTITĂŢII MÂNTUITORULUI[1]

Mi-aduc aminte că, încă pe când eram copil şi am început să fiu atent la textul Evangheliei citite în biserică şi chiar şi în primii ani de studii teologice la Seminar, mi se părea ciudată Evanghelia care se citea în Duminica de dinaintea Naşterii Domnului. Mi se părea ciudată pentru că, aşa cum aţi auzit-o şi dumneavoastră astăzi, e o Evanghelie alcătuită dintr-un şir de nume. Cutare s-a născut din cutare, din cutare s-a născut cutare, şi aşa se înşiră 42 de nume, însemnând tot atâtea generaţii de strămoşi pământeşti ai lui Iisus. Îmi puneam totdeauna întrebarea: De ce se citesc? De ce e nevoie să-i cunoaştem, mai ales că nici nu-i putem ţine minte, şi nici nu-mi apărea necesară fie şi numai auzirea lor? Mi se părea şi puţin obositor să ascult această înşirare de nume neobişnuite nouă, celor de azi.

Mă întreb acum: Câţi dintre dumneavoastră nu v-aţi pus aceeaşi întrebare astăzi, nu v-aţi simţit încercaţi de acelaşi sentiment de puţină oboseală şi n-aţi gândit că e cam inutilă enumerarea acestor 42 de nume?

Cartea neamului lui Iisus, fiul lui David, fiul lui Avraam. Avraam a născut pe Isaac; Isaac a născut pe Iacov; Iacov a născut pe Iuda şi pe fraţii lui. Iuda a născut pe Fares şi pe Zara, din Tamar; Fares a născut pe Esrom; Esrom a născut pe Aram; Aram a născut pe Aminadav; Aminadav a născut pe Naason; Naason a născut pe Salmon; Salmon a născut pe Booz, din Rahav; Booz a născut pe Obed, din Rut, Obed a născut pe Iesei; Iesei a născut pe David regele; regele David a născut pe Solomon din femeia lui Urie; Solomon a născut pe Abia; Abia a născut pe Asa; Asa a născut pe Iosafat; Iosafat a născut pe Ioram; Ioram a născut pe Ozia; Ozia a născut pe Ioatam; Ioatam a născut pe Ahaz; Ahaz a născut pe Iezechia; Iezechia a născut pe Manase; Manase a născut pe Amon; Amon a născut pe Iosia; Iosia a născut pe Iehonia şi pe fraţii lui, la strămutarea în Babilon. După strămutarea în Babilon Iehonia a născut pe Salatiel; Salatiel a născut pe Zorobabel; Zorobabel a născut pe Abiud; Abiud a născut pe Eliachim; Eliachim a născut

---

[1] Cuvânt rostit la Duminica dinaintea Naşterii Domnului în anul 1983, în Catedrala din Sibiu.

pe Azor; Azor a născut pe Sadoc; Sadoc a născut pe Achim; Achim a născut pe Eliud; Eliud a născut pe pe Eleazar; Eleazar a născut pe Maton; Maton a născut pe Iacov; Iacov a născut pe Iosif, logodnicul Mariei, din care S-a născut Iisus, Care se cheamă Hristos. Aşadar, peste tot, de la Avraam până la David sunt patrusprezece neamuri; de la David până la strămutarea în Babilon sunt patrusprezece neamuri, şi de la strămutarea în Babilon până la Hristos sunt patrusprezece neamuri (Matei 1, 1-17).

De ce a rânduit Biserica să se citească totuşi şirul acestor generaţii acum, cu o Duminică înainte de Naşterea Domnului? Iată întrebarea la care m-am gândit că e bine să încercăm să răspundem astăzi, şi să încercăm să ne plasăm în intenţia pe care a avut-o tradiţia Bisericii, atunci când a rânduit ca *această Evanghelie şi nu alta* să se citească într-o Duminică precum aceasta. Vom vedea de îndată că înşirarea acestor 42 de generaţii nu e fără rost.

În primul rând, Evanghelistul Matei a vrut prin aceasta să arate că Cel a Cărui naştere urma să o relateze nu era un oarecine, ci că era urmaş, pe linie omenească, al lui David regele. Ca să demonstreze acest lucru, a pornit mai dinainte, de la Avraam, voind să-l înscrie pe David pe linia descendenţei din părintele israeliţilor. A arătat din om în om, din generaţie în gene raţie, că de la Avraam până la David au fost 14 generaţii; de la David până la strămutarea în robia Babilonului, alte 14 generaţii şi de la robia Babilonului până la naşterea lui Iisus Hristos au fost iarăşi 14 generaţii, toate ţinându-se ca verigile unui lanţ, una din alta, între strămoşi intrând deci şi regele David.

De ce era important ca Evanghelistul să demonstreze acest lucru? Era important pentru că tot Vechiul Testament fusese o carte a aşteptării. Aşteptarea celui Nou. Cei din Vechiul Testament au trăit astfel, permanent, întru aşteptarea venirii lui Mesia. Pe Mesia L-au căutat în viziunile lor prorocii şi au alimentat speranţa poporului în venirea Lui. Ca să nu lase să se stingă speranţa, din când în când L-au şi descris, aşa cum Îl vedem, în chip profetic; ba chiar au căutat să-I determine şi timpul şi locul venirii, şi neamul din care se va trage.

Lui Isaia i s-a descoperit că va fi „mlădiţă din rădăcina lui Iesei" (Isaia 11, 1), adică din neamul regelui David, căci David era fiul lui Iesei: *Şi în vremea aceea, mlădiţa cea din rădăcina lui Iesei va fi ca un steag pentru popoare; pe ea o vor căuta neamurile şi sălaşul ei va fi plin de slavă* (Isaia 11, 10).

De altfel acest amănunt îi fusese promis chiar lui David, prin prorocul Natan, că va asigura dintre urmaşii lui pe cineva care *va întări stăpânirea sa* (II Regi 7, 13).

Iată deci cum, prin înşirarea acestei genealogii, Sfântul Matei Evanghelistul a vrut să demonstreze în primul rând acest lucru: că Cel care se va

naşte şi va fi din neamul lui David, răspunzând acestui semn al prorociei, va fi Mesia. Este de la sine înţeles că nu numai acest semn urma să fie semnul recunoaşterii lui Mesia, ci şi faptul că se va naşte dintr-o Fecioară (Isaia 7, 14), în Betleem (Miheia 5, 2), că va scăpa de o primejdie prin fuga în Egipt (Osea 11, 1), că va fi denumit Fiu al lui Dumnezeu (Psalmi 2; Isaia 9, 6) şi Fiul Omului (Daniil 7, 13), că va pătimi (Isaia 53), că va vindeca pe bolnavi şi va învia morţii (Iezechiel 37, 10; Matei 10, 8; 11, 5) şi va învia şi El (Isaia 53, 10; Psalmi 15, 10; Matei 16, 21; Ioan 20, 9). Dar toate acestea ar fi fost insuficiente, dacă Cel în cauză n-ar fi fost din neamul lui David.

Iată de ce Evanghelistul ne asigură, înainte de toate, că Cel despre care scrie era din neamul lui David.

El vrea să ne asigure că Iisus îndeplinea cea dintâi condiţie, legată de Naşterea Sa. Pe aceasta a dorit să ne-o asigure mai întâi. După aceea va arăta-o şi pe cea de-a doua, anume că Mesia se va naşte dintr-o Fecioară şi celelalte. Evanghelistul Matei, care şi-a scris Evanghelia mai ales pentru evrei, trebuie să le demonstreze mesianitatea lui Iisus cu Biblia Vechiului Testament în mână. El argumentează. Convinge cu texte care aveau valoare de fapte, că Iisus era cel promis şi prorocit. Şi pe lângă iudeii din vremea sa, ne convinge şi pe noi.

De aceea ne înşiră toată această listă de nume.

Dacă ştim să analizăm, ne dăm seama că nu va fi deloc uşoară sarcina Evanghelistului, să stabilească 42 de generaţii înaintea lui Hristos, începând de la Avraam, din om în om. Trebuie să bănuim o muncă de cercetare erudită. Nici în vremea noastră, cu mijloace moderne, aşa ceva n-ar fi deloc uşor de făcut. Fără asistenţa Sfântului Duh, ni se pare imposibilă, şi am putea-o bănui de improvizaţie, cu ajutorul imaginaţiei! Să ne gândim fiecare la genealogia personală. Până la câte generaţii ne putem duce în urmă? Până la a treia, să zicem până la a cincea, dar mai departe se impun cercetări foarte serioase, uneori de o viaţă de om, şi tot ar fi greu să-şi afle cineva strămoşii, cu numele lor, până la 42-a generaţie! Acest Sfânt Evanghelist Matei nu era un oarecare, dacă a putut el să facă astfel de cercetări în genealogia lui Iisus, şi să stabilească cu mare precizie cum îi chema pe toţi, din om în om, de la Avraam până la vremea naşterii lui Iisus Hristos, pe mai bine de o mie de ani. Cred că ar trebui chiar şi numai pentru aceasta să-l trecem printre primii genealogişti din era noastră şi să-l facem patronul unei astfel de profesii!

Vom înţelege acum că această încercare a evanghelistului de a-L aşeza pe Iisus pe linia descendenţei din regele David vine să răspundă nevoii de

stabilire a identităţii lui Iisus Hristos. Aş zice chiar că Evanghelia de astăzi s-ar putea numi *Evanghelia identităţii lui Iisus* sau, dacă vreţi, cu nişte termeni foarte contemporani, aş zice că este o piesă importantă în procesul stabilirii paternităţii pământeşti a lui Iisus.

Cine era Iisus? Aceasta este întrebarea care s-a pus atunci, la naşterea Lui, întrebarea care s-a pus după naşterea Lui, întrebarea care s-a pus în timpul vieţii Lui, întrebarea care s-a pus la învierea Lui, întrebarea care se pune de atunci, generaţie după generaţie, şi pe care ne-o punem şi noi creştinii din generaţia aceasta. Cine este? Cine a fost Iisus? Preocuparea pentru stabilirea identităţii pământeşti a lui Iisus s-a impus de la începutul începuturilor.

Şi nu întâmplător. O identitate strict pământească l-ar fi mărginit la pământ, la a fi om ca toţi oamenii. Deci nu Dumnezeu. Nu mai mult decât un om, oricât de mare, oricât de sfânt, oricât de dăruit cu daruri extraordinare, dar *om*. O identitate numai cerească, printr-o naştere exclusiv supranaturală, în afara conştiinţei oamenilor, printr-o coborâre din Cer sau printr-o apariţie fără explicaţii în mijlocul oamenilor, care să nu-I ştie părinţii, strămoşii, satul natal, oraşul, care să fi apărut printr-o întrupare tainică, L-ar fi făcut *numai* Dumnezeu, copleşindu-i pe oameni cu strălucirea, puterea şi măreţia Sa, obligându-i, anulându-le voinţa şi capacitatea de alegere şi hotărâre personală în ceea ce urmau să facă şi în felul cum urmau să-L primească.

După iconomia dumnezeiască El nu trebuia să provoace astfel de reacţii din partea oamenilor. Trebuia să ajungă în mijlocul lor, lăsându-le posibilitatea liberului arbitru, a liberei decizii: pentru El, sau împotriva Lui. Pentru aceasta trebuia să le ofere argumente care să-i convingă, dar nu să-i constrângă.

Drept aceea, s-a hotărât în *Sfatul cel ceresc*, să se nască *Dumnezeu-Om*. Şi tocmai acest lucru se străduiesc evangheliştii să-l prindă în cuvinte, şi să aducă probe pentru una, ca şi pentru cealaltă origine a Sa.

Sfântul Luca, de pildă, al doilea genealogist după Sfântul Matei, îşi începea relatarea naşterii prin descoperirea identităţii cereşti a lui Iisus. Să ne aducem aminte cum, la Buna Vestire, Gavriil Arhanghelul venind i-a spus Fecioarei Maria: *Bucură-te, cea plină de har* – «Ave Maria, gratia plena», cum e în textul latinesc – *Domnul este cu tine! Binecuvântată eşti tu între femei, [...] căci ai aflat har la Dumnezeu şi iată, vei zămisli şi vei naşte Fiu, şi-I vei pune numele Iisus. Acesta va fi mare şi Fiul Celui de Sus se va chema, iar Domnul Dumnezeu îi va da tronul lui David, tatăl Său, şi va domni peste casa lui Iacov în veci şi Împărăţia Lui nu va avea sfârşit*

(Luca 1, 28-33). Aşadar: „Acesta care Se va naşte din tine va fi Fiul Celui de Sus". Numai după aceea îi aminteşte şi ei că El va fi urmaşul strămoşului Său David, din semniţia lui Avraam şi „va domni peste casa lui Iacov în veci".

Arhanghelul Gavriil este cel care îi dă direct Maicii Domnului cea dintâi informaţie asupra identităţii cereşti a Mântuitorului, anume că va fi Fiul lui Dumnezeu.

Că era fiu şi al lui David, aceasta Maica Domnului o ştia, pentru că pe baza acestei apartenenţe la neamul lui David se va duce la recensământul ordonat de romani, la locul de naştere al strămoşilor săi, la Betleem, în Iudeea, cu care prilej va naşte şi va împlini, fără să ştie, şi o altă profeţie, cu privire la *locul naşterii*, precum prorocise Miheia (5, 2).

Aceleaşi comunicări, şi tot prin descoperire de Sus, i se vor face şi lui Iosif, ca să i se prevină unele fireşti îndoieli, care chiar îi încolţiseră în minte (Matei 1, 19). Un înger veni înainte de naştere şi-i spuse: *Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua pe Maria, femeia ta, căci ceea ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt. Ea va naşte Fiu şi vei pune numele Lui Iisus, că Acela va mântui de păcate pe poporul Său* (Matei 1, 20-21).

Cea de-a doua confirmare a identităţii divine a lui Iisus ca Fiu al lui Dumnezeu vine, aşadar, tot de Sus, către Iosif. Că aceste întâmplări i-au tulburat profund, atât pe Maria, cât şi pe Iosif, nici unul din evangheliştii care le descriu nu evită s-o spună. Nu vor fi înţeles nici unul din cei doi ce *anume* se petrecea, dar un lucru au înţeles în mod sigur: că era vorba de zămislirea unei minuni, de începutul unui lucru de mare şi adâncă taină dumnezeiască pe care, de altfel, au acceptat-o şi au dus-o cu ei până la sfârşitul vieţii lor.

Maria a acceptat totul prin acel *Fie mie după cuvântul tău*, cu care a răspuns Arhanghelului când i-a vestit ce se va întâmpla cu ea (Luca 1, 38). Iosif şi-a asumat, în faţa lumii, o paternitate care i-a fost cerută simplu şi, drept fiind, a stat mereu în aşteptarea deznodământului evenimentului. E păcat că evangheliştii nu s-au mai ocupat de dânsul, copleşiţi de marea personalitate a Învăţătorului.

Dar chiar trecerea bătrânului Iosif sub tăcere şi aproape în uitare e semn că s-a stins cuminte, păstrând până la urmă convingerea că a fost martorul unor întâmplări mai presus de fire şi de cuvânt.

Ar trebui să mai adăugăm aici că paternitatea dumnezeiască a Mântuitorului, în afară de vestire prin îngerul Gavriil, a fost supusă cercetării de către Evanghelistul Luca. Alcătuieşte şi el o genealogie, numai că a lui începe invers, de la Iosif spre origine, nu de la Avraam, ca a lui Matei. El no-

tează însă despre această genealogie un mic, dar foarte însemnat amănunt: că Iisus era „precum se credea", fiu al lui Iosif, deci precum se acceptase convenția dintre înger pe de o parte și Maria și Iosif de cealaltă parte (Luca 3, 23). Dar mergând chiar pe această genealogie convențională, și el, ca și Matei, se dovedește un cercetător erudit. Ajunsese din om în om până la Enos, fiul lui Sit, fiul lui Adam, fiul lui Dumnezeu (Luca 3, 38).

Iată cum cele două aspecte ale nașterii lui Iisus, din neamul lui David, prin Fecioara Maria, și de Sus, de la Duhul Sfânt, au fost predate Tradiției creștine, fiind înscrise amândouă în Noul Testament.

Știm din toată desfășurarea activității pământești a lui Iisus că această dublă paternitate n-a fost ușor de înțeles nici de către ucenici la început, nici de către ceilalți, prieteni și neprieteni. S-au pus mereu întrebări. Să ne aducem aminte cum fariseii nu conteneau întrebând: „Cine este Acesta care își permite să calce sâmbăta?" „Cine e Acesta care își permite să se numească pe Sine Fiu al lui Dumnezeu?" Mereu întrebau: „Cine este Acesta?"

De altfel, și Mântuitorul Însuși a fost interesat ca cei din jurul Său să știe cine este El. Nu I-a fost indiferent ce credeau oamenii despre Dânsul. N-a dorit să treacă *incognito* prin lume. A venit deschis, S-a întrupat la vedere, ca om, fiind și Dumnezeu, pentru ca oamenii să știe Cine este, pentru ca să-I creadă și să-I accepte învățătura.

La un moment dat i-a și întrebat pe Apostoli: „Cine zic oamenii că sunt Eu?" Voia să se afle cine e. De ce? Pentru că voia ca mulțimile să fie bine informate asupra Lui. Și chiar pe Apostoli i-a întrebat, după ce a întrebat ce zic mulțimile: „Dar voi, voi cine credeți că sunt Eu?" Îl interesa ca și Apostolii să-I cunoască adevărata identitate. Atunci a răspuns Simon Petru: „Tu ești Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui viu" (cf. Matei 16, 13-17).

Întrebările asupra identității Lui n-au încetat niciodată. Să ne aducem aminte: se afla la judecată în fața arhiereilor Anna și Caiafa, și ce întrebări I s-au pus? Care a fost cea mai stăruitoare întrebare? „Cine ești?" „Spune-ne nouă de ești tu Hristosul?" (cf. Matei 26, 63). Când le-a spus, n-au fost mulțumiți de răspuns și au cerut să fie răstignit.

Nu-L întrebaseră decât pentru a-I găsi vina de a Se fi făcut pe Sine Fiul lui Dumnezeu. Voiau s-o audă din gura Lui, dar nu spre a-L crede, ci spre a-L judeca. Îl întrebaseră ca să audă răspunsul care să-i scandalizeze, pe care parcă abia îl așteptau! Când L-au adus înaintea lui Pilat, guvernatorul roman, omul legii romane tot această întrebare I-a pus-o: „Cine ești?" „Ești tu regele iudeilor?" (cf. Matei 27, 11).

Pe Pilat îl interesa altceva, dar tot în legătură cu identitatea. Despre Mesia el nu știa nimic. Era o treabă a iudeilor. Dar de atitudinea politică a acuzatului și de pretențiile lui era interesat.

Aşadar, întrebarea cu privire la identitatea lui Iisus, cine este El, a stăruit permanent în decursul activităţii Lui pământeşti. Dar oare nu stăruie şi acum? Oare câţi dintre noi nu se mai întreabă încă? Se mai întreabă. Atâţia şi atâţia cercetători, exegeţi, credincioşi şi necredincioşi, îşi pun întrebarea: „Cine a fost acest Iisus?" Unii au zis că a fost un simplu om. Un om mare, dar om, precum spunea francezul Renan şi după dânsul mulţi alţii. Alţii au zis: nu, nu putea să fie numai om. A fost profet. Aşa zic, de pildă, musulmanii, deşi pentru ei Mahomed e cel mai mare profet. După Mahomed însă, deşi a trăit înaintea lui, Îl cred şi pe Mântuitorul a fi fost unul dintre cei mai mari profeţi. Şi budiştii Îl recunosc tot ca mare profet. Şi dintre evrei, mulţi exegeţi moderni încep să-L recunoască drept mare personalitate religioasă. Unii au zis însă că nici nu a existat. Dar astfel de enormităţi au fost spuse şi despre Shakespeare! Asemenea presupuneri nici nu merită atenţia noastră.

Noi, creştinii de pretutindeni şi dintotdeauna, Îl recunoaştem ca Fiu al lui Dumnezeu, pentru că S-a descoperit ca atare, S-a manifestat ca atare şi S-a dovedit ca atare.

Multe lucruri nu ştim noi despre noi înşine. Multe lucruri nu ştim despre destinul nostru pământesc, ca şi despre cel de după moarte. La toate aceste întrebări, la toate aceste neştiinţe ale noastre, Iisus Hristos a venit cu ştiinţa Lui supranaturală, cu ştiinţa Lui de dincolo, şi ne-a dat răspunsuri.

Unii spun că ne întemeiem credinţa pe cele ce nu se ştiu despre univers, despre originea lui, despre destinul lumii şi al nostru al fiecăruia, că ne alcătuim convingerile pe lipsa de răspunsuri, nu pe răspunsuri pozitive despre Dumnezeu, despre suflet şi despre nemurire. Dar ce poţi întemeia din punct de vedere religios pe cele ce se cunosc? Dacă ar fi adevăruri care s-ar cunoaşte cu adevărat, şi ne-ar fi accesibile, n-ar mai fi vorba de credinţă. *Adevărul e că ne întemeiem credinţa şi pe ceea ce se poate cunoaşte raţional, dar şi pe ceea ce nu se cunoaşte decât din Revelaţie*. Fiindcă atât ceea ce cunoaşte mintea omenească, cât şi ceea ce ea nu poate cunoaşte fac parte, după credinţa şi înţelegerea noastră, tot din domeniul miracolului.

Noi zicem că ne cunoaştem pe noi înşine, de pildă, dar ce ştim de fapt despre noi înşine? Ştim că în capul nostru există un creier cu milioane de circumvoluţiuni, pe care se depune ceea ce aflăm din afară, dar ce ştim despre felul cum creierul îşi alcătuieşte gândirea? Ce ştim despre felul cum ceea ce văd eu acum se reflectă în creierul meu şi se transformă în cuvânt, în gând şi în simţământ? Cum se transformă o imagine, o amintire sau un gând în iubire sau ură? Ce ştim noi despre spaţiul care ne înconjoară, spaţiul acesta despre care ştiinţa spune că este infinit. Dar ce este infinitul?

Noi nici măcar nu putem gândi infinitul, pentru că gândirea ni se destramă în el, şi nu se mai poate întoarce în ea însăşi, ca să-şi formuleze o concluzie limpede şi definitivă. Şi atunci ne întoarcem spre Iisus.

La toate marile noastre întrebări, la toate marile noastre frământări, Iisus Hristos vine cu puterea Lui, cu ştiinţa Lui de Sus, cu autoritatea Lui de Dumnezeu, şi ne răspunde. Răspunsurile Lui sunt valabile pentru toţi cei credincioşi, chiar dacă nu sunt răspunsuri ştiinţifice. Şi nici nu sunt din categoria aceasta. Dar ne dau asigurarea că toate sunt rânduite de Dumnezeu, şi că toate reflectă puterea şi voinţa Sa. De aceea credincioşii trebuie să-şi confirme iară şi iară identitatea Lui dumnezeiască, pentru ca să creadă în răspunsurile Lui şi în învăţăturile Lui. Să nu se supere ştiinţa. Nu ne amestecăm în treburile ei. O respectăm şi o încurajăm. Să afle cât mai multe. Ne vom bucura şi noi de aflările ei. Noi ne sprijinim pe credinţa noastră că toate sunt opera lui Dumnezeu. Când ne-o spune şi ştiinţa, o folosim cu respect şi cu mulţumire. Şi când nu ne-o spune, o respectăm pentru ceea ce nu ştie să ne spună, fiindcă noi ştim cât e de greu de spus, şi cât efort e necesar chiar pentru a nu spune ceva. Ştim asta încă de la Socrate.

Prin tot ce a făcut şi prin tot ce a învăţat, Iisus permanent şi-a afirmat şi şi-a descoperit divinitatea. În primul rând a ţinut să arate că a împlinit tot ceea ce se spusese despre Mesia în Vechiul Testament. Arătam la început că profeţii Vechiului Testament, ca înainte-văzători ce erau, fiecare dintre ei, au spus câte ceva, au descoperit câte un crâmpei despre cum va fi Mesia. Textele lor nu suportă nici o contestaţie, fiind texte vechi, cu sute de ani înainte de Hristos. E un lucru cunoscut de toţi că au fost descoperite anumite texte pe malul Mării Moarte, la Qumran, care conţin părţi din Vechiul Testament, îngropate acolo dinainte de Hristos. Textele de la Marea Moartă garantează o dată mai mult autenticitatea textelor Vechiului Testament în forma în care le cunoaştem, deci şi a profeţiilor mesianice. N-au fost modificate sau adaptate după Hristos. Acum nu se mai îndoieşte nimeni de aceasta.

Iisus confirmă acele profeţii. S-a născut dintr-o fecioară precum spusese Isaia (7, 14). S-a născut în Betleem, precum spusese profetul Miheia cu sute de ani înainte: *Şi tu, Betleeme Efrata, deşi eşti mic între miile lui Iuda, din tine va ieşi Stăpânitor peste Israel [...]* (Miheia 5, 1). Aproape din întâmplare, dar S-a născut totuşi în Betleem. Dacă n-ar fi fost recensământul, ar fi trebuit să se nască în Nazaret, unde locuia Maica Domnului, şi nu s-ar fi împlinit Scriptura. Pot fi puse pe două coloane: profeţiile pe o coloană, şi pe cealaltă coloană împlinirile. Se va vedea cum corespund cu mare exactitate.

Mântuitorul nu doar şi-a afirmat, ci şi-a dovedit misiunea şi trimiterea Sa de către Dumnezeu. A dovedit că El era Mesia, „Cel trimis" (Matei 10, 40; Ioan 5, 24; 6, 38; 7, 16) şi s-a referit adesea la dumnezeirea Sa (Matei 26, 54; Luca 4, 21; 18, 31; 22, 37; 24, 44; Ioan 19, 28). Iată de ce aceste nume înşirate astăzi vin tocmai să confirme şi ele o profeţie, anume că Iisus era din neamul regelui David, care era din Betleem.

Mântuitorul şi-a dovedit dumnezeirea şi prin faptul că El însuşi a profeţit. N-a spus El, când I s-a cerut: „Dă-ne o probă, ca să ştim că ai mandat de Sus să faci lucruri extraordinare", *Dărâmaţi acest templu şi în trei zile îl voi rezidi* (cf. Ioan 2, 19)? Folosind o metaforă, a voit să le spună de fapt: „Mă veţi răstigni, şi Mă veţi omorî, dar după trei zile voi învia". Această profeţie s-a împlinit.

Tot aşa, şi chiar mai de-a dreptul, le spusese şi Apostolilor de multe ori, că „va fi luat, judecat şi omorât, dar a treia zi va învia" (Matei 16, 21; 27, 23; Marcu 8, 31; 9, 31; Luca 9, 22; 18, 33; 24, 7), ceea ce s-a şi întâmplat. Şi-a dovedit dumnezeirea şi prin minunile extraordinare pe care le-a săvârşit şi care, să ne imaginăm cât de extraordinare trebuie să fi fost, dacă au ajuns să ne fie tot atât de prezente, tot atât de vii şi celor din vremea noastră, după aproape două mii de ani!

A făcut minuni cu natura, precum potolirea furtunii, uscarea smochinului. A făcut minuni cu oamenii, atâtea vindecări de orbi, de paralitici. A făcut minuni cu Sine, propria Sa înviere din morţi, şi, în sfârşit, şi-a dovedit dumnezeirea şi misiunea prin sublimitatea învăţăturilor Sale. Să ne amintim ce spuneau cei care Îl ascultau: *Nimeni n-a vorbit vreodată ca omul acesta* (Ioan 7, 46), adică nimeni n-a vorbit cu atâta putere sufletească, căci vorbea *ca unul ce avea putere* (Luca 4, 32; Matei 7, 29).

Când scotea un cuvânt, cuvântul Lui pătrundea în sufletele ascultătorilor, în aşa fel încât se deosebea de cuvintele tuturor celorlalţi oameni. *Tu ai cuvintele vieţii veşnice* (Ioan 7, 68), îi spuneau Apostolii. Cuvintele Lui erau cuvinte de Sus, care loveau membranele cele mai sensibile ale sufletului omenesc şi operau transformări extraordinare în cei care le ascultau. De aceea, dacă citim cu mare atenţie Noul Testament, vedem că la toate întâlnirile dintre Iisus şi ascultătorii Săi, fie în urma unei cuvântări, fie în urma unei minuni, evangheliştii notează; „Şi i-a apucat pe toţi frica", sau „mirarea" (Matei 9, 8; Marcu 10, 24, 32; Luca 5, 26; 7, 16). Îi cuprindea nu o frică oarecare, ci o frică sfântă, un *mysterium tremendum*, cum o numesc exegeţii şi filosofii (R. Otto), un tremur sfânt, tainic, misterios, ca în prezenţa unui fapt extraordinar, nepământesc.

În sfârşit, prin învăţătura Sa a venit să stabilească drept criteriu al relaţiilor dintre oameni, *iubirea*. Ce frumos scrie Sfântul Ioan Gură de Aur des-

pre dragostea învăţată de Mântuitorul, aşezând-o nu numai printre virtuţile sufleteşti, ca cea mai mare, dar şi printre virtuţile sociale, omeneşti, tot ca cea mai mare, ca cea care ar putea realiza o societate ideală! „Dacă ea ar fi cu înţelegere răspândită, atunci n-ar mai fi nevoie de legi, nici de tribunale, nici de pedepse, nici de osânde. Căci toţi ar iubi şi ar fi iubiţi, şi toate relele ar fi scoase dintre oameni, şi răul ar fi cunoscut numai din nume. Cel ce iubeşte şi este iubit, de ar locui pe pământ şi în cer, pretutindeni se bucură de linişte sufletească, [...] un astfel de om este lipsit de invidie, mânie, zavistie, poftă rea [...] îşi va păstra sufletul său nebântuit de inegalităţi şi schimbare. După cum nu şi-ar face lui nici un rău, nu ar face nici aproapelui său" (*Explicarea Epistolei I Corinteni*, „Omilia 32-33").

Tot aşa de explicit şi cu rost în viaţa socială prezintă Sfântul Ioan Gură de Aur dragostea şi în explicarea *Epistolei Sfântului Pavel către Tit* (Omilia a VII-a): „Unde este adevărata dragoste invidia nu poate fi, nici grăirea de rău, fiindcă nu numai că nu defăimăm pe prieteni, dar îi şi apărăm când sunt defăimaţi, închizând gura defăimătorilor. Toate sunt liniştite, toate în pace şi nici măcar urmă de ceartă sau luptă nu se vede, căci toate sunt încărcate de pace (Romani 13, 10). Aşa că invidia, grăirea de rău, lipsa de ruşine, minciuna, jurământul fals, toate acestea sunt izgonite unde este dragoste."

Iisus a venit, în sfârşit, să aducă drept criteriu al relaţiilor dintre oameni, adevărul. De aceea spune El Însuşi despre Sine la un moment dat: *Eu sunt Omul care v-a spus adevărul* (cf. Ioan 8, 40) şi *Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa* (Ioan 14, 6).

Este, oare, ceva mai important în viaţa aceasta, în ordinea cunoaşterii, decât să ai certitudinea adevărului? Toate „adevărurile" noastre sunt cercate de îndoială. Toate ne îmbie cu bănuiala că ar putea fi relative, că ne-ar putea înşela. Şi ce e mai trist şi mai dezolant, decât să te dedici unui „adevăr" care se dovedeşte în cele din urmă a fi fost minciună! A te rezema pe „adevăruri" nesigure e a-ţi pierde în zadar viaţa, singura viaţă care ţi-a fost dată pe pământ. Şi cine ne poate garanta certitudinea adevărurilor pe care ni le îmbie? Profeţii cei din vechime aveau foarte viu sentimentul relativităţii adevărurilor omeneşti. De aceea ajungeau să creadă că numai Dumnezeu e capabil să proclame adevărul, El având discernământul ultim şi fără greşeală. Adevăr e numai ceea ce vine de la Dumnezeu, desigur în ordinea sufletească. *Tu eşti Dumnezeu şi cuvintele Tale sunt adevărate* (II Regi 7, 28). *Gura Mea rosteşte adevărul* (Proverbe 8, 7).

Ca Fiu al lui Dumnezeu, Iisus a venit cu garanţia că El deţine adevărul. *Cuvântul S-a făcut trup şi S-a sălăşluit printre noi [...] plin de har şi de adevăr* (Ioan 1, 14). Numai cine Îl crede pe El are adevărul: *Dacă rămâ-*

neți în cuvântul Meu, sunteți în adevăr (Ioan 8, 31). El a spus întotdeauna *adevărul* (Ioan 8, 45-46; 18, 37; 19, 35). „Adevărul, adevărat vă spun", zice El, prin această expresie menită să întărească definitiv adevărul spuselor Sale, neezitând să folosească în acest scop un pleonasm (Ioan 7, 33). Tocmai această siguranță a mărturiei Sale despre Dumnezeu și despre cum ne vrea Dumnezeu a dus până la personificarea adevărului în persoana Lui. Mai întâi a operat această personificare chiar El: *Eu sunt Adevărul* (Ioan 14, 6). Fiind Dumnezeu, El spunea adevărul: numai Dumnezeu decide ce este adevărul. El a creat adevărul. El este adevărul. Tot ce nu este El și de la El nu are garanția adevărului. Așa L-au înțeles mai târziu și Apostolii: *Fiul lui Dumnezeu [...] ne-a dat nouă pricepere, ca să cunoaștem pe Dumnezeul cel adevărat* (I Ioan 2, 8).

Învățând *adevărul*, l-a făcut criteriu de gândire, criteriu al relațiilor cu Dumnezeu și criteriu al relațiilor oamenilor între dânșii. Recunoașterea lui Iisus drept criteriu, deci credința în El și în cuvintele Lui, era mijlocul sigur, practic, de intrare în adevăr. El a devenit *criteriul adevărului*. Și nu e lucru puțin *să ai* un criteriu!

Iisus a venit să aducă sufletului omenesc, împovărat de griji, de boli, de atâtea suferințe, blocat de atâtea limite, mângâiere. S-o aducă tuturor celor osteniți și împovărați. *Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi* (Matei 11, 28). Voi da odihnă gândurilor, minților, problemelor voastre. Veniți la Mine toți! Și apoi le-a spus, ca pe un poem divin, niciodată întrecut de cineva, acele cuvinte minunate, cuvinte pe care le numim *Fericirile*, ieșite dintr-o inimă de Dumnezeu, ca să mângâie inimile oamenilor: „Fericiți cei ce plâng"! Mângâiați-vă toți cei care plângeți, care aveți atâtea motive să plângeți! Fiți fericiți pentru că se va termina cu plânsul, și plânsului vostru i se va da răsplată într-o zi. Va fi transformat în bucurie. „Fericiți cei săraci cu duhul, zice Sfântul Matei – iar Sfântul Luca zice: „Fericiți cei săraci" –, cei care n-ați avut parte în lumea aceasta de bucuriile care să vă satisfacă nevoile obișnuite, că și vouă vi se va da satisfacție. „Fericiți veți fi când vă vor ocărî și vă vor prigoni". Nu cădeți în disperare, pentru că ați ajuns de ocară pentru credința voastră. Fiți toți încredințați că va veni o zi când toate acestea vor fi compensate.

Acestea le-a spus Iisus, știind că de foarte multe ori ajungem cu suferințele la limite abia suportabile, când sufletul ni se hrănește cu lacrimi, și când totul ni se pare fără rost. Când nu mai întrevedem nici o soluție la tot răul care ni se întâmplă, începem să nu mai înțelegem nimic. În aceste împrejurări extraordinare vine Mântuitorul și ne adresează cuvintele Lui de mângâiere. Îi simțim mâna pe creștet și puterea de Sus care coboară în noi

şi ne linişteşte. E ultima liniştire care ni se mai poate administra. Şi iat-o că vine. Există, atunci când credem că nu există şi că totul e fără sens, în vecii vecilor.

Acestea sunt *Fericirile*! Cuvinte de mângâiere, promisiuni despre o compensaţie dumnezeiască la tot ceea ce nu poate fi compensat omeneşte, în nici un fel. Speranţa de după pierderea oricărei speranţe. Unii spun: e o trimitere în iluzie, o amăgire frumoasă, dar o amăgire.

Amăgire nu poate fi, pentru că ea nu aşteaptă fericirea dincolo, cum se interpretează, greşit şi rudimentar. Nu e o trimitere într-un viitor incert şi într-o lume de dincolo. E o satisfacţie dată pe loc. Acest lucru trebuie înţeles. Cel care aude cuvântul simte pe loc *Fericirea*, îl mângâie pe loc. îl împlineşte pe loc. Credinţa primeşte compensaţia ca pe o promisiune, dar promisiunea îşi începe împlinirea pe loc. Chiar credinţa în compensarea viitoare e un prezent al compensării care se şi operează în inimă. Că nu vine *pe loc* compensarea materială, poate fi adevărat. Dar dacă n-ar veni măcar aşa spirituală, ar fi mai bine?

Iisus ştia că promite pentru dincolo, dar ştia mai ales că mângâia pe loc. Deschidea, în perspectiva credinţei, calea compensării. Căci e imposibil să trăiască cineva fără speranţa compensării! Mintea şi inima omenească nu sunt dotate pentru a suporta absurdul. Structura noastră, care este *toată* organizare, cere organizare, cere sens.

Mântuitorul şi-a mai dovedit dumnezeirea Sa în istorie şi prin altceva, care se trece uneori uşor cu vederea.

A apărut undeva, într-o ţară abia cunoscută din Orientul Mijlociu, care pe vremea aceea avea doar două milioane de locuitori, din care cinci sute de mii erau samariteni. Când auzim de regele David, să nu credem că va fi fost împărat peste vreo împărăţie mare dintr-o poveste. Era o ţărişoară mică, pe care în câteva zile o puteai călca de la un capăt la altul. Mântuitorul şi-a desfăşurat activitatea într-un mediu destul de restrâns, între Galileea şi Iudeea, şi, la sărbători, mai ales în Ierusalim, care nu era decât un orăşel mic, important doar pentru evrei, prin care se putea trece în câteva zeci de minute.

Şi totuşi!

A reuşit să cucerească lumea. A reuşit s-o cucerească fără armată, doar cu arma cuvântului. Când unul din Apostoli a scos sabia, i-a spus: „Bagă sabia în teacă”, n-am nevoie de armată nici pentru pază, nici ca să-Mi impun învăţătura.

A cucerit lumea şi fără bani. Evangheliile nu ne spun că ar fi posedat vreun fel de bunuri. Înţelegem chiar că nu avea nici o locuinţă a lui, în anii maturităţii, când şi-a început propovăduirea (Luca 9, 58; Matei 8, 20). La

un moment dat, când I s-a cerut impozitul, a poruncit unuia dintre Apostoli: *[...] mergând la mare, aruncă undiţa şi peştele care va ieşi întâi, ia-l, şi, deschizându-i gura, vei găsi un statir (un ban de argint). Ia-l şi dă-l lor pentru Mine şi pentru tine* (Matei 17, 27).

A cucerit lumea şi fără să fi scris vreo carte. N-a avut la dispoziţie nici radio, nici televiziune, nici ziare, n-a folosit nici unul din ceea ce se numesc astăzi mijloace *mass-media*. N-a făcut nici un fel de propagandă electorală, nu s-a supus la nici un fel de alegeri, şi totuşi a fost alesul inimilor oamenilor, şi a rămas aşa peste veacuri.

Ucenicii Lui nu erau nici ei oameni învăţaţi. Nişte pescari. Poate să fi fost unul sau doi cu ceva cultură, cât putea însemna cultura pe vreme aceea, în Iudeea şi Galileea. Şi totuşi cu aceşti pescari a cucerit lumea. Aceşti pescari care, dintr-o dată, după Pogorârea Duhului Sfânt, au devenit mari scriitori, poeţi, istorici în stare să redea întocmai învăţătura, viaţa şi cuvântările Învăţătorului, cu exactitate şi cu pricepere artistică uimitoare. Citindu-i astăzi, te miri şi te întrebi la ce academii, la ce universităţi mari vor fi studiat oamenii aceştia! Cu minimum de cuvinte au fost în stare să cuprindă în textele lor maximum de conţinut. Cu scrierile lor au făcut să apară ceea ce numim cultura creştină, civilizaţia creştină, arhitectura creştină, era creştină care începe cu Iisus Hristos.

De altfel, ceea ce ştim despre ucenici, că erau pescari, ştim despre însuşi Învăţătorul, că nu fusese la şcoli mari, nici la rabini învăţaţi.

Fusese ucenic la tâmplăria lui Iosif. Despre Sfântul Pavel ştim că a fost ucenicul lui Gamaliel, cel mai mare profesor al vremii; desigur, profesor de exegeză biblică. Iisus nu i-a fost coleg. Ne-ar fi spus-o Pavel, dacă n-a spus-o Iisus.

N-a fost elevul nimănui, şi, iată, a reuşit să fie profesorul tuturor. N-a stat cu Pavel „la picioarele lui Gamaliel", dar atâţia filozofi şi învăţaţi în decursul istoriei au stat la picioarele Sale. Toţi „erau uimiţi de învăţăturile Lui! Să fie acesta un argument de neluat în seamă despre taina care Îi ascunde sursa învăţăturilor, a înţelepciunii, a puterii în cuvânt şi în faptă?

Cel mai greu lucru de înlocuit într-o lume, indiferent unde, este să înlocuieşti o religie. Ei bine, Iisus, cu pescarii Lui, a reuşit să facă aceasta, înlocuind religiile lumii vechi ale lumii romane şi greceşti, religii destul de solid implantate în sufletele oamenilor şi în viaţa civilă şi socială. Căci nu erau de înlocuit doar zei nevăzuţi şi statui fără glas. Împăratul însuşi, stăpânul lumii, era socotit zeu. Dar şi el a fost supus lui Iisus.

Biserica a vrut, în această Duminică de dinaintea Naşterii Domnului, trecându-ne prin genealogia Sa, să ne pregătească pentru evenimentul Naş-

terii, pe care îl vom serba peste câteva zile, ca să ne reamintim de pe acum Cine este Cel pe care Îl vom sărbători. Să ne pregătim sufleteşte pentru ca fiecare dintre noi să devină un Betleem, în care să se nască Iisus Hristos, şi, născându-Se, să ne înnoiască inimile şi minţile, spre primirea înţelesurilor celor adânci ale tainei Întrupării.

DUMNEZEU S-A ÎNTRUPAT ŞI S-A FĂCUT OM[1]

„Taina cea din veac ascunsă", despre care de atâtea ori vorbeşte Sfântul Pavel (Romani 16, 25; Efeseni 1, 9; Coloseni 1, 26), s-a dezvăluit la plinirea vremii şi atunci toate profeţiile care o vestiseră din cea mai adâncă vechime prin simboluri, prin metafore şi alegorii s-au luminat şi s-au clarificat dintr-odată. Şi taina, ascunsă de Dumnezeu chiar şi îngerilor Săi, după cum ne spune cântarea bisericească, aceasta era: că Mântuitorul promis (Isaia 53, 20; cf. Romani 11, 26) s-a născut în Betleem şi că El nu era altcineva decât Însuşi Fiul lui Dumnezeu.

Cea dintâi făptură omenească pe care a socotit-o Dumnezeu vrednică să afle această taină a fost chiar Fecioara binecuvântată, profeţită de Isaia (7, 14), din care Cel promis urma să Se nască în chip minunat. Îngerul Gavriil la Buna Vestire i-a spus că *Sfântul care Se va naşte din tine Fiul lui Dumnezeu Se va chema* (Luca 1, 35). Apoi taina a fost dezvăluită, tot de un înger al Domnului, păstorilor din preajma Betleemului, îndată după naştere, zicându-le: *Iată vă vestesc bucurie mare, care va fi pentru tot poporul: Că astăzi în cetatea lui David, vi s-a născut Mântuitor, Care este Hristos Domnul* (Luca 2, 10-11).

Mare taină! Mai mare nici că se putea să fie. Şi mare dezlegare! De veacuri, de când fiinţa omenească, pământeană, a început a gândi şi a-şi pune întrebări despre univers, despre pământ, despre viaţă şi despre sine, despre cauza a tot ce există şi despre rostul lucrurilor, al vieţii şi al morţii, toate răspunsurile pe care şi le dăduse sufereau de boala incertitudinii. Lipsite de informaţii exacte, totdeauna parţiale, cunoştinţele omeneşti mergeau uneori destul de departe, dar niciodată nu ajungeau să fie sigure, să ştie omul cu siguranţă de unde vine şi unde merge şi, mai ales, cum să-şi trăiască viaţa ca să fie cu rost şi în lumea aceasta şi în cealaltă. Filozofi şi profeţi au încercat să dea în multe vremuri răspunsuri. Vechiul Testament cuprinde multe astfel de răspunsuri, dar omul Vechiului Testament primea descope-

[1] Pastorală la Naşterea Domnului, în anul 1981, ca episcop al Buzăului.

riri parţiale, mai întotdeauna umbrite de taine, de obicei sub formă de promisiuni că se vor împlini şi se vor lumina mai târziu.

Şi iată că acum Se naşte în Betleem Cel care va da în sfârşit răspunsuri. La toate întrebările. Pentru că El e Însuşi Fiul lui Dumnezeu, Cel de o fiinţă cu Tatăl, Cel care are toate răspunsurile, la toate întrebările posibile, Cel în răspunsurile Căruia nu mai poate exista nici o incertitudine, Cel care ştie şi spune adevărul, ultimul adevăr despre totul şi despre toate, despre viaţă, şi despre moarte, şi despre calea de urmat, pentru că El este *Calea, Adevărul şi Viaţa* (Ioan 14, 6).

Sfânta Scriptură a Noului Testament cuprinde învăţătura Sa, răspunsurile Sale, garantate de calitatea Sa de Fiu al lui Dumnezeu. Cine altcineva ar putea da răspunsuri şi învăţături mai garantate decât acestea venind din partea lui Dumnezeu? Aşa credem noi, creştinii, de vreme ce credem că Cel ce S-a născut e cu adevărat Fiul lui Dumnezeu. Fără îndoială, multe din învăţăturile Sale n-au fost cuprinse în cărţile Sfintei Scripturi, precum ne spune Sfântul Evanghelist Ioan, ucenicul iubit al Domnului: *Sunt încă şi multe altele câte a făcut Iisus, care, de s-ar fi scris cu de-amănuntul, mi se pare că nici în lumea aceasta n-ar fi încăput cărţile ce s-ar fi scris* (Ioan 21, 25). Acestea nu s-au pierdut însă. Ele au rămas în Tradiţia vie a Bisericii de-a lungul veacurilor. Au fost transmise prin viu grai de către Sfinţii Apostoli urmaşilor lor, şi aşa, din om în om, prin grija Bisericii, ele au ajuns până în zilele noastre. Sfinţii Părinţi, Sinoadele ecumenice, slujbele Bisericii au păstrat tot ce ne-a rămas de la Mântuitorul şi aşa avem, în Sfânta Scriptură şi în Sfânta Tradiţie, temeiul sigur al credinţei şi al cunoştinţelor noastre, despre cum să trăim pe pământ şi despre cum să fim siguri că vom dobândi şi viaţa de veci, în Împărăţia cerurilor.

*

Lumea Vechiului Testament trăia sub blestem şi sub păcat (Facere 3, 16-24). De aceea şi cunoştinţele oamenilor acelor vremuri, despre Dumnezeu şi despre lume, erau limitate şi incerte. Cel născut în Betleem, Fiul lui Dumnezeu, a fost trimis de Sus să clarifice şi să dezlege şi această robie a blestemului şi a păcatului strămoşesc, pentru care Adam şi Eva au fost izgoniţi din Rai, iar păcatul lor a fost moştenit de toţi urmaşii lor (Romani 5, 12). Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat în trup pământean, ca al nostru, S-a micşorat pe Sine şi a luat chip de rob, făcându-Se asemenea oamenilor (cf. Filipeni 2, 7), întru toate asemănător nouă, afară de păcat, pentru ca, om ca noi fiind, să ne răscumpere prin jertfa Sa de păcatul cel vechi, să ne scoată de sub blestem, să ne împace cu Dumnezeu şi să ne dea din nou „dreptul la

viață" veșnică (Romani 5, 18). Odată cu aceasta, omului Noului Testament i s-a dat posibilitatea să se schimbe și să-și înnoiască mintea, deschizându-i-se calea cunoașterii (cf. Romani 12, 2). Astfel, omul răscumpărat de Hristos a devenit o făptură nouă: *Cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi* (II Corinteni 5, 17).

Nu vom putea măsura niciodată și nu vom putea niciodată cuprinde în întregime, cu mintea noastră, dimensiunile acestui eveniment extraordinar al pogorârii lui Dumnezeu printre oameni, ca Dumnezeu adevărat și om adevărat. Dar înțelegem totuși, și acest lucru e foarte mult, că numai așa era posibilă pătrunderea noastră dincolo de limitele pe care ni le impune condiția de făpturi pământești. Numai așa se putea deschide ochiului credinței noastre, fără portițe deschise îndoielilor, cunoașterea celor de dincolo de pragul lumii acesteia, fără de care ne-am fi simțit în vecii vecilor neîmpliniți. Înțelegem că Dumnezeu ne-a făcut o favoare peste așteptările noastre. când nu mai puteam merge noi spre El, din pricina întunericului păcatului, a venit El la noi, ca o mare și limpezitoare lumină. Ne-a iubit cu iubirea cea dintâi, din vremurile de demult ale Genezei.

Ne-a restaurat în demnitatea de fii ai Săi, din care căzusem, și ne-a învățat că suntem frați între noi și că trebuie să ne iubim.

Iată, iubiți credincioși, aceasta este dezlegarea tainei celei din veac ascunse, pe care Dumnezeu a pregătit-o și ne-a descoperit-o prin nașterea de la Betleem.

Ea s-a descoperit în Betleemul sufletelor noastre, reînnoindu-se încredințarea că, prin Cel născut și prin Evanghelia Sa, ne vine și nouă, aici și acum, „lumina cunoștinței" și că suntem primiți din nou, ca fiul risipitor, în curțile Tatălui nostru. De aceea sărbătoarea Nașterii Domnului e sărbătorită cu bucurie. Întâlnim în aceste zile, cu acest prilej, în inimile noastre, pe de o parte sentimente de gingășie față de Prunc, Căruia îi cântăm delicate colinzi, iar pe de altă parte sentimente de sfială plină de încărcătură gravă, pentru că știm și vedem că prin ochii Sfântului Copil ne privește Fiul lui Dumnezeu din veșnicia Sa, de dincolo de gând și de cuvânt.

Să dăm slavă lui Dumnezeu că ne-a ajutat să ajungem, cu sănătate și în pace, să sărbătorim și în anul acesta Crăciunul și, sperăm, și celelalte sărbători bisericești ale acestui anotimp. La nașterea Mântuitorul cetele îngerești vesteau: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire* (Luca 2, 14). Întotdeauna cuvântul lui Dumnezeu către oameni a fost poruncă, urare, îndemn de pace: *Gândurile pe care le am cu privire la voi, zice Domnul, sunt gânduri de pace și nu de nenorocire* (Ieremia 24, 11). Profetul Isaia și alți profeți visau o vreme în care *săbiile să*

fie prefăcute în seceri şi lăncile în fiare de plug (cf. Isaia 2, 4; Osea 2, 20; Zaharia 9, 10); Sfântul Pavel mereu spunea că „Dumnezeu ne-a chemat să trăim în pace" (cf. I Corinteni 7, 15), iar salutul Mântuitorului era întotdeauna „Pace vouă". Şi totuşi, în lumea de azi, poate mai mult decât oricând în istorie, creşte de la o zi la alta pericolul războiului.

În loc să se cheltuiască produsul muncii oamenilor pe înlăturarea sărăciei, a foametei, a lipsei de locuinţe de care suferă încă milioane de oameni, sume imense de bani se cheltuiesc pentru a se înmulţi şi a se perfecţiona mijloacele de ucidere. E o mare nechibzuinţă. Cei responsabili de soarta omenirii trebuie îndemnaţi să revină la raţiune, la cuminţenie, pentru ca să ne eliberăm de coşmarul care pune din ce în ce mai mult stăpânire pe gândurile şi destinele noastre.

Viaţa este un bun sfânt, un dar dat oamenilor de Dumnezeu. Noi toţi mărturisim în Simbolul Credinţei că Duhul Sfânt e „Domnul de viaţă făcătorul". Şi Psalmistul spune că Domnul „este izvorul vieţii" (Psalmi 36, 9). Nu avem dreptul să luăm ceea ce nu am făcut noi. Nimeni nu e îndreptăţit să ucidă. Nici asupra propriei lui vieţi nu are dreptul nimeni să atenteze, căci nu şi-a dat-o el. De aceea Biserica îi condamnă pe sinucigaşi şi nu-i îngroapă cu preot, şi nici nu-i primeşte în biserică. Iisus Hristos Cel născut astăzi în peştera din Betleem a spus că El a venit din Cer printre oameni, *pentru ca lumea viaţă să aibă şi din belşug să aibă* (Ioan 10, 10), să se poată bucura oamenii de munca lor, să nu tremure copiii pentru viaţa părinţilor, părinţii pentru viaţa copiilor, fratele pentru viaţa fratelui.

Vine un an nou. Poetul zice: „Cu mâine zilele-ţi adaugi, cu ieri, viaţa ta o scazi". E în firea lucrurilor să fie aşa. La fiecare bilanţ de an nou, să ne bucurăm şi să mulţumim şi pentru cele ce ne stau înainte. *Pentru cel înţelept* – spune Solomon – *cărarea vieţii duce întotdeauna în sus* (Proverbe 15, 24), pentru că acesta ştie să găsească fiecărei vârste farmecul şi darurile ei. Numai să avem parte de pace!

LE-A TÂLCUIT LOR SCRIPTURILE DESPRE EL[1]

Iată au venit încă o dată sărbătorile cele mari ale creştinătăţii, la începutul iernii, în pragul unui Nou An, când toţi ne facem socoteala muncii şi a izbânzilor din anul care trece, şi ne pregătim pentru un nou început, ca printr-o naştere din nou, gata să mergem mai departe reîntineriţi, şi să ne împlinim cu folos, ca şi până acum, rosturile pe care ni le-a rânduit Dumnezeu pe calea vieţii.

Nu fără o adâncă înţelepciune a statornicit Biserica să ne amintim în fiecare an, la această vreme, de naşterea Domnului. Ea ne cheamă să cugetăm, iară şi iară, ca şi cum am lua parte noi înşine, ca nişte contemporani, la acest eveniment extraordinar care a fost venirea în lumea noastră a Fiului lui Dumnezeu, copil la început de viaţă, chip de om luând (I Timotei 3, 16). Ea ne îndeamnă să medităm adânc la rostul, fără precedent în istorie, al acestei naşteri, menite să lămurească şi taina naşterii noastre în lume şi, în acelaşi timp, taina renaşterii noastre în credinţă. Căci sărbătoarea este un prilej pentru Biserică să ne înveţe să ne împrospătăm credinţa în Dumnezeu, şi să trăim după învăţăturile lui Iisus, Cel în chip minunat „întrupat de la Duhul Sfânt şi din Fecioara Maria".

Sărbătorile, mai ales acestea, sunt pentru toţi, copii, tineri şi vârstnici, prilej de bucurie, de petrecere duhovnicească, de reculegere şi de întâlnire frăţească a tuturor creştinilor ortodocşi în rugăciune şi în cântec de colind strămoşesc, în biserici şi acasă.

Să mulţumim cu evlavie şi cu recunoştinţă lui Dumnezeu, că ne-a ajutat să trecem încă un an, dăruit vieţii noastre, în sănătate şi pace, ca să putem cânta din nou: „Naşterea Ta, Hristoase Dumnezeul nostru, îngerii o laudă în ceruri, iar pe noi pe pământ ne învredniceşte, cu inimă curată să Te slăvim".

În decursul propovăduirii Sale, Iisus Hristos a spus în nenumărate rânduri că venirea Sa pe pământ a fost hotărâtă de Dumnezeu şi anunţată lumii prin prorocii Vechiului Testament.

[1] Pastorală la Naşterea Domnului, în anul 1980, ca episcop al Buzăului.

*

După Înviere, în drumul spre Emaus, însoţind pe cei doi ucenici, Luca şi Cleopa, *începând de la Moise şi de la toţi prorocii, le-a tâlcuit lor din toate Scripturile cele despre El* (Luca 24, 27). Altădată, vorbind mulţimilor, le reproşa că n-au crezut în Moise, în propriul lor învăţător, *căci dacă aţi fi crezut lui Moise, aţi fi crezut Mie, căci despre Mine a scris acela* (Ioan 5, 46).

Întruparea Domnului a fost deci prevăzută, dinainte cunoscută, făgăduită (Romani 15, 8), urmând să se întâmple „la plinirea vremii", adică atunci când a crezut Dumnezeu că e potrivită, folositoare şi lucrătoare, în vederea schimbării în mai bine a lumii, a aşezării ei pe temelii noi de credinţă şi învăţătură.

Este într-adevăr un lucru minunat că Dumnezeu a descoperit prorocilor din Vechiul Testament atât naşterea, cât şi toată viaţa lui Iisus, şi aceasta s-a făcut pentru ca, atunci când va veni El, să fie recunoscut şi ascultat. Încă Moise prorocise în Israel: *Proroc din mijlocul tău şi din fraţii tăi, ca şi mine, îţi va ridica Domnul Dumnezeul tău: pe acela să-l asculţi* (Deuteronom 18, 15). Şi tot el spusese cu încredinţare: *Nu va lipsi sceptru din Iuda, nici toiag de cârmuitor din coapsele sale până ce va veni Făcătorul de pace, căruia se vor supune toate popoarele* (Facere 49, 10). Isaia Îl şi numise *Domnul, Mântuitorul şi Răscumpărătorul* (Isaia 49, 26), iar în altă parte Îl anunţă ca şi cum L-ar vedea: *Iată, Domnul vesteşte acestea până la marginile pământului: „Ziceţi fiicei Sionului: Mântuitorul tău vine!* [...]"(Isaia 62, 11). Moise pare a-L vedea mai de departe când zice: *Îl văd, dar acum încă nu este; Îl privesc, dar nu de aproape; o Stea răsare din Iacov, un toiag se ridică din Israel [...]* (Numeri 24, 17).

Prorocii au „văzut" însă dinainte şi au scris şi unele lucruri mai de amănunt în legătură cu Naşterea Domnului. Astfel Isaia precizează cu mare clarviziune că Mesia se va naşte dintr-o fecioară: *Iată fecioara va lua în pântece şi va naşte fiu şi vor chema numele lui Emanuel* (Isaia 7, 14), ceea ce Evanghelistul Matei tâlcuieşte: *Cu noi este Dumnezeu* (Matei 1, 23). Cel care Se va naşte va fi Dumnezeu. Prorocul Miheia, la rândul său, precizează că Se va naşte în Betleem: *Şi tu, Betleeme Efrata, deşi eşti mic între miile lui Iuda, din tine va ieşi Stăpânitorul* (Miheia 5, 1), acel Betleem în care prorocul Samuel unsese rege pe David, dintre urmaşii căruia avea să se nască Hristos (I Regi 16, 1-4), ceea ce s-a şi întâmplat, după cum povestesc Sfinţii Evanghelişti (Matei 1, 20; 2, 5-6; Luca 2, 4; Ioan 7, 42).

Isaia prevede apariţia stelei şi venirea magilor, ba chiar şi darurile pe care le vor aduce aceştia (Isaia 60, 2-3, 56). Prorocul Osea ştie de fuga din

Egipt şi de întoarcerea de acolo, când zice: *Din Egipt am chemat pe Fiul Meu* (Osea 11, 1), iar Ieremia plânge cu amar, cu mult înainte, uciderea pruncilor de către regele Irod, ucidere de care Iisus a scăpat prin fuga în Egipt. *Aşa zice Domnul* – se tânguieşte Ieremia –: *Glas se aude în Rama, bocet şi plângere amară. Rahila îşi plânge copiii şi nu vrea să se mângâie, pentru că nu mai sunt* (Ieremia 31, 15). Evanghelistul Matei, având încă proaspătă în memorie uciderea tuturor pruncilor de la doi ani în jos, constată: *Atunci s-a împlinit cuvântul spus de Ieremia prorocul* (Matei2, 17).

Prorocii au anunţat dinainte că cel ce se va naşte va fi „Domnul" (Isaia 60, 2), *Iar obârşia lui din început, din zilele veşniciei* (Matei 5, 1) şi că, deşi Se va naşte în Betleem, va fi numit „Nazarinean" (Judecători 13, 5; Matei 2, 23).

Toate acestea au fost dinainte anunţate, pe de o parte ca să se pregătească credincioşii pentru primirea lui Mesia când Se va naşte, iar pe de altă parte, ca să se vadă, atunci când Mesia Se va naşte, că *toate s-au făcut ca să se plinească ceea ce s-a zis de Domnul* prin proroci, cum ne spune Evanghelistul Matei (1, 22). Când cineva a fost dinainte anunţat, cu secole, şi se împlineşte întocmai, logica ne obligă se vedem în prorocie un fapt dumnezeiesc şi, în acelaşi timp, un plan al lui Dumnezeu. Iar în Cel prorocit, să-L vedem pe Cel pe Care ni L-a anunţat Însuşi Dumnezeu.

*

Cel prorocit de către înţelepţii şi drepţii Vechiului Testament, Cel făgăduit de Dumnezeu-Tatăl a venit ca să încheie cu noi un nou legământ, cum spusese încă Ieremia Prorocul (31, 31). De aceea Iisus, la începutul predicii Sale, a anunţat: „Aţi auzit că s-a zis celor de demult", adică celor din Vechiul Testament, de sub vechiul legământ, „ci, Eu vă zic vouă", adică vă propun un nou legământ, vă dau o nouă învăţătură, pe lângă cea veche.

Şi care este această învăţătură nouă? În multe feluri, şi cu multe cuvinte, şi prin multe exemple s-ar putea ea expune. În puţine cuvinte însă, ea se poate rezuma la învăţătura dragostei ca temei al tuturor relaţiilor dintre oameni şi cu Dumnezeu.

De aceea S-a născut Iisus: ca să ne readucă aminte că suntem fraţi între noi, şi că datori suntem unul altuia cu dragostea; ca să ne readucă aminte că nu trebuie să trăim la întâmplare şi numai pentru noi înşine, pentru interesele noastre egoiste, ci să trăim şi să muncim unii pentru alţii, şi să ne bucurăm împreună de darurile lui Dumnezeu şi de roadele muncii noastre. Naşterea Domnului a fost anunţată păstorilor din jurul Betleemului de către îngeri. Atunci s-a cântat, cu voci îngereşti şi cu cuvinte compuse de

îngeri, imnul care de atunci încoace ne dă tuturor speranţa că suntem sub ocrotirea lui Dumnezeu, Care vrea ca omenirea să trăiască în dragoste, şi între oameni să fie numai bunăvoie, adică oamenii să-şi dorească şi să-şi facă unii altora, şi să gândească unii despre alţii numai bine.

Unde nu se cântă în această zi: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire!* (Luca 2, 14)? Cine nu-şi simte într-o zi ca aceasta inima tresăltând de bucurie, renăscând şi întinerind, la gândul că toate ne-ar merge din plin şi am fi fericiţi toţi, dacă toţi, de pe toată faţa pământului, am asculta de acest îndemn ce ni se trimite de Sus, de acest mesaj pe care ni-l trimite Dumnezeu, însoţind venirea în lume a lui Iisus Hristos.

Era creştină începe printr-o „declaraţie de pace" între Dumnezeu şi oameni.

Mântuitorul şi Răscumpărătorul vine să ne aducă împăcarea şi să restabilească echilibrul stricat odinioară prin păcat. Noul Testament se inaugurează prin anunţarea păcii – „pacea Mea dau vouă", va zice Mântuitorul – şi noi toţi devenim, prin primirea Testamentului, executorii lui din neam în neam.

Mai mult ca oricând e nevoie în lume de „pacea lui Hristos".

Dumnezeu Cel care Se naşte an de an printre noi, ca să ne împrospăteze cunoştinţa despre El şi voia Lui, şi de a Cărui naştere ne bucurăm şi Îl primim cu colinzi, ca pe un prunc curat şi minunat, să apere pe toţi pruncii din lume de toată întâmplarea cea rea. Dumnezeu Cel ce ne reaminteşte an de an că „S-a făcut om pentru noi", să vegheze asupra tuturor oamenilor, asupra lumii întregi, şi să ne dea tuturor înţelepciunea şi puterea de a ne apăra de rele, şi de a face să domnească peste tot dragostea şi bunăvoirea!

VESTE MINUNATĂ[1]

„Vestea minunată” pe care ne-o aduc în fiecare an la vremea aceasta colindătorii, prin aceste cuvinte preafrumoase, este o veste cutremurătoare pentru suflet şi pentru minte: este vestea naşterii Fiului lui Dumnezeu, a Domnului nostru Iisus Hristos pe pământ, ca om, printre noi, „pentru noi, oamenii şi pentru a noastră mântuire”, precum mărturisim în *Simbolul Credinţei.*

În viaţa noastră ni se aduc multe veşti. Prietenii ne aduc veşti bune, duşmanii sau falşii prieteni ni le îmbie mai ales pe cele rele, mijloacele de informare publică ne aduc în casă veşti de tot felul din toată lumea. Vestea e întotdeauna o noutate. Suntem toţi avizi după noutăţi. „Ce mai e nou?” e prima întrebare pe care ne-o punem când ne întâlnim unii cu alţii, chiar de la o zi la alta.

Vestea naşterii Domnului nu e numai o veste bună. E o „veste minunată”. Noi întrebuinţăm cuvântul „minunat” destul de des în vorbirea noastră de toate zilele. Zicem: un om minunat, un peisaj minunat, o carte minunată. În vestirea colindătorilor cuvântul are însă un înţeles deosebit, aparte, special, pe lângă acela de veste îmbucurătoare: e vestirea unei minuni. Sfântul Ioan Gură de Aur spunea într-o predică încă din secolul IV: „Săltăm de bucurie, şi prăznuim, şi ne minunăm, şi ne uimim de taina cea mare a înomenirii lui Hristos, care covârşeşte toată priceperea omenească”.

Vestea covârşeşte! Şi cum ar putea fi altfel? Ne vine un musafir de Sus. Ne simţim mândri. Oare nu ne mândrim când ne calcă în casă un om mare? Nu zicem că ne onorează? Şi nu e oare intrarea lui Dumnezeu în condiţia noastră de oameni, în viaţa noastră pământească, în casele noastre, cea mai mare cinste pentru noi? Dar e mai mult decât o cinste. E o binecuvântare, e o veste despre ceea ce nu s-a mai pomenit. E prezenţa printre noi a Celui ce a făcut cerul şi pământul, soarele, stelele şi luna, natura şi pe noi înşine. E un musafir Care covârşeşte toate aşteptările noastre şi Care aproape că

[1] Pastorală la Naşterea Domnului, în 1987, Sibiu.

ne opreşte răsuflarea de uimire şi ne aruncă în genunchi, cu faţa la pământ, şi ne ia graiul.

Aşa trebuie să primim această veste despre Cel ce vine, despre Cel ce se întrupează. Căci se întrupează ceea ce este Duh, Dumnezeu, spre a îndumnezei trupul, spre a-l creşte până la măsura desăvârşirii, aşa cum l-a voit Dumnezeu de la început, stare din care a căzut. Vine acum să-l restaureze în starea cea dintâi, să-i redea cinstea şi valoarea, să-l înnobileze. Vine să se înfrăţească cu noi, ca să fim toţi fiii lui Dumnezeu şi fraţi între noi. Iată ce veste, ce eveniment care covârşeşte mintea omenească. O minune!

Toate minunile sunt deasupra priceperii omeneşti, pentru că ele sunt fapte care depăşesc şi contrazic legile care guvernează lumea noastră şi, mai ales, legile gândirii noastre, care s-au alcătuit pe baza a tot ceea ce e natural şi e în firea lucrurilor omeneşti şi pământeşti. Minunea e supranaturală. E dincolo de firesc şi natural. Dacă ai văzut ieri pe cineva fără un picior, şi astăzi ţi se spune că a fost văzut cu ambele picioare sănătoase, ce vei gândi? Că cel ce îţi va spune acest lucru, fără îndoială, se înşală. Că a văzut pe altcineva. Căci gândirea sănătoasă, firească, după toate legile gândirii omeneşti şi pământeşti, ne spune că aşa ceva e imposibil. Nu se poate. Aşa spunem.

Şi totuşi, dacă noi înşine l-am vedea astăzi pe cel ce era fără un picior ieri, astăzi având-le pe amândouă, ce ar mai face gândirea noastră? Gândirea ar spune în continuare că logic e imposibil! Şi aşa ar fi: logic imposibil. Dar faptele ar spune: iată că e posibil. Ultimul cuvânt ar fi totuşi: se poate! Dar e adevărat că nu după legile omeneşti.

Nici nu i-a putut creşte piciorul la loc într-o zi, nici nu i-a putut fi grefat altul într-o zi. Şi atunci ce explicaţie rămâne? Numai minunea. Dar minunea n-o poate face nimeni din lumea noastră. Cine o poate totuşi face, dacă s-a făcut? Numai o intervenţie de Sus, o intervenţie a lui Dumnezeu care lucrează după alte legi, şi decât ale firii şi decât ale gândirii omeneşti. Numai El poate depăşi legile noastre, şi numai când vrea El, când are motive s-o facă. Şi când aşa ceva se întâmplă, evident că nu putem avea altă atitudine decât aceea a Sfântului Ioan Gură de Aur: ne uimim şi ne minunăm! Şi dăm slavă lui Dumnezeu. Şi Îl recunoaştem pe Atotputernic, Creator şi Minunat. De aceea cântăm: „Minunat este Dumnezeu!"

„Vestea minunată" de azi, despre un eveniment întâmplat ca azi în Betleem, nu este despre o naştere oarecare, ca a unuia dintre noi. E Naşterea Fiului lui Dumnezeu, Unul din Treime, venit printre noi spre a ne aduce învăţătură de Sus despre Dumnezeu, despre noi şi despre felul cum tre-

buie să trăim pe pământ, ca să moştenim Împărăţia cerurilor. Este o minune. Ceva ce nu pot face oamenii. Ceva ce n-ar fi putut decide oamenii.

Minunea evenimentului, aşadar, aceasta este: că Cel ce S-a născut a fost Fiul lui Dumnezeu, trimis de Tatăl prin propria Sa hotărâre. Asemenea eveniment nu se mai întâmplase niciodată în istorie. Dumnezeu mai vorbise oamenilor, prin îngeri, prin cuvântul Său, precum lui Moise din rugul aprins, prin profeţi, dar nu venise niciodată să fie văzut, să se poată sta de vorbă cu El faţă către faţă.

Evenimentul petrecut la Betleem a fost unic. Atât de mare, atât de neaşteptat, încât o mare parte din contemporani nici nu L-au crezut pe cel ce S-a prezentat drept Fiul lui Dumnezeu, şi L-au răstignit pe cruce. Au socotit că e o pretenţie care jigneşte pe Dumnezeu. Şi astăzi minunea venirii lui Dumnezeu, ca om, printre oameni, e pentru mulţi greu de înţeles, pentru că noi ştim că aşa ceva trebuia să fie, că a fost împlinirea unei făgăduinţe a lui Dumnezeu. Iată textul promisiunii făcute cu o mie cinci sute de ani înainte de naşterea Domnului: *Nu va lipsi sceptru din Iuda, nici toiag de cârmuitor din coapsele lui, până ce va veni Împăciuitorul, Căruia se vor supune neamurile* (Facere 49, 10).

Să observăm, în această profeţie rostită de patriarhul Iacov, că, deşi se adresa numai fiilor săi, cei din care se vor alcătui triburile care vor forma poporul lui Israel, totuşi le spunea că Celui ce va veni: „I se vor supune toate neamurile". Aşadar, nu va veni doar pentru poporul iudeu. Iată de ce sărbătoarea Naşterii este a tuturor creştinilor, de orice neam ar fi ei, din orice colţ al lumii! De altfel, Mântuitorul aşa S-a şi prezentat: „Eu am venit ca lumea viaţă să aibă". Deci toată lumea.

Nouă, celor credincioşi, ne vine uşor să-L primim, pentru că ştiam dinainte că va veni, ştiam unde se va naşte şi din ce neam. Încă prorocul Miheia spusese: *Şi tu, Betleeme, pământul Iudeii, nicidecum nu eşti mai mic între domnii Iudeii, căci din tine va ieşi Stăpânitor, iar obârşia Lui este dintru început, din zilele veşniciei* (Miheia 5, 1).

E impresionant şi uluitor faptul că aceste prorociri s-au împlinit întocmai. Mântuitorul se va naşte chiar la Betleem. Sfântul Ioan Gură de Aur spunea că Dumnezeu i-a dat anume în gând împăratului August să ordone recensământul din acea vreme din Palestina, pentru ca Sfânta Fecioară Maria să vină să se înscrie la locul ei de baştină, adică la Betleem, fiindcă de acolo se trăgea, din neamul regelui David, şi acolo trebuia să-L nască pe Mesia. Dumnezeu se serveşte în lucrările Lui de toate mijloacele, cum a făcut şi cu acest împărat păgân de la Roma care, fără să vrea, împlinea de fapt planurile lui Dumnezeu.

Vestea minunată a întrupării Mântuitorului ni se readuce în amintire în fiecare an, ca să ne reînnoim credinţa în dumnezeirea Sa, şi să ne reînnoim şi viaţa noastră sufletească, ascultând de poruncile Lui.

Mântuitorul ne-a încredinţat că El este Mesia, Fiul lui Dumnezeu, prin întreaga Sa activitate şi prin învăţăturile Sale. Nu le vom putea aminti acum pe toate, dar câteva vom aminti totuşi, spre a ne întări convingerea că, iată, credinţa noastră nu este deşartă, ci că avem cele mai puternice motive să nu ne îndoim de faptul că El a fost trimis de Dumnezeu spre mântuirea noastră.

Cine altul a mai făcut sau ar mai putea face minunile pe care le-a făcut El? Învieri din morţi, vindecări de orbi, vindecări pe loc ale leproşilor, boală care nici astăzi nu are leac, vindecări de paralitici şi, în sfârşit, propria Sa Înviere din morţi, după ce fusese răstignit, mort şi îngropat. Mai ales Învierea Sa din morţi ne dă ultima şi cea mai puternică dovadă şi convingere asupra dumnezeirii Sale. Despre toate acestea ne-au transmis „veste" martori oculari, Apostolii şi mironosiţele şi mulţi alţii, care au murit pentru mărturia lor, dar n-au putut să n-o facă (Faptele Apostolilor 4, 20). Nu moare nimeni pentru un adevăr în care nu crede, de care nu e sigur. Martorii minunilor şi ai Învierii lui Iisus au ştiut, pentru că au văzut, de aceea au plătit bucuroşi cu moartea mărturia lor. N-au putut-o nega, ca să-şi salveze viaţa. Căci zis-a Iisus: *Cine Mă va mărturisi în faţa oamenilor, pe acela îl voi mărturisi şi Eu înaintea Tatălui care este în ceruri* (Matei 10, 32).

Cine altul ar mai fi putut învăţa aşa cum a învăţat El? Căci El învăţa *ca unul ce avea putere* (Matei 7, 29). Cei care Îl ascultau spuneau: *Niciodată n-a vorbit vreun om ca Omul acesta* (Ioan 7, 46).

A adus noutăţi care au revoluţionat lumea religioasă a vremii.

A adus legea dragostei de Dumnezeu, dovedită prin dragostea de aproapele: *Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să şi-l pună pentru prietenii săi* (Ioan 15, 13). Sau: *Dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăşte, mincinos este! Pentru că cel ce nu iubeşte pe fratele său, pe care l-a văzut, pe Dumnezeu, pe Care nu L-a văzut, nu poate să-L iubească* (I Ioan 4, 20).

Să mai amintim, dintre toate celelalte, legea iertării: *Şi ne iartă nouă greşelile noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri* (Matei 6, 12), lege care recomandă bunătatea şi mila în locul dreptăţii şi a judecăţii.

Pentru aceste învăţături Iisus a pătimit răstignirea şi moartea, dar nu a renunţat la ele. A murit pentru ele, pentru ca noi să le înţelegem valoarea şi să le urmăm. El a venit şi ca să ia asupra Lui păcatele oamenilor, şi să le răscumpere prin moartea Sa, căci scris este că *prin moartea Lui noi toţi*

ne-am mântuit (Coloseni 1, 14; Romani 3, 24). Toate acestea constituie stâlpii pe care s-a clădit o nouă religie: creştinismul. Adus pe pământ de Însuşi Dumnezeu, creştinismul e religie dumnezeiască.

Iată de ce e mare minunea Naşterii!

Să primim „vestea minunată" a Naşterii, cu reînnoirea credinţei noastre în El, în Mântuitorul, în învăţăturile şi în jertfa Sa pentru noi. Să fie pentru noi toţi prilej de recunoştinţă şi mulţumire faţă de Dumnezeu.

Să ne întoarcem la curăţia minţii şi a inimii copiilor, care ne vestesc Naşterea Pruncului.

Să-L primim printre noi cu bucurie, pe Dumnezeu, făcut ca unul din noi, ca să ne poată vorbi în limba noastră, şi să-L putem înţelege. Ne-ar fi zdrobit cu măreţia Sa, dacă ar fi venit pe norii cerului, sub chip de fiinţă supranaturală. Ne-ar fi înspăimântat şi n-am fi putut comunica cu El. Nu ne-am fi putut înţelege, şi ne-ar fi anulat libertatea.

De aceea a venit la noi sub chip de om, ca să-L putem primi sau să-L putem respinge, să rămânem liberi în opţiunea noastră, dar tot ce a făcut, tot ce a învăţat a fost dumnezeiesc, în aşa fel încât să ne orienteze precis opţiunea şi să fim responsabili pentru ea.

Fie ca „vestea minunată" să ne apropie de Iisus şi să ne îndemne să optăm pentru El. Să-L primim ca pe un oaspete şi Învăţător dumnezeiesc şi să ne îmbunătăţim viaţa, apropiind-o şi mai mult de poveţele pe care ni le-a dat El.

Ne apropiem de un an nou. La cumpăna dintre anul care trece şi cel care vine, să ne adunăm gândurile şi să ne rugăm ca cel ce vine să fie un an mai bun.

Vom serba în anul 1988, 70 de ani de la Marea Unire din 1 Decembrie 1918, anul marii îndrăzneli şi bucurii româneşti, anul care ne-a întregit trupul ţării pe vatra vechii Dacii, pământul iubit al strămoşilor noştri.

Vom serba, tot în anul ce se deschide la 1 ianuarie, 140 de ani de la revoluţia din 1848, care a avut printre conducătorii şi luptătorii pentru dreptul de libertate a Transilvaniei şi a naţiunii române şi pe nemuritorul nostru Mitropolit Andrei Şaguna şi pe craiul munţilor Avram Iancu. În mai 1848 s-au rostit acele cuvinte rămase memorabile, care se vor împlini în decembrie 1918: „Vrem să ne unim cu ţara". Tot atunci s-a cântat pentru prima oară nemuritorul imn al lui Andrei Mureşanu: „Deşteaptă-te române", pe melodia egală cântecului, alcătuită de marele Anton Pann sau de elevul său Gheorghe Ucenescu.

Ne vom aminti în 1988 că se împlinesc trei sute de ani de la urcarea pe tron a domnitorului martir Constantin Brâncoveanu, care a avut atâtea le-

gături cu Transilvania şi care a zidit Mănăstirea de la Sâmbăta şi Biserica din Făgăraş, spre neuitare că românii de pe ambele versante ale Carpaţilor una sunt.

Vom sărbători tot în 1988 împlinirea a trei sute de ani de la tipărirea primei biblii româneşti complete, *Biblia de la Bucureşti*, la care a ostenit şi mitropolitul Teodosie al Ţării Româneşti, ai cărui strămoşi se trăgeau probabil din Veştemul Transilvaniei noastre. Ne vom aminti şi de Simion Ştefan, mitropolit de Alba Iulia, care a tipărit în anul 1648 *Noul Testament*, de la care se vor împlini 340 de ani, pe care îi vom sărbători cu respect şi recunoştinţă.

Vom pomeni cu cinste, în 1988, şi amintirea marelui prozator, preotul Ion Agârbiceanu, din Agârbiciul Transilvaniei, de la a cărui moarte se vor împlini 25 de ani şi, cu evlavie şi sfântă închinare, vom sărbători 100 de ani de la naşterea acelui mare poet care ne-a dat cel mai frumos imn al limbii româneşti, preotul Al. Mateevici, autorul poeziei „Limba noastră", prinsă într-o melodie nemuritoare, ca şi poezia, de diaconul Alexandru Cristea.

Prin „limba vechilor cazanii, care-o plâng şi care-o cântă pe la vatra lor ţăranii", prin această limbă românească ne-am menţinut prin veacuri unitatea de neam şi de credinţă, mai ales acolo unde acestea au fost mai mult ca în alte locuri ameninţate de vitregii istorice care ne-au fost prea adesea potrivnice.

Vom începe şirul acestor sărbători astăzi, cu Naşterea Domnului, şi apoi le vom continua cu Anul Nou şi cu Boboteaza. Să le cinstim potrivit tradiţiei noastre de două ori milenare, în care au trăit, au murit şi s-au mântuit moşii şi strămoşii noştri.

Nu vă aplecaţi urechile la cei ce vor să ne smintească din credinţa noastră sfântă, propovăduită de la Mântuitorul până astăzi în sfintele noastre biserici. Nu uitaţi cuvântul grav şi avertismentul foarte serios care vine încă de la Sfântul Ciprian al Cartaginei: „În afară de Biserică nu este mântuire".

Aici este mântuirea, în Biserica Ortodoxă strămoşească, prin rugăciuni către Mântuitorul, către Maica Domnului, prin Sfintele Taine şi prin Sfânta Cruce, prin mijlocirile sfinţilor şi prin slujba preoţilor învestiţi cu har prin hirotonie de la episcopi, hirotonie pe care episcopii o transmit de la Mântuitorul şi de la Sfinţii Apostoli. Aici, şi numai aici, este garanţia iertării păcatelor şi a intrării în Împărăţia lui Dumnezeu, dobândirea mântuirii. „În afară de Biserică nu este mântuire".

Mântuitorul ne-a poruncit: *Ca toţi să fie una* (Ioan 17, 21), pentru ca lumea să creadă în „Una, sfântă, sobornicească şi apostolească Biserică". Dezbinarea duce la neîncrederea în credinţa creştină, la depărtarea totală a unora de la credinţă.

Noi românii ne-am iubit Biserica de-a lungul veacurilor, şi mai ales în Transilvania, de aceea am putut rezista tuturor încercărilor vremelnicilor stăpânitori străini de a ne desfiinţa ca neam, de a ne interzice limba, de a ne schimba credinţa.

Fac tuturor urare de petrecere în dragoste şi în bucurie a sărbătorilor Naşterii Domnului şi a celorlalte sărbători.

Primiţi colindătorii care vă vor cânta la ferestre: „O, ce veste minunată, în Betleem ni se arată”.

Bucuraţi-vă toţi în Domnul şi fiţi sănătoşi!

TAINA CEA DIN VEAC ASCUNSĂ[1]

Înconjuraţi de taine din afară, suntem tot atât de asaltaţi de taine şi dinăuntru. Universul mare şi universul mic – macrocosmosul şi microcosmosul – sunt alcătuiri la scară diferită din aceeaşi stofă de mister. Nu ştim mai mult despre cele de aproape, decât despre cele de departe. Ştim câte ceva. Uneori mai puţin, alteori mai mult, dar niciodată totul. Ba chiar, cu cât ştim mai mult, cu atât se deschid orizonturi mai largi de necunoscut ce trebuie cucerit.

Câţiva savanţi au conceput universul mare ca ceva în permanentă expansiune. Dacă e aşa, atunci el e o expansiune de taine în acelaşi timp. Dar, ori că e aşa, ori că nu e aşa, cum nu-l putem concepe mărginit, frazei care ne vorbeşte despre el nu-i putem pune la punct. Rămâne mereu deschisă.

În universul mic, drumul merge în adâncime. Când trece pragul materiei şi ajunge pe tărâmul energiei, e ca o trecere pe „tărâmul celălalt" – teritoriul metafizic.

Cercul se descoperă dintr-odată fără circumferinţă. Şi în om, când se trece de uşor identificabilele dimensiuni şi activităţi ale vieţii biologice, se ajunge pe tărâmul abstracţiunilor psihologice, la conştiinţă, la subconştient, la suflet... Psihologia vine de la *psihé* – suflet, de la ceva fără contur, fără masă, de o substanţă şi mai altfel decât, de pildă, cea a luminii sau a sunetului. Şi i-am zis metaforic substanţă, din lipsă de cuvânt mai potrivit.

Fântâna se descoperă dintr-odată fără fund.

Într-un univers de taine, oamenii caută dezlegări şi le stă bine, şi sunt măreţi şi frumoşi când caută. Trestii, dar trestii gânditoare, spunea, copleşit de taină, Pascal. Din gând le vine chinul că nu ştiu şi nu înţeleg totul, dar tot în gând îşi găsesc echilibrul şi sensul, în ciuda permanentului *dubito*, în ciuda îndoielilor cu privire la ultimul răspuns, căci niciodată, nici un răspuns nu e înveşmântat în togă de certitudine ultimă şi absolută.

Printre necunoscute şi taine, trăim ca şi cum am şti totul şi n-ar mai fi taine, şi iată că se poate, şi chiar într-o desfăşurare coerentă. Aceasta e una

---

1 Cuvânt rostit la Duminica dinaintea Naşterii Domnului.

din marile performanţe ale oamenilor. S-au obişnuit cu tainele. Le caută, se zbat, dar s-au obişnuit cu ele. Ba uneori declară chiar că fac bine. Se simt mai în largul lor într-o lume în acelaşi timp strânsă între limite de nenumărate necunoscute şi liberă spre infinite depărtări de taină, în care stau ascunse răspunsuri în sensuri care de care mai uluitoare, fabuloase, împotriva şi pe potriva dorinţelor lor, după cum le e sufletul într-o zi sau alta.

Când întâlnesc taina din ei cu taina din afara lor, şi nu se sperie; când înţeleg că sunt ţesuţi din fire dintr-un caier de pe două tărâmuri, oamenii sunt mari, sunt înţelepţi, sunt zei. Alcătuiri din substanţă de taină. Aşa îşi depăşesc mărginirea, ies din condiţia de sclavi ai tainelor, inconsistenţi şi înfricoşaţi, şi se regăsesc în condiţia de părţi de taină. Sunt ei înşişi taină. Dumnezeieşti. Poetul nostru filosof Lucian Blaga îşi mărturisea propria existenţă: „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii/ şi nu ucid/ cu mintea tainele, ce le-ntâlnesc/ în calea mea". Şi: „Eu cu lumina mea sporesc a lumii taină –/ şi-ntocmai cum cu razele ei albe luna/ nu micşorează, ci tremurătoare/ măreşte şi mai tare taina nopţii,/ aşa îmbogăţesc şi eu întunecata zare/ cu largi fiori de sfânt mister/ şi tot ce-i ne-nţeles/ se schimbă-n ne-nţelesuri şi mai mari/ sub ochii mei".

Descifrarea unor taine fusese totuşi promisă oamenilor de către Dumnezeu, încă din timpuri de adânc trecut. Profeţii promiseseră un „Izbăvitor" (Romani 11, 26), Care urma să arunce lumină (Ioan 9, 5) peste toate umbrele, şi tainele urmau să-şi ridice vălul şi să se arate la vedere. Cei care vor trăi în acea vreme şi cei de după ei *vor cunoaşte toate tainele* (Matei 13, 11). Toate promisiunile erau însă ele însele ascunse printre rânduri, rămase la jumătatea frazei, mai mult sugerate. Se transmiteau în cutii închise, fără deschizători, în limbaj cifrat, pentru descifrarea cărora nimeni nu avea codul. Cine va fi, cum va fi, când va veni, ce noutate extraordinară va aduce? Ce era pentru unii limpede, pentru alţii era încurcat. Nimeni nu avea certitudini. Toate cele despre *Izbăvitor* erau *taină*.

Aceasta este cea despre care Scriptura grăieşte a fi fost „taina cea din veac ascunsă". Şi taina era: că va veni pe pământ Însuşi Dumnezeu, Fiul lui Dumnezeu, „cel de o fiinţă cu Tatăl". Cine şi-ar fi putut imagina? Chiar citită negru pe alb, o astfel de taină ar fi fost interpretată altfel, ar fi fost crezută ca alegorie, metaforă, simbol. Era prea mult ca să fie chiar aşa: să vină Însuşi Dumnezeu sub o formă accesibilă, comprehensibilă, la îndemâna oamenilor! Lui Luca şi Cleopa, când s-au întâlnit cu Iisus pe drumul Emausului, nici nu le-a trecut prin cap să-L recunoască, deşi „ardea inima în ei", deşi Îl vedeau că era El. Îl văzuseră mort cu trei zile înainte. „El" murise şi fusese îngropat. Acesta putea fi oricine altcineva, dar nu El. Au

acceptat ideea numai când Iisus *le-a deschis ochii* (Luca 24, 31-32). Tot aşa a fost şi cu venirea lui Dumnezeu Însuşi pe pământ.

Şi totuşi la Betleem S-a născut ca un om adevărat, Dumnezeu adevărat, Iisus Hristos. Un înger a deschis ochii oamenilor, descifrându-le taina: *Vi s-a născut azi Mântuitorul, care este Hristos-Domnul* (Luca 2, 11).

Venind Dumnezeu, descoperindu-se taina cea mai mare, toate celelalte şi-au strâns aripile, s-au micşorat, şi tot ce era neînţeles şi grav şi-a pierdut gravitatea, pentru că, dacă s-a descoperit şi există Dumnezeu, totul e cu înţeles, totul e cu sens, fie că îl înţelegem, fie că nu-l înţelegem. Îl ştim cu sens chiar şi atunci când are toate aparenţele absurdului. Loc de căutare mai rămâne, şi încă mult, şi neastâmpărul căutării nu va înceta niciodată, dar căutarea nu mai e dramatică şi disperată, cum ar fi într-un întuneric de nonsens. Nu mai e căutarea *întrebătorului acestui veac* (I Corinteni 1, 20).

De aceea, printre necunoscute şi taine, trăim senini, ca şi cum am şti totul.

Dumnezeu, revelat la Betleem sub chipul Pruncului, rămâne, e drept, ascuns mai departe în taina fiinţei Sale, acolo în Ontologia cea nenumită şi necuprinsă de gând şi de cuvânt, adică în ceea ce este şi cum este El în esenţa Sa, dar atât cât ni s-a descoperit, pe potriva puterilor minţii noastre, ne e de ajuns şi ne aduce mângâiere şi răspuns.

Cândva, Adam şi Eva au vrut să cunoască înainte de vreme, când nu erau încă maturi pentru aceasta, şi neascultarea le-a fost socotită păcat, şi acesta s-a revărsat şi peste urmaşii lor. Iisus Hristos vine să şteargă totul şi să aducă acum, la plinirea vremii, „lumina cunoştinţei". Dumnezeu îi declară acum pe oameni deplin maturi pentru aceasta, descoperindu-le *taina voii Sale* (Efeseni 1, 9) şi ei ştiu acum ce să creadă, cum să creadă, cum să gândească şi cum să trăiască. Ne putem adresa acum familiar „Dumnezeului necunoscut" al atenienilor, de care vorbeşte Sfântul Pavel (Faptele Apostolilor 17, 23), Căruia poetul foarte credincios Rainer Maria Rilke Îi zicea: „Vecine Dumnezeu"!

Noi îi zicem: *Tatăl nostru.*

Drept aceea, bine a cuvântat îngerul când a zis: *Vă vestesc vouă bucurie mare* (Luca 2, 10).

A VENIT LA „PLINIREA VREMII”[1]

1. Din an în an, în această zi de 25 decembrie ne întâlnim în biserici, ca să ne aducem aminte şi să sărbătorim împreună în rugăciuni de mulţumire şi în cântece de bucurie cel mai mare eveniment ce s-a putut petrece cândva pe pământ: Naşterea Domnului.

Potrivit promisiunii făcute strămoşilor noştri, la *plinirea vremii* (Galateni 4, 4) Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat „de la Duhul Sfânt şi din Maria Fecioara” în oraşul Betleem din Ţara Sfântă.

Poporul nostru dreptcredincios cântă în colinde: „Astăzi S-a născut, Cel făr-de-început”, adică Cel veşnic, „Cel de o fiinţă cu Tatăl”, „Fiul cel din vecie”.

Şi tot în colinde, de la copil până la cel nins de ani, fiecare mărturiseşte în zilele acestea, că pe acest Fiu din vecie, „Tatăl mi L-a trimis mie”. A fost trimis deci pentru fiecare dintre noi, „pentru noi şi pentru a noastră mântuire”, ca să ne răscumpere din păcatul strămoşesc şi să ne înveţe despre Tatăl, despre Sine ca Fiu şi despre Duhul Sfânt, să ne înveţe ce trebuie să credem, cum trebuie să trăim ca să fim fericiţi aici pe pământ şi cum să dobândim în viaţa viitoare Împărăţia cerurilor. Venind El de Sus, fiind trimis de Tatăl, ştim că învăţătura Lui este adevărată. *Tu ai cuvintele vieţii veşnice*, au recunoscut Apostolii (Ioan 6, 68) şi El Însuşi Şi-a descoperit adevărata identitate, atunci când a spus limpede: *Eu şi Tatăl una suntem* (Ioan 10, 30).

Drept aceea, cea dintâi încredinţare pe care trebuie să ne-o reînnoim cu prilejul acestei mari sărbători este că Cel născut în Betleem a fost cu adevărat Fiul lui Dumnezeu. Numai reînnoindu-ne şi întărindu-ne această credinţă ne vom putea bucura de darurile Naşterii Domnului şi ne vom hotărî să ne rânduim viaţa potrivit cu învăţăturile Lui.

Mântuitorul a *dovedit cu putere* – cum spune Sfântul Apostol Pavel – *că este Fiu al lui Dumnezeu* (Romani 1, 4). De toate acestea trebuie să ne amintim astăzi, pentru ca recunoştinţa noastră să fie deplină faţă de Cel ce

1 Cuvânt rostit la Duminica dinaintea Naşterii Domnului.

a coborât la noi din Cer, şi să-L primim ca pe Cel mai de cinste oaspete al inimilor noastre, gata fiind să ne deschidem sufletele şi să-I primim învăţătura şi îndrumările.

2. Cel a cărui naştere o serbăm astăzi ni L-a descoperit pe Tatăl, pe Dumnezeu Cel pe care *nimeni din oameni nu L-a văzut* (II Timotei 6, 16). Fără întruparea pe pământ a Fiului, n-am fi ştiut niciodată nimic sigur despre Dumnezeu, pentru că numai Fiul *Care este în sânul Tatălui* (Ioan 1, 18), numai Acesta L-a văzut (Ioan 6, 46) şi numai Acesta putea să ne dea despre El o mărturie neîndoielnică. Şi ne-a dat-o. Ne-a învăţat mai întâi că există Dumnezeu, că El este Acela care a zis despre Sine: *Eu sunt Cel ce sunt* (Exod 3, 14). Ne-a mai învăţat că Dumnezeu este *Tatăl nostru* (Matei 6, 9) şi că de la El *vin toate lucrurile* (I Corinteni 8, 6), că *toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit se pogoară de Sus, de la Părintele luminilor* (Iacov 1, 17).

3. Din purtarea de grijă faţă de noi, Tatăl ne-a trimis pe Fiul (Ioan 7, 33; 6, 44), ca să ne descopere voia Sa, să ni se descopere pe Sine ca Fiu al lui Dumnezeu şi să ne dea un îndrumar de viaţă. Acest îndrumar se cuprinde în Sfânta Scriptură a Noului Testament. Tot ce ne-a învăţat Mântuitorul vine de la Dumnezeu-Tatăl, precum Însuşi mărturiseşte (Ioan 10, 32), pentru că El şi Tatăl una sunt (Ioan 10, 30).

De aceea Fiului I se cuvine aceeaşi închinare ca şi Tatălui, căci scris este: *Toţi să cinstească pe Fiul, cum cinstesc pe Tatăl. Cel ce nu cinsteşte pe Fiul, acela nu cinsteşte nici pe Tatăl, Cel ce L-a trimis* (Ioan 5, 23).

Să luăm dar aminte: nu sunt deloc pe calea cea bună cei care zic: „Eu cred în Dumnezeu, cred într-o forţă superioară, dar nu cred că Hristos a fost Dumnezeu"! Acestora Iisus le dă avertismentul sever şi categoric: *Cel ce nu crede în Fiul nu va vedea viaţa, ci mânia lui Dumnezeu va fi peste dânsul* (Ioan 3, 36). Sfântul Petru ne previne şi el în cartea *Faptele Apostolilor*: *Nu este mântuire în nimeni altul, căci nu este alt nume sub cer, dat oamenilor, prin care trebuie să ne mântuim* (Faptele Apostolilor 4, 12).

Nu ne mântuim decât urmând învăţătura şi poruncile Mântuitorului Hristos. fără El nu putem găsi drumul adevărului spre cele ce nu se pot afla prin puterea minţii omeneşti, spre tainele vieţii şi ale morţii, spre rostul nostru pe pământ şi soarta noastră de după ce vom părăsi pământul. Despre toate acestea ne poate dezvălui adevărul numai Dumnezeu, cum şi spune Însuşi Mântuitorul când se numeşte pe Sine: *Omul care v-a spus adevărul* (Ioan 8, 40).

Sfântul Pavel, mare învăţat şi filozof, şi-a format propria concepţie despre viaţă numai după întâlnirea cu Mântuitorul şi pe aceasta a şi propovă-

duit-o în epistolele şi în călătoriile sale, precizând peste tot că şi-a însuşit-o de la El, de la Hristos. De aceea acest uriaş Apostol şi extraordinar gânditor face din Iisus Hristos premisa oricărei orientări în problemele sufletului şi ale destinului spiritual al oamenilor, când spune: *Nimeni nu poate pune altă temelie, afară de cea pusă care este Iisus Hristos* (I Corinteni 3, 11).

4. Fiul a venit ca să ni-L descopere învederat şi pe Duhul Sfânt, cea de a treia Persoană a Sfintei Treimi, pe Care El îl numeşte „Mântuitorul" şi „Duhul Adevărului" (Ioan 15, 26), Acela care ne luminează mintea spre toată înţelegerea, spre gândirea cea dreaptă, inspiratorul profeţilor, „Cel închinat împreună cu Tatăl şi cu Fiul". În *Simbolul credinţei* Îl numim pe Duhul Sfânt şi „Domnul de viaţă făcătorul". Şi Mântuitorul spune: „Duhul de viaţă" (Ioan 6, 63). Dumnezeu este „Izvorul vieţii" (Psalmi 36, 9). Mântuitorul spune şi El că a venit în lume *pentru ca lumea viaţă să aibă şi s-o aibă din belşug* (Ioan 10, 10).

Viaţa, aşadar, vine de la Dumnezeu. Numai de la Dumnezeu. Drept aceea, să nu uităm nici o clipă acest adevăr şi să cinstim şi să apărăm viaţa ca pe darul cel mai de preţ al lui Dumnezeu. Trăim numai o dată. Să apărăm deci viaţa, unica noastră viaţă de pe acest pământ, de toate ameninţările care o pândesc, mai ales în vremea noastră. Nimeni nu are vreun drept asupra vieţii, nici măcar asupra vieţii sale, căci nu el şi-a dat-o. Cu atât mai mult nimeni nu are vreun drept asupra vieţii altcuiva, afară de Dumnezeu care a dat-o.

5. Profetul Isaia, inspirat de Duhul Sfânt, a văzut cu sute de ani înainte evenimentul pe care-l sărbătorim noi astăzi, naşterea lui Mesia. *Poporul care umbla întru întuneric* – a scris el – *a văzut lumină mare* (Isaia 9, 2 şi Matei 4, 16). Contemporanii lui Iisus au avut marele privilegiu de a fi martori ai Întrupării, de a-L vedea pe Iisus, de a-L asculta. Noi, cei de azi, avem privilegiul de a fi ajuns până la noi mărturia celor ce L-au văzut şi L-au ascultat.

Ne putem arăta recunoştinţa faţă de acest privilegiu prin două lucruri: prin păstrarea neştirbită a dreptei învăţături a Mântuitorului, a dreptei credinţe, şi prin lucrarea faptelor celor bune. Numai aşa vom putea moşteni viaţa de veci, vom putea asigura sufletelor noastre bucuria şi pacea, iertarea de păcate şi „răspunsul cel bun la înfricoşătoarea judecată". Căci *Cel prin Care toate s-au făcut* (Ioan 1, 3), Cel care ne-a dat viaţa de pe pământ, ne-a dat şi porunci cum s-o trăim, cum s-o administrăm ca să avem parte de ea şi dincolo. *De vrei să intri în viaţa veşnică, păzeşte poruncile* (Matei 19, 17).

6. Spuneam mai înainte că e absolut obligatoriu, pentru a dobândi viaţa de veci, să păzim mai întâi porunca păstrării neştirbite a dreptei credinţe,

adică a credinţei ortodoxe. Cuvântul „ortodox" înseamnă „drept credincios", iar „Ortodoxie" înseamnă „dreaptă credinţă". Luaţi deci aminte întâi şi întâi la aceasta! Păstraţi Ortodoxia.

Că într-adevăr e important pentru mântuire să credem drept, ne-o spune Însuşi Mântuitorul: *Cel ce crede în Fiul are viaţă veşnică* (Ioan 3, 36). Sfântul Pavel îndeamnă şi el: *Ispitiţi-vă pe voi înşivă de vă aflaţi în credinţă* (II Corinteni 13, 5).

Credinţa deci, când există, trebuie să fie dreaptă, căci zice tot Sfântul Pavel că nu se merge „la întâmplare" (I Corinteni 9, 26), ci după o anumită rânduială (II Timotei 2, 5) şi anume după cum ne învaţă Biserica, pe baza Sfintei Scripturi (II Timotei 3, 16) şi a Sfintei Tradiţii (Ioan 21, 25; I Ioan 1, 12; I Corinteni 11, 2; II Tesaloniceni 2, 15). El însuşi le scrie Galatenilor că s-a verificat prin alţi apostoli dacă predica lui conţine învăţătura cea dreaptă, *ca nu cumva să se ostenească în zadar* (Galateni 2, 2).

Se cuvine aşadar să ne păstrăm credinţa ortodoxă, aşa cum au păstrat-o moşii şi strămoşii noştri de-a lungul veacurilor, pe acest scump pământ românesc, sub glia căruia dorm în nădejdea învierii. Aceasta cu atât mai mult, cu cât noi avem credinţa noastră ortodoxă de la Apostoli – pe la noi a propovăduit Sfântul Andrei – şi suntem singurul popor din lume născut, după formarea din daci şi din romani, în acelaşi timp români şi ortodocşi. În această credinţă s-au mântuit toţi cei din neamul nostru din veac în veac. Nici nu se poate altfel, pentru că scris este: *Iisus Hristos şi ieri şi astăzi şi în veci e acelaşi* (Evrei 13, 8).

Poporul nostru s-a ferit întotdeauna de cei care au vrut să-l rupă de la credinţa ortodoxă. Mântuitorul Însuşi îi numeşte rătăciţi pe unii ca aceştia, zicând: *Vă rătăciţi neştiind Scripturile* (Matei 22, 29), pe cei pentru care El, Hristos, nu mai este astăzi ceea ce a fost ieri.

Sfântul Pavel are cuvinte grele împotriva celor ce strică dreapta credinţă: *Dacă cineva învaţă altă învăţătură şi nu urmează cuvintele cele sănătoase ale Domnului nostru Iisus Hristos şi învăţătura cea cuvioasă, acela e un trufaş care nu ştie nimic, molipsit de patima de a grăi mult şi a da război de vorbe, din care se nasc: răutatea, pizma, hulele, bănuielile, viclenia, certurile deşarte între oameni cu mintea stricată şi străini de adevăr, care socotesc că evlavia ar servi la câştig*. După ce-i descrie astfel, porunceşte: *De unii ca aceştia depărtează-te* (I Timotei 6, 3-5). În Epistola către Galateni îi dă anatemei pe cei care voiesc să prefacă – adică să răstălmăcească – „Evanghelia lui Hristos" (Galateni 1, 8), iar pe Timotei îl îndeamnă să-i sfătuiască pe unii rătăciţi din Efes „să nu mai înveţe altfel", ci să-i întărească în „dumnezeiasca credinţă" cea primită de la El.

Sfântul Pavel știe că toți aceşti *iubitori de dispute nebuneşti şi zadarnice* (II Timotei 2, 23), chiar dacă zic că Îl propovăduiesc pe Hristos *nu-L propovăduiesc cu gând curat* (Filipeni 1, 16) şi strică Biserica lui Dumnezeu, pervertesc sufletele oamenilor care sunt şi ele biserică a lui Dumnezeu. Apostolul nu e în nici o împrejurare îngăduitor cu unii ca aceştia. Iată ce mustrare le face şi cu ce ameninţare cumplită îi avertizează: *De va strica cineva Biserica lui Dumnezeu, şi Dumnezeu îl va strica pe acela* (I Corinteni 3, 17).

Despre acestea socotesc a fi destule mărturiile pe care le-am adus din Sfânta Scriptură, ca să vă bucuraţi toţi cei care ţineţi dreapta credinţă, şi să vă feriţi de cei rătăciţi. Pe cât puteţi, încercaţi să le arătaţi calea cea dreaptă, căci scris este: *De se va rătăci cineva din voi de la adevăr şi-l va întoarce cineva, să ştie acela că cel ce a întors pe păcătos de la calea lui greşită a mântuit suflet de la moarte şi şi-a acoperit mulţime de păcate* (Iacob 5, 19-20).

7. Cel de-al doilea lucru despre care Mântuitorul ne-a învăţat că e absolut necesar pentru dobândirea mântuirii, pe lângă dreapta credinţă, e fapta cea bună. Să nu fim dintre aceia care-L lăudăm pe Dumnezeu numai cu cuvântul. Mântuitorul vrea de la noi mai întâi schimbarea inimii. Zicea despre unii care Îi ascultau predica: *Poporul acesta se apropie de Mine cu buzele sale şi Mă cinsteşte cu limba, iar inima lor este departe de Mine* (Matei 15, 8). Cum trebuie să fie o inimă apropiată de Dumnezeu? Să fie bună. Să fie plină de dragoste pentru aproapele, plină de compasiune pentru suferinţa altora, plină de generozitate faţă de nevoile altora. „Din aceasta vor cunoaşte oamenii că sunteţi ucenicii Mei, de veţi avea dragoste între voi" (Ioan 13, 35). Iar dragostea aceea e adevărată, care se arată prin fapte. *Nu tot cel ce-mi zice Doamne, Doamne, va intra în Împărăţia cerurilor, ci cel ce va face voia Tatălui Meu care este în Ceruri* (Matei 7, 21).

Mântuitorul este modelul suprem al ascultării de Tatăl până la propria jertfă, pe care a acceptat-o pentru mântuirea oamenilor, deci pentru alţii. Mulţi spun că morala creştină ar fi morala pe de o parte constrângătoare, pe de alta interesată, pentru că *a face binele* e poruncit de Dumnezeu, Care altfel pedepseşte, iar cei care *fac binele* îl fac fie pentru a scăpa de pedeapsă, fie pentru a fi răsplătiţi.

Astfel înţeleasă, morala creştină e redusă la raporturi schematice secundare. Instrumentele sunt luate drept scopuri. Dumnezeu cere binele pentru că e bine, pentru că aceasta e starea normală, starea de împlinire în care trebuie să se afle omul. Cine nu realizează această stare, se pedepseşte singur, prin însuşi faptul că e în afara ei. Iadul e întuneric pentru că nu are

lumină, fiind alcătuit din suflete fără lumină în ele. Interesul fiecăruia e să se afle în lumină, adică pe coordonatele care definesc omul realizat. De aceea sfinţii spun că nu se tem de Dumnezeu, ci Îl iubesc. Iubirea nu mai presupune nici un interes. De aceea se întinde până la duşmani, de la care nu aşteaptă nici o răsplată. Iubirea e jertfitoare. Iisus S-a jertfit din iubire, nu pentru vreo răsplată. De aceea Sfântul Pavel spune că *pe omul duhovnicesc nimeni nu-l poate judeca* (I Corinteni 2, 15). Omul duhovnicesc nu mai e în schema faptă-răsplată, faptă-judecată. Schema e necesară pentru înţelegerea noastră şi, dincolo de consideraţiile filozofice, ea se dovedeşte utilă şi eficientă în procesul devenirii spre desăvârşire, căci pregăteşte pentru acest scop sufletele credincioase.

Se zice că filosoful Hamelin, profesor la Sorbona, se plimba într-o zi pe malul Oceanului Atlantic, la Landes, şi a auzit un strigăt de ajutor. Un om se lupta cu valurile. Fără să-şi facă nici o socoteală, s-a aruncat în valuri să-l salveze pe cel care striga. S-a înecat. Nu ştia să înoate. Dar nu s-a gândit la aceasta. S-a gândit doar să facă ceva pentru cei în primejdie. N-a avut în vedere nici teama de Cineva, nici vreun interes al lui.

El „s-a apropiat de Dumnezeu” cu fapta. A intrat în lumină.

EMANUEL – „CU NOI ESTE DUMNEZEU”[1]

Ne-a ajutat Dumnezeu să ajungem să sărbătorim din nou ziua aceasta în care ni s-a descoperit *taina cea din veac ascunsă* (Romani 16, 25; Coloseni 1, 26), zi în care învăţătura noastră creştină ne propune să meditâm adânc şi să ne situăm personal faţă de evenimentul pe care îl retrăim, şi anume *Naşterea Domnului.*

Taina aceasta era: că într-o zi Dumnezeu Se va întrupa printre oameni, precum prevestise „în chip umbrit” prorocul Isaia, că „la plinirea vremii” o Fecioară va naşte în ciuda şi împotriva legilor naturale ale naşterii oamenilor, deci pe cale minunată, supranaturală, un fiu al cărui nume va fi Emanuel (Isaia 7, 14).

Taina era deci şi aceasta, că identitatea reală a acestui Fiu era ascunsă chiar în numele Său, căci Emanuel în limba ebraică, în care a scris Isaia, se tâlcuieşte: „Cu noi este Dumnezeu”.

Taina aceasta era că El, Cel vechi de zile, El, Cel fără de început şi fără sfârşit, El, Creatorul cerului şi al pământului, Părintele cel veşnic al cosmosului, va veni să fie ca oamenii, să trăiască printre ei, să trăiască viaţa lor de nevoi şi lipsuri, de împliniri şi speranţe, să se bucure şi să se întristeze ca ei, să se arate solidar cu ei. Ştiindu-i dezorientaţi în faţa tainelor care îi depăşeau, va veni să-i înveţe despre Sine, despre ei, despre rostul lor pe pământ, şi să le deschidă ochii minţii ca să vadă că acest rost se prelungeşte în lumea de dincolo, că nu sunt supuşi unei existenţe efemere, ci că li s-a dat existenţă veşnică, existenţă care trebuie pregătită de aici, prin fapte bune şi prin credinţă.

Taina aceasta era: că oamenii nu sunt singuri, că nu sunt ca iarba câmpului care se usucă şi dispare, că nu sunt ca pădurea care se taie, se arde şi se preface în cenuşă, ci că viaţa din om e o minune şi un dar divin, care nu se poate asemăna cu nimic din această lume. Suflarea Domnului, Care i-a dat viaţă omului, nu e supusă stricăciunii şi morţii.

---

[1] Pastorală la Naşterea Domnului, anul 1986, Sibiu.

Taina aceasta era, şi aceasta s-a descoperit prin *Naşterea Domnului* şi prin învăţătura Lui, că toţi am fost creaţi cu o anumită destinaţie pe acest pământ, cu o anumită responsabilitate faţă de conservarea, organizarea, înfrumuseţarea şi desăvârşirea ei prin muncă, cu o mare responsabilitate unii faţă de alţii şi faţă de aproapele nostru.

Acest eveniment extraordinar şi unic îl sărbătorim noi astăzi, întâmpinându-l cu sufletul încărcat de emoţie, inundat de o lumină lăuntrică, lumină care dă sens, dă înţeles şi deschide cale sigură vieţii, eliberând-o de îndoieli şi de neştiinţă. Căci prin Naşterea Domnului, „răsărit-a lumii lumina cunoştinţei", precum cântăm toţi în aceste zile.

Nu este nici unul printre noi cei credincioşi, care să nu-şi rememoreze astăzi adâncile simţiri şi impresii din copilărie, primite atunci cu credinţă neîndoielnică. Nu e oare extraordinar faptul că pruncii înţeleg Naşterea Domnului, chiar înainte de a bănui noi că au instrumentele înţelegerii? Şi iată că le au.

Într-o zi ca aceasta însă se petrece şi o altă transformare minunată. Adulţii se întorc ei înşişi la puritatea copiilor şi le pregătesc acestora bucurii, uneori de negrăit pentru ei, şi le împodobesc pomul de Crăciun, le dau daruri, ca din partea Celui născut, conceput în chip paradoxal ca „mititel şi înfăşeţel", dar şi ca „Moş Crăciun", Cel care veşnic se naşte şi veşnic e „Vechi de zile" – Dumnezeu! Părinţii colindă sau ascultă împreună cu copiii sfintele noastre colinde, vestitoare ale Naşterii, cântate pe melodii străvechi româneşti, care ne dau sentimentul legăturii cu înaintaşii noştri întru credinţă, căci iubim aceleaşi melodii şi obiceiuri, pe care ni le-au transmis ca pe un testament sfânt, ortodox şi românesc.

*

Trebuie să recunoaştem şi să cunoaştem însă, şi să nu ocolim nici faptul că unii dintre noi, mulţi chiar dintre credincioşi, mai ales dintre intelectuali, îşi pun adesea întrebări dramatice în legătură cu evenimentul întrupării pe pământ a lui Dumnezeu. Evenimentul li se pare imposibil. Cum adică? Să fi fost El, Iisus, pruncul şi apoi bărbatul din Nazaret, răstignit şi înviat, a Cărui a 1986-a zi de naştere o aniversăm noi astăzi, cu adevărat Dumnezeu? Să fi fost El cel anunţat de prorocul Isaia? Şi nu cumva îl interpretăm noi greşit pe Isaia? S-a petrecut, cu adevărat, acest fapt extraordinar al întrupării, vieţuirii şi propovăduirii printre noi a lui Dumnezeu în persoană, a unuia din Treime, a Fiului Cel „de o fiinţă cu Tatăl", aşa cum mărturisim în *Simbolul credinţei*?

Cei în sufletele cărora se strecoară îndoiala pornesc adesea tot de la Sfânta Scriptură şi de la cuvintele Domnului, Care zice: *Nu se poate om*

care să Mă vadă şi să rămână viu (Ieşire 33, 18-20). Chiar lui Moise nu i-a arătat decât slava Sa şi nu fiinţa Sa, care este dincolo de puterea de cuprindere a minţii şi a ochilor omeneşti. Fericitul Augustin spune că a voi să-L înţelegi în întregime pe Dumnezeu e o întreprindere asemănătoare cu aceea a unui copil care ar vrea să mute marea într-o gropiţă săpată de el în nisipul plajei. De la Dumnezeu putem avea doar cuvântul Său, nu pe Sine care e Duh, mai presus de orice înţelegere şi închipuire omenească. Cum, dar, putem noi pretinde că Dumnezeu s-a lăsat văzut, că a venit pe pământ în persoana lui Iisus Hristos, când însăşi Scriptura pare că ne contrazice?

Ceea ce spune Dumnezeu în Scriptură este adevărat. Dar e tot atât de adevărat şi faptul că Dumnezeu „ascundea" o *taină* nedescoperită celor vechi, dar care urma să fie descoperită „la plinirea vremii", şi taina tocmai aceasta s-a dovedit a fi: Întruparea Sa pe pământ. Oamenii n-ar fi putut urca ei înşişi niciodată până la Dumnezeu. Nici Moise n-a urcat, nici filosofii care au încercat. Se ajunge la efecte, adică se constată lucrarea lui Dumnezeu, dar cauza, adică El, rămâne nevăzută. Dacă am fi rămas însă numai la puterile noastre, ne-ar fi rămas străin, şi noi străini de El în vecii vecilor. De aceea a hotărât El să ni se arate, neputând noi să-L vedem. A hotărât El să coboare, neputând noi să urcăm la El. Şi ca să nu ne inunde cu măreţia şi slava Sa, a hotărât să coboare sub chipul unui prunc, cu care să ne obişnuim, de care să nu ne temem, care să crească împreună cu noi şi aşa, la împlinirea vârstei mature, să ne înveţe prin cuvânt şi prin minuni, să ne convingă că e Fiul Tatălui celui veşnic, şi să dărâme peretele cel vechi, despărţitor, care spune că „nimeni nu poate să-L vadă pe Dumnezeu şi să nu moară". El a venit să-L facă văzut pe Dumnezeu prin Sine, Fiul lui Dumnezeu, precum şi spune: *Eu sunt întru Tatăl şi Tatăl este întru Mine. Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl* (Ioan 13, 9-10).

Întruparea Fiului sub chip smerit de prunc omenesc, într-o iesle săracă, deşertându-Se de slava Sa cerească (Filipeni 2, 5-8), a fost modalitatea lui Dumnezeu de a se face înţeles de oameni, de a comunica şi a dialoga cu ei, fără a-i copleşi prin măreţia Sa, fără a le limita libertatea pe care le-o dăruise la creaţie, fără a le anula responsabilitatea, ci dimpotrivă lăsându-le posibilitatea de opţiune între bine şi rău, potenţele personale spre desăvârşire prin credinţă, evlavie, iubire. Le-a lăsat posibilitatea să se organizeze singuri, să-şi realizeze destinul prin muncă, dar să ştie, în acelaşi timp, că toate vor fi supuse la sfârşit judecăţii, pe baza unui cod moral pe care l-a şi dezvăluit prin cuvintele: *Iubiţi-vă unii pe alţii* (Ioan 13, 34); *Fiţi desăvârşiţi* (Matei 5, 48); *Ce voiţi să vă facă vouă oamenii, faceţi-le şi voi lor* (Matei 7, 12).

Nu este, aşadar, îndreptăţită îndoiala celor care nu văd în Iisus întruparea lui Dumnezeu pe pământ. El a zis că a venit să împlinească, să completeze Legea, deci şi ceea ce îi spusese Dumnezeu lui Moise fusese valabil numai pentru Moise şi pentru vremea şi împrejurările în care s-a întâlnit el cu Dumnezeu. Iisus a coborât ca să se arate oamenilor ca Dumnezeu. Şi, cum spunea odată un teolog, minunea Crăciunului tocmai aceasta este: de a-L vedea pe Dumnezeu fără să murim prin această vedere, ci, dimpotrivă, să-L cunoaştem, să-L iubim, să-L ascultăm, să-L urmăm şi să ne mântuim.

Într-o lume ispitită de îndoieli cu privire la naşterea Domnului, şi nu numai la noi, ci peste tot, pe toate continentele, este de trebuinţă să ne reîntărim, cu argumente biblice, credinţa că Cel a cărui naştere o sărbătorim şi în anul acesta a fost cu adevărat Fiul lui Dumnezeu, aşa cum l-a prevestit Isaia: Emanuel, adică „Cu noi este Dumnezeu", şi aşa cum ni L-au prezentat evangheliştii, ucenicii, prietenii şi martorii vieţii, ai învăţăturilor, ai minunilor Lui, şi în special ai Învierii Lui, despre care ne-au lăsat mărturii scrise şi convingătoare.

Este adevărat că lumina definitivă asupra originii, naturii şi personalităţii lui Iisus ne-o proiectează în suflete şi în minţi mai ales credinţa în Învierea Sa – precum spune marele Apostol Pavel, logicianul care îşi contruieşte tot edificiul credinţei şi al predicii pe faptul constatat de el, verificat de el personal, prin întâlnirea cu Iisus după Înviere. Pe această bază, însuşită de fiecare dintre noi, opţiunea trebuie hotărâtă şi declarată *acum*, şi anume aceea că Iisus, Cel a cărui Naştere o sărbătorim azi, a fost cu adevărat Fiul lui Dumnezeu.

Numai pe această credinţă ne putem construi solid viaţa noastră creştinească, cu tot ce presupune ea, cu Legea morală adusă de Iisus, cu răspunsurile fixate de El pentru lumea de aici şi pentru cea de dincolo.

Învăţăturile Sale se află în depozitul Bisericii, pe care preoţii sunt chemaţi să le propovăduiască şi să le asigure lucrarea în viaţa cea de toate zilele a credincioşilor.

Dacă pornim acum de aici, de la această credinţă, tot restul devine limpede, tot sensul destinului nostru se descifrează, sufletele noastre îşi capătă liniştea şi pacea de care au nevoie, pentru a trăi cinstit şi creator pe pământ, pentru a ne face datoria faţă de aproapele şi faţă de societate, optimişti, generoşi, eliberaţi de frică şi de orice îndoială. Ne rămâne doar frica de păcat şi de socoteala ce avem de dat pentru faptele noastre. Iisus a prevăzut însă şi eliberarea de păcatele la care ne târăşte uneori firea noastră omenească sau diavolul, prin harul dat episcopilor şi preoţilor de a ierta pe cei care se căiesc şi se îndreaptă, şi a le asigura şi acestora Împărăţia cerurilor.

*

Simt totuşi datoria de a atrage atenţia asupra unui lucru care nu trebuie uitat niciodată: e mai greu să fii creştin, decât să nu fii. Deşi Dumnezeu cere de la toţi oamenii aceleaşi lucruri, şi pe toţi îi ajută în mod egal (Matei 5, 45), pentru că toţi sunt fiii Lui, de la cei care se recunosc fii cere mai mult: să creadă în El şi în învăţăturile Lui, să fie buni, să ierte mai mult, să fie generoşi, miloşi, să iubească până şi pe vrăjmaşi ca să-i îndrepte, să fie cinstiţi, corecţi, să dea lui Dumnezeu ce I se cuvine, dar şi stăpânirilor lumeşti ce li se cuvine, într-un cuvânt, să fie martori ai lui Dumnezeu şi exemple de virtute, jertfelnice şi bunătate. Despre ei, despre noi creştinii zice Mântuitorul: *Ca oamenii, văzând faptele voastre cele bune, să preamărească pe Tatăl vostru cel din ceruri* (Matei 5, 16). Un creştin rău e mai rău decât un necredincios corect, pentru că se face mijloc de sminteală, Îl compromite pe Dumnezeu, îi face pe alţii să nu creadă în Dumnezeu, pentru că nu respectă cele poruncite de Dumnezeu, în care pretinde că crede. Despre unii ca aceştia s-a zis: *Din pricina voastră se huleşte numele lui Dumnezeu printre neamuri* (Romani 2, 24).

Iată de ce credincioşii trebuie să fie printre cei mai buni, după cum o cere numele de creştin ortodox, adică dreptcredincios, în cuvinte şi în fapte, preoţi şi mireni.

Să ne păstrăm aproape de Biserica strămoşească, aceea care ne mântuieşte de 2000 de ani şi care ne-a transmis adevărata învăţătură, adevăratele tradiţii în care întregul neam românesc a trăit, de la formarea lui până astăzi.

Noi ne străduim astăzi, în cadrul ecumenismului, să refacem *Biserica cea una, sobornicească şi apostolească,* să-i întoarcem la unitate pe toţi cei care au părăsit corabia Bisericii şi s-au înstrăinat de ea. Şi cu ajutorul lui Dumnezeu, vom reuşi. De aceea trebuie să ne ferim de cei care, prin false interpretări ale Scripturii şi în numele ei, ne îndeamnă nu la unitate, ci la dezbinare, la părăsirea Bisericii strămoşeşti, promiţând ceea ce nu pot da, ceea ce poate da numai Biserica cea adevărată, Ortodoxă, adică mântuirea sufletului.

Ştim că mulţi vin să ne dezbine cu Sfânta Scriptură în mână. Şi diavolul o cunoaşte. Nu cu ea în mână L-a ispitit pe Iisus în pustie? (Luca 4, 9-10). Nu e o noutate. Sfântul Pavel a prevăzut că se vor ivi asemenea „fraţi mincinoşi", care apăruseră de altfel chiar în vremea sa (II Corinteni 11, 26). Sfânta Scriptură e plină de avertismente împotriva „falşilor profeţi", care se prezintă cu Sfânta Scriptură, pe care o răstălmăcesc şi, sub chipul unei false evlavii, urmăresc doar dezbinarea de Biserică. „Veniţi la noi!", zic ei. După aceasta se şi pot cunoaşte, că cheamă la ei, nu la Biserică.

Spre a înţelege mai bine acest lucru, e bine să ne rememorăm în aceste zile acele pasaje din Sfânta Scriptură care ne atrag atenţia asupra dezbinătorilor: Matei 7, 15; 24, 11; I Ioan 4, 1; Romani 16, 17; I Corinteni 1, 10; Galateni 1, 6-9; II Timotei 4, 2-4; Tit 3, 9-11; Evrei 5, 1-4; I Timotei 6, 3-5; I Timotei 3, 7, 19-20; Filipeni 1, 15-16; 2, 3; II Timotei 3, 5, 14, 16; Apocalipsa 5, 8. De aici e limpede că nu orice evlavie e de la Dumnezeu, că nu oricine e calificat să interpreteze Scriptura, ci numai cei *care se luptă după lege* (II Timotei 2, 5), iar Legea, credinţa adevărată, e cea păstrată de Biserică.

Toţi cei care se îndepărtează de Biserică îşi vor pierde mântuirea. Încă din secolul al III-lea un mare Părinte al Bisericii, Sfântul Ciprian al Cartaginei, confruntat şi el cu asemenea apostoli rătăciţi, avertiza: *Extra Ecclesiam nulla salus* (În afara Bisericii nu este mântuire).

Să-i sfătuim pe cei care nu cunosc aceste adevăruri, să stăm de vorbă cu ei, iar de nu vor asculta, să-i spunem Bisericii. Despre aceştia se spune: *să vă fie vouă ca nişte păgâni şi vameşi* (Matei 18, 17). De vor asculta însă, iată ce asigurări extraordinare ne dă Sfântul Apostol Iacov: *Fraţilor, dacă vreunul se va rătăci de la adevăr, şi-l va întoarce cineva, să ştie acela că cel ce a întors pe păcătos de la calea lui rătăcită a mântuit suflet de la moarte şi şi-a acoperit mulţime de păcate* (Iacov 5, 19-20).

Trebuie să luptăm toţi pentru unitate, nu pentru dezbinare. Aşa ne va recunoaşte Dumnezeu drept fii ai Săi, şi aşa vom întări credinţa: de vom fi toţi una, cum spune Mântuitorul (Ioan 17, 21). Să fim o Biserică mântuitoare în numele Domnului, prin preoţii hirotoniţi de la Apostoli încoace, prin păstrarea Tradiţiei şi a învăţăturii celei adevărate.

Rămânând credincioşi Bisericii, rămânem credincioşi Întemeietorului ei şi învăţăturilor Lui, aşa cum le-a lăsat El, Domnul nostru Iisus Hristos, a Cărui întrupare o sărbătorim. El ne-a învăţat să trăim în unitate, în pace şi în bună înţelegere între noi, nu în dezbinări şi împărţiri, ci a dorit ca pacea Lui să domnească în toată lumea (I Corinteni 7, 15; Romani 12, 18).

Prilejul sărbătoririi Naşterii Celui ce a fost numit „Domn al Păcii" (Evrei 7, 2; Isaia 9, 6; II Tesaloniceni 3, 16) şi „Domn al Vieţii" (Faptele Apostolilor 3, 15) să fie pentru noi toţi şi un prilej de a îndrepta rugăciuni fierbinţi către Dânsul, ca să treacă cu vederea păcatele noastre. Să îndrume paşii noştri spre împlinirea poruncilor Sale. Să ne facă parte în continuare de liniştea de care avem nevoie, pentru a ne împlini destinele pământeşti până la capăt. Să ne ferească de toată întâmplarea cea rea, în aşa fel încât chemarea îngerului care a vestit Naşterea acum 1986 de ani în Betleem,

să renască în sufletele noastre speranţa că va fi pe pământ pace şi între oameni, bunăvoire (Luca 2, 14).

Mântuitorul S-a întrupat ca Prunc să mângâie şi să ocrotească pruncii. Îl închipuim şi ca Moş Crăciun, „Cel vechi de zile”, Veşnicul şi Bunul Tată al nostru Cel din ceruri, fiindcă ştim că ne poartă de grijă tuturor. Fie ca El să renască în noi credinţa şi dragostea şi să ne dea speranţa într-un an nou, plin de bucurii şi împliniri.

Texte biblice care avertizează asupra „profeţilor mincinoşi” şi a celor care încearcă să dezbine Biserica lui Hristos

Matei 7, 15: *Feriţi-vă de prorocii mincinoşi, care vin la voi în haine de oi, iar pe dinăuntru sunt lupi răpitori.*

Matei 24, 11: *Şi mulţi proroci mincinoşi se vor scula şi vor amăgi pe mulţi.*

I Ioan 4, 1: *Iubiţilor, nu daţi crezare oricărui duh, ci ispitiţi duhurile de sunt de la Dumnezeu, fiindcă mulţi proroci mincinoşi au ieşit în lume.*

Romani 16, 17: *Vă îndemn, fraţilor, să vă păziţi de cei ce fac dezbinări şi sminteli împotriva învăţăturii pe care aţi primit-o. Depărtaţi-vă de ei.*

I Corinteni 1, 10: *Vă îndemn, fraţilor, pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos, ca toţi să vorbiţi la fel şi să nu fie dezbinări între voi; şi să fiţi cu totul uniţi în acelaşi cuget şi în aceeaşi înţelegere.*

Galateni 1, 6-9: *Mă mir că aşa degrabă treceţi de la cel ce v-a chemat pe voi prin harul lui Hristos, la altă Evanghelie, care nu este alta, decât că sunt unii care vă tulbură şi voiesc să schimbe Evanghelia lui Hristos. Dar chiar dacă noi sau un înger din cer v-ar vesti altă Evanghelie decât aceea pe care v-am vestit-o, să fie anatema!*

II Timotei 4, 2-4: *Propovăduieşte cuvântul, stăruieşte cu timp şi fără de timp, mustră, ceartă, îndeamnă cu toată îndelunga-răbdare şi învăţătură. Căci va veni o vreme când unii nu vor mai suferi învăţătura sănătoasă, ci – dornici să-şi desfăteze auzul – îşi vor grămădi învăţători după poftele lor şi îşi vor întoarce auzul de la adevăr şi se vor abate către basme.*

Tit 3, 9-11: *Iar de întrebările nebuneşti, şi de înşirări de neamuri, şi de certuri, şi de sfădirile pentru lege fereşte-te, căci sunt nefolositoare şi deşarte. De omul eretic, după întâia şi a doua mustrare, depăr-*

tează-te, ştiind că unul ca acesta s-a abătut şi a căzut în păcat, fiind singur de sine osândit.

I Timotei 6, 3-5: *Iar de învaţă cineva altă învăţătură şi nu se ţine de cuvintele cele sănătoase ale Domnului nostru Iisus Hristos şi de învăţătura cea bună după credinţă, acela e un îngâmfat, care nu ştie nimic, suferind de boala discuţiilor şi certurilor de cuvinte, din care pornesc: ceartă, pizmă, defăimări, bănuieli viclene, gâlcevile necurmate ale oamenilor stricaţi la minte şi lipsiţi de adevăr, care socotesc că evlavia este un mijloc de câştig. Depărtează-te de unii ca aceştia.*

Filipeni 1, 15-16: *Unii, e drept, vestesc pe Hristos din pizmă şi din duh de ceartă.*

Filipeni 2, 3: *Nu faceţi nimic din duh de ceartă, nici mărire deşartă, ci cu smerenie unul pe altul socotească-l mai de cinste decât el însuşi.*

II Timotei 3, 5: *Vor fi oameni [...] având înfăţişarea adevăratei credinţe, dar tăgăduind puterea ei. Depărtează-te şi de aceştia.*

II Timotei 3, 14: *Tu însă rămâi în cele ce ai învăţat şi de care eşti încredinţat, deoarece ştii de la cine le-ai învăţat.*

IISUS HRISTOS – „LUMINA CUNOŞTINŢEI" ŞI „SOARELE DREPTĂŢII"

Cântarea tradiţională bisericească ne vesteşte în fiecare an cu prilejul prăznuirii Naşterii Domnului că, întrupându-se El printre noi, a „răsărit lumii *lumina cunoştinţei*". Tot din troparul sărbătorii mai aflăm că El, Cel care ne aduce „lumina cunoştinţei", El Însuşi fiind lumina (Ioan 9, 5), este recunoscut ca fiind „Răsăritul cel de Sus", adică pogorât din ceruri. Dar troparul, scurt, uimitor de bogat în conţinut – cu adevărat inspirat de Dumnezeu, îi mai dă Mântuitorului Iisus Hristos încă un nume profeţit în Vechiul Testament (Maleahi 3, 20): *Soarele dreptăţii*!

Creştinismul, ca religie nouă în istorie, începe cu Naşterea Domnului, cu Întruparea Fiului lui Dumnezeu, potrivit descoperirii Sfintei Scripturi: *Şi Cuvântul (Logosul) trup S-a făcut* (Ioan 1, 14). Fără Naşterea Domnului, creştinismul n-ar exista. Aşadar, ceea ce înseamnă Naşterea Domnului pentru noi aceea înseamnă şi creştinismul. Faptul că vine „de Sus" înseamnă că vine de la Dumnezeu, că e Unul din Treime, Fiul lui Dumnezeu, căci prin „Cel de Sus" noi L-am înţeles întotdeauna pe Dumnezeu. Şi, venind „de Sus", nu poate fi altfel decât „Soarele dreptăţii", adică Acela care face dreptate, învaţă, aduce şi răsplăteşte dreptatea, vrea ca lumea să trăiască *după dreptate*.

Multe alte titluri Îi vor da Mântuitorului Evangheliştii, ceilalţi Apostoli, marii Sfinţi Părinţi şi teologi, dar cele mai importante, cele mai surprinzătoare, cele mai adevărate nume şi le va da El Însuşi, mărturisind despre Sine şi arătând în primul rând locul de unde vine, anume de la Tatăl, ca Fiu născut mai înainte de toţi vecii, de o fiinţă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut, precum mărturisim în *Simbolul credinţei*.

Aceste descoperiri alcătuiesc elementele primordiale şi esenţiale ale identităţii Celui a Cărui naştere o prăznuim astăzi. El se va numi şi *Cuvântul lui Dumnezeu* (Ioan 1, 1), *Domn al păcii* (Isaia 9, 5), *Adevărul* (Ioan 3, 33; 14, 6), *Omul care v-a spus adevărul* (Ioan 8, 40) şi *Lumina lumii* (Ioan 9, 5) şi *Păstorul cel Bun* (Ioan 10, 11) şi *Pâinea cea vie ce s-a pogorât din*

cer (Ioan 6, 51) sau, şi mai de-a dreptul, fără nici o metaforă, El ne spune: *Eu sunt din cele de sus, [...] nu sunt din lumea aceasta* (Ioan 8, 23). Şi ca să nu mai rămână nici o îndoială, precizează: *Eu de la Dumnezeu am ieşit şi am venit, căci n-am venit de la Mine Însumi, ci El M-a trimis* (Ioan 8, 42), iar mai apoi Îşi va arăta originea şi adevărata identitate, atunci când, orbului căruia i-a redat vederea şi care L-a întrebat: *Dar cine este [Fiul]?*, îi va răspunde: *Cel ce grăieşte cu tine Acela este Fiul lui Dumnezeu* (Ioan 9, 35-37), adică Cel al Cărui „Tată" este Dumnezeu (Ioan 10, 32).

*

Prin toate aceste mărturii ale lui Iisus Hristos despre Sine, înţelegem mai bine mai întâi însemnătatea *Zilei de azi*, şi apoi *Cine este* cu adevărat Cel a cărui Naştere o serbăm. Toţi ne serbăm ziua naşterii şi serbăm împreună zilele de naştere ale unor oameni mari. Cu atât mai mult, e drept să ne aducem aminte şi de Naşterea Domnului nostru Iisus Hristos, de ceea ce face El pentru noi, şi să-L mărturisim ca Fiu al lui Dumnezeu, trimis de Sus, de *Tatăl nostru cel din ceruri* (Matei 6, 9).

Troparul Naşterii îl numeşte pe Mântuitorul: „Lumina cunoştinţei". De ce îi dă Biserica acest nume atât de pretenţios, atât de mare, atât de îndrăzneţ? De când e lumea, dorinţa de *cunoaştere* a fost ţelul tuturor filozofilor, al oamenilor de ştiinţă, al tuturor înţelepţilor şi, la urma urmei, al tuturor oamenilor înzestraţi cu capacitate de gândire şi meditaţie.

Uneori, unii filozofi şi oameni de ştiinţă au dat speranţe că poate fi înţeleasă originea lumii şi a vieţii, şi a rostului oamenilor pe pământ, alteori, alţii şi-au mărturisit neputinţa de a dezlega toate feţele acestor taine, socotite multă vreme prea mari pentru capacitatea minţii omeneşti şi a mijloacelor ei de investigaţie. Efortul spre cunoaştere, prin filosofie, prin ştiinţă, face dovada nobleţei oamenilor din toate timpurile. Prin acest efort al intelectului, al minţii, al puterii de analiză şi de sinteză, al imaginaţiei şi al intuiţiei, oamenii se deosebesc de toate celelalte vieţuitoare din lume şi, poate, din întregul univers.

Fără să ne dezinteresăm de eforturile filozofiei şi ale ştiinţei, ba chiar fiind gata să le ajutăm şi noi, admiţând fără rezerve că aspiraţia spre cunoaştere este cu adevărat mândria şi nobleţea fiinţei omeneşti, noi, credincioşii, credem că cele de care avem nevoie pentru dobândirea vieţii veşnice, adică „lumina cunoştinţei" despre aceste lucruri, ne-a venit prin Iisus Hristos, şi ea se află înscrisă, de cei care L-au văzut şi L-au ascultat, în Sfânta Scriptură a Noului Testament şi în Sfânta Tradiţie.

Este adevărat: Mântuitorul nu ne-a vorbit despre *facerea lumii* şi a omului, dar ne-a trimis mereu la „Lege şi profeţi" (Matei 5, 17), adică la *Cartea Facerii* şi la celelalte cărţi ale Vechiului Testament pe care le-a confirmat, nemaifiind nevoie să repete ceea ce s-a spus acolo. El a corectat numai ceea ce trebuia corectat, şi anume cele cu privire la dreapta comportare a omului: a înlocuit legea talionului – ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte, pe vremea aceea, poate, necesară şi bună – cu legea dragostei (Matei 5, 38-48) şi a iertării (Matei 6, 12-15; 18, 21-22), arătând că Dumnezeu judecă nu numai pe omul dinafară, care se arată adesea cum nu este, ci şi gândurile şi intenţiile, şi păcatele făcute cu mintea – uciderile prin defăimare, mărturia mincinoasă –, deci nu numai faptele săvârşite cu lucrul, fiindcă Dumnezeu vrea o lume bună, în care să domnească iubirea, cinstea, dreptatea, adevărul, libertatea, onestitatea, o lume populată de oameni înnoiţi sufleteşte (Ioan 3, 3; Matei 23, 25-27), cu inimi bune (Luca 6, 45), desăvârşiţi (Matei 5, 48).

Este adevărat: mai sunt încă multe taine despre univers, despre lumea noastră, despre viaţă, despre noi înşine, pe care nu le cunoaştem în toate amănuntele lor, precum, de pildă, despre gravitaţia universală sau despre relaţia creier-gândire-vorbire, sau despre relaţia dintre simţuri şi sentimente şi, în legătură cu cercetarea lor, ne îndreptăm cu respect, cu speranţă şi cu recunoştinţă gândul spre cei care le studiază, cu efort şi cu geniu, şi care reuşesc să afle unele răspunsuri, satisfăcând setea noastră de cunoaştere. Acestea, odată cunoscute, fără îndoială ajută la situarea şi mai exactă a oamenilor pe Terra noastră şi în univers, şi uşurează mijloacele de trai, de progres şi de fericire pe pământ.

Despre mijloacele prin care putem însă obţine mântuirea noastră veşnică, şi despre tot ceea ce trebuie să ştim şi să facem în legătură cu aceasta, avem *toate* cunoştinţele de la Iisus Hristos. De aceea, El rămâne cu adevărat pentru noi, oamenii, „Lumina cunoştinţei".

Biserica, dintotdeauna, ca şi astăzi, a avut misiunea de la Hristos să propovăduiască aceste *cunoştinţe* despre mântuire. De aproape două mii de ani creştinătatea le primeşte şi le împlineşte şi, cu prilejul fiecărei sărbătoriri, în fiecare an, a Naşterii Domnului, şi le reînnoieşte.

Numindu-L şi: „Răsăritul cel de Sus", noi ne afirmăm credinţa că El este Fiul lui Dumnezeu, şi tocmai de aceea primim drept mântuitoare toate descoperirile Lui, toate „cunoştinţele" pe care ni le-a comunicat „de la Dumnezeu" (Ioan 10, 32; 7, 16; 8, 38) şi credem în ele din tot sufletul şi din tot cugetul nostru (Matei 22, 37).

Troparul Naşterii – am arătat la început – Îl mai numeşte pe *Cel născut* într-o zi ca azi, pe timpul Cezarului August (Luca 2, 1), în Betleem, şi „Soarele dreptăţii".

Multe şi nenumărate sunt aspiraţiile oamenilor. Ei aspiră spre tot mai multă cunoaştere, spre tot mai multă libertate, bunăstare şi fericire, iar cei care cred aspiră cu ardoare spre mântuirea sufletului.

Se întâmplă ca unele aspiraţii să le fie comune numai unor oameni, iar altele să-i preocupe numai pe alţii. Libertatea de alegere a fost lăsată de Dumnezeu (Deuteronomul 30, 17; Ioan 8, 32). Dar sunt şi aspiraţii comune tuturor oamenilor, în rândul cărora intră şi multe din cele enumerate mai înainte. Printre ele, însă, aspiraţia *spre dreptate* este, fără îndoială, comună tuturor oamenilor. Chiar şi cei care fac nedreptate altora, când e vorba de ei înşişi, când li se face lor o nedreptate, protestează cu vehemenţă, ca şi cum ar crede în dreptate şi ar fi cei mai drepţi dintre oameni. Făcând aşa, ei nu fac altceva decât să recunoască sfinţenia dreptăţii, numai că n-o pun în practică.

Toţi, absolut toţi, suferim cumplit când ni se face o nedreptate. Ar trebui să suferim tot aşa şi atunci când se fac şi altora nedreptăţi. Trebuie să ştim că se pedepseşte nu numai nedreptatea pe care o facem noi altora, ci şi lipsa noastră de sensibilitate, indiferenţa faţă de nedreptăţile care se fac în jurul nostru de către ceilalţi şi pe care noi le-am putea împiedica. Şi chiar când nu le putem împiedica, trebuie să compătimim cu cei nedreptăţiţi şi să-i condamnăm pe cei ce fac nedreptăţi (Psalmi 36, 17; 61, 10; 67, 2; Luca 18, 6-7).

„Soarele dreptăţii", Mântuitorul, spre acestea ne îndeamnă, căci dreptatea nu e rezervată numai Împărăţiei de dincolo, ci şi lumii acesteia. Căci dacă ea domneşte sigur în cer, ea trebuie să domnească şi pe pământ. Ne-o spune şi o cere şi bunul-simţ elementar, care nu se poate împăca cu o nedreptate rămasă în veci nepedepsită. De aceea zicem: *Precum în cer şi pe pământ* (Matei 6, 10). De altfel, Mântuitorul a precizat de mai multe ori că Împărăţia cerurilor nu e numai dincolo, în lumea viitoare, ci că ea începe de aici, din această lume (Luca 17, 1).

*

Nu fără a fi ştiut ce face şi nu din raţiuni literare L-a numit Sfânta Scriptură şi Tradiţia bisericească pe Iisus Hristos „Soarele dreptăţii". Dacă nu suntem drepţi, dacă nu ne încălzim la acest Soare, dacă nu ne lăsăm călăuziţi de El în toate zilele vieţii noastre, precum ne lăsăm încălziţi de soa-

rele material care rânduieşte viaţa planetei noastre, nu vom putea moşteni viaţa de veci.

Există pe lume nedreptăţi care se fac persoanelor şi nedreptăţi care se fac popoarelor. De aceea Sfânta Scriptură spune că numai indivizii care fac nedreptăţi vor da socoteală înaintea lui Dumnezeu, ci şi popoarele (Matei 25, 32). De ce? Pentru că nedreptatea dă naştere la suferinţă, pentru că ea naşte conflicte, atât între persoane, cât şi între popoare. Mântuitorul a voit ca pe pământ să fie înţelegere. A lăsat aceasta ca pe un Testament (Ioan 14, 27).

Astăzi auzim de *războaie şi veşti de războaie* (Matei 24, 6). De ce s-a ajuns la această situaţie în lumea de astăzi? Pentru că se calcă dreptatea. Pentru că s-a înmulţit păcatul. Pentru că s-a împuţinat numărul drepţilor. Ştim încă din Vechiul Testament că Dumnezeu pedepseşte cetăţile în care se instaurează domnia păcătoşilor. Să ne amintim de Sodoma şi Gomora. Dacă ar fi existat acolo măcar un număr mic de drepţi, ambele oraşe ar fi fost salvate. „Soarele dreptăţii", Mântuitorul, a venit ca să reinstaureze dreptatea în sens de viaţă dreaptă, morală, tot omul să fie un drept, un virtuos.

Toţi, în rugăciunile şi slujbele Bisericii noastre, ca şi în rugăciunile noastre particulare, ne rugăm ca Dumnezeu să ne ierte păcatele, să ne repună în curăţia cea dintâi şi aşa să se înmulţească drepţii şi dreptatea în lume, şi Dumnezeu să abată de la noi pedepsele. Aşa va răsări peste noi „Soarele dreptăţii".

Acesta este *astăzi mesajul* Aceluia care s-a numit pe Sine „Soarele dreptăţii", *Iisus Hristos*, mesaj adresat tuturor celor care Îi urmează învăţătura şi doresc să-I împlinească poruncile.

Crezând însă, *să nu rămânem numai auzitori ai cuvântului* Său, ci *să fim şi împlinitori* (Iacov 1, 22-23), pentru că numai aşa vom auzi chemarea: *Veniţi, binecuvântaţii Părintelui Meu, şi moşteniţi Împărăţia cea gătită vouă* (Matei 25, 34).

MARTORII NAŞTERII

Ca întotdeauna în preajma Anului Nou, Biserica a rânduit să sărbătorim în chip deosebit şi înnoirea lumii prin întruparea pe pământ a Fiului lui Dumnezeu. Biserica ne cheamă ca prin amintirea Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos să ne reînnoim şi noi sufleteşte, să ne bucurăm şi să ne întărim în credinţă, în nădejde şi în dragoste.

Sfântul Evanghelist Luca, istorisind despre naşterea lui Iisus, începe aşa: *În zilele acelea a ieşit poruncă de la Cezarul August să se înscrie toată lumea. Această înscriere s-a făcut întâi pe când Quirinius ocârmuia Siria* (Luca 2, 1-2).

Începând în felul acesta, Evanghelistul îşi dezvăluie intenţia, anume de a arăta că evenimentul Naşterii s-a petrecut cu adevărat, că nu e inventat, că nu e o legendă. Legendele nu precizează niciodată că nu e inventat, că nu e o legendă. Legendele nu precizează niciodată momentul istoric în care s-au petrecut faptele pe care le povestesc. Sfântul Luca prezintă martori pentru ceea ce afirmă. Întâi de toate precizează timpul naşterii: pe vremea împăratului August, şi anume pe când se desfăşura un recensământ ordonat de guvernatorul Siriei, Quirinius, reprezentantul local al împăratului. Aşadar naşterea lui Iisus poate fi chiar datată. Că împăratul August, cu numele complet Octavianus Augustus, a existat, nu se îndoieşte nimeni. Augustus e de fapt un supranume şi înseamnă *Ilustrul, Sacrul.* Se ştie că el a domnit între anii 27 î.Hr. şi 14 d.Hr. şi a fost un împărat bun, pentru că a asigurat imperiului 40 de ani de pace.

Istoricii cunosc de asemenea numele lui Quirinius, cu numele complet Publius Sulpicius Quirinius († 21 d.Hr.), care a condus Siria ca proconsul în două rânduri, începând din anul 10 î.Hr. până în anul 9 d.Hr. Istoricii, printre care romanul Tacit şi evreul Iosif Flaviu, ştiu de asemenea că într-adevăr pe timpul lui August s-au efectuat mai multe recensăminte în toate provinciile imperiului. Tacit spune că împăratul însuşi ţinea evidenţa statistică a situaţiei imperiului şi aceasta o avea desigur din recensămintele periodice pe care le ordona.

Din cauza acestui recensământ Maica Domnului a plecat din Nazaret, oraş în provincia de nord a Palestinei, numită Galileea, spre orăşelul Betleem, oraş în provincia de sud, numită Iudeea. De ce acolo? Pentru că de acolo i se trăgea neamul – era din neamul lui David cu obârşia în Betleem – şi fiecare trebuia să se înscrie la locul de baştină. Până în zilele noastre recensămintele trebuie să-l găsească pe fiecare la locul unde are Buletinul de identitate.

Aşadar, după stabilirea *timpului*, Evanghelistul stabileşte *locul* Naşterii. Iar locul, orăşelul Betleem, există până astăzi, aşa că nu se poate spune că Evanghelistul ar fi inventat acest nume.

Cei dintâi care au luat cunoştinţă despre această Naştere care se petrecea într-un staul, în marginea oraşului, din pricina lipsei de locuri pe la hanuri, au fost cei ce se aflau în preajmă: păstorii. Nimic mai firesc.

Evanghelistul Matei relatează şi el, ca şi Evanghelistul Luca, că naşterea lui Iisus s-a petrecut în Betleemul Iudeii. Are şi el aceeaşi grijă ca şi Sfântul Luca să precizeze şi *timpul*. Sfântul Matei nu-i însemnează însă pe stăpânitorii romani ai vremii, ocupanţi ai Ţării Sfinte, ci pe stăpânitorii locului, pe regele autohton, zicând: „În zilele regelui Irod". Informaţia completează cât se poate de bine datele oferite de celălalt Evanghelist, Luca: regele Irod cel Mare a domnit într-adevăr în aceeaşi vreme, în timpul împăratului August, între anii 37 î.Hr. – 4 d.Hr., deci chiar în timpul în care se arată că S-a născut Iisus, cunoscut fiind că în secolul al VI-lea Dionisie Exiguul a greşit cronologia „de la Hristos" cu cinci ani.

Tot Evanghelistul Matei istoriseşte în continuare cum au sosit la Betleem nişte magi din Răsărit, care, conduşi de o stea, au venit să se închine noului născut, în care vedeau un rege deosebit, un trimis al Cerului. Ei, fiind de alte neamuri şi religii, nu ştiau de Mesia. Dar iată că Acesta li S-a descoperit şi lor. Era un semn că Mântuitorul venea pentru toate neamurile, că misiunea Sa era universală.

Cine puteau fi acești magi? Au existat ei cu adevărat? Atât istoricii vechi, Herodot, Xenofon şi Strabon, cât şi cei mai vechi Părinţi ai Bisericii, ca Sfântul Iustin, atestă existenţa lor chiar cu acest nume. Ei erau înţelepţi persani, babilonieni sau arabi, care se ocupau cu studierea cerului, a mişcării astrelor, poate preoţi, poate regi locali. Se ştie că la Şippar, lângă vechiul Babilon, exista chiar o şcoală astronomică. Numele lor ne este cunoscut numai din Tradiţie: Melchior, Baltazar şi Gaşpar.

Mulţi astronomi moderni au întreprins cercetări pentru a afla dacă în trecut, în vremea Naşterii Domnului, au fost semnalate comete sau stele deosebite, în mişcare, în sensul celei despre care vorbeşte Evanghelistul Matei. S-a descoperit astfel la Şippar – de care am pomenit mai înainte –

o tăbliţă de lut, care ţinea pe atunci loc de hârtie, pe care este semnalată în scris, cam în vremea Naşterii Mântuitorului, apariţia unei astfel de stele, observată vreme de mai multe luni, timp în care magii ar fi putut ajunge la Ierusalim, din orice parte a Răsăritului ar fi venit (v. H. Matei, *Enigmele Terrei*, II, Bucureşti, 1983, pp. 122-124).

Dar magii ajunşi la Ierusalim – spune tot Sfântul Matei –, din nepricepere au acceptat o întâlnire cu regele Irod, pe care l-au informat despre Stea şi despre scopul venirii lor acolo: naşterea unui Prunc minunat. Irod i-a rugat să-L caute, iar apoi să vină să-l informeze dacă şi unde L-au găsit, cu gândul ascuns de a-L pierde pe Prunc. Vedea în El un posibil pretendent la tron şi se gândea să-L piardă. Magii L-au găsit, I s-au închinat, dar nu s-au mai întors pe la Irod, fiind înştiinţaţi de Dumnezeu despre intenţiile lui.

Despre aceste intenţii au fost înştiinţaţi şi bătrânul Iosif şi Maica Domnului, şi au fugit cu Pruncul în Egipt, ca să-L scape o vreme de urmărirea lui Irod. Dându-şi seama că planurile i-au fost date peste cap, Irod *s-a mâniat foarte tare şi a trimis ostaşi în Betleem şi în ţinutul acela să ucidă pe toţi pruncii de la doi ani în jos, după vremea ce aflase de la magi* (Matei 2, 16).

A fost *uciderea pruncilor* un fapt istoric? S-a întâmplat într-adevăr aşa cum spune Evanghelistul? Se ştie. Istoricul latin Macrobius vorbind despre domnia împăratului August, deci despre împăratul pe vremea căruia S-a născut Iisus, spune că acesta s-a supărat foarte când a auzit că Irod a poruncit uciderea pruncilor sub doi ani – *intra bimatum* (tot de la H. Matei, *op. cit.*, p. 123). Iată, prin urmare, o dovadă istorică independentă de textul Evangheliei, şi din cu totul altă arie geografică şi culturală.

De altfel, toţi istoricii profani care s-au ocupat de domnia lui Irod îl arată ca pe un mare tiran. Cele mai importante şi mai exacte informaţii despre dânsul le avem chiar de la un istoric iudeu contemporan, Iosif Flavius († cca 100 d.Hr.). Irod, arată el, era de neam străin, idumeu, şi ocupase tronul Ţării Sfinte prin uzurpare. Era mai prieten cu ocupanţii romani decât cu poporul iudeu pe care îl guverna. A ucis în dreapta şi în stânga fără nici un scrupul, până şi pe unii membri ai familiei sale: şi-a ucis soţia, Mariamne, şi pe mama acesteia, Alexandra; a ucis pe fratele soţiei sale, Aristobul, în vârstă de 17 ani, şi-a ucis doi cumnaţi: Iosif şi Castobar; în sfârşit, şi-a ucis trei din proprii săi fii: Alexandru, Aristobul şi Antipater. Pe acesta din urmă cu cinci zile înainte de a muri el însuşi. Un document al vremii spune că împăratul August, auzind şi despre această ultimă crimă, ar fi exclamat: „E mai bine să fii porcul lui Irod decât fiul lui”, aceasta fiindcă evreii, nemâncând carne de porc, nu sacrificau porcii (*Melius est Herodis porcum esse quam filium*). De pe patul de moarte a ordonat surorii Sale Salomeea ca, în ziua

în care va muri el, să fie uciși pe hipodromul de la Ierihon 500 de fruntași ai iudeilor, pentru ca poporul să nu se bucure de moartea sa, ci, plângându-i pe aceia, să se lase impresia că supușii îl plâng pe el! Un istoric evreu modern, Joseph Klausner, caracterizează domnia lui Irod ca fiind un „fluviu de sânge": „Irod s-a suit pe tron ca o vulpe, a domnit ca un tigru și a murit ca un câine", spune Klausner (*Jésus de Nazareth*, Paris, 1933, p. 216). Nu e de mirare că numele de Irod a rămas peste veacuri sinonim cu ucigaș.

Nu se poate spune deci că Evanghelistul ar fi inventat istoria cu uciderea pruncilor. Ea s-a petrecut în realitate și Evanghelistul a notat-o ca atare.

Fuga în Egipt, acest refugiu la care a fost obligat Fiul lui Dumnezeu îndată după întrupare, a luat sfârșit numai după moartea lui Irod. În legătură cu întoarcerea „în pământul lui Israel", Evanghelistul Matei ne mai dă o știre: că Dreptul Iosif și Fecioara Maria nu s-au putut întoarce în Iudeea, deoarece domnea Arhelau, fiul lui Irod.

A existat Arhelau? Se știe nu numai că a existat, ci și cum a fost: un criminal ca și tatăl său. Când a voit să ocupe tronul tatălui său, a omorât peste trei mii de cetățeni, bănuiți a fi împotriva lui. A mers la Roma să fie confirmat, dar împăratul August nu i-a mai dat titlul de rege, ci un titlu mai mic, de etnarh (Emil Schürer, *The History of the Jewish People in the Age of Jesus Christ*, Edinburg, I, 1973, p. 331).

Iată cum istoria confirmă temerile Dreptului Iosif și ale Fecioarei Maria de a se întoarce din Egipt în Iudeea. Cei trei s-au întors la Nazaret, în Galileea, pe altă cale, ocolind Iudeea.

Dar martorii *Nașterii* sunt, înaintea oricui, Evangheliștii și toți autorii Noului Testament, ale căror cărți sunt prin excelență și cărți istorice, deși nu au fost scrise cu această intenție. Ele s-au vrut cărți despre istoria mântuirii, despre Mântuitorul ca Fiu al lui Dumnezeu, despre învățătura Sa, despre minunile Sale, și despre îndatoririle credincioșilor de a-I urma învățătura și a dobândi astfel Împărăția cerurilor, adică a se mântui. Dar iată că ei au însemnat totuși și împrejurările istorice în care s-au petrecut evenimentele legate de întruparea Fiului lui Dumnezeu, și au făcut aceasta tocmai pentru a arăta că toate s-au petrecut întocmai, în locuri și timpuri precise, cu martori și cu mărturii la îndemâna oricui.

*

Iată cum din Sfintele Evanghelii știm când și cum s-a petrecut evenimentul cel mai mare din istoria lumii: *Întruparea lui Dumnezeu pe pământ.* Acestor martori ar trebui să le mai adăugăm însă și pe cei care au anunțat profetic acest eveniment, din adânc de Vechi Testament. Când știm că Iisus s-a născut în Betleem, că a avut loc cu acest prilej o ucidere a pruncilor, că

a trăit în Nazaret, că s-a născut în chip supranatural, dintr-o Fecioară, că a avut loc fuga în Egipt, nu mai putem privi fără interes şi cu îndoială profeţiile care au prevestit din vreme că toate acestea se vor petrece exact aşa, chiar cu arătarea locurilor: Betleem, Nazaret, Egipt.

Sfântul Matei, mai ales, e copleşit de felul cum s-au împlinit profeţiile şi dă, în Evanghelia sa, textele din Vechiul Testament, din prorocul Isaia, din Miheia, din Daniil şi din Psalmi, toţi vieţuitori cu sute de ani înainte de naşterea Domnului. Noul Testament îl împlineşte astfel şi îl completează pe cel Vechi. Împlinirile ne dau convingerea că toate au fost rânduite de Dumnezeu să se petreacă aşa. Înseamnă că totul a fost gândit dinainte de către Dumnezeu, dacă profeţiile s-au împlinit aşa cum a promis, şi împlinirea lor e o garanţie pentru noi că întreaga Scriptură se va împlini, că întreaga ei învăţătură este adevărată şi dumnezeiască.

Să ne reînnoim deci credinţa în Dumnezeu şi să întâmpinăm Naşterea Domnului cu bucuria pe care ne-o poate da această vizită cerească, menită să ne aducă „lumina cunoştinţei", să ni-L descopere pe Dumnezeu, voia şi învăţăturile Sale. Naşterea Domnului să ne echilibreze după toate îndoielile, să ne liniştească după toate disperările, să ne lumineze după ce mintea, obosind în căutări de sens, cade în întuneric. Naşterea Domnului să ne încredinţeze despre victoria luminii, a binelui, a ordinii şi a dragostei. Naşterea Domnului să ne înnoiască şi să ne întărească în hotărârea de a trăi frumos, de a munci, de a ne dărui unii altora, de a fi generoşi, de a ne sacrifica pentru aproapele, de a dori pacea şi buna înţelegere între oameni şi popoare.

Naşterea Domnului ne readuce în suflet frumuseţea şi puritatea copilăriei şi acele simţăminte care, trăite atunci, lasă urme de neuitat de-a lungul întregii vieţi. Simţim cum reîntinerim cu fiecare dată când, din an în an, Iisus redevine copil şi porneşte ca de la început pe drumul vieţii pământeşti, luându-ne cu El. Renaştem odată cu El şi creştem împreună cu El. Redevenim curaţi şi buni, ca şi Sfântul Copil dumnezeiesc, întrupat tocmai pentru aceasta: ca să ne redea starea de puritate şi să ne facă mai buni, să ne spună că e posibil să ne regăsim şi după ce ne-am pierdut, că e posibil să ne curăţim şi după ce ne-am întinat în păcate, că e posibil să sperăm mântuirea şi după ce ni se pare că am pierdut orice speranţă; că şi renaşterea noastră e posibilă.

Să primim, drept aceea, cu sufletele deschise şi pline de bucurie, vestea Naşterii Domnului.

Să primim pe cel dintâi şi Sfânt colindător sosit din înălţimi de cer, dintre îngeri şi astre, şi să-L lăsăm să ne cânte colindul sfânt, în vorbe şi în melodii cereşti, şi să ne transmită Mesajul pe care Treimea cea Sfântă şi nedespărţită ni l-a destinat, ca unora ce suntem în grija permanentă a Celui ce ne-a zidit.

OMUL CEL NOU ÎNTRU HRISTOS[1]

1. Sărbătorile din acest timp al anului, Naşterea Domnului, Anul Nou şi Boboteaza, aduc întotdeauna bucurii în sufletele creştinilor. Ele sunt aşteptate cu nerăbdarea curată a copiilor şi cu nostalgia înţeleaptă a vârstnicilor, care retrăiesc de fiecare dată miracolul renaşterii şi al reînnoirii.

Acum aproape două mii de ani, în Betleemul Iudeii, s-a petrecut cel mai extraordinar eveniment, dintre cele ce se pot întâmpla pe pământ: S-a întrupat, sub forma unui prunc omenesc, Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul din Treimea cea de o fiinţă, Eternul, Autorul lumii, Făcătorul cerului şi al pământului, Creatorul vieţii, Cel despre Care tot ce s-a ştiut până atunci a fost numai din scrierile Vechiului Testament şi Care până atunci vorbise oamenilor numai prin gura prorocilor.

Cel *de dincolo* a venit *aici*.

Chip de om luând, a venit să stea de vorbă cu noi personal, direct, pe limba înţeleasă de noi, să ne descopere, înainte de orice, adevărul despre Sine, despre Tatăl şi despre Duhul Sfânt. Şi a venit, mai ales, să ne arate cum să ne purtăm între noi şi faţă de Dumnezeu, ca să ne fie nouă bine şi pe pământ şi în cer.

La fiecare Crăciun îl primim pe acest Prunc dumnezeiesc cu duioşie, cu cântece vesele, cu colinde păstrate din moşi-strămoşi şi cu casa luminată şi deschisă. Dar îi deschidem mai ales casa inimilor şi a minţilor noastre, pentru că El, precum spunem în colinde şi în cântarea sărbătorii, ne aduce inimii „bucurie mare" şi minţii „lumina cunoştinţei". Trimis de Dumnezeu-Tatăl, precum a promis celor dintâi strămoşi, să răscumpere neamul omenesc din păcat, El vine şi pentru a limpezi tainele care ne înconjoară. Aduce răspuns la marile întrebări care frământă mintea omenească: de unde este universul acesta minunat, cu stele, cu corpuri cereşti uriaşe şi luminoase, cu spaţiul infinit şi organizat, cu legi şi rânduieli matematice: cum a apărut materia şi cine şi cum a declanşat la un moment dat mişcarea care

---

[1] Pastorală la Naşterea Domnului, anul 1984, Sibiu.

nu s-a mai oprit după aceea; cine a făcut lumea; cum a apărut viața; cine i-a creat pe oameni; cine a creat animalele, plantele, florile, culorile; care este rostul nostru și a tot ce există pe pământ; ce este moartea și ce este dincolo de ea!

Răspunsurile, atâtea câte sunt de trebuință minții şi sufletului nostru credincios, se cuprind toate în Evanghelia Sa, în întreg Noul Testament şi în tezaurul de învăţături ce se află în păstrarea Bisericii care este Trupul Său (Efeseni 1, 23). De aceea Sfântul Apostol Pavel numeşte Biserica: *Stâlpul şi temelia adevărului* (I Timotei 3, 15), iar Sfântul Ciprian avertizează pe toţi creştinii că „în afara Bisericii nu este mântuire".

Să luăm aminte!

2. Sărbătorind Naşterea Domnului la 25 decembrie, Biserica ne dă prilejul, în fiecare an, să rememorăm evenimentul şi să ne reîmprospătăm credinţa în Dumnezeu şi în Fiul Său Iisus Hristos şi aşa să ne facem vase vrednice de a primi harul Duhului Sfânt prin care, precum spune cântarea bisericească, „tot sufletul viază". Totodată, Biserica ne povăţuieşte să nu rămânem spectatori din afară ai evenimentului, ci să redevenim şi noi, ca şi Pruncul născut, curaţi de păcate și eliberaţi de orice răutate, și să ne reînnoim simţirile şi gândirea, sau cum zice Sfântul Apostol Pavel: *Să ne înnoim în duhul minţii noastre şi să ne îmbrăcăm în omul cel nou, cel după Dumnezeu, zidit întru dreptate şi în sfinţenia adevărului* (Efeseni 4, 23-24).

Naşterea Domnului, amintirea ei în fiecare an, are rostul de a ne face chemarea dumnezeiască la propria noastră renaştere, la naşterea noastră din nou, căci scris este: *De nu se va naşte cineva de sus, nu va putea să vadă Împărăţia lui Dumnezeu* (Ioan 3, 3).

Şi cum, oare, ne mai putem naşte din nou? Oare nu cumva ne cere Dumnezeu imposibilul? Nu cumva suntem condamnaţi să nu vedem niciodată Împărăţia lui Dumnezeu? Întrebarea i s-a pus și lui Iisus, de către un fariseu învăţat și cuminte, pe nume Nicodim (Ioan 3, 1-21), şi nu i-a pus-o cu gând de ispită, ci cu interes adevărat şi sincer. Mântuitorul, înainte de a-i răspunde, l-a avertizat că, pentru a înţelege cum poate omul să se nască din nou, trebuie să se înscrie într-un alt sistem de gândire decât cel obișnuit, anume în acela care presupune credința în Dumnezeu și în Fiul Unul-Născut, în Fiul lui Dumnezeu Cel întrupat, adică în El, în Iisus. De ce? Pentru că El s-a coborât din cer. Pentru că El a venit de la Tatăl. Pentru că răspunsul pe care îl poate da El la marile noastre întrebări e din sursă absolută, din sursa care ştie tot adevărul, *căci Acela pe care l-a trimis Dumnezeu grăieşte cuvintele lui Dumnezeu* (Ioan 3, 34).

Se va putea deci renaşte sufleteşte şi va ajunge la lumina cunoştinţei şi la viaţa veşnică, la fericirea eternă, numai acela care va crede şi va asculta învăţăturile Lui, acela care va trăi potrivit cu îndrumările Lui. Cel ce nu va crede nu va căpăta vreo pedeapsă ieşită din comun, spune Iisus (Ioan 3, 18), fiindcă nici nu va fi nevoie: se va pedepsi singur. Rămânând în afara sistemului de gândire revelat şi recomandat de Iisus, adică refuzând credinţa în Iisus, Care este *Lumina ce a venit în lume* (Ioan 3, 19) şi *adevărul* (Ioan 3, 33), se va plasa singur în întuneric, în afara adevărului.

Mântuitorul îi încadrează în această categorie pe „cei ce fac fapte rele": *Căci tot cel ce face fapte rele urăşte Lumina şi nu vine la Lumină, ca să nu se vădească faptele lui, pentru că sunt rele. Iar cel ce face adevărul vine la Lumină, ca să se vădească faptele sale, pentru că în Dumnezeu sunt lucrate* (Ioan 3, 20-21).

A te naşte din nou înseamnă a umbla în lumină, a nu te teme de lumină, a fi în adevăr, a spune adevărul şi a lucra după adevăr, a nu fi sclavul întunericului şi al minciunii: a te hotărî să faci fapte bune. Omul faptelor bune este un om nou. Omul faptelor rele, care, ascultând chemarea lui Iisus, se decide să se lepede de omul cel vechi, trecând de la faptele rele la faptele bune, acela s-a născut din nou. Aşa explică această învăţătură şi Sfântul Pavel în Epistola sa către Efeseni: *Să vă dezbrăcaţi de vieţuirea voastră de mai înainte, de omul cel vechi [...]. Pentru aceea, lepădând minciuna, grăiţi adevărul fiecare cu aproapele său, căci unul altuia suntem mădulare. Mâniaţi-vă şi nu greşiţi; soarele să nu apună peste mânia voastră. [...] Cel ce fură să nu mai fure, ci mai vârtos să se ostenească lucrând cu mâinile sale, lucrul cel bun, ca să aibă să dea şi celui ce are nevoie. Din gura voastră să nu iasă nici un cuvânt rău, ci numai ce este bun, spre zidirea cea de trebuinţă, ca să dea har celor ce ascultă. [...] Ci fiţi buni între voi şi milostivi, iertând unul altuia, precum şi Dumnezeu v-a iertat vouă, în Hristos.* (Efeseni 4, 22-32).

Chemarea ni se adresează tuturor. De ascultarea ei atârnă viaţa noastră bună pe pământ şi viaţa noastră bună în eternitate. Căci ce e mai limpede pentru orice minte omenească, decât că omul corect, omul cinstit, omul care trăieşte din munca lui, omul plin de respect pentru semenul său, omul încălzit de iubire de aproapele, e tot ce poate fi mai cinstit şi mai iubit la rândul său şi are parte de o viaţă tihnită, mulţumită, fericită, încă aici pe pământ. E mai mult decât normal să fie tot aşa şi dincolo, în viaţa de după moarte în care, pe rând, când ni se va împlini sorocul, vom merge toţi.

Să ne pregătim drept aceea, urmând învăţăturile Bisericii, urmând Legea noastră strămoşească ortodoxă, în care au trăit şi au murit liniştiţi şi

împăcaţi toţi înaintaşii noştri. Cei ce uită sau se lasă de această „Lege” devin *călcători de lege* (Iacov 2, 9). după chiar cuvântul Scripturii.

De aceea poporul le şi zice unora ca acestora „rătăciţi”. Cine merge după rânduiala Bisericii, singura care propovăduieşte adevărata învăţătură, potrivit cu Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie, neschimbată de la Hristos până la noi, acela se va mântui, iar ceilalţi se vor pierde, căci scris este: *Şi chiar de se luptă cineva, nu se încununează, dacă nu se luptă după lege* (II Timotei 2, 5).

3. În anul acesta întâmpinăm sărbătoarea Naşterii Domnului şi Anul Nou 1984 sub semnul aniversării a 65 de ani de la marele eveniment din viaţa Transilvaniei şi a tuturor românilor, care a fost Marea Unire de la 1918. S-au împlinit atunci visul şi speranţa sutelor de generaţii care au trăit în aşteptare, care au răbdat umilinţe, care au luptat cu bărbăţie, care au crezut în dreptatea ce va veni. S-a împlinit visul, realizat o clipă de Mihai Viteazul, stins în faşă atunci, dar rămas ca un testament pentru toţi urmaşii. Toată moşia de altădată a strămoşilor daci, pe care s-a plămădit poporul român din daci şi din romani, s-a văzut din nou adunată sub un singur nume, sub numele sfânt şi adevărat, *România*. Ne-am amintit toţi, cu acest prilej, de marii bărbaţi ai neamului şi ai ceasului de atunci, care au ştiut să chibzuiască bine asupra momentului istoric şi, prin voinţa întregului popor, chemat să-şi spună cuvântul la Marea Adunare de la Alba Iulia, să hotărască *Unirea* şi desăvârşirea *Statului unitar român*.

Să ne amintim mereu de toţi eroii, de toţi cei care, prin veacuri, au ţinut trează în Transilvania şi pe tot pământul românesc conştiinţa românească, limba românească, setea de libertate şi de unitate. Să ne amintim de toţi cei care, luptându-se eroic, au suferit şi unii şi-au dat chiar viaţa pentru viitorul Patriei, lăsându-şi numele în pomelnicul martirilor: Mihai Viteazul, Horia, Cloşca şi Crişan, Avram Iancu, atâţia memorandişti şi mulţi alţii, care au sfinţit cu suferinţele şi sângele lor pământul Transilvaniei şi unitatea Patriei.

Să ne amintim că şi Biserica, cum se şi cuvine, a fost la datorie, în milenara istorie a luptei Transilvaniei pentru libertate şi unire şi că şi la Alba Iulia au fost prezenţi şi reprezentanţii noştri, ai preoţilor şi ai credincioşilor, în pieptul cărora au bătut dintotdeauna inimi calde de români. iubitori de Patrie, precum bat inimile tuturor românilor. Să le urmăm şi noi cei de azi exemplul, învăluind Patria cu iubirea noastră, apărând Unirea cu gândul, cu simţirea şi cu fapta noastră, cu munca şi cu dăruirea noastră, pentru prezentul şi viitorul ei liber şi luminos.

În 1918 înaintaşii noştri de acum 65 de ani, dintre care mulţi mai sunt în viaţă, copii fiind atunci, au trăit la 25 decembrie, ca azi, *primul Crăciun liber*, primul Crăciun acasă, cu toată familia românească adunată sub acelaşi acoperiş. Iar peste câteva zile, la 1 ianuarie 1919, au trăit *primul An Nou liber*, anul împlinirilor, anul satisfacţiilor.

Bucuria lor să fie şi bucuria noastră astăzi, iar fapta lor să fie testamentul pe care să-l respectăm şi să-l împlinim ca pe cea mai sfântă dintre datorii.

Am sărbătorit cu entuziasm *Unirea* de la 1 decembrie 1918 şi, iată, am ajuns să întâmpinăm cu sănătate şi marea sărbătoare a creştinătăţii, *Naşterea Domnului nostru Iisus Hristos*, prilej pentru noi toţi de a ne naşte din nou odată cu Pruncul Sfânt, de a ne dezbrăca de omul cel vechi şi păcătos, şi a ne îmbrăca în omul cel nou, făcător de fapte bune.

MESAJUL ÎNGERILOR LA NAŞTERE

Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire.

Oamenii au fost dintru început în ceartă cu Dumnezeu şi între ei. Istoria poporului pe care l-a ales Dumnezeu ca să-şi împărtăşească – prin profeţii lui, prin înţelepţii lui, prin conducătorii lui şi prin toată istoria lui – planurile Sale cu lumea este istoria unui şir neîntrerupt de lupte, de lepădări, de răzbunări şi apoi de întoarceri pocăite, pentru ca totul să înceapă a doua zi din nou, dintr-o nimica toată. Se certau triburile între ele, se certau fraţii între ei, se certau cu Dumnezeu Însuşi, Căruia îi dădeau cine ştie ce, de la care cereau totul şi, cum făceau o mică bravură, se şi apucau să se laude şi să-şi ceară răsplata: *Nu vezi? Dormi? Nu vezi cum te apărăm noi, luptăm cu idolii, distrugem pe păgâni, şi Tu ne laşi în continuare în robie, sau nu ne ajuţi în cutare război?*

Nu era pace. Nici în lume, nici în suflete. Mai era şi vechiul blestem, de la alungarea din Rai, care apăsa asupra întregului neam omenesc. Era aşteptat un Mesia, un eliberator, unul care să schimbe lucrurile, să aducă împăcarea şi să repună pe alte baze raporturile oamenilor cu Dumnezeu şi între ei.

Şi a venit. La plinirea vremii. A venit aducând în dar anunţul că „taina cea din veac ascunsă", neştiută nici de îngeri, s-a destăinuit. A venit chiar Fiul lui Dumnezeu. Într-un chip uluitor de neaşteptat, „Cuvântul se face trup". Spiritul se face trup. Ia chip omenesc. Şi primul lucru pe care îl face Dumnezeu-Tatăl prin îngeri la Naşterea Lui este o *declaraţie de reconciliere*, transmisă printr-un glas de dincolo de hotarele lumii noastre.

Cheamă omenirea să slăvească pe Dumnezeu!

Să fie pace pe pământ!

Să fie bunăvoie între oameni! Şi întru oameni!

De acum înainte să se termine cu toate luptele, cu toate certurile, cu toată răutatea: să fie pace şi bunăvoire.

Dumnezeu oferă oamenilor acest tratat unilateral, prin această *Cântare a îngerilor*, care e primul mesaj al Cuvântului, primul cuvânt al Testamentului celui Nou, care ne e dat pentru vecii vecilor nouă tuturor, oamenilor şi popoarelor.

Să răspândim, să cântăm, să propovăduim în această zi sfântă a Naşterii Domnului acest dar dumnezeiesc şi să ne punem şi noi, alături de Dumnezeu, semnătura inimilor noastre pe această Declaraţie dumnezeiască de pace şi bunăvoire.

TRADIȚIA COLINDELOR ÎN VIAȚA ORTODOXĂ ȘI ÎN ISTORIA ROMÂNILOR[1]

La început a fost Tradiția. Învățătura se transmitea pe cale orală, din om în om. Tradiția a început încă din timpul vieții, activității și propovăduirii Mântuitorului. Credincioșii și ucenicii Săi transmiteau din om în om pe unde a mai fost, ce minuni a mai făcut, ce învățături minunate a mai dat, ce cuvinte memorabile a mai spus! Așa se face că atât de mulți au auzit despre El, și atât de mulți căutau să-L vadă, atât de mulți Îl înconjurau și Îl urmăreau pe drumurile Țării Sfinte, atunci când mergea dintr-un loc în altul. Ne aducem aminte cum ne istorisește Noul Testament unele din călătoriile Mântuitorului: „Și mergând Iisus cu mulțimile după El, a întâlnit un orb din naștere". Sau: „Mergând Iisus înconjurat de o mare mulțime, un vameș, ca să-L vadă, s-a urcat într-un sicomor, în Ierihon".

Toate despre Dânsul s-au transmis multă vreme oral. Așa s-a născut Tradiția. Abia pe urmă, mai târziu, au apărut scrierile care au pus pe hârtie faptele și învățăturile Mântuitorului. Așa au apărut mai întâi epistolele Sfântului Pavel. Poate că mulți dintre noi ne-am imaginat că au apărut mai întâi Evangheliile. Nu, ci întâi au fost epistolele Sfântului Pavel către diferitele comunități creștine pe care le întemeiase și cărora le trimitea învățături. După aceea au venit unele dintre Evanghelii. E chiar mai mult decât interesant, e chiar foarte important să știm că, înainte de a apărea unele Evanghelii, învățăturile Sfântului Pavel sunt atât de conforme cu ceea ce vor scrie după aceea Evangheliștii despre faptele și învățăturile Mântuitorului nostru Iisus Hristos, încât par a fi fost scrise după Evanghelii. Aceasta e o dovadă că Tradiția era puternică, vie, și păstra numai adevărul. La aceasta ar trebui să se gândească cei care astăzi mai resping Tradiția ca și cale de transmitere a credinței. Fără ea nu l-am avea pe Sfântul Pavel cu

---

[1] Cuvânt rostit în Catedrala din Sibiu, alcătuit după înregistrări din anul 1986, cu prilejul concertului de colinde susținut de corul Catedralei, și în 1987, cu ocazia concertului susținut de corul studenților Institutului Teologic Universitar din Sibiu.

Epistolele Sale! Fiindcă el n-a fost Apostol direct, n-a fost martor direct al predicii Mântuitorului. El o avea *numai* din tradiţia orală.

Dar şi după ce au apărut scrierile, şi după aceea Tradiţia, adică transmiterea din om în om, a fost tot atât de activă, pentru că pe vremea aceea nu era tipar, nu erau ziare, nu era radio, televiziune. Ceea ce se scria se scria în exemplare unice, pe care alţii le copiau, dar cât reuşeau să se înmulţească aceste copii? Foarte puţin. De aceea, alături ce ceea ce s-a scris, întotdeauna şi peste tot a fost foarte activă Tradiţia, adică transmiterea prin viu grai, din om în om, a faptelor şi învăţăturilor Mântuitorului Iisus Hristos.

Important şi minunat este faptul că atât ceea ce se transmitea din om în om, cât şi ceea ce era scris concordau unele cu altele, nu se contraziceau. Cel mult se completau unele pe altele, cu privire la amănunte.

Ei bine, ceea ce am ascultat noi în această seară, colindele care ne vorbesc despre Mântuitorul, nu sunt altceva decât transmiteri orale despre viaţa, activitatea şi minunile Mântuitorului. Şi aş vrea, în legătură cu ele, să vă spun cel puţin trei lucruri.

Cel dintâi e tocmai acesta: că ele ne vin din adânc de istorie creştină şi românească, unele din ele chiar înainte de formarea poporului român, adică din secolul I, din momentul în care prin părţile Dobrogei a trecut Sfântul Apostol Andrei. Şi astăzi încă, în acele părţi, există colinde în care este prezent numele Sfântului Andrei. Mai apoi, învăţăturile din colinde ne-au venit tot prin tradiţie, în momentul formării poporului român. Soldaţii aduşi de Traian, cum spun istoricii, „din toată lumea romană" şi aşezaţi pe pământul nostru erau, mulţi dintre ei, urmaşi ai celor creştinaţi de către Sfântul Apostol Pavel în călătoriile sale misionare prin Asia Mică şi până la Roma, poate chiar până în Spania. Ei au adus cu dânşii învăţătura despre Mântuitorul.

E de remarcat un lucru extrem de interesant că aceste tradiţii, venind din cel mai adânc timp istoric românesc, conţin totuşi esenţa învăţăturii creştine despre Mântuitorul. Cei care au transmis-o au ştiut, în primul rând, foarte multe lucruri istorice. Ştiau de Irod, de Maica Domnului, ştiau că s-a născut în Betleem, ştiau de uciderea pruncilor. Aţi auzit chiar în colindele cântate în seara aceasta. Ştiau deci foarte multe lucruri istorice în legătură cu Mântuitorul, dar ştiau despre El şi foarte multe lucruri teologice. Fiindcă tot aşa cum aţi auzit în colindele din seara aceasta, cei care au transmis primele adevăruri despre Iisus ştiau în primul rând că e Fiul lui Dumnezeu, trimis de Tatăl din ceruri. Ştiau deci că e Unul din Treime. Ştiau de asemenea că a venit „pentru noi şi pentru a noastră mântuire". Aceasta este Teologie! Iată Teologie transmisă de popor, prin gura poporului, înainte de a se scrie, înainte de a ajunge la noi orice carte despre aceste lucruri.

Aş vrea să mai remarc un lucru care mie mi se pare extrem de interesant. De ce oare tradiţia primară a reţinut şi ne-a transmis atât de multe amănunte în legătură cu Naşterea lui Iisus? Noi considerăm că cel mai mare fapt care a impus dumnezeirea lui Iisus a fost Învierea. Iată însă că, prin colinde, ni se transmit foarte multe lucruri despre Naşterea Mântuitorului.

De fapt, aşa şi trebuia să fie, fiindcă evenimentul cel mai important din istorie a fost tocmai *întruparea lui Dumnezeu pe pământ.* Abia după aceea vine dovedirea dumnezeirii Lui prin Înviere. Dar evenimentul fundamental, care trebuia reţinut de tradiţia transmisă din gură în gură, era aceasta: Întruparea lui Dumnezeu printre oameni, ca om, ca unul dintre noi. Colindele, preluate cine ştie de când, cine ştie de unde, cine ştie de la cine, atunci la început, dar, în orice caz, foarte aproape de evenimentele care s-au petrecut în Ţara Sfântă, au fost în permanenţă o predică orală, o cateheză transmisă din om în om şi, în special, transmisă prin colinde, prin copii. Copiii au început să cânte colindele şi copiii, îndeosebi, le cântă până în ziua de astăzi. Copiii le înţeleg, le iubesc, îi emoţionează, îşi sădesc în ei şi îşi întăresc prin ele credinţa în Dumnezeu. Vă imaginaţi ce trişti pot fi copiii acelora dintre creştini care îi botează doar la vârsta adultă, „ca să înţeleagă"! Ca şi cum atunci ar înţelege mai mult decât în copilărie. Dar ei nu pot colinda. Ei nu sunt încă creştini. Sunt ţinuţi afară, ca să fie întrebaţi dacă vor să fie creştini. Ca şi cum ar fi fost întrebaţi dacă vor să se nască. Dacă au fost aduşi pe lume neîntrebaţi, de ce să nu fie şi botezaţi, adică introduşi în planul mântuirii, tot neîntrebaţi. Ei înţeleg mai întâi cu inima. Şi înţeleg chiar mai bine decât cu mintea! O dovedesc colindătorii!

Al doilea lucru pe care aş vrea să-l remarc e faptul că adevărurile transmise prin Tradiţie s-au transmis *prin cântec.* Colindele nu se vorbesc. Colindele se cântă. V-ați pus vreodată întrebarea de ce? Ele sunt de fapt învățături, totuși se transmit, iată, prin cântec. Sigur că melodia are și cuvinte. Cuvintele sunt menite să se adreseze minții noastre, înțelegerii noastre. Melodia însă e menită să se adreseze inimii noastre. Pe de o parte ne luminează mintea, pe de alta ne impresionează inima şi fac legătura dintre inimă şi minte.

Cuvintele, cântate, se ţin minte mai uşor. Asociate cu melodia, parcă vin de la sine. Tot aşa cum melodia asociată cu cuvintele, şi ea parcă vine de la sine. De altfel, melodia colindelor e foarte simplă, se ţine minte şi se învaţă foarte uşor, precum sunt doinele. Era un vechi obicei ca învăţăturile sfinte, în vechime, să se transmită cântându-se. Tocmai pentru acest lucru, ca să se adreseze minţii şi simţirii în acelaşi timp, să angajeze prin urmare întreaga noastră fiinţă în primirea învăţăturii. Şi apoi cântate de copii, des-

pre un copil, despre Cel ce se năștea ca și ei, copil, și aceasta ne dă prilejul să ne punem cel puțin o întrebare: De ce s-a născut Iisus copil? Nu putea veni ca Dumnezeu pe norii cerului, ca ființă cu o formă și o forță negândită de oameni, ca o voce extraordinară care să ne poruncească ce avem de făcut?

Putea, fără îndoială. Dumnezeu a ales însă această cale, ca Iisus să se întrupeze copil, ca să fie accesibil de la început copiilor, să fie accesibil și minților lor. Copiii cântă în colinde pe unul ca ei, pe un prunc. Adeziunea lor sufletească e mai directă, e imediată.

În același timp însă, Tradiția a avut grijă să ne prezinte pe acest Prunc și ca pe „Moș Crăciun", ca să asocieze Pruncul cu „Cel Vechi de zile", cum Îl numea adesea Vechiul Testament pe Dumnezeu. Și iată cât e de interesant! Chiar copiii, cu mintea lor încă fragedă, nedezvoltată, pot foarte ușor să înțeleagă acest paradox al copilului, care poate fi în același timp și moș. Copiii, cu mințile lor încă fragede, înțeleg lucruri foarte abstracte! Ei sunt cei dintâi care ni le transmit colinde.

De aceea, cel de-al treilea lucru pe care aș vrea să vi-l spun în legătură cu colindele ar fi acela de a păstra cu sfințenie această veche tradiție românească, tradiție care nu este alta decât transmiterea celor mai importante învățături ale Mântuitorului nostru Iisus Hristos despre El, despre Dumnezeu, despre noi, despre felul cum trebuie să trăim, ca fii ai Aceluiași Dumnezeu și frați între noi. Să păstrăm aceste colinde pentru că ele sunt însuși trecutul nostru românesc. Pe vremea când nu aveam școli, pe vremea când nu aveam cărți, aveam colindele. Colindele s-au cântat veac după veac, în cele mai grele împrejurări prin care a trecut poporul nostru. Veneau goții, veneau avarii, veneau hunii... Se vor fi retras strămoșii noștri atunci prin munți, dar la vremea sărbătorii Nașterii, fără îndoială, și-au cântat în continuare colindele. Și-au adus aminte despre aceste adevăruri fundamentale în care se născuseră și cu care crescuseră. Și așa ne-am păstrat de-a lungul veacurilor în primul rând limba.

Să știți, nu avem alte documente de limbă românească mai vechi decât colindele și folclorul. Cine vrea să se ducă în trecut și să afle ceva despre limba românească din cele mai vechi timpuri, trebuie să se ducă la colinde și la folclor. Aici va găsi un răspuns. Tot așa, aici va găsi și cele mai vechi melodii românești. Vor afla felul cum cântau strămoșii noștri.

Prin colinde ne-am păstrat și unitatea de credință, și unitatea de neam și continuitatea pe vatra strămoșească. De aceea se impune să iubim în continuare colindele, să primim colindătorii, să încurajăm pe cei ce cântă colindele noastre și să le transmitem mai departe, că de la strămoși le-am primit

şi cântându-le nu facem altceva, decât să repetăm ceea ce au făcut strămoşii noştri, care ni le-au transmis, până în ziua de astăzi. Și noi avem sfânta datorie de a le transmite mai departe, celor de după noi.

Aş vrea, în numele dumneavoastră al tuturor, să mulțumesc corului studenților teologi din Sibiu pentru acest frumos concert de colinde pe care ni l-a oferit în seara aceasta, înduioșându-ne așa cum o fac an de an, și fiecare dintre noi – aducându-ne aminte de vremea când şi noi le cântam, aducându-ne aminte de sentimentele, de inima cu care le cântam, şi retrăind acea vreme nostalgică – să apreciem că şi cei cărora le transmitem nu fac altceva astăzi, copii fiind, decât îşi însuşesc aceleaşi simţăminte, pe care apoi le vor resimţi toată viaţa lor şi de care, aşa cum ne aducem aminte noi astăzi, îşi vor aduce şi ei aminte şi, în felul acesta, vor transmite nu numai colindele, cuvintele şi melodiile lor, ci vor transmite simţămintele legate de ele din generație în generație.

Colindele sunt mai ales expresia unor simţăminte dintre cele mai adânci ale sufletului omenesc. Noi trăim şi din emoţii, nu numai din griji, preocupări. Ba chiar emoțiile sunt acelea care ne redau adevărata măsură omenească. Ele ne reaşază într-o lume senină în care ne lăsăm în voia bucuriei, a acelei bucurii care nu se măsoară cu timpul, ci cu adâncimea. Cine mai gândește ceva rău, ascultând sau cântând colinde?

Fără îndoială, aceasta vine dintr-o sete de a găsi chiar dacă nu răspunsuri bine definite filosofic sau ştiinţific la multele noastre întrebări, dar de a găsi măcar *un* răspuns la una din întrebările sufletului nostru cu privire la rosturile noastre în acest univers. Simțim că ne trebuie un răspuns la ceea ce aparţine în noi de alt domeniu decât al cunoştinţelor din lumea aceasta, pentru că simţim toţi că dincolo de multele lucruri pe care le știm, și le învăţăm despre lume, ştim foarte puţin despre noi înşine. De aceea stăruie în noi permanent setea de a şti ceva mai mult. De aceea venim toţi şi la colinde, să le ascultăm și să le reascultăm, pentru că reascultându-le ne potolim într-un fel setea de cunoaştere interioară, despre noi înșine, despre originea noastră cerească, despre sensul acestei mari sărbători din istoria noastră creştină care este Întruparea lui Dumnezeu pe pământ.

Fără cuvinte, fără să ne definim anume ce aflăm și dincolo de ce învăţăm, simțim din cuvintele, din melodiile colindelor, că un anume resort interior din fiinţa noastră se simte atins plăcut şi îl săgetează o anumită mângâiere, îl vizitează un anumit răspuns care îl linişteşte, care îi dă tihnă, care îi dă pace minţii şi inimii, care îl întoarce la speranţă, care îi dă puteri noi de viaţă, avânt nou în muncă, o deschidere nouă spre mai bine, spre mai departe, spre mai frumos.

Marea sărbătoare – aşa cum ne-o înfăţişează Evangheliştii – se dovedeşte a fi fost cu adevărat mare, chiar prin felul cum e anunţată în momentul în care s-a petrecut, în acel Betleem pe care, dacă am întreba pe copiii care colindă unde e, ne-ar spune fără îndoială: undeva prin ţara noastră, pentru că noi românii am adus evenimentul Naşterii în viaţa noastră cea de toate zilele. De aceea în colinde, în acel „Ierui" îl putem identifica pe Aurelian, – şi aceasta e una din explicaţii, pe lângă aceea de o corupţie lingvistică de la *aleluia* – de aceea pomenim adesea de Traian, de aceea, cum aţi auzit, pomenim de Ştefan Vodă, ca şi cum evenimentele s-ar fi petrecut aici la noi şi pentru noi, pentru că, într-adevăr, ele s-au petrecut în aşa fel încât să fie acolo, aici şi pretutindeni.

Să ne rememorăm din relatările Evangheliilor şi chiar din tradiţia colindelor pe care le-am ascultat în seara aceasta, prezentate de corul catedralei noastre: s-a vorbit de „trei păstori", s-a vorbit de „steaua sus răsare", s-a vorbit de un „Prunc născut în iesle" lângă animale, s-a vorbit de „trei magi de la Răsărit". Ei bine, dacă punem împreună toate acestea, vedem că nu sunt deloc întâmplătoare. Avem aici prezentă natura, ieslea, animalele dimprejur, regnul animal, avem prezent cosmosul întreg care asistă la Naştere. Ce altceva este steaua de la răsărit, decât cosmosul care voia să atragă atenţia că s-a întâmplat ceva extraordinar pe pământ? Ce altceva erau cei trei magi de la Răsărit, decât puterile lumeşti, ştiinţa şi cultura vremii, căci ei erau şi regi şi învăţaţi, care veneau călăuziţi de stea să ia cunoştinţă de Naşterea lui Dumnezeu pe pământ.

Puterile cereşti însele luau parte la vestirea Naşterii.

Întreaga făptură creată de Dumnezeu, lumea nevăzută şi lumea văzută, lua parte la evenimentul Naşterii. De aceea se şi repetă toate aceste evenimente în cuvintele colindelor.

Şi apoi, de ce oare în colinde se vorbeşte de trei: trei păstori se întâlniră, trei magi de la Răsărit? Ce va fi fiind cu acest „trei"? Parcă anticipează ceea ce va spune Mântuitorul mai târziu: „Unde sunt doi sau trei adunaţi în numele Meu, acolo sunt şi Eu în mijlocul lor". Iată o primă asociaţie pe care-o putem face. Cel care se naşte vine prin urmare să instaleze între oameni comuniunea, fiindcă Dumnezeu numai acolo se află, unde există comuniunea, unde există mai mulţi, mai mulţi care gândesc, mai mulţi care simt împreună.

Şi apoi, acest „trei" nu ne aminteşte, oare, într-un fel de însăşi revelaţia Treimii, descoperită în chip umbrit în Vechiul Testament?

Colindele au fost într-adevăr unul din cele mai importante moşteniri din istoria credinţei poporului nostru românesc. Ele au fost un mijloc de cultivare a frumosului, prin cuvinte frumoase. Acesta a fost un mod de revelaţie

a dumnezeirii, de descoperire a lui Dumnezeu Care, printre definițiile Lui, o are pe aceea de Frumos. Frumosul nu poate fi decât dumnezeiesc. Pentru că *frumosul* înseamnă armonie. Tot ce nu e frumos înseamnă dizarmonie, dezechilibru, dezordine, întâmplare. Dumnezeu nu poate fi decât frumos, pentru că, fiind Inteligență supremă, e și părintele ordinii, al echilibrului, al armoniei. Altfel, cum s-ar explica armonia din univers? Și colindele fac parte din această armonie care mângâie și bucură. De aceea colindele ne impresionează, ne înmoaie inimile și prin frumusețea lor melodică.

Se întâmplă uneori pe pământ și multă dezordine: ei bine, ea vine tocmai ca să ne arate ce este ordinea, ordinea pe care nu avem întotdeauna ochi s-o vedem. Ordinea, frumusețea ne vorbesc despre Dumnezeu. Dacă este ordine, trebuie să fie un ordonator.

Și apoi, colindele au fost de-a lungul istoriei noastre cartea noastră de citire. Și cartea noastră de religie. Cunoaștem toți istoria poporului nostru, războaiele dintre daci și romani, retragerea funcționarilor și armatei romane, la sfârșitul secolului al III-lea, în sudul Dunării. Până atunci, însă, în aproape șase generații, poporul român se formeze și procesul a continuat pe vatra vechii Dacii. Printre dovezile istorice nescrise despre acesta, avem și colindele. Ele vin de atunci. Au străbătut prin acel mileniu zis întunecat al istoriei noastre, când peste noi au trecut toate popoarele barbare venite din răsărituri îndepărtate, rămânând o vreme peste noi, trecând apoi mai departe și formând popoarele civilizate ale Europei de astăzi. Unii au venit, au rămas o vreme și apoi au plecat. Alții au venit, au stat mai mult, dar nici aceia n-au rămas, cum au fost slavii, cum au fost cumanii, cum au fost goții – dau numai câteva exemple –, dar și aceștia au plecat, și în continuare a rămas statornic pe acest pământ doar poporul român, pentru că el se află pe vatra lui. El s-a păstrat în timpul acestui mileniu zis întunecat, pentru că nu avem documente, pentru că ni le-au prăpădit barbarii, dar avem totuși două lucruri care sunt considerate minunea minunilor de către toți istoricii lumii. După o mie de ani, în care au trecut toți peste noi, noi ne-am păstrat totuși *credința ortodoxă și limba română*, limba strămoșilor noștri romani, limba care s-a format din unirea dacilor cu romanii, în conviețuirea și contopirea lor cu începere din zorii secolului al II-lea. Dacă și dacii și romanii, și daco-romanii formați între 106-275 ar fi fugit în anii 270-275 la sudul Dunării, cum pretind unii, cum de ne-a rămas mereu, până azi, limba lor? Un argument mai puternic, și mai adevărat, și mai de bun-simț decât acesta, nici n-ar putea fi.

E bine să știm că, în tot acest timp, *colindele au fost unul din cele mai importante mijloace de transmitere din gură în gură, din om în om, din grup de copii în grup de copii a limbii noastre și a învățăturii creștine.* Ele

cuprind aproape toată Teologia creştină pe înţelesul tuturor, până şi pe înţelesul copiilor. Ar trebui să ne mire, dacă am sta să ne gândim mai mult, forţa interioară a cuvintelor acestor colinde, care sunt pe înţelesul chiar şi al copiilor. Ele fac, cum am zice printr-un cuvânt mai pretenţios, mai mult, ele fac din toţi copiii metafizicieni.

Copiii înţeleg. N-au îndoieli. Copiii nu-şi pun întrebări catastrofale cum îşi pun oamenii mari. Ei înţeleg cu foarte mare uşurinţă lucrurile subtile despre acest Dumnezeu care se naşte ca şi ei, Prunc. De aceea S-a şi născut prunc, ca să fie pe înţelesul tuturor. Copiii înţeleg foarte bine lucrurile abstracte. Despre naşterea lui Dumnezeu pe pământ, a unei Fiinţe care nu e ca toate celelalte.

Ei înţeleg că există un „Doamne-Doamne" nevăzut, dar Care îi vede. Nu au probleme cu perceperea nevăzutului ca existent. Nu fac deloc eforturi ca să priceapă acest lucru, îl pricep firesc şi cu el rămân toată viaţa. Aşa s-a întâmplat cu toţi copiii lumii, de când e lumea. Şi cu primii oameni cu minţi de copii la început. Iisus va spune când va fi mare că tocmai de o astfel de stare e nevoie ca să fie înţeleasă Împărăţia lui Dumnezeu. Puritatea e de ordine spirituală, de aceea se mişcă mai uşor în lumea spirituală! De aceea colindele au fost, pe de-o parte, instrumente de păstrare şi transmitere a limbii, deci instrumente de păstrate a unităţii poporului român şi a continuităţii noastre pe acest pământ al nostru, românesc, dar, în al doilea rând, au fost şi instrumente de transmitere a credinţei noastre creştine ortodoxe, începând de la copii până la oamenii maturi.

În seara aceasta am avut bucuria să reascultăm o seamă de colinde, dintre care unele adunate de curând de prin sate. Aţi observat că repertoriul corului nostru s-a îmbogăţit şi aş vrea ca, în numele meu şi al dumneavoastră al tuturor, să mulţumim din inimă corului şi dirijorului, părintele Ioan Popescu, pentru strădaniile deosebite pe care le-au făcut ca să pregătească aceste colinde în spiritul şi în tradiţia lor veche românească, în aşa fel încât să ofere sufletelor noastre, într-o seară ca aceasta, o bucurie de nespus, care să ne pregătească pentru întâmpinarea Zilei celei mari care vine, şi anume Naşterea Domnului nostru Iisus Hristos.

Domnul nostru Iisus Hristos se naşte ca să ne facă altfel, să ne schimbe, să ne spună că suntem fraţi, să ne înveţe să fim mai buni. Acesta este de fapt motivul Întrupării Sale. Acesta este mesajul venirii Sale.

Simţind că Mântuitorul vine pentru noi, aducându-ne bucuria intrării în casa noastră, în casa inimilor noastre, colindătorii ne şi avertizează asupra mesajului Său, cântându-ne: „Şi nu uita, când eşti voios, române, să fii bun".

ACUM SLOBOZEŞTE...

Pentru ca să înţelegem toate laturile şi toată dimensiunea sărbătorii de azi, ar trebui să ne întoarcem puţin în istorie, la vremea în care evreii se aflau în captivitatea egipteană. Ştiţi că acolo s-a născut Moise, cel care a fost rânduit de Dumnezeu să fie eliberatorul evreilor din acea captivitate şi să-i ducă şi să-i aşeze în pământul făgăduit strămoşilor lui. De aceea s-a şi numit *Pământul Făgăduinţei*. Moise a crescut în casa lui faraon, şi când a ajuns la maturitate a aflat de la conaţionalii săi taina că nu era fiul fiicei lui Faraon, ci că era evreu salvat de aceasta după ce fusese predat în disperare de mama sa valurilor Nilului, într-un coş de papură.

Crezându-se cu trecere la Faraon, i-a cerut să-i elibereze pe evrei din captivitate ca să-i poată aduce în Pământul Făgăduinţei. A întâlnit foarte mari opoziţii. De ce? În primul rând pentru că evreii aveau în Egipt statut de sclavi şi, ca orice sclav, în vremea veche, erau cu totul şi cu totul la dispoziţia stăpânului. Acesta putea face din ei ce voia. Avea drept de viaţă şi de moarte asupra sclavilor. Şi acestea se întâmplau în vremea în care se zideau mari temple egiptene, mari palate, poate şi piramide, aşa încât era foarte mare nevoie de mână de lucru. Şi nu de orice mână de lucru, ci de mână de lucru ieftină. Or, evreii nu numai că erau mână de lucru ieftină, dar nici nu trebuiau plătiţi, tocmai pentru că erau sclavi.

Dar Moise îşi începuse demersurile pe lângă Faraon, nu din simplu motiv patriotic şi din dorinţa de eliberare. Desigur, şi din aceste motive, dar pentru aceste motive avea garanţia că era instrumentul voinţei lui Dumnezeu. Îi poruncise Dumnezeu să-i scoată pe evrei din captivitate, şi porunca era poruncă. Să încerce cu buna, dar n-a reuşit. Şi atunci i-a sărit Dumnezeu în ajutor. I-a pus la îndemână mijloace de convingere. A trimis peste egipteni cele zece plăgi, ultima dintre ele fiind aceea că fiecare întâi născut dintre egipteni urma să moară, dacă Faraon nu le dădea drumul evreilor să plece. Şi aşa s-a şi întâmplat. Abia după aceea Faraon s-a înduplecat şi le-a dat drumul. Au plecat, dar pe când au ajuns în preajma Mării Roşii, Faraon s-a răzgândit. I-a părut rău că le-a dat drumul, când s-a văzut fără

mână de lucru, şi a pornit după ei să-i întoarcă înapoi. Atunci s-a despicat în două Marea Roşie şi a făcut drum pentru evrei ca să treacă dincolo, iar când pe acelaşi loc au încercat să pătrundă trupele egiptene, au fost înghiţite de valuri.

Minunea trecerii prin Marea Roşie rămâne una dintre marile minuni ale lumii antice şi cel mai de seamă eveniment din istoria relaţiilor dintre evrei şi Dumnezeu. Au urmat după aceea 40 de ani de rătăcire prin pustia Sinaiului, pentru că între timp evreii eliberaţi deveniseră nerăbdători, uitaseră minunea şi bunăvoinţa lui Dumnezeu, se lepădaseră de El. Îşi făcuseră un idol de aur şi se închinau acestuia.

Moise se afla pe Muntele Sinai unde a primit de la Dumnezeu Tablele Legii, cu cele zece porunci. Când a venit jos – se vede că întârziase cam mult – i-a găsit închinându-se la acel idol de aur şi dedându-se la tot felul de blestemăţii. De supărare a spart Tablele Legii şi a trebuit pe urmă să facă altele.

După rătăcirea de patruzeci de ani prin pustie au ajuns în Pământul Făgăduinţei, Moise murind înainte de a putea intra în el. L-a văzut de departe. Se pare că atunci, în Muntele Sinai, a creat Moise alfabetul ebraic, fiindcă până atunci nu avem ştiri despre nimic scris în acest alfabet. Exista bineînţeles alfabetul egiptean, în hieroglife şi ideograme, dar un alfabet ca atare, cu vocale şi consoane, nu se ştie dacă ar fi existat până atunci aşa că, probabil sub inspiraţie dumnezeiască, odată cu Tablele Legii, Moise a primit şi un alfabet pe care, de altfel, evreii îl păstrează până în ziua de astăzi.

Dar de ce m-am dus atât de departe în urmă cu aceste întâmplări? Pentru că se spune în două din cele cinci cărţi ale lui Moise, în Cartea numită *Ieşire* (cap. 13) şi în *Numeri* (cap. 3), că în amintirea faptului că au fost sacrificaţi cei dintâi născuţi dintre egipteni, ca să-l convingă pe Faraon să-i lase pe evrei să plece, Dumnezeu a promulgat o lege, şi anume, ca cei dintâi născuţi de parte bărbătească din neamul lui Israel să fie dedicaţi lui Dumnezeu, să fie închinaţi Templului, ca răsplată pentru eliberarea lor.

În Numeri (3, 12) se arată că mai apoi, în locul întâilor născuţi au fost aleşi leviţii, cei din tribul lui Levi, dar nu abolindu-se legea, ci fiind doar înlocuită simbolic. Aşa se face că a rămas lege la evrei ca cel dintâi născut, la 40 de zile de la naştere, în amintirea celor 40 de ani de rătăcire prin pustie, să fie închinat Domnului, urmând să rămână pentru totdeauna în slujba Templului, sub o formă oarecare.

E de la sine înţeles că ar fi fost prea mulţi, dacă toţi întâii născuţi ar fi rămas în slujba Templului. De aceea Dumnezeu le-a poruncit israeliţilor ca întâii născuţi să fie răscumpăraţi. Şi se spune, tot în cartea *Numerilor* (cap.

18), că această răscumpărare avea să se facă în schimbul a 5 sicli de argint, adică 5 monezi de argint. În *Levitic* (cap. 12) se mai spune că pruncii puteau să fie răscumpăraţi şi prin doi porumbei, sau două turturele. În felul acesta se aducea totuşi o jertfă lui Dumnezeu. Dumnezeu a voit ca măcar simbolul, dacă nu chiar închinarea tuturor întâilor născuţi, să rămână ca să le amintească evreilor ceea ce a făcut El pentru dânşii, atunci când i-a scos din Egipt. Căci ce este jertfa? Jertfa este recunoaşterea vinovăţiei, sentimentul că eşti vinovat şi dator lui Dumnezeu. Vinovat pentru păcatele tale, şi dator pentru darurile pe care ţi le-a făcut.

Toată această incursiune am făcut-o pentru a ajunge la momentul în care Maica Domnului, la împlinirea a 40 de zile de la naştere, a venit la Ierusalim, cu Iosif şi cu Pruncul, pentru ca, potrivit obiceiului, într-o zi ca aceasta de 2 februarie, să-L închine Templului. Vor fi adus cu dânşii două turturele, sau doi porumbei, ca să-i dea jertfă de răscumpărare. Aş vrea să remarc, în legătură cu aceasta, cât erau de legaţi pe vremea aceea oamenii de îndatoririle lor religioase. De altfel, aproape toată viaţa lor se desfăşura sub semnul legăturii cu Dumnezeu. Obiceiul prezentării la Templu era valabil, bineînţeles, nu numai pentru cei din Ierusalim, ci pentru tot poporul evreu, ori în ce parte a ţării s-ar fi aflat. Şi veneau toţi în capitală, unde era templul. Unicul templu. Veneau din toate părţile. Mamele trebuiau să se prezinte cu copiii, şi făceau acest lucru fără nici o excepţie. Aşa s-a prezentat şi Maica Domnului. S-ar fi putut ca totul să se petreacă firesc, normal, fără nici un incident, fără nici o întâmplare deosebită, aşa cum se întâmpla cu toţi pruncii din vremea aceea, care erau aduşi la Templu. Cu prilejul prezentării pruncului Iisus s-a întâmplat însă ceva deosebit. A apărut un bătrân, pe care-l chema Simeon, un om sfânt, adus acolo în acel moment, precum spune Evanghelistul Luca, de către Duhul Sfânt. Era aşa de bătrân, că nu mai venea la Templu în fiecare zi, dar în ziua aceea Duhul Sfânt l-a făcut să vină. Şi în clipa când Maria a intrat cu Pruncul, bătrânul a avut descoperire de Sus că aceste era Mesia.

Şi cu acest Simeon există o istorie mai veche şi foarte interesantă. Poate că e o legendă, dar toate legendele pornesc de la un sâmbure de adevăr şi legenda pe care o voi aminti nu e lipsită de un sâmbure de adevăr, chiar potrivit textului Sfintei Scripturi, pentru că, spune legenda, acest Simeon era atât de bătrân, că nu-i mai cunoştea nimeni vârsta. Generaţii se năşteau şi mureau, dar bătrânul Simeon nu mai murea. Avea – se zicea – la vreo 380 de ani. Dar de ce nu mai murea acest bătrân? Se spune că atunci când la Alexandria s-a iniţiat pentru prima dată traducerea Bibliei din evreieşte în greceşte, regele Ptolemeu Filadelful al Egiptului a chemat acolo 70 de

învăţaţi evrei care ştiau şi evreieşte bine, şi greceşte bine, aşa fel încât să facă traducerea din evreieşte în greceşte fără nici o greşeală.

Pe cei 70 de învăţaţi Ptolemeu i-a pus în câte 70 de încăperi şi toţi traduceau în acelaşi timp acelaşi text. A doua zi se întâlneau şi-şi confruntau traducerile ca să vadă dacă au tradus toţi la fel. Nu treceau mai departe, înainte de a se fi pus de acord asupra unei versiuni de toţi acceptată. Şi au ajuns la capitolul VII, versetul 14, de la Isaia, unde se spune: „Iată fecioara va lua în pântece şi va naşte fiu". După toate tâlcuirile acesta urma să fie Mesia. Ei bine, între cei 70 ar fi fost şi acest Simeon, pe vremea aceea probabil un tânăr savant. Când a ajuns la capitolul acesta, VII, versetul 14, „Iată fecioara va lua în pântece şi va naşte fiu...", el a tradus cuvântul „fecioară" – „alma" în evreieşte – cu „tânără": „Iată tânăra va lua în pântece şi va naşte", fiindcă aşa i se părea lui că e logic. A doua zi însă, după ce a lăsat textul peste noapte şi s-a culcat, a găsit şters cuvântul „tânără", şi scris în loc cuvântul „fecioară", în greceşte.

A crezut că a intervenit cineva în textul lui, şi a şters la rândul său cuvântul „fecioară" şi a scris din nou „tânără". Şi aşa s-a întâmplat de mai multe ori. El scria „tânără" şi cuvântul se rescria „fecioară". Nu putea înţelege ce se petrece, şi atunci a auzit un glas: „Traducerea corectă e cu «fecioara» şi, dacă nu crezi, să nu mori până nu o vei vedea pe cea care va naşte astfel".

De aceea n-a avut parte de moarte până la naşterea lui Mesia, împlinind o vârstă incredibilă pentru noi.

Să nu-l judecăm aspru pe bătrânul Simeon pentru îndoielile lui şi pentru că gândea în termeni logici, după gândirea cea mai naturală. Câţi, chiar în vremea noastră, nu se îndoiesc de acest lucru? Câţi nu spun: „Cum e posibil? Cum e posibil, când noi ştim că lucrurile pe cale naturală se petrec altfel?" Dar cei care îşi pun astfel de întrebări să-şi mai pună alte câteva, de pildă: Cum e posibil ca Soarele să fie o planetă de foc, fără să-l fi aprins nimeni? Cum e posibil ca Pământul să stea în spaţiu fără să cadă în infinit, ba chiar să se învârtă cu regularitate în jurul său şi în jurul Soarelui, în cicluri bine definite? Cum e posibil ca dintr-o sămânţă în care aparent nu se află aproape nimic, să se nască un stejar? Cum e posibil ca din celula umană amorfă şi simplă, să se nască un corp omenesc în care sunt toate rânduite cu atâta ordine, cu atâta meticulozitate, până la cele mai mici amănunte, nervi şi nervuri, şi canale pe unde circulă sângele, şi o inimă care bate fără să o mişte nimeni şi care, într-o zi când nu mai vrea să bată, se opreşte? Cum sunt toate acestea posibile? Cum e posibil ca dintr-o sămânţă aproape invi-

zibilă când o pui în pământ, să se nască o floare colorată de toată frumusețea? Şi câte alte întrebări n-ar mai fi în legătură cu acest „Cum e posibil"?

Şi astăzi cei care se întreabă în legătură cu aceasta, „Cum e posibil"?, ar trebui să vadă la câte alte „Cum e posibil"? nu-şi pot răspunde. Dar noi putem răspunde? Noi putem. De ce putem noi răspunde? Pentru simplul motiv că răspunsul nostru poate fi logic. Dacă există Dumnezeu, totul e posibil. Dacă a fost posibil să se facă pământul şi lumea şi întreg universul din nimic, atunci e posibilă şi naşterea în afara legilor cunoscute. Nu ştim cum, dar câte nu ştim? Ştim cum a fost posibil să se creeze omul, aşa cum e el azi, cu toate funcțiunile lui organice, fizice şi sufleteşti? Cine ştie cum se transformă gândirea în vorbire, sau cum un organ care este strict material, cum este creierul, reuşeşte să articuleze gândirea şi încă într-o formă ultrarapidă, şi care nu este materială?

Eu, care vă vorbesc acum, nici nu simt, nici nu ştiu cum creierul meu gândeşte într-o viteză uluitoare, ultraelectronică, cum îşi formează ideile, cum le pune în ordine logică, cum le gândeşte în perspectivă, cum vede în zece premise o concluzie finală şi eu nu ştiu cum face toate acestea, şi cum eu însumi le transform în cuvânt. Şi dumneavoastră, care mă ascultați, aveți capacitatea de a auzi cuvintele mele, de a mă vedea, şi în acelaşi timp de a transforma ceea ce vă spun eu în element de analiză în creierele dumneavoastră, fără să ştiți cum se leagă între ele toate şi cum se alcătuiesc judecățile. Cum e posibil? Iată că e posibil. Dacă există Dumnezeu, totul e posibil.

Acest lucru a vrut să i-l spună îngerul dreptului Simeon atunci când i-a spus: „Lasă înțelesul cel bun al textului: «Iată fecioara va lua în pântece şi va naşte fiu»". Şi iată că acum dreptului Simeon i s-a descoperit de la Dumnezeu că aceasta era în fața lui, era fecioara din textul îndoielilor lui, iar Acesta era Pruncul. Fără îndoială, va fi stat de vorbă cu ea după aceea.

Se spune, de altfel, în Evanghelia după Luca încă ceva, anume că acolo era şi o proorociță, şi ea în vârstă, de peste 80 de ani, Ana. Şi când dreptul Simeon a avut această descoperire, Ana a întrebat-o pe Fecioara: „Ce s-a întâmplat cu tine? Uite, Dumnezeu îmi spune că cu tine s-a întâmplat ceva". Şi atunci Fecioara îi va fi povestit despre Buna Vestire, îi va fi confirmat bătrânului Simeon descoperirea pe care a avut-o de la Dumnezeu. Atunci a exclamat bătrânul Simeon acele cuvinte pe care le cântăm noi în slujbele noastre bisericeşti şi care au rămas de altfel un fel de sintagmă şi în vorbirea curentă, în anumite împrejurări din viață: „Acum slobozeşte..."

Când am împlinit ceva, când ni s-a împlinit ceva, zicem toți: „Acum slobozeşte pe robul tău, Stăpâne". Repetăm cuvintele acestui „drept Simeon" care le-a rostit aflându-se în fața Sfintei Fecioare. Cerea slobozenie

pentru moarte, fiindcă înțelesese în sfârșit ceea ce nu înțelesese și nu crezuse atunci.

Dar să observăm că în text el mai spune încă trei cuvinte, după „Acum slobozește”, zice „după cuvântul Tău”. Aici e cheia de care vorbeam mai adineaori. Aici e miezul tradiției și, poate, sămânța ei de adevăr, însemnată chiar de Evanghelist. „După cuvântul Tău”, adică așa cum mi-ai promis atunci când traduceam Scriptura. Iată, acum „după cuvântul Tău”, am ajuns să văd cu ochii mei acest lucru. Aceste cuvinte se găsesc în Evanghelia după Luca. Și Evanghelistul notează cântarea lui Simeon mai departe: „Că văzură ochii mei mântuirea Ta, pe care ai gătit-o înaintea feței tuturor popoarelor, lumină spre descoperirea neamurilor”.

Foarte interesant acest bătrân Simeon! A văzut în clipa aceea că acest Prunc nu era numai pentru Israel, ci era pentru *toate neamurile*. Iudeii din vremea aceea erau foarte egoiști, când era vorba de religie. Credeau că totul se întâmpla numai pentru ei, că Dumnezeu face totul numai pentru dânșii, așa încât ceea ce a spus acest bătrân ieșea din mentalitatea contemporanilor săi. Prezenta pe acest Prunc drept „lumină spre descoperirea neamurilor”, adică a tuturor popoarelor, nu numai pentru Israel.

Bătrânul, fiind în atenția lui Dumnezeu, Care l-a lăsat în viață atât de mult pentru a i se risipi îndoiala, avea har înaintea lui Dumnezeu. Dumnezeu l-a binecuvântat și cu harul prorociei. Căci iată, îndată după aceea s-a adresat Maicii Domnului, vorbindu-i despre Prunc, și, cu acest prilej, i-a făcut câteva prorociri interesante. Cel puțin patru.

Întâi i-a spus: *Acesta va fi spre ridicarea și căderea multora* (Luca 2, 34). Și nu s-a întâmplat așa? Nu s-a adeverit că Iisus a fost spre ridicarea și căderea multora? Câți în istorie nu s-au ridicat crezând în El, și câți în istorie n-au căzut pentru că n-au crezut!

Și mai departe: „Și va fi semn de dispută”. Și n-a fost semn de dispută? Oare n-a fost semn de dispută încă din timpul vieții Lui, de cum și-a început propovăduirea? Oare n-a fost semn de dispută îndată după aceea, chiar între creștini, când au apărut marile erezii pe care au trebuit să le soluționeze șapte Sinoade ecumenice? N-au fost acestea cu adevărat dispute? Nu este El semn de dispută și astăzi, între cei care cred în El și între cei care nu cred în El? Între cei care cred în El așa cum trebuie, urmând Tradiția Bisericii, și cei care nu cred în El așa cum trebuie, urmând propriile lor judecăți și propriile lor interpretări, confesiunile și sectele din vremea noastră? Drept a prorocit acest drept Simeon!

Și mai departe, i-a spus Mariei: Și tot El va fi acela care îi va face pe oameni „să-și descopere cugetele inimilor lor”. Să descopere adică și ce gân-

desc, şi ce simt. Pentru că, într-adevăr, este o luptă imensă între a-ţi descoperi cugetul pentru El, sau a-ţi descoperi cugetul împotriva Lui, a simţi împreună cu El, a avea – cum spune Sfântul Pavel – „mintea lui Hristos" şi „simţirea lui Hristos", sau a nu le avea.

Şi, în sfârşit, a mai făcut o a patra prorocie. Adresându-se direct Maicii Domnului, i-a spus: „Iar prin sufletul tău va trece sabie". I-a prorocit că acest Prunc îi va aduce, cât va fi pe pământ, dureri extraordinare. Şi nu va fi aşa când va asista, la picioarele crucii, la răstignirea Lui?

Toate acestea s-au întâmplat întocmai. Bătrânul Simeon, care într-o zi ca aceasta şi-a văzut împlinite aşteptările, va fi fost cu ochii atenţi timp de peste trei sute de ani la toţi copiii care au fost aduşi la Templu. Şi speranţa i s-a împlinit. E şi pentru noi un îndemn să avem speranţă în promisiunile lui Dumnezeu, să ne împlinim destinul făcându-ne datoria, să ne trăim întregul ciclu al vieţii, cât ne va fi rânduit de Dumnezeu, aşa încât la adânci bătrâneţe să putem spune şi noi cu linişte, cu împăcare: „Acum slobozeşte pe robul tău, Stăpâne".

Să nu ne fie viaţa prelungită ca un blestem pentru necredinţă, ci ca o binecuvântare pentru credinţă. Să ne ajute Dumnezeu să nu plecăm înainte de a ne împăca cu El, de a ne lămuri, de a fi în clar cu destinul nostru pământesc şi cu cel veşnic, şi cu credinţa în tainele lui Dumnezeu.

Bătrânul Simeon, printre altele, poate fi şi simbolul unei bune plecări din lumea aceasta, în împăcare finală cu noi înşine şi cu Dumnezeu.

„ŞI CUVÂNTUL TRUP S-A FĂCUT”[1]

Din an în an ne învredniceşte Dumnezeu să ne întâlnim din nou, dacă nu faţă către faţă, măcar prin scrisoare, cu prilejul Sărbătorilor Crăciunului. Ne reamintim astfel, împreună, de marele eveniment care a fost Naşterea Domnului nostru Iisus Hristos, a Fiului lui Dumnezeu, „Care pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri şi S-a întrupat de la Duhul Sfânt şi din Fecioara Maria şi S-a făcut om”. Aşa mărturisim când rostim *Crezul* la Sfânta Liturghie, *Crez* care cuprinde elementele fundamentale şi esenţiale ale credinţei noastre creştine ortodoxe.

În prima parte a *Crezului*, ne mărturisim credinţa în Dumnezeu-Tatăl. Îl numim „Făcător al cerului şi al pământului, al tuturor celor văzute şi nevăzute”, şi Îl mai numim şi „Atotţiitor”. Îl recunoaştem prin urmare ca autor, creator al universului, al lumii minunate care umple spaţiul infinit care ne înconjoară, populat cu nenumărate stele, planete şi sisteme solare, toate stând cuminţi la locurile lor, deşi nesprijinite pe nimic, precum spune Psalmistul, dar ascultând de porunca pe care au primit-o de la Facere, cu supunere şi smerenie. Precizăm în rostirea *Crezului* că Îl recunoaştem pe Tatăl ceresc, şi ca „Făcător al Pământului”, adică al planetei care ne-a fost dată nouă, oamenilor, ca lăcaş, înzestrat de El cu toate cele trebuincioase vieţii, într-o armonie şi o ordine cu adevărat minunate. Căci ce altceva am putea gândi, de pildă, despre rânduiala creării vieţii sub toate formele ei: omenească, animală şi vegetală? Felurimea formelor e greu de numărat, fiindcă toate au o identitate şi însuşiri în acelaşi timp comune, dar şi diferite. Oamenii sunt toţi oameni, dar om cu om nu seamănă, nici la chip, nici la suflet, la minte sau la inimă. Dar din om, om se naşte. Tot aşa e şi cu animalele şi cu păsările. Din lup nu se naşte oaie, şi din cioară nu se naşte privighetoare. Şi care agricultor nu ştie că din sămânţa de grâu nu va creşte porumb, şi din viţa-de-vie nu va culege cireşe. În cartea Facerii ni se spune că „pe toate le-a făcut Dumnezeu

[1] Pastorală la Naşterea Domnului, anul 1988, Sibiu.

după felul lor". Şi precum am spus despre planete şi stele că stau ascultătoare la locul lor, ca şi cum ar fi ţinute de o palmă nevăzută, sau ca pe nişte stâlpi nevăzuţi, în spaţiul gol, tot aşa şi cele „făcute" de Dumnezeu pe pământ ascultă, de la Facere până azi, de porunca ce li s-a dat de a se înmulţi „după felul lor".

În *Crez* mai mărturisim credinţa noastră că Dumnezeu-Tatăl este autorul, Creatorul „tuturor celor văzute și nevăzute". Prin aceasta se înţelege că Dumnezeu a creat în afară de lumea văzută, materială, şi o lume de fiinţe spirituale, îngerii, cu rosturile lor tot de El rânduite şi pe care noi toţi le cunoaştem. Dar prin „cele nevăzute", create de Dumnezeu, trebuie să mai înţelegem şi altceva. Ştim noi ce este viaţa şi cum din ghindă creşte stejarul? Știm noi ce este gândul, cum se naşte, cum îşi alcătuieşte judecăţile şi cum se preface în cuvânt? Ştim noi unde şi cum se nasc durerile sufleteşti, unde şi cum se alcătuiesc sentimentele? Putem noi determina locul sufletului şi felul cum, unit cu trupul, alcătuieşte fiinţa omenească? Le vedem noi pe toate acestea? Știm noi cum se alcătuiesc? Nu le vedem. Sunt nevăzute. Dar cine ar putea spune că nu există? Şi dacă există, aşa nevăzute, cum de există? Aceasta o ştim. O știm şi o mărturisim când afirmăm că Dumnezeu e şi „făcătorul celor nevăzute". Numai El ştie cum e ascunsă, în sămânţa trandafirului, culoarea şi mirosul trandafirului, căci sămânţa nu are nici culoare, nici miros. Numai El ştie cum în celula primară omenească e ascuns viitorul om, al cărui creier, numai creierul, dacă ar fi transpus într-o maşinărie electronică şi într-un sistem de computere în miniatură, ar întrece mărimea Pământului şi tot nu l-ar putea exprima în întregime cu toate funcţiunile lui. Şi totuşi, în celula primară omenească, pusă sub cel mai puternic microscop, nu se vede absolut nimic din viitorul om, deşi acolo există milioane de legături nervoase şi, mai ales, o inimă care va bate neîncetat cât va trăi, şi-şi va trimite sângele prin artere şi vene care şi ele există, şi nimeni nu va putea explica acest perpetuum mobile, acea mişcare necontenită a inimii, fără un motor din afară.

Numai la acestea gândindu-ne, ne vom lărgi înţelegerea cuvintelor: „Făcător al celor văzute și nevăzute" și le vom rosti întotdeauna în cunoştinţă de cauză, ştiind adică ce spunem. Dacă nu ştim ce spunem, în zadar mai spunem cuvintele. Ele singure, chiar dacă exprimă credinţa noastră, nu o ajută să fie conştientă, vie, lucrătoare, determinantă în viaţa noastră de toate zilele, în orientarea vieţii noastre creştine potrivit cu adevărul fundamental pe care îl mărturisim. Şi care este acest adevăr fundamental? Acela că Dumnezeu e Creatorul a toate şi că, prin urmare, ne e Tată, de poruncile Căruia trebuie să ascultăm, şi Căruia vom avea a da socoteală.

*

A doua parte a *Crezului*, dacă am înțeles-o bine pe cea dintâi, ne va fi tot atât de ușor s-o înțelegem. Vedeți? N-am zis că partea dintâi este greu de înțeles, ci doar că trebuie să vrem s-o înțelegem. Adevărurile pe care le conține, și din care noi am reținut doar câteva, sunt atât de evidente, încât nu cer eforturi mari de gândire, nici pregătire înaltă. Ele sunt atât pe măsura celor cu pregătire înaltă, cât și pe măsura celor simpli. Tot așa e și cu partea a doua. Aceasta se referă la persoana a doua. Aceasta se referă la Persoana a doua a Sfintei Treimi, la Fiul lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos, „Care din Tatăl S-a născut, mai înainte de toți vecii". Înseamnă că Fiul există din eternitate. N-a existat nici un timp în care Fiul să nu fi existat. De aceea mai zicem că e „de o ființă cu Tatăl", deci Dumnezeu.

Crezul Îi specifică rolul în creația de care am vorbit mai înainte, zicând: „Prin Care toate s-au făcut". Sfântul Evanghelist Ioan Îl numește *Cuvântul*, în grecește „Logosul" (I Ioan 1 ș.u.). Deci când citim în Sfânta Scriptură, de pildă: „Și a zis Dumnezeu să fie lumină", acest „a zis", această „zicere", „cuvântare" era Fiul. Dar poți despărți cuvântul de gând? Nu poți. Cuvântul e gând. Fiul era deci una cu Tatăl: „Și cuvântul era la Dumnezeu, și Dumnezeu era Cuvântul", spune tot Sfântul Evanghelist Ioan. Iar în *Crez* zicem că era „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat".

Și acum, după ce știm cine era Fiul, iată ce mai mărturisim în *Crez*: Acesta „pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara și S-a făcut om".

Iată-ne ajunși așadar la sărbătoarea de azi. Nașterea Celui pe care Îl sărbătorim nu e o naștere ca a unuia dintre noi. E Dumnezeu întrupat ca om. E Dumnezeu „pogorât din ceruri" pe pământ, adică din condiția Sa de ființă spirituală desăvârșită, de Domn, Stăpân, Creator, pogoară în condiția de ființă omenească, materială, cu trup și suflet omenesc, făcându-se de bună voie ca unul dintre noi.

Înainte de a spune orice altceva despre acest eveniment, trebuie să precizăm însă un lucru: deși coboară în starea de om ca noi – având în toate cele ale noastre –, spre deosebire de noi, va fi Om adevărat și Dumnezeu adevărat, și de aceea va fi fără de păcat. Așadar, nu pogoară un Dumnezeu prefăcut în om, ci un Dumnezeu care, prefăcut în om, rămâne și Dumnezeu printre oameni. Or, tocmai în aceasta constă taina, caracterul extraordinar al evenimentului, aproape de neconceput pentru mintea omenească. Noi îl înțelegem acum, dar mulți contemporani nu-L vor înțelege, nu-L vor cre-

de şi, în cele din urmă, când El îşi va descoperi tot mai insistent identitatea dumnezeiască, Îl vor şi condamna la moarte, pentru pretenţia pe care I-o vor considera o blasfemie, o mare îndrăzneală, cel mai mare păcat.

*

Suntem, într-adevăr, în faţa celui mai mare eveniment care s-a putut întâmpla vreodată pe pământ: întruparea lui Dumnezeu. De aceea s-a şi început prin acest eveniment o eră nouă în istoria omenirii, era creştină; era aşezării celor care L-au primit ca Dumnezeu sub puterea principiilor, învăţăturilor Lui, socotite descoperire directă dumnezeiască pentru îndrumarea vieţii de aici, şi pentru dobândirea celei de dincolo, din eternitate. Noi suntem dintre cei care Îl primim ca Dumnezeu. Ne închinăm Lui ca lui Dumnezeu. Îi ridicăm biserici, Îi urmăm învăţătura şi credem că prin El putem trăi pe pământ pe baza unor principii sănătoase şi sigure. Credem că vom putea dobândi prin El, prin harul şi prin învăţătura Lui o viaţă fericită şi dincolo, după moarte. Această viaţă va urma Judecăţii Lui, la care înţelegem că vom fi supuşi după criteriile pe care El ni le-a descoperit dinainte. Credem, aşa cum mărturisim în *Crez*, că El „pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri”, deci că nu a venit să ne judece aici şi se ne pedepsească, ci să ne ajute, să ne îndrumeze, să ne lumineze, să ne dezlege tainele care fără El ne-ar rămâne în veci nedezlegate, tainele despre Dumnezeu, despre univers, şi despre noi înşine. Credem că a venit să ne descopere cum gândeşte Dumnezeu şi ce aşteaptă de la noi, lucruri pe care fără El, cel venit de Sus, deci având cea mai înaltă calificare în a ne da răspunsuri sigure, nu le-am fi ştiut niciodată. De aceea Îl numim *Izbăvitorul, Mântuitorul, Lumina cunoştinţei*. El Însuşi s-a numit pe Sine pentru noi: „Calea, Adevărul şi Viaţa”, şi: „Omul care v-a spus adevărul”, şi Dumnezeu, atunci când a zis: „Eu şi Tatăl una suntem”.

Deşi ştiu bine şi n-am nici o îndoială că pe toate acestea le ştiţi şi le credeţi, să ni le întărim totuşi împreună, prin aducerea aminte măcar a unora din argumentele care stau la temelia credinţei noastre. Să ne reamintim că Mântuitorul ne-a oferit, prin mărturiile contemporanilor Săi, dovezi de netăgăduit despre dumnezeirea Sa, fapt pentru care învăţăturile Lui au rămas literă de lege de la El încoace, până la noi, şi pentru noi. Vom spune lucrurile pe scurt, dar din puţin veţi putea înţelege multe, pentru că faptele se impun prin ele însele, prin puterea gândirii corecte, logice, care impune concluziile de la sine şi cu uşurinţă.

– N-a învăţat nicăieri şi a ştiu totul. Gândirea Lui a fost un permanent apel la logică şi la bun-simţ. Nici un învăţat nu şi L-a revendicat ca ucenic.

– N-a scris nimic, n-a citat filosofi, n-a intrat în controverse decât în cercul Său restrâns, pe teme de credinţă şi viaţă religioasă, dar despre El s-a scris cât nu s-a mai scris despre nimeni altul.

– N-a avut nici bani, nici armate, iar drept ucenici nişte ţărani pescari, şi a cucerit lumea, înlocuind religii, filosofii, imperii. Sfântul Pavel, care era învăţat, n-a fost ucenicul Domnului, ci a fost cucerit de El pe drumul Damascului.

– N-a oferit nimic în afară de învăţătura Sa şi pe Sine ca jertfă pentru mulţimea anonimilor lumii, şi totuşi pentru nimeni n-au murit atâţia câţi au murit pentru credinţa în El.

– Învăţătura Sa rămâne omeneşte incomparabilă, neverosimilă din partea unui autodidact la vremea aceea.

– Nimeni, în afară de El, n-a spus vreodată în mod responsabil despre sine că ar fi Dumnezeu. El a spus, şi învăţătura Sa probează că era deplin responsabil.

– A făcut minuni pe care nu le-a mai făcut nimeni, niciodată, vindecând orbi din naştere, ologi, leproşi, paralitici, şi a înviat pe mulţi din morţi, fapte înscrise în cărţi şi propovăduite de către martori contemporani, vrednici de crezare, cei mai mulţi murind pentru mărturiile lor, fără să le infirme.

– A fost condamnat la răstignire şi a murit dispreţuit de contemporanii care aveau în mână puterea, părăsit de prieteni şi de ucenici, ceea ce ar fi trebuit să reducă mişcarea Sa la dimensiunea unui fenomen trecător local, sectar, şi să fie de îndată aruncat în uitare. În loc să fie aşa, abia prin această moarte îşi consolidează rostul în lume şi învăţătura, pentru că

– Învie din morţi. Se arată la sute de persoane. Probează însuşiri supraomeneşti, precum transfigurarea trupului – intră prin uşile încuiate, ubicuitate – e prezent dintr-un moment într-altul la distanţe foarte mari unele de altele şi, în sfârşit, se înalţă la Cer în faţa multor martori. Deci nu mai moare. Se întoarce la Tatăl.

Dincolo de toate acestea, nouă ni L-a descoperit şi ni-L descoperă prin credinţă, permanent. Biserica, de 2000 de ani, şi simţim prezenţa Lui în vieţile noastre. Credinţa noastră vede în El cheia destinului nostru pe pământ şi în ceruri, căci El, prin Învierea Lui, ne-a dat garanţia că şi noi vom învia şi că nu există moarte, ci doar o trecere la o altă viaţă. Credinţa aceasta ne mângâie, ne linişteşte, ne face să ne simţim responsabili faţă de tot ce facem în viaţă, unii faţă de alţii şi în faţa lui Dumnezeu.

Iată de ce sărbătorim Naşterea Domnului cu bucurie, şi ne reînnoim credinţa în dumnezeirea Sa şi în dumnezeirea învăţăturilor Sale şi, odată cu Naşterea Sa, renaşte şi în noi, alături de credinţă, speranţa şi dragostea, ho-

tărându-ne să fim mai buni, mai drepţi, mai iertători, mai iubitori, ca fraţi ce suntem între noi şi fii ai aceluiaşi Tată ceresc.

*

Încheiem un an în care ne-am amintit de multe evenimente bisericeşti de la care s-au împlinit unele cifre rotunde de ani: 300 de ani de la tipărirea primei Biblii româneşti (1688), 340 de ani de la tipărirea Noului Testament de la Alba Iulia (1648), 500 de ani de la zidirea Mănăstirii Voroneţ. Asemenea împliniri rotunde am sărbătorit şi în legătură cu istoria Patriei noastre: 140 de ani de la Revoluţia din 1848, când s-a strigat din toate piepturile româneşti din Transilvania: „Vrem să ne unim cu Ţara!”, dar, mai ales, am serbat cu tot entuziasmul 70 de ani de la Marea Unire de la 1 decembrie 1918, aceea care a realizat visul milenar al transilvănenilor de a fi una cu toţi fraţii români, sub steagul aceluiaşi stat precum cel al vechii Dacii, şi cel vremelnic realizat de Mihai Viteazul la anul 1600.

Să fie toate acestea un prilej de a ne ţine aprins focul bucuriei şi de a ne reînnoi hotărârea de a sta, şi de acum înainte, fermi întru apărarea moştenirii lăsate de înaintaşi, a credinţei, a limbii şi unităţii româneşti, simţăminte care încălzesc inimile noastre, ale tuturor fiilor Patriei.

ÎN SEARA DE MOȘ AJUN[1]

Sunt sigur că am fi toți gata să ascultăm încă o dată, și încă o dată concertul de colinde, dar nu știu dacă am fi gata să mai ascultăm o cuvântare despre colinde, mai ales că, cu două seri înainte, am ascultat tot aici concertul studenților teologi, cu care prilej am și spus câteva cuvinte despre colinde. De aceea n-am să vă mai spun acum nimic despre colinde. M-am gândit să încercăm să răspundem împreună la câteva întrebări care mi s-au pus adesea de către unii credincioși, întrebări care mi s-au părut interesante și vrednice de luat în seamă. Și veți vedea că au legătură, nu cu colindele, dar cu evenimentul pe care ni-l anunță colindele, cu Cel a cărui Naștere o vom sărbători în curând.

Întrebările nu sunt niciodată rele. Am mai amintit și altă dată că Sfinții Părinți ziceau că *cine vrea să se mântuiască, cu întrebarea să călătorească.*

Se povestește despre un pustnic de undeva din Egipt, unde unii ca aceștia nu se îndeletniceau toată ziua decât cu meditația, cu rugăciunea, cu citirea Scripturilor, că nu înțelegea un anumit verset din Scriptură. S-a chinuit douăzeci de ani meditând la acel verset, ca să-i găsească înțelesul. Și nu-l găsea. Într-o zi s-a hotărât să meargă la chilia vecină, unde se nevoia în meditații și rugăciune un alt bătrân, cunoscut ca foarte priceput în cele duhovnicești. S-a hotărât să se ducă la el să-l întrebe. Și atunci s-a petrecut un fapt minunat. În clipa în care a pornit din casă, un înger al lui Dumnezeu l-a întâmpinat și i-a spus: „Iată înțelesul versetului pe care nu-l pricepi și cu care te lupți de douăzeci de ani". Și i-l dezlegă. Pustnicul l-a întrebat atunci pe înger: „Bine, dar eu de douăzeci de ani mă rog lui Dumnezeu să-mi descopere înțelesul acestui cuvânt! De ce abia în clipa aceasta ai venit să-mi aduci răspunsul?"

Îngerul i-a spus: „Am venit pentru că te-ai hotărât să te duci să întrebi pe altul! Nu e bine să te bizuiești întotdeauna numai pe ceea ce știi

---

[1] Cuvânt rostit cu prilejul concertului de colinde al Corului mitropolitan, în Catedrala de la Sibiu, în seara de 18 decembrie 1988.

tu, pe ceea ce poţi înţelege tu, pe forţele tale; ci, atunci când nu ştii ceva, du-te şi întreabă!"

Iată una din întrebările care mi s-au pus mie adesea: „Pe ce se întemeiază credinţa noastră în Mântuitorul Iisus Hristos? Care sunt documentele, unde sunt izvoarele pe baza cărora ne întemeiem credinţa?"

Ei bine, documentele, izvoarele există şi sunt foarte sigure. Acest lucru trebuie să-l ştie fiecare dintre noi. Ele sunt, în primul rând, *mărturiile celor care au fost prezenţi la toate evenimentele din viaţa Mântuitorului.* Informaţiile, izvoarele ne vin de la martori oculari care le-au înscris în cele patru Evanghelii, în Faptele Apostolilor şi în celelalte cărţi care alcătuiesc Noul Testament. Acolo este sursa cunoştinţelor noastre. Cele patru Evanghelii, îndeosebi, sunt scrise nu mult după Înălţarea Mântuitorului la cer de către ucenici direcţi ai Mântuitorului sau de ucenici ai Apostolilor, deci de către cei care au putut să ne dea probele cela mai evidente, ca martori oculari, despre ceea ce au văzut şi despre ceea ce au auzit, cum spun Petru şi Ioan în faţa Sinedriului (Faptele Apostolilor 4, 20). Când dăm acest răspuns, de obicei ni se pune o altă întrebare: *Dar ceea ce ne spun Evangheliştii a fost într-adevăr scris de ei? Nu cumva textele sunt scrise mult mai târziu, din amintiri, care provin poate din secolul I, dar nu chiar de la martori oculari?*

Răspunsul la această întrebare este acesta: Tot ceea ce cuprind Evangheliile este rodul cunoştinţei directe a celor care le-au scris. Dovadă că e aşa e că încă de la sfârşitul secolului I şi începutul secolului al II-lea ele sunt menţionate în scrieri care ni s-au păstrat. Astfel avem scrieri de la Sfântul Policarp, ucenic al Sfântului Ioan Evanghelistul, şi-apoi de la Sfântul Irineu, episcopul Lyonului, ucenic al Sfântului Policarp. În scrierile Sfântului Irineu – zece cărţi contra ereticilor – găsim circa 400 de citate din cele patru Evanghelii, dintre care 80 din Evanghelia după Ioan. Şi să nu uităm că Irineu s-a născut în prima parte a secolului al II-lea. Contemporani cu el au fost Tertulian şi Clement Alexandrinul care, de asemenea, citează bogat din Evanghelii. Din scrierile lor s-ar putea reconstitui întreg cuprinsul celor patru Evanghelii, scrise, cu excepţia lui Ioan, înainte de dărâmarea Ierusalimului, deci înainte de anul 70. Evanghelia de la Ioan s-a scris la sfârşitul veacului I, căci Ioan a trăit până pe la anul 100.

Dar Sfântul Irineu a fost ucenic al Sfântului Policarp, ucenicul Apostolului Ioan. Sfântul Policarp a fost episcop de Smirna, în Asia. Ne-a rămas de la el o Epistolă către Filipeni în care spune, printre altele: „Tot cel ce nu mărturiseşte că Iisus Hristos a venit în trup este antihrist". Nu ceea ce

spune e important pentru noi acum, ci faptul că reproduce exact un text din Epistola I a Sfântului Ioan: *Tot duhul care nu mărturieşte pe Iisus Hristos, Cel care a venit în trup, nu este de la Dumnezeu, ci acesta este duhul lui Antihrist* (I Ioan 4, 3). E dovada că la sfârşitul secolului I şi începutul secolului al II-lea opera Sfântului Ioan era scrisă. Sfântul Irineu de la Lyon spune că Sfântul Ioan a trăit până la vremea împăratului Traian. Traian s-a urcat pe tron în anul 98 şi a murit în 117.

Sfântul Policarp a murit în anul 167. Ucenicul său, Irineu, a murit şi el tot martir, în anul 202. Iată cum s-au transmis învăţăturile din om în om. Sfântul Policarp povestea adesea despre cele ce spunea Ioan şi ceilalţi Apostoli despre Domnul. El zice că Ioan „Propovăduia toate potrivit cu *Scriptura*". „Atunci eu, din mila lui Dumnezeu ce era asupra mea, ascultam acestea cu băgare de seamă, scriindu-le nu pe hârtie, ci în inimă". Sfântul Policarp scria acestea la începutului secolului al II-lea. Iar Irineu preciza: „Ioan, ucenicul Domnului, care s-a rezemat pe pieptul Lui, a dat la lumină o Evanghelie în timpul şederii lui în Efesul Asiei" (*Contra Ereziilor*, cap. III, 3-4). Tot aşa cunoştea conţinutul Sfintelor Evanghelii Papia, episcopul Ierapolei, un scriitor bisericesc de la sfârşitul secolului I.

Papia fusese şi el ucenic al Apostolilor Domnului şi prieten cu Sfântul Policarp. A murit pe la anul 120 şi a lăsat o scriere în cinci cărţi intitulată „Explicarea cuvintelor Domnului", un fel de carte de comentarii la Evanghelii. De la el ştim că Matei şi-a scris Evanghelia în limba aramaică, sau că Marcu a scris după predicile Sfântului Petru (vezi Eusebiu, *Ist. Bis.* III, 398). Papia cunoştea şi Evanghelia după Ioan, după cum mărturiseşte într-un fragment dintr-o scriere a sa.

La începutul secolului al II-lea, Iustin Martirul şi Filozoful cunoştea toate cele patru Evanghelii, ca şi scrierile Sfântului Policarp, ale Sfântului Irineu, ale lui Papia, ale Sfântului Clement Alexandrinul şi ale altor scriitori de la sfârşitul secolului I şi începutul celui de-al doilea. Prin scrierile lor, cum am mai spus, am putea alcătui toate cele patru Evanghelii, chiar dacă nu le-am avea. Sfântul Iustin, într-o epistolă către împăratul roman, Antonin Piul, scrie ca un istoric: „Hristos S-a născut acum 150 de ani, pe vremea lui Quirinius". De la Iustin ne-a rămas şi cartea *Dialogul cu iudeul Trifon*. În această carte găsim 50 de citate din Evanghelia după Matei, 20 din Luca şi multe din Marcu şi Ioan. De pildă spune: „Hristos a zis: De nu vă veţi naşte din nou, nu veţi intra întru Împărăţia cerurilor". Este în afară de orice îndoială că aceste cuvinte au fost luate din convorbirea Mântuitorului cu Nicodim, convorbire care se găseşte numai în Evanghelia după Ioan (Ioan 3, 3). Deci Sfântul Iustin cunoştea Evanghelia după

Ioan. Asemenea exemple există în număr mare. De pildă, într-un loc Sfântul Iustin spune: „El a fost Unul-Născut de la Tatăl Său, dintr-Însul singur născut, cu Cuvânt şi putere şi apoi S-a făcut om din Fecioara după cum noi ştim aceasta din *Amintirile apostolilor*" (*Dialogul cu iudeul Trifon*, c. 105). Evangheliile s-au numit la început şi *Amintirile apostolilor*. Textul citat corespunde cu ideea din Prologul Evangheliei după Ioan: *Şi Cuvântul trup S-a făcut şi S-a sălăşluit între noi şi am văzut mărirea Lui, mărire ca a unuia născut din Tatăl* (Ioan 1, 14).

De la Iustin Martirul ştim şi faptul că „Duminica (ziua *Soarelui*) noi avem adunare într-un loc, în care iau parte toţi cei ce trăiesc prin oraşe şi prin sate, şi cât ne îngăduie timpul citim spusele apostolilor sau scripturile prorocilor" (*Apologia* I, 67). Aşadar „spusele Apostolilor", deci Evangheliile, se citeau „cât le îngăduia timpul" la slujbele creştine de la început.

Acestea sunt argumente de mare importanţă despre faptul că Evangheliile au fost scrise nu mult după Înălțarea Mântuitorului, de către martori oculari.

Sfântul Iustin Martirul l-a avut ucenic pe Taţian (mort în 175). Dintre multele scrieri lăsate de Taţian, cea mai importantă şi care ne aduce dovada finală că cele patru Evanghelii erau bine structurate la acea vreme este *Diatessaronul*, care tradus înseamnă *Din cele Patru*, pentru că este o încercare de a face din cele patru Evanghelii una singură. El își începe Evanghelia sa cu „La început a fost Cuvântul", deci cu primele cuvinte ale Evangheliei după Ioan.

Am putea înmulţi aceste dovezi că Evangheliile au fost scrise de martori direcţi, îndată după Înălţarea Domnului. Aceste dovezi, toate, se învaţă cu amănuntul în şcolile teologice, de aceea cei care au o bună cultură teologică au şi o credinţă puternică şi nu-şi pun probleme ca aceasta în legătură cu autorii şi autenticitatea Evangheliilor ca documente de epocă.

Iată de unde ne vine izvorul cunoştinţelor noastre despre Mântuitorul Iisus Hristos: *din Sfintele Evanghelii*.

Despre Mântuitorul Hristos au scris însă şi scriitori profani, nu numai scriitori bisericeşti. Despre faptul apariţiei unei religii noi în Iudeea în vremea aceea, ştim de la *Tacitus*, de la *Suetoniu*, de la *Pliniu cel Tânăr*, de la *Iosif Flaviu* şi de la alţii. Ei au lăsat mărturii despre existenţa Mântuitorului, despre primele comunităţi creştine, despre felul cum se rugau, despre felul cum săvârşeau Liturghia.

Aşadar, la întrebarea: De unde ştim, pe ce ne întemeiem credinţa în Iisus, putem răspunde foarte precis: *ne întemeiem pe documente istorice de netăgăduit*. Aceste documente istorice de netăgăduit sunt în primul rând

cele patru Evanghelii şi scrierile primilor istorici din secolele I şi al II-lea, care le atestă autenticitatea şi vechimea.

*

Şi acum să încercăm să răspundem altei întrebări care mi-a fost adresată adesea de unii credincioşi.

Există o vorbă populară românească: „Ce ţi-e scris, în frunte ţi-e pus”, adică ceea ce s-a hotărât de Dumnezeu în legătură cu fiecare, aceasta urmează să se întâmple, dacă vrem noi, sau dacă nu vrem. E vorba de credinţa în destin, într-o fatalitate care ar guverna viaţa. Această credinţă vine din adânc de istorie. O găsim în religiile vechi, în filosofiile vechi, şi iată că a rămas şi în credinţa noastră populară. Se pune întrebarea: dacă totul e hotărât de Dumnezeu, atunci mai suntem responsabili de faptele noastre? Deci ori e hotărât şi nu suntem responsabili, ori nu e hotărât, şi-atunci suntem responsabili.

Cum rezolvăm această problemă? Cei vechi spuneau că destinul orb hotărăşte pentru fiecare ceea ce urmează să i se întâmple în viaţă şi de la hotărârea lui nu se poate sustrage nimeni, orice ar face. O astfel de înţelegere, trebuie să recunoaştem, mai există şi printre noi din când în când, atunci când zicem: „Ce ţi-e scris, în frunte ţi-e pus”. Dar Mântuitorul a venit să ne înveţe că nu e aşa. A venit să ne înveţe că suntem liberi să alegem între a merge la dreapta sau la stânga, sau înainte, că suntem liberi să decidem între a face un lucru şi a nu-l face.

Suntem liberi.

Există şi câteva lucruri în legătură cu care nu suntem liberi, care nu depind de noi. De pildă nu depinde de noi să ne naştem, sau nu. Să fim mai mici, sau mai mari. Să ne fi născut într-un loc sau altul. Să avem o inteligenţă mai deosebită sau una mai comună. Să ne fi născut într-o ţară sau alta, într-o familie sau alta, într-o epocă sau alta. Sunt lucruri care nu depind de noi. Dar sunt foarte multe lucruri care depind de noi şi care au fost date libertăţii noastre. Şi acest lucru trebuie să-l ştim foarte bine, pentru că numai aşa vom înţelege de ce Mântuitorul ne cere întotdeauna să facem binele. Dacă ni-l cere, înseamnă că suntem liberi să-l facem. Unul din filosofii vechi, din veacul I, spunea: „Nu avem libertate în toate, dar avem foarte multă libertate, în foarte multe lucruri”. De pildă, mă hotărăsc să plec undeva. Eu mă hotărăsc. Undeva pe mare. Sunt liber să-mi aleg corabia cu care să merg. Sunt liber să aleg acea corabie pe al cărei cârmaci îl cunosc şi ştiu că e bun cârmaci. Sunt liber să mă îmbarc într-o anumită zi. Toate acestea depind de mine. Şi mă urc pe corabie. Şi corabia porneşte. Şi se stârneşte

o furtună. Aceasta nu mai depinde de mine. Nu eu am hotărât furtuna şi nu pot face nimic s-o opresc. Dacă vasul e în primejdie, pot să încerc prin toate mijloacele care-mi mai stau la îndemână să mă salvez. Dar mai mult decât aceasta nu pot şi, dacă mai mult decât aceasta nu pot, ce trebuie să fac? În cazul acesta trebuie să mă las în voia lui Dumnezeu. Dar nu înainte. Şi chiar şi în cazul acesta, nu înainte de a ruga pe Dumnezeu să mă ajute să scap. Iată, deci, că sunt o seamă de lucruri care sunt în voia şi la libertatea noastră. Numai atunci când nu mai putem face nimic, atunci trebuie să acceptăm hotărârea lui Dumnezeu. A alege între bine şi rău însă ţine întotdeauna de libertatea noastră. Mântuitorul Hristos a venit tocmai ca să ne înveţe că avem libertatea să alegem între bine şi rău.

Unele din cele care ni se întâmplă în viaţă nu le înţelegem. De aceea iată o altă întrebare care mi-a fost pusă şi la care aş vrea să încerc să răspund: anume de ce unele lucruri, oricât ne-am strădui noi, nu le înţelegem. De pildă: dacă Dumnezeu e bun şi dacă Dumnezeu e drept, de ce lasă El să se întâmple în lume atâtea nedreptăţi? Se întâmplă unele lucruri care ni se par, oricât de adânc le-am gândi, că sunt nedreptăţi.

Cei răi prosperă, şi cei buni suferă. Cei deştepţi sunt neglijaţi, iar mediocrii sunt promovaţi. Unii care fac umbră pământului degeaba trăiesc mult, iar geniile mor de tineri. Şi multe altele de acelaşi fel, asupra cărora cine dintre noi nu şi-a pus întrebări şi nu s-a aflat descumpănit în faţa lui Dumnezeu?

Fiindcă nu putem găsi răspunsuri convingătoare pe măsura exigenţelor minţii noastre, apelăm adesea la explicaţii care păstrează taina, socotind-o lămurită doar în mintea lui Dumnezeu, în hotărârile Căruia avem toată încrederea, şi aşa ne împăcăm cu situaţia. Ne aducem aminte de cuvintele din Sfânta Scriptură care ne mângâie şi ne găsim astfel liniştea şi împăcarea. Zicem: la Dumnezeu toate trebuie să aibă o explicaţie! Şi desigur au. Nu-L putem concepe pe Dumnezeu nici arbitrar, nici rău, nici nedrept şi lipsit de logică. Că nu înţelegem noi logica Lui, asta e altceva, şi e normal ca în unele cazuri să n-o înţelegem, dar ea trebuie să existe. Căile lui Dumnezeu – spune Sfântul Pavel – *sunt nepătrunse, căci cine a cunoscut gândul Domnului, sau cine a fost sfetnicul Lui?* (Romani 11, 33-34).

Uneori, când vedem că celor buni le merge rău, zicem şi noi ca şi Solomon: *Domnul ceartă pe cel pe care-l iubeşte şi, ca un părinte, pedepseşte pe feciorul care îi este drag* (Proverbe 3, 12). Dar când vedem că pe cel rău nu-l pedepseşte, ni se pare că se face nedreptate celui bun, că este scris de asemenea că *orice călcare de poruncă se pedepseşte* (Evrei 2, 2), deci şi cel rău ar trebui pedepsit, sau să fie iertat şi cel bun pe care Dumnezeu îl iubeşte.

Oricum am întoarce-o, dilema rămâne, şi cea mai bună explicaţie rămâne tot apelul la taină şi mulţumirea cu ea.

În căutare de explicaţii unii au imaginat-o şi pe aceasta: Doctorii prescriu bolnavilor medicamente. Uneori cu gust amar. Alteori le fac injecţii dureroase şi operaţii care taie în carne. Bolnavii le acceptă şi acceptă diete alimentare care îi privează de multe plăceri şi bucurii, dar aşa se salvează. Aşa e şi cu bolnavii sufleteşte care au disponibilităţi pentru vindecare. Aceştia se aseamănă cu cei pedepsiţi în vederea îndreptării.

Poate această asemănare aduce o cât de mică explicaţie celor ce se întreabă de ce unora care sunt răi le merge bine, şi unora din cei buni li se întâmplă unele necazuri în viaţa aceasta. Necazurile acestora din urmă vin ca ispăşiri ale unor greşeli mici, care se iartă, astfel, aici. Înţelegem că e bine că se face aşa.

Dar se pune întrebarea: nu există pentru toţi păcătoşii posibilitate de scăpare? Dumnezeu nu mai poate face nimic cu unii din ei? Ni se pare că n-ar fi drept să nu mai existe scăpare. Există. Dacă s-ar întoarce spre credinţă, şi şi-ar vedea ameninţarea care le stă în faţă pentru veşnicie, şi s-ar întrista pentru soarta lor cu frică şi cutremur, atunci Domnul le-ar accepta pocăinţa şi i-ar ajuta şi pe cei mai mari păcătoşi. Soarta lor e în mâinile lor, pentru că aşa şi-au revendicat-o, aşa şi-au dorit-o. Ei L-au exclus pe Dumnezeu din viaţa lor, nu Dumnezeu i-a părăsit, şi nici nu S-a exclus El din viaţa lor. Ei, cu partea lor de libertate, au ales să creadă doar în bucuriile de aici, respingând credinţa, îndreptarea şi, mai ales, credinţa în echitatea de dincolo. Numai că ei pot doar să nu creadă în acea echitate, nu s-o şi desfiinţeze. Ei sunt la fel de orbi cu privire la destinul lor, ca şi acei bolnavi care, trimişi acasă de la spital, cu îngăduinţa de a face ce vor pentru că nu mai pot fi vindecaţi, se cred sănătoşi. Şi cu cât îşi acordă mai multe libertăţi în toate, cu atât îşi grăbesc sfârşitul.

Să nu ne smintim deci de cei ce par nepedepsiţi pentru relele pe care le fac şi totul le merge bine. Mai degrabă să-i compătimim şi să ne rugăm pentru ei. Iar certarea lui Dumnezeu, când ni se întâmplă, s-o primim ca pe o intervenţie spre vindecare.

Răspunsul la întrebarea care chinuie mintea omenească: Cum se explică unele aparente nedreptăţi, dacă Dumnezeu e drept, nu poate fi dat decât pe calea credinţei şi numai celui credincios. Numai celui care acceptă că există Dumnezeu. Dacă accepţi că există Dumnezeu şi crezi în Providenţa Lui, adică în purtarea Lui de grijă, şi crezi într-o echitate finală, atunci tot ce se întâmplă poate fi înţeles.

El poate fi înţeles în trei feluri. Întâi, că dreptatea, chiar dacă este lezată, va fi cândva restaurată. „Fericiţi cei ce plâng, că aceia se vor mângâia. Fericiţi cei ce flămânzesc şi însetează de dreptate, că aceia se vor sătura. Fericiţi veţi fi când vă vor ocărî şi vă vor prigoni pe voi, că plata voastră multă este în ceruri". Deci pe calea credinţei avem o primă mângâiere că nedreptăţile îşi vor căpăta totuşi o soluţionare, că în cele din urmă dreptatea se va restabili. Noi nici nu putem gândi altfel. Nu putem accepta că o nedreptate ar putea dăinui la infinit. Că nu există o reparaţie, o reechilibrare.

Eu aş zice chiar ceva mai mult: că atunci când suntem confruntaţi cu o nedreptate, abia atunci descoperim în noi necesitatea credinţei. Judecaţi fiecare din dumneavoastră, aduceţi-vă aminte când vi s-a întâmplat o astfel de nedreptate cu neputinţă de rezolvat, cu neputinţă de a vi se recunoaşte dreptatea, ce aţi zis atunci? Nu e om care să nu zică: *Nu se poate să nu existe o dreptate!* Acesta este deja un apel la religie. E un apel la Dumnezeu. Nu se poate să nu existe o dreptate! Dacă nu acum, ea trebuie să existe cândva. Fără dreptate, în final, nu se poate!

Cele mai profunde simţiri ale noastre, cele mai adânci gânduri ne spun că trebuie să existe o dreptate.

Din această perspectivă, iată cum chiar nedreptăţile pe care le suferim de la oricine, de la vecinul care ne face cine ştie ce, de la unul care ne vorbeşte de rău, de la unul care ne fură, de la oricine care ne-a făcut ceva şi nu mai putem face nimic împotriva lui, şi nu ni se poate face dreptate, avem totuşi mângâierea *că există o dreptate, că odată şi odată se va restaura dreptatea*!

Mai avem apoi convingerea, prin credinţă, că dreptatea se restaurează şi *aici pe pământ*, când nu ne aşteptăm noi. Uneori ştim, alteori nu ştim. De pildă, cu răul pe care l-ai făcut te întâlneşti cândva, undeva. L-ai făcut altuia? Îl vei suferi şi tu. Cu binele pe care l-ai făcut te întâlneşti cândva, undeva. Ţi-l va face şi ţie cineva, când nu te aştepţi şi parcă fără nici un motiv, dar ţi-l va face. Dumnezeu are grijă ca să restaureze dreptatea chiar aici pe pământ. Iată o parabolă care ne va face să înţelegem aceste lucruri mai uşor.

Se zice că un călugăr din pustie, meditând profund adesea asupra vieţii şi asupra lui Dumnezeu, şi meditând şi asupra acestei probleme a dreptăţii şi a nedreptăţilor din lume, care a chinuit dintotdeauna mintea şi sufletul oamenilor, se întreba mereu: De ce există nedreptatea? Cum de permite Dumnezeu nedreptatea? Nu înţelegea. Gândea rău împotriva lui Dumnezeu. Era credincios. Nu se îndoia de Dumnezeu. Dar nu înţelegea de ce nu făcea Dumnezeu dreptate în atâtea şi atâtea cazuri pe

care le cunoştea chiar el, şi care nu scapă nimănui. Într-o zi a plecat din pustia lui spre Alexandria Egiptului să-şi vândă lucrul de mână şi să-şi cumpere de mâncare. Pe drum l-a ajuns din urmă un călugăr mai tânăr. Acesta i-a spus: „Părinte, te învoieşti să te însoțesc şi eu până la Alexandria?" S-a uitat bătrânul la dânsul şi şi-a spus: „Pare senin, cuminte, echilibrat. Vrea să meargă în tovărăşie până la Alexandria. De ce să nu mă învoiesc?" Zise o rugăciune în gând, şi apoi îi spuse tare: „Bineînțeles. De ce nu?" „Da, dar îți pun o condiţie, îi spuse cel tânăr. Te însoțesc până la Alexandria, îţi iau şi povara dacă vrei, că uite eu n-am nimic, dar cu o singură condiţie. Orice vei vedea că fac sau zic până la Alexandria, tu să nu mă întrebi nimic". S-a uitat bătrânul la dânsul şi din nou i s-a părut că are chip frumos şi cinstit. Nu putea citi pe faţa lui vreun gând rău. I-a spus: „Bine, accept", gândindu-se în sinea lui: „Ce-o să poată să facă acest tânăr, sau să zică şi să nu-mi convină? Probabil vrea să se roage în tihnă pe drum". Şi au plecat.

Au ajuns seara într-un sat şi au înnoptat la o casă. Gazda i-a ospătat cu cinste dintr-un frumos vas de argint. Dimineaţa, călugărul cel tânăr l-a trezit pe cel bătrân, l-a luat repede de braţ şi i-a spus: „Hai să mergem până răsare soarele că e arşiță mare. Să mergem mai pe răcoare". Trecând prin camera în care îi ospătase gazda, călugărul cel tânăr a luat vasul de argint şi l-a ascuns sub haină. Deci pur şi simplu a furat vasul. Cel bătrân a văzut. Era gata, gata să-l oprească, să-l întrebe de ce a făcut acest lucru, dar cel tânăr i-a făcut semn cu degetul la gură: „Avem o învoială. Nu mă întrebi nimic!"

Şi au plecat mai departe.

Trecând pe o punte peste un râu, cel tânăr a scos vasul şi l-a aruncat în apă. Bătrânul a gândit atunci în sinea lui: „Iată, nu numai că a făcut o faptă rea, o nedreptate oamenilor acelora buni, că le-a furat vasul, dar l-a furat şi degeaba. Eu credeam că l-a furat ca să-l vândă la Alexandria şi să-şi cumpere de-ale mâncării. Dar el l-a furat pur şi simplu ca să-l fure". Şi iarăşi, în mintea lui judecă pe Dumnezeu că îngăduie asemenea nedreptăţi, cum fusese aceasta împotriva oamenilor care îi găzduiseră.

Au mers mai departe şi-au ajuns în alt sat. Pe o prispă plângeau doi copii. „De ce plângeţi copii?", îi întrebă cel bătrân. „Cum să nu plângem? Până astăzi mai trăia mama noastră. Astăzi a murit şi ea şi am rămas singuri, şi nu ştim ce se va întâmpla cu noi".

În timp ce bătrânul stătea de vorbă cu copiii, călugărul cel tânăr a luat un chibrit şi a aprins casa care, fiind cu acoperiş din stuf, a început de

îndată să ardă. Copiii au început să plângă, iar călugărul cel tânăr l-a luat pe bătrân de braţ şi i-a spus: „Hai! Hai! Să mergem mai departe!”

Bineînţeles că cel bătrân l-a judecat şi mai rău şi pe călugărul cel tânăr, dar şi pe Dumnezeu că îngăduie asemenea fapte. După părerea lui, călugărul cel tânăr trebuia pedepsit pe loc, trebuia trăsnit pe loc, pentru asemenea faptă rea.

Au mers mai departe. Au ajuns la o fântână. Lângă ea era un copac bătrân, scorburos. Cel tânăr l-a îmbiat pe cel bătrân: „Să bem puţină apă şi să intrăm în scorbura copacului să ne odihnim”. Aşa şi făcură. Traseră un spin tufos în faţa scorburii, ca să nu fie văzuţi de eventualii trecători. Scorbura îi încăpea bine pe amândoi.

Nu trecu mult timp şi într-adevăr apăru un trecător, dar nu unul oarecare, ci un călăreţ care se vedea din familie bogată, un om mândru în gesturi şi la înfăţişare. Îl observă în tăcere. Descălecă, bău apă, dădu şi calului, şi apoi se întinse pe nisipul din preajma fântânii, cu faţa în sus, să se odihnească. Scoase din buzunar o pungă, o cântări în mâini mulțumit şi apoi o puse înapoi în buzunar. Se sculă. Încălecă şi plecă. Cei doi din scorbură văzuseră cu uimire că în locul în care stătuse întins călărețul rămăsese… punga. Bătrânul dădu să iasă să strige după călăreț. Dar cel tânăr îl ținu pe loc. Ceea ce se întâmplase era simplu: crezând că pune punga înapoi în buzunar, călărețul o pusese alături. Bătrânul gândi: „E nedrept. Și iată că tânărul nu m-a lăsat să repar greșeala călărețului care rămâne păgubit. Cum de îngăduie Dumnezeu aşa ceva?” Se mai gândi că probabil tânărul intenționa să mai aştepte puțin să se îndepărteze călărețul şi apoi să iasă şi să ia el punga.

Dar nu trecu mult şi apăru un alt drumeț. Pe jos. Bău și apă, şi văzu punga. O luă, o deschise, văzu că e plină cu monezi de aur şi o luă la fugă bucuros. Bătrânul ar fi vrut să strige la el, dar tânărul îi pusese mâna peste gură. „Iată cum un altul își însușește un bun nemuncit. Trebuia să lase punga acolo”, gândi bătrânul, întrebându-L în gând pe Dumnezeu cum de a îngăduit o astfel de nedreptate.

Și apăru şi un al treilea drumeț. Își făcu cruce – era creştin prin urmare –, bău apă şi, când să se odihnească puţin, deodată reapăru în goana calului călărețul. Sări de pe cal şi se repezi la om: „Dă-mi punga!” „Care pungă? N-am nici o pungă. Sunt sărac.” „Punga mea, pe care ai găsit-o aici.” „N-am găsit nici o pungă.” Călărețul era însă sigur că el o luase. Nu trecuse mult timp de când părăsise locul şi în zare nu se mai vedea nici umbră de om. Scoase sabia şi îl amenință pe om că îl taie. Acesta ridică toiagul şi atunci călărețul înfuriat, meşter în mânuirea sabiei, îl lovi

şi îl culcă la pământ. Omul muri pe loc. Îl căută în traistă, prin buzunare, peste tot, dar nu găsi, evident, nimic. Totul se petrecuse repede, aşa încât bătrânul din scorbură nici nu avu timp să se hotărască să dea mărturie călăreţului despre nevinovăţia omului. Nici n-ar fi fost potrivit. Puteau fi învinuiţi ei doi, din scorbură, că au luat-o şi au ascuns-o.

Călăreţul îşi dădu seama că făcuse moarte de om degeaba. Stătu în meditaţie o vreme, apoi încălecă şi, părăsind drumul, porni spre deşert, trist, abătut.

Abia acum călugărul cel tânăr zise celui bătrân: „Să ieşim şi să mergem. Acum totul s-a terminat cu bine!" „Ce mai bine!, gândi bătrânul. Bine pentru diavolul!"

Când erau gata să intre în Alexandria, ajunseră lângă o casă nouă care tocmai se zidea. Călugărul cel tânăr i-a spus bătrânului: „Aşteaptă-mă puţin aici". Şi într-o clipă l-a văzut în casă. Cu coatele şi cu mâinile a început să împingă pereţii abia construiţi din cărămizi cu mortarul încă ud şi a dărâmat toată casa. După aceea a venit jos, şi-a luat povara, şi, luând pe bătrân de mână, au intrat în oraş.

Acum limba celui bătrân se dezlega. Numai până aici se învoise să tacă. Îşi făcu cruce şi-i zise celui tânăr: „Tu nu poţi fi decât diavolul. Piei din faţa mea. N-am ştiut cu cine mă întovărăşesc la drum!" Dar cel tânăr zâmbi şi-i spuse: „Părinte aşteaptă puţin. Nu te grăbi. Ştiu că tu gândeşti că tot ce am făcut eu pe drum au fost lucruri rele şi am încurajat nedreptatea. Şi l-ai judecat şi pe Dumnezeu. Te-ai mirat de ce am furat vasul de la oamenii aceia care ne-au ospătat. Ei bine, să-ţi spun eu de ce: vasul acela apăsa peste casa lor ca un blestem, deşi oamenii erau evlavioşi şi buni. Dar vasul fusese furat de tatăl lor dintr-o biserică. Ei bine, eu am luat vasul ca să iau păcatul din casa lor. Fiindcă ne-au primit bine. Tu ai gândit că am făcut rău, şi iată că de fapt eu am făcut bine. Ce zici?" „Dacă e aşa, bine ai făcut", zise bătrânul.

„Bine, dar de ce l-ai aruncat?" „L-am aruncat în râu fiindcă peste câteva zile se va scălda în el, undeva în josul lui, cântăreţul bisericii de unde a fost furat vasul. Îl va găsi, va vedea înscripţia de pe el, şi-l va duce înapoi la biserică. Ei, ce zici, bine am făcut că am aruncat vasul? Sau rău am făcut? Vezi, m-ai judecat rău, fiindcă n-ai ştiut aceste amănunte. Dacă le ştiai, nu mă mai judecai aşa".

Încă neîncrezător, bătrânul continuă să-l întrebe: „Bine, dar pe copiii aceia de ce i-ai nenorocit? Le-ai ars casa!" „Că le-am ars casa ai văzut, dar ceea ce n-ai văzut – a răspuns tânărul – e că, după ce am plecat noi, casa a ars cu totul. Copiii au căutat prin cenuşă obiecte de metal

care mai rămân după un astfel de foc, un vas, un cleşte, un cuţit etc. Şi scormonind prin cenuşă în urma noastră, au găsit o oală cu aur, ascunsă de cine ştie care din strămoşii lor şi neştiută de nimeni. Cu aurul acela vor trăi toată viaţa şi vor fi fericiţi până la adâncul bătrâneților lor. Ei ce zici: bine am făcut că le-am dat foc casei, sau rău am făcut?" Iarăși se socoti bătrânul şi zise: „Dacă e aşa, atunci foarte bine ai făcut".

„Dar lămureşte-mi, rogu-te, dacă ştii, cele întâmplate la fântână, cu cei trei. Acolo un om și-a pierdut punga, un altul a găsit-o şi şi-a însuşit-o pe nedrept, iar al treilea a fost omorât pe nedrept. Ba, în plus, păgubaşul a devenit şi ucigaş de om şi nici măcar nu și-a recuperat paguba. Ai văzut tu singur câte lucruri nedrepte s-au petrecut sub ochii noştri."

„Aşa par la vedere, îi spuse călugărul cel tânăr. Dar ascultă-mă: călăreţul care a pierdut punga e vecin cu omul care a găsit-o. Cu mulţi ani înainte, celui care a găsit punga i-a murit mama și nu avea bani ca s-o îngroape. I-a oferit călărețului să-i vândă o parte din grădina lui. I-a cerut o mie de galbeni, cât făcea grădina. Călăreţul i-a oferit numai cinci sute, ştiindu-l pe om la strâmtoare. «Bine, i-a zis acela. Mă ştii la strâmtoare și-mi dai prețul pe jumătate. Îți dau grădina, dar între mine și tine să judece Dumnezeu.» «Să judece, i-a zis călărețul nostru, că doar nu fac moarte de om.» Și iată că judecata s-a făcut acum. În pungă erau exact cinci sute de galbeni. Cel care a păgubit atunci şi-a primit banii acum. Cel care n-a vrut să-i dea atunci, i-a dat acum. Nici unul, nici altul nu vor şti că prin aceasta s-a făcut dreptate. Aşa cum n-ai ştiut nici tu".

„Asta o înțeleg acum, spuse bătrânul luminat. Dar de ce a fost omorât un om pe nedrept? De ce a îngăduit Dumnezeu o asemenea nedreptate?"

„Este şi aici o taină care trebuie lămurită. Cel omorât era un creştin bun. Ai văzut cu câtă evlavie şi-a făcut cruce înainte de a bea apă. Se pocăise ani de zile, postise, se rugase, dar nu avusese curajul să meargă la un duhovnic și să-şi spovedească o crimă săvârşită în tinereţe şi aşa nu putea obţine dezlegarea şi iertarea. De aceea a îngăduit Dumnezeu să sufere şi el moarte năprasnică şi nedreaptă, prin aceasta căpătând iertare pentru crima săvârşită de el. I-a luat Dumnezeu în considerare, totuşi, pocăinţa şi rugăciunile lui de ani de zile."

„Şi asta o înțeleg acum, conveni bătrânul. Dar de ce, pentru ca să se împlinească acestea, călăreţul a trebuit să devină el însuşi criminal?"

„Călăreţul, îl lămuri tânărul, e un om mândru. E creştin și el, dar cam hrăpăreţ şi neatent cu cele morale. Crede că singurul păcat mare, cu adevărat, e doar moartea de om. De aceea, ori de câte ori cineva îi imputa vreun păcat, el zicea: Ei, mare lucru, că doar n-am făcut moarte de

om! Şi iată că acum Dumnezeu l-a lăsat să facă moarte de om, într-o împrejurare în care cel omorât a avut de folosit. Iar el, de data aceasta, şi-a dat seama că a făcut şi moarte de om, aşa că, de la fântână, s-a îndreptat către pustie unde se va alătura unui bătrân prin care să se mântuiască. Se va face călugăr. Îl vei întâlni cândva printre pustnici".

„Abia acum înţeleg, zise bătrânul, de ce ai zis tu atunci: «Acum totul s-a terminat cu bine!» Atunci însă te-am judecat rău". „Ştiu", zise zâmbind cel tânăr.

„Dar de ce ai dărâmat casa aceea din marginea oraşului?" mai întrebă bătrânul. „Pentru că era făcută cu bani de furat. I-am dărâmat-o. Acum să muncească şi o să şi-o facă la loc din banii lui, din munca lui!

Ei, ce zici părinte, bine am făcut prin tot ce am făcut pe drumul acesta, sau rău am făcut, aşa cum ai gândit tu mereu?"

„Acum, după ce mi-ai explicat, gândesc că bine ai făcut!"

„Să înţelegi, părinte, că şi ceea ce nu pricep oamenii are un rost de la Dumnezeu. Oamenii văd cât le îngăduie ochii şi pricep doar ceea ce cade sub raza priceperii lor. Dumnezeu vede şi ce nu văd oamenii, şi vede şi trecutul şi viitorul. Când intervine El, intervine ca să facă dreptate, dar oamenii nu-L înţeleg întotdeauna, şi Îl judecă, aşa cum îl judeci şi tu, acolo în pustie, în chilia ta. Să te întorci şi să nu mai judeci pe Dumnezeu!"

În clipa aceea călugărul cel tânăr dispăru. Fusese un înger trimis să-l lămurească pe bătrân asupra dreptăţii lui Dumnezeu.

Sensul parabolei pentru noi e limpede. Chiar şi în cazurile în care ni se întâmplă lucruri pe care nu le înţelegem, să ştim că ele au un rost. Iată de ce şi în poporul nostru există o vorbă: „În tot răul e şi un bine". Chiar dacă nu-l înţelegem, să avem convingerea că în ceea ce credem noi că e rău există ascuns un bine. Uneori câte ceva nu ne merge în viaţă şi credem că e un eşec nedrept.

Se zice că lui Thomas Edison, celebru inventator, un elev al lui i-a spus odată: „Domnule Edison, am făcut acelaşi experiment de opt sute de ori şi tot de atâtea ori am eşuat. De ce nu ne oprim?" Edison i-a răspuns: „N-am eşuat. Am descoperit 800 de căi pe care nu se poate obţine ceea ce căutăm noi. Deci vom continua să căutăm altele".

Acum un secol şi jumătate un tânăr cu numele Abraham Lincoln îşi încerca în America norocul în viaţă şi în politică. În 1832 îşi pierdu serviciul şi pierdu în alegerile pentru un loc de deputat. În 1833 dădu faliment în afaceri. În 1835 îi muri logodnica şi pierdu o bătălie în războ-

iul dintre Nord şi Sud. În 1838 a pierdut în alegeri postul de preşedinte al Camerei. În 1843 pierdu alegerile pentru Congres. De asemenea le pierdu în 1848. În 1849 i se refuză un post de guvernator. În 1854 pierdu alegerile pentru Senat. În 1856 pierdu alegerile pentru postul de vicepreşedinte al Statelor Unite. În 1858 cade din nou la alegerile pentru Senat. Dar în 1860 a fost ales preşedinte al Statelor Unite. Un biograf al său scrie: „A căzut de 17 ori în timpul vieţii, dar de fiecare dată a căzut în direcţia Casei Albe", adică toate au fost trepte spre Preşedinţie. Şi se ştie că a fost un mare preşedinte. „Tot răul spre bine!"

Niciodată nu trebuie să-ţi pierzi nădejdea. Totdeauna să bănuieşti un sens şi în eşecuri şi s-o iei de la capăt. Totul stă în putinţa noastră, dacă nu renunţăm. Lumea şi vieţile noastre nu sunt guvernate nici de destin, nici de fatalitate. Ca să fie guvernate de aşa ceva, ar trebui ca şi destinul, şi fatalitatea să fie forţe conştiente, ceea ce nu e logic. Dacă lumea e guvernată de o forţă conştientă, ea nu poate fi decât Dumnezeu, iar intervenţiile Lui se înscriu în cadrul libertăţii noastre. De aceea suntem apţi pentru progres, pentru înaintare, pentru desăvârşire, şi responsabili pentru ceea ce facem. Dumnezeu reglementează ceea ce crede El că trebuie reglementat şi nu ne dă socoteală, nu ne informează. Pentru că nu ar servi la nimic şi pentru că am abdica de la activităţile noastre, lăsându-i Lui toate. Cei înţelepţi ştiu însă să citească în toate mâna lui Dumnezeu. Ea nu e însă predestinare, destin, intervenţie care în chip fatalist determină vieţile noastre fără ca noi să ni le mai putem schimba. Între limitele raţionale, deci care cad sub puterea noastră de judecată, libertatea noastră e determinantă în viaţa noastră. Dincolo de acestea să ne încredem în Dumnezeu. În seama Lui, fără să mai încercăm noi să ne rezolvăm destinele, să ne lăsăm numai atunci când nu mai rămâne nici un loc, nici o posibilitate libertăţii noastre.

Din toate acestea trebuie să rămânem cu un lucru foarte simplu. Că: *dacă există Dumnezeu, totul are sens!,* chiar dacă-l înţelegem, sau dacă nu-l înţelegem noi. Dacă există Dumnezeu, şi noi toţi credem că există, atunci totul în viaţa noastră are sens.

Şi dacă există Dumnezeu, sensul acesta nu poate fi decât bun, pentru că Dumnezeu este bun. Dumnezeu nu poate gândi, nu poate face răul. Mântuitorul Iisus Hristos, de a Cărui Naştere ne apropiem, a sintetizat întreaga Sa învăţătură pentru cei învăţaţi şi pentru cei neînvăţaţi, pentru oricine, printr-o foarte scurtă sentinţă: *Toate câte voiţi să vă facă vouă oamenii, asemenea şi voi faceţi lor* (Matei 7, 12; Luca 6, 31). Cine nu ştie ce vrea să-i facă alţii? Indiferent cum e, poate să fie şi analfabet, poate să fie şi cu cele mai înalte doc-

torate, în înțelegerea acestei sentințe toți suntem egali. Fiecare dintre noi știm ce dorim să ne facă alții nouă. Vrem să fim iubiți, vrem să fim ajutați, vrem să fim vorbiți de bine. Ce vrem pentru noi, să știm că aceasta e bine să facem și noi aproapelui nostru. Sentința aceasta a existat și înainte de Mântuitorul. Exista însă în forme negative: *Nu faceți oamenilor ceea ce nu vreți să vă facă ei vouă* (de pildă, în cap. 19 din *Levitic*). Există vreo diferență între aceste două feluri de sentințe? Există o foarte mare diferență. „A nu face" e bine, dar să nu rămânem indiferenți de aproapele nostru. Mulți dintre noi zic: „Nu-mi pasă ce se întâmplă. Nu-i fac nici un rău. Nu mă amestec în viața lui!" Aceasta înseamnă egoism. Mântuitorul exprimând sentința la modul pozitiv, afirmativ: „Faceți oamenilor ceea ce vreți să vă facă ei vouă", ne îndeamnă să nu fim indiferenți față de aproapele nostru. Nu e de ajuns să nu-i facem rău, ci trebuie să-i facem bine. Să-l iubim. Mai ales când e în suferință.

> Un om sărac cerea de pomană de la unul bogat. Insistând prea mult, acela îl alungă. Cerând în continuare, bogatul luă o piatră și aruncă în el. Acesta lua piatra, o puse în traistă și zise:
>
> – Am să port piatra cu mine până când mi se va ivi și mie prilejul s-o arunc în el.
>
> Și, într-o zi, târziu, prilejul se ivi. Cel bogat, săvârșind o faptă împotriva legii, fu judecat la confiscarea averilor și trimis la închisoare. Săracul nostru se luă după el pe drumul către închisoare și socoti că, iată, acum i-a venit și lui rândul să arunce cu piatra, fără să poată fi pedepsit. Cu dreptate era să arunce, socotea el, pentru că așa i se făcuse și lui. Dar înainte de a o face, se răzgândi și aruncă piatra în drum.
>
> – Degeaba am purtat-o atâta vreme. Cât a fost bogat și puternic n-am avut curajul s-o arunc în el. Acum ce va mai înțelege din asta? Acum a înțeles totul. Acum trebuie plâns și iubit, nu lovit.
>
> Și nu-l lovi!

Uneori, la o întrebare mare e de ajuns un răspuns mic, dar care să aducă lumină definitivă asupra nedumeririi care a provocat întrebarea.

Noi ne-am reamintit în seara aceasta, în preajma Nașterii Domnului, după ce am ascultat minunatele colinde cântate de corul catedralei noastre, de dovezile care sprijină vechimea și autenticitatea Evangheliilor care istorisesc viața lui Iisus, faptele, minunile și învățăturile Sale. Am luminat apoi întrebarea cu privire la libertatea și responsabilitatea fiecăruia pentru faptele lui, lămurind că a da vina pe destin, pe fatalitate, nu e rațional și prin urmare nu e drept. Pe hazard nu putem da vina nici atât, căci hazardul ar trebui să nască numai anarhie și dezordine în natură, în toată creația și în viețile noastre. Or,

noi vedem peste tot legi, armonie, coerenţă, finalitate, ceea ce presupune un Legislator, un Armonizator, un Gânditor, un Autor, un Dumnezeu.

Am încercat apoi să aducem mângâiere celor care, suferind nedreptăţi, cred că Dumnezeu ar fi responsabil de ele. Am arătat că în toate trebuie să existe un sens, dacă există Dumnezeu şi că Dumnezeu reglementează încă de pe pământ reechilibrarea vieţii şi a dreptăţii. Evident, despre aceasta, dacă ne-ar fi permis timpul, am fi putut vorbi mult mai mult, arătând şi partea de amestec în toate a celui Rău, şi modul cum îl putem elimina. Despre acestea am vorbit însă împreună, tot aici, cu alte ocazii. Căci şi dumnealui, cum zice românul „îşi bagă coada", dar nu e mai puternic decât Dumnezeu. Şi nici decât noi. El poate împotriva noastră doar atâta cât îi lăsăm noi loc.

Altfel, multe din cele care ni se par nouă nedrepte sunt de fapt regularizări operate de Dumnezeu, cum au fost cele de pe drumul spre Alexandria al celor doi călugări.

Operăm în afară, în cercetare, cu puterile noastre. Şi nu întotdeauna puterile noastre ne ajută. Şi nu pe toţi în mod egal.

> Se zice că într-o noapte un *Stingător de foc* şi un *Felinar aprins* au plecat să caute un anumit obiect. După multă căutare, întors acasă, *Stingătorul de foc* a notat în Jurnalul său – amândoi ţineau câte un Jurnal! – „Toată lumea e întunecată. N-am găsit nici un loc în care să fie lumină!" *Felinarul* a găsit obiectul şi întorcându-se a scris în jurnalul său: „Ori pe unde m-am dus era lumină. N-am întâlnit nici un loc întunecos în drumul meu. Toată lumea era numai lumină!"

Fiecare dintre ei a proiectat în afară ce aveau în ei. Oare nu ni se întâmplă şi nouă aşa uneori? Noi avem simţurile limitate. „Urechea ne minte şi ochiul ne-nşală", zice Eminescu. Să avem încredere în ochii şi urechile lui Dumnezeu, când cu ale noastre nu ieşim la capăt. Şi în mintea lui Dumnezeu, chiar când n-o pătrundem. *Căci mintea lui Dumnezeu, cine a cunoscut-o?* (Romani 9, 34).

Pe cei care nu văd, să-i lămurim cu răbdare. Să nu trecem pe lângă ei, lăsându-i în dezorientare şi rătăcire. Şi să nu-i judecăm înainte de a-i ajuta. O sentinţă veche, plină de bun-simţ, îndeamnă: *înaintea orbului să nu pui piedici* (Levitic 19, 14). Ia-l de mână şi ajută-l să treacă, nu să cadă. Şi când cineva simte că orbul e el însuşi, asemenea să facă. Aşa face şi Biserica, întotdeauna, cu toţi fiii ei. Aşa ne îndeamnă Cel a Cărui Naştere suntem gata să ne-o reamintim peste câteva zile, ca să luăm din ea putere şi har, lumină spre descoperirea drumului nostru în viaţa aceasta şi în cea ce va să vie.

DIN AN ÎN AN SOSESC MEREU[1]

„Din an în an sosesc mereu la geam cu Moş Ajun."

Iată că şi în anul acesta studenţii noştri teologi au sosit la geamul inimilor noastre cu tradiţionalele colinde, pentru ca să ţină vie o tradiţie neîntreruptă la noi, românii, de aproape 2000 de ani. Trebuie să ni-i închipuim că au colindat nu aici, din cafasul catedralei, ci au colindat realmente la ferestrele caselor noastre şi, bineînţeles, aşa cum spuneam, mai ales la fereastra inimilor noastre. Ei ne aduc o veste! Veste minunată. Veste care nu e din ordinea veştilor omeneşti. De aceea se şi cheamă minunată. Ţine de minune. Iar minunea pe care o vestesc ei, colindătorii, este minunea Întrupării pe pământ a Fiului lui Dumnezeu, minunea sosirii lui Mesia, Cel îndelung aşteptat, după promisiunea făcută de Dumnezeu oamenilor că le va trimite într-o zi un Mântuitor.

Vestea Întrupării s-a transmis generaţie după generaţie şi în felul acesta, de către grupuri de copii şi de oameni mai mari, de la o casă la alta, constituind unul din cele două momente în care propovăduirea se face într-un mod deosebit, decât în celelalte duminici şi zile ale anului. La Paşti, toţi ne salutăm cu „Hristos a înviat". Ne aducem şi atunci o veste minantă. Toţi devenim atunci purtători de veste. Tot aşa şi la Naşterea Domnului, la Crăciun, toţi devenim purtători de veste. Ducem noutatea de la unii la alţii, anunţându-ne că: „Astăzi S-a născut Hristos, Mesia chip luminos!"

Ducem vestea aceasta, prin cuvânt şi melodie, din cele mai vechi timpuri. Transmiterea veştilor minunate s-a făcut dintru început prin cuvânt. De aceea spunem că: „La început a fost tradiţia". – „La început a fost Cuvântul". Dumnezeu a vorbit profeţilor din Vechiul Testament: „Şi a zis Domnul către profetul Cutare". Nu i-a scris. „A zis Domnul", deci a vorbit prin cuvânt.

Mântuitorul şi-a propovăduit învăţătura tot prin cuvânt. Abia după aceea câţiva dintre Apostoli i-au înscris cuvintele în cele patru Evanghelii. O

---

[1] Cuvânt la concertul de colinde al studenţilor teologi, ţinut în Catedrala mitropolitană din Sibiu, în data de 16 decembrie 1988.

singură dată a scris Mântuitorul câteva cuvinte, pe nisip, dar şi pe acelea, după cum ştiţi, spulberându-le, vântul le-a şters.

Tot aşa şi colindele sunt transmitere de învăţătură prin cuvânt. Ele au ajuns la noi, aşadar, purtate cu evlavie din gură în gură, din generaţie în generaţie. Aceasta este parte din ceea ce numim noi *tradiţia*. De ce, oare, este important acest mod de transmitere prin cuvânt? Fără îndoială, e important şi modul de transmitere prin scris, sau prin imagine, prin pictură de pildă. Dar de ce este foarte important modul de transmitere prin cuvânt?

Fiindcă prin cuvânt, cel care transmite ia legătura personal cu cel care primeşte. E o transmitere personală, cum am văzut la profeţi, de la Dumnezeu. Acestea sunt de la Mântuitorul la Apostoli, de la Apostoli la ucenicii lor şi, prin ucenicii lor, pe urmă, din om în om, până în zilele noastre. Unii din aceştia, care au preluat dintru început învăţătura de la Mântuitorul încoace, au fost tocmai colindătorii care au dus-o de la geam la geam de suflet omenesc.

Când au ajuns la noi colindele?

Cum au ajuns la noi?

Cine le-a compus cuvintele?

Cine le-a compus melodiile? Nu vom şti, probabil, niciodată. Pentru că ele vin din adânc de istorie românească. Ele vin din acei zori în care ne-am format ca popor român şi creştin ortodox. În acelaşi timp, ele vin de la cei care, pentru prima oară, au adus pe pământul nostru vestea Naşterii lui Hristos. Vin de pe vremea Sfântului Andrei care a predicat la noi. Noi am avut pe pământul românesc dintru început biserici, episcopi, am avut martiri; avem inscripţii creştine pe pietre, aici în Transilvania şi peste tot, ca dovezi de creştinism românesc foarte vechi.

Într-un fel colindele au fost *cea mai veche formă de cult*. Ele au fost şi cea mai veche formă de mărturisire de credinţă în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu cel întrupat pe pământ. Fiindcă ceea ce numim *Simbolul Apostolilor*, cine ştie când va fi ajuns la noi ca mărturisire de credinţă? *Simbolul niceo-constantinopolitan, Crezul* pe care îl rostim noi în biserică, s-a alcătuit, după cum se ştie, la Sinodul I ecumenic, în anul 325, şi la Sinodul II ecumenic, în anul 381. Dar până atunci, până la aceste mărturisiri, mărturisirea de credinţă a fost transmisă din om în om, printre altele şi prin colindători.

Colindele ne bucură. Bucură inimile noastre an de an. Aşa se şi explică, iată, prezenţa dumneavoastră atât de numeroasă în această seară, în care ni se reamintesc vechile noastre colinde. De ce, oare, bucură colindele inimile noastre? Poate pentru că trezesc în noi nostalgii deosebite. În primul rând nostalgia purităţii, nostalgia curăţiei, nostalgia copilăriei, când totul ni se părea limpede, când înţelegeam totul, când ştiam totul.

Bucuria colindelor este și nostalgia după bucuriile copilăriei când, cum spun, știam totul. E iarăși foarte ciudat un lucru, că pe măsură ce creștem în loc să știm mai multe, știm mai puține. Parcă știam mai mult pe când eram copii, decât acum, când suntem mari. Pentru că fiecare cunoștință nouă naște probleme noi. Cu cât ne adâncim mai mult în universul mare, descoperim cât de multe lucruri nu cunoaștem, nu putem cunoaște și nu vom cunoaște niciodată. Cu cât ne adâncim mai mult în universul mic, până la ultima celulă, ne dăm seama cât de multe lucruri nu cunoaștem, și nu le vom putea cunoaște niciodată. În copilărie toate ne erau limpezi, toate ne erau clare. După această limpezime, după această claritate umblăm. Aceasta ne aduce aici ca să ascultăm, să reascultăm melodiile pe care le-am cântat în copilărie, anunțând Nașterea lui Hristos, cum spunem în colinde, „să ne fie de folos".

Pentru noi, românii, colindele trezesc și nostalgii istorice. Ne aduc aminte că aceleași cuvinte, aceleași melodii le-au rostit, de-a lungul secolelor, părinții, moșii, și strămoșii noștri și că noi ne aflăm pe o linie de continuitate cu ei, de continuitate istorică, că avem într-înșii niște rădăcini, că suntem înfipți pe acest pământ al nostru și că pe el continuăm tradiții scumpe tuturor generațiilor de români, de la cei mai vechi, de la formare, până în vremea noastră.

În 1666, un sas sibian a scris o carte despre Dacia. Printre altele, povestește multe din obiceiurile și din credințele poporului nostru român, înainte de toți cronicarii, în afară de Grigore Ureche, și spune că atunci când îi întreba cineva pe români de unde au cutare obicei, sau cum explică cine știe ce joc, cine știe ce melodie, răspunsul lor era invariabil: „Așa am pomenit din moși-strămoși". Totdeauna românul a simțit o legătură puternică cu înaintașii lui. Această legătură puternică s-a exprimat și prin cântecele acestea prin care întâmpinăm Nașterea Domnului, colindele noastre. Ele ne învață, ne spun ceva și despre sentimentul nostru de durată, de durată românească și creștină pe acest pământ al nostru.

Trei elemente au asigurat continuitatea noastră pe pământul românesc, pe pământul Vechii Dacii. Conștiința de neam, conștiința că toți suntem de un sânge, cum spunea cronicarul, „că de la Râm ne tragem și toți dintr-o fântână curăm", toți românii: din Transilvania, din Moldova și din Muntenia.

În al doilea rând, sentimentul unității de limbă, căci toți, peste tot, am vorbit întotdeauna aceeași limbă, limbă cu care am străbătut peste veacuri până în ziua de astăzi. S-au împlinit anul acesta 300 de ani de la apariția primei *Biblii* complete românești, la anul 1688, pe timpul domnitorului Șerban Cantacuzino, continuată și terminată pe timpul lui Constantin

Brâncoveanu, de la a cărui urcare pe tron s-au împlinit anul acesta de asemenea 300 de ani. *Biblia de la 1688* a fost retipărită acum la Bucureşti, cu litera chirilică de atunci, dar şi cu transcrierea în litera latină străveche, faţă în faţă. Din această Biblie vedem că limba care se vorbea acum 300 de ani şi limba pe care o vorbim noi astăzi este aceeaşi, o înţelegem foarte bine. Bineînţeles că s-au adăugat unele neologisme mai târziu, dar limba în esenţa ei este aceeaşi. Este aceeaşi pe tot întinsul pământului românesc.

Biblia de la Bucureşti a fost rezultatul traducerilor *Bibliei*, care aici în Transilvania au început: manuscrisele maramureşene, apoi *Palia de la Orăştie* şi bineînţeles, înainte de ea, scrierile lui Coresi în secolul al XVI-lea, apoi *Noul Testament* de la Bălgrad, de la Alba Iulia, în secolul al XVII-lea, apoi *Vechiul Testament* tradus de moldoveanul Nicolae Milescu şi rămas în manuscris şi, din toate acestea, s-a adunat limba românească din care s-a alcătuit traducerea unică a Sfintei Scripturi în întregime, *Biblia de la Bucureşti*. V-am dat-o ca exemplu de unitate de limbă şi de continuitate a tuturor românilor pe pământul lor. Sunt una, şi aceasta se vede din faptul că vorbesc aceeaşi limbă şi că au scris în aceeaşi limbă pe tot întinsul pământului românesc.

Al treilea element care ne-a menţinut de-a lungul a aproape două mii de ani unitatea şi continuitatea pe pământul nostru românesc a fost credinţa: credinţa noastră creştină ortodoxă. Întotdeauna credinţa a fost considerată de către tot poporul român ca lege fundamentală a existenţei lui. De aceea în vechime, şi astăzi încă, prin cuvântul „lege" se înţelege şi *credinţa*. „Tu de ce lege eşti?" însemna: *Ce credinţă ai?* Noi am avut de la început credinţa ca element de unitate între toţi românii.

Aţi auzit că s-a vorbit de un anumit mileniu întunecat în istoria românilor. Primul mileniu, din care nu avem prea multe documente istorice scrise despre noi, a fost vremea când au trecut peste noi barbarii din răsărit, cei care sunt astăzi popoarele civilizate din Europa Apuseană. Au trecut peste noi, dar s-a întâmplat, aşa cum spune vorba românească: *apa trece, pietrele rămân*. Noi am rămas şi, după 1000 de ani, când s-au organizat primele state româneşti, când au început să apară primele scrieri româneşti, s-a constatat că timp de 1000 de ani două lucruri nu ni le-am pierdut niciodată, şi anume: *limba* – am vorbit aceeaşi limbă de origine latină, şi *credinţa* noastră creştină ortodoxă. De aceea, cei care au vrut să ne înfrângă, sau să ne distrugă ca neam, ne-au atacat întotdeauna întâi în credinţă. Foarte interesant! Au ştiut întotdeauna că dacă ne vor lovi în credinţă, şi ne-o vom pierde, ne vor distruge ca neam. În secolul al XVII-lea. de pildă, principii transilvani calvini au încercat să ne calvinizeze. Nu pentru că le-ar fi fost la inimă grija de su-

fletele noastre, ca să ne mântuiască, ci pentru că, voind să ne calvinizeze, voiau de fapt să ne deromânizeze, să ne maghiarizeze, să ne „mântuiască”, adică să ne termine ca români. O parte din românii din vremea aceea au cedat presiunilor, au cedat momelilor cu titluri sau cu averi şi s-au făcut calvini. Se pune întrebarea: Unde sunt urmaşii românilor calvinizaţi atunci? Nu există. În Transilvania nu avem români calvini. Dar ce s-a întâmplat cu cei care s-au calvinizat? Înseamnă că şi-au pierdut şi naţionalitatea, s-au maghiarizat. Fiindcă de fapt aceasta se şi urmărea.

Când apoi s-a încercat catolicizarea noastră, s-a urmărit de asemenea, de fapt, să ne lovească în naţionalitate. Cele trei elemente care au constituit aşadar baza continuităţii, a duratei noastre pe acest pământ românesc au fost: sentimentul de origine comună, de limbă comună şi de credinţă comună, creştină ortodoxă. Aceasta pe care, iată, ne-au transmis-o din moşi-strămoşi, dincolo de ceea ce-au făcut Biserica şi colindătorii. Şi-a transmis-o poporul însuşi din gură în gură. Mileniul întunecat de care s-a vorbit pe seama noastră, n-a fost deloc întunecat. Dacă am avut conştiinţa de neam, dacă am avut aceeaşi limbă şi dacă am avut aceeaşi credinţă, înseamnă că am avut luminători şi lumină. Având credinţa, am avut preoţi şi episcopi, biserici şi mănăstiri, cărţi şi tradiţii. Că barbarii ni le-au zdrobit sub copitele cailor, că ne-au ars edificii şi documente, e drept. Dar nu ne-au atins sufletele româneşti şi ortodoxe.

Să păstrăm colindele, aceste sfinte obiceiuri care ne leagă de moşii şi strămoşii noştri. Să le păstrăm şi să le transmitem şi noi urmaşilor noştri, convinşi fiind că aşa ne vom păstra şi fiinţa noastră românească, ne vom păstra şi fiinţa noastră creştină. Cei care ţineţi obiceiurile – şi sunt sigur că le ţineţi cei mai mulţi –, toţi cei care sunteţi aici ştiţi că atunci când se prezintă un grup de colindători la fereastră, primul lucru pe care îl fac, pun o întrebare: *Primiţi colindători?* Să nu credeţi cumva că această întrebare e fără rost. E o întrebare cu foarte mare rost. Fiindcă la ea trebuie răspuns: *Da, primim!* Cu alte cuvinte cuvinte: *Primiţi învăţătura despre Iisus Hristos, Cel care se naşte acum pe pământ? Credeţi că Cel care se naşte este Fiul lui Dumnezeu?* În răspunsul: *Primim* se face o mărturisire de credinţă.

Prin urmare, colindătorii continuă să-şi împlinească vechea, străvechea lor misiune de propovăduitori ai credinţei. De aceea spuneam la început că printre alte rosturi colinda e şi una din primele forme de mărturisire creştină, de mărturisire de credinţă în Dumnezeu şi în Iisus Hristos. De aceea răspunsul *Primim* e de fapt confirmarea mărturisirii de credinţă creştină.

Să primim colindătorii şi să fim noi înşine transmiţători de colinde. Aşa cum vorbim noi despre înaintaşii noştri, cu respect şi cu evlavie, că ni le-au

transmis şi au ajuns până la noi în forma în care au ajuns, pline de frumuseţe, şi urmaşii noştri să spună despre noi ceea ce spunem noi despre înaintaşii noştri.

Colindele se transmit în versuri şi în melodie. De ce? Fiindcă e mai uşor de transmis. Şi fiindcă versul care presupune asemănarea cuvintelor de la sfârşit, se învaţă mai uşor. Aceasta înseamnă armonie. Iar cuvântul pus pe melodie, şi el înseamnă armonie. Având deci colinda în armonie de cuvânt, de vers şi de melodie, ea aduce armonie în sufletele noastre. Armonizează contrariile din noi. Acolo unde este armonie în suflet, acolo se instalează binele, se instalează Dumnezeu, pentru că *Dumnezeu este binele*. Acolo unde este bine, acolo este Dumnezeu. Acolo unde este armonie, acolo este Dumnezeu. Universul acesta tot, în care trăim noi, trăieşte într-o extraordinară armonie. Şi ştim toţi că armonia mărturiseşte despre un armonizator, că ordinea mărturiseşte despre un ordonator. Colindele ni se prezintă şi ele ca o armonie, tocmai pentru ca să transforme contrariile din noi în armonii, în bine.

În zilele care urmează veţi primi la casele dumneavoastră vizita preoţilor. Ei vor veni să vă aducă, aşa cum aduc colindătorii, vestea minunată despre Botezul Domnului şi despre începerea propovăduirii Lui. Să-i primiţi ca pe unii care aduc darurile văzute ale Duhului Sfânt în viaţa, în casa, şi în familia fiecăruia. Să fiţi încredinţaţi că darurile acestea există realmente, că nu sunt simple cuvinte, chiar dacă sunt nevăzute. Câte din cele nevăzute există totuşi? Cine se mai îndoieşte acum, de pildă, că aici, în acest punct, există toată lumea? E o minune, e un lucru extraordinar! Îmi trebuie doar un aparat de radio, la care să învârt un buton, şi să prind aici Venezuela, să prind aici Africa, să prind aici Australia, să prind voci care vorbesc acum oriunde în lumea aceasta. Cine se mai îndoieşte acum că aici, în punctul acesta, există imagini din toată lumea? E de ajuns să am un televizor, să-l deschid, să am undele respective, şi să văd ce se întâmplă la distanţe extraordinare, şi să am sunete, muzică, vorbire. Sunete şi imagine există aici şi în toate punctele din univers.

Într-un televizor de automobil vezi imaginile ca într-un singur loc, deşi eşti în deplasare cu 100 km pe oră. Şi tot aşa la un radio auzi cuvinte şi melodii, fără ca ele să ia seama la deplasarea maşinii. În tot locul e toată lumea adunată într-un punct micronic. Universul nu mai este răspândit. Este şi răspândit şi strâns într-un singur punct; nevăzut. Este bineînţeles şi văzut, dar iată-l că este şi nevăzut, prezent aici. Şi nu mai ştim dacă e static sau mobil, dacă e de fapt într-un singur loc sau peste tot. Şi atunci de ce să ne îndoim că darurile nevăzute ale Sfântului Duh există, că Dumnezeu

poate să fie prezent în chip spiritual în mijlocul nostru, oriunde, în natură și în sufletele noastre? Condiția e să rotim butonul. Să ne așezăm pe recepție. Să ne rotim butonul minții și al sufletului.

Fie ca această întâlnire cu marea sărbătoare care vine, Naşterea Domnului, cu preoţii care vă vor vizita, să fie o astfel de rotire de buton, care să vă aducă în suflete darurile Sfântului Duh! Aş spune un cuvânt şi domnilor studenţi. În fiecare an la o astfel de ocazie v-am spus câte ceva. În primul rând aş vrea, în numele meu şi al tuturor credincioşilor, să vă mulţumesc pentru frumosul concert de colinde, dumneavoastră tuturor şi dirijorului dumneavoastră, părintelui Ioan Popescu. Ne-aţi făcut tuturor o mare bucurie. Pentru dumneavoastră este astăzi ajunul plecării în vacanţa de Crăciun. Cei din anii mai mari aţi mai auzit astfel de cuvinte şi îndemnuri; celor din anul I le voi spune doar câteva cuvinte pe care le consider necesare. Vă veţi duce acasă, în satele dumneavoastră pentru prima oară, în prima vacanţă, ca studenţi. Unii vă veţi duce pentru prima oară ca teologi, mai ales cei care proveniţi din liceeni, şi aţi intrat în Institutul Teologic după ce aţi terminat liceul. Aş vrea să ştiţi un lucru: că viitorul preot trebuie să se vadă în studentul de azi şi că toţi cei cu care vă veţi întâlni, privindu-vă, ascultându-vă, vor căuta să vadă în dumneavoastră pe viitorul preot de mâine. Veţi avea prilejul de a fi priviţi cu alţi ochi decât sunt şi vor fi priviţi toţi ceilalţi colegi ai dumneavoastră care se pregătesc pentru alte profesiuni.

Dumneavoastră vă pregătiţi pentru o anumită misiune, pentru o misiune nu uşoară, pentru misiunea preoţească, aceea care asigură credinţa în popor, aceea care roagă pe Dumnezeu să pogoare în sufletele credincioşilor darurile Sfântului Duh, aceea prin care Dumnezeu sfinţeşte toate evenimentele vieţii. De la naştere până la moarte, toate marile evenimente ale vieţii sunt asistate de preot, el fiind interpretul lui Dumnezeu pe lângă sufletul credincioşilor.

Vă veţi desfăşura, în viitor, această misiune de care vă vorbesc, prin trei mijloace îndeosebi: prin slujire, slujirea la altar, pe care trebuie s-o faceţi cu toată evlavia cuvenită unui om al lui Dumnezeu; prin propovăduire, adică prin predică, şi prin comportare. Dacă la slujire veţi ajunge numai după ce veţi termina studiile teologice, propovăduirea o puteţi începe de acum, iar comportarea este absolut obligatoriu să fie de pe acum aceea a viitorului preot. Noi avem de multe ori în Consiliile noastre eparhiale discuţii cu privire la numiri de preoţi sau la transferări. Întotdeauna când rectorul Institutului este prezent, cineva din Consiliu îi pune întrebarea: Cum era când era student? Cum se purta când era student? Ce ştiri avem despre el încă din vremea aceea?

Şi credincioşii observă purtarea la un viitor preot şi vor să-l ştie, din momentul în care s-a dedicat preoţiei, vor să-l ştie ca şi cum de pe acum ar fi preot. De aceea vă recomand să fiţi cu toată grija la purtarea pe care o veţi avea în familie, în satele, în oraşele în care veţi merge, printre prietenii dumneavoastră, ştiind că, spre deosebire de ei, dumneavoastră vă pregătiţi pentru o misiune cu totul şi cu totul deosebită, ca să fiţi buni slujitori ai lui Dumnezeu şi buni slujitori ai oamenilor.

Duceţi în familiile dumneavoastră, duceţi şi preoţilor din parohia dumneavoastră binecuvântarea mea. Duceţi toate urările de bine şi de sănătate. Duceţi prisosul cunoştinţelor dumneavoastră noi, şi duceţi dovada că, fiind într-o şcoală teologică, aţi învăţat să fiţi oameni buni, în aşa fel încât şi noi, cei de aici, şi profesorii de la Institut să avem mulţumirea că munca noastră nu este zadarnică şi că pregătim pentru poporul nostru dreptcredincios oameni pe măsura credinţei lui.

Fiţi cu toţii sănătoşi, şi credincioşii, şi studenţii teologi. Dumnezeu să ne ajute în acest ajun de sărbători să ne pregătim sufletele pentru primirea marii sărbători a Naşterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, pe care s-o întâmpinăm cu bucurie şi cu mulţumire. Şi nu uitaţi în această seară, când vă vor bate le fereşti colindătorii, întrebându-vă: „Primiţi colindători?”, să răspundeţi: „Primim”, cu sentimentul de care v-am spus, că nu primiţi nişte simpli colindători, ci faceţi, prin ei şi prin faptul că-i primiţi şi-i ascultaţi, o mărturie de credinţă în Dumnezeu, Care să ne fie întotdeauna în ajutor cu harul şi cu iubirea Lui de oameni, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

BUCURIA COLINDELOR[1]

Ascultând colindele în biserică poate că ar trebui să nu mai adăugăm nici un cuvânt, pentru ca să putem pleca acasă cu sufletele pline de bucuria lor. Tradiţie scumpă sufletului românesc şi creştinesc, colindele vin din adânc de istorie creştină, tot aşa cum vin şi din adânc de istorie românească. Ne întrebăm toţi: Cine le-a alcătuit cuvintele? Cine le-a compus melodiile? Când au fost cântate pentru prima oară şi de către cine? De unde vin ele anume?

Răspunsul la aceste întrebări este simplu. S-au născut odată cu creştinismul. Autorii cuvintelor sunt necunoscuţi. Poporul, credincioşii sunt autorii cuvintelor. Tot aşa cum tot poporul credincios a găsit şi cele mai potrivite melodii, ca să îmbrace cuvintele în aşa fel încât să atingă cu ele cele mai profunde coarde ale simţirii noastre creştineşti şi româneşti. De aceea, colindele emoţionează: emoţionează pe tineri, emoţionează pe vârstnici. De aceea colindele prind atât de uşor, se învaţă atât de uşor, se transmit atât de uşor de la o generaţie la alta, tocmai pentru că au reuşit să prindă cuvintele în cele mai adecvate melodii, care răspund sensibilităţii noastre celei mai adânci. Şi dacă cuvintele vin din teologia Naşterii Domnului, melodiile vin din geniul poporului. Melodiile sunt ale noastre, ale românilor. Colindele au fost primele tratate de teologie, probabil înainte de a se scrie orice alt tratat de teologie. Colindele au fost primele tratate de teologie exegetică, primele comentarii biblice, primele istorii ale creştinismului. Se poate să fi apărut încă din tradiţia orală, chiar dinainte de a fi ajuns la noi cărţile Noului Testament. Manuscrisele şi apoi, în mileniul al doilea, cărţile vor fi ajuns greu până aici, la noi. Dar vestea despre Naşterea Mântuitorului a ajuns repede şi iată că ea a prins forma aceasta a exprimării prin colinde.

Colindele cuprind toată teologia creştină pe înţelesul tuturor. Colindele au fost o şcoală la care s-a învăţat uşor religia, pentru că s-a învăţat cântând, cum se învaţă Vechiul Testament în şcolile evreieşti.

[1] Cuvânt rostit la concertul de colinde susţinut de Corul studenţilor teologi în catedrala din Sibiu, joi, 20 decembrie 1984.

Dar colindele mai sunt şi altceva. Înainte însă de a vă spune ce anume, aş vrea să vă aduc aminte că din primul mileniu al istoriei noastre româneşti, şi parte din al doilea, avem puţine ştiri şi mulţi se întreabă de ce nu avem cărţi, de ce nu avem cuvânt scris, măcar sub forma manuscriselor, de ce bisericile noastre vin de prin secolul al X-lea? Abia de curând s-au descoperit în Dobrogea urme de biserici de prin secolul al IV-lea. Dar nu rămase în picioare. Se ştie de ce. Pentru că strămoşii noştri de pe pământul românesc au trebuit să îndure nenumărate năvăliri barbare, care au trecut peste noi şi care ne-au distrus şi bisericile, ne-au distrus şi manuscrisele, dacă vor fi fost, şi în mod sigur au fost. De aceea nu prea avem veşti din primul mileniu. Dar ceva tot avem. Nişte dovezi concrete ale existenţei noastre tot ne-au rămas. Printre aceste dovezi istorice sunt şi colindele. Colindele au perpetuat din generaţie în generaţie învăţătura creştină şi au transmis-o în limba română prin viu grai şi au ajuns la noi aşa cum le avem astăzi. Cele mai multe, acelea care vin din mediul sătesc, acelea s-au păstrat exact în limba în care au fost compuse de moşii şi strămoşii noştri, cine ştie când, pe la începutul creştinismului.

Acesta era, așadar, lucrul pe care voiam să-l mai adaug: colindele ne-au apărat limba, precum limba a apărat colindele și credința. Noi românii spunem – și pe drept cuvânt – că suntem singura naţiune din lume care s-a născut creştină. Pe noi nu ne-a creştinat nimeni, cum au fost creştinaţi, de pildă, vecinii dimprejurul nostru, începând din secolele VIII, IX, X. Noi ne-am născut creştini. La noi a venit creştinismul exact în momentul în care ne formam ca popor. De atunci au venit și colindele. Dovadă că e așa, e că în multe colinde apare numele lui Traian, personajul istoric al vremii aceleia, unul din părinţii neamului românesc. Dovadă că e aşa, e că în unele din colindele din Dobrogea, de pildă, apare Sfântul Andrei. Sunt colinde ale Sfântului Andrei. De ce? Fiindcă Sfântul a propovăduit creştinismul în părţile Dobrogei. El este într-un fel Apostolul neamului românesc. De aceea noi şi zicem că suntem Biserică apostolică.

Colindele, deci, sunt o dovadă a continuităţii noastre româneşti şi creştineşti ortodoxe pe acest pământ al nostru românesc.

Spunem că ele, colindele, sunt primele noastre tratate de teologie. Şi într-adevăr, sunt pline de date cu privire la Mântuitorul Iisus Hristos, în special cu privire la Naşterea Lui. Autorii colindelor, acei anonimi din străfunduri de istorie, ştiau că S-a născut la Betleem, ştiau că S-a născut acolo deoarece Maica Domnului a trebuit să facă o călătorie de la Nazaret spre Betleem – „săvârşind călătoria" – precum spune într-una din colinde. Ştiau că la Naşterea Domnului a apărut o stea care i-a călăuzit pe

magi, ştiau că au apărut şi îngeri şi cunoşteau şi mesajul pe care l-au adus pe pământ.

Autorii colindelor ştiau toate acestea. S-ar putea ca aceste colinde să fie tot atât de vechi ca şi primii propovăduitori ai creştinismului care au venit pe pământul nostru. Naşterea Mântuitorului aduce sufletului omenesc răspuns la marile întrebări care au chinuit omul dintotdeauna. Pentru că îl pun pe om, pe omul acesta care nu ştie mare lucru despre el însuşi şi despre univers, în faţa unui miracol. În faţa unui miracol pe care oricând – de atunci de când s-a produs şi până acum, şi aşa va fi în vecii vecilor –, omul îl va întâmpina cu mirare, dar îi va aduce întotdeauna linişte sufletului său chinuit. Fiindcă miracolul e venirea lui Dumnezeu pe pământ. Aceasta e Naşterea Domnului. Un Dumnezeu care se întrupează, Care ia chip de om şi vine între noi, oamenii. Coboară cerul pe pământ! El ne învaţă astfel că şi noi suntem ceva mai mult. E ca şi cum ne-ar spune: „Dacă până acum n-aţi ştiut, de acum încolo să ştiţi că sunteţi ceva mai mult decât vă credeţi. În voi este o scânteie de cer, o scânteie dumnezeiască. Sunteţi şi voi divino-umani, omeneşti şi dumnezeieşti, aşa cum Eu, Cel care M-am întrupat, am întrupat pe Dumnezeul cel de Sus sub chip de om pământesc".

Aceasta îndulceşte într-un fel condiţia noastră omenească limitată la pământesc şi la lipsa fundamentală de sens. Ne scoate din drama singurătăţii, ne scoate din drama golului, pentru că, fără îndoială, fiecare experimentează o dramă a singurătăţii dacă se ştie singur pe lume. Întrupându-se, Mântuitorul ne spune: „Nu sunteţi singuri pe lume; există Dumnezeu, Care e deasupra voastră, cu voi şi în voi". Scăpăm astfel de golul care ne încearcă, care ne macină sufletele atunci când, gândindu-ne la moarte, nu ştim ce este dincolo de ea, şi suntem tentaţi să credem că odată cu aceasta se sfârşeşte totul, odată pentru totdeauna, în vecii vecilor. Sufletul nostru intră atunci într-un gol, într-un neînţeles, într-o teamă, într-o nelinişte sfâşietoare. Cum adică? Totul se termină stupid într-o groapă?

Şi iată, vine Fiul lui Dumnezeu şi spune: „Nu, nu se termină". Şi dă speranţă sufletelor noastre că există viaţa veşnică. Vom continua să existăm. Ne vom întâlni unii cu alţii. Cei care ne-am iubit aici pe pământ, ne vom împlini iubirea într-o comuniune veşnică. Dorinţa supremă a sufletului omenesc aceasta este: să *existe*. Mai mare nu este alta nici pe pământ, nici în altă parte. Este dorinţa unică, mare, esenţială, generală.

Şi Iisus, Care ştia aceasta, a venit să ne dea un răspuns şi o asigurare tocmai la această întrebare, dramă şi dilemă esenţială: „Nu se sfârşeşte totul cu golul, cu nimicul. Totul se împlineşte într-o existenţă fără de sfârşit, prin nemurirea sufletului".

Aceste adevăruri le învăţăm şi din preafrumoasele colinde pe care le-am auzit acum, şi pe care vă îndemn să le cântaţi, să le ascultaţi, să vă îmbogăţiţi inima cu ele, să vă bucure sufletul acum, în vremea sărbătorilor, şi să dea sens vieţii dumneavoastră.

Pe studenţii care, începând de mâine, vor pleca în vacanţă, îi îndemn ca aceste colinde, pe care le-au învăţat aici, să le cânte în satele, în oraşele în care vor merge. Vă urez să întâmpinaţi sfintele sărbători şi Anul Nou numai cu bucurii, făcând dovada, acolo unde mergeţi, că vă întoarceţi dintr-o şcoală care v-a învăţat ceva, că vă întoarceţi altfel decât aţi venit, că sunteţi acum mai buni, mai luminaţi, mai învăţaţi, să se vadă în dumneavoastră chipul viitorului preot. Aşa veţi începe de pe acum să vă puneţi în valoare vocaţia pentru care aţi venit la o şcoală teologică, anume aceea de a fi viitori preoţi ai Bisericii noastre Ortodoxe Române.

TREPTE ÎN VIAȚA CREȘTINĂ

TREPTE ÎN VIAŢA CREŞTINĂ[1]

La acest început de an îmi vin în minte versurile lui Eminescu:

„Cu mâine zilele-ţi adaugi,
Cu ieri viaţa ta o scazi
Şi ai cu toate astea-n faţă
De-a pururi ziua cea de azi".

Parcă ar fi scrise anume să evoce acest moment de culme dintre ceva ce trece şi ceva ce vine.

Ele aruncă asupra noastră o umbră de tristeţe fiindcă, pe lângă bucuria întâmpinării anului nou, constatăm cu tristeţe că încă un an din viaţa noastră a trecut.

Unul din marii filosofi greci a lansat principiul: totul trece, totul curge, nimic nu e stătător pe lume: *Panta rei!* Dar constatarea aceasta şi tristeţea aceasta în legătură cu trecerea se referă mai ales la trecerea noastră biologică, despre care n-am avea multe lucruri de spus, fiindcă, într-adevăr, ne trăim destinul între două necunoscute: între necunoscuta naşterii şi necunoscuta morţii. Drumul între acestea două, pe cât de lung ne pare la tinereţe, pe atât de scurt ne pare la bătrâneţe. Ne-am obişnuit cu el, şi ne-am obişnuit şi cu tristeţea. Ne pare firească.

Uneori e păcat să ne obişnuim prea uşor cu unele lucruri prea grave. Obişnuindu-ne uşor cu ele, pierdem din vedere tainele care ne înconjoară, despre viaţă, despre naşterea universului !

Scriptura ne spune că la început Dumnezeu le-a făcut pe toate „după felul lor". A făcut porumbul porumb, grâul grâu, omul om, privighetoarea privighetoare, peştele peşte. Se va fi referind Scriptura aici la momentul în care procesul de creaţie şi-a terminat ciclurile şi s-a statornicit aşa precum o vedem astăzi ? Oricum ar fi, prin naştere suntem contemporani cu naşterea universului, fiindcă viaţa nu ne vine ca ceva inventat în momentul în care o primim de la părinţii noştri, ci vine de la începutul începutu-

1 Gânduri cu prilejul Anului Nou 1984.

TREPTE ÎN VIAȚA CREȘTINĂ[1]

La acest început de an îmi vin în minte versurile lui Eminescu:

„Cu mâine zilele-ți adaugi,
Cu ieri viața ta o scazi
Și ai cu toate astea-n față
De-a pururi ziua cea de azi".

Parcă ar fi scrise anume să evoce acest moment de culme dintre ceva ce trece și ceva ce vine.

Ele aruncă asupra noastră o umbră de tristețe fiindcă, pe lângă bucuria întâmpinării anului nou, constatăm cu tristețe că încă un an din viața noastră a trecut.

Unul din marii filosofi greci a lansat principiul: totul trece, totul curge, nimic nu e stătător pe lume: *Panta rei!* Dar constatarea aceasta și tristețea aceasta în legătură cu trecerea se referă mai ales la trecerea noastră biologică, despre care n-am avea multe lucruri de spus, fiindcă, într-adevăr, ne trăim destinul între două necunoscute: între necunoscuta nașterii și necunoscuta morții. Drumul între acestea două, pe cât de lung ne pare la tinerețe, pe atât de scurt ne pare la bătrânețe. Ne-am obișnuit cu el, și ne-am obișnuit și cu tristețea. Ne pare firească.

Uneori e păcat să ne obișnuim prea ușor cu unele lucruri prea grave. Obișnuindu-ne ușor cu ele, pierdem din vedere tainele care ne înconjoară, despre viață, despre nașterea universului !

Scriptura ne spune că la început Dumnezeu le-a făcut pe toate „după felul lor". A făcut porumbul porumb, grâul grâu, omul om, privighetoarea privighetoare, peștele pește. Se va fi referind Scriptura aici la momentul în care procesul de creație și-a terminat ciclurile și s-a statornicit așa precum o vedem astăzi ? Oricum ar fi, prin naștere suntem contemporani cu nașterea universului, fiindcă viața nu ne vine ca ceva inventat în momentul în care o primim de la părinții noștri, ci vine de la începutul începutu-

1 Gânduri cu prilejul Anului Nou 1984.

rilor, de atunci de când a creat Dumnezeu cerul şi pământul, lumea şi pe om. Scrie Sfântul Pavel: *Dintr-un sânge a făcut (Dumnezeu) tot neamul omenesc* (Faptele Apostolilor 17, 26). Prin aceasta suntem contemporani cu toţi strămoşii noştri de la Adam încoace. Taina lumii e aşadar şi taina noastră. Dar, cum spuneam, tristeţea trecerii la culmea dintre ani, acum o experimentăm mai ales în legătură cu trecerea noastră biologică.

Ar trebui însă, cu acest prilej, să ne gândim şi la o altă latură a vieţii noastre, la cea spirituală; poate că am reuşi să dezlegăm, cu ajutorul acesteia, ceva din tainele naşterii şi trecerii biologice, pe care altfel nu le putem dezlega. Fiindcă, într-adevăr, viaţa noastră se desfăşoară odată cu şi dincolo de traiectoria biologică, şi pe o traiectorie spirituală.

Unul din filosofii români contemporani vorbeşte de o „devenire întru fiinţă". O devenire întru fiinţă, am zice noi, teologii, e o creştere de la ceea ce nu era, la ceea ce este şi poate fi. O creştere întru conştiinţa de a fi, o mereu rotunjire, o ieşire pas cu pas din neantul nefiinţei până la recuperarea chipului şi asemănării cu Dumnezeu. Supuşi devenirii, azi nu mai suntem exact cei de ieri, mâine nu vom mai fi exact cei de azi: vom fi mai mult, altceva şi altcineva. Trecem de la viaţă la „şi mai multă viaţă", după expresia Mântuitorului. Devenim fiinţe din ce în ce mai aproape de Fiinţa cea unică. Fiinţa noastră se naşte astfel mereu. Rămâne aceeaşi şi e alta. Se desăvârşeşte. Se împlineşte. A fi înseamnă a fi ca Dumnezeu, pentru că numai Dumnezeu este, precum se şi defineşte în Vechiul Testament: „Cel ce este". El singur are existenţa din Sine însuşi, şi o are desăvârşit, până la limita devenirii. Dumnezeu nu mai poate creşte întru fiinţă, precum e omul chemat să crească, să devină. A deveni întru fiinţă, teologic, ar însemna a intra în acel a fi al Său, a te declara *din* şi a intra *în* neamul lui Dumnezeu, precum spune Sfântul Pavel (Faptele Apostolilor 17, 29).

Devenirea de la ceea ce nu era la ceea ce este, după învăţătura noastră creştină, presupune nişte etape. Voi încerca, foarte pe scurt, schematic, să descriu câteva din aceste etape.

O primă etapă în devenire este fără îndoială momentul în care, păşind peste pragul copilăriei, luăm cunoştinţă de noi înşine, ne descoperim ca existenţe aparte, începem să ne gândim pe noi înşine, începem să ne punem primele întrebări despre noi înşine, începem să ne punem primele întrebări despre relaţia cu lumea, cu rostul nostru în lume, de relaţia cu aproapele, de relaţia cu cerul înstelat, cu ziua şi cu noaptea, de relaţia cu părinţii, de relaţia cu trecutul, de relaţia cu viitorul, într-un cuvânt începem să ne punem întrebări. Atunci ne punem şi întrebarea cheie despre Dumnezeu.

Toate aceste întrebări însă, oricât s-ar referi la cele dinafară, de fapt vor răspunsuri prin care să se lumineze cele dinlăuntru, cunoaşterea de sine, delimitarea sinelui şi a rostului lui. Cei vechi, filosofii greci, erau specifici în privinţa aceasta. Ei precizau: „Cunoaşte-te pe tine însuţi" – *Gnoti se avton* – spuneau ei în greceşte. Este etapa în care creştem întrebându-ne. Înaintăm în viaţă întrebându-ne. Este etapa în care începem să ne cultivăm, începem să învăţăm, din cărţi, de la alţii, de la natură, prin noi înşine.

Urmează apoi a doua etapă: etapa când începem să primim răspunsuri şi când începem să delimităm între răspunsuri. Ne vin răspunsuri care ne dau soluţii şi răspunsuri care nu ne dau soluţii, ci ne afirmă taine. În acest moment se cere înţelepciune, ca să delimităm precis răspunsurile pozitive de ceea ce rămâne taină. Începem să trăim cu tainele, ca şi cum ni s-ar fi încredinţat pe neaşteptate nişte secrete cumplite, cu care trebuie să trăim fără a le dezvălui. Devenim dintr-o dată maturi, responsabili. Înţelegem că trebuie să ne purtăm de grijă noi înşine de acum încolo, şi să ne pregătim singuri culcuşul fiinţei, al gândului, locul în lume şi în univers. Este foarte importantă această a doua etapă, în care trebuie să învăţăm să trăim cu tainele. Dacă-mi aduc bine aminte, un mare poet transilvănean spunea:

„Eu nu strivesc corola de minuni a lumii
şi nu ucid cu mintea
tainele ce le-ntâlnesc în calea mea"
(Lucian Blaga)

A nu ucide tainele pe care le-ntâlneşti în calea ta, ci a încerca să trăieşti cu ele, înseamnă a încerca să înţelegi că aceste taine fac parte din universul în care te-ai născut, sunt ale lui şi ale Creatorului universului, Care îşi rezervă stăpânirea asupra a ceea ce a creat şi vrea, prin taine, să ne înveţe că este. În etapa aceasta mintea omenească se zbuciumă, dar se şi limpezeşte.

A treia etapă e a împlinirilor. După ce ţi s-au limpezit multe din cele ce te înconjoară, doreşti să-ţi realizezi viaţa potrivit cuvântului Mântuitorului Iisus Hristos, Care a zis: „Eu de aceea am venit, ca lumea viaţă să aibă". De unde până acum ai primit, acum începi să şi dai. Întemeiezi o familie, ai copii, îi educi, scrii cărţi, iei parte la viaţa socială, creezi, construieşti, te asociezi la tot ce e bun şi de folos, încerci să fii un ins pozitiv în viaţă, să te realizezi în armonie cu tine însuţi, în armonie cu credinţa ta, în armonie cu filozofia ta, cu sistemul tău de gândire şi cu sistemul tău de relaţii cu lumea şi cu Dumnezeu, în armonie cu toţi oamenii.

Acum creşti. Urci. Te realizezi. Împlineşti viaţa, onorezi acel dar al lui Dumnezeu, Care a zis: „Eu sunt viaţa". „Eu sunt Cel ce sunt". Dând sens vieţii, intrăm într-o existenţă cu sens, în sistemul Celui ce este, şi Care es-

te veşnic. Aşa ne deschidem spre veşnicie noi înşine. Devenirea noastră e acum pe o treaptă superioară, credinţa noastră şi-a precizat întinderea. Pentru că, să ştiţi: suntem veşnici în măsura în care vrem să fim veşnici; suntem veşnici în măsura în care ştim că suntem veşnici. Dacă nu vrem şi dacă nu ştim, suntem pe dinafară, vom avea o veşnicie lipsită de sensul creştin, aşa cum spune Sfânta Scriptură. Despre aceasta am vorbit în *Pastorala* mea de Crăciun din anul acesta. Nu ne pedepseşte Dumnezeu cine ştie cum dacă nu intrăm în sistemul Lui de gândire, ci ne lasă în afara sistemului. Despre etapa aceasta a devenirii întru fiinţă creştină, teologia spune că e cea a poruncilor. Se află în această etapă cel ce împlineşte poruncile, modelându-se astfel după chipul lui Dumnezeu.

Etapa a patra este etapa desăvârşirii. După ce şi-a găsit drumul în viaţă, omul vrea ceva mai mult, s-o facă şi mai frumoasă, s-o desăvârşească, integrându-se în perspectiva Mântuitorului, Care a spus: „Eu de aceea am venit, ca lumea viaţă să aibă, şi mai multă să aibă ", s-o aibă din belşug. Tot Mântuitorul a spus: „Fiţi desăvârşiţi", fiţi dumnezei, fiţi extraordinari, fiţi din neamul lui Dumnezeu! Să nu ne sperie aceste cuvinte, căci în Scriptură scris este: „Eu am zis: dumnezei sunteţi". Fiţi fiii lui Dumnezeu, îndrăzniţi să vă ridicaţi mai sus cu gândul, cu sufletul, în aşa fel încât să vă plasaţi în chip desăvârşit în sistemul de gândire al lui Dumnezeu. Nu este imposibil. Mulţi reuşesc s-o facă. Nu este foarte greu. Trebuie doar un eroism al gândului, un eroism al faptei, un eroism al îndrăznelii, uneori de-o clipă, cum a fost eroismul tâlharului de pe cruce, care şi-a cerut iertare pentru păcatele lui în ultima clipă şi a primit răspunsul: „Astăzi vei fi cu Mine în rai". În *Pateric*, o apoftegmă spune: „De ar voi omul, de dimineaţă până seara poate ajunge la măsura dumnezeiască". Trebuie doar să dorim să fim buni, să facem în aşa fel, încât în toate ale noastre să predomine bunătatea, mila, răbdarea, dragostea. „Din acestea vor cunoaşte oamenii că sunteţi ucenicii Mei – deci că sunteţi desăvârşiţi – de veţi avea dragoste între voi".

Cineva ar putea spune însă: bine, dar pentru a parcurge aceste etape va fi trebuind o pregătire deosebită. Nu! Oricine se poate înscrie în aceste etape. În măsura în care îşi statorniceşte credinţa în Dumnezeu, se duce Duminica la biserică şi-şi face toate rânduielile tradiţionale, se înscrie cu linişte sufletească în toate aceste etape, până la etapa desăvârşirii creştine. Nici o profesiune nu împiedică viaţa spirituală, tot aşa cum viaţa spirituală este la îndemâna oricui. Sfinţii Părinţi cei mai înaintaţi în viaţa duhovnicească ne spun: se poate trăi viaţa spirituală având pe Iisus Hristos în minte, şi zicând doar atât: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă pe mine, păcătosul", în orice împrejurare a vieţii. Poţi ajunge la desăvârşire numai

cu aceasta. Încolo să-ţi faci datoria în munca ta şi în toate răspunderile pe care le ai în viaţa de familie şi în viaţa de toate zilele. Nu e nevoie deci neapărat de condiţii speciale pentru ca să parcurgi etapele vieţii creştine.

Am citat la început dintr-o poezie a lui Eminescu. Aş fi tentat să reiau ultimele două versuri din cele patru. Ea începe:

„Cu mâine zilele-ţi adaugi,
Cu ieri viaţa ta o scazi",

subînţelegând desigur tristeţea implacabilei treceri. Căci, în fapt, cu cât adaugi, cu atâta scazi din viaţă. Din orice unghi ai privi-o, tot trecere este. Dar ultimele două versuri introduc un sentiment de echilibru:

„Şi ai cu toate astea-n faţă
De-a pururi ziua cea de azi".

„De-a pururi" în prezent. Realitatea noastră imediată e prezentul. Ajungând pe treptele cele de sus ale desăvârşirii creştine, realizăm un „azi" armonic, senin, liniştit. Cu acest azi trecem şi dincolo, când ajungem să trecem. Fiinţa noastră s-a rotunjit până la asemănare cu Dumnezeu: ea şi-a asumat eternitatea, viaţa în Dumnezeu. Devine fiinţă în Fiinţă. Şi nu se mai teme de moarte, fiindcă moartea a fost – cum zice Sfântul Pavel – desfiinţată.

Trecerea biologică e o întoarcere întru cele din care s-a alcătuit existenţa biologică. Din ce a venit, întru aceea se întoarce. Dar şi fiinţa spirituală se întoarce la Fiinţa care i-a dat naştere; viaţa la Viaţă, unde se va naşte *să fie* într-un veşnic prezent, netulburat mai mult de vreo devenire, de vreun ieri izvorât din taine fără ferestre, de vreun mâine ascuns în alte taine. *Atunci vom cunoaşte* (I Corinteni 13, 12).

Astfel, etapele vieţii spirituale luminează etapele biologice şi le dezbracă de tragicul în care sunt îmbrăcate când sunt lăsate numai la realitatea şi la dimensiunile lor.

Din această perspectivă a devenirii ar trebui ca, la acest moment de bilanţ, de sfârşit de an vechi şi de început de an nou, să ne facem noi înşine o verificare a sufletelor noastre. Suntem noi pe vreuna din treptele acestei deveniri? Facem noi efortul unui progres spiritual de la o zi la alta, de la un moment la altul, aşa încât să ne ştim pe una din aceste trepte, în perspectiva celorlalte? Această întrebare trebuie să ne-o punem cu prilejul unei zile ca aceasta.

E zi de bilanţ pentru viaţa din afară, de toate zilele; de ce n-ar fi şi zi de bilanţ pentru sufletele noastre? Dacă ar fi să-mi pun eu însumi câteva întrebări de bilanţ, m-aş întreba, în primul rând, câte oare din cuvintele mele, semănate aici în catedrală, au căzut pe pământ bun? Câte au rodit? Câte oare au schimbat măcar câteva inimi? Câte au întors măcar pe câţiva de la

păcat la virtute, de la o cale întunecoasă la o cale luminoasă? Am convingerea că multe au scăzut pe pământ bun şi mă rog lui Dumnezeu să fie aşa. Dacă ar fi să-mi pun întrebarea în legătură cu bilanţul Eparhiei, ar trebui să vă spun că am încheiat anul acesta cu realizări frumoase, atât în domeniul gospodăresc, cât şi în cel duhovnicesc. Am dat o atenţie deosebită tipografiei, ctitorită, după cum se ştie, de Şaguna, utilând-o cu maşini noi, am acordat ajutoare bisericilor care nu au suficiente mijloace materiale ca să poată fi restaurate, să-şi poată curăţi pictura, sau să-şi poată face pictura din nou; am sfinţit marea catedrală de la Sfântul Gheorghe, care de 40 de ani aştepta să fie terminată, şi am sfinţit-o împreună cu P.F. Părinte Patriarh, în vara anului care a trecut. Am reuşit, cred, să revitalizăm conştiinţa preoţească a preoţilor noştri. Preoţii noştri îşi intră din ce în ce mai mult în misiunea şi în vocaţia lor preoţească, şi aceasta este una din marile bucurii cu care încheiem anul acesta care trece.

Cu aceasta aş vrea să închei, dar nu înainte de a spune măcar două cuvinte şi despre cel pe care îl aminteşte Biserica noastră astăzi, şi anume Sfântul Vasile cel Mare.

De ce îl aminteşte Biserica de astăzi? Pentru că a murit la 1 ianuarie, în anul 379, în Cezareea Capadociei, unde era arhiepiscop.

S-a numit Vasile cel Mare, apelativ care s-a dat la foarte puţini sfinţi în Ortodoxie, iar dacă ne întoarcem spre istorie, în istoria poporului nostru, numai Ştefan cel Mare s-a bucurat de acest apelativ: „cel Mare". Ce va fi făcut Sfântul Vasile pentru ca tradiţia creştină să-l boteze „cel Mare"?

Trei lucruri putem reţine din viaţa şi activitatea lui:

Întâi: a avut o atitudine fermă în ceea ce priveşte relaţiile dintre săraci şi bogaţi. A scris despre acestea pagini extraordinare. Critica lui socială nu e cu nimic mai prejos decât cea a modernilor. Pacea socială, în gândirea sa, nu putea fi realizată decât pe dreptatea socială.

În al doilea rând: a întemeiat o seamă de instituţii de caritate, case pentru bătrâni, case pentru întreţinerea copiilor orfani, pentru văduve, pentru călători. Transformase oraşul Cezareea Capadociei într-un fel de orfelinat, de sanatoriu extraordinar, în care toţi nefericiţii lumii, toţi oropsiţii soartei găseau adăpost gratuit. Sfântul Vasile cel Mare nu făcea altceva, zilnic, decât să ţină cuvântări în biserici, să se deplaseze pe teren, la marii bogaţi, ca să ceară bani pentru întreţinerea acestor nenorociţi. Îi întreţinea pe toţi cu banii lui, cu bani din colecte, şi cu ajutorul călugărilor şi călugăriţelor care făceau serviciile interioare. A fost o instituţie extraordinară, şi gândiţi-vă că ne aflăm în secolul al IV-lea. Instituţia s-a numit, după numele său, *Vasiliada*.

Biserica s-a afirmat prin el și prin urmarea exemplului său că dorește să urmeze pilda lui Hristos, Care a venit să slujească și nu să I se slujească.

Al treilea lucru extraordinar care ne-a rămas de la el a fost o nouă organizare a monahismului. El ne-a dat *Regulile mari* și *Regulile mici* pentru organizarea monahismului care, de la el până azi, rămâne organizat după regulile lui. Toate regulile ulterioare, din Răsărit și din Apus, s-au orientat după el și i-au păstrat principiile generale. În fond, tot monahismul creștin este vasilian.

Aceste trei lucruri, bineînțeles în afară de opera lui teologică – a scris un extraordinar tratat *Despre Sfântul Duh*, fiind și mare teolog, prieten de altfel cu alți mari teologi ca Sfântul Grigorie de Nazianz –, i-au binemeritat supranumele de „cel Mare" și pomenirea lui la 1 ianuarie, în calendarul creștin ortodox. Este cunoscut răspunsul pe care l-a dat prefectului Modest, care îi reproșa că îi vorbește cum nu i-a mai vorbit nici un episcop: „Se vede că n-ai mai întâlnit nici un episcop!" Adică un episcop adevărat. El a fost adevărat episcop, creștin adevărat și om adevărat.

ÎNTRU ÎMPLINIREA VIEȚII

Iată ne-a ajutat Dumnezeu să urcăm pe scara vieții și să pășim și în anul 1985. Să dăm slavă lui Dumnezeu că am ajuns această zi, acest an, cu sănătate, fiecare desigur cu reînnoită speranță în viitor.

Există două feluri de a întâmpina această zi de răscruce dintre ani: fie regretându-l pe cel care a trecut, pentru că odată cu el a mai trecut ceva din viața noastră și ne-au rămas mai puțini ani înainte, fie bucurându-ne că mai avem încă în fața noastră alte și alte zile, pline de alte și alte posibilități de a ne împlini, de a face de acum înainte ce n-am apucat a face până acum, de a binecuvânta șansa ce ni se oferă întru bucuria vieții. Eu cred că perspectiva aceasta din urmă, cea optimistă, e mai sănătoasă. Ea ne dă speranță, iar speranța ne dă curaj. De amândouă avem nevoie pentru a ține bine cârma corabiei și a o duce la liman.

Să dăm slavă lui Dumnezeu pentru fiecare clipă în plus cu care ne binecuvântează viața. Gândiți-vă: vine o zi când pe fiecare – vrem sau nu vrem – moartea ne înghite și dispărem pentru totdeauna dintre cei vii și nu ne mai răsare soarele, și nu ne mai macină nici roata gândurilor, nici trâmbița vorbelor nu ne mai răsună. Vine o zi când, oricât ar fi și ni s-ar părea de ciudat, nu mai suntem, nu vom mai fi. Alții vor mai fi, dar noi nu vom mai fi. Pe pământ nu vom mai fi niciodată! Din perspectiva acestei dispariții, cât de frumos e să fii, să exiști, să respiri, să gândești, să fii cu alții, să fii în viață! Cât de important e să cucerești fiecare clipă! Trebuie să privim fiecare clipă pe care ne-o dă Dumnezeu în plus ca pe o mare biruință, ca pe un dar imens, minunat, ca pe o biruință a vieții împotriva morții! Ca pe o biruință a ființei împotriva neantului! Ca pe un pas cucerit din teritoriul necunoscut ce ne stă în față, și care stă gata să ne înghită.

Nu știm întotdeauna cum să prețuim clipa, clipa care ne e dată în plus în viața aceasta atât de scurtă, atât de repede trecătoare. Fie ca această zi de început de an, zi de răscruce dintre ani, să fie un nou imbold spre prețuirea clipei, a acestui dar extraordinar al lui Dumnezeu.

Momentul acesta este de obicei, în viața oamenilor, în viața instituțiilor, în viața societății, un moment de bilanț. De obicei, într-o zi ca aceasta, se

fac şi bilanţuri personale, în familii, fiecare întrebându-se cu ce realizări încheie vechiul an, se fac bilanţuri în cultură, în civilizaţie, în viaţa socială şi, în general, în viaţa lumii.

Ar trebui însă, în această zi de răscruce dintre ani, să mai facem un bilanţ şi anume un bilanţ al conştiinţei, un bilanţ a ceea ce am realizat cu noi înşine, ce am reuşit să facem din noi, ce am reuşit să facem cu viaţa noastră, ce perspective ne deschide noul an şi ce sperăm că vom mai face cu viaţa noastră de acum încolo.

Ştim toţi, viaţa e scurtă, trece repede. E foarte important cum ne-o organizăm, ce facem cu ea, cu ce o umplem. Ar trebui să fim într-o grabă extraordinară, ca s-o umplem cât mai repede, cu cât mai mult, şi cu cât mai bine, cu cât mai mult bine!

Spuneam aici, înainte de Crăciun, în seara când s-au prezentat colindele, că mesajul pe care ni l-a transmis Dumnezeu prin îngeri în momentul când S-a născut Mântuitorul Iisus Hristos a fost: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire". Remarcam că acest cuvânt „între oameni" trebuie citit şi rostit: „întru oameni". Ca *întru*-l lui Noica, cu care potrivirea e numai de cuvânt, noi urmând sensul lui teologic, fără pretenţia de a pătrunde în înţelesurile lui noiciene, filosofice. Aşadar să fie bună învoire şi pace între oameni, dar textul original grecesc e „întru oameni" bunăvoire. Adică înăuntrul oamenilor, în sufletul oamenilor să fie sens. Să fie omul în rânduială cu sine însuşi. Să fie împăcat cu Dumnezeu. Să fie împăcat cu ceea ce a făcut, atunci când s-a căznit să facă ceva cu destinul lui. Şi să fie bună învoire, să fie deschidere către toţi oamenii. Să fie în echilibru cu sine şi cu fraţii săi, oamenii.

Despre acest *întru* aş vrea să vă spun câteva cuvinte. Despre modul cum am putea face un bilanţ al acestui *întru*, al acestui *dinăuntru* al nostru. Cât am reuşit în împlinirea noastră interioară? Cât am cristalizat acest *întru* care este însăşi fiinţa noastră? Cât am reuşit s-o facem altfel? Cât am reuşit s-o facem mai bună, mai transparentă, mai subţire, mai delicată, mai plină de bunăvoinţă, mai plină de înţelepciune, de înţelegere, de înţelegerea lumii, a existenţei, a ceea ce se întâmplă cu noi, cu fiecare dintre noi şi cu lumea? Cât am reuşit să *împlinim* fiinţa noastră împlinind acest *dinăuntru* al ei?

Să ne aducem aminte cât de preocupat era Mântuitorul de această parte dinăuntru a fiinţei omeneşti. A făcut un rechizitoriu de procuror nemilos, atunci când a vorbit despre farisei, numindu-i cu cuvintele cele mai grele: vipere, şerpi, morminte văruite! Pe dinafară arătaţi frumoşi, dar înăuntru sunteţi cadavre, le zicea! Rechizitoriul era împotriva acestui *înăuntru* al lor, care nu semăna cu ceea ce pretindeau ei că este.

Preocuparea permanentă și fundamentală a Mântuitorului a fost în legătură cu *înăuntrul* omului. Cum crește? Cum se dezvoltă? Cum și cu ce se umple acest dinăuntru al omului, ființa lui, sufletul lui? Cât din Dumnezeu reușește să cuprindă în el? Cât loc reușește să-I facă lui Dumnezeu în existența lui? Aceasta este măsura: cât din Dumnezeu lasă să intre și să se sălășluiască în el? Fiindcă atunci când zicem: cât de bun a devenit, cât de înțelept a devenit, cât de iertător a devenit, cât de generos a devenit, înseamnă că vrem să aflăm măsura în care L-a chemat, L-a primit, L-a păstrat pe Dumnezeu în suflet, făcându-I „cămară" în existența lui. Nu trebuie să ne sperie acest lucru, fiindcă scris este în Scriptură: „Eu am zis: dumnezei sunteți", și „Fiți sfinți, precum și Tatăl vostru este". Oare porunca de căpetenie a Mântuitorului n-a fost aceea de: „Fiți desăvârșiți"? Or, desăvârșirea este tocmai această găzduire a lui Dumnezeu în sufletele noastre, în așa fel încât să ne facem din El criteriu de gândire, criteriu de alegere între bine și rău, criteriu de orientare în viață, precum e steaua polară pentru navigatori, cum e busola pentru cei care călătoresc prin păduri sau pustiuri, prin locuri lipsite de posibilități de orientare.

Conștiința de obicei nu ne înșală. De la ea știm cum suntem, când greșim. De noi înșine nu ne putem ascunde. De oricine ne putem ascunde, dar nu de noi înșine. Și, evident, nu ne putem ascunde nici de Dumnezeu. Căci conștiința e legea lui Dumnezeu sădită în noi. Numai când ne pervertim conștiința, ea nu ne mai poate spune adevărul. Altfel, ea e măsura sigură a adevărului despre noi. Chiar și atunci când îl știe numai și numai ea. Când cădem ușor de acord cu noi înșine, și ne împăcăm cu gândurile și faptele noastre păcătoase, cu lipsa de onestitate, cu ipocrizia, chiar și atunci, în forul nostru interior ea ne spune că greșim. Avem doar speranța că nu mai știe nimeni. Ne amăgim însă cu această speranță. Căci știe Dumnezeu. Și uneori ne obligă chiar ea, conștiința, să ne autodenunțăm. Oare n-ați auzit de criminali care, după ani și ani în care crima lor a fost uitată, s-au prezentat singuri la judecători, spunând că nu se mai pot răbda cu păcatul pe cuget și cer să fie pedepsiți? Abia pedepsiți își găsesc pacea conștiinței. Și doar nu-i știe și nu-i bănuie absolut nimeni!

E teribilă această cerere de judecată a conștiinței împotriva noastră înșine. Oare ce poate fi mai convingător că dreptatea ca lege dumnezeiască e sădită în noi și că ea mărturisește în noi despre existența lui Dumnezeu și despre bine, despre dreptate și despre adevăr, ca legi care trebuie să guverneze viața noastră și a lumii?

Şi acesta este un semn că de conştiinţă, de noi înşine nu ne putem ascunde. Conştiinţa e ca o oglindă care ne arată aşa cum suntem. De suntem curaţi, ne arată curaţi. De suntem murdari, ne arată murdari. Numai o oglindă deformată, convexă sau concavă, sau murdară ne deformează, dar o oglindă dreaptă şi curată ne spune drept. Tot aşa ne spune şi conştiinţa dreaptă, nepervertită.

Să ne oglindim aşadar cât mai des în conştiinţa noastră, s-o curăţim mereu cu pocăinţa şi s-o ascultăm. Vom asculta de Dumnezeu. Căci aceasta a avut în vedere Mântuitorul când a spus *Împărăţia lui Dumnezeu este în noi.* E aproape şi are uşile deschise. Ne aşteaptă să intrăm în ea. În noi înşine. Ca Fiul risipitor, despre care ni se spune că: „şi-a venit în sine". Când şi-a venit în sine, a găsit şi calea întoarcerii la Tatăl. Şi abia atunci şi-a găsit destinul. Când a plecat în lume, de fapt şi-a ieşit din sine.

Cum reuşim oare să umplem fiinţa noastră cu Dumnezeu, s-o împlinim, s-o rotunjim, să dăm un sens acelui *întru*, acelui *dinăuntru.*

Sfânta Scriptură ne învaţă că putem reuşi să facem acest lucru prin împlinirea poruncilor. Mântuitorul sintetizează poruncile Scripturii într-una singură: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău [...] şi pe aproapele tău ca pe tine însuţi". Ne controlăm iubirea de Dumnezeu prin iubirea aproapelui. Arăţi cât iubeşti pe Dumnezeu, dacă-ţi iubeşti aproapele. Aşa împlineşti poruncile. Împlineşti poruncile când, din lupta între bine şi rău din sufletul tău, reuşeşte să învingă binele. Împlineşti poruncile când, în lupta dintre generozitate şi egoism, reuşeşte să biruie generozitatea. Împlineşti poruncile când în lupta dintre adevăr şi minciună, reuşeşte să învingă adevărul. Fiecare să se întrebe: În lupta dintre lumină şi întuneric am fost întotdeauna de partea luminii?

Iată câteva mijloace de control pe care le avem la dispoziţie şi pe care, într-o zi ca aceasta de bilanţ, e bine să le folosim. Să ne oprim o clipă în loc. O poetă contemporană, una din poetele noastre mari, Ana Blandiana, spune la un moment dat, într-o poezie parcă pentru noi intitulată *Înăuntru*: „O oprire: cât să-ţi tragi răsuflarea/ca să poţi fugi din nou". Să ne oprim o clipă. Suntem la ora bilanţului. Să respirăm adânc şi să ne deschidem inimile. Să ne oprim o clipă. Atât cât să respirăm, să ne reîntărim, ca să putem alerga mai departe, că viaţa e o lungă alergare. Să vedem deci cât am reuşit să facem uz de bine împotriva răului. Cât am reuşit *să fim ceva*?

De obicei facem analiza acestui *să fim ceva* la modul exterior, adică ne gândim: Ia să vedem, ce am devenit în profesiunea mea? Ia să vedem, ce

am reuşit să fac din copiii mei? Am reuşit să-i fac: pe unul inginer, pe altul medic, am reuşit să-i fac nu ştiu ce altceva. Întotdeauna punem problema în felul acesta: Ce am reuşit să facem? Cât de mari am reuşit să fim? Ce loc mare am reuşit să ne câştigăm în societate?

În societate însă, locurile sunt diferite. Decalajul din societate persistă în toate sistemele sociale din lume, desigur diferenţierea fiind determinată de cauze diferite. Dar există totuşi un domeniu unde toţi suntem egali, şi anume tocmai în acesta: în ce am reuşit să facem din noi, din fiinţa noastră, din lăuntrul nostru. Aici nu mai operează aceeaşi măsură ca în viaţa socială. Poţi să fii ţăran, poţi să fii muncitor, poţi să fii profesor, poţi să fii orice, dar să fii un om, să fii om generos, onest, bun, om de omenie, om cu respect faţă de cuvânt şi faţă de om. Ţăranii noştri, de când se ştiu şi până astăzi, îşi păstrează o anumită demnitate, o anumită nobleţe, şi nu întâmplător folosesc termenul nobleţe.

Pentru ţăranii noştri români cuvântul, de pildă, e cuvânt – nobleţea cuvântului, căci ei ştiu dintotdeauna că pe unde iese cuvântul, iese şi sufletul, aşadar fiecare cuvânt trebuie spus ca în faţa Dreptului Judecător la Judecata cea din urmă. Odată spus, un cuvânt e lege. Odată statornicită o lege prin cuvânt, în trecut, era statornicită pentru totdeauna şi se respecta, deşi nu era scrisă nicăieri, deşi nimeni nu-l trăgea la socoteală în faţa vreunei autorităţi pe cel care n-o respecta. Dar judecata obştii era mult mai aspră decât orice judecată civilă.

Există aşadar această posibilitate ca orice ai fi în viaţa socială, să fii egal în demnitate cu cei mai mari, să fii egal în omenie, să fii egal în înălţimea sufletească, să fii mare, indiferent de scara socială pe care te afli şi indiferent de locul pe care îl ocupă pe această scară ceilalţi. Acest lucru e o realitate în viaţa tuturor oamenilor, a tuturor popoarelor.

> Se povesteşte că un servitor de lord englez, într-o dimineaţă l-a anunţat: „Domnule, luaţi notă că nu mai sunt servitorul dumneavoastră. Întârziaţi sistematic la ceai şi mâncaţi urât. Nu este de demnitatea mea să servesc un astfel de om, care nu se respectă nici pe sine, nici pe mine!"

Eşti mare atunci când orice ai fi te respecţi tu însuţi şi te respectă şi cei din jur. Dacă ai câştigat respectul oamenilor, eşti mare, indiferent dacă alţii sunt mai mari decât tine pe scara socială. Eşti mare când ştii să te faci respectat, dacă eşti bărbat, de către soţie şi dacă eşti soţie, de către bărbat. Eşti mare, dacă ştii să te faci respectat de către copiii tăi. Copiii privesc la părinţi ca la ceva unic. Nu contează ce e tatăl sau mama. Părintele e pentru copiii lui *mare, unic, unicul*. Nu contează că e inginer, că e muncitor, că e

ţăran. Această mărime vine dinăuntru, din calitatea sufletului, din autoritatea inimii, din forţa exemplului, din geometria interioară a fiinţei părintelui, din echilibrul logic şi frumos al vieţii lui.

Mai putem controla cum împlinim poruncile şi prin câtă iubire reuşim să degajăm din noi în afară. Am citit undeva, într-un roman, sau poate chiar mai multe, în romanele acelea mari, vestite, în care se exaltă sentimentul iubirii, o expresie de mare frumuseţe. Se afla într-o scrisoare de îndrăgostit, nu mai ştiu dacă era vorba de un bărbat sau de o femeie, care concepea scrisoarea, dar aceasta interesează mai puţin. Scria: „Îţi mulţumesc că exişti". Iubirea născuse aceste cuvinte care sintetizau tot ceea ce o inimă de om ar putea să imagineze despre un alt om. Vedea în celălalt un model de perfecţiune. Iubirea descoperă în celălalt perfecţiunea, divinul. Zilele trecute am citit exact aceleaşi cuvinte într-o scrisoare a unui ucenic către un dascăl, către un mare profesor: „Domnule profesor, vă mulţumesc că existaţi!"

Aceasta înseamnă a afirma despre un om că s-a împlinit. Eu nu ştiu, nu cunosc un elogiu mai mare ce s-ar putea aduce unui om, decât să simţi că-i poţi spune acest lucru. Îl ridici aproape la categoria asemănării cu Dumnezeu. Pentru că doar Dumnezeu există etern, Dumnezeu este „Cel ce este", precum s-a definit El Însuşi: „Eu sunt Cel ce sunt". Lui Dumnezeu Îi mulţumim că există, şi când mulţumim şi altcuiva că există, l-am ridicat la o categorie supraomenească. Nu trebuie să ne înspăimânte nici aceasta. Am fost creaţi – se spune în Cartea Facerii – după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, pe care le-am pierdut, dar pe care trebuie – este poruncă de la Dumnezeu – să le refacem, să le restaurăm. Iubirea este mijlocul cel mare al împlinirii. Poetul Lucian Blaga, într-una din poeziile lui, într-un psalm, spunea:

„Cât iubim
Oricât de noapte-ar fi,
Suntem în zi,
Suntem cu tine, Elohim."

Aceasta le spunea acest Lucian Blaga care a trecut prin destul de multe îndoieli în viaţa lui, care a încercat toate căile, şi care, iată, până la urmă tot în iubire găseşte explicaţia, sensul vieţii, sensul realizării omeneşti. Blaga a fost un mare căutător de sens, căutător de adevăr. A scris acea minunată *Trilogie a cunoaşterii* şi totuşi într-o poezie spune:

„A cunoaşte înseamnă iarnă
A iubi e primăvară."

Apelul la virtuţile creştine fundamentale e adesea prezent în scrisul său, de pildă în *Iisus şi Maria Magdalena*. O pune pe aceasta să-şi justifice ce-

rerea de iertare printr-o declaraţie uimitoare din partea ei: „Şi-n mine-i Dumnezeu”. Dumnezeu e în adâncul sufletului fiecăruia, numai că în sufletele unora e „rob în temniţă”, cum tot Blaga spune. El aşteaptă să fie lăsat „să răsufle liber”, să fie descătuşat. El e iubirea din noi care trebuie descătuşată, lăsată să se manifeste, să lucreze.

Dar imnul cel mai teribil care s-a scris vreodată despre iubire l-a scris fără îndoială Sfântul Apostol Pavel, în capitolul 13 din Epistola I către Corinteni. El arată că nimic nu se poate *împlini* cu adevărat, dacă nu se împlineşte prin dragoste. Pune în comparaţie două mari virtuţi creştine cu a treia: credinţa şi speranţa cu dragostea. Şi spune: *De aş grăi în limbile oamenilor şi ale îngerilor, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare şi chimval răsunător. Şi de aş avea darul prorociei şi tainele toate le-aş cunoaşte şi orice ştiinţă, şi de aş avea atâta credinţă încât să mut şi munţii, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. Şi de aş împărţi toată avuţia mea şi de aş da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu-mi foloseşte* (I Corinteni 13, 1-3). Iată cum dragostea le împlineşte. Va să zică, poţi să devii martir pentru credinţă, poţi să ai credinţă aşa încât să muţi şi munţii din loc, dar dacă nu ai dragoste, dacă eşti rece faţă de aproapele tău, dacă el nu înseamnează nimic pentru tine, la nimic nu-ţi foloseşte. *Dragostea dă măsura împlinirii.* De aceea omul împlinit se poate defini, are trăsături precise, ştie ce vrea, ce face, ce este. Nu merge la întâmplare. E om cu lege, aşa cum opusul e „fără-de-lege”. E om întreg, aşa cum celălalt e semiom, cum în ordinea culturii avem semidoctul. Semiomul e căldicelul de care vorbeşte Apocalipsa: nici rece, nici cald, neîmplinitul.

Dragostea ne face generoşi. A fi generos înseamnă *a fi om pentru altul*, a fi deschis pentru altul. Până şi animalele sunt generoase, oricât ne-ar părea de ciudat şi oricât am şti că între ele operează dreptul celui mai puternic. Se zice: „Peştele cel mare înghite pe cel mic”. Uneori însă par a opera şi printre ele şi astfel de legi, care te fac să te gândeşti că n-ar fi străine de unele porniri spre generozitate. Cu atât mai mult trebuie să fim noi generoşi. Citeam zilele trecute o întâmplare, într-o gazetă de-a noastră, că undeva în Taiga, un pădurar a vrut să-şi facă o casă de vânătoare într-un teritoriu mai avansat în pădure. Când şi-a început construcţia a venit un urs care, probabil, socotea că teritoriul acela e teritoriul lui şi, pur şi simplu, ce zidea omul ziua, ursul strica noaptea. Mai întâi a încercat să lupte cu ursul, dar aceasta n-a dat nici un rezultat. Ursul persevera cu atitudinea lui neprietenoasă. Şi atunci omul a trecut la o altă stratagemă: aştepta ursul acolo şi-i dădea ceva de mâncare, mai ales dulciuri. Şi azi aşa, mâine aşa, până când ursul s-a mai îmblânzit şi i-a dat voie să-şi termine construcţia.

Până aici încă nu e nimic prea interesant, dar ceea ce urmează e cu adevărat surprinzător. Ursul a continuat să-l viziteze, iar la începutul iernii, într-o dimineață, omul s-a trezit în fața căsuței lui cu ursul care îi aducea un șold de căprioară, ca și când ar fi gândit generos: să ai şi tu ceva de mâncare, cât vei hiberna în vremea iernii.

Foarte interesantă această generozitate la animale. Iată şi o altă întâmplare: un om a găsit în pădure un pui de lup și l-a crescut la casa lui împreună cu un câine. Când lupul a crescut mai mare, a fugit, a dispărut în pădure și nu l-a mai văzut. Într-o iarnă, pe când omul mergea cu sania cu cai, pătrunzând într-o pădure, o haită de lupi l-a înconjurat. După sanie venea și câinele lui. Haita de lupi, venind din față, a înconjurat sania, gata să sară la cai, dar în momentul cel mai critic, câinele a sărit în mijlocul haitei de lupi, şi atunci, ca la o comandă, lupii s-au oprit, au încremenit. Câinele s-a dus la unul din lupi, care era chiar şeful haitei – el dăduse semnul opririi –, s-au gudurat unul pe lângă altul și omul din sanie a recunoscut atunci pe lupul crescut de el împreună cu câinele lui. În clipa când s-au recunoscut, lupul şef de haită a dat ordin în limba lui şi haita a făcut stânga împrejur şi a dispărut. Şi-a arătat astfel recunoştinţa faţă de cel care-l crescuse şi faţă de fratele său, câinele.

Dragostea naşte recunoştinţă, generozitate. Fără generozitate rămânem strânşi în egoismul nostru, egoism care înseamnă a zice şi a gândi mereu: eu, pentru mine, totul pentru mine, eu în centrul pământului. Egoistul nu vede nimic în jurul lui. Dar egoistul nu-şi dă seama că, gândind şi făcând aşa, de fapt se izolează şi rămâne singur, rămâne la propriile lui forțe, ca un câine care fuge după propria lui coadă. Există o poveste din ale baronului Münchhausen, care povesteşte cum, căzând într-o mlaștină, voia să se scoată afară trăgându-se de propriul lui păr! Aşa ajunge egoistul.

În literatura japoneză există o dramă de mare frumusețe, intitulată *Femeia-Cocor*, al cărei autor e Junji Kinoshita. Piesa se joacă în continuare din 1952. E povestea recunoştinţei unui cocor, recunoştinţă dusă până la sacrificiul de sine, şi povestea unei lăcomii inumane.

Pe scurt, povestea este următoarea: un cocor se opri din zbor pe ogorul unde lucra un tânăr ţăran. Având corpul străpuns de o săgeată, pasărea îl privi ca și cum l-ar fi implorat să o salveze. Îngrijită de acesta, în cele din urmă își reveni şi îşi luă zborul mulţumită. Două zile mai târziu o tânără și frumoasă fată apăru în preajma ţăranului rugându-l să o găzduiască și, mai târziu, să o ceară în căsătorie. La început tânărul o refuză pretextând că era foarte sărac. La insistenţele fetei, acceptă to-

tuşi. A treia zi fata îl rugă să facă un război de ţesut; îndată ce acesta a fost gata, ea se închise în camera sa, cerându-i bărbatului ei să nu o privească în timp ce ţese. Peste câteva zile ieşi de acolo ţinând în mâini un veşmânt extraordinar. Ascultând de sfatul nevestei sale, ţăranul merse la curte şi, în urma vânzării minunatei ţesături, câştigă o sumă foarte mare de bani. Orbit însă de lăcomie şi de pofta înavuţirii, îi ceru femeii sale să mai ţeasă încă o pânză ca aceasta. Şi, deşi nevasta îi interzisese să o privească ţesând, acesta trase cu ochiul pe furiş şi văzu în odaie, în locul nevestei sale, un cocor care ţesea o pânză din propriile sale pene smulse una câte una. Dar pasărea îl zări şi în acel moment îşi luă zborul pentru totdeauna, lăsând ţesătura neterminată.

Din toate avem de învăţat ceva!

Sigur că e bine să ne facem şi bilanţul realizărilor în familie şi în societate. Să ne hotărâm să facem mai mult, să avem mai multă grijă de noi înşine, de copii, de familie, de ceea ce avem de gând să facem, să creăm. Dar să avem gând anume şi faţă de sufletul nostru, de lăuntrul nostru. Şi pe acesta să-l lucrăm. Şi pe acesta să-l împlinim, întrucât, împlinind poruncile şi mai ales porunca iubirii, în aceeaşi măsură ne împlinim pe noi înşine. Acesta este criteriul. În măsura în care nu-l împlinim, nu ne împlinim nici pe noi înşine, nici casa noastră, nici cămara sufletului, cum spunem în cântările bisericeşti. Ea rămâne goală. Să primim întru noi pe Duhul Sfânt, cum zicem în rugăciunea pe care aţi auzit-o rostită la începutul Liturghiei: „Împărate ceresc, Mângâietorule, Duhul adevărului, Carele pretudindenea eşti şi toate le împlineşti, [...] vino şi Te sălăşluieşte întru noi". Vino şi umple viaţa noastră, vino şi dă sens vieţii noastre.

În taina inimilor, a sufletelor şi a cugetelor noastre, într-o zi ca aceasta, într-o zi de veselie, de bucurie, de întâmpinare a unui Nou An – pe care trebuie să-l întâmpinăm cu speranţă, pe care trebuie să-l întâmpinăm cu planuri concrete, limpezi –, să ne punem în gând să facem şi din fiinţa noastră ceva, s-o rotunjim şi pe ea, să facem un pas mai departe şi în (aş zice) subţierea ei, în a o face mai spirituală, în a deveni noi adică mai buni, mai deschişi către aproapele nostru. Să găsim în această zi acele câteva momente în care, adâncindu-ne în noi înşine, să-L căutăm pe Dumnezeu acolo şi să avem cu Dânsul o convorbire sinceră, o convorbire intimă, în legătură cu destinul care ne stă în faţă în anul ce vine. Şi să-L rugăm să ne facă parte de un an fericit, de îndurările şi harurile Sale.

ACESTA ESTE FIUL MEU

DIALOG PE MALUL IORDANULUI[1]

Am sărbătorit Naşterea Domnului, am sărbătorit Prezentarea la templu la opt zile, ni s-a amintit despre episodul, tot din Templu, de la 12 ani şi iată că astăzi Biserica a rânduit să se amintească evenimentul Botezului Domnului. Suntem în momentul în care Cel căruia I-am prăznuit de curând Naşterea, ajunsese *ca la 30 de ani* (Luca 3, 23).

Înainte de a trece mai departe, la alte întrebări la care vom încerca să răspundem, să rămânem puţin la întrebarea pe care şi-o pun mulţi: *Ce a făcut Iisus până la vârsta de 30 de ani?* Unii zic că a fost pe undeva prin Orient, în Egipt sau în India, unde a învăţat şi s-a iniţiat în tainele spirituale, după care a venit *învăţat* în patria Sa. Este adevărat că Evangheliile nu ne spun multe despre această perioadă. Dar ştim totuşi că la 8 zile a fost prezentat la Templu după tradiţia iudaică, şi că la 12 ani i-a însoţit pe Iosif şi Maria la Ierusalim, la Sărbătoarea Paştilor. La 12 ani îi uimea deja pe învăţaţii Templului în care se făcuse pierdut de „părinţii Săi", ca să poarte o discuţie cu aceştia timp de trei zile. *Şi toţi se mirau de înţelepciunea şi răspunsurile Lui* (Luca 2, 47-48). Ce păcat că nu vom şti niciodată ce au discutat şi ce răspunsuri le-a dat Iisus! Vom rămâne pentru totdeauna doar cu mirarea bătrânilor!

Iată un prim răspuns la întrebarea „Ce a făcut?". A stat acasă, în Ţara Sfântă, căci nicăieri în lume nu s-a păstrat vreo urmă a trecerii Lui pe la vreo şcoală, pe la vreun mare dascăl! Singura „străinătate" în care a fost, a fost Egiptul, dar era copil, dus acolo de frica lui Irod care ordonase uciderea pruncilor, după ce a fost informat că s-a născut un viitor rege. Nu s-a dus acolo să facă un doctorat în străinătate! Nu există dovezi despre vreo altă ieşire a Lui în afara graniţelor Ţării Sfinte.

Şi dacă undeva ar fi existat un învăţat sau o personalitate duhovnicească mai mare ca El, de la care El să fi învăţat, ar fi trebuit să se audă, să se ştie de el mai mult decât de Iisus.

---

[1] Cuvânt la Botezul Domnului, rostit în Catedrala din Sibiu, în anul 1987.

A învățat desigur cu rabinul din Nazaret să scrie și să citească, împreună cu alți copii de seama Lui și aceasta, precum se obișnuia, pe textele Scripturii. Dacă la 12 ani a trecut proba de la Templu, mai avea nevoie să meargă pe undeva să învețe? Și-apoi, cine ar putea spune că în învățătura pe care o va preda El se găsesc cele mai mici urme din misterele orientale ale vremii, din Egipt, din brahmanism, din budism sau din altele?

Toată învățătura Lui e din *Biblie* și din înțelepciunea Sa dumnezeiască, grefată permanent pe *Biblia* iudaică: *Ați auzit că s-a zis celor de demult – ci Eu vă zic!* (Matei 5, 21). Biblia e singurul Lui punct de referință, întotdeauna. Când nu e Biblia, e Tatăl „Care L-a trimis".

N-a fost nicăieri între 12 și 30 de ani. A stat în Nazaret, lucrând alături de Iosif întru așteptarea „plinirii vremii", pentru ieșirea la propovăduire care, în acest moment al „Botezului de la Ioan", tocmai începe. Îi trebuia vârsta matură, pentru a avea credibilitate și a-Și începe activitatea religioasă. Cine ar fi luat în serios un copil, un tinerel? Am văzut: la 12 ani, deși i-a uimit pe toți, n-au mers mai departe decât să socotească, probabil, că au întâlnit un copil precoce, dar un copil. N-a mai pomenit nimeni de Dânsul până la 30 de ani!

Să trecem, așadar, peste acești 18 ani, dintre 12 și 30, și să rămânem la acea vreme și la întâmplările ei. Era în vremea aceea o mare mișcare religioasă în Țara Sfântă, începută în pustie, la Vitavara și Enon (Ioan 1, 28; 3, 23), în preajma Iordanului. O mișcare cum nu mai fusese demult. Se ridicase un ascet care își făcuse repede un nume mare, devenind cunoscut, ascultat, urmat și chiar temut. Îl chema Ioan: o personalitate extraordinară, postitor renumit, vorbitor cu har și, spre deosebire de alții din Israel din vremea aceea, monah. Cam cu dânsul începe de fapt și monahismul creștin. Era de o intransigență temută și nu știa ce e compromisul. L-a înfruntat și pe Irod, regele, și pe concubina lui, Irodiada, ceea ce l-a costat viața mai târziu. Dar n-a renunțat la principiile lui. Practica un fel de botez. Un botez al pocăinței, oarecum nou în tradiția și în practica Vechiului Testament. Din cuvintele Scripturii înțelegem că Ioan a fost instrumentul voinței divine în acțiunile sale, căci zice Evanghelistul Luca: *Fost-a cuvântul lui Dumnezeu către Ioan* (3, 2). De altfel și numele *Ioan* vine din ebraicul *Johanan*, care înseamnă: „Dumnezeu s-a milostivit". Avea o misiune.

Erau obișnuite și înainte de el anumite spălări rituale, înainte de masă, după masă, înainte de mergerea la Templu, după ce s-a atins cineva de un lucru necurat, de un mort sau de un mormânt. Se practicau anumite spălări rituale și în legătură cu anumite vindecări. Ne aducem aminte, de pildă, din Vechiul Testament, cum un anume Neeman Sirianul a fost vindecat după

ce prorocul Elisei i-a spus să se ducă să se spele de şapte ori în apele Iordanului (IV Regi 5, 10). Şi după ce s-a spălat de şapte ori, s-a vindecat de lepră. Dar un asemenea botez, precum practica Ioan acum, nu se mai practicase în vechime. Spălările rituale nu pot fi înscrise în categoria botezului.

Despre ceea ce face Ioan, însă, ni se spune că era un botez. Fiind şi mare vorbitor, lumea de peste tot venea să-l vadă. Aşa cum s-ar întâmpla, de altfel, oriunde. Peste tot, când se aude că a apărut un om cu daruri deosebite, un om socotit al lui Dumnezeu, mai ales un profet, unul care vede înainte, credincioşii se adună în jurul lui. Aşa se adunau împrejurul lui Ioan, care-şi alesese ca loc de desfăşurare a activităţii lui valea Iordanului. El însuşi trăia în pustie ca un mare ascet. Era cunoscut pentru austeritatea lui. Se hrănea numai cu ceea ce găsea prin pustie. Oamenii veneau să-l vadă, dar şi să-i asculte cuvântul, după care se lăsau botezaţi. Avea Ioan şi o învăţătură a lui. Nu ni s-a păstrat decât foarte puţin din ceea ce învăţa, dar avem motive să credem că nu rezuma totul la câteva sentinţe, aşa cum ni-l prezintă Evangheliştii. Ei s-au ocupat mai mult de Mântuitorul, de aceea au notat din predica Botezătorului doar esenţialul. Din textele Sfintelor Evanghelii aflăm totuşi că era bun vorbitor şi că veneau să-l asculte tot felul de categorii de cetăţeni: vameşi, militari, poate soldaţi romani, cărturari şi farisei. Veneau să-l întrebe ce să facă, şi el le spunea tuturora: N-aveţi nimic altceva de făcut decât să vă pocăiţi, să vă lepădaţi de lucrurile rele, să rămâneţi fiecare în slujba pe care o aveţi. Ioan n-a fost un antisocial. Dimpotrivă. Dacă sunteţi soldaţi, să trăiţi numai cu solda voastră, dacă sunteţi vameşi, perceptori, să nu luaţi de la oameni mai mult decât se cuvine, să fiţi cinstiţi în tot ceea ce faceţi. Propovăduia prin urmare o societate aşezată pe baze morale, pe baze cinstite, în care să guverneze onestitatea, dreptatea, datoria. Dar cuvântul pe care-l repeta într-una era acesta: „Pocăiţi-vă că s-a apropiat Împărăţia cerurilor".

Veneau la dânsul şi dintre învăţaţii lui Israel, din aristocraţia religioasă a Templului. Unii veneau să-l ispitească. Dar Ioan era şi profet. Ştia să citească în sufletele lor. Unora ca acestora li se adresa cu cuvinte grele: *Pui de vipere, cine v-a spus să fugiţi de mânia ce va să vie? Faceţi roade vrednice de pocăinţă şi să nu vă apucaţi să ziceţi în voi înşivă: avem tată pe Avraam! Căci vă spun că Dumnezeu şi din pietrele acestea poate să ridice fii lui Avraam. Iată securea stă la rădăcina pomilor. Deci tot pomul care nu face roade bune se taie şi se aruncă în foc?* (Luca 3, 6-9).

Ştiind despre Ioan – cum să nu fi ştiut? –, Mântuitorul a venit şi El din Nazaret la Iordan şi s-a amestecat printre mulţimea care-şi aştepta rândul să ajungă la Ioan. Acesta luă apă din Iordan şi îi boteza pe toţi. Ajungând

şi Iisus în faţa lui, Ioan a avut o descoperire de la Dumnezeu şi a văzut în Cel care se afla în faţa lui pe Cel care trebuia să vină, pe Mesia. L-a interpelat cu mirare: *Eu se cuvine să fiu botezat de Tine, și Tu vii la mine?* (Matei 3, 14). Ioan era la curent cu aşteptarea mesianică şi presimţea că trăieşte „plinirea vremii", că Mesia e pe undeva prin preajma lui. Se şi considera pregătitorul căii Aceluia.

Eu vă botez cu apă spre pocăinţă, dar Cel ce vine după mine este mai tare decât mine şi eu nu-s vrednic nici să-I duc încălţămintea. Acela vă va boteza cu Duh Sfânt şi cu foc. El are în mână lopata şi va curăţi aria Sa; grâul îl va aduna în grânarul Său, iar pleava o va arde cu foc nestins (Matei 3, 11-12).

Putem uşor observa o vorbire înflorită cu metafore aspre, dar extrem de expresive, care ne pot sugera o ucenicie la şcoala unor înţelepţi. Şi în afară de acestea, vorbirea lui degajă o dârzenie, o tenacitate care indica siguranţă în convingeri, până la limitele fanatismului. Și cu Iisus vorbirea lui e dură, ca şi cum nu era gata să îngăduie nici o opoziţie, deşi copleşirea recunoaşterii în Iisus a lui Mesia îl va fi tulburat. Iisus îl face să înţeleagă, prin câteva cuvinte, că nu era cazul să negocieze: „Lasă acum, căci aşa se cuvine să plinim toată dreptatea". Şi a plinit-o. Ioan L-a botezat şi, drept neaşteptată recompensă, lui cel dintâi i s-a descoperit Sfânta Treime. A văzut „Duhul lui Dumnezeu pogorându-Se ca un porumb peste Dânsul şi glas din cer care zicea: Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru Care bine am voit". De aceea sărbătoarea se numea în vechime *Epifania*, adică Arătarea Domnului.

De aici Mântuitorul a fost dus de Duhul în pustie. Din acest moment începe activitatea Sa publică, pregătită printr-o lungă perioadă de post şi prin trecerea unor ispite care nu vor înceta de a ne mira niciodată. Îndrăzneala ispititorului care îşi cunoştea „omul" ne pune la grea încercare capacitatea de pricepere. Dar aceasta e tema altei meditaţii necesare.

Episodul Botezului, după cum vedem, e simplu. Aproape stai şi te întrebi: Ce-ar mai trebui spus în legătură cu dânsul? Și totuşi sunt câteva lucruri care trebuiesc lămurite, care nasc în mintea noastră întrebări.

În primul rând și nouă ne vine să ne punem întrebarea pe care i-a pus-o Ioan: „Cum vii să Te botezi la Ioan, când Ioan ar fi trebuit botezat de Tine?" Ne întrebăm şi noi, aşadar, de ce a venit Mântuitorul să se boteze la Ioan? Cei care veneau la Iisus veneau să primească botezul pocăinţei, învăţătură despre pocăinţă. De aceea le spunea fariseilor: „Faceţi roade vrednice de pocăinţă". Îi îndemna să facă fapte care să arate că s-au pocăit, fiindcă nu certificatele că s-au botezat de la Ioan îi va justifica în faţa lui Dumnezeu, ci faptele, roadele.

Așadar, botezul lui Ioan era botez al pocăinței. Ce însemna pocăința? În grecește i se spune *metanoia*, compus din *meta* și *nous*, adică schimbarea minții, a vieții. Căci viața morală a evreilor din vremea aceea ajunsese la mare decădere. „Mai cumplită decât aceea cu care catastrofele au satisfăcut dreptatea", zice Iosif Flaviu (*De Bello judaico, 15, 18*), adică decât Sodoma și Gomora. Ori, Mântuitorul, după cum va spune El Însuși mai târziu, și după cum vor spune și Apostolii despre El, a fost singurul despre Care nimeni n-a putut da vreodată mărturie că a avut vreun păcat: „Cine Mă va vădi pe Mine de păcat?" Și atunci, dacă nu avea păcate, de ce a venit totuși să fie botezat de Ioan? De ce a trebuit să îndeplinească acest ritual, și El ca și ceilalți?

Iată o primă întrebare la care mi-am propus să răspundem, să încercăm să înțelegem rostul Botezului Mântuitorului și rostul sărbătorii de astăzi. Să ne reamintim: Ioan era o mare personalitate în epocă. Foarte cunoscut. Un om al cărui cuvânt era greu. Era atât de mare personalitate, încât foarte mulți din cei care auziseră despre Dânsul și veneau la el, îl întrebau: „Tu ești Mesia?" Vă imaginați ce fel de notorietate publică, ce mare personalitate trebuie să fi fost, dacă i se punea această întrebare: „Nu cumva tu ești Mesia?"

Știm ce a răspuns Ioan la această întrebare: *Nu sunt eu* (Ioan 3, 28). Eu sunt doar Înainte-Mergătorul, acela despre care a zis profetul Isaia: *Gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui* (Isaia 40, 3; Matei 3, 3). Eu sunt doar cel care pregătește drumul Celui care va veni, și Care este Mesia. Dacă Ioan era o personalitate de o asemenea pondere în opinia publică a vremii, poate că una din explicațiile prezentării Mântuitorului la el trebuie căutată și în acest fapt. Fiindcă Ioan urma să dea prima mărturie publică despre Iisus Hristos ca unul din Treime, în momentul Botezului. El va mărturisi, precum va spune Sfântul Evanghelist Ioan, că *nu era el lumina, ci că fusese trimis ca să mărturisească despre lumină* (Ioan 1, 8). Un om cu asemenea personalitate ca Ioan putea, prin urmare, să dea o mărturie despre Iisus care să fie luată în considerare. Mărturia era legată în primul rând de faptul că el declara: „Nu sunt eu Mesia". Ba mai mult, L-a recomandat pe Cel adevărat: „Iată, Acesta este". „Iată Mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatele lumii". Cu autoritatea lui, Ioan a dat cel dintâi această mărturie publică înainte de ieșirea Mântuitorului la propovăduire. A dat mărturie și despre ceea ce a văzut în timpul Botezului, anume, despre faptul că Însuși Dumnezeu-Tatăl L-a mărturisit pe Iisus ca Fiu al Său: „Acesta este Fiul Meu cel iubit întru Care bine am voit".

Să ne oprim o clipă. Ce va să zică cuvântul acesta: „Întru care bine am voit”? Multe se pot înţelege. Prin Care voiesc binele oamenilor. Prin Care vreau să-Mi împlinesc planul cel bun, dintru început, şi anunţarea pe care am făcut-o odinioară că voi trimite un Mântuitor. Prin Care Mi-am arătat bunăvoinţa faţă de omenire. Orice exegeză am încerca, toate se vor rândui în jurul cuvântului „bine”. Fiul era mandatarul unei intenţii bune.

În al doilea rând, Botezul este momentul în care, cum am mai spus, pentru prima oară în mod clar S-a revelat Dumnezeu ca Treime. Şi în Vechiul Testament avem probe că Dumnezeu se manifesta ca Treime. De pildă, când a făcut pe primii oameni, ştim din textul Vechiului Testament că „a zis Dumnezeu: Să facem pe om”. N-a zis: „Să fac”. A vorbit despre Sine la plural, ca şi când ar fi fost mai mulţi. Dar nu S-a descoperit totuşi aşa cum se va descoperi acum, la Botez. Tot din Vechiul Testament ştim că, atunci când se zidea turnul Babilonului, a zis Dumnezeu: „Să Ne pogorâm să le amestecăm limbile!” „Să Ne pogorâm”, tot la plural. Şi tot aşa când Dumnezeu crea lumea, autorul Facerii notează că „Duhul lui Dumnezeu se preumbla pe deasupra apelor”. Deci mai exista cineva în afară de Dumnezeu-Tatăl! Aşadar, şi în textele Vechiului Testament erau ascunse în cuvinte Cele trei Persoane ale Sfintei Treimi dar acum, la Botez, Ele Se revelează ca atare: *Duhul lui Dumnezeu în chip de porumb, peste Fiul, despre Care Tatăl din cer spune: Acesta este Fiul Meu cel iubit*. Avem dintr-o dată pe Cei Trei împreună, descoperiţi de asemenea înainte de momentul în care Iisus urma să-şi înceapă propovăduirea, propovăduire în care va vorbi întotdeauna despre Tatăl, va vorbi despre Sine, ca despre Fiul, şi va descoperi pe Duhul Sfânt.

Iată motivul pentru care Mântuitorul a venit la Ioan, la Iordan, ca să se supună practicii Botezului iniţiat de către acesta. Şi-a dat prilejul de a fi descoperit în vederea a ceea ce trebuia să urmeze, adică să aibă o mărturie despre Sine, pentru ca învăţătura Sa să fie primită de oameni ca din partea lui Dumnezeu.

Ioan a avut această convingere că se află în faţa lui Mesia. Totuşi vă veţi pune întrebarea, cei care aţi citit mai de aproape textele Scripturii: De ce, totuşi, la un moment dat, fiind în închisoare, Ioan a trimis pe câţiva din ucenicii săi – căci avea şi el ucenici (Marcu 2, 18; Luca 11, 1) – la Mântuitorul, ca să-L întrebe: *Tu eşti Acela care trebuia să vină, sau pe altul să aşteptăm?* (Matei 11, 3). E de mirare faptul că el, care-L recunoscuse la Botez, trimite totuşi acum, fiind în închisoare, pe ucenicii lui ca să-L întrebe dacă El este cu adevărat Mesia. Mai avea oare nevoie Ioan să-I trimită lui Iisus această întrebare, şi să aştepte de la El un răspuns?

Ioan îşi prevedea fără îndoială sfârşitul pe care-l ştim cu toţii. Nu avea îndoieli. Nu din cauza îndoielilor lui i-a trimis pe ucenicii săi să-L întrebe, ci din cauza îndoielilor lor. El urma să moară. Ei trebuiau să rămână lămuriţi, să ştie ce moştenire le lasă, încotro îi îndrumează. Şi el i-a îndrumat la Iisus. Fiindcă una din marile virtuţi ale lui Ioan, care trebuie neapărat scoasă în evidenţă, căci aceasta îl face cu adevărat mare, este, desigur, tocmai smerenia lui. Se bucura de mare faimă în popor, în momentul în care Iisus era necunoscut încă. Să ne gândim: dacă Ioan ar fi vrut, ar fi putut răspunde la întrebarea: „Tu eşti Mesia?", „Da!" Mai ales că simţea asupra lui un anumit har al lui Dumnezeu care-l conducea în tot ce făcea. Şi poporul l-ar fi luat în serios. Poporul l-ar fi ascultat. Dar el a avut smerenia să spună: „Nu sunt eu!" Ba chiar a spus: *Mie mi se cade să mă micşorez, iar Acela să crească* (Ioan 3, 30). Dar dacă el era în situaţia aceasta, ucenicii lui fără îndoială erau încurcaţi. De aceea Ioan i-a trimis să-L întrebe pe Iisus: „Tu eşti Acela?", ca să audă ei, cu urechile lor, că El este Mesia şi să treacă, am zice noi, din subordonarea spirituală a lui Ioan în subordonarea spirituală a lui Iisus, a Celui care era cu adevărat Mesia.

Ce le-a spus Mântuitorul? *Duceţi-vă şi spuneţi lui Ioan ceea ce vedeţi şi auziţi: orbii văd, ologii umblă, leproşii se curăţă şi surzii aud; morţii învie şi săracilor li se binevesteşte. Şi ferice de cel ce nu se va sminti de Mine* (Matei 11, 4-5). Dar e sigur că Mântuitorul S-a gândit şi la purtătorii mesajului: „Deschideţi-vă şi voi bine ochii şi vedeţi ceea ce se întâmplă şi spuneţi-i lui Ioan nu numai ceea ce vă spun eu, ci spuneţi-i ceea ce vedeţi voi: că orbii văd, că ologii umblă, că suferinzii se vindecă". Or, ce este aceasta altceva decât ceea ce s-a prezis de mai înainte de profeţi? Când se vor întâmpla acestea va fi momentul când se va descoperi Mesia. Cel care le va face va fi Mesia.

Nu mai ştim dacă s-au dus la Ioan să-i transmită acest răspuns, dar în mod sigur ei au înţeles din clipa aceea că se aflau în faţa lui Mesia, că Iisus era Mesia şi că mişcarea lui Ioan se terminase. Din momentul acela începea altă mişcare. Momentul acestor conversaţii marchează despărţirea Vechiului de Noul Testament. Ioan a fost ultimul din Vechiul Testament şi primul din Noul Testament. El a fost Înaintemergătorul, acela care a deschis calea Domnului în ultima clipă (Matei 11, 13). De aceea profetul Maleahi îl numeşte „îngerul legământului" (Maleahi 3, 1); de aceea şi noi îl închipuim în icoane cu aripi, ca pe un înger al lui Dumnezeu.

Este, aşadar, momentul în care se despart cele două legi: Legea veche şi Legea nouă. Trecerea o face Ioan: „Pocăiţi-vă!" Mântuitorul va prelua de

la Ioan acelaşi cuvânt, ca şi cum ar fi preluat o ştafetă. Şi El îşi va începe propovăduirea tot cu: „Pocăiţi-vă, că s-a apropiat Împărăţia cerurilor!"

Mântuitorul l-a preţuit pe Ioan Botezătorul în chip cu totul deosebit. S-a referit la dânsul în multe rânduri şi întotdeauna cu cuvinte bune. De multe ori s-a comparat pe Sine cu Ioan (Matei 11, 18), şi alţii L-au comparat cu Ioan (Matei 16, 14; Marcu 8, 28; Luca 9, 19). Odată însă, a spus despre Ioan câte un cuvânt enigmatic, unul din acele cuvinte pe care Iisus le spunea de obicei în situaţii deosebite, când trebuia să le dea soluţii greu de înţeles pentru ascultători, precum atunci când a zis: *La oameni acestea este cu neputinţă, dar la Dumnezeu toate sunt cu neputinţă*, în legătură cu intrarea bogaţilor în Împărăţia lui Dumnezeu (Matei 19, 26), sau *cei de pe urmă vor fi cei dintâi şi cei dintâi, pe urmă*. De multe ori ucenicii nu înţelegeau spusele Lui (Luca 2, 50; 24, 25). Aşa şi acum a spus despre Ioan Botezătorul: „Adevărul vă spun: dintre cei născuţi din femei, nu s-a ridicat nici unul mai mare decât Ioan Botezătorul". Până aici e limpede. Dar fără nici o altă explicaţie, fără ca s-o ceară contextul discuţiei, Iisus vine cu o întorsătură de frază care trebuie să-i fi pus în încurcătură pe ascultători și pe ucenicii lui Ioan cu care stătea de vorbă și pe care îi lămurea că El e Mesia: *însă cel mai mic întru Împărăţia cerurilor este mai mare decât el* (Matei 11, 11). După ce l-a urcat pe locul cel mai de sus, l-a coborât pe cel mai de jos. Trebuie să mărturisim că aceste cuvinte nu sunt nici pentru noi dintre cele mai uşoare. Numai dacă apelăm la o explicaţie teologică, putem ieşi din impas. Ioan, aparţinând Vechiului Testament, până la Învierea Domnului nu va urca în Paradis. Abia Iisus îi va scoate din iad pe toţi drepţii Vechiului Testament. Iisus descria, așadar, o situaţie de moment. Ioan încă nu era mort, iar El, Iisus, încă nu coborâse la iad. Și-apoi Ioan mai era încă pe pământ, deci nu *Dincolo*. S-ar fi putut ca Iisus să fi avut în vedere şi acest lucru. Mai este şi posibilitatea de a interpreta spusele Sale în sensul că Ioan, oricât de sus este ca făptură omenească, e pe o treaptă mai jos decât cetele îngereşti. Locul lui însă va fi stabilit după Învierea Domnului lângă Iisus, împreună cu Maica Domnului, cum apare în iconografia noastră. Dar să ne întoarcem o clipă şi la prima apreciere a lui Iisus, anume aceea că Ioan era „cel mai mare dintre cei născuţi din femei". *De ce?* Fiindcă profeţi fuseseră şi înaintea lui: Isaia, Ieremia, Iezechiel şi Daniil, apoi cei 12 mici: Osia, Ioil, Amos, Avdie, Iona, Miheia, Naum, Avacum, Sofonie, Agheu, Zaharia şi Maleahi. Aceştia au lăsat opere cu profeţii scrise. Au fost şi alţii, care au scris sau n-au scris, precum Moise, David, Solomon, Ilie, Elisei. Aceştia au profeţit despre Mesia, pe când Ioan *L-a arătat cu degetul*. Iată-L! Acesta este! El L-a iden-

tificat pe Cel despre Care profeţii doar vorbiseră, văzându-L cu ochii Duhului. Ioan este Marele martor!

Botezul lui Ioan era un botez cu apă, al unei curăţiri exterioare. Dar el anunţa: *Vine după mine Cel ce vă va boteza cu Duh Sfânt şi cu foc* (Matei 3, 11).

Ce va fi înţeles Ioan când a zis că „Cel ce vine după el, Mesia, va boteza cu foc"? Ca să înţelegem ce avea în vedere Ioan, trebuie să ne ducem la un moment care va veni mai târziu, şi anume la Pogorârea Duhului Sfânt, când Duhul va pogorî peste Apostoli „în chip de limbi ca de foc". Ioan explica astfel Botezul prin Duhul Sfânt, care va începe prin Pogorârea Sa sub chipul limbilor ca de foc, moment care va marca începutul Bisericii creştine, prin predica Apostolilor schimbaţi prin acel Botez, dăruiţi cu darul vorbirii de limbi străine şi cu puteri pe care înainte nu le aveau. Cu acest nou botez îi va trimite Iisus pe Apostoli să boteze toate neamurile (Matei 28, 19). Începea, aşadar, epoca unui nou botez. Dacă al lui Ioan fusese *al pocăinţei*, acesta va fi *al iertării de păcate*. Acesta este Botezul creştin. Botezul „cu foc" e o metaforă care vrea să spună că e ca focul care arde tot, desfiinţează ceea ce a fost înainte şi în loc naşte o fiinţă nouă. Cel botezat cu Duh Sfânt şi cu foc intră sub paza Sfintei Treimi, înfiat de Sfânta Treime.

Aş vrea să mai remarc încă un lucru în legătură cu aceasta. Ioan Botezătorul se descoperă încă o dată ca o punte de trecere dintre Vechiul şi Noul Testament. De altfel, Iisus dă El Însuşi mărturie despre Ioan ca perete despărţitor dintre cele două Testamente, când zice că *până la Ioan au prorocit toţi prorocii şi Legea* (Matei 11, 13). Mântuitorul le-a zis Apostolilor: „Botezaţi toate neamurile", nu numai pe fiii lui Israel. Deci se termina cu rolul poporului ales. Poporul ales îşi împlinise misiunea, aceea de a-l naşte pe Mesia. Se termina cu Legea Veche. Mesia este acum nu numai al poporului ales, ci al tuturor popoarelor. Dar acelaşi lucru îl spusese, prin alte cuvinte, şi Ioan Botezătorul atunci când, adresându-se fariseilor şi cărturarilor, le spusese: „Pui de vipere, Dumnezeu dacă vrea şi din pietrele acestea poate face fii ai lui Avraam". Anunţând acest lucru, însemna că faptul de a fi fiu al lui Avraam nu mai asigura mântuirea şi alegerea de către Dumnezeu. Faptele bune deveneau măsura mântuirii pentru oricine, indiferent al cui fiu era. Ceea ce spusese Ioan era egal cu ceea ce va spune Mântuitorul: „Învăţaţi şi botezaţi toate neamurile". Suntem în faţa descoperirii, prin aceste cuvinte, a universalismului învăţăturii Mântuitorului. Mesia nu mai era al unui singur popor, ci era al tuturor neamurilor. De aceea pe Apostoli îi şi trimite la toate neamurile.

Acesta este prin urmare tâlcul Botezului Domnului. Recapitulând, în câteva scurte cuvinte, vom spune că a fost momentul în care Mântuitorul

e descoperit public ca Fiu al lui Dumnezeu, şi acesta a fost rolul lui Ioan Botezătorul. Să-L descopere ca atare înainte de plecarea la propovăduire. În al doilea rând, să descopere pe Dumnezeu Cel întreit: Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt. În al treilea rând, să descopere că nu era de ajuns să te numeşti într-un fel, să fii fiu al lui Avraam sau, după aceea, să te numeşti creştin, să te declari creştin, ci că trebuie să se vadă aceasta din faptele tale. Nu e suficient certificatul de botez. Acesta nu te mântuieşte. Acesta îşi dă posibilitatea să intri pe calea mântuirii. Îţi deschide porţile mântuirii. Acesta este Botezul pe care l-a instituit Mântuitorul, preluându-l de la Ioan şi transformându-l în al Său, prin Duhul Sfânt, în numele Sfintei Treimi, tot la Botezul Domnului descoperită.

Prin Botez se intră în creştinism. Prin Botez se deschide o poartă, poarta Împărăţiei cerurilor, care a fost închisă după izgonirea din rai a protopărinţilor Adam şi Eva. Botezul aduce iertarea de păcatul originar moştenit de toţi urmaşii lui Adam şi ai Evei. Jertfa pe cruce a Mântuitorului ne-a adus acest dar al iertării.

Botezul este Taina cea mare, cea dintâi, că Îl acceptăm pe Iisus Hristos ca Mesia, că Îl acceptăm pe Dumnezeu în Sfânta Treime. Botezul este în viaţa noastră creştină evenimentul cel mai important. Este momentul intrării noastre în familia lui Dumnezeu, momentul în care acceptăm să fim şi ne declarăm fii ai lui Dumnezeu. De aceea şi este Taina cea mai importantă. Este Taina cea dintâi care se administrează oricui vrea să intre în Împărăţia lui Dumnezeu. Este Taina care nu se repetă niciodată. Odată intrat, eşti bun intrat. De atunci înainte urmează să confirmi intrarea prin faptele cele bune. Trebuie să ne reînnoim declaraţia de la Botez prin faptele noastre de fiecare zi.

La Botez fiecare din noi are un naş. N-aş vrea să închei cuvântul acesta, pentru ca să ieşim şi din acest punct de vedere folosiţi de pe urma acestei Sărbători, fără să accentuez rolul, şi rostul, şi răspunderea mare pe care o au naşii la Botezul unui copil. Naşul devine părinte spiritual al copilului şi are datoria ca toată viaţa să-l îndrumeze ca un părinte sufletesc pe calea adevărului, pe calea ascultării de Dumnezeu. De aceea şi sunt oprite căsătoriile între rudeniile spirituale. Atât de puternică este legătura care se creează între naşi şi fini! Acelaşi lucru se întâmplă şi la Cununie. Sunt oprite căsătoriile până la un anumit grad, din motive de rudenie spirituală. De aceea fiecare martor la intrarea cuiva în creştinism să ştie că poartă răspunderea dezvoltării lui spirituale, în viaţa pe care o va duce după aceea.

Momentul Botezului Domnului este momentul în care ne aducem aminte că trebuie să ne curăţim în permanenţă sufletul prin Tainele Bisericii,

administrate de preoţi care au menirea să-i treacă pe credincioşi mereu prin „baia naşterii celei de-a doua". Biserica a rânduit amintirea Botezului Domnului tocmai pentru ca să ne ajute să ne reînnoim hotărârea de a ne curăţi permanent interiorul casei noastre, al trupului nostru şi al sufletului nostru, în aşa fel încât să fim gata oricând să auzim chemarea Domnului: „Intră întru bucuria Tatălui".

Venind Iisus să se boteze în Iordan, ne spun cântările bisericeşti de azi, „s-au sfinţit apele". Apa Iordanului şi toate apele. De aceea şi noi sfinţim apa astăzi, în numele şi cu puterea Sfintei Treimi, şi *aghiazma* aceasta capătă puteri sfinţitoare. De aceea creştinii „se sfinţesc gustând dintr-însa", şi o păstrează tot anul, până la sărbătoarea următoare, bând din ea în sărbători, sau unii în fiecare dimineaţă, şi se ştie că apa aceasta nu se strică.

De aceea, preoţii umblă cu „Boboteaza", stropind cu apa sfinţită casele şi pe creştini. Prin Botez, Domnul a sfinţit materia, şi noi readucem această sfinţire în toate casele, aducând cu ea binecuvântarea Iordanului. Materia sfinţită sfinţeşte materia peste care, prin stropire, împrăştie harul lui Dumnezeu.

GĂTIŢI CALEA DOMNULUI[1]

Iată-ne şi la sfârşitul ciclului de sărbători din această parte a anului, care începe cu Naşterea Domnului și se încheie astăzi cu evenimentul Botezului Domnului. Aş vrea să ne oprim câteva momente împreună şi să încercăm să devenim contemporanii evenimentului. Să vedem: Cum a fost? De ce a fost Botezul Domnului? Ce semnificație a avut pentru cei de atunci? Ce semnificaţie are pentru noi, cei de astăzi?

Botezul Domnului e legat de o mare personalitate a vremii. Iar această mare personalitate a vremii, despre care Mântuitorul spusese că nu s-a născut cineva mai mare, nu a fost altul decât ultimul profet din Vechiul Testament, și primul profet din Noul Testament, Ioan Botezătorul. În ceea ce privește vocația și activitatea profetică, Sfântul Ioan Botezătorul se află pe culmea dintre cele două Testamente. Şi nu numai atât. El a jucat un rol foarte important în pregătirea trecerii de la Testamentul Vechi, de la Legământul Vechi încheiat de Dumnezeu prin Moise, cu evreii, la Testamentul Nou, la ceea ce numim noi Legământul nou, Legământul pe care L-a încheiat Dumnezeu cu toți oamenii, prin Iisus Hristos. Ioan a avut un rol foarte important, un rol determinant pentru marcarea evenimentului trecerii de la vechi la nou.

Era un om aspru. Locuia în pustia din părțile Iordanului, acolo unde cu greu creşte firul de iarbă, unde nu trăiau decât şerpi, vipere, lei şi alte animale ale pustiului. Era un ținut neprimitor, arid, de aceea şi Evanghelistul ne spune că Ioan se hrănea cu lăcuste și miere sălbatică şi umbla îmbrăcat într-o piele de animal, într-un cojoc, pe înțelesul nostru de astăzi. Era un om în aparenţă aspru. Şi o să vedem îndată de ce zic numai *în aparenţă* aspru, fiindcă era mai ales aspru cu sine. Era aspru şi cu ceilalţi, dar nu lipsit de înţelegere. Nu lipsit de măsură. Nu lipsit de echilibru. Era însă dedicat trup şi suflet misiunii lui.

Își obţinuse credibilitatea în mijlocul poporului în primul rând prin viaţa lui austeră, prin faptul că trăia în conformitate cu ceea ce predica. Aşa

[1] Predica la Bobotează, în Catedrala din Sibiu, în anul 1988.

ceva atrage întotdeauna. Poporul se duce întotdeauna după cei pe care îi descoperă că sunt autentici, ca nu sunt impostori, că nu sunt oameni care să-şi atribuie ceea ce nu au, care spun ceea ce nu cred, care nu fac ceea ce propovăduiesc, sau propovăduiesc ceea ce nu fac. Poporul simte acest lucru şi în Ioan Botezătorul simţise pe omul adevărat: pe omul a cărui faptă se conforma gândului, învăţăturii şi credinţei lui. De aceea poporul îl urma, venea la el.

E foarte interesantă această observaţie pe care vreau s-o fac acum: *Nu el umbla după popor*. El stătea acolo în pustie, pe malul Iordanului, într-un ţinut care se chema Betabara, dincolo de Iordan. Poporul venea la el. Fără îndoială una din calităţile şi unul din motivele pentru care poporul, cum spun toţi Evangheliştii, îl urma, era pentru că simţea în el un instrument al revelaţiei lui Dumnezeu, un profet, unul care comunica oamenilor ce aşteaptă Dumnezeu de la ei. Despre Ioan Botezătorul vorbesc toţi Evangheliştii. Îi dau datele personale spunând în timpul cărui rege al Iudeii, în timpul cărui Împărat de la Roma a trăit, deci îl fixează istoric, ca pe un personaj istoric de care nimeni să nu se îndoiască.

Un profet este un om care transmite voia lui Dumnezeu, dar, în acelaşi timp, vede şi ceva mai mult decât în prezent. Vede şi în viitor. Ioan va face dovada de altfel că era un văzător în viitor, prin faptul că Îl va identifica pe Mesia în Iisus. De altfel era o atât de mare personalitate, încât credincioşii vremii şi cei care, nu ca în vremea noastră, ci mult mai mult decât în vremea noastră, cunoşteau Scriptura, bănuiau că el este Mesia, Cel care urma să vină. Foarte mulţi l-au şi întrebat: „Nu cumva tu eşti Mesia cel care trebuie să vină, Cel anunţat de proroci? El a spus: Nu. Nu sunt eu Mesia. Eu sunt cel despre care s-a vorbit cu sute de ani înainte profetul Isaia". *Eu sunt glasul celui ce strigă în pustie: Gătiţi calea Domnului, drepte faceţi cărările Lui* (Matei 3, 3; Marcu 1, 3; Luca 3, 4; Ioan 1, 23). Într-adevăr, aşa prorocise despre El profetul Isaia în capitolul 40, 3.

Ne vom începe meditaţia noastră de astăzi chiar cu aceste cuvinte, pentru că ele ascund multe lucruri şi, deşi gândim că ar putea fi foarte uşor de înţeles, dacă vom adânci înţelesurile lor, vom vedea că nu e chiar atât de uşor de răspuns la întrebarea: Ce înţelegea profetul Isaia şi ce înţelegea Ioan Botezătorul prin acest: „Gătiţi calea Domnului, drepte faceţi cărările Lui"?

Să fi fost oare vorba de o cale, de un drum? Să iasă să-I pregătească un drum, cu lopeţi şi cazmale, cu târnăcoape, sau să se pregătească să aşeze în calea Lui covoare? Fără îndoială că nu era vorba de aşa ceva. Dar atunci ce va fi înţeles profetul prin acest: „Gătiţi calea Domnului, drepte faceţi cărările Lui"?

Ioan Botezătorul folosește o metaforă, tinzând să lămurească acest: „Gătiți calea Domnului". Zice: *Orice vale se va umple, orice munte și orice deal se va pleca, căile cele strâmbe se vor face drepte și cele colțuroase, drumuri netede* (Luca 3, 5). Ce va fi înțeles profetul prin această netezire, dacă nu era vorba de o netezire materială, de pregătirea unei căi materiale?

E simplu. Nici profetul cel vechi, Isaia, nici cel nou, Ioan, n-au înțeles decât să pregătească calea Domnului în sufletele oamenilor. Gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui în sufletele voastre, în așa fel încât să poată intra, să poată pătrunde pe calea aceasta până în adâncurile cele mai adânci ale sufletelor voastre! Pe Ioan Botezătorul aș îndrăzni să-l numesc *primul mare teolog al Noului Testament*. Fiindcă într-adevăr, în intenția lui de a găti calea Domnului, el este cel dintâi care teoretizează, care teologhisește, care face teologie, care spune cum trebuie gătită calea Domnului și emite principiile pe care Iisus mai târziu, în activitatea Sa de propovăduire, le va dezvolta. Dar el este cel dintâi care le emite, tocmai fiindcă este Înaintemergătorul Domnului, venit să gătească venirea Domnului și calea să I-o netezească. Își începe propovăduirea printr-un cuvânt simplu, pe care îl repeta iară și iară: „Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția cerurilor". Iată primul principiu al lui Ioan Botezătorul în pregătirea căii Domnului: „Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția Domnului". Vine Mesia, cu alte cuvinte. În vederea acestei pregătiri el instituise botezul său cu apă, înainte de care făcea și mărturisirea păcatelor. În felul acesta preînchipuia dintru început una din cele șapte Taine, pe care le va institui Mântuitorul, *Taina pocăinței prin mărturisire*. E un element de învățătură, și de învățătură foarte solidă, pe care Mântuitorul o va relua, o va dezvolta, îi va da consistența ultimă și definitivă. Iată cum Ioan, prin cuvintele lui, Îi pregătea calea. După aceea trece la alt element, pe care îl găsim în Evangheliile lui Matei și Marcu, o altă premisă a propovăduirii Domnului.

Spune: „Faceți roade vrednice de pocăință". Deci, celor care veneau la el să se boteze, le cerea o mărturisire a păcatelor, le cerea căință pentru faptele lor rele, dar le mai cerea ceva în plus: să arate prin faptă că fac pocăință și o pocăință adevărată. Așadar: *Faceți roade vrednice de pocăință. Căci iată securea este la rădăcina pomului și pe tot pomul care nu face roadă îl va tăia și îl va arunca în foc.*

Metaforă la îndemâna tuturor ascultătorilor. Și a celor mai simpli: pomi, lemne, secure, foc. Cine să nu le înțeleagă?

E lesne de observat că Sfântul Ioan Botezătorul pune aici temeiurile învățăturii în mântuirea prin credință și faptele bune. De aceea sunt de neînțeles acei creștini care, prin alte case decât în Biserici, încearcă să nege rolul fap-

telor bune pentru mântuire. Sfântul Ioan Botezătorul spune clar, încă înainte de Mântuitorul, când Îi pregătea calea: *Faceți roade vrednice de pocăință.* Iar celor care veneau la dânsul, crezând că se îndreptează în fața lui Dumnezeu prin simpla venire și prin simpla botezare, fără să-și schimbe inima, deci fără să gătească în ei calea Domnului, le spunea: *Pui de vipere, cine v-a spus să fugiți de mânia care vă așteaptă?* (Luca 3, 7). Pe cine credeți voi că înșelați, venind doar pentru actul exterior al botezului? Actul exterior al botezului nu are nici o valoare, dacă nu schimbă ceva în inima voastră, dacă nu înnoiește, dacă nu vă face oameni noi, renăscuți în duh, lucrători de fapte bune!

Își luase metafora puilor de viperă, fără îndoială, din pustia în care trăia. Viperele se ascund de obicei în dosul plantelor, ca să te poată mușca fără să poată fi văzute. Așa și unii dintre fariseii și cărturarii care veneau acolo mai mult pentru actul ritual, exterior, credeau că prin actul ritual, exterior, pot mușca din mântuire. Unii din ei mai veneau, tot ca niște vipere ascunse, ca să-l spioneze pe proroc, și după aceea să se ducă și să-l reclame la mai-marii Templului. Oare nu ne aduc aminte cuvintele acestea de ceea ce va spune Mântuitorul mai târziu: *Nu tot cel ce zice: Doamne, Doamne, va intra în Împărăția lui Dumnezeu, ci cel ce face voia Tatălui Meu* (Matei 7, 21)?

A face voia Tatălui înseamnă a face fapte bune. Toată fapta cea bună e plăcută lui Dumnezeu.

Un om înstărit avea trei fii. Simțind că i se apropie ceasul din urmă, îi chemă la el și le spuse:

– Zilele omului sunt numărate și în curând îmi va veni și mie sorocul. Am hotărât într-un testament ca toate bunurile care vor rămâne după mine să le împărțiți în părți egale între voi. Mai am însă un lucru de mare preț pe care nu-l pot împărți. E o moștenire din strămoși, o piatră scumpă. Mergeți în lume și petreceți un an de zile, după care să vă întoarceți și să-mi spuneți ce faptă bună ați făcut fiecare dintre voi. Aceluia care va fi făcut fapta cea mai bună, îi voi da piatra cea scumpă.

Au plecat și s-au întors după un an. Din toate faptele bune ce făcuseră, și-au ales-o fiecare pe cea mai bună și au povestit-o tatălui lor.

Povesti cel mai mare:

– Pe unde am umblat eu, mi-am făcut un foarte bun prieten. Printr-o întâmplare oarecare a fost rănit de moarte și, înainte de a muri, mi-a încredințat o foarte mare sumă de bani ca s-o dau rudelor sale. Nimeni n-a fost de față când mi-a dat banii. I-aș fi putut reține pentru mine. N-ar fi știut nimeni, niciodată. Eu însă i-am dat îndeplinit dorința și am predat toți banii rudelor sale.

Povesti şi cel de-al doilea:

– Într-o seară, pe când mă întorceam la casa unde găzduiam, am fost martor la o scenă deznădăjduită. Ardea o casă şi pe acoperişul ei se refugiase un copilaş. Nimeni nu îndrăznea să-şi rişte viaţa ca să-l salveze. Atunci eu m-am aruncat în flăcări şi am reuşit, cu preţul multor arsuri, să aduc jos copilul şi să-l predau nevătămat părinţilor.

Veni şi rândul celui de-al treilea:

– Pe unde am nimerit eu, am dat peste un om foarte rău şi răzbunător. Mă aflam în societatea lui şi căuta în tot timpul să-mi facă rău, să mă piardă. M-am ferit cât am putut şi am reuşit să scap. Iată însă că, într-o zi, plimbându-mă eu pe malul mării, printre stânci, văd pe cineva care, dormind, alunecase în somn pe buza unei prăpăstii. Era chiar duşmanul meu. Fără să pierd nici o clipă, am alergat, l-am trezit şi l-am ajutat să se tragă înapoi, în afara primejdiei.

Cei trei fii aşteptau acum judecata tatălui lor. Fiecăruia i se părea că fapta lui fusese cea mai bună. Câştigaseră acum multă aşezare sufletească şi nu-i mai interesa acum piatra cea scumpă, cât părerea tatălui lor despre ceea ce făcuseră. Tatăl îi chemă pe rând la dânsul şi fiecăruia îi dădu câte o piatră scumpă, spunându-le:

– Tu ai făcut fapta cea mai bună. Mergi şi nu te lăuda. Să nu ştie ceilalţi doi că te-am preferat pe tine!

Toate faptele bune sunt şi înaintea lui Dumnezeu „cele mai bune”!

Iată încă un aspect al felului cum Ioan pregătea calea învăţăturilor de mai târziu ale lui Iisus. Le mai spunea fariseilor şi cărturarilor: *Credeţi cumva că dacă sunteţi fiii lui Avraam, şi faceţi parte din poporul ales, din motivul acesta vă va da Dumnezeu vreun har, vreo graţie, vreo consideraţie specială?* Nu. Faptul de a fi fiul unui anume popor nu conferă nici un har special. *Dumnezeu poate face fii ai lui Avraam şi din pietrele acestea. Fii ai lui Avraam sunt toţi cei care fac voia lui Dumnezeu.* E uşor să vedem în aceste cuvinte şi viitoarea învăţătură a Mântuitorului *despre universalismul învăţăturii Sale*, care se va adresa către toate popoarele, nu numai către poporul evreu.

Prin aceasta Ioan Botezătorul sugera că Legământul cel vechi, care se făcuse numai cu poporul evreu, va fi urmat de Legământul cu toate popoarele. *Eu am venit*, va zice Mântuitorul, *ca lumea viaţă să aibă* (Ioan 10, 10). Lumea, toată lumea, nu numai un singur popor. Iată cum, şi în această privinţă, Ioan Botezătorul pregătea calea învăţăturii Domnului.

Evanghelistul Luca face însă, în expunerea sa din amintirile pe care le avea el, un pas ceva mai departe. Când au văzut mulţimile, spune el, că

Ioan punea problema schimbării interioare, deci depăşirea stadiului actului formal, al botezului formal, au venit la Ioan şi i-au pus întrebarea esenţială: *Atunci ce trebuie să facem?* (Luca 3, 10). E foarte interesant. Stând şi meditând asupra acestei întrebări, asupra categoriilor de oameni care i-au pus-o, şi asupra răspunsurilor lui Ioan, vedem că el, în mod sigur fără o pregătire anume, dinainte, dă răspuns la trei întrebări esenţiale. Cea dintâi: Cum să ne purtăm în viaţa de toate zilele, cum să ne trăim viaţa în lume, în societate? La această întrebare, Ioan Botezătorul răspunde aşa: cel care are două haine să dea una celui ce nu are. Tot aşa faceţi şi cu hrana voastră: cel care are să dea celui ce nu are.

Spuneam la început că Ioan Botezătorul era un profet doar de aparenţă gravă şi radicală. Iată că în acest răspuns e foarte ponderat. Nu recomandă o revoluţie socială, ci o ordine de echilibrare socială, de foarte mare bun-simţ. Cere ca oamenii să se simtă fraţi şi egali între ei, şi să-şi împartă între ei bunurile, în aşa fel încât să aibă toţi ceea ce le trebuie, iar cel care are mai mult să dea celui care nu are.

În al doilea rând, Evanghelistul Luca ne relatează cum a venit la el un vameş şi a întrebat: *Dar eu ce trebuie să fac?* Ne-am fi aşteptat ca Ioan să-i dea un răspuns aspru. Ioan îi dă un răspuns foarte echilibrat: Toţi avem datorii către societatea care ne organizează viaţa. Eşti îndreptăţit să exişti şi tu, vameşule. Dar cu o condiţie: să nu-ţi depăşeşti atribuţiile. Să nu ceri mai mult decât se cuvine. Să ceri vamă legală. Pentru că ce erau vameşii? Erau cei care strângeau impozitele şi taxau traficul de mărfuri. Ţara Sfântă era în vremea aceea un teritoriu de trecere, un teritoriu de drumuri comerciale. Dinspre nord, dinspre Siria, către sud, către Egipt. Iar vameşii încasau taxele. Ioan Botezătorul nu spune: Voi să dispăreţi. Profesiunea aceasta este împotriva legilor dumnezeieşti. Nu. Ioan nu spune aşa. Ci spune: existaţi, pentru că societatea trebuie să fie organizată ca să poată trăi, dar faceţi-vă datoria. Nu cereţi mai mult decât trebuie.

Aş face acum o paranteză. Noi nu suntem vameşi, dar oare cu adevărat nu suntem? Ia să facem, aşa, un mic examen de conştiinţă, fiecare. Am fost vreodată puşi în situaţia, de pildă, de a vinde ceva? N-am avut tendinţa să cerem mai mult decât făcea ceea ce vindeam? Or, aceasta e cam la fel cu ceea ce făceau vameşii, care cereau mai mult. N-am dorit, pentru o slujbă pe care o facem să fim plătiţi mai mult decât valoarea ei? Toţi suntem egoişti şi facem astfel de lucruri, aşa încât apelul lui Ioan Botezătorul, adresat vameşilor din vremea aceea, trebuie să-l luăm în sinea noastră ca pe un apel adresat şi nouă, celor de azi, pentru că şi noi, în felul nostru, în multe din relaţiile din viaţa noastră, ne purtăm ca nişte vameşi care vrem mai

mult decât ni se cuvine. În fond asta cerea Ioan Botezătorul vameşilor: Nu cereţi mai mult decât vi se cuvine!

Cea de a treia categorie care a venit la Ioan Botezătorul ca să-l întrebe erau ostaşii: *Dar noi ce trebuie să facem? Noi putem exista? Existenţa noastră e bine văzută de Dumnezeu?* Trebuie să ne gândim că ostaşii puteau să nu fie evrei. Puteau să fie romani. Auzind şi ei de Ioan Botezătorul, de faima care i se dusese peste dealuri şi văi, peste oraşe şi sate, au venit şi ei, l-au întrebat şi ei ce au de făcut. Ioan le-a vorbit cu acelaşi echilibru: Nu e nevoie să vă faceţi probleme. Sunteţi îndreptăţiţi să existaţi, pentru că societatea are nevoie de ordine, şi are nevoie de cineva care să apere ordinea. Puteţi exista, dar cu o condiţie: să fiţi oameni oneşti. Să nu asupriţi pe nimeni, abuzând de puterea pe care v-o dă sabia. Să nu închideţi pe nimeni pe nedrept. Să nu cereţi de la nimeni plată, mai mult decât solda care vi se cuvine. Şi dacă faceţi aşa, sunteţi în ordine. Iată cu cât bun-simţ a răspuns Ioan acestor categorii de cetăţeni, care sunt tot atâtea categorii ale vieţii din orice societate. Prin răspunsurile sale, încă o dată, Ioan nu făcea altceva decât gătea calea Domnului. Netezea calea spre învăţăturile pe care urma să le proclame şi Iisus ca Dumnezeu.

Trebuie să remarcăm un lucru. Să nu ne scape din vedere smerenia lui Ioan Botezătorul. Pe lângă echilibrul de care vorbeam, trebuie să nu ne scape din vedere modestia lui. Un om slab de înger, dotat intelectual, cum era el, dotat şi cu un anumit simţ deosebit, instrument al harului dumnezeiesc, ar fi putut foarte uşor să cadă în tentaţia de a răspunde la întrebarea: „Tu eşti Mesia?" cu „Da, eu sunt". Ioan Botezătorul n-a avut nici o clipă tentaţia de a răspunde: „Eu sunt". Dimpotrivă, a răspuns: „Nu, eu sunt doar cel ce pregăteşte calea Celui ce va să vină".

Şi acum începe o altfel de pregătire. Până acum am văzut o pregătire legată de viaţa practică, de viaţa socială a oamenilor. Acum începe o pregătire teologică a oamenilor. Le spune în primul rând: „Nu sunt eu. Vine după mine Cel ce este mai mare decât mine, fiindcă mai înainte de mine a fost". Foarte interesantă alcătuire de cuvinte şi foarte interesant înţelesul care stă în dosul acestei alcătuiri de cuvinte, pentru că, în momentul în care el spune: „Vine după mine Cel ce este mai înainte decât mine, pentru că înainte de mine a fost", el nu face altceva decât descoperă *veşnicia Celui ce avea să vină*. Or, veşnic nu este decât Dumnezeu. Iată cum pune o primă premisă teologică despre Cel Căruia Îi pregătea calea. Şi după aceasta urmează şocul cel mare. Şocul cel mare se petrece a doua zi după ce Ioan ţinuse acest discurs, această cuvântare teologică, a doua zi când, de undeva, de pe o colină, apare Iisus venind către mulţimile pe care Ioan le boteza în Ior-

dan. Ioan îşi întrerupe cuvântarea, îşi întrerupe acţiunea de propovăduire, şi zice: „Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatele lumii".

Va să zică după ce le spusese că există Cineva pe care voi nu-L cunoaşteţi, de data aceasta Îl identifică: „Iată-L, Acesta este". Dar în momentul când spune: „Iată-L", mai adaugă: „Mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatele lumii". Găsim în aceste cuvinte concentrată întreaga învăţătură teologică referitoare la venirea Mântuitorului ca răscumpărător prin jertfa Sa. Ioan Botezătorul întrebuinţează această metaforă, numindu-l pe Iisus: „Mielul lui Dumnezeu". Ce este mielul? Ştiţi că noi, creştinii, în istorie, adesea L-am imaginat pe Mântuitorul ca pe un miel. Era mielul pascal, cel care era la evrei animalul de jertfă prin excelenţă. Ioan Botezătorul întrebuinţează deci această metaforă: „Iată Mielul lui Dumnezeu". „Iată-L pe Cel care se va jertfi pentru păcatele oamenilor". În clipa aceea Iisus se apropie de Iordan, vine aproape de Ioan şi Ioan, prin descoperire dumnezeiască, Îl recunoaşte. Iisus se apropie de el şi se aşază în rândul celor care urmau să se boteze de la Ioan.

În momentul acela Ioan i se adresează: „Cum vii Tu să te botezi de la Mine, când eu ar trebui să mă botez de Tine?" O întrebare firească. Nu putea să nu pună o astfel de întrebare, după ce Îl recunoscuse.

Ioan va fi fost foarte emoţionat, va fi fost chiar speriat de această întâlnire şi de această cerere a lui Iisus. Fiul lui Dumnezeu să vină să fie botezat de el! Mântuitorul însă nu vrea să dea naştere unei discuţii pe tema aceasta. Nu lucrul acesta era cel mai important. Lucrul cel mai important era ceea ce urma să se întâmple, şi pentru care venise de fapt la Ioan. Îi spune: „Lasă acum", ca şi când i-ar fi spus: N-avem timp. Şi nu e cazul să discutăm acum despre aceste lucruri, între Mine şi tine. Ţie ţi s-a descoperit de Sus despre Mine. Ţine asta pentru tine. Tu fă acuma ceea ce trebuie să fie făcut. – Adică ce? – Adică Eu să fiu botezat de tine!

Şi atunci Ioan s-a supus. El nu putea face altceva, decât să se supună Celui despre care spusese „că e mai mare decât el, pentru că mai înainte de el a fost". L-a botezat pe Iisus Care a intrat în apele Iordanului, şi atunci s-a întâmplat faptul pentru care Iisus venise de fapt să se boteze de la Ioan. Ioan a văzut cerurile deschise. Duhul lui Dumnezeu a coborât asupra lui Iisus în chip de porumbel, iar un glas din Cer s-a auzit: „Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru Care bine am voit". Această apariţie, aceste cuvinte şi prezenţa lui Iisus în Iordan nu sunt decât descoperirea expresă, în felul acesta, a Sfintei Treimi. Fiul era în apă, Duhul Sfânt S-a pogorât asupra lui. Duhul Sfânt întotdeauna a apărut în diferite forme, pentru ca noi să-L înţelegem. Sub formă de limbi de foc va apărea la Cincizecime. În Ve-

chiul Testament Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor. De data aceasta a apărut sub chip de porumbel. Deasupra era Tatăl care vorbea de Sus. Ne aflăm în momentul descoperirii lui Dumnezeu în Treime.

Şi acum răspundem la întrebarea: Pentru ce a venit Iisus să se boteze de la Ioan? Primul motiv: pentru ca acum, cu acest prilej, să se facă descoperirea Sfintei Treimi. Al doilea, tot atât de important, era ca Ioan, cu popularitatea lui, cu ponderea lui în opinia publică a vremii, să-L acrediteze pe Iisus ca Fiu al lui Dumnezeu şi ca trimis de Sus.

În iconomia lui Dumnezeu, venirea lui Iisus la Botez trebuia să însemne momentul începutului propovăduirii Sale pământeşti. Fiindcă Botezul este prima Sa ieşire în public. Ioan cu popularitatea sa Îi acreditează dumnezeirea, mesianitatea şi misiunea.

De aceea a trebuit să vină Iisus să se boteze de la Ioan.

Îndată după aceea Iisus a şi început să-şi organizeze misiunea. Andrei, cel dintâi chemat, cum e numit Apostolul nostru, al românilor, era unul dintre ucenicii lui Ioan. Andrei a asistat la toată scena. Şi-a dat seama, auzindu-l pe Ioan şi văzând toate cele întâmplate, că se află în faţa unui eveniment extraordinar. S-a dus de îndată şi i-a comunicat aceasta fratelui său, Petru, care a devenit şi el apostol. Cel de-al doilea. Îndată după aceea Iisus l-a întâlnit pe Filip, şi Filip a venit îndată după El, iar Filip, la rândul lui, l-a găsit pe Natanail.

Să observăm şi acest lucru, foarte interesant: nu pe toţi i-a chemat Iisus direct. S-au chemat unii pe alţii, aşa cum şi noi suntem îndrumaţi să ne chemăm pe alţii. Aşa cum şi harul preoţiei, al apostoliei din vremea noastră, se transmite de la unii la alţii, de la episcopi la episcopi, până la cel din urmă preot şi diacon.

Cu acest moment, deci imediat după Botez, Iisus îşi începe marea lui operă de propovăduire pământească, aceea despre care toţi ştim că s-a desfăşurat prin cuvântările Lui minunate, prin minunile pe care le-a făcut, sfârşindu-se prin marea Lui minune, prin Învierea Sa din morţi.

Ioan Botezătorul, în clipa aceasta, îşi sfârşise misiunea. A avut parte de un sfârşit tragic. Pentru că, precum am spus, în cele morale era de neînduplecat. S-a dus la Irod şi i-a reproşat că trăieşte în imoralitate, fiindcă trăia cu soţia fratelui său Filip, care în acelaşi timp îi era şi nepoată, fiindcă era fiica lui Aristobul, fratele său. Ioan i-a reproşat incestul. Irodiada nu l-a iertat. L-a capacitat pe Irod să-l omoare. În urma unui dans al fiicei ei, Salomeea, din neprevedere, i-a promis orice ar cere. Şi fata, sfătuită de Irodiada, a cerut capul lui Ioan. A trebuit să se ţină de cuvânt, deşi Irod n-ar fi

vrut să-l omoare. Se zice chiar că Irod ținea la el și că ar fi avut cu el niște convorbiri care l-au impresionat.

Din faptul că Irodiada a putut pune la cale omorârea lui Ioan, e lesne de înțeles că profetul avea o mare autoritate și că era de temut. În iconografia noastră ortodoxă, el e închipuit și cu capul pe o tipsie, adus în fața lui Irod.

Dar Ioan își terminase misiunea. Ba mai mult: Am putea zice că acele cuvinte de la care am pornit la început, și anume: „Gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui", Ioan le-a împlinit, sugerând în cele din urmă, prin sfârșitul lui tragic, însuși sfârșitul Mântuitorului Iisus, Care, și El, va sfârși tragic pe cruce, biruind apoi moartea prin Înviere.

Iată o încercare de tâlcuire a evenimentului pe care Sfânta noastră Biserică îl sărbătorește astăzi: Botezul Domnului. Iată de ce a trebuit să se boteze Mântuitorul de la Ioan. Iată sensul acestui botez. Înțelegem acum, așa cum spusese Mântuitorul Hristos, că toate trebuiau să se întâmple. Cu prilejul acestei zile, în toate bisericile ortodoxe din lume, astăzi se face binecuvântarea apei, pentru că e ca și cum am readuce aici, am face contemporan cu noi Iordanul, am face contemporan cu noi evenimentul Botezului, și ne-am împărtăși din apa în care s-a botezat Mântuitorul Iisus. De aceea toate apele astăzi se binecuvântează și sunt socotite ape ale Iordanului. De aceea noi toți, în chip de smerenie, și în chip de laudă a lui Dumnezeu, și în chip de amintire a evenimentului Botezului, socotim că, cu adevărat, în apa aceasta binecuvântată aducem în mijlocul nostru apele Iordanului, care ne sfințesc viața; apele acelea care, în fapt, chiar după principiile științei, nu s-au pierdut niciodată. Fiecare picătură de apă este o picătură din marea apă a pământului. „Nimic nu se pierde", a spus un mare savant. Nici apele în care a fost botezat Iisus nu s-au pierdut. Ele sunt, în oricât de infimă părticică, în toată apa din lume. Astăzi au venit până la noi aici, în această catedrală, în mijlocul nostru, ca și cum am asista la Botezul Domnului, ca și cum ne-am boteza și noi din apele Iordanului, așa cum S-a botezat atunci Iisus. De aceea apa sfințită azi, aghiazma, o privim toți cu respect și cu evlavie, și ne împărtășim gustând din ea, ca și cum ne-am împărtăși din ceva ceresc, potrivit cuvântului: „Gustați și vedeți că bun este Domnul".

Iisus iese începând de azi la propovăduire. Să fim cu luare-aminte. Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte! Să ne deschidem mintea către tot ceea ce, începând de acum încolo, Iisus va propovădui prin cuvântul Bisericii. Și așa, harul lui Dumnezeu va fi pururea cu noi, acum și pururea și în vecii vecilor! Amin.

UNUL DIN TREIME[1]

Prin sărbătoarea de astăzi ne aflăm la o mare distanţă de ultima sărbătoare închinată vieţii Mântuitorului, sărbătoarea Naşterii. Ne aflăm, dintr-o dată, după 30 de ani. În *Pastorala* pe care v-am scris-o la Crăciun şi pe care aţi putut s-o aveţi şi în casele dumneavoastră, ca s-o puteţi reciti, am vorbit despre dumnezeirea Mântuitorului, mai mult pe baza unor argumente raţionale, de bun-simţ şi de evidenţă. Am arătat acolo cum din consecinţele învăţăturii Sale se poate trage concluzia că a fost Dumnezeu, fiindcă Şi-a răspândit învăţătura fără s-o fi scris, fără să fi avut averi, fără să fi avut armate, fără să fi avut ucenici învăţaţi. De data aceasta, la sărbătoarea Botezului suntem în momentul în care Mântuitorul se află în plină maturitate şi în momentul în care, prin actul Botezului, Îşi începe de fapt propovăduirea, slujirea, misiunea Lui pământească ce va dura trei ani şi jumătate.

De ce era nevoie ca acest început al ieşirii Sale publice, ca Fiu al lui Dumnezeu, să se petreacă printr-un act cum a fost acesta al botezului de la Ioan? Cu alte cuvinte, de ce a trebuit să se boteze? Cine era acest Ioan? Ce anume a motivat prezentarea Lui la Ioan?

Iată câteva din întrebările la care vom încerca să gândim şi să răspundem împreună, pentru că nu e lipsit de importanţă faptul că a trecut printr-un astfel de act cum a fost botezul de la Ioan. Până la acest moment al Botezului nu prea ştim multe despre viaţa Mântuitorului, pentru că nici nu prea avem ce şti. Şi-a dus viaţa în chip foarte natural, normal, în familie, la Nazaret, probabil ocupându-se de aceeaşi meserie de care se ocupa Iosif, ajutându-l la dulgherie. Cunoaştem din această perioadă, dintre Naştere şi Botez, două evenimente mai importante. Cel dintâi este cel de care am amintit în ziua de Anul Nou: prezentarea la Templu, precum era obiceiul la evrei, ca pruncul născut, după patruzeci de zile, să fie prezentat la Templu când se împlineau zilele curăţirii. Acesta era primul episod, iar al doilea a fost o vizită la Tem-

[1] Cuvânt la Botezul Domnului, rostit în Catedrala mitropolitană din Sibiu, în anul 1989.

plul din Ierusalim, cu ai Lui, sosind deci din Nord, de la Nazaret, la vârsta de 12 ani când, după cum ne istorisesc Evangheliştii, Maria şi Iosif L-au pierdut din vedere pe drumul de întoarcere spre Nazaret.

Au crezut că s-a luat cu alţi copii şi că a luat-o înainte, aşteptându-se din moment în moment să apară, dar în cele din urmă şi-au dat seama că nu mai apare, şi atunci s-au întors iarăşi în Ierusalim. L-au găsit în Templu, stând de vorbă cu înţelepţii Templului, întrebându-i şi dându-le răspuns la complicate întrebări legate de exegeza, de interpretarea unor texte din Vechiul Testament.

Spuneam în cuvântul meu de la sărbătoarea Naşterii că n-a învăţat nicăieri, niciodată, şi că nici un profesor din vremea aceea nu şi L-a revendicat ca ucenic. Ceea ce este adevărat. Şi iată că încă de la 12 ani era în stare, timp de trei zile, să poarte discuţii foarte savante asupra textelor din Lege, din Vechiul Testament, cu învăţaţii vremii. Să pună întrebări şi să dea şi răspunsuri. A fost în stare de aceasta pentru că învăţătura Lui venea de Sus.

Şi vine acest moment, la 30 de ani, când pe malul Iordanului propovăduia un pustnic, un mare ascet, un om de notorietate publică, un om foarte preţuit de popor, un om la care, spun Evangheliştii, veneau toţi cei din Iudeea şi dimprejurul Ierusalimului, de peste tot, ca să fie botezaţi şi să capete iertarea păcatelor. Bineînţeles că în acest timp căpătau şi învăţătură, fiindcă Ioan nu era un simplu ritualist, un simplu om care folosea un ritual al botezului, ci, în acelaşi timp, dădea şi sfaturi, răspundea la întrebări, Ioan era o mare autoritate duhovnicească în vremea lui, unul către care alerga tot poporul.

De ce vă spun acest lucru? Pentru ca să înţelegeţi de ce Iisus a considerat necesar să se ducă la el, aşa cum se duceau toţi, şi să se boteze de către el, adică să primească şi El botezul pe care îl primeau toţi.

Vom afla îndată de ce.

Tocmai pentru că Iisus era în momentul de dinaintea începerii propovăduirii. Fiindcă în acest moment încă nu-L cunoştea nimeni. Maria păstrase în inima ei taina pe care i-o descoperise îngerul Gavriil la Buna Vestire. Ceilalţi dimprejur nu cunoşteau tainele cele legate de Dânsul. Cunoscuseră câte ceva unii inşi izolaţi, cum a fost, de pildă, dreptul Simeon, când i L-au prezentat la patruzeci de zile la Templu. El a avut descoperire de la Dumnezeu că Acesta era Izbăvitorul Cel promis de Dumnezeu prin proroci, care va izbăvi pe Israel şi întregul neam omenesc de păcat. Dumnezeu promisese un Împăciuitor: *Nu va lipsi sceptru din Iuda, nici toiag de cârmuitor din coapsele sale, până ce va veni Împăciuitorul, Căruia se vor supune po-*

poarele (Facere 49, 10). De asemenea, Moise a prorocit israeliţilor înainte de moartea sa, zicând: *Proroc din mijlocul tău, dintre fraţii tăi, asemenea mie, va ridica ţie Domnul Dumnezeul tău; pre acela să-L ascultaţi* (Deuteronomul 18, 15). Ieremia, de asemenea, anunţase încheierea unui Legământ nou (31, 31-35), iar Isaia spusese că Mesia va fi din neamul lui David, fiul lui Iesei (Isaia 11, 10).

Când dreptul Simeon a avut această descoperire, a zis: „Acum slobozeşte pe robul Tău, Stăpâne", fiindcă, probabil, vă aduceţi aminte de istoria pe care am mai povestit-o eu celor care erau în catedrală, că acest drept, Simeon, se bănuieşte a fi avut vârsta de peste 300 de ani în momentul în care a venit Iisus la el, la patruzeci de zile, la Templu. El fusese unul dintre cei 70 care traduseseră Biblia din evreieşte în greceşte şi, când a ajuns la textul din Isaia: „Iată fecioara va lua în pântece şi va naşte fiu", el a scris: „Iată o femeie va lua în pântece şi va naşte fiu". Când s-a dus dimineaţa să-şi revadă textul, era şters *femeie* şi era scris *fecioară*, aşa cum scrisese de altfel profetul Isaia, dar lui nu i-a venit să creadă. Era împotriva legilor omeneşti să se întâmple aşa ceva. Şi a repetat operaţia aceasta de mai multe ori, până când, în cele din urmă a avut o descoperire de Sus, când i s-a spus: „Scrie aşa cum a spus Isaia: Iată Fecioara va lua în pântece", iar tu să nu mori până nu te vei convinge despre aceasta. De aceea, el n-a putut muri până când, tot cu descoperire de Sus, a recunoscut în pruncul care i se aducea, pe Cel care se născuse din *Fecioară*. De aceea a putut spune acum, fiindcă a înţeles taina: „Acum slobozeşte pe robul Tău, Stăpâne".

Simeon fusese deci printre cei care cunoşteau taina, dar a murit îndată după aceea. Alte amănunte din viaţa lui Iisus până la vârsta de 30 de ani nu se cunosc. Există unele fapte minore povestite în Evangheliile apocrife, dar acestea n-au intrat în cele patru Evanghelii. Sunt simple întâmplări, simple istorioare legate de copilăria lui Iisus.

> Aşa se zice, de pildă, că pe când era copil în Nazaret şi, ca toţi copiii, se juca cu cei de o vârstă cu El, la un moment dat toţi făceau păsărele din lut şi se întreceau care va putea face cele mai frumoase păsărele. Toţi făceau păsărelele frumoase, unul dintre ei lăudându-se că ale lui erau cele mai frumoase. Atunci copilul Iisus a spus: ce vor face ale mele, ale tale n-or să poată face. Şi a suflat peste ele, şi păsărelele au zburat.
>
> Altă dată, se zice că Îl ajuta pe Iosif la tâmplărie şi a greşit la tăierea unei scânduri. A tăiat-o mai scurtă cu câţiva centimetri decât ar fi trebuit pentru lucrarea pe care o făcea (o uşă, o fereastră, cine ştie ce). Bătrânul

Iosif s-a supărat şi a spus: Nu vezi, fiule, că ai greşit? Trebuie să fie de lungimea asta, şi tu ai tăiat-o mai scurtă. Istorioara care aminteşte acest episod spune că tânărul Iisus a luat scândura şi a spus: „E mai scurtă cu cât?" „Cam cu atât!" „Hai s-o lungim". Şi a apucat de scândură, şi-a lungit-o atât cât trebuia.

Pot fi simple legende pioase, dar dacă le vedem cu ochii celor care ştiu că după aceea va da ochi orbilor, că după aceea va vindeca slăbănogi, că după aceea va vindeca leproşi, că după aceea va învia pe unii din morţi, chiar asemenea întâmplări naive din copilărie pot să-şi capete valoarea lor.

Dar, cum spun, aceste câteva întâmplări din viaţa Lui de până la 30 de ani încă nu ni-L descoperă ca pe Cel ce urma să fie.

Şi a venit şi El, ca toţi ceilalţi, la Iordan, să se boteze de la Ioan. Ioan mai întâi n-a vrut să-L boteze, dar după aceea a acceptat, pentru că avusese şi el o descoperire de Sus, că: *Într-o zi va veni unul la tine, peste care vei vedea un anumit semn din cer coborând. Să ştii că Acela este Trimisul.* Şi după ce Ioan a încercat prima rezistenţă, îndată a acceptat, când Iisus i-a spus: *Lasă acum! N-avem timp de discuţie multă. Să lăsăm să se împlinească cele hotărâte de Sus.* Ioan a acceptat să-L boteze, şi s-a întâmplat atunci primul eveniment pe care, de altfel, îl sărbătorim noi astăzi, şi care urmează să fie la temelia propovăduirii lui Iisus, şi baza noii religii pe care o întemeia. Atunci s-a făcut în chip limpede descoperirea Sfintei Treimi. Prin însuşi acest fapt al descoperirii Sfintei Treimi s-a făcut şi descoperirea lui Iisus ca Fiu al lui Dumnezeu.

De aceea în Pastorala mea de Crăciun am vorbit de argumentele raţionale, de argumentele de bun-simţ şi de ordinea evidenţei, în ceea ce priveşte dumnezeirea lui Iisus. Acum vom spune câteva cuvinte despre argumentele descoperite de Sus, deci revelate, despre Iisus ca Fiu al lui Dumnezeu. În momentul în care s-a prezentat la Ioan, în clipa aceea s-au deschis cerurile şi peste creştetul lui Iisus a coborât Duhul Sfânt în chip de porumbel, ceea ce adeverea ceea ce i se spusese lui Ioan, că Acela peste Care va vedea coborând un semn de Sus va fi Mesia. Şi Ioan a văzut semnul. Evangheliştii spun cu claritate toţi: Ioan a văzut pe Duhul Sfânt pogorât asupra capului lui Iisus, deci e o mărturie oculară. Şi, în acelaşi timp, spun că s-a auzit, *deci toţi au auzit*, o voce care a zis: „Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru Care bine am voit".

Deci Tatăl vorbea de Sus, Duhul Sfânt era sub chip de porumbel, iar Fiul era Acesta, Care se boteza.

Sfânta Treime, în întregime, se descoperea în acest moment al Botezului.

Cuvintele acestea vin dintr-o românească veche, păstrată ca atare: „Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru Care bine am voit". Înţelegeţi ce înseamnă? Sigur, româneşte înţelegem toţi, dar ce vrea să zică „întru Care bine am voit"?

E puţin mai greu. Ni se par cuvintele înţelese, dar e puţin mai greu să intrăm în sensul cuvintelor descoperite de Dumnezeu. Nu e foarte greu însă, dacă ne oprim cu atenţie asupra cuvintelor: *Acesta este Cel prin care Eu vreau să-Mi împlinesc voinţa de mântuire a oamenilor.*

Aşadar, într-o zi ca aceasta, a Botezului, S-a descoperit în chip vădit Dumnezeu ca existând în Treime. Dar Dumnezeu în Treime nu a apărut în momentul Botezului. Dumnezeu exista în Treime din eternitate, „mai înainte de toţi vecii", cum spunem în Simbolul credinţei. Sfânta Treime se revelase şi în Vechiul Testament, dar se revelase în chip acoperit, în chip umbrit, cum zicem noi. Numai cei care ar fi fost foarte înţelepţi şi buni interpreţi ai Scripturii ar fi putut să urce până la înţelesul Treimii ca Dumnezeul cel Unic.

Cei care citiţi sau ascultaţi cu atenţie când se citeşte Scriptura în biserică, când a făcut Dumnezeu pe om, cum a zis? „Să facem pe om după chipul şi asemănarea Noastră".

Dacă ar fi fost unime, la singular, ar fi trebuit să zică: „Să fac pe om după chipul şi asemănarea Mea", nu a *Noastră*. Aşadar, Dumnezeu încă de la Facere a descoperit Treimea. Aceasta i-a fost descoperită lui Moise, când Moise a scris fără să ştie ce scrie – el scria ce i se descoperea de Sus, de la Dumnezeu – „Să facem", Noi, Treimea deci, să facem pe om. Însă n-a zis: „după chipurile şi asemănările noastre". De data aceasta a zis la singular, după *chipul şi asemănarea*. Aici este marea taină care ascunde existenţa lui Dumnezeu, Unul în Treime, cu un chip, cu o asemănare, dar trei. „Să facem după un chip şi după o asemănare". Acelaşi lucru s-a petrecut şi la Turnul Babel; Dumnezeu când a vorbit, a vorbit tot aşa, în chip curios, nu la singular, ci la plural. „Să ne pogorâm şi să le amestecăm limbile". Ştiţi ce s-a întâmplat la Babilon. Fiindcă nu se înţelegeau, ce zideau ziua, noaptea se dărâma. Căci a hotărât Dumnezeu să-i facă să nu se mai înţeleagă între ei. „Să ne pogorâm şi să le amestecăm limbile", deci tot la plural a vorbit. Iată încă o descoperire voalată a Treimii.

Şi la facerea lumii, la un moment dat, Dumnezeu a zis: „Şi Duhul lui Dumnezeu se plimba pe deasupra apelor". Este clară aici descoperirea Celei de a treia Persoane din Sfânta Treime, a Duhului Sfânt.

Şi iată că şi acum, la Botez, Dumnezeu descoperă în chip vădit pe Fiul. Fiindcă unii credeau că Ioan Botezătorul este Mesia. Vechiul Testament

oferea criterii precise pentru identificarea lui Mesia, când avea să vină, de unde urma să fie, şi multe amănunte. Că va fi din Betleem o spusese profetul Miheia. Că Nazarinean se va chema, scria în Cartea Judecătorilor. Că se va petrece uciderea pruncilor, scria profetul Ieremia. Despre fuga în Egipt, scria profetul Osea. Acum, la Botez se descoperă că, iată, Mesia a venit. „Acesta, a spus vocea de Sus, este Fiul Meu Cel iubit", nu Ioan, fiindcă mulţi credeau, aşa cum am spus, că Ioan este Mesia. Unii îl şi întrebau: „Spune-ne, nu cumva tu eşti Mesia?"

Cu personalitatea lui, cu faima lui, dacă Ioan ar fi fost un om cu slăbiciuni omeneşti, ar fi putut să-şi folosească faima şi să zică: Da, eu sunt! Şi lumea l-ar fi crezut. Am mai fi avut la dosarul istoriei încă un fals Mesia cum mai fuseseră şi alţii înainte. Dar, pentru moment, l-ar fi crezut. Deşi era atât de faimos, Ioan a fost smerit, a fost cinstit, a fost onest şi a spus: Nu! Nu sunt eu Mesia! Eu sunt doar Înaintemergătorul, Prodromos, cum se spune în greceşte. Aţi auzit toţi cuvântul acesta şi poate n-aţi ştiut ce înseamnă. Noi avem o mănăstire la muntele Athos care se cheamă Prodromos. De aceea am dat şi numele grecesc al *Înaintemergătorului*. Prodromos e cel care pregăteşte drumul. Eu sunt Înaintemergătorul, precum a zis profetul: *Gătiţi calea Domnului, drepte faceţi cărările Lui, neteziţi văile şi dealurile, faceţi-le drepte, pregătiţi drumul. Eu sunt cel care Îi pregăteşte drumul, dar nu sunt eu, Mesia.* Vine după mine Cel ce a fost înainte de mine. Ioan mărturiseşte astfel eternitatea lui Iisus ca Fiu al lui Dumnezeu. *Acesta vă va învăţa pe voi toate. Eu nu sunt vrednic să-I dezleg nici cureaua încălţămintei.*

Prin această declaraţie, Ioan **Îl acredita** pe Iisus ca Cel ce trebuia să vină. Deci, pe lângă descoperirea lui Dumnezeu, Care spunea: „Acesta este Fiul Meu cel iubit", venea şi Ioan, cu autoritatea lui de profet pe pământ, să-L mărturisească pe Iisus ca pe Cel care trebuia să vină, să fie Mântuitorul. Şi aceasta o făcea în momentul în care Mântuitorul ieşea la propovăduire. Am putea zice chiar că Mântuitorului îi trebuia această acreditare din partea unei personalităţi ca Ioan Botezătorul, în faţa poporului.

Ioan, prin descoperire de Sus, a pus şi bazele propovăduirii pe care Mântuitorul avea s-o dezvolte după aceea. Căci ce spunea Ioan? „Pocăiţi-vă"! Este primul cuvânt al predicii lui. Ştiţi care e primul cuvânt al predicii lui Iisus? „Pocăiţi-vă!" Tot acesta. De asemenea, prin predica lui, Ioan a pus bazele rolului faptelor bune pentru mântuire. V-am spus că el nu numai boteza, ci dădea şi învăţături. Veneau la el şi-l întrebau: „Ce să facem?" şi el spunea: „Dacă aveţi mai multe haine, daţi-le pe cele care vă prisosesc". Pe vremea aceea era sărăcie. A avea o haină era lucru mare. Nu existau fabrici

de postavuri, ca în vremea noastră. Cei mai mulţi îşi făceau hainele acasă. Erau unii care nu aveau de unde sau cu ce să le ia, nu avea cine să li le facă, de aceea în Evanghelii se pune atâta accent pe acest lucru care nouă poate să ni se pară curios astăzi, dar în vremea aceea era altfel.

Era şi multă foame, de aceea şi Mântuitorul, când vorbeşte de întrebările Judecăţii, numeşte şi întrebarea dacă ai hrănit pe cel flămând, dacă i-ai dat apă celui care era însetat şi altele asemenea. Ioan Botezătorul spunea la fel. Şi apoi se mai reţin în Evanghelii alte două întrebări care i-au mai fost puse lui Ioan. Una din partea celei mai urâte categorii de cetăţeni, vameşii. Aceştia erau perceptori, cei care încasau impozitele. Mântuitorul n-a fost împotriva acestui lucru. Ştiţi că şi-a plătit şi El impozitul. Dar de ce erau urâţi aceştia? Fiindcă încasau mai mult decât aveau dreptul să încaseze. Pe atunci nu erau, ca în vremea modernă, controale şi evidenţe. Cel care căpăta cu bani această funcţie putea s-o exploateze şi în folosul lui. Deci vameşii îl întrebau pe Ioan: „Noi ce să facem? Suntem o categorie dispreţuită. Nu trebuie să ne facem datoria?" Ba da, spunea Ioan. Să vă faceţi datoria, dar numai datoria. Să nu luaţi mai mult decât trebuie să luaţi. Luaţi doar ceea ce e legal să luaţi. Ioan răspundea astfel la problemele curente ale vremii. El era de acord că trebuie să contribuim la nevoile economice ale societăţii prin plata impozitelor, dar să nu încurajăm dobândirea de venituri necuvenite.

Mai venea la el şi o altă categorie de oameni, reprezentanţii puterii. Aceştia cine erau? Ostaşii. Îl întrebau: „Noi ce trebuie să facem?" „Voi să vă faceţi datoria acolo unde vă pune legea. Să apăraţi integritatea bunurilor cetăţenilor şi să trăiţi din leafa voastră", le răspundea Ioan. Iisus va răspunde în mai multe împrejurări urmând exact linia care i-a fost descoperită şi lui Ioan.

Va să zică, ziua aceasta a Botezului această importanţă o are: descoperirea în chip vădit, de Sus, prin revelaţie dumnezeiască, a Sfintei Treimi. În al doilea rând, descoperirea că Iisus, Care îşi începea propovăduirea, era Fiul lui Dumnezeu. Vedeţi că ţin Noul Testament în mână. De ce l-am luat cu mine? Fiindcă vreau să vă citesc un verset de aici, aşa ca să vedeţi că e de aici, că nu l-am scos eu din cap. Evangheliştii au avut grijă ca, după ce ne-au oferit argumentul revelaţional, adică descoperirea de Sus, că Iisus este Fiul lui Dumnezeu, să-L situeze în istorie, ca nu cumva vreodată cineva să spună că Ioan nu a existat, fiindcă nu ni se spune în ce timp a existat.

Evangheliştii au grijă să ne spună când s-a petrecut istoriceşte momentul Botezului, aşa cum ne vor spune şi la Naştere. Vă amintiţi că despre Naştere am arătat că s-a petrecut în timpul împăratului Augustus, pe când guvernator peste Siria şi Palestina era Quirinius, care a ordonat un recen-

sământ. Şi de data aceasta, în momentul ieşirii Mântuitorului la Botez, Evangheliştii au grijă să ne spună când s-a întâmplat evenimentul, ca nu cumva să ne îndoim că a fost un eveniment istoric. Un eveniment istoric e acela despre care ştim când, unde, pe timpul cui s-a petrecut. Şi iată ce spune aici, clar, în cap. 3 de la Luca: *În anul al XV-lea al domniei Cezarului* (adică al împăratului) *Tiberius, pe când Ponţiu Pilat era guvernator în Iudeea, Irod era tetrarh în Galileea, Filip, fratele său, era tetrarh în Itureea şi ţinuturile Trahonitidei şi Lisanias, tetrarh în Abilena.* Ba ni se dau şi datele religioase ale vremii. Se spune că acestea s-au întâmplat pe vremea arhiereilor Ana şi Caiafa.

Aşadar, vedeţi, ni se dau datele istorice ale evenimentului, în aşa fel încât să nu existe nici o îndoială că toate acestea s-au întâmplat aşa cum ni le istorisesc Evangheliştii.

Ioan mai pregăteşte calea Mântuitorului prin încă două lucruri, foarte importante.

Întâi, el este cel care spune: „Pocăiţi-vă, că s-a apropiat Împărăţia cerurilor". Ori, **Împărăţia cerurilor** este exact subiectul aproape al tuturor cuvântărilor Mântuitorului. Pregătiţi-vă pentru Împărăţia cerurilor! Faceţi fapte bune pentru Împărăţia cerurilor! Împărăţia cerurilor este întâi în voi! Degeaba faceţi lucuri exterioare, dacă nu vă schimbaţi sufletele, dacă nu vă instalaţi **Împărăţia** în sufletul vostru. În afară n-o veţi dobândi niciodată. Ajungeţi în ea, numai dacă sufletul vostru e pregătit să intre.

Apoi, Ioan Botezătorul se adresează fariseilor şi cărturarilor vremii, între care erau şi oameni cinstiţi, dar erau şi unii care veneau să-l ispitească şi pe Ioan, aşa cum Îl vor ispiti după aceea şi pe Iisus. Veneau să se boteze de formă, fără să-şi schimbe interiorul. Acestora le spunea: *Pui de vipere, credeţi că puteţi înşela pe cineva?? Dacă nu vă schimbaţi inimile, degeaba veniţi! Şi degeaba credeţi voi că vă mântuiţi, fiindcă sunteţi fii ai lui Avraam, adică din poporul ales. Dumnezeu şi din pietrele acestea poate face fii ai lui Avraam.*

Ioan Botezătorul deschide astfel calea spre o nouă înţelegere a lui Dumnezeu, ca Dumnezeu al tuturor popoarelor, nu numai al evreilor, nu numai al fiilor lui Avraam.

Şi Iisus vine pentru toate popoarele din lume. Dacă Dumnezeu poate face fii ai lui Avraam şi din pietre, poate să facă şi din toate neamurile. Dumnezeul propovăduit de Ioan este, deci, al tuturor neamurilor. Întâi deci, învăţătura despre Împărăţia cerurilor, apoi învăţătura despre faptul că Mântuitorul vine pentru toate neamurile, pentru toţi oamenii din lume. El este

Izbăvitorul cel promis tuturor oamenilor, cărora le va da o nouă Lege şi o nouă interpretare a Legii Vechi.

Vom săvârşi astăzi sfinţirea apei. Precum veţi auzi în rugăciunile şi cântările care vor urma astăzi, pentru că Iisus a intrat în apă, în apa Iordanului, să Se boteze, toate apele se sfinţesc, toate apele devin purtătoare de har, fiindcă Iisus ca Dumnezeu S-a atins de ele, a fost botezat cu apă. De aceea aghiazma, apa sfinţită, devine purtătoare de har, din care şi noi, bând, să ne sfinţim, să ne iubim unii pe alţii şi, pentru că azi S-a descoperit Sfânta Treime, într-un gând să mărturisim pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfântul Duh. Amin.

TRIUMF ȘI DEZASTRU

CINEVA ERA TRIST DE FLORII! DE CE?[1]

Duminica Intrării Domnului în Ierusalim e o Duminică a bucuriei. De obicei, în predica acestei zile toţi predicatorii, fără excepţie, şi n-am să fac nici eu excepţie de la aceasta, atrag atenţia credincioşilor asupra contrastului dintre ceea ce s-a întâmplat într-o zi ca aceasta şi ceea ce se va întâmpla în săptămâna care îi va urma. Intrând Mântuitorul în Ierusalim, L-au întâmpinat toţi cu: *Osana, Fiul lui David, bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului!* (Matei 21, 9). L-au întâmpinat cu stâlpări de finic, întinzând în calea Lui hainele lor. I-au făcut o primire cum nu-I mai făcuseră niciodată până atunci! Dar în săptămâna următoare, îndeosebi în ziua de vineri, aceiaşi care au strigat astăzi „Osana", vor striga: „Răstigneşte-L, răstigneşte-L pe El". Predicatorii atrag atenţia asupra acestui contrast şi cer credincioşilor care astăzi cântă „Osana", să nu fie vineri printre cei care vor zice: „Răstigneşte-L!"

Ne aflăm în faţa uneia dintre cele mai ciudate săptămâni din istoria creştinismului, din istoria omenirii. Nu putem spune că înţelegem totul cu uşurinţă. Ştim că aşa trebuia să se întâmple. Când Petru, după ce L-a auzit pe Iisus prevestindu-şi patimile, moartea şi învierea, I-a zis: „Doamne, fii milostiv cu Tine Însuţi. Să nu se întâmple cu Tine una ca aceasta", Iisus i-a replicat aspru şi i-a spus cuvinte grele: *Mergi înapoia mea, Satană! Sminteală îmi eşti, că nu cugeţi cele dumnezeieşti, ci cele omeneşti* (Matei 16, 21-23; Marcu 8, 33).

Poate că de fapt nu i s-a adresat lui Petru, ci **duhului** care Îl ispitea prin Petru, coborând înţelegerea lui Petru la un nivel prea omenesc. De aceea l-a numit şi „satană" pe cel cu care vorbea de fapt, nu pe Petru, ceea ce nu mulţi dintre cei de faţă atunci vor fi înţeles. Probabil nici Petru.

Duhul cel rău încerca să-L abată şi pe Iisus de la planul cel din eternitate al lui Dumnezeu cu Fiul. Că toate urmau acest plan, e limpede din admonestarea administrată spontan de Iisus ucenicului care va tăia urechea

---

[1] Cuvânt la Duminica Floriilor, rostit în Catedrala din Sibiu, în anul 1987, cu unele pasaje şi din 1983, 1985, 1986.

slujitorului căpeteniei preoţilor când vor veni să-L aresteze în Ghetsimani: *Bagă sabia în teacă... Sau poate socoţi că n-aş putea să rog acum pe Tatăl Meu, ca să-Mi pună la îndemână mai mult de douăsprezece legiuni de îngeri? Dar cum se vor împlini Scripturile, care zic că aşa trebuie să fie?* (Matei 26, 52-54).

Aşadar, aşa trebuia să se întâmple. Putea oare să nu se întâmple? Şi dacă nu va putea fi evitată catastrofa, ce răspundere vor avea cei care o vor provoca? Iată întrebări care ni se impun cu necesitate. Răspunsul e însă simplu. Ele au fost prevăzute de Dumnezeu, cu atotştiinţa Sa, precum se vor întâmpla. Dumnezeu nu trăieşte în timp. Viitorul e la Dânsul prezent şi trecut. Dumnezeu le-a văzut cum se vor petrece, şi le-a descris profeţilor care le-au însemnat în Scripturi. De aceea nu mai puteau fi evitate. Şi de aceea răspunderea celor ce vor provoca Patimile şi moartea rămâne întreagă.

Atâta teologie însă nu ştia încă Petru. Şi nici nu observase că toate urmau să se încheie cu Învierea. Când a zis: „Să nu Ţi se întâmple", Petru înlătura şi Învierea care urma să fie cheia şi rezolvarea întregii misiuni pământeşti a Mântuitorului. Pentru a ajunge la Înviere însă, trebuia să treacă prin moarte.

Dar să urmărim mai de aproape evenimentele: Mântuitorul cinase în casa lui Lazăr, pe care nu de mult îl inviase din morţi, într-un sătuleţ de lângă Ierusalim, în Betania, pe drumul ce venea dinspre Ierihon. Acum intra în Ierusalim. Cea din urmă intrare a Lui în Ierusalim înainte de Patimi şi Înviere. Spontan, mulţimile L-au aclamat ca pe un rege. Şi-au adus aminte că e din neamul lui David şi I-au zis: *Bine este cuvântat Împăratul Cel ce vine în numele Domnului* (Luca, 19, 38). A fost cu adevărat o intrare triumfală în Ierusalim. A fost, s-ar putea zice omeneşte, culmea activităţii pământeşti a Mântuitorului; apogeul, triumful.

Dar Evangheliştii ne spun toţi, ca martori oculari, că în mijlocul acestei bucurii generale **unul singur era trist**. Şi anume Acela care ar fi trebuit să fie cel mai bucuros, pentru că Lui i se adresau toate aceste osanale: Iisus!

În loc să vadă în Ierusalim capitala Sa, că doar Îl aclamau ca împărat, El, *dacă s-a apropiat şi a văzut cetatea, a plâns-o* (Luca 19, 41). Părea singur în mijlocul mulţimii zgomotoase şi vesele. Părea că nu-i aude. Era întors cu desăvârşire spre înlăuntru, spre El Însuşi. Medita. Trupul Lui mergea printre cei care-L aclamau, dar sufletul, mintea Lui erau departe, în pustia gândului chinuit de amărăciune.

De ce era Iisus trist tocmai în ziua triumfului? Dar era ea cu adevărat o zi a triumfului? Într-un fel, da, pentru că, în sfârşit, înţeleseseră toţi „că era de la Dumnezeu". Osanalele veneau din partea tuturor celor *care îi văzu-*

seră toate minunile (Luca 19, 37). Nu cu mult înainte îl înviase pe Lazăr. Ecoul acestei învieri era încă viu. Vestea se împrăştiase. Se comenta. Se răsfoiau de zor Scripturile. Se căuta o explicaţie a apariţiei acestui profet. I se căuta genealogia. Se descoperea că era urmaş al lui David, regele.

Şi atunci de ce era trist? Nu urmărise El mereu să obţină această credinţă în El şi în misiunea Lui?

Iată întrebări la care nu vom putea să nu medităm împreună.

Aparent, era o zi a triumfului. *Dar nu a triumfului pe care îl dorea Iisus.* Iisus ar fi dorit să triumfe asupra inimilor oamenilor. Ar fi dorit să schimbe inimile oamenilor. I se făcea acum, intrând în Ierusalim, o primire de fals profet. Nu se recunoştea în imaginea din mintea lor.

Dacă ne situăm în epocă, ştim că în vremea aceea Ţara Sfântă era sub stăpânire romană. Visul tuturor era eliberarea de romani, de stăpânitorii străini. Ei L-au primit pe Iisus ca pe unul care, fiind din neamul lui David, intrând în Ierusalim, urma, trebuia să se proclame rege. Să-i elibereze în sfârşit de sub stăpânirea romanilor. Era exact ceea ce nu gândea Mântuitorul.

De aceea era trist.

Faptul că nu era de acord cu proclamarea Lui ca împărat, ceea ar fi echivalat cu o lovitură de stat împotriva romanilor, se vede şi din aceea că a ţinut să intre călare pe un mânz de asină. Oare ce merite să fi avut asinul acela ca să intre în istorie, să-l pomenim noi în vecii vecilor, şi încă chiar în biserică? Asinul acesta îşi are rostul lui în evenimente. Şi nu unul singur. În primul rând el era prevăzut în scenariu încă de pe vremea profetului Zaharia. Era un amănunt menit să fie unul din semnele recunoaşterii lui Mesia. Prezenţa lui fusese profeţită: *Bucură-te foarte fiica Sionului, veseleşte-te fiica Ierusalimului, căci iată împăratul tău vine la tine drept şi biruitor; smerit şi călare pe asin, pe mânzul asinei* (Zaharia 11, 9).

Aşa intra Iisus în Ierusalim. Dar aşa intră un împărat în capitala sa? Împăraţii intră purtaţi în lectică, înconjuraţi de soldaţi şi de servitori, sunt duşi pe sus, nu călare pe un asin! Că doar nu era un rege de bâlci! Dar Iisus a ţinut să intre aşa, ca un om obişnuit. Era felul Său de a se desolidariza de aclamaţiile ca împărat. Nu accepta să fie implicat în complot. Ştia că numai peste câteva zile Îl vor pârî lui Pilat că a vrut să se proclame împărat. Dar Împărăţia Lui nu era din lumea aceasta.

La toate acestea medita tăcut, îngândurat, dus. Iar mânzul asinei Îl apropia de Ierusalim. Entuziasmul creştea şi în aceeaşi măsură creştea şi tristeţea Lui.

Era trist pentru că I se răstălmăcea învăţătura pe o scară chiar mai largă ca înainte. De aceea îi şi admonestase de atâtea ori pe cărturari şi farisei:

Vai de voi, făţarnicilor, morminte văruite, care sunteţi frumoşi pe dinafară, dar sunteţi urâţi pe dinăuntru! Vai de voi că strecuraţi ţânţarul şi înghiţiţi cămila, adică vă faceţi unele datorii dintre cele mici, dar le uitaţi pe cele mari! Vai de voi că daţi zeciuială din izmă, din mărar şi din chimen, dar uitaţi mila şi adevărul şi judecata dreaptă (Matei 23, 13-38). Întregul capitol 23 de la Matei e o succesiune de **Vai**-uri care arătau ce trebuia îndreptat. Iisus pe acestea ar fi vrut să le schimbe. Sufletele oamenilor ar fi vrut să le schimbe, nu să fie socotit şi să fie primit ca un eliberator pământesc. Nu era deloc preocupat de aceasta. Era, în primul rând, preocupat de schimbarea, de transformarea interioară a oamenilor.

Era trist şi pentru că în ochii celor care strigau acum „Osana!" vedea scânteia de neînţelegere şi ură care, numai peste câteva zile, îi va face să strige: „Răstigneşte-L!"

Era trist pentru că El singur înţelegea că nu era vorba de o adevărată victorie, de un adevărat triumf. Triumful cel adevărat ar fi fost ca El să intre nu într-un Ierusalim pe care să-l elibereze de romani, ci în Ierusalimul care s-ar fi declarat gata de a se lăsa eliberat de păcat.

El ştia că nu merge să elibereze oraşul sfânt. Ştia că nu-L va primi nimeni acolo ca pe un împărat. Ştia că chiar cei care doreau eliberarea de romani se vor alia cu romanii împotriva Lui, şi că Ierusalimul îşi va dobândi o faimă în plus, de omorâtor de Dumnezeu. De aceea nu l-a fericit, ci l-a plâns, profeţind: *Vor veni zile asupra ta, când te vor împresura duşmanii tăi cu şanţuri, te vor înconjura şi te vor strâmtora din toate părţile. Te vor dărâma, vor ucide pe copiii tăi în tine şi nu vor lăsa în tine piatră pe piatră* (Luca 19, 42-44).

De ce toate acestea?

Chiar pentru ceea ce se întâmpla acum, şi pentru toţi cei trei ani de propovăduire în care Ierusalimul oficial, Templul şi căpeteniile preoţilor, nu L-au cunoscut, n-au recunoscut în El pe Mesia şi nu-L vor recunoaşte nici acum: *Pentru că n-ai cunoscut vremea cercetării tale*, zice Iisus (Luca 19, 42-44). Evanghelistul Matei îşi aminteşte şi alte cuvinte tot atât de grele: *Ierusalime, Ierusalime, care omori pe proroci şi ucizi cu pietre pe cei trimişi la tine! De câte ori am vrut să adun pe fiii tăi cum îşi adună pasărea puii sub aripi, dar nu aţi voit! Iată vi se lasă casa voastră pustie* (Matei 23, 37-38). Şi mai departe îşi aminteşte şi Matei ca şi Luca: *Nu va rămâne aici piatră pe piatră, care să nu se risipească* (Matei 24, 2).

La câte nu va fi meditat Mântuitorul, singur, trecând prin mijlocul tumultului. Îşi va fi recapitulat toţi cei trei ani şi jumătate, poate şi anii copilăriei şi ai adolescenţei, ani petrecuţi în Nazaret. Poate îşi va fi readus

în amintire întâlnirile cu oamenii, învățăturile pe care li le-a dat, dezamăgirile. Privind spre săptămâna pe care și-o prevăzuse, pe care o știa bine, cum să fi fost vesel, bucuros? Și-apoi oamenii aceștia! Tot aceștia! De ce vor fi în stare! Spusese El odată că nu credea în oameni: *Iisus însuși* – scrie Evanghelistul Ioan – *nu se încredea în ei, pentru că-i știa pe toți și n-avea trebuință să-I dea cineva mărturie despre om, căci El singur știa ce-i în om* (Ioan 2, 24-25). Și atunci când i-a trimis la propovăduire pe cei 12 Apostoli le-a spus: *Păziți-vă însă de oameni* (Matei 10, 17). Nu le-a spus să se teamă nici de animale, nici de valurile mărilor, nici de furtuni, ci de **oameni**. El știa ce-i omul corupt de păcat. Iisus își va fi recapitulat acum toate acestea. Câtă dreptate avusese! Ce-I vor face săptămâna viitoare toți aceștia! Cum să nu fi fost trist? Avea și prieteni. Exaltase prietenia, propovăduise iubirea ca nimeni altul. Ce-au înțeles ei din toate? De aceea a și plâns cetatea.

Ni se descoperă cu acest prilej o altă față a lui Iisus. Ne-am fi așteptat ca Iisus să nu fie trist. Și să nu spună **cu tristețe** ce se va întâmpla cetății. Fiindcă era Dumnezeu. Și nu era legat de cele pământești. Dar Iisus a plâns cetatea. Fiindcă Iisus iubea cetatea. Pentru că Iisus, aparținând unui neam, iubea și poporul întru care se născuse. Iubea și cetatea cea mare a acestui popor. Iisus n-a fost antisocial. Din acest plâns al lui Iisus vedem că își iubea poporul și cetatea și plângea pentru destinul ei, destin pe care singură și-l pregătise, prin faptul că nu-I ascultase învățătura. Încă o dată ni se arată că ierusalimitenii erau responsabili și că s-ar fi putut evita lucrurile acestea. Dovada că e așa e chiar în cuvintele lui Iisus, atunci când spunea: „Ierusalime, Ierusalime, de câte ori am vrut să adun pe copiii tăi, așa cum adună pasărea puii sub aripi, dar nu ați voit". Dovada responsabilității stă în aceste cuvinte: „Nu ați vrut!"

De aceea Iisus intra în Ierusalim trist. Orașul Îi răstălmăcise învățăturile. Acesta era primul lucru care Îl supăra. N-a fost în intenția lui Iisus niciodată să se facă rege. Ori de câte ori și-a afirmat originea regească, acceptând faptul că era din neamul lui David, o făcuse numai ca să demonstreze că El este Cel care urma să vină, Mesia, Care trebuia să fie din neamul lui David, dar nu pentru ca să se încoroneze rege pământesc.

Primprejur erau desigur și fariseii și cărturarii care, ca niște umbre, L-au însoțit tot timpul. Cu gânduri bune? Cu gânduri rele? Poate că în adâncul sufletelor lor vor fi voit și ei să capete o certitudine. Erau însă tributari unei tradiții și unor exegeze biblice care nu-i lăsau să înțeleagă. Împărăția se adresa, de aceea, celor simpli. Dar de data aceasta și cei simpli se dovedeau a nu înțelege. Îl aclamau ca pe un rege.

Spectacolul, frumos în el însuşi, li se părea ridicol fariseilor şi cărturarilor. Îl găseau chiar jenant. S-au apropiat de Iisus și, cu aparentă bunăvoință, în fond cu aer de scandalizare, I s-au adresat: „Învăţătorule, stăpâneşte-ţi ucenicii!", ca şi cum I-ar fi zis: Nu vezi ce spectacol îţi organizează? E ridicol. Te aclamă ca rege. E şi periculos. Vor auzi romanii. Ne pui în primejdie.

Ne-am fi aşteptat ca Iisus să-i asculte, pentru că aveau dreptate. Chiar Iisus gândea tot aşa. Dar răspunsul Său e încă o dată surprinzător, neaşteptat. N-a spus că n-ar dori să-i potolească. Nici că era de acord cu ei. Dar în faţa fariseilor şi a cărturarilor i-a apărat. S-a solidarizat cu ei, printr-una din acele sentinţe care numai din gândirea Sa dumnezeiască putea ieşi: *Vă spun că, de vor tăcea aceştia, pietrele vor striga* (Luca 19, 39-40).

Numai din punctul de vedere al oamenilor spectacolul putea părea ridicol. Triumful acesta nu-L entuziasma pe Iisus numai pentru că nu va ţine, pentru că tocmai aceştia se vor lepăda de El, Îl vor trăda, Îl vor răstigni. Dar acest triumf I se cuvenea. El singur știa, că de drept, I se cuvenea. Dar numai El știa de ce. Ceilalţi I-l acordau pe motive false. Era Fiul lui David, rege pământesc, şi era Fiul lui Dumnezeu, Împăratul cerurilor şi al pământului. Iisus primea din aclamaţiile lor ceea ce știa că I se cuvine. Atât. Nu ce credeau ei că primeşte.

Trecea Dumnezeu! Aceasta ar fi vrut să le spună fariseilor și cărturarilor: „De vor tăcea aceştia, pietrele vor striga". E sigur însă că nimeni n-a înţeles atunci aceste cuvinte.

Şi lăsându-i pe farisei în urmă, fără să le mai acorde nici o atenţie, trecu mai departe. Trist.

Iisus mai era trist şi pentru altceva. Fără să-şi dea seama, cei care strigau acum: „Osana, Fiul lui David" și se gândeau să-L încoroneze rege, Îi întindeau de fapt o capcană. Nici că s-ar fi putut o capcană mai ingenioasă, după dorinţa cărturarilor şi a fariseilor. Parcă ar fi fost pusă la cale de ei: să-l întâmpine poporul ca pe un prezumptiv şi viitor rege. Poporul a făcut-o poate cu bună-credinţă şi cu sinceritate atunci, dar, fără să vrea, Îi organiza vinovăţia de care va fi acuzat peste câteva zile. Nici cărturarii și fariseii nu I-ar fi putut întinde o capcană mai reușită! Pentru că exact cu această vină Îl vor duce în faţa lui Pilat. Îl vor acuza că a vrut să se facă rege, pentru ca să subestimeze puterea romană. Deci era un răzvrătit împotriva puterii. Deci trebuia condamnat la moarte.

Romanii nu vor fi convinşi de aceasta, dar ce le păsa lor de socotelile evreilor între ei. Pretextul le și convenea. Era un exemplu pentru alții, mai ales că asemenea răzvrătiţi naţionalişti apăreau destul de des. Chiar le fă-

cea plăcere că fariseii şi cărturarii afişau o loialitate romană, de care ei, romanii, aveau nevoie în faţa poporului. Ştiau că e falsă şi de circumstanţă, ca să obţină moartea ereticului lor religios, dar se prefăceau că nu-L înţeleg. În batjocură însă, nu faţă de Iisus cât faţă de cei ce i L-au adus, Pilat va pune să se scrie pe crucea Lui: „Iisus Nazarineanul, regele Iudeilor". Fariseii vor înţelege batjocura şi vor încerca s-o refuze, cerând să se precizeze că „El şi-a zis rege". Dar Pilat a zis atunci: „Ce-am scris, am scris!" Gata. Terminaţi odată. Prea multe subtilităţi!

Aşa a intrat în Ierusalim. În această atmosferă pe care o presimţea. Cu această stare sufletească. Va urma săptămâna pe care Biserica o numeşte: „Săptămâna Patimilor", săptămâna care numai cu greu ar putea căpăta explicaţii acceptabile, şi cu cât mai greu, dacă s-ar fi rămas numai la ea.

Printre evenimentele mai importante care au urmat a fost şi intrarea lui Iisus în Templu, cu răsturnarea tarabelor negustorilor. Fără îndoială, e povestirea unui fapt real. A dat drumul animalelor cu care se făcea comerţ în Templu, pentru jertfe, şi le-a răsturnat tarabele încărcate cu mărfuri.

Trebuie să înţelegem această mânie a lui Iisus şi alungarea negustorilor din Templu, ca pe o nemulţumire a Lui faţă de ceea ce se întâmpla în sufletele oamenilor. El a răsturnat de fapt tarabele din sufletele oamenilor, care nu-I înţeleseseră învăţătura. Spuneam că „Săptămâna Patimilor" va fi o săptămână în care se vor întâmpla lucruri inexplicabile. Într-adevăr, e o săptămână în care vor fi puşi la examen toţi cei care-I erau şi-I fuseseră până atunci ucenici. Toţi vor fi puşi în faţa unui examen.

Ce au înţeles din tot ceea ce le propovăduia El? Ce-au înţeles din toate minunile pe care le văzuseră, la care fuseseră martori? Ce se schimbase în ei? Cât anume din ce era vechi în ei se înnoise în aşa fel, încât să facă din ei martori ai cauzei Lui, şi credincioşi Lui?

Ei bine, la acest examen *toţi au căzut*! Toţi, fără excepţie. Însuşi Petru care-I promisese că, orice s-ar întâmpla, el nu se va lepăda de Iisus, şi el s-a lepădat de trei ori, şi chiar cu multă uşurinţă.

Iată lucruri cu adevărat greu de înţeles. Oameni şi femei care-L văzuseră dând lumină orbilor din naştere, care-L văzuseră înviind morţii, care-L văzuseră ridicând în picioare paralizaţi de o viaţă, pe care Evangheliştii îi numesc „slăbănogi", care-L văzuseră vindecând leproşii, care-I ascultaseră învăţătura şi care spuseseră că *niciodată n-a vorbit un om ca Omul acesta* (Ioan 7, 46), care dăduseră mărturie: *Tu eşti Mesia, Fiul lui Dumnezeu* (Matei 16, 16; Marcu 8, 29; Luca 9, 20), toţi aceştia, în săptămâna care a urmat, au dat un examen prost. Ca şi cum n-ar fi înţeles nimic din învăţătura Mântuitorului.

Ne vom întreba îndată de ce. La acest examen a fost supus Însuşi Iisus! Iată-L, ca Om, îngenunchind în faţa Tatălui şi, cu lacrimi de sânge, spunând: *Părinte, de este cu putinţă, treacă paharul acesta de la Mine!* (Matei 16, 39; Marcu 14, 36; Luca 22, 42). Putea oare să se întâmple altfel? De ce se va fi rugat Iisus aşa? Ca Om – aici este secretul –, tot ceea ce urma să se întâmple cu Dânsul era un dezastru greu de suportat de un om. Mai ales când un asemenea dezastru, o asemenea pedeapsă ca răstignirea, îi venea pe nedrept! Iisus a făcut ceea ce ar fi făcut oricare dintre oameni: „De este cu putinţă, treacă paharul acesta de la Mine". Trebuia să dovedească în faţa Apostolilor că era *Om adevărat*, aşa cum prin Înviere le va dovedi că era *Dumnezeu adevărat!* Numai că va mai adăuga ceva: *Dar fie nu precum voiesc Eu, ci cum voieşti Tu* (Matei 26, 39), ca şi cum ar fi vrut, prin aceasta, să ne spună nouă peste veacuri: Faceţi tot ce se poate ca să scăpaţi de suferinţe şi de moarte, de necazurile care vă stau în faţă. Faceţi tot ce depinde de voi! Rugaţi-vă lui Dumnezeu. Dar, în cele din urmă, când vedeţi că nu se mai poate, ziceţi: „Facă-se voia Ta", fie cum voieşti Tu, nu cum voiesc eu!

Dar examenul Lui a fost şi mai complicat. A fost chemat la un fel de examen în faţa arhiereilor Ana şi Caiafa, a lui Irod şi a lui Pilat. În faţa acestuia din urmă L-au dus cu acuzaţia că a vrut să se proclame rege, deci să uzurpe puterea romană. Ce acuzaţie mai gravă I s-ar fi putut aduce?

Şi ce vedem că se întâmplă în faţa lui Pilat? Pilat îi pune câteva întrebări, fireşti, dar Iisus nu răspunde. Pilat se supără: „Mie nu-mi răspunzi? Au nu ştii că putere am să Te răstignesc şi putere am să Te eliberez?" La aceasta Iisus i-a răspuns: *N-ai avea nici o putere asupra Mea, de nu ţi-ar fi fost dată de sus* (Ioan 19, 10-11). Iisus n-a mărturisit nici o vină în faţa lui Pilat. I-a făcut doar afirmaţia care nu cădea sub rigorile nici unui cod penal: *Eu pentru aceasta M-am născut şi pentru aceasta am venit în lume, ca să mărturisesc adevărul* (Ioan 18, 37). Atunci I-a pus Pilat acea celebră întrebare *Ce este adevărul* (5, 38), la care Iisus din nou n-a răspuns. Şi ne vom mărturisi nedumerirea: De ce nu a răspuns la această întrebare? Vom încerca să aflăm.

Oricum chiar şi fără acest răspuns. Pilat constatase că era nevinovat. El şi-a dat seama că acuzaţia pe care I-au adus-o pârâşii era neîntemeiată. Iisus nu-i va fi răspuns, pentru că dialogul era inutil. Pilat nu ştia ce este adevărul, şi nici nu credea că se poate şti. Aruncase întrebarea în zeflemea. Nici n-a aşteptat răspunsul. Poate că nici n-a fost o întrebare, ci doar un gând spus cu voce tare, mai mult o vorbă către sine însuşi. Că e foarte posibil să fi fost aşa, se vede chiar din relatarea Evanghelistului care, după ce

înseamnează întrebarea lui Pilat, nu mai spune că Iisus n-a răspuns, ci scrie: *Și aceasta zicând* (Pilat), *a ieșit afară la iudei* (Ioan 18, 38); ca să le spună verdictul său: „Eu nu aflu nici o vină în El". Cuvintele: „Ce este adevărul?", le-a aruncat din mers. Nu credea că se poate răspunde. Nici n-a fost o întrebare. Poate că în text ar trebui pus după aceste cuvinte semnul mirării, nu al întrebării. Și Evanghelistul zice: „aceasta zicând", nu „aceasta întrebând"! Faptul că nu i s-a răspuns, nu l-a mai supărat pe Pilat pentru că a ieșit și L-a declarat pe Iisus nevinovat.

Așa că întrebarea: *De ce n-a răspuns?* – nu se justifică. Noi știm că El a răspuns altădată: „Eu sunt Adevărul". Adevărul era în fața lui Pilat. Dar el n-avea ochi de văzut. Așa că degeaba i-ar fi răspuns, dacă ar fi fost cazul să-i răspundă.

Dar să mergem puțin mai departe, pe firul evenimentelor.

Auzind Pilat că Iisus era din Galileea, peste care stăpânea Irod, L-a trimis la acela, care tocmai se afla în Ierusalim, ca să-l judece el, fiindcă și așa cădea sub jurisdicția lui. Evangheliștii ne relatează că Irod dorea de mult să-L cunoască pe Iisus, fiindcă dorea să vadă vreo minune săvârșită de El. Și I-a pus o mulțime de întrebări. L-a pus și Irod la examen. Dar Evangheliștii ne spun că nici lui Irod nu i-a răspuns nimic. Supărat, dar nu peste măsură, Irod L-a îmbrăcat în batjocură într-o hlamidă strălucită, și L-a trimis înapoi la Pilat, cu părerea, și a sa, că e nevinovat.

Evangheliștii spun că acesta a fost un prilej pentru Pilat și Irod de a se împăca și a se reîmprieteni. Probabil au discutat între ei cazul, și au căzut de acord că e un biet nevinovat, victimă a fanatismului local. Vor fi și râs. Dus înapoi la Pilat, Iisus a continuat cu aceeași atitudine.

Încă înaintea lui Pilat și a lui Irod însă, îi puseseră întrebări și mai-marii Sinedriului din vremea aceea: arhiereii Ana și Caiafa, la care a fost înfățișat: *De ești Tu Hristosul, spune-ne!* (Luca 22, 67). Nici la aceasta n-a răspuns.

De ce n-a răspuns? Era o întrebare esențială. Ar fi trebuit să răspundă, gândim noi la prima vedere. Dar ne vom da seama îndată că Iisus a făcut mai bine. Un semi-răspuns le-a dat totuși, care ne dă o primă indicație că a gândit bine, când nu le-a răspuns: *De v-aș spune, nu ați crede, și de v-aș întreba* (de ce M-ați legat), *nu Mi-ați răspunde* (nici nu Mi-ați da drumul). *De acum însă Fiul Omului va ședea de-a dreapta puterii lui Dumnezeu* (Luca 22, 67-69).

Nu era un răspuns direct: „Da", dar, indirect, răspunsese același lucru. De ce nu spusese direct „Da"? Pentru că ar fi fost inutil și pentru că ei s-ar fi folosit de răspuns ca să-L acuze. Le-ar fi dat un argument împotriva Sa. Și n-a vrut să li-l dea. S-a apărat. Ca să ne învețe că apărarea e dreptul fi-

ecăruia. Ca să ne arate că scenariul *Judecății* Sale n-a fost o pură formalitate, și că El nu s-ar fi apărat, ca să fie condamnat ușor, „ca să se plinească Scriptura". Nu, a fost judecat de oameni liberi în judecata lor, ca un acuzat care s-a apărat totuși. S-a apărat uneori prin tăcere, alteori prin vorbe cu subînțelesuri, când n-a putut evita răspunsul. Că a făcut totuşi mărturisirea în chip indirect că e Mesia, ca apărare, dar limpede din punctul de vedere al adevărului, se vede din chiar felul cum L-au înţeles membrii Sinedriului: „Aşadar, Tu eşti Fiul lui Dumnezeu?" Şi El le-a răspuns tot în enigmă, dar afirmând: „Voi ziceţi că Eu sunt".

Cuvinte tainice. Formă de vorbire ingenioasă. Dar anchetatorilor le-a fost de ajuns. Se ştie că în forma de exprimare a vremii, şi în limba vremii, aceasta era egală cu o afirmaţie. Şi acum concluzia lor: *Ce mărturie ne mai trebuie? Căci noi înşine am auzit din gura Lui* (Luca 22, 70-71). Un lucru trebuie să mai observăm. Că chiar în concepţia membrilor Sinedriului, Fiul Omului profeţit de Daniil trebuia să fie Fiul lui Dumnezeu. E o mărturie de mare importanţă.

Ne-am întrebat mai înainte: De ce nu răspundea Iisus? Iată de ce. A încercat să le răspundă acestora şi răspunsul Lui, în loc să fie luat drept un răspuns în apărare, a fost considerat răspuns de autocondamnare.

I-au pus întrebări şi soldaţii, în paza cărora fusese dat: „De ești Fiul lui Dumnezeu, spune-ne nouă cine te-a lovit?" Şi cei care asistau la răstignire, şi tâlharii răstigniţi cu El, şi cărturarii şi fariseii, întrebau satisfăcuţi, deşi unul din tâlhari se va răzgândi: *Tu, Care te lăudai că dărâmi Templul şi în trei zile îl rezideşti, acum de ce nu poţi să Te pogori de pe cruce?* (v. Matei 27, 39-44).

Dacă stăm să ne gândim bine, aceste întrebări nu erau cu totul lipsite de logică. Dacă era cu adevărat Fiul lui Dumnezeu, putea să le răspundă printr-o minune extraordinară la toate aceste întrebări, aşa cum făcuse de atâtea ori în timpul vieţii lui pământeşti. Tâlharul cel rău I-a pus o întrebare firească: *De eşti Fiul lui Dumnezeu, de eşti Tu Mesia, atunci eliberează-Te de pe cruce, şi eliberează-ne şi pe noi!* Era oare cu totul lipsită de sens această întrebare? Chiar dacă era pusă cu ironie, cu neîncredere, întrebarea nu era lipsită de sens. Fiindcă dacă era cu adevărat Mesia, gândeau ei, trebuia şi putea să se elibereze de pe cruce printr-o minune, şi să-l elibereze şi pe tâlhar. Dar nici acestuia nu i-a răspuns.

Întrebările acestora din urmă erau altfel de întrebări decât ale lui Pilat, Irod sau ale celor doi arhierei. Aceştia care pun întrebări după răstignire par a întreba: *De ce Te-ai lăsat răstignit, dacă puteai să nu Te laşi?* Şi, la urma urmei, puteai să nu Te laşi?

Ca Dumnezeu, putea. Ca Om a făcut totul ca să scape, însă în cele din urmă Se va lăsa răstignit, potrivit condiției umane. Ca Dumnezeu ar fi putut să facă multe, şi acum ca şi în cursul vieții pământeşti, dar nu Și-a folosit dumnezeirea decât cu economie, şi nu cu caracter constrângător, ca să nu anuleze libertatea oamenilor, liberul exercițiu al libertăților lor. I-a lăsat pe oameni să-şi facă voia cu *Omul*. Numai aşa va căpăta valoare ultimă *Învierea*, descoperindu-L ca Dumnezeu, cu Care, înveşmântat în omenime, se vor fi purtat atât de neomeneşte şi nedumnezeieşte.

Învierea Îl va arăta în starea de slavă şi de putere. Atunci nu va mai ține seama de spațiu, nici de materie, va intra prin uşile încuiate, se va face văzut şi nevăzut, nu va mai fi ispitit de cărturari şi farisei, nu va mai parlamenta cu ei, nu se va mai lăsa ispitit. După Înviere va fi tot Dumnezeu-Om, dar Om transfigurat. Până atunci îi va lăsa să se poarte cu El ca şi cu un om, dar om fără de păcat, om care împlinea ceea ce spuseseră Scripturile despre Mesia, şi care ar fi trebuit recunoscut ca atare.

Mulți L-au recunoscut. Mulți L-au răstignit.

Să ne întoarcem încă o dată în Ierusalim, în Vinerea Mare, în Vinerea judecății, a condamnării şi a Patimilor, ca să urmărim până la sfârşit evenimentele.

Adus din nou în fața lui Pilat, care a încercat o ultimă stratagemă de salvare, acuzatorii au preferat să li se elibereze Baraba, în care cei mai mulți văd un luptător politic pentru eliberarea de romani.

Pilat a încercat trei metode de scăpare a lui Iisus, dându-şi seama că e nevinovat. Întâi a pus să fie bătut cu vergi, crezând că aşa îi va potoli pe acuzatori. Nu i-a reuşit. Au rămas neînduplecați. A încercat atunci altă metodă: Văzându-L pe Iisus desfigurat de bătăi, cu fruntea sângerând din cauza coroanei de spini, L-a scos în fața acuzatorilor, zicând memorabilele cuvinte: „Ecce Homo” (va fi zis în limba lui latinească), vrând să le sugereze: „Iată-L! Acesta pretindeți voi că s-a vrut rege? Că a complotat împotriva Cezarului? Fiți serioşi! Nu vedeți cu cine aveți de-a face?” Dar nici acum nu le-a muiat inima. Au continuat să ceară: „Răstigneşte-L, Răstigneşte-L!”

Pilat şi-a declinat atunci orice răspundere. Acuzatorii şi-au asumat-o ei: *Sângele Lui să fie asupra noastră şi asupra copiilor noştri!* (Matei 27, 24-25). Desigur, vorbă aruncată la mânie, fără socoteală. Iisus se va ruga pentru ei, cerând Tatălui să-i ierte *pentru că nu ştiau ce fac* (Luca 23, 34).

Și abia atunci Pilat a mai făcut şi a treia încercare, punându-i eliberarea în cumpănă cu Baraba.

De ce vor fi fost mai multe vocile care au răspuns lui Pilat că vor să fie eliberat Baraba? Vor fi fost fără îndoială şi voci care au spus: „Pe Iisus”,

dar se vede că au fost atât de puţine, încât celelalte au învins. Pilat şi-a spălat atunci mâinile, cu laşitate, spunând că deşi nu găseşte nici o vină în El, totuşi Îl dă pe mâna lor să-L răstignească. Să facă aşa cum voiesc ei. Respectându-le tradiţia, că trebuia de Paşti să le elibereze un deţinut, l-a eliberat pe Baraba. Iar pe Iisus, cum spune Evanghelistul, „L-a dat să se răstignească".

Aşa se termină această călătorie „triumfală" spre Ierusalim. Lamentabil! Dureros. Ca astăzi, în Duminica Floriilor, toţi Îl aclamaseră cu „Osana!" Ca mâine, totul se va întoarce pe dos. Nimeni nu-L va mai apăra. Nimeni nu se va mai declara de partea Lui. Toţi Îl vor uita. Numai cu câteva zile înainte, într-o Duminică precum cea de azi, toţi ar fi fost fericiţi şi onoraţi să se laude: „Şi eu sunt de-al Lui. Şi eu L-am cunoscut. Am fost prieteni". Iar vineri, toţi s-au lepădat. Nu L-am văzut niciodată! N-am nimic cu El. Lăsaţi-mă în pace!

Tot procesul lui Iisus s-a petrecut într-o singură zi, şi tot în aceeaşi zi a fost şi răstignit. Că de, trebuia să nu-i apuce sâmbăta şi chiar Paştile, „lucrând" răstignirea! Precum criminalul care şi-a ucis mama, dar la închisoare a refuzat carnea, fiind vineri, deci zi de post, că el era credincios!

A fost o judecată de urgenţă, precipitată. A fost săptămâna unui examen şi pentru locuitorii Ierusalimului. L-au pierdut. A fost un examen şi pentru Pilat. Şi el l-a pierdut. Legislaţia romană nu i-ar fi dat dreptul să-L dea să fie răstignit, de vreme ce îşi formase convingerea că era nevinovat. Dispreţ roman pentru un popor socotit înapoiat, deşi nimic nu-i dădea dreptul nici la o astfel de judecată!

Procesul început în faţa arhiereului, unde un slujitor L-a pălmuit, şi cu aceasta au început Patimile, s-a terminat pe cruce. Aparent, şi Iisus l-a pierdut. Dar vor rămâne nerăspunse în veac cuvintele Lui: *De am grăit rău, arată ce-i rău; iar de am grăit bine, pentru ce Mă baţi?* (Ioan 18, 23). Totul începuse prin călcarea logicii!

Dacă istoria creştinismului s-ar fi terminat aici, pe cruce, ne-am fi auzit niciodată despre Iisus. Dar întâmplările din săptămâna care urmează vor lua în Duminica următoare o întorsătură neaşteptată. Iisus va învia din morţi. Şi dacă în faţa lui Pilat, în faţa mai-marilor Templului, în faţa lui Irod, în faţa soldaţilor, în faţa tuturor, Iisus s-a apărat tăcând sau doar sugerând răspunsuri enigmatice, după Înviere nu va mai proceda aşa. După Înviere va răspunde, va explica. Apărând din senin în mijlocul Apostolilor, spune Evanghelistul, prin uşile încuiate, sau alăturându-se lui Luca şi Cleopa pe drumul Emausului, „le-a lămurit lor toate, cum că aşa trebuia să se întâmple", precum de altfel şi profeţii din Vechiul Testament prorociseră.

Contrastul dintre „Săptămâna Patimilor" care urmează și „Duminica Învierii" trebuia să fie atât de mare, încât Învierea să apară cu adevărat ca o soluție neașteptată, ca o soluție extraordinară, ca o soluție pe care să se clădească creștinismul, să se clădească noua religie. Fără Înviere n-am fi auzit de Iisus. Creștinismul n-ar fi existat. Săptămâna aceasta îngrozitoare ar fi fost uitată, și întâmplările cu acest Iisus ar fi rămas un eveniment răzleț, petrecut undeva într-o țară răsăriteană, din Orientul Mijlociu, poate notată de vreun istoric în cine știe ce cărticică, dar mai mult decât atât n-ar fi însemnat în istoria omenirii.

Totul însă se va lumina dintr-odată, când Cel care în aparență a fost biruit, a Cărui activitate părea că se terminase printr-un eșec, va dovedi că este Dumnezeu, prin marea faptă a Învierii Sale din morți.

Astăzi să ne furișăm și noi prin mulțimea care-L întâmpină în Ierusalimul inimilor.

Să purtăm stâlpări și să-L aclamăm. Să încercăm măcar o clipă să-L distragem din meditațiile Lui triste, făgăduind că nu vom fi printre cei care vor striga „Răstignește-L, răstignește-L!" Trecând călare pe asin, din când în când Iisus își îndreaptă privirea către ochii unuia și altuia: „Nu cumva vei fi și tu printre cei care Mă vor răstigni?" Se oprește și la ochii noștri: „Nu cumva?..." Să nu fie!

ULTIMA INTRARE ÎN IERUSALIM[1]

Încă din vechime se spunea *Vin Floriile cu soare și soarele cu Florii!* Iată: cuvântul se adeverește și astăzi. Natura, parcă știind și ea vorba din bătrâni, ia parte împreună cu noi, prin zâmbetul soarelui, la această mare sărbătoare creștină: ultima și cea mai mare Duminică dinainte de sărbătoarea Învierii.

Aș vrea să vă invit să faceți pentru moment abstracție că vă aflați aici, în catedrală, să faceți abstracție de cei de alături, să uitați totul și să mergem împreună pe aripile imaginației, în vremurile de început din Țara Sfântă, în vremurile în care își începuse propovăduirea un Om minunat, trimis al lui Dumnezeu, Care a devenit, în mod neașteptat, dintr-odată, faimos, dintr-odată celebru, dintr-odată în atenția tuturor.

Aproape necunoscut, obscur până la vârsta de 30 de ani, din momentul în care se botează de la Ioan, dintr-odată cuvântul Lui, privirea Lui, întreaga Lui ființă au devenit punct de atracție pentru toți cei cu care se întâlnea. Degaja un fel de fascinație inexplicabilă pentru cei din jur, dar atât de puternică, încât nu-I puteau rezista. Până într-atâta ajunsese să intre în inimile oamenilor, încât nici nu mai putea fi singur. Nici nu mai putea călători singur. Era de ajuns să spună un cuvânt: „Urmează-Mă", pentru ca cei chemați astfel să-și lase totul, să-și lase familii, să-și lase avuturi, să-și lase case, și să vină după El. Și să nu se mai lase de El. Și toate acestea timp de aproape trei ani și jumătate.

De ce? Unde era explicația acestei fascinații pe care o degaja și care îi făcea pe oameni să se lege atât de mult de Dânsul, să nu mai dorească să se mai despartă de El? De ce? Din multe pricini. În primul rând pentru că, fără îndoială, degaja din El un suflu, un aer, un spirit dumnezeiesc. Privirea Lui pătrundea. Privirea Lui îmbrățișa. Privirea Lui schimba sufletele. Privirea Lui înfiora carnea. Era ca atingerea de un fir electric. Pentru că Cel care întrupa toate aceste calități nu era un oarecine. Era un trimis al lui

[1] Cuvânt la Duminica Floriilor, rostit în Catedrala din Sibiu, în anul 1988.

Dumnezeu. Era Mesia. Era Fiul lui Dumnezeu, Fiul lui Dumnezeu întrupat printre oameni, ca să le descopere „taina cea din veac ascunsă" despre Dumnezeu, despre ei, oamenii, despre destinul lor pământesc, despre felul cum trebuie să-şi trăiască viaţa şi cum să şi-o înţeleagă, despre felul cum trebuie să-şi întâmpine moartea şi cum să şi-o înţeleagă.

Se zicea despre El că *n-a vorbit nimeni, niciodată, ca Omul acesta* (Ioan 7, 46). Cuvântul lui captiva. Cuvântul Lui schimba sufletele. Era Omul în care puteai avea încredere. Era Omul care nu te putea dezamăgi niciodată. Era Omul care nu te putea trăda niciodată. Era Omul despre care simţeai că îţi voia numai binele şi că te iubea cu cea mai curată iubire. Era Omul al cărui cuvânt era faptă, şi care nu se putea schimba.

Întâlnirea cu El era o binecuvântare, şi cei care-L urmau erau atenţi la fiecare cuvânt pe care-L scotea. Erau atenţi la fiecare gest pe care-L făcea. Erau atenţi la fiecare întâlnire pe care o avea cu oricine. Erau atenţi, pentru fiecare întâlnire, fiecare cuvânt era o revelaţie, era o noutate. Era Omul care mereu făcea lucruri neașteptate. Se întâlnea cu paralitici, și paraliticii plecau pe picioare. Se întâlnea cu unul care Îi spunea că slujitorul lui e bolnav acasă, şi El spunea: „Du-te, că s-a vindecat!" Şi se vindeca. Se întâlnea cu unul care spunea: „Fata mea e moartă", şi El spunea: „Nu e moartă, doarme!" „Cum o să doarmă? Ştie toată lumea că e moartă!" „Nu e moartă." Şi se apropia de ea și o striga, și fata se ridica. Se ridica din morţi! Veneau fariseii Să-L pună în încurcătură prin întrebări meşteșugite cu migală și El știa în mod magistral și de îndată să iasă din încurcătură cu răspunsuri la care nimeni nu se aştepta. Avea geniul descoperirii lui *tertium datur*.

L-au întrebat odată, de pildă: *Învăţătorule, cutare femeie a avut şapte bărbaţi, a cui va fi ea în împărăţia de dincolo?* Şi El a dat atunci un răspuns surprinzător: E o întrebare fără rost. Au nu ştiţi că în împărăţia de dincolo nu se însoară şi nu se mărită?

Au venit să-L întrebe, tot ca să-L încurce: Se cade să dăm dajdie? Se cade să plătim impozite, sau nu? Dacă spunea că se cade, ar fi spus: *Aha, eşti prieten al ocupanţilor romani!* Dacă ar fi spus: *Nu se cade să plătiţi*, ar fi zis: *Eşti împotriva stăpânirii, deci eşti bun de dat judecăţii.* Şi de data aceasta a găsit însă un al treilea răspuns. A spus: *Arătaţi-mi un ban. Al cui este chipul de pe el?* Au răspuns: *Al împăratului.* A spus atunci: *Daţi împăratului ce este al împăratului*, deci plătiţi impozitele, că de aceea e stăpânitor, *şi lui Dumnezeu daţi-I ce se cade lui Dumnezeu*, sufletele voastre.

Prin astfel de întâmplări la care asistau cei care-L urmau, prin astfel de răspunsuri date la asemenea întrebări, şi altele, multe, ca acestea, reuşise să fascineze, să-i ţină aproape de El. În primul rând pe ucenicii Lui, dar nu

numai pe ucenicii Lui, pentru că Evangheliştii ne spun totdeauna: *gloatele care-L urmau*, deci Îl urmau întotdeauna o mulţime de oameni.

Amintiţi-vă cât de mulţi trebuiau să fie, încât atunci când a ajuns în Ierihon, Zaheu, ca să-L poată vedea, s-a urcat într-un copac. Nu spera să-L poată vedea altfel.

Şi câte nu va mai fi spus, şi câte nu va mai fi făcut Iisus în trei ani şi jumătate de propovăduire şi de umblat pe drumurile Ţării Sfinte! De aceea spune evanghelistul Ioan: *De s-ar fi scris toate, n-ar fi încăput nu numai în cartea aceasta, ci în toate cărţile lumii.* Cât poate vorbi şi face un om în trei ani şi jumătate! Cât ar fi trebuit să se scrie, ca să se cuprindă toate câte a spus şi câte a făcut Iisus!

De aceea n-au dreptate cei care spun: Trebuie să luăm de bază numai Scriptura. Cei care neagă Tradiţia. Mulţi dintre sectanţi. E limpede că foarte multe din câte a făcut sau a spus Iisus n-au putut încăpea în cele patru Evanghelii, şi au rămas şi s-au transmis din om în om, din gură în gură, din generaţie în generaţie. Acestea sunt cele ce alcătuiesc Tradiţia creştină.

De aceea, umblând din loc în loc pe drumurile Ţării Sfinte, împărtăşind învăţăturile urmat de ucenicii Săi, El şi-a dobândit repede de tot o faimă extraordinară. Şi-a dobândit faima aceasta, şi era urmat de gloate şi pentru alte câteva motive. În primul rând că dincolo de cuvintele pe care le spunea, dincolo de faptele pe care le făcea, mai făcea ceva: *Ierta păcatele.* Zicea: *Iertate să-ţi fie păcatele tale,* sau: *Du-te, şi să nu mai păcătuieşti.*

Cine era Acesta de putea ierta păcatele? Sau mai făcea lucruri neobişnuite pe care nu le putea face un om obişnuit: minuni, fapte minunate, unele dintre ele cu adevărat extraordinare, de pildă, vindecarea unor orbi din naştere, vindecarea unor leproşi, paralitici. Lepra era o boală nevindecabilă, şi până azi e nevindecabilă.

Şi mai aducea o nouă învăţătură despre Dumnezeu. *Dumnezeu e bun* – zicea El. Dumnezeu e iertător. Dumnezeu e înţelegător. Nu vă faceţi din Dumnezeu o fiinţă de care să vă îngroziţi! Dumnezeu vă iubeşte. El însuşi a făcut dovada că-i iubea pe oameni şi-i trata cu totul altfel decât îi tratau reprezentanţii religioşi ai vremii Lui. Amintiţi-vă numai de întâlnirea cu femeia păcătoasă. Toţi erau gata, potrivit Legii, s-o omoare cu pietre, şi au venit să-L întrebe. O nouă încercare de a-L prinde în cuvânt:

Învăţătorule, ce să facem cu ea? În Lege e scris să o omorâm cu pietre, fiindcă a fost prinsă în păcat. Tu ce zici: S-o omorâm cu pietre sau nu? Şi de data aceasta, oricum ar fi răspuns, ar fi greşit în faţa lor. Pentru că dacă ar fi zis: *Omorâţi-o cu pietre cum scrie în cartea lui Moise*, atunci ei L-ar fi denunţat ucenicilor Lui: *Vedeţi, Învăţătorul vostru propovăduieşte*

peste tot iubirea, dar iată-L că acum ne povățuiește să omorâm pe femeia aceasta cu pietre! Iată e o nepotrivire între învățătura Lui către voi și ceea ce ne spune nouă! Și o contradicție între teorie și practică. Dacă ar fi spus: *N-o omorâți cu pietre*, atunci ei ar fi spus: *Ești pasibil și tu să fii omorât cu pietre* pentru că te opui legii dumnezeiești, așa cum i-a dat-o Dumnezeu lui Moise.

Oricum ar fi răspuns, I-ar fi găsit vină. Mântuitorul a găsit și aici cel de-al treilea răspuns, la care nici unul din ei nu se aștepta. Se zice că s-a aplecat într-un genunchi și, pe nisipul de pe pardoseala curții Templului, scria ceva cu degetul. Și în timp ce scria, le-a spus: „Acela dintre voi care e fără păcat să arunce cel dintâi cu piatra".

Extraordinar răspuns! Simplu la prima vedere, foarte simplu, dar lucrurile simple sunt cel mai greu de găsit. Nu le-a spus nici: *Omorâți-o*, nici: *N-o omorâți.* I-a pus să se confrunte cu propria lor conștiință: „Acela dintre voi care e fără de păcat să arunce cel dintâi". Se zice că cei care erau în primele rânduri citeau ce scria El pe pământ. Nu se știe ce, bănuim numai. Dar din descrierea evanghelică putem să deducem cam ce scria El, pentru că cei din primele rânduri, pe măsură ce vedeau ce scrie, lăsau pietrele din mână și-și făceau loc prin mulțime și dispăreau, până când au dispărut toți. Eu cred – cu mulți alți comentatori – că Mântuitorul le scria păcatele lor. Fiecare se vedea astfel descoperit.

Și totuși...

Un astfel de Om, Care nu făcuse decât bine, un astfel de Om, Care intrase în sufletele tuturor celor cu care se întâlnea, și care erau de bună-credință, a avut și dușmani. Știm din relatările Evangheliștilor că a avut și dușmani. Cum s-a putut ca un astfel de Om să aibă și dușmani?

Din câteva motive. N-o să le putem înșira acum pe toate, dar câteva din ele am să vi le spun: unul din ele, și cel dintâi, era pentru că spunea în față adevărul. Vă aduceți aminte că unul din scriitorii noștri, mi se pare Brătescu-Voinești, a pus drept *motto* la una din cărțile lui: *Dacă te-ai hotărât să spui adevărul, pregătește-te de suferință.* Ia gândiți-vă puțin! Noi spunem întotdeauna adevărul celor cu care ne întâlnim? Dacă ne-am face cel mai simplu examen de conștiință, ne-am da seama că spunem adesea, când ne întâlnim cu cineva: *Ce bine arăți!* Iar în sinea noastră gândim: Vai, săracul, cât s-a dărâmat! Sau spunem cuiva: *O, dar sunteți un om bun*, iar în sinea noastră gândim: *Parcă nu știu eu cât de rău i-ai făcut lui cutare!*

Mântuitorul însă spunea adevărul. Spunea adevărul despre fiecare și fiecăruia cu care se întâlnea. Îl spunea, pentru că îl vedea. Pentru că îl citea în sufletul fiecăruia. Avea darul de a citi în sufletul fiecăruia, și spunea ade-

vărul despre ceea ce citea. Sigur că asta nu făcea plăcere celor care auzeau adevărul despre ei. Ia gândiţi-vă dumneavoastră: Să luăm aceleaşi exemple. În loc să-i spuneţi cuiva: *Cât de bine arăţi!* – aţi spune: *Dar te-ai dărâmat de tot, ai devenit o epavă!* Sau: *Eşti un om rău; faci numai rău; ştiu că faci numai rău; ştiu că ai făcut rău cutăruia, şi cutăruia!* Îndrăzniţi să spuneţi aşa ceva mai ales vreunui şef de-al dumneavoastră de la serviciu? Evident că nu.

Mântuitorul spunea adevărul în faţă. Acest lucru i-a putut aduce duşmani. A intrat în conflict cu autoritatea bisericească a Templului din vremea aceea, pentru că şi acestora le spunea adevărul. Le descoperea falsitatea, fariseismul. *Morminte văruite! Una ziceţi şi alta faceţi.* Nu-i plăceau, mai ales, cei ce se credeau drepţi. Ciudat, veţi gândi, ar fi trebuit să zic că nu-i plăceau păcătoşii – dar nu: tocmai de păcătoşi se ocupa mai mult, tocmai de păcătoşi se apropia mai mult, fiindcă avea convingerea că: „Nu cei sănătoşi, ci cei bolnavi au nevoie de doctor”.

S-a dus în casa lui Zaheu, care era un mare păcătos, căci, ca vameş, era un asupritor şi jecmănitor. Dar, ducându-se în casa lui, l-a convertit şi l-a făcut să dea înapoi tot ceea ce luase pe nedrept. A iertat-o pe Maria Magdalena şi a făcut din ea o sfântă!

Nu-i plăceau drepţii mândri. Nu drepţii! Drepţii îi plăceau, dar nu-i plăceau drepţii mândri. Cei care se mândreau cu dreptatea lor, zicând: *Eu sunt bun, eu sunt mai bun decât ceilalţi.* Nu-i plăcea fariseul care stătea în faţa catapetesmei şi spunea: *Doamne, eu fac toate ale Legii, dau zeciuială, ajut pe săraci, îmi fac rugăciunile, nu sunt ca vameşul acela care stă la uşă, nenorocitul acela care stă la uşă, păcătosul acela!* Şi fariseul avea dreptate. Era exact aşa cum zicea el. Dădea zeciuială, ajuta pe săraci, dar era un drept mândru, un drept care se compara cu celălalt şi îl condamna. Mântuitorul a zis atunci: *Adevărul vă spun: mai îndreptat s-a întors la casa sa vameşul decât fariseul.*

Vameşii erau agenţi fiscali, dar luau de două ori impozitele şi vămile. Facem multe şi mari nedreptăţi. Dar vameşul din Parabolă zisese: *Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului.* De aceea i-a plăcut lui Iisus. Fiindcă nu-i plăceau păcătoşii ca păcătoşi. Îi plăceau păcătoşii care doreau să se îndrepte, păcătoşii care doreau să se pocăiască. Fiindcă nu-i plăceau drepţii mândri, era mereu în situaţia de a se pune în conflict cu reprezentanţii puterii religioase din vremea aceea, care nu prea sufereau de smerenie!

Şi apoi venea cu o nouă învăţătură despre Dumnezeu, cu o nouă învăţătură morală: *Aţi auzit că s-a zis celor de demult: ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte; ci Eu vă zic: iubiţi până şi pe vrăjmaşii voştri, nu numai pe*

Dumnezeu şi pe aproapele vostru ca pe voi înşivă, ci iubiţi până şi pe vrăjmaşii voştri. Desfiinţa legea răzbunării şi introducea legea generozităţii.

Şi aceasta era în măsură să-i scandalizeze pe oamenii Legii, pentru că se ridica împotriva formalismului, a milosteniei făcute de formă, a rugăciunilor făcute de paradă.

Se declara şi împotriva legaliştilor, a celor care credeau că, împlinind Legea, devin drepţi înaintea lui Dumnezeu. El spunea: Nu, drept înaintea lui Dumnezeu eşti numai dacă-ţi schimbi inima. Dacă devii mai bun. Nu dacă împlineşti cutare şi cutare poruncă. Poţi să împlineşti porunca, poţi să ţii postul, dar dacă inima ta a rămas rea, dacă nu ai iertat şi nu te-ai împăcat cu aproapele tău, degeaba împlineşti cele ale Legii.

Şi acestea erau atitudini care îi scandalizau pe puternicii religiei din vremea aceea. De aceea şi-a făcut duşmani.

Şi iată că într-o zi ca aceasta, Mântuitorul îşi făcea ultima intrare în Ierusalim.

Tocmai îl înviase pe Lazăr, deci îi crescuse dintr-odată faima. Sora lui Lazăr îi unsese picioarele cu mir şi El a zis atunci un cuvânt profetic, când Iuda a protestat că se risipeşte untdelemnul, că: *Aceasta se face pentru îngroparea Mea.* Nimeni n-a înţeles. El a spus adesea cuvinte misterioase pe care cei din jurul Lui nu-L înţelegeau. A spus: *Fiul Omului trebuie să pătimească.* Nimeni nu-L lua în seamă. Cum să pătimească un asemenea om bun? *Fiul Omului trebuie să moară.* Nu L-au crezut. Erau atât de încrezători în El, încât au spus: *Dacă ar fi să mori, murim toţi pentru Tine, dar Tu să nu mori*! Le-a spus şi că va învia, dar atunci când a fost răstignit, nimeni nu s-a gândit că va mai învia!

În dimineaţa Învierii nimeni n-a crezut că a înviat. Au crezut numai după ce s-au întâlnit cu El, după ce L-au verificat, după ce L-au controlat. În Duminica Floriilor, apropiindu-se de Ierusalim, poporul a prins de veste. E de presupus că şi Apostolii şi cei care mai erau cu El atunci i-au făcut o mare publicitate. Au spus: *Iată ce minuni face Acesta! Acesta este fiul lui David. Trebuie să reluăm tradiţia veche! Trebuie să ne scăpăm de romani! Trebuie să instalăm aici, potrivit tradiţiei lui Israel, un urmaş. Iată, acesta, prorocul acesta din Nazaret, este din casa lui David.* Şi a ieşit poporul şi L-a întâmpinat cu stâlpări de finic, aruncând înaintea Lui haine şi flori şi strigând: „Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului". A fost o manifestaţie de bucurie. A fost marele triumf al lui Iisus. În aparenţă. Era un triumf pe care-L merita, fără îndoială. Era cu adevărat din casa lui David. Era cu adevărat din viţă regească şi putea să fie rege. Dar nu acesta era scopul Lui. Şi în timp ce toţi cei care-L întâmpinau nu mai puteau de

bucurie, probabil Apostolii umblau şi ei prin mulţime şi spuneau: *Strigaţi, lăudaţi-L, e fiul lui David! Osana, noi suntem ucenicii Lui!* se lăudau toţi. Unul singur nu scotea nici o vorbă, ci era trist. Acesta e chiar eroul acestei manifestări: Iisus! Intra călare pe mânzul asinei, cum spun Evangheliştii, şi era trist. Cine ştie dacă nu citea în aceiaşi ochi şi n-auzea din aceleaşi guri: „Răstigneşte-L, răstigneşte-L pe El", cuvinte pe care avea să le audă numai peste câteva zile.

Era trist din pricina nestatorniciei inimilor omeneşti.

Era trist pentru că nu-I înţeleseseră misiunea. Nu venise să se încoroneze rege. Venise să transforme sufletele oamenilor. Să-i facă mai buni. De aceea triumful era doar un triumf aparent. De fapt, Mântuitorul ştia că această *Intrare în Ierusalim era Intrarea în Săptămâna Patimilor*. Era intrarea în confruntarea cu moartea.

Şi acum să ne punem câteva întrebări esenţiale. Cel puţin două. Cea dintâi:

Putea Iisus să evite Săptămâna Patimilor? Putea. Fără îndoială. În loc să intre în Ierusalim, putea să schimbe drumul şi să se ducă în patria sa, adică în nord, în Galileea, la Nazaret sau la Capernaum, unde se pare că se mutase în ultima vreme familia. Acolo era apărat. Duşmanii lui erau în Ierusalim, în capitală. Iisus putea să evite Săptămâna Patimilor. Putea să evite schingiuirile. Putea să evite confruntarea cu Ana şi Caiafa, cu Irod, confruntarea cu Pilat. Putea să evite judecata. Putea să evite şi moartea.

Şi totuşi n-a făcut-o!

Şi acum cea de a doua întrebare esenţială, care de fapt ne va da şi cheia sărbătorii de azi, a *Intrării în Ierusalim:*

De ce n-a evitat moartea? De ce s-a dus în întâmpinarea ei cu bună ştiinţă. O spusese chiar cu o zi înainte, atunci când a spus că Maria Îl pregăteşte de fapt pentru îngropare. Ştim deci precis că El era conştient că merge la Ierusalim spre moarte. *De ce s-a dus întru întâmpinarea morţii?* Aceasta este întrebarea-cheie, pentru că răspunsul la această întrebare este şi el răspunsul-cheie.

S-a dus fiindcă trebuia să moară. Trebuia. Vă rog să reţineţi cuvântul *trebuia*. Trebuia prin urmare să intre în Ierusalim. Aceasta aş vrea să fie foarte bine înţeles de dumneavoastră. *Trebuia să intre în condiţia de om care să moară*. Trebuia să fie ca fiecare dintre noi, muritor, fiindcă era Om deplin şi Dumnezeu deplin, şi ca Om deplin trebuia să treacă prin destinul deplin al unui om. Deci trebuia să moară.

Aş vrea să fac o remarcă, o mică paranteză: Ca Om deplin, Care şi-a asumat moartea, n-a acceptat această moarte cu uşurinţă. Aşa cum noi, ori-

cât de credincioşi am fi, nu putem înţelege, nu putem accepta moartea cu uşurinţă. Oricât de credincioşi am fi, plângem când ne moare cineva drag, şi nu dorim moartea nimănui, şi n-o dorim nici pe a noastră. Am vrea să ni se prelungească viaţa cât de mult. Oricât ni s-ar prelungi viaţa, tot ni se pare că murim prea devreme.

Iisus însuşi a trecut prin această spaimă de moarte. Dovadă că e aşa e că în grădina Ghetsimani a rostit acea rugăciune cumplită, aproape de neînţeles pentru noi, din mintea, din gândirea lui Dumnezeu! Iisus, care era Fiul lui Dumnezeu, cere: *Doamne, Tată ceresc, de este cu putinţă, treacă de la Mine paharul acesta.* A făcut ca unul dintre noi. A simţit ca unul dintre noi. A trăit iminenţa evenimentului morţii ca unul dintre noi. Dar, ca unul ce era credincios misiunii primite de la Tatăl, a adăugat: *Să fie nu precum voiesc Eu, ci precum voieşti Tu.*

El venise pe pământ ca să moară. Fusese trimis anume ca să moară. De ce? Fiindcă numai dacă murea ca unul dintre noi, numai dacă murea cu adevărat, o moarte controlată, cum au controlat-o romanii, cum au controlat-o evreii, care i-au pecetluit şi mormântul, numai printr-o moarte adevărată, Învierea Lui ar fi fost credibilă. Fiindcă, de fapt, venise să moară pentru ca să învieze.

Aici este cheia sărbătorii de astăzi: Intrarea în Săptămâna morţii, în *Săptămâna Patimilor*, este o intrare necesară, tocmai pentru ca la sfârşitul ei să ne confrunte cu marele eveniment al Învierii. Să ne înveţe prin propria Lui Înviere, nemurirea. Trimiterea lui Iisus-Fiul de către Tatăl pe pământ a avut şi acest scop: să ne înveţe că suntem nemuritori, că suntem de esenţă dumnezeiască, că avem un suflet nemuritor, că suntem veşnici. A venit să schimbe modul de gândire al oamenilor. Să-i înveţe un mod de gândire diferit de cel de până atunci, şi anume să facă din viaţa de dincolo criteriul vieţii pământeşti. Fiindcă numai ştiindu-te nemuritor, ştiindu-te că dai socoteală dincolo, ştiindu-te că te întâlneşti cu cei pe care i-ai nedreptăţit aici, sau pe care i-ai iubit aici, numai atunci îţi organizezi o viaţă responsabilă pe pământ. Intenţia lui Dumnezeu aceasta a fost aşadar: să-i înveţe pe oameni şi să le dea puterea să trăiască pe pământ în mod responsabil.

Acestea au fost componente importante ale noii religii pe care a adus-o Mântuitorul. Acestea au fost temeiurile noii morale instituite de El. Cu ele a străbătut creştinismul veacurile şi, iată, a cucerit întreaga lume. Învăţăturile Lui sunt temeiul credinţei noastre, temeiul vieţuirii noastre, temeiul liniştii noastre, temeiul seninătăţii noastre, chiar cu suferinţe şi cu durere în faţa morţii. El a dat un nou înţeles vieţii noastre şi a dat lumini noi gândirii despre viaţă şi despre moarte. Pe acestea şi întreaga Sa învăţătură nu

putea să ni le lase, cu încredinţare, decât *murind cu adevărat*, pentru ca să fie după aceea văzut înviat cu adevărat.

Învierea Sa a fost şi rămâne pentru totdeauna argumentul suprem al dumnezeirii Sale. Dar ca să învie, trebuia să moară. De aceea, într-o zi ca aceasta, Mântuitorul intră în Ierusalim să se confrunte, să se întâlnească, să sufere moartea, tocmai pentru ca prin Înviere să răspundă credibil celor din vremea Lui şi tuturor generaţiilor viitoare la întrebarea ce e viaţa, ce e moartea, ce e dincolo de moarte? Şi răspunsul e: dincolo de moarte nu e moarte, ci e viaţă veşnică. Pentru aceasta, viaţa de aici trebuie trăită aşa cum a trăit-o Iisus. De aceea, de-a lungul generaţiilor, Iisus a devenit criteriu de orientare în viaţă pentru toţi cei care I-au înţeles învăţătura, de aceea în diferite împrejurări s-a zis: *Când nu ştiţi ce trebuie să faceţi, puneţi-vă întrebarea: Ce ar face Iisus în locul meu?* A devenit, prin urmare, criteriu de gândire. A devenit model.

Să ne imaginăm că stăm şi noi undeva deoparte, şi urmărim într-o zi ca aceasta scena Intrării Mântuitorului în Ierusalim. Să ne imaginăm că la un moment dat privirea Lui se întâlneşte cu privirea noastră. Să nu vadă în ochii noştri pe cei care strigă astăzi: *Osana!*, şi mâine: *Răstigneşe-L!* Să rămânem ca şi Apostolii, ca şi mironosiţele care L-au plâns atunci când a fost prins. Să rămânem întru aşteptarea marelui eveniment al Învierii. Să nu fim printre cei care strigă prin faptele lor sau prin vorbele lor: „Răstigneşte-L, răstigneşte-L!” Ci să fim printre cei care, acum că ştim cum s-au întâmplat lucrurile, printre cei care aşteaptă Ziua Învierii, pentru ca această zi să fie pentru noi cei de azi o nădejde, o bucurie, un înţeles nou al vieţii noastre de aici şi al vieţii noastre în eternitate. Să ne ajute Dumnezeu să ajungem cu sănătate şi Ziua Învierii! Amin.

ÎNVIERE ȘI BIRUINȚĂ

HRISTOS A ÎNVIAT! ŞI NOI VOM ÎNVIA[1]

Este cea dintâi mare sărbătoare creştină de după înscăunarea noastră ca episcop al acestei de-Dumnezeu-păzite eparhii când, potrivit datinei străbune, creştineşti, păstorul de suflete este îndatorat să adreseze păstoriţilor săi cuvânt de învăţătură, de îndrumare şi de întărire în credinţă şi în faptele cele bune. Aţi aflat, din scrisoarea Pastorală pe care v-am trimis-o cu prilejul sărbătorii Naşterii Domnului şi a Anului Nou 1980, că venerabilul episcop Antim Angelescu, predecesorul nostru, a hotărât încă din anul trecut să se retragă la pensie din motive de bătrâneţe şi, ca urmare, Colegiul Electoral Bisericesc l-a ales pe cel ce vă scrie acum drept urmaş al său. De curând, în vârstă de peste 86 de ani, vlădica Antim a trecut la Domnul, senin şi cu inima împăcată că şi-a îndeplinit cu prisosinţă misiunea de păstor de suflete, şi că şi-a încheiat cu bine călătoria pământească, adormind întru nădejdea învierii şi a vieţii celei veşnice. A fost un episcop vrednic şi roadele ostenelilor sale s-au desfăşurat la Buzău pe o perioadă de peste 35 de ani, lăsând în urmă o amintire frumoasă, de veşnică pomenire. Dumnezeul milei şi al îndurărilor să-l rânduiască în ceata drepţilor, acolo unde nu mai este nici durere, nici suspin, ci aşteptare în bucurie a învierii de care, la vremea cuvenită, să ne facă Dumnezeu parte şi nouă, tuturor.

Căci iată, chiar astăzi ni se face vestire mare, de bucurie şi încurajare, că nu moartea este ultimul cuvânt al destinului omenesc, ci învierea şi viaţa. Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Cel întrupat ca să ne descopere „taina cea din veac ascunsă", adică să ne înveţe ce să credem, cum să trăim şi ce să facem ca să fim bine plăcuţi lui Dumnezeu şi oamenilor, Iisus Hristos, Cel care, aşa cum am auzit istorisindu-ni-se în săptămâna ce a trecut, pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire a fost răstignit în zilele lui Ponţiu Pilat şi a pătimit şi s-a îngropat, acest Iisus Hristos dat morţii a înviat după trei zile, aşa precum şi promisese că va face, cât fusese încă în viaţă, şi aşa cum scriseseră despre El profeţii. De aceea în *Simbolul Credinţei* mărturisim că „a înviat a treia zi, după Scripturi".

---

[1] Pastorală la Învierea Domnului, în anul 1980, ca episcop al Buzăului.

Sfântul Evanghelist Matei ne spune că cel dintâi cuvânt pe care l-a adresat Mântuitorul înviat mironosițelor care veniseră Duminică dis-de-dimineață la mormânt – într-o Duminică și o dimineață întocmai ca aceasta, la această vreme a anului – a fost: *Bucurați-vă!* (Matei 28, 9). Bucurați-vă că a fost învinsă moartea! Nu mai plângeți! Moartea nu e definitivă și nu e sfârșitul după care nu mai rămâne nimic altceva, decât plângere și tânguire veșnică. Sfârșitul e învierea și viața veșnică. Sfârșitul e de fapt un nou început.

*

„Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim întru însa" – așa cântăm în cântările Paștilor și inimile noastre se simt într-adevăr cuprinse de o sfântă bucurie. Pentru că, înviind Hristos, ne dă și nouă siguranța învierii, nouă și tuturor celor care au trecut de hotarul acestei vieți înaintea noastră, celor de un neam cu noi, prietenilor și tuturor cunoscuților și necunoscuților. De aceea cântăm într-o zi ca aceasta, iară și iară, ca și cum e o veste pe care vrem să ne-o comunicăm cu insistență, ca să nu mai rămână loc nici unei îndoieli că: „Hristos a înviat din morți, cu moartea pre moarte călcând, și celor din mormânturi viață dăruindu-le". Și mărturisim în cântările noastre că „acum toate s-au umplut de lumină: și cerul și pământul și cele dedesubt", căci „înviind Iisus din mormânt, precum a zis mai înainte, ne-a dăruit și nouă viață veșnică".

Sfântul Apostol Pavel, cel care s-a întâlnit cu Hristos cel înviat pe drumul Damascului, și cei patru Evangheliști, Matei, Marcu, Luca și Ioan, ne încredințează toți într-un cuvânt, ca martori oculari, că L-au văzut și femeile mironosițe, și toți ucenicii, și chiar *peste cinci sute de frați deodată* (I Corinteni 15, 5-6). Această întâlnire cu Hristos cel înviat le-a dat ucenicilor temeiul, îndreptățirea și îndatorirea de a mărturisi ceea ce au văzut, dar le-a dat și ceva mai mult, le-a dat încredințarea că tot ceea ce le propovăduise Iisus cât fusese cu ei era de la Dumnezeu, era adevărul în care trebuiau să creadă, calea pe care trebuiau să meargă, viața pe care trebuiau să o ducă. În același timp le-a dat încredințarea că trebuiau să-și ia în serios misiunea pe care o primiseră de la El: de a merge și a învăța, de a transmite și altora ceea ce Iisus îi învățase pe ei. Așa au ajuns învățăturile lui Iisus până la noi, și noi credem în ele și credem în El, credem că a fost Fiul lui Dumnezeu, pentru că a adeverit aceasta prin tot ce a făcut, prin tot ce a învățat, prin întreaga Lui viață și, mai ales, prin Învierea Sa din morți. Învierea este temeiul care dă putere absolută învățăturilor Sale că Dumnezeu e Tatăl nostru, că veghează asupra noastră, că avem îndatorirea să fim buni

şi drepţi, că trebuie să ne purtăm ca fraţii între noi, să respectăm o anumită ordine morală în relaţiile dintre noi, şi că vom da socoteală nu numai de toate faptele noastre, ci şi de toate gândurile noastre. Toate aceste învăţături se dovedesc a fi adevărate, deoarece Învăţătorul care ni le-a predat a dovedit că este Fiul lui Dumnezeu, prin aceea că a înviat din morţi. De aceea, propovăduirea Lui şi a noastră capătă sens şi îndreptăţire.

Dacă Iisus a înviat şi dacă noi vom învia şi vom avea de dat socoteală de felul cum i-am urmat învăţăturile, se cuvine să le urmăm în aşa fel, încât învierea noastră să fie înviere spre viaţă, nu spre judecată. Să fim buni şi drepţi, să stăruim în fapta cea bună, să ne iubim unii pe alţii ca fraţii, să ne purtăm, cum ne îndeamnă Sfântul Pavel, *într-un chip vrednic de Evanghelia lui Hristos* (Filipeni 1, 27). Să avem toţi *aceeaşi iubire, un suflet, aceeaşi cugetare* (Filipeni 2, 2).

În această zi a Învierii „să ne luminăm cu prăznuirea şi unii pe alţii să ne îmbrăţişăm; să zicem «fraţilor» şi celor ce ne urăsc pe noi; să iertăm toate pentru înviere", în aşa fel încât, cum ne povăţuieşte Sfântul Ioan Gură de Aur în ziua aceasta, „să intrăm toţi în bucuria Domnului nostru". Şi mai ales să rămânem tari şi uniţi întru dreapta credinţă, aşa cum ne povăţuieşte din nou Sfântul Pavel: Rămâneţi *statornici într-un Duh, împreună luptându-vă într-un suflet, pentru credinţa Evangheliei* (Filipeni 1, 27). Să păstrăm neschimbată credinţa, aşa cum ne-a fost transmisă prin Sfinţii Apostoli şi prin întreaga Tradiţie ortodoxă, aşa cum au ţinut-o veacuri după veacuri strămoşii noştri, poporul nostru românesc cel născut ortodox pe aceste meleaguri, ale noastre de când ne ştim români pe lume.

Strămoşii noştri au adormit întru credinţa ortodoxă şi de acolo, de unde sunt, veghează asupra noastră, aşteaptă de la noi să le fim urmaşi credincioşi, să le aprindem candela pomenirii la biserica şi în cimitirul în care au fost prohodiţi după Legea ortodoxă. Să nu le dăm niciodată prilejul să nu mai recunoască în noi pe fiii şi urmaşii lor, înstrăinându-ne de credinţa în care au fost botezaţi şi au adormit ei întru nădejdea învierii, şi pe care ne-au lăsat-o ca pe o moştenire sfântă.

Să nu ne lăsăm ademeniţi de cei care, răstălmăcind sfintele predanii, încearcă să ne rupă de credinţa noastră ortodoxă, de trecutul nostru, şi de moşii şi strămoşii noştri, descoperindu-se ei acum „învăţători" mai buni decât au fost aproape două mii de ani preoţii noştri ortodocşi, legaţi de sufletele credincioşilor prin toate fibrele fiinţei lor, propovăduindu-le dreapta credinţă cea de la Mântuitorul şi de la Apostoli, învăţată şi păstrată prin Biserică.

Ca şi cum ni s-ar adresa nouă, Sfântul Pavel, scriind Colosenilor, îi îndemna: „rămâneţi întemeiaţi în credinţă, întăriţi şi neclintiţi de la nădejdea

Evangheliei pe care aţi auzit-o", iar scriind Efesenilor, le atrăgea atenţia că *este un singur Domn, o singură credinţă, un singur botez* (4, 5), credinţa ortodoxă, Botezul ortodox, credinţa cea dintru început, Botezul cel în care s-au botezat strămoşii noştri de la început până la cea din urmă generaţie. „Nimeni să nu vă înşele cu vorbe deşarte", îndemna tot Sfântul Pavel, adică cu alte învăţături, străine de credinţa şi Tradiţia ortodoxă.

*

Vestindu-vă bucuria Învierii, vreau să vă ştiu pe toţi uniţi în acelaşi cuget şi în aceleaşi simţiri, ca să aveţi parte toţi, la vremea cuvenită, de răsplata cea bună a învierii în comuniune cu toţi cei dinaintea noastră, cu neamurile noastre, cu prietenii noştri, cu toţi înaintaşii noştri. Credinţa în înviere să ne unească în tot gândul şi în toate aspiraţiile noastre.

În această sfântă şi mare zi a Învierii, Sărbătoare a sărbătorilor şi Praznic al praznicelor, „zi purtătoare de lumină", să ne bucurăm şi să ne veselim duhovniceşte. Să ne înnoim sufletele, curăţindu-le în nădejdea învierii. Să ne luminăm viaţa, prin hotărârea de a fi mai buni şi mai drepţi. Să plecăm acasă împăcaţi în sufletul nostru cu noi înşine, cu aproapele şi cu Dumnezeu.

Învierea lui Hristos să ne întărească în dreapta credinţă şi în toată fapta cea bună. În dimineaţa Învierii, în zorii Duminicii, mironosiţele care au aflat cele dintâi de Înviere, plecând de la mormântul gol, au vestit ucenicilor şi tuturor celor pe care i-au întâlnit, că: „Hristos a înviat!". De atunci a rămas salutul acesta între creştini în aceste zile. Cu această vestire mă adresez şi eu tuturor, şi vă îndemn s-o duceţi mai departe fraţilor întru credinţă şi tuturor oamenilor: „Hristos a înviat!"

ŞI-AU ADUS AMINTE CĂ LE SPUSESE...[1]

Cu ajutorul lui Dumnezeu am ajuns să sărbătorim din nou, şi în anul acesta, în linişte şi pace, Ziua Învierii, potrivit rânduielilor din vechime statornicite, în prag de Duminică dimineaţa, în chiar momentul în care, la vremea lui, s-a petrecut extraordinarul eveniment. Ştim din cele scrise de cei patru Evanghelişti, din cartea *Faptele Apostolilor* şi din *Epistole*, toate amănuntele în legătură cu minunea Învierii şi credem că ea s-a petrecut întocmai aşa. Iisus a murit pe cruce, a fost îngropat şi după trei zile a înviat. Potrivit obiceiului, valabil astăzi ca şi atunci, în toată lumea, moartea i-a fost constatată oficial de către soldaţii însărcinaţi cu executarea, după care Pilat i-a dat lui Iosif din Arimateea corpul neînsufleţit al condamnatului, ca să-l îngroape *într-un mormânt nou al său, pe care îl săpase în stâncă* (Matei 27, 60). La cererea autorităţilor Templului a stabilit şi o strajă militară, însărcinând-o să asigure pecetluirea mormântului şi, pentru o vreme, paza lui, ca nu cumva să se întâmple vreo neorânduială.

Nu s-a petrecut nici o neorânduială, în afară doar de aceea că, urmând o rânduială de Sus, Hristos a înviat! A ieşit de sub înfăţişarea giulgiurilor în chip minunat, ele rămânând pe loc, aşa cum erau, înfăşurate. A ieşit prin piatra pecetluită. Abia după Înviere piatra mormântului s-a dat la o parte, soldaţii s-au înspăimântat şi au rămas muţi de uimire. Iisus, stând mai deoparte, aştepta să vină prietenii la mormânt, ca să le vestească Învierea, să vadă mormântul gol, şi să-Şi desăvârşească astfel misiunea pe pământ, încredinţându-le Apostolilor continuarea ei. Au venit mai întâi mironosiţele, apoi au venit şi unii dintre Apostoli, Petru şi Ioan şi alţii. Au stat de vorbă, şi-au dat întâlnire cu toţi în Galileea, în patria Sa, unde mai apoi s-au întâlnit şi au pus la cale cele de trebuinţă pentru viitor, după care i-a adunat şi, în prezenţa lor, fără să mai treacă prin moarte, s-a înălţat în slava în care se afla dinainte şi se află mereu, împreună cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt, Treimea Sfântă şi nedespărţită.

---

[1] Pastorală la Învierea Domnului, în anul 1981, ca episcop al Buzăului.

*

Patimile, moartea și Învierea au fost înscrise în destinul pământesc al lui Iisus, din momentul în care Tatăl a hotărât trimiterea Lui pe pământ în trup omenesc, la fel cu al nostru, ca să ia asupra Lui păcatele noastre (Isaia 53) și să ne repună în demnitatea cea dintâi, de fii iubiți ai lui Dumnezeu. Acestea toate le-au fost descoperite profeților Vechiului Testament și ei au scris despre ele. Iisus însuși le-a cunoscut dinainte, spunând mereu ucenicilor Săi că toate trebuiau să se împlinească așa cum fuseseră rânduite (Luca 24, 25-27).

În cele ce urmează aș vrea să stărui îndeosebi asupra profețiilor despre destinul pământesc al lui Iisus: cum au știut profeții ce i se va întâmpla, și cum El însuși a știut acest lucru, și cum cu adevărat așa s-au și împlinit. Ca, văzând noi aceasta, să ne întărim și noi în credință, să ne sporim temeiurile minții și ale inimii, ca să credem că Iisus a fost „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, Lumină din Lumină", așa cum mărturisim în *Simbolul Credinței*, și să alegem calea spre tot ceea ce este bun și adevărat, de folos nouă și aproapelui nostru.

Așa cum au prorocit cu privire la nașterea lui Iisus: locul în care se va naște, neamul din care va fi, împrejurările nașterii, fuga în Egipt, uciderea pruncilor ș.a., tot așa, profeții Vechiului Testament au știut și au spus dinainte și faptul că, ajuns la maturitate, El urma să pătimească, să fie omorât și să învieze.

Isaia, cu multe sute de ani înainte, a descris chipul lui Iisus din timpul patimilor ca și cum îl vedea atunci, ca pe un contemporan, ca un martor ocular care scrie după ce toate s-au întâmplat. Iată ce viziune exactă găsim în capitolul 53 din cartea sa: *Disprețuit era și cel din urmă dintre oameni; om al durerilor și cunoscător al suferinței, unul înaintea căruia să-ți acoperi fața; disprețuit și nebăgat în seamă... Dar El fusese străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră și prin rănile Lui noi toți ne-am vindecat* (Isaia 53, 3-5).

David, împăratul și prorocul, autorul psalmilor, cu o mie de ani înainte i-a anunțat Învierea, punând în gura Lui cuvintele: *Căci nu vei lăsa sufletul meu în iad, nici nu vei da pe cel cuvios al tău să vadă stricăciunea* (Psalmi 15, 10). După Înviere, și Petru și Pavel, cei doi mari Apostoli, își vor aduce aminte de acest text și îl vor cita în cuvântările lor către credincioși, zicând: *Mai înainte văzând* (David), *a vorbit despre învierea lui Hristos*, când a spus cele de mai sus (Fapte 2, 31; 13, 34-35). Tot David mai spusese despre Mesia că Dumnezeu îi va scăpa sufletul din locuința morților, pentru că îl va lua sub ocrotirea Sa (Psalmi 48, 16).

Prorocul Avacum, tot cu sute de ani înainte de Hristos, avertizase şi el viitorimea că se va petrece în vremea lor *un lucru pe care voi nu l-aţi crede dacă l-ar povesti cineva!* (Avacum 1, 5). Sfântul Pavel tâlcuieşte cuvintele lui Avacum, în sensul că ele prevesteau Învierea Domnului (Fapte 13, 41), şi Apostolul recunoaşte că, într-adevăr, un astfel de eveniment este incredibil la auzire. Tot el va spune însă că, dacă e incredibil la auzire, pentru că e prea extraordinar, nemaipomenit, înspăimântător, cum zice Avacum, el devine credibil într-o singură împrejurare: atunci când se produce ca atare, şi mai ales când se produce de faţă cu martori, sau se constată după aceea prin prezenţa celui înviat. În astfel de condiţii e evident pentru oricine că încetează şi îndoiala şi necredinţa.

Aşa s-a şi întâmplat cu Iisus. Vestea despre evenimentul Învierii a ajuns până la noi prin martorii care L-au văzut înviat, care L-au văzut, cum se zice, cu ochii lor, şi ne-au lăsat mărturii scrise despre acesta, sub semnătură, în documente incontestabile, în scrierile Noului Testament. Şi nu un singur martor – unul singur se poate înşela –, ci mai mulţi, toţi depunând aceeaşi mărturie, fermă, neîndoielnică, emoţionantă, convingătoare. Apostolul Petru, în prezenţa celorlalţi unsprezece, comunică unei mari mulţimi adunate în Ierusalim în ziua Cincizecimii: *Dumnezeu a înviat pe Acest Iisus, Căruia noi toţi Îi suntem martori* (Fapte 2, 32). Iată deci o declaraţie formală, în cuvinte directe, limpezi, din partea unui martor ocular.

*

Iisus Însuşi, aşa cum spuneam mai înainte, a profeţit despre Sine. Şi-a anunţat patimile, moartea şi Învierea când încă mai era în viaţă, şi nu o singură dată.

A ţinut anume să se ştie că vine să se înscrie într-un plan al lui Dumnezeu cu lumea şi că, în cadrul acestui plan, El are de străbătut nişte etape dinainte stabilite, la care va fi supus de oameni, şi pe care El le cunoştea. Descoperind Apostolilor aceste etape, înainte de a se petrece ele, a vrut să le dea încredinţarea că totul se face cu voia lui Dumnezeu şi că toate sunt cu rost, că El, Cel care profeţeşte despre Sine, este cu adevărat trimis de Dumnezeu, că tot ce spune şi face, şi tot ce se întâmplă cu El e rânduit de Sus, pentru ca, atunci când toate se vor împlini, să aibă şi mai mult convingerea că sunt şi ei incluşi în planul lui Dumnezeu, să capete tărie în credinţă, hotărâre în asumarea misiunii ce urma să li se încredinţeze şi curaj în împlinirea ei.

Evangheliştii ne istorisesc cum, după ce Petru a recunoscut în Iisus pe Mesia, în faţa tuturor celorlalţi, Iisus *a început a spune ucenicilor Lui că*

El trebuie să meargă în Ierusalim și să pătimească multe de la bătrâni și de la arhierei, și de la cărturari, și să fie ucis, și a treia zi să învieze (Matei 16, 21; cf. Marcu 8, 31-32; Luca 9, 22). Și altă dată, pe când se aflau în Galileia, Iisus le-a spus: *Fiul Omului va să fie dat în mâinile oamenilor, și-L vor omorî, și a treia zi va învia* (Matei 17, 22-23; cf. Marcu 9, 31-32). Și, în sfârșit, mergând spre Ierusalim, deci chiar în preajma evenimentelor tragice ce urmau să se petreacă, i-a luat deoparte și le-a destăinuit în amănunt: *Iată ne suim la Ierusalim și Fiul Omului va fi dat în mâna arhiereilor și cărturarilor, și-L vor osândi la moarte; și-L vor da în mâna păgânilor ca să-L batjocorească și să-L răstignească, dar a treia zi va învia* (Matei 20, 18-19; cf. Marcu 10, 32-34; Luca 18, 32-33).

Cum au primit ucenicii această prevestire? Pe două dintre ele le-au primit fără comentarii, cu tăcere, ca și cum nu le-ar fi crezut. La una din ele, Petru n-a reținut din ceea ce spusese Iisus decât faptul că va fi omorât. În loc să-L creadă și să se bucure că va învia a treia zi, L-a luat deoparte și L-a mustrat, pentru că accepta să I se întâmple așa ceva: *Milostiv fii Ție, Doamne! Să nu-ți fie Ție aceasta!* (Matei 16, 22). Nu spune nimic despre Înviere, ca și cum nici nu auzise de ea. Credea în posibilitatea patimilor și a morții, dar nu și în posibilitatea Învierii. Și în fapt nici unul dintre ucenici nu a luat în serios promisiunea lui Iisus că va învia. Aceasta depășea puterea lor de înțelegere și de credință. Vor fi luat cuvântul doar ca pe o mângâiere de circumstanță, pe care le-o lăsa Învățătorul lor Cel cu inimă bună.

Și totuși, tot ce le-a spus Iisus dinainte s-a întâmplat întocmai: și vânzarea, și prinderea, și procesul religios, și trimiterea în fața romanilor ca instanță civilă, și condamnarea, și batjocura, și bătaia, și scuipările, și răstignirea și moartea, și Învierea! Hristos a înviat!

Și atunci s-a întâmplat și cu ucenicii o minune. După ce trei zile au trecut prin cumplitele dureri ale deznădejdii, ale despărțirii pentru totdeauna de Cel preaiubit, ale prăbușirii unui mare vis – simțindu-se părăsiți într-o lume care pentru ei își pierduse sensul, complet neîncrezători în înviere, gata să se risipească toți care încotro –, când s-a produs faptul Învierii, când s-au întâlnit din nou cu Iisus, viu, s-a produs, abia atunci, și învierea memoriei lor: și-au adus aminte! Mironosițele venite dis-de-dimineață la mormânt, la vederea mormântului gol și a celor doi îngeri care le-a spus că Iisus a înviat, *și-au amintit de cuvintele lui Iisus* (Luca 24, 8). Și tot numai atunci și Apostolii *și-au adus aminte că le spusese aceasta și au crezut Scripturii și cuvântului pe care îl spusese Iisus* (Ioan 2, 22).

Evangheliștii mărturisesc sincer că n-au crezut nici profețiile Vechiului Testament, nici spusele lui Iisus cu privire la Înviere. Aceasta e tocmai do-

vada că ei povestesc lucrurile exact aşa cum s-au întâmplat. Nu le înfrumuseţează, nu trec în tăcere ceea ce le e defavorabil. Nu se apără. Recunosc că n-au crezut, că pur şi simplu „uitaseră" ce le spusese Iisus, pentru că nu dăduseră deloc importanţă celor spuse de El despre Înviere. Aceasta pentru că spusele despre aşa ceva sunt de necrezut, cum spune profetul Avacum. Şi atunci ce i-a făcut acum să creadă, şi „să-şi aducă aminte" ce le spusese? – Faptele i-au făcut să creadă. Numai faptele: faptul Învierii! Au crezut în Înviere forţaţi de faptul că l-au văzut înviat pe Cel pe Care-L văzuseră cu trei zile înainte mort şi îngropat. Au vorbit cu El, au mâncat cu El, I-au pipăit rănile nevindecate încă, făcute de cuie în mâini şi picioare şi de suliţă în coastă, când se afla răstignit pe cruce. Le-au pipăit ca să se asigure că nu e vreo fantomă, sau altcineva care se dă drept Iisus.

În astfel de situaţii, numai fapta şi verificarea concretă convinge. Dar când convinge astfel, convinge pentru totdeauna. Faptul Învierii, verificat minuţios, i-a făcut martori ai Învierii pe Apostoli şi pe cei peste cinci sute cărora li s-a arătat Iisus după Înviere (I Corinteni 15, 6), şi pe toţi cei care L-au mai văzut. Iisus Însuşi i-a investit cu această calitate pentru vecii vecilor, pentru istorie, zicându-le: *Voi sunteţi martorii acestora* (Luca 24, 48), iar Sfântul Petru confirmă în numele tuturor: *Noi toţi suntem martori* (Fapte 2, 32).

Apostolii şi-au depus mărturia pentru istorie şi verbal şi în scris: *Noi nu putem să nu vorbim despre cele ce am văzut* – spune tot Sfântul Petru (Fapte 4, 20); iar Sfântul Ioan, după ce îşi scrie mărturia sa de martor ocular, precizează că a făcut-o pentru noi, cei din viitor: *Acestea s-au scris ca să vedeţi că Iisus este Hristos, Fiul lui Dumnezeu, şi crezând, viaţă să aveţi în numele Lui* (Ioan 20, 31).

*

Mântuitorul i-a mustrat pe ucenici pentru că n-au crezut în cele prorocite despre Învierea Sa (Marcu 16, 14); i-a mustrat şi pe Luca şi Cleopa cu care a mers după Înviere spre Emaus (Luca 24, 25); l-a mustrat şi pe Toma (Ioan 20, 29) şi pe Pavel (Fapte 9, 45). El vrea ca noi să credem în Înviere, pentru că Învierea Lui, şi numai ea, este chezăşia credinţei în propria noastră înviere şi nemurire. Dacă a înviat Hristos, spune Sfântul Pavel într-un enunţ de rigoare logică absolută, *toţi vom învia* (I Corinteni 15, 22). Pe Sfântul Pavel credinţa în înviere l-a făcut din persecutor Apostol şi i-a dat forţa de a converti la creştinism toată Asia Mică şi sudul Europei, până în Spania. Apostolii toţi, care până atunci erau fricoşi, timizi, neîncrezători, fără cultură înaltă, neumblaţi prin lume, aşa cum singuri se descriu,

prin credinţa în Învierea lui Hristos au devenit curajoşi, îndrăzneţi, puternici, hotărâţi, eroi şi martiri. Au plecat care încotro, împărţindu-şi lumea ca teren de misiune, şi au anunţat Învierea Domnului pe tot pământul cunoscut pe atunci.

Vestea Învierii a ajuns până la noi şi va fi propovăduită în vecii vecilor. Pentru că e veste de bucurie, cheie de destin, uşă spre eternitate, răspuns la marile întrebări despre lume şi despre noi înşine, răspuns bun la marea noastră sete de viaţă, de existenţă veşnică. De aceea, Ziua Învierii e Ziua Bucuriei. De aceea Biserica ne cheamă ca, în ziua aceasta, „unul pe altul să ne îmbrăţişăm". Să uităm tot ceea ce ne desparte şi să redevenim fraţi, căci suntem fiii aceluiaşi Tată ceresc. Să iertăm tot ce ne-am greşit unii altora şi să refacem comuniunea dintre noi.

Să ne ferim de intriganţi şi să judecăm bine înainte de a ne lăsa antrenaţi în duşmăniile provocate de ei.

Doi cerşetori orbi trăiau în bună prietenie, hotărâţi să se sprijine unul pe altul în viaţă, găsindu-şi în această prietenie însăşi bucuria vieţii lor necăjite şi mângâierea faţă de infirmitatea care îi lovise atât de greu. Nimeni şi nimic nu i-a putut face să se certe vreodată şi să-şi strice prietenia. Nici diavolul nu izbutise şi era trist. Uneori însă sunt oamenii mai inventivi chiar decât diavolul. Văzând o babă tristeţea diavolului, îi făcu o propunere:

– Ce-mi dai să-i fac eu să se certe? Conveniră ca diavolul să-i dea babei o pereche de cizme noi. Baba se apropie de cei doi orbi, iar diavolul supraveghea scena din depărtare.

– Vai vouă, sărmanilor! Lipsiţi de lumina soarelui, sunteţi oropsiţi şi babei îi e milă de voi. Iată vă dau un galben. Să-l împărţiţi între voi, că n-am monezi mai mici.

Acestea zicând se depărtă, alăturându-se diavolului de la care trebuia să primească răsplata.

– Un galben! zise unul dintre orbi. Nimeni nu ne-a mai dat vreodată chiar un galben. Ce doamnă milostivă! Păstrează-l bine. Vom merge la bancă şi-l vom schimba, şi-l vom împărţi frăţeşte.

– Cum adică să-l păstrez? întrebă mirat şi mâniat celălalt. Ţie ţi l-a dat. Tu să-l păstrezi. Ori vrei să mă înşeli? Cum a intervenit aurul, te-ai şi gândit să mă înşeli şi să trădezi vechea noastră prietenie!

– Mie nu mi-a dat nimic. Ţie ţi-a dat galbenul. E limpede. Dacă nu mi l-a dat mie, nu ţi-l putea da decât ţie. Şi acum o iei înainte cu acuzaţia. Să-ţi fie ruşine!

Se mâniară amândoi straşnic şi se ridicară în acelaşi timp, învârtindu-şi cârjele în aer şi încercând să se lovească. Se încăieră o bătaie cumplită. Se şi zice în popor: „Să te ferească Dumnezeu de bătaia orbului şi a surdului". Unul nu ştie unde dă, celălalt nu te aude ţipând, şi dă tot mai tare!

Baba jubila. E limpede că nu dăduse nici unuia din ei galbenul, ci voise doar să-l ridice pe unul împotriva celuilalt şi, cu ajutorul ispitei aurului, reuşise. Voi să se apropie de diavol să-şi ia răsplata, conform învoielii. Dar diavolul, înfricoşat el însuşi de viclenia babei, o opri la distanţă, îi aruncă cizmele şi îi zise:

– Stai acolo. Cine ştie ce mai eşti în stare să-mi faci şi mie!

Să facem să domnească între noi armonia, înţelegerea, generozitatea.

În lucrarea ogoarelor – căci aceasta face omul gospodar primăvara – să încredinţăm sămânţa miracolului morţii şi al învierii, tainei pământului care primeşte puţin şi dă înapoi mult, când e lucrat cu dăruire şi hărnicie.

Sărbătoarea Învierii Domnului să ne încălzească inimile, să ne lumineze minţile, să ne binecuvânteze viaţa cu darurile ei cele bogate, reînnoindu-ne credinţa în Cel care, „pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire, a pătimit şi S-a îngropat şi a înviat a treia zi, după Scripturi". Să-I vestim cu încredinţare neîndoielnică scularea Sa din morţi, anunţându-ne unul altuia cu bucurie, după tradiţia ajunsă până la noi din chiar dimineaţa Învierii, când mironosiţele şi Apostolii, plecând de la mormântul gol, spuneau cu bucurie tuturor celor pe care-i întâlneau că: „Hristos a înviat!"

VIAȚĂ ȘI ÎNVIERE[1]

De aproape douăzeci de veacuri, în această vreme a anului, la mijloc de primăvară, creştinii îşi amintesc unii altora, îşi vestesc în grai de sărbătoare, copleşiţi de bucurie şi entuziasm, că „Hristos a înviat!" Atât de mare a fost evenimentul, atât de neaşteptat, atât de încărcat de noutate, încât a rămas nou, minunat şi extraordinar pentru toate generaţiile de creştini de mai târziu, tot aşa cum fusese şi pentru martorii contemporani. Până atunci lumea trăise sub semnul morţii ireversibile, tragice, a morţii ca plecare fără întoarcere, ca trecere în neant, a morţii ca ieşire din orice relaţie pentru vecii vecilor cu lumea, cu rudele, cu prietenii şi chiar cu Dumnezeu. Dincolo de pragul morţii nimeni nu mai vedea nimic. Învierea lui Hristos a adus răspuns la marea întrebare pe care şi-o puneau atunci, şi şi-o pun şi astăzi toţi oamenii: *Ce se întâmplă cu noi după moarte? Mai este ceva dincolo?* Care mai este rostul vieţii, dacă ea se termină prin moarte, ca viaţa oricărei plante, a copacilor, a lucrurilor care, odată ce putrezesc, nu mai rămâne nimic din ele?

Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu cel întrupat, prin Învierea Sa din morţi a răspuns la aceste mari întrebări: *Nu se termină totul prin moarte.* Trupurile se duc în pământul din care au fost alcătuite, iar sufletele trăiesc mai departe, pentru că au fost create de Dumnezeu să fie nemuritoare.

Prin Învierea Sa, Mântuitorul a clarificat cu puterea evidenţei câteva adevăruri esenţiale, întâi, *cu privire la El Însuşi*, în al doilea rând, *cu privire la noi, oamenii* şi, în al treilea rând, cu *privire la rostul vieţii pe pământ.*

1. Cunoaştem toţi din cuprinsul Sfintelor Evanghelii că mulţi dintre cei care L-au cunoscut pe Iisus L-au iubit, L-au urmat, L-au ascultat, au învăţat de la El cum şi ce să creadă şi cum să trăiască, în aşa fel încât să fie plăcuţi lui Dumnezeu. Au fost însă, precum citim, şi din aceia care L-au suspectat mereu, care s-au îndoit că ar fi Fiul lui Dumnezeu, care L-au pâ-

---

[1] Toate textele care urmează şi care sunt incluse în capitolul „Înviere şi Biruinţă" sunt cuvântări libere, înregistrate în Catedrala din Sibiu, pe marginea *Pastoralelor* din anii 1982-1989.

rât autorităților, care L-au trimis în judecată și, în cele din urmă, L-au condamnat la moarte prin răstignire. Am retrăit toți, odată cu Evangheliștii care ni le-au repovestit, aceste evenimente cumplite, în săptămâna care a trecut, cu dreptate numită de Sfânta noastră Biserică „Săptămâna Patimilor". Parcă îl auzim pe Iisus întrebându-i cu blândețe pe judecătorii și schingiuitorii Lui, pe fiecare în parte, folosind cuvinte din care se vădea logic nu vina Lui, ci vina lor: *De am grăit rău, arată ce rău am spus; iar de am grăit bine, pentru ce mă bați?* (Ioan 18, 23). Nu-I puteau dovedi că a grăit rău și nu-I puteau răspunde cu argumente, pentru că argumente nu existau. Argumentul lor era ura, pornirea pătimașă care, de când e lumea, gândește și răspunde cu pumnul. Și altă dată, când voiseră să-L ucidă, le închisese gura cu o întrebare asemănătoare, care îi pusese în contradicție cu ei înșiși și cu cel mai obișnuit bun-simț omenesc: *Multe lucruri bune v-am arătat de la Tatăl meu, pentru care din ele voiți să mă ucideți?* (Ioan 10, 32).

Și totuși, în cele din urmă, L-au ucis! L-au ucis prin acea ucidere barbară, înspăimântătoare, care era răstignirea pe cruce, în așteptarea morții lente, încete, agonizante. L-au ucis pentru că erau siguri că prin aceasta aveau să termine cu El o dată pentru totdeauna. Știau, cum știa toată lumea pe atunci, că moartea încheie toate socotelile. Cel mort nu se mai poate apăra și, mai ales, nu mai acuză. Iisus nu-i va mai deranja cu învățătura Lui cea nouă, nu-i va mai mustra pentru viața lor fariseică, nu-i va mai amenința cu Împărăția întunericului, unde este plângere și scrâșnirea dinților.

Așa gândeau ei, că, răstignindu-L, au terminat cu El. Și toate aparențele erau de partea lor. Iisus a fost rătignit, așa încât, satisfăcuți, ucigașii credeau că pot chiar glumi acum pe seama Lui, bătându-și joc de El, după cum ne spun Evangheliștii: *Pe alții a mântuit* – ziceau ei –, *mântuiască-Se și pe Sine, de este El Hristosul, Alesul lui Dumnezeu* (Luca 23, 35). Iar El, în loc să se elibereze și să coboare de pe cruce, în loc să le probeze că are putere și că este Hristosul – așa cum îi cereau în batjocură să le probeze, fiind siguri că nu va putea face acest lucru –, părea că într-adevăr nu putea face altceva, decât să se supună morții, să le confirme îndoielile, să rămână pe cruce ca orice condamnat de rând, neputincios, învins. Și a murit. Și a fost îngropat în văzul tuturor, în văzul mulțimilor, spre mâhnirea și disperarea fară margini a ucenicilor și a tuturor celor care Îl iubiseră.

Toți, chiar și ucenicii Lui, uitaseră însă un amănunt: că El le spusese dinainte că așa trebuia să se desfășoare lucrurile (Luca 24, 6-7, 26, 46). Trebuia să moară în văzul mulțimilor, în așa fel încât să nu se poată nimeni îndoi de moartea Lui. Numai așa, când va învia și când Îl vor vedea din nou

şi vor vorbi cu El după trei zile de şedere în mormânt, nu se vor putea îndoi nici de Învierea Lui din morţi.

Căci iată, la capătul *Săptămânii Patimilor*, s-a produs marea surpriză, neaşteptatul, nebănuitul eveniment: Hristos a înviat din morţi, cu moartea pre moarte călcând, adică arătând că El e stăpân peste moarte şi că ea nu a avut putere asupra Lui, aşa cum crezuseră cei care L-au condamnat la moarte, ca să termine cu El o dată pentru totdeauna.

Numai pentru că L-a văzut murind cu adevărat, Sfântul Petru va mărturisi în faţa mulţimilor că: *pe acest Iisus Dumnezeu L-a înviat şi la aceasta noi cu toţii suntem martori* (Faptele Apostolilor 2, 32). Dacă n-ar fi murit de faţă cu mulţimi de martori, cine ar mai fi crezut în Înviere?

Abia acum, prin urmare, şi numai aşa, prin Învierea Sa din morţi, Iisus le-a răspuns răstignitorilor Săi, fără putinţa de a mai fi pus la îndoială, la întrebările: *Cine este El, de unde vine şi ce putere are?* Cine altul ar mai fi putut învia din morţi? Cine este stăpânul vieţii şi al morţii? De cine poate asculta moartea? Numai de Dumnezeu. Aşa, şi mai presus de orice altceva, Iisus Hristos *s-a dovedit cu tărie Fiu al lui Dumnezeu, prin învierea din morţi* (Romani 1, 4), adică şi-a dovedit dumnezeirea Sa şi a învăţăturilor Sale. De aceea, marele Apostol al neamurilor Pavel, gânditor profund, logician învăţat şi neîntrecut mânuitor de argumente în propovăduirea sa, a pronunţat acea sentinţă care face din Înviere argumentul cel mai puternic, ba mai mult chiar, argumentul unic al credinţei noastre: *Dacă Hristos n-a înviat, atunci zadarnică e propovăduirea noastră, zadarnică şi credinţa voastră* (I Corinteni 15, 14). Sfântul Pavel vorbea din experienţa proprie. El însuşi fusese înainte de Înviere Saul prigonitorul, Saul duşmanul lui Iisus şi al ucenicilor Lui, şi devenise Pavel-Apostolul, după ce s-a întâlnit faţă către faţă şi a stat de vorbă cu Iisus Cel înviat.

Acum înţelegem şi noi de ce Mântuitorul Iisus Hristos a zis despre Sine: *Eu sunt învierea şi viaţa* (Ioan 11, 25) şi *Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa* (Ioan 14, 6).

El s-a descoperit a fi Dumnezeu, dătătorul de viaţă, stăpânul vieţii, autorul vieţii; „Cel fără de moarte", Cel veşnic, Cel împotriva căruia moartea nu poate avea nici o putere. Acesta este cel dintâi răspuns pe care ni-l dă Mântuitorul, cel dintâi adevăr pe care ni-l clarifică prin Înviere, *despre El Însuşi.*

2. Cel de-al doilea adevăr, pe care ni-l clarifică Mântuitorul prin Învierea Sa din morţi, se referă la noi. Ştim toţi, din *Simbolul credinţei*, că Mântuitorul a venit pe pământ „pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântu-

ire". Tot ce a făcut El, tot ce a învăţat, tot ce I s-a întâmplat, a fost cu rost pentru noi. Tot pentru noi a şi înviat, ca să ne înveţe prin puterea exemplului Său că nu moartea este ultimul răspuns şi ultima putere, ci că există înviere, că şi noi vom învia, că nici împotriva noastră moartea nu poate face nimic, că ea poate fi desfiinţată (I Corinteni 15, 26). Ea dispune, la vremea rânduită de Dumnezeu, doar de trupul nostru. Sufletul nostru rămâne însă pururea viu, pentru că el are viaţă nemuritoare din suflarea nemuritoare a lui Dumnezeu. *Duhul dă viaţă* (II Corinteni 3, 6), viaţa nu vine de la sine; viaţa sufletului e de altă calitate decât cea a trupului şi ea va fi în stare, la învierea de obşte, să refacă şi ceea ce s-a desfăcut odată cu moartea întru cele din care a fost alcătuit, adică trupul, redându-ne în faţa Dreptului Judecător, într-un chip care scapă înţelegerii noastre acum, integritatea identităţii noastre pământeşti.

Iată-l din nou pe Apostolul logician, Sfântul Pavel, întemeindu-şi în faţa creştinilor din oraşul Corint argumentarea cu privire la învierea noastră pe Învierea lui Hristos, pe o certitudine care motivează alta: Dacă Hristos a înviat, atunci e logică şi învierea morţilor, deci şi învierea noastră (I Corinteni 15, 12), şi cum într-adevăr *Hristos a înviat din morţi*, într-adevăr El S-a făcut *început al învierii morţilor* (I Corinteni 15, 20), al învierii noastre. Şi celor din Tesalonic le scrie: *De credem că Iisus a murit şi a înviat, tot aşa credem că Dumnezeu pe cei adormiţi întru Iisus îi va aduce să fie cu El* (I Tesaloniceni 4, 14), adică îi va învia, precum şi Iisus însuşi spusese: *Cel ce crede în Mine, chiar de va muri, va trăi; şi tot cel ce trăieşte şi crede în Mine nu va muri în veac* (Ioan 11, 25, 26).

Aceasta este mângâierea şi bucuria pe care ne-o aduce tuturor Învierea Domnului. Ne învaţă, ne încredinţează, ne asigură că suntem nemuritori, că viaţa noastră, darul lui Dumnezeu fiind, e viaţă veşnică (Romani 6, 23). Murind noi, când ne vine vremea, nu ne despărţim decât vremelnic unii de alţii. Viaţa continuă. Ne vom întâlnii cu moşii şi strămoşii noştri, cu părinţii noştri şi apoi cu urmaşii noştri. Tristeţea despărţirilor se va preface în bucuria reîntâlnirilor, căci învierea e bucurie. Viaţa e bucurie. Noi toţi iubim viaţa şi Dumnezeu ne încurajează, ne porunceşte s-o iubim: *Alege viaţa* e vechea Lui poruncă (Deuteronomul 30, 19), căci şi El iubeşte viaţa: *Dumnezeu până la gelozie iubeşte duhul care locuieşte în voi* (Iacob 3, 6).

Învierea lui Hristos ne echilibrează existenţa, gândirea, speranţa, comuniunea cu cei dragi, punând pe ambele talere ale balanţei destinului nostru viaţa de aici şi de dincolo, acum şi în vecii vecilor. De aceea, primul cuvânt pe care îl pronunţă Iisus după Înviere este *Bucuraţi-vă!* (Matei 28, 9). Am dat sens vieţii voastre. Înviind, *Eu sunt cu voi până la sfârşitul veacu-*

rilor (Matei 28, 20), deci nu mai sunteţi singuri, şi v-am dat şi vouă viaţa veşnică şi în veac nu veţi pieri, şi nimeni nu vă va răpi din mâna mea (cf. Ioan 10, 28).

3. Cel de-al treilea adevăr pe care ni-l clarifică Mântuitorul, prin învierea Sa din morţi, se referă la rostul vieţii, la rostul nostru pe pământ şi la felul cum trebuie să ne orânduim viaţa aici, ştiind că ea e urmată de viaţa de dincolo. Dacă există înviere, atunci nu e deloc indiferent *cum* ne trăim viaţa aici. Suntem responsabili în faţa lui Dumnezeu de tot ceea ce facem. Dacă trăim fără rost şi fără bună chibzuială pe pământ, înseamnă că ne compromitem pentru veşnicie şi viaţa de dincolo.

Sfântul Apostol Pavel scrie corintenilor: *Dacă ne-am judeca pe noi înşine, atunci n-am fi judecaţi* (11, 31). Iată o întâmplare care ilustrează foarte bine acest adevăr:

Un rege avea un fiu rău, neascultător. Îl făcea de râs. Tot ce vedea rău în jurul lui, făcea şi el. A încercat regele prin toate mijloacele să-l îndrepte: prin sfaturi, prin pedepse, prin trimiterea la şcoli, dar toate eforturile sale n-au dat nici un rezultat. Şi supuşii regelui erau îngrijoraţi, căci fiul ar fi trebuit să-i urmeze tatălui său la cârma statului. Nici regelui nu-i convenea să-şi lase poporul pe mâna unui asemenea fiu. În urma unor fapte grave, făcând judecată, regele hotărî pedepsirea fiului la moarte. I se mai dădu un răgaz de trei luni, pentru a se pregăti de moarte. Fiul începu să se căiască şi, din zi în zi, era tot mai trist.

– Te-aş putea ierta, îi zise regele, dar cu o singură condiţie.

– Care?

– Să iei acest vas plin ochi cu untdelemn, şi să faci înconjurul oraşului cu el în mâini, cu grija de a nu vărsa nici o singură picătură. Soldaţii înarmaţi cu săbii te vor urma de aproape şi, în clipa în care va cădea din vas o singură picătură, îţi vor tăia capul.

Tânărul îşi încercă norocul. Cum să nu şi-l fi încercat? Era doar vorba de viaţa lui. Plecă urmat de cei doi soldaţi, străbătând oraşul de la un capăt la altul, înconjurându-l şi încercând să se întoarcă înapoi de unde a plecat cu vasul plin. Mergea încet, foarte încet şi ori de câte ori simţea cea mai mică piedică şi clătinare, se oprea, se reechilibra, potolea untdelemnul care se mişca şi, în cele din urmă, ajunse înapoi la palat cu vasul plin şi fără nici o singură picătură pierdută.

– Spune-mi fiule, îl întrebă regele, ce ai văzut străbătând oraşul?

– N-am văzut nimic, absolut nimic.

– Cum nimic? În oraş e o mare sărbătoare, muzici, veselie, dansuri, costume colorate, magazinele sunt frumos decorate şi pline de mărfuri noi în vitrine. N-ai văzut oameni, trăsuri elegante?

– N-am văzut absolut nimic, răspunse din nou tânărul. Tot timpul am privit numai vasul şi untdelemnul din el, ca să nu-mi scape nici o picătură. Şi aşa am reuşit şi am trecut proba.

– Foarte bine, îi spuse regele. Din aceasta să înveţi ce înseamnă să veghezi asupra ta însuţi, asupra sufletului şi a faptelor tale. Să-ţi păstrezi sufletul ca pe un vas de preţ din care nu trebuie să laşi să se piardă nici o picătură. Să-ţi supraveghezi faptele aşa cum ţi-ai supravegheat paşii străbătând oraşul. Să nu-ţi laşi privirea să alunece spre faptele rele şi să fii întotdeauna stăpân pe tine însuţi. Aşa îţi vei păstra onoarea şi îţi vei salva sufletul, cum ţi-ai salvat acum viaţa!

Şi vei fi un rege bun ca urmaş al meu!

Sfântul Pavel, vorbind despre el însuşi, rezuma îndatoririle sale creştine în primul rând la aceasta: *Mă silesc pururea să am cugetul curat înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor* (Faptele Apostolilor 24, 15-16). Sunt unii, mai ales dintre cei rătăciţi de la dreapta credinţă, care zic: „Nu mă interesează oamenii; eu mă aranjez numai cu Dumnezeu. Nu mă interesează lumea de aici; eu mă aranjez numai pentru cea de dincolo". Unii ca aceştia ar trebui să vadă că nu aşa gândea Sfântul Pavel, care voia să aibă cugetul curat „şi în faţa oamenilor". De altfel şi Mântuitorul a spus că a venit *pentru ca lumea viaţă să aibă, şi din belşug să aibă* (Ioan 10, 10). Nimeni nu poate pretinde că îl iubeşte pe Dumnezeu, pe Care nu-L vede, dacă nu iubeşte pe aproapele pe care îl vede (I Ioan 4, 20), căci scris este: *Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima şi din tot sufletul tău şi pe aproapele tău ca pe tine însuţi* (Matei 22, 37-39). Întrebările Judecăţii din urmă vor fi cu privire la raporturile dintre noi şi aproapele nostru din viaţa aceasta de pe pământ, şi anume dacă am fost milostivi cu cei în nevoie, dacă am dat de mâncare celui flămând, apă celui însetat, ajutor celui bolnav… (Matei cap. 25). Regula de aur pe care ne-a lăsat-o Mântuitorul şi prin care rezumă toată Legea şi Prorocii se referă tot la raporturile dintre oameni. *Toate câte voiţi să vă facă vouă oamenii, faceţi şi voi lor asemenea* (Matei 7, 12).

O altă învăţătură esenţială pentru viaţa creştină se cuprinde în porunca de a trăi în unitate. *Părinte Sfinte, pe cei ce Mi i-ai dat, păzeşte-i în numele Tău, ca să fie una* (Ioan 17, 11). Iar Apostolul precizează: *Să nu fie printre voi dezbinări, ci să fiţi uniţi în duh şi în cugete* (I Corinteni 1, 10). *Să aveţi*

o dragoste, un suflet și un cuget (Filipeni 2, 3). Nu lucrează în adevărat duh creștinesc și nu au gândul curat cei care Îl propovăduiesc pe Hristos *din iubire de dispută* (Filipeni 1, 15-16). Sfântul Pavel îi avea în vedere, spunând acestea, pe cei care nu urmăreau altceva decât să dezbine, să împartă turma credincioșilor, să-i spargă unitatea.

Adevărata învățătură despre viață – spune Sfântul Pavel în Epistola către Efeseni – este să lepădăm chipul viețuirii celei din trecut, să spunem fiecare aproapelui nostru numai adevărul; să nu ne apuce apusul soarelui mânioși.

Să învățăm să ne învingem mânia. Frederic al II-lea, regele Prusiei, scrisese o carte despre războiul de șapte ani pe care tocmai îl încheiase. Manuscrisul se afla pe masă, sub un candelabru. Din nebăgarea de seamă a unui slujitor, din candelabrul luminat de lumânări căzu o scânteie care, aprinzând manuscrisul, îl prefăcu repede în cenușă. Slujitorul tremura temându-și viața. Dar regele, după un moment de mânie, zise doar atât: „Așadar voi fi silit să scriu această istorie încă o dată".

Să nu zidim nimic pe minciună. Doi prieteni lucrau ca zidari la o casă. Unul din ei pusese o cărămidă strâmbă și puțin ieșită din linie. Mai priceput, celălalt îi atrase atenția: „Înlocuiește cărămida aceea, să nu ai necazuri". „Ce necazuri? Dintr-o cărămidă?" Și continuă să zidească, deși se cam înserase. A doua zi când veniră la lucru, văzură că întreg peretele zidit peste cărămida cea strâmbă era strâmb, și cel care îl zidise fu nevoit să-l dărâme și să-l zidească din nou. Tot așa e și cu tot ceea ce zidim pe câte o minciună. Nu poate dura.

Cel ce a furat până acum să nu mai fure, ci mai bine să muncească, făcând cu mâinile sale lucruri folositoare; nici o vorbă putredă să nu iasă din gura noastră, ci numai cuvinte bune, pentru întărirea în credință; să fim unul cu altul buni și miloși; să ne iertăm unul pe altul, după cum și Dumnezeu ne-a iertat pe noi prin Hristos (Efeseni 4, 21 ș.u.). Și mai presus de toate: *Din aceasta vor cunoaște toți că-Mi sunteți ucenici*, a zis și Mântuitorul, *de veți avea dragoste între voi* (Ioan 13, 35; I Corinteni 13).

Acestea sunt învățămintele Învierii cu privire la Iisus, cu privire la noi înșine și cu privire la rostul vieții noastre pe pământ. De aceea a înviat Hristos din morți, cu moartea pre moarte călcând, și celor din morminte și nouă viață dăruindu-ne.

ZIUA ÎNVIERII – ZIUA BUCURIEI

1. Precum în dimineaţa Învierii, acum aproape douăzeci de secole, mironosiţele au împrăştiat în Ierusalim vestea uluitoare că „Hristos a înviat", tot aşa de atunci încoace într-o Duminică dimineaţa din fiecare primăvară, Biserica readuce aminte tuturor creştinilor din lume că evenimentul Învierii a avut într-adevăr loc, şi că el a încununat, aşa cum se şi cuvenea, lucrarea lui Dumnezeu sub chip de om pe pământ. Cântăm cu bucurie nestăpânită, repetată şi iar repetată: *Hristos a înviat din morţi, cu moartea pe moarte călcând şi celor din morminte viaţă dăruindu-le!* În loc de orice salut, transmitem fraţilor cu care ne întâlnim, marea veste: „Hristos a înviat!", şi ne-o confirmă cu acelaşi entuziasm: „Adevărat a înviat!" Răspunsul e mărturie de credinţă şi Însuşi Iisus ne asigură că e bine primit, potrivit cuvântului: *Tot cel ce Mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor, pe acela şi Fiul Omului îl va mărturisi înaintea îngerilor lui Dumnezeu* (Luca 12, 8).

Prin înviere, Mântuitorul Iisus Hristos şi-a dovedit dumnezeirea şi a dovedit, în acelaşi timp, că Dumnezeu are stăpânire şi putere asupra vieţii şi asupra morţii. Învierea Sa ne-a fost oferită ca argument evident pentru propria noastră nemurire, căci dacă El, Dumnezeu întrupat şi om ca fiecare din noi, a înviat, înseamnă că fiecare dintre noi va învia.

După ce s-a încredinţat de înviere prin întâlnirea cu Iisus pe drumul Damascului, Sfântul Pavel a putut formula acea întrebare a cărei logică e mai presus de orice îndoială: *Dacă Hristos a înviat din morţi, atunci cum de zic unii din voi că nu este învierea morţilor?* (I Corinteni 15, 12). Credinţa în înviere se sprijină pe faptul verificat al Învierii lui Hristos: *Mai pe urmă decât toţi mi s-a arătat şi mie*, afirmă clar Sfântul Pavel, în scris, sub semnătură (I Corinteni 15, 8; 16, 21). Şi Sfântul Petru spune: *Pe acest Iisus L-a înviat şi la aceasta noi cu toţii suntem martori* (Faptele Apostolilor 2, 32). Şi pentru dânsul Învierea a fost *un fapt* (Faptele Apostolilor 3, 15), adică nu o închipuire, nu o iluzie, nu o amăgire, nu o părere. A fost *un fapt* atât de evident, atât de constrângător – cum sunt de altfel toate faptele –, încât Sfântul Petru şi Sfântul Ioan Evanghelistul spun într-un

glas: *Nu putem să nu grăim cele ce am văzut și am auzit* (Faptele Apostolilor 4, 20).

2. În cursul vieții Sale pământești, Mântuitorul i-a anunțat de mai multe ori pe ucenicii Săi că va pătimi, că va fi răstignit și că va învia (Marcu 8, 32; 10, 32; 11, 34; Luca 18, 33 ș.a.). Le-a spus-o chiar cu aceste cuvinte. Odată le-a spus-o și printr-o metaforă, printr-o asemănare, când i-au cerut un semn prin care să-și dovedească afirmația că e trimis de Dumnezeu: „Dărâmați templul acesta și în trei zile îl voi zidi la loc" le-a răspuns, înțelegând prin „templu" trupul Său. Omorâți trupul Meu – precum veți și face – și a treia zi îl voi învia! De fapt Mântuitorul profețea cele ce urmau să se întâmple.

Mântuitorul și-a dovedit întotdeauna afirmațiile, învățăturile, sfaturile și unele acte, utilizând două metode: *puterea cuvintelor*, adică argumentarea corectă, și *puterea faptelor.*

Atunci când unii nu s-au lăsat convinși de cuvânt, i-a convins cu fapta, cu o minune făcută pe loc și argumentul faptei a fost chiar mai puternic decât al cuvântului.

Iată câteva exemple de argumentare magistrală prin cuvânt: *Cine din voi mă va vădi de păcat? Iar de vă spun adevărul, pentru ce nu Mă credeți?* (Ioan 8, 46). Altă dată i-a apostrofat ironic: *Multe lucruri bune v-am arătat de la Tatăl Meu; pentru care din ele voiți să Mă ucideți cu pietre?* (Ioan 10, 32).

Să ne amintim și de replica extraordinară pe care a dat-o celor care L-au întrebat dacă, precum scria în Legea veche, trebuia s-o ucidă cu pietre pe o femeie păcătoasă: *Cel ce este fără de păcat între voi să arunce cel dintâi cu piatra în ea* (Ioan 8, 7). N-a mai aruncat nici unul. Au plecat rușinați. Nu fără motive solide au exclamat cei care L-au ascultat pe Iisus că: *Niciodată n-a grăit un om așa, ca omul Acesta* (Ioan 7, 46).

Iisus făcea mereu apel la *judecata după dreptate* (Ioan 7, 24), adică la judecata sănătoasă, conformă cu legile gândirii.

Iată un exemplu despre felul cum convingea cu fapta:

Episodul vindecării slăbănogului din Capernaum este tipic în această privință. După ce i-a iertat păcatele slăbănogului, cărturarii prezenți au gândit: „De ce grăiește Acesta asemenea hule? Cine poate să ierte păcatele decât numai unul Dumnezeu?" Așa și era. Gândirea lor era corectă. Dar cum îi putea Iisus convinge că avea această putere? Pe cuvânt nu L-au crezut. Aici afirmația verbală nu a avut efect. Trebuia altceva. Și atunci le-a oferit o altfel de dovadă, în fața căreia n-au avut ce obiecta. Mai întâi le-a

pus o întrebare oarecum ciudată: „Ce este mai uşor: a zice paralizatului «ţi se iartă păcatele» sau a zice «scoală, ia-ţi patul şi umblă»?" Uşor era a le zice pe amândouă, dar problema era alta. Cine ar fi putut ridica cu adevărat pe cel paralizat din patul său, printr-o minune? Căci numai cel care ar fi putut face o astfel de minune ar fi dovedit că avea şi dreptul de a ierta păcatele, că avea adică un mandat în acest sens de la Dumnezeu, sau că era Dumnezeu El Însuşi.

Cărturarii nu I-au răspuns la întrebare, pentru că era prea evident că amândouă era imposibile de făcut de către oameni. Şi atunci Iisus le-a demonstrat că pentru El amândouă erau posibile: „Ca să ştiţi că Fiul Omului are putere a ierta pe pământ păcatele", i-a zis celui paralizat: „Scoală-te şi mergi la casa ta". Şi Sfântul Evanghelist Marcu ne spune că îndată s-a sculat bolnavul şi, ridicându-şi patul, a ieşit înaintea mulţimilor...

Abia atunci cărturarii bănuitori nu s-au mai îndoit şi nu i-au mai contestat lui Iisus dreptul de a ierta păcatele, văzând că a fost în stare de o asemenea minune. Faptul acesta i-a copleşit şi au mărturisit că *niciodată n-au mai văzut asemenea lucruri* (Marcu 5, 7-12).

3. Am auzit cu tristeţe, în săptămâna care a trecut, în slujbele noastre, toată istorisirea Patimilor Domnului. Am văzut că, deşi Mântuitorul îi prevenise pe ucenicii Săi că va pătimi şi că va învia, nu prea au luat aminte la această prorocie. Unii chiar s-au lepădat de El, cu prea multă uşurinţă, „de frica iudeilor". Declaraţia lui Iisus că va învia nu i-a convins.

Trebuie să mărturisim că o astfel de declaraţie era în măsură să nu-i poată convinge. Era ceva prea cu totul neobişnuit nou, ceva prea cu totul împotriva a ceea ce ştiau ei că se întâmplă cu morţii, odată ce au trecut pragul dincolo de viaţă.

Iată de ce în planul cel veşnic al lui Dumnezeu era prevăzută învierea lui Iisus Hristos în fapt, după o moarte controlată, adevărată, şi după o îngropare şi o şedere de trei zile într-un mormânt adevărat, în care să fie îngropat în văzul lumii. Iisus trebuia să moară în văzul tuturor şi să învieze de asemenea în văzul tuturor, cu martori care să spulbere orice îndoială asupra minunii. Iisus trebuia să-şi încoroneze propovăduirea şi să-şi sacralizeze învăţătura – să arate că vine direct de la Dumnezeu – printr-un fapt extraordinar, şi acesta nu putea fi altul decât propria Sa înviere din morţi, ca să demonstreze că sufletul este nemuritor, că Dumnezeu este stăpân al vieţii şi al morţii, şi că El însuşi era Fiul lui Dumnezeu.

Fără o asemenea faptă, ucenicii nu L-ar fi crezut Dumnezeu şi L-ar fi uitat repede, chiar dacă L-au iubit foarte mult şi chiar dacă învăţătura Lui

i-a fascinat. Fără o asemenea faptă, nici învăţătura, nici amintirea Lui n-ar fi ajuns până la noi. Ar fi rămas precum învăţătura unor filozofi moralişti, interesantă, înaltă, dar omenească. Fără învierea lui Hristos din morţi creştinismul n-ar fi existat, nu s-ar fi răspândit, n-ar fi murit nici un martir pentru el, Biserica nu s-ar fi întemeiat şi n-ar fi durat până azi.

Învierea a fost constatată de martori oculari. Sfântul Pavel îi enumeră: mironosiţele, Petru, apoi cei doisprezece, apoi mai bine de cinci sute de fraţi, *dintre care cei mai mulţi trăiesc până acum* (I Corinteni 15, 6), apoi el însuşi, Pavel. De la aceştia, prin Sfânta Scriptură a Noului Testament şi prin Sfânta Tradiţie, adevărul Învierii ne-a fost transmis şi nouă, din generaţie în generaţie, noi primindu-l prin credinţă şi luminându-ne viaţa şi destinele prin el.

Aşa, prin credinţa în Învierea Lui, ştim că şi noi vom învia. Acum putem înţelege învăţătura Mântuitorului când zice: *Voia Tatălui Celui ce M-a trimis este aceasta, ca din tot ce Mi-a dat să nu pierd pe nici unul, ci să-i înviez pe ei în ziua cea de apoi*. Şi: *Ca tot cel ce vede pe Fiul şi crede în El să aibă viaţă veşnică şi Eu să-l înviez în ziua cea de apoi* (Ioan 6, 39-40).

Acum e limpede de ce Mântuitorul a afirmat când era încă pe pământ: *Lucrurile pe care Eu le fac mărturisesc pentru Mine că Tatăl Meu M-a trimis* (Ioan 5, 36). Şi-a fundamentat cu bună ştiinţă învăţătura şi mărturisirea Sa despre Dumnezeu pe ceea ce putea fi mai clar şi mai convingător: pe faptele Sale, pe minunile Sale, pe Învierea Sa.

Învierea confirmă răspunsul pe care l-a dat căpeteniei preoţilor iudei în timpul procesului Său la întrebarea: „Au tu eşti Hristosul, Fiul Celui binecuvântat?" Iisus a răspuns: *Eu sunt, şi veţi vedea pe Fiul Omului şezând de-a dreapta puterii şi venind pe norii cerului* (Marcu 14, 61-62). Căpetenia i-a pus însă întrebarea numai pentru a-I găsi motiv de condamnare, nu pentru a-L crede. Şi chiar din aceasta I-a şi făcut capul de acuzare, încadrându-L în codul penal iudaic, care prevedea pentru blasfemie pedeapsa capitală, căci a te da drept Fiul lui Dumnezeu era socotită cea mai mare blasfemie. Dacă zeloasa căpetenie ar fi putut prevedea că peste câteva zile Cel judecat va învia din morţi, altfel şi-ar fi măsurat cuvintele!

Noi însă, ştiind că Iisus a înviat, credem în El şi în toată învăţătura Lui, şi Ziua Învierii este pentru noi **Ziua bucuriei**.

ARGUMENTELE ÎNVIERII

Iată-ne din nou împreună în gând, în rugăciune şi în meditaţie, cu bucurie întâmpinând Sărbătoarea sărbătorilor, evenimentul culminant al istoriei mântuirii şi anume Învierea Domnului. Aş vrea ca ziua aceasta de mijloc de primăvară, zi de sfântă amintire a ceea ce a fost un moment de cotitură în istoria credinţei oamenilor, să fie şi de data aceasta, pentru noi toţi, un prilej de reînnoire a credinţei şi de reînnoire a a hotărârii de a deveni mai buni, aşa cum ne-a învăţat Mântuitorul nostru Iisus Hristos. El şi-a dovedit dumnezeirea Sa şi a învăţăturilor Sale chiar prin evenimentul pe care Îl sărbătorim azi, precum spune Sfântul Pavel: *Hristos a dovedit cu putere că este Fiul lui Dumnezeu, prin înviere* (Romani 1, 4).

Sfânta Scriptură a Noului Testament, cartea noastră de temelie, prin graiul sfinţilor ucenici ai Mântuitorului, prin mărturia lor scrisă şi ajunsă până la noi, cu putere de document istoric, ne povesteşte cu multe amănunte *cum* s-au petrecut lucrurile, şi e bine ca, în aceste momente, să ni le rememorăm şi noi. În felul acesta ne vom împrospăta cunoştinţele şi, mai ales, ne vom întări credinţa şi convingerile, ne vom mângâia sufletele, vom fi ca cei ce ştiu, ca cei pe care nimic nu-i mai poate clinti din credinţa lor.

Care sunt argumentele cu care Sfânta Scriptură apără realitatea învierii Domnului? Iată tema asupra căreia vom stărui în cele ce urmează. Şi dacă există şi unele contraargumente, care sunt ele şi ce valoare au? Stă vreunul în picioare în faţa argumentelor, gata să ne strecoare în suflet îndoiala?

1. În primul rând vom spune că nu e vorba în Sfânta Scriptură de argumente propriu-zise, pentru că Sfinţii Evanghelişti şi ceilalţi Apostoli nu poartă discuţii cu cineva, nu vor să demonstreze cuiva că Hristos a înviat. Ei relatează fapte ca martori oculari: *Dumnezeu a înviat pe acest Iisus, şi la acesta noi toţi suntem martori* (Faptele Apostolilor 2, 32). *Noi suntem martorii acestui fapt* (Faptele Apostolilor 3, 15).

Nu trebuie aşadar să uităm nici o clipă că ştirile ne vin de la martori oculari. Ei L-au văzut murind, L-au îngropat, L-au plâns, şi-au pierdut spe-

ranța, s-au lepădat de El când L-au văzut la strâmtoare, și-apoi, tot ei, L-au văzut înviat, deși nu se mai așteptau la așa ceva. Și când L-au văzut înviat, și-au recăpătat curajul, ba chiar au devenit îndrăzneți, au început să-L mărturisească în piețele publice, ei care, cu câteva zile înainte, se temeau să spună că Îl cunosc, cum a făcut Petru în fața slujnicei mai-marelui Templului. Faptele îi sileau să le ateste, să le adeverească, să le mărturisească: *Nu putem să nu grăim cele ce am văzut și am auzit* (Faptele Apostolilor 4, 20), spuneau acum Petru și Ioan.

2. Când s-au dus mironosițele dimineața la mormânt, au găsit mormântul gol. Au venit apoi și ceilalți Apostoli, și ei l-au găsit gol. Soldații care îl păzeau l-au văzut gol și s-au dus să raporteze șefilor lor. Vor fi venit și aceștia și l-au văzut tot gol. Acum a apărut și primul contraargument. Căpeteniile preoților, intrate în panică, s-au asociat cu soldații, punând la cale o minciună: *Să spuneți că noaptea, când dormeați, au venit ucenicii Lui și L-au furat* (Matei 28, 13). Logica acestui contraargument e însă slabă, neputincioasă. Dacă dormeau, de unde știau că L-au furat ucenicii? Și ei cum de au adormit toți? Și cine ar fi îndrăznit să se apropie de un mormânt păzit de soldați și sigilat? Ucenicii? Dar ei erau înfricoșați, erau străini de Ierusalim, erau încredințați că totul s-a terminat. De ce L-ar mai fi furat din mormânt?

Și-apoi, dacă ei L-ar fi furat, cum ar fi murit ei pentru Dânsul propovăduindu-L înviat, căci aproape toți au murit de moarte martirică. Cine moare pentru o minciună ticluită de el însuși? Contraargumentul furtului e lipsit de orice logică. Mormântul era gol pentru că Hristos înviase. De altfel au și făcut cercetări. Nu L-au găsit niciodată. Și cum puteau să-L găsească? Nu era ascuns nicăieri. Era viu și în mormânt n-a mai fost adus niciodată.

3. Era viu și faptele vin din nou să aducă mărturie și despre aceasta, o mărturie și mai puternică decât mormântul gol: S-a arătat de îndată. Mai întâi mironosițelor, în aceeași dimineață, în preajma mormântului: *Bucurați-vă!*, le-a zis. *Nu vă temeți. Mergeți de spuneți fraților Mei să meargă în Galileea și acolo Mă vor vedea* (Matei 28, 9-10). S-a arătat și și-a anunțat arătările. Nu s-a ascuns.

În aceeași zi s-a arătat lui Luca și Cleopa pe drumul spre Emaus (Luca 24, 13-31). Spre seară s-a arătat tuturor Apostolilor, salutându-i cu „Pace vouă”. Evanghelia nu ocolește, nu ascunde spaima lor. Îl văzuseră mort, așa că era normal să se înspăimânte și să se tulbure (Luca 24, 36-37). Și acum apare un alt contraargument, care încolțește chiar în mintea Apostolilor *li se părea că văd duh* (Luca 24, 37). Erau ispitiți să-L ia drept fan-

tomă, pentru că erau absolut convinși că fusese mort. Acestui contraargument i-a răspuns pe loc chiar Iisus: „Pentru ce vă tulburați și pentru ce se stârnesc asemenea gânduri în inimile voastre?" Și le-a oferit proba materială, ca să nu mai rămână nici un loc pentru vreo îndoială: „Priviți mâinile și picioarele Mele, căci Eu însumi sunt: pipăiți-Mă și vedeți că Duhul n-are carne și oase, cum vedeți că am Eu". Și ca să-i încredințeze definitiv, văzându-i încă înfricoșați, le-a zis: „Aveți ceva de mâncare?" Și a mâncat în fața lor. Căci duhurile nu mănâncă. Și-apoi „le-a deschis mintea ca să înțeleagă Scripturile", și le-a adus aminte că le spusese dinainte că va învia, dar se vedea că nu-L luaseră în serios (Luca 24, 38 ș.u.). Tot așa va proceda peste opt zile și cu Toma, absent de la această întâlnire, pe care îl va lăsa să-i pipăie urmele rănilor din mâini și din coastă (Ioan 20, 26-28), și cu alți șapte Apostoli, printre care și Petru, cărora li s-a arătat la Marea Tiberiadei, în Galileea, și cărora le-a cerut de mâncare, tot pentru a-i încredința că nu e fantomă (Ioan 21, 4-22).

De aceea Petru, când va vorbi mulțimilor, se va prevala și el de acest argument al realității trupului înviat, când va spune: *Am mâncat și am băut cu Dânsul după Învierea Lui din morți* (Faptele Apostolilor 10, 41). Și multor altora s-a arătat (Luca 24, 34; I Corinteni 15, 5-6; Ioan 20, 26-29), odată chiar la *peste cinci sute de frați deodată* (I Corinteni 15, 6). Cel din urmă căruia s-a arătat a fost Pavel, pe drumul Damascului (Faptele Apostolului 9, 1 ș.u.), întâlnire care a făcut din ucenicul lui Gamaliel, din prigonitorul creștinilor, cel mai înflăcărat martor al lui Iisus Cel înviat, cel care a așezat baza teologică a creștinismului pe acest fapt al învierii: *Dacă Hristos n-a înviat* – a zis el – *atunci zadarnică e propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră* (I Corinteni 15, 14).

Învierea dovedește că Iisus a fost Fiul lui Dumnezeu.

Învierea dovedește că învățătura Lui era de la Dumnezeu.

Învierea dovedește că tot ce a făcut și tot ce a spus au fost de la Dumnezeu și poartă pecetea adevărului.

Învierea ne descoperă adevărul, cunoașterea cea adevărată.

*

Sprijiniți pe faptul Învierii lui Iisus, pe care L-au văzut, cu Care au vorbit după moarte, de la Care au primit ultimele învățături și instrucțiuni asupra a ceea ce au de făcut, Apostolii I-au propovăduit învățătura și I-au făcut-o cunoscută până la marginile lumii. Și acesta e un fapt minunat.

Niște evenimente petrecute într-o țărișoară abia cunoscută pe atunci, din Orientul Mijlociu, ajung să fie răspândite în toată lumea și să devină,

până la amănunte, temeiurile unei noi şi puternice credinţe, temeiurile unei noi şi extraordinare legături dintre oameni, şi încă dintre oameni de diferite naţionalităţi, limbi şi credinţe. Iisus devine legătura, fermentul unei comuniuni nemaicunoscute până atunci. Iisus cucereşte fără arme şi fără armate, prin cuvânt, deoarece El era Cuvântul, Logosul, raţiunea dumnezeiască, cum spune Sfântul Evanghelist Ioan în chiar Evanghelia ce se citeşte la Înviere.

Şi alt fapt minunat:

Cei care Îl propovăduiesc pe Iisus şi învăţătura Sa sunt oameni simpli, fără şcoli, fără diplome, fără diplome universitare, pescari, cei mai mulţi. Dar sunt şi câţiva intelectuali printre ei, dar şi aceştia cu o educaţie strict şi limitat iudaică. Şi totuşi ei cuceresc filosofia antică, greacă şi latină, şi scriu ei înşişi cărţi de mare subtilitate, cu talent literar şi cu conţinut care uimeşte atât pe omul simplu cât şi pe cel mai cultivat. Nu există carte tipărită în lume mai mult decât cartea scrisă de ei, Noul Testament.

Dacă n-ar fi înviat Hristos, nici evenimentele din Ţara Sfântă, nici propovăduirea Apostolilor şi cărţile lor n-ar fi depăşit graniţele locului şi timpului în care s-au produs, şi nici nu s-ar fi produs. Căci n-ar fi venit peste ei să-i silească, aşa cum a făcut-o şi cum le-a promis Iisus că va face Sfântul Duh pogorât în ziua Cincizecimii peste ei, în sufletele şi în minţile lor.

Spuneam mai înainte că acestea sunt fapte minunate. Mai întâi însă sunt *fapte*. Fapte ce cad sub observaţia noastră. Dacă n-am fost noi înşine martorii Învierii, îi credem pe cei ce au fost pentru aceste fapte din urmă – răspândirea creştinismului şi transformarea Apostolilor din oameni neinstruiţi în purtători de talente neverosimile, de adevărat geniu. Pentru aceste fapte putem noi înşine să ne declarăm martori, pentru că le vedem, sunt la îndemâna observaţiei noastre.

Ele ne întăresc credinţa şi ne fac să participăm la sărbătoarea Învierii cu încredinţarea că celebrăm sensul destinului nostru, că primim cheia vieţii şi a morţii noastre, căci dacă Hristos a înviat, şi noi vom învia. Hristos a înviat şi n-a mai murit. S-a înălţat la Cer şi e veşnic viu şi ne ascultă, şi ne ocroteşte şi ne aşteaptă. Trebuie să mergem la întâlnire bine pregătiţi. Să devenim mai buni, să ne iubim unii pe alţii, să ne ajutăm, să slujim unii altora, să trăim în bucurie şi în iubire.

SAUL DIN TARS – MARTOR AL ÎNVIERII

După o iarnă grea, semne de primăvară bucură din nou inimile noastre și, odată cu aceasta, după perioada Postului Mare și după amintirea tristă a Săptămânii Patimilor Domnului nostru Iisus Hristos, patimi care au culminat cu răstignirea și îngroparea, sufletele noastre se bucură astăzi de Învierea Sa. Precum, în succesiunea anotimpurilor, fiecare iarnă e urmată neapărat de primăvară, tot așa și în desfășurarea vieții creștine fiecare Săptămână a Patimilor e urmată neapărat de Înviere și de Săptămâna Luminată. Ne întristăm odată cu Hristos – când moare pe cruce și când moartea Lui pare a ne spune că prin moarte se termină totul și că dincolo de ea nu mai există nimic – și ne bucurăm împreună cu Hristos, când, împotriva tuturor așteptărilor, a treia zi după îngropare înviază cu un trup preamărit, voind să ne învețe prin aceasta că prin moarte nu se termină totul, că sufletul nu moare și că și noi vom învia.

Învierea e re-întruparea lui Dumnezeu pe pământ, o naștere din nou, o re-naștere în trup transfigurat, fiind replica în mărire a întrupării prin Nașterea în smerenie la Betleem. Acum, Cel născut în peșteră își descoperă, la vedere și la înțelegerea oricui, adevărata identitate dumnezeiască, puterea și slava. Prin Înviere își legitimează învățătura, își explică minunile și își împlinește promisiunile. Reîntors printre oameni în slavă, prin Înviere, ca un Dumnezeu, El nu va mai pleca din lume așa cum pleacă oamenii, prin moarte. Dacă prima plecare i-a scandalizat și i-a descurajat pe cei care Îl credeau atotputernic, a doua plecare i-a umplut de sfântă uimire și de speranță. Biruind moartea, El o va ocoli acum, și va pleca în chip minunat, înălțându-Se în fața ucenicilor, precum se și cădea unui Dumnezeu ce se întorcea întru ale Sale.

A înviat Hristos cu adevărat? Când răspundem la vestea ce ni se anunță în aceste zile, cu: „Adevărat a înviat", credem noi cu adevărat în *Înviere?* – Credem, fără îndoială. Credem, așa cum au crezut moșii și strămoșii noștri și simțim Învierea ca pe evenimentul cel mai însemnat din viața noastră și din tot destinul nostru, în El stând cheia înțelesului vieții noastre pămân-

tești și a vieții noastre pământești și a vieții noastre veșnice. Dar în afară de credința noastră, moștenită din neam în neam, avem noi alte argumente care ne fac să credem în Înviere?

Există martori ai Învierii lui Iisus Hristos? Există. Ei ne sunt prezentați de către autorii cărților Noului Testament și mărturia lor, fiind contemporană, venind din partea unora care *au văzut* și au trăit evenimentul, este convingătoare pentru noi. Aceștia L-au întâlnit pe Iisus după Înviere și au stat de vorbă cu El, au mâncat și au călătorit împreună cu El, după ce îl văzuseră „cu ochii lor" mort și îngropat cu mâinile lor. Mărturia lor e nemijlocită, directă, trăită de ei.

Cel dintâi lucru constatat de femeile mironosițe Duminică dimineața, când s-au dus, după obicei, cu miresme la mormânt, a fost faptul că mormântul era gol (Matei 28, 6). Și gol a rămas până azi. Dar mironosițele L-au și întâlnit pe Cel înviat, chiar acolo, în preajma mormântului. El le-a întâmpinat firesc, cu cuvântul: „Bucurați-vă!" Era singurul cuvânt care putea transforma toate cuvintele ce s-ar fi putut spune într-un simțământ adânc, luminos și cald, în simțământul copleșitor al bucuriei, care nu mai are nevoie de cuvinte. Apoi L-a văzut Petru, care se lepădase în timpul Patimilor și care trăise adânc disperarea și deziluzia. Nu se așteptase la un asemenea deznodământ cum fusese cel al Patimilor și al morții. Apoi L-au văzut ceilalți Apostoli și, în cele din urmă, I-a pipăit rănile Toma, cel care se îndoise la auzul noutății Învierii și care, convingându-se, a exclamat: „Domnul meu și Dumnezeul meu!"

Iată martori, arătați de Evangheliști cu numele, martori care mai trăiau încă în momentul în care s-au scris și au început a circula Evangheliile și care au putut fi verificați spre a confirma cele puse pe seama lor. Ei au fost primii propovăduitori ai creștinismului, întemeiați pe certitudinea *Învierii* constatate de ei înșiși. Pe convingerea lor ne întemeiem și noi, până azi, credința noastră.

Dar a mai existat un martor. Îl chema Saul și era un tânăr foarte învățat, o speranță a vremii, om de încredere al mai-marilor Templului. Numele său apare pentru prima oară în legătură cu uciderea cu pietre a primului martir creștin, arhidiaconul Ștefan (Faptele Apostolilor 8, 58). Saul a fost încredințat cu paza hainelor celor ce aruncau cu pietre, fiind printre cei care fuseseră de acord cu uciderea (Faptele Apostolilor 8, 60).

Cartea *Faptele Apostolilor* ni-l arată ca pe un mare prigonitor al creștinilor. Va fi auzit de Înviere, dar nu credea în ea. Era din orașul Tars, din provincia nordică Cilicia, din Asia Mică, și probabil nu fusese martor nici la propovăduirea Mântuitorului, nici la Patimi, nici la Înviere. Fie că fuse-

se în oraşul său, fie că, fiind din când în când în Ierusalim, se ţinuse deoparte, ocupându-se cu studiul pe lângă marii învăţaţi ai vremii. Era un zelos al Legii vechi. Ajuns la oarecare poziţie oficială în momentul în care, după Înviere, Înălţare şi Pogorârea Duhului Sfânt, creştinismul începuse să se întindă tot mai mult, şi se înmulţeau comunităţile întemeiate de Apostoli şi de ucenicii lor, Saul a primit misiunea de a lichida creştinismul.

Textul Sfintei Scripturi îl descrie astfel: *Saul însă pustia Biserica, pătrunzând prin case şi, târând bărbaţi şi femei, îi arunca în temniţă* (Faptele Apostolilor 8, 3). Teritoriul acţiunilor sale era, probabil, limitat la început numai la Ierusalim. Părându-i-se prea puţin şi auzind că noua învăţătură se răspândeşte şi în alte părţi, *Saul, suflând groază şi ucidere asupra ucenicilor Domnului, a mers la arhiereu şi a cerut de la el scrisori către sinagogile din Damasc, că dacă ar afla pe unii care ar urma calea învăţăturii lui Hristos, fie bărbaţi ori femei, să-i aducă legaţi la Ierusalim* (Faptele Apostolilor 9, 1-2). El nu ştia că ceruse să meargă întru întâmpinarea altui destin, şi că drumul Damascului îi va schimba şi viaţa şi numele, că va face din el un personaj de importanţă mondială, coautor al Bibliei, învăţător al neamurilor şi, în cele din urmă, martir tocmai pentru cauza împotriva căreia pornise să lupte.

*

Oricât ne-ar părea de imposibil, tocmai acest Saul va fi martorul de care am amintit, adăugat la cei pomeniţi mai înainte. El va fi martorul cel mai aprins al Învierii lui Hristos. Tocmai el se va transforma din prigonitor în apărător. Acelaşi zel pe care îl pusese în prigonirea creştinilor, îl va pune de acum încolo în apărarea lor şi în răspândirea noii învăţături.

Cum s-a putut întâmpla aceasta? Ce s-a putut petrece cu dânsul, încât să-l transforme în opusul a ceea ce era până atunci, încât să-l facă să iubească fierbinte ceea ce ura cu foc? Ce anume a putut să-i zdruncine într-atâta convingerile? O demonstraţie a cuiva? În demonstraţii nu-l întrecea nimeni! Credinţa lui în Lega veche era de granit. Mila de victime? Mila, dacă ar fi avut-o, putea să-l facă cel mult să-şi înceteze opresiunea, uciderile şi arestările, dar nu să treacă de partea victimelor, îmbrăţişându-le credinţa pe care o considera nu numai absurdă, dar şi împotriva Legii care pentru el era sfântă! Dacă n-am şti ce s-a întâmplat, ar fi foarte greu să ne imaginăm şi să ne explicăm o astfel de transformare radicală. În principiu, nimic nu părea a fi în măsură să-l întoarcă de pe drumul său, din credinţa şi din lupta sa împotriva creştinismului care atunci se năştea.

Şi totuşi s-a întâmplat ceea ce nimeni, şi nici el, nu-şi imaginase. S-a întâmplat singurul eveniment care putea fi în stare să-l zdruncine, să-l transforme, să- convertească la credinţa pe care o persecuta, să-i demonstreze că nu avea dreptate, că religia care se întemeia pe Învierea lui Hristos era cea adevărată şi că el, Saul se afla în eroare.

Acest eveniment a fost întâlnirea cu Iisus Hristos, întâlnirea cu Cel înviat.

Unui asemenea argument nu i se putea rezista. Nimeni nu i-ar fi putut rezista. El ştia că Iisus murise. De aceasta nu s-a îndoit nimeni, niciodată. Nici iudeii, nici romanii. Cei care l-au răstignit au permis îngroparea numai după ce au constatat moartea. După Înviere au lansat zvonul că ucenicii I-au furat şi I-au ascuns trupul şi că de aceea mormântul a fost găsit gol. Dacă Saul ar fi găsit trupul mort, ascuns undeva – poate aceasta şi căuta de fapt la Damasc (cum credea Gala Galaction) –, aceasta ar fi fost marea lui victorie. Argumentul material – găsirea trupului mort – i-ar fi confirmat teza teoretică, adică imposibilitatea Învierii. Dar el L-a întâlnit pe Iisus viu, şi astfel s-a confirmat că mormântul rămăsese gol prin învierea celui ce fusese îngropat acolo. Şi iată scurta convorbire dintre cei doi:

– *Saule, Saule, de ce mă prigoneşti?* l-a întrebat Iisus, iar el a zis: *Cine eşti, Doamne?* Zis-a Domnul: *Eu sunt Iisus pe care tu îl prigoneşti.* Şi Iisus a adăugat, folosind o metaforă, sau poate o zicală a vremii: *Greu îţi este să loveşti cu piciorul în bolduri* (Faptele Apostolilor 9, 4-5), cu alte cuvinte: să te lupţi cu adevărul. E cu neputinţă. Împotriva evidenţei nu mai poţi face nimic! Iată evidenţa: „Eu sunt Iisus”. Era ca şi cum i-ar fi spus: Eu sunt Cel pe care tu Îl crezi mort. Sunt viu. Am înviat. Toţi cei care cred în Înviere cred într-un fapt adevărat. Aceasta este noua religie pe care o voieşte Dumnezeu, nu cea pe care o aperi tu. Eu sunt Cel promis: Mesia, despre Care au vorbit profeţii. Te crezi învăţat, cinsteşte-i cum trebuie! Dar Iisus nu i-a spus toate acestea, pentru că pentru o minte ca a lui Saul toate se cuprindeau în afirmaţia simplă şi zdrobitoare: „Eu sunt Iisus”.

În faţa evidenţei, Saul a cedat. În faţa evidenţei se cedează. Orice minte sănătoasă procedează aşa. Pentru Saul era acum evident: Hristos a înviat! Există. E viu. Vorbeşte cu el. În clipa aceea a mai avut doar tăria să mai pună singura întrebare care îşi mai avea rost: *Doamne, ce voieşti să fac?* (Faptele Apostolilor 9, 6). I s-a spus ce trebuie să facă şi a făcut precum i s-a poruncit. Toată întâmplarea se găseşte în cartea *Faptele Apostolilor*.

Şi aşa, Saul a devenit Pavel, Sfântul Apostol Pavel, cel intrat în ceata Apostolilor, martor al Învierii pe baza acestei întâlniri cu Iisus, marele Apostol al neamurilor, cel care a convertit la creştinism toată Asia Mică şi

Sudul Europei, cel care a prins în formule geniale învăţătura lui Iisus, distanţând-o de iudaism, cel care a scris cunoscutele *Epistole* care fac parte din Noul Testament, şi care sunt citite împreună cu Evangheliile la toate slujbele creştine.

Propovăduirea sa s-a sprijinit permanent pe faptul cunoscut şi controlat de el al Învierii Domnului. Învierea justifică totul. Ea justifică noua învăţătură şi noua credinţă. Învierea e temeiul logic al creştinismului. Fără credinţa în înviere, creştinismul nu înseamnă nimic. Ar fi o învăţătură omenească, un sistem filosofic, ca oricare altul. Cu credinţa în Înviere, el înseamnă totul: este garanţia adevărului şi a mântuirii noastre. E dumnezeiesc.

Învierea a fost pentru Saul garanţia dumnezeirii Celui înviat şi a învăţăturii Sale. Aceasta l-a transformat în Sfântul Apostol Pavel. Ce frumos conchide el, că Învierea lui Hristos ne garantează că *cel din urmă vrăjmaş a fost astfel învins: moartea* (I Corinteni 15, 26). Moartea, care ne pune atâtea probleme, care ne aduce atâtea dureri, care chinuie minţile cele mai luminate şi blochează avânturile faptei şi ale gândului, ei bine, moartea a fost învinsă: moartea nu există! Sufletul nu moare. Trăieşte şi va învia. Dacă a înviat Hristos, învierea şi nemurirea sunt evidenţe nu numai logice, ci faptice.

Iată demonstraţia acestui martor care L-a văzut pe Hristos şi care a devenit marele Pavel.

Ne-am reamintit de mărturia lui, pentru ca prin ea să ne întărim credinţa în Învierea lui Hristos şi în nemurirea noastră şi să ne hotărâm să fim mai buni, mai drepţi, iubitori unii faţă de alţii, iertători şi generoşi.

DE LA SAUL LA PAVEL

De la Saul la Pavel se trece prin drumul Damascului. Saul fusese persecutor și a devenit Apostol și mărturisitor. Îl va fi cunoscut pe Iisus? Va fi asistat și el, mirat și contrariat, la Intrarea în Ierusalim? Va fi urmărit procesul? Va fi însoţit gloatele de la Ana la Caiafa, de la Pilat pe Golgota? Se va fi furişat pe după copaci, în grădina de lângă Golgota, ca să vadă cu ochii lui şi să se asigure că mortul a fost înmormântat, şi groapa pecetluită după obicei? Că, adică, totul s-a sfârşit? Şi că a fost doar atât?

Nu ştim. Ne punem însă închipui uşor că un om ca el, ucenic al marelui rabin Gamaliel, fariseu avid să ştie tot, să pătrundă toate tainele *Cărții*, va fi fost fără îndoială sesizat de existenţa unuia ca Iisus, ajuns de mult de notorietate publică prin învățăturile și minunile Lui și, mai ales, prin ceea ce era de natură să șocheze și să provoace până la furie oarbă minţile contemporanilor: *se dădea drept Mesia, Fiul lui Dumnezeu!* Monoteişti până în străfundul ființei și convingerilor lor, iudeii nu aşteptau un astfel de Mesia, şi Acesta îi scandaliza. De altfel acesta a și fost principalul temei al condamnărilor Sale.

Saul era un reprezentant tipic al acestui mod de gândire şi, fără îndoială, de bună-credință în forul interior.

Și s-a produs Învierea. Vestea printre iudei s-a dus că cineva – desigur ucenicii – l-au furat corpul și l-au ascuns undeva. Saul a primit un mandat extraordinar de la autorități: să meargă să descopere corpul furat. În drum, să distrugă, să-i combată prin toate mijloacele pe adepţii care i-ar mai fi rămas credincioşi condamnatului la moarte.

Asistă, convins că îşi face o datorie sfântă, la uciderea cu pietre a diaconului Ştefan. Până acum nimic nu l-a putut convinge că L-ar fi putut lua în serios pe Nazarinean.

Saul era învăţat. La el, în Tarsul Ciliciei, de unde se trăgea, fiind fiu de negustor, îşi făcuse o bună cultură grecească. Vorbea, desigur, şi latineşte – era cetăţean roman – şi vorbea şi aramaica, ebraica vremii. În afară de Scriptură, pe care o ştia mai pe de rost, mânuia cu siguranţă silogismul.

Era un tânăr onest și serios. Nu se pleca decât în fața evidenței logice care pleacă de la fapte, de la un dat sigur.

Pe drumul Damascului, tocmai când își motiva în gând, iară și iară, cu argumente solide și limpezi, indubitabile, acțiunile ce trebuia să le întreprindă împotriva creștinilor, pe când se apropia de oraș, s-a petrecut întâmplarea care l-a răsturnat, care l-a transformat, care a făcut dintr-însul exact contrariul a ceea ce era, care l-a aruncat în tabăra celor pe care urma să-i vâneze și să-i osândească, poate chiar la moarte. Avea împuterniciri speciale!

S-a întâlnit cu Iisus. L-a văzut. Au vorbit. Nu mult. Două-trei schimburi de fraze. A fost însă de ajuns. Ar fi putut nici să nu vorbească deloc. L-a văzut. Îl știa mort, și L-a văzut viu. Acest lucru poate fi de ajuns pentru cea mai teribilă răsturnare, pentru o viață și pentru o veșnicie.

Faptul Învierii l-a zdrobit. Atât de mult l-a zdrobit, că l-a renăscut altfel. Om nou. Din Saul a devenit Pavel. Din persecutor, Apostol. Și-a dat seama într-o clipită, cu mintea lui șlefuită la maximum, că nu mai era loc acum pentru nici un dialog teoretic, pentru nici o argumentare care să-i motiveze rămânerea la omul dinainte.

A aflat dintr-odată totul. Totul și definitiv. Mai era loc doar pentru consecințe, și el le-a exprimat pe toate printr-o singură întrebare, unica de altfel pe care ar mai putea-o cineva rosti în astfel de împrejurare: „Doamne, ce trebuie să fac?"

Atât. Nu mai putea fi vorba de ce trebuia să gândească, sau să creadă. Știa. Știa tot. Mai urma să știe și ce trebuia să facă. I s-a spus, în câteva cuvinte. Textul e simplu când cunoști esențialul. Nici Anania la Damasc nu îi va fi făcut o catehizare cine știe cât de dezvoltată.

Întâlnirea de pe drumul Damascului a fost Evanghelia care l-a convertit pe Saul. La vremea aceea Evangheliile nici nu erau încă scrise. Pavel va fi primul martor care va scrie, și de la care ne vor rămâne Epistolele. Neîntrecutele Epistole. Când le citiți, gândiți-vă: sunt scrise acum aproape două mii de ani! Dar mai mult decât acestea și mai presus de toate, ne-a rămas de la el încredințarea Învierii, temelia pe care stă convertirea lui de la Saul la Pavel, ca și credința noastră în Învierea lui Iisus, ca și speranța noastră în învierea tuturor, ca și dragostea noastră, a unora față de alții, fără de care nu putem fi siguri că avem nici credință, nici speranță. Sfântul Pavel ne răspunde la rândul său la întrebarea: „Ce să facem?" „Să aveți dragoste între voi". Așa îi va fi răspuns și lui Iisus.

TOMA – MARTOR AL ÎNVIERII

Ne-a ajutat Dumnezeu şi în acest an să ajungem să întâmpinăm cu sănătate Ziua Învierii. Înainte de orice, să mulţumim cu recunoştinţă pentru toate câte ne-a dat nouă Domnul şi să ne bucurăm şi să ne veselim în ziua aceasta. Încă o dată Biserica ne cheamă să ne aducem aminte de cele petrecute odinioară la Ierusalim şi să ne reînnoim credinţa în învierea Domnului nostru Iisus Hristos. Totodată ea ne povăţuieşte să ne întărim convingerea că toate pentru noi s-au făcut, „pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire", aşa cum şi mărturisim ori de câte ori rostim *Simbolul credinţei*.

Evenimentul Învierii Domnului s-a petrecut în timpul domniei la Roma a lui Tiberiu, guvernator al Palestinei – unde s-a născut şi a propovăduit Iisus – fiind Ponţiu Pilat. Evenimentul acesta a fost atât de neaşteptat, atât de copleşitor şi, aşa cum a fost atunci, aşa a rămas până azi şi aşa va rămâne până la marginea la care, cândva, timpul se va opri şi lumea se va sfârşi. Pentru creştini a fost cel mai mare eveniment al tuturor timpurilor.

Ştim cu toţii, de aceea, că, vorbind despre Înviere şi sărbătorind Învierea, nu vorbim despre ceva obişnuit şi nu sărbătorim o sărbătoare omenească, ci una dumnezeiască, un eveniment mai presus de fire, care nu s-ar fi putut petrece fără intervenţia directă a lui Dumnezeu. Ştim iarăşi cu toţii că, vorbind despre Înviere, nu vorbim despre ceva uşor de crezut şi de înţeles, la distanţa de aproape două mii de ani, la care ne aflăm noi.

Dar vorbind despre Înviere şi sărbătorind Învierea, noi suntem conştienţi şi de faptul că vorbim de ceva prea serios pentru a ne îngădui să vorbim cu uşurinţă, sau pentru a încerca să acredităm o credinţă nesusţinută de argumente temeinice şi solide, care să se impună ca atare minţii şi simţirii noastre. Să ne întrebăm drept ceea, pe ce ne întemeiem noi creştinii credinţa în *înviere*? În această zi noi ne salutăm cu mărturisirea că: „Hristos a înviat!" şi răspundem cu mărturisirea categorică, personală, responsabilă, că: „Adevărat a înviat!"

Cât e de responsabilă această mărturisire? Pe ce se întemeiază ea? Fără îndoială, înainte de orice, ea se întemeiază pe credinţa moştenită de noi

din moşi-strămoşi, pe acea credinţă care a dat sens destinelor lor şi care dă sens şi destinelor noastre. Căci, aşa cum prea înţelept grăieşte marele Apostol Pavel, învierea ne priveşte şi pe noi. Nu este numai evenimentul al cărui subiect a fost Iisus Hristos în Ierusalim, pe vremea împăratului Tiberiu şi al procuratorului Palestinei Ponţiu Pilat. Dacă *Hristos a înviat*, scrie Sfântul Pavel corintenilor, operând cu un silogism din ordinea evidenţei, atunci *există înviere*. Şi dacă există înviere şi noi vom învia! Dacă există înviere, ultimul cuvânt nu este al morţii, şi nu se termină totul cu moartea. Moartea e doar un prag, o trecere dintr-o încăpere în alta.

Câtă mângâiere ne dă această credinţă! Ce echilibru dă ea sufletului şi minţii credinciosului! Cu câtă linişte îşi conduce credinciosul morţii cei dragi până la pragul peste care îi predă lumii de dincolo, celeilalte vieţi! Plânge desigur, şi e şi firesc să plângă, pentru că moartea e o despărţire lungă şi definitivă de lumea de aici, dar plânsul credinciosului nu e plânsul disperării şi al dezastrului total. E plânsul împreună cu cel mort care părăseşte lumea de aici, dar în acest plâns e nelipsită speranţa întâlnirii de dincolo, când va veni vremea fiecăruia. Oare nu această speranţă stă în spatele rugăciunilor noastre pentru cei morţi, a pomenilor şi darurilor pe care le facem pentru sufletele lor? Şi câtă linişte şi mângâiere nu aduc acestea celor rămaşi, dându-le mereu sentimentul că sunt în comuniune, în legătură strânsă cu cei plecaţi, ale căror suflete sunt vii acolo unde au plecat şi au nevoie de cuvântul, de gândul şi de iubirea noastră, la rândul lor iubindu-ne şi ei pe noi!

Învierea Domnului ne încredinţează că nu este zadarnică şi absurdă credinţa aceasta şi că obiceiurile noastre sunt îndreptăţite şi sfinte, şi trebuie să le păstrăm şi să le împlinim cu sfinţenie şi, într-o zi ca aceasta, mai mult ca oricând, acum când ne amintim de Învierea Domnului, să ne amintim de cei plecaţi de la noi, prefăcând durerea despărţirii în bucurie şi speranţă.

*

Înainte de orice suntem încredinţaţi de realitatea Învierii Domnului prin credinţa moştenită din moşi-strămoşi. Noi românii o avem chiar de la formarea noastră ca popor, din daci şi din romani, adusă la noi de Sfântul Apostol Andrei şi de cei creştinaţi de Sfântul Pavel în trecerea lui prin Asia Mică şi prin sudul Europei, aduşi de romani în Dacia. În afară de aceasta însă avem şi temeiuri profunde – argumente puternice de la martori vrednici de crezare – să credem în înviere, îndreptăţiţi şi de aceste temeiuri şi argumente. Aşa au crezut şi ucenicii Domnului, Apostolii, şi toţi cei care au moştenit credinţa de la ei. Cine moşteneşte credinţa în Înviere moşte-

neşte aşadar şi temeiurile şi argumentele care i-au făcut pe cei dintâi creştini să creadă.

Ştim chiar din cuprinsul Sfintelor Evanghelii că la început toţi s-au îndoit. Chiar ei, cei care fuseseră preveniţi că vor asista la acest mare şi unic eveniment, care va întoarce tristeţea în bucurie şi pierderea luptei în victorie, când L-au văzut pe Iisus mort, n-au mai putut gândi decât ca unii care știau că moartea e sfârşitul a toate.

Anul trecut v-am vorbit despre *Saul din Tars ca martor al Învierii*, acel Saul prigonitor care s-a transformat în Pavel Apostolul, marele apărător al Învierii Domnului. Cum s-a putut petrece o astfel de schimbare radicală? Pe ce temeiuri? Să-l ascultăm chiar pe el istorisind:

Hristos a murit pentru păcatele noastre, a fost îngropat şi a înviat a treia zi, după Scripturi;[...] s-a arătat lui Chefa, apoi celor doisprezece; în urmă s-a arătat deodată la peste cinci sute de fraţi, dintre care cei mai mulţi trăiesc până astăzi, iar unii au şi adormit; după aceea s-a arătat lui Iacob, apoi tuturor apostolilor, iar în urma tuturor mi s-a arătat şi mie (I Corinteni 25, 3-8).

Cine ar putea spune că temeiurile lui n-ar fi fost destul de solide? Şi, mai ales, acesta din urmă le întrece pe toate cele de dinainte: „Mi s-a arătat și mie". Așadar Sfântul Pavel l-a văzut pe Iisus înviat. Nici n-ar mai fi avut nevoie de alte argumente.

Argumentul Sfântului Pavel a devenit şi argumentul nostru. Prin ochii lui L-am văzut şi noi pe Cel înviat. Am putea fi întrebaţi: De ce îl credem? S-ar putea spune: pentru că acest lucru a fost văzut de mai mulţi şi există mai multe mărturii. Același Sfânt Pavel le scria evreilor că exista *un nor de martori* (Evrei 12, 1), iar Apostolii Petru şi Ioan, predicând mulţimilor, ofereau propria lor mărturie, care era dincolo de orice îndoială, având valoare absolută: *Nu putem să nu grăim cele ce am văzut* (Faptele Apostolilor 4, 20), adică pe Hristos înviat.

*

De data aceasta aş vrea să mai adaug la mărturiile mironosiţelor şi ale celor unsprezece Apostoli, cărora li s-a arătat Domnul mai întâi, încă una, cel puţin tot atât de puternică şi grăitoare, ca şi cele de dinainte: *mărturia Sfântului Apostol Toma.* Cine nu cunoaşte şi nu foloseşte astăzi sintagma, vorba: „Toma necredinciosul"? Cine nu ştie de îndoiala lui? Toma s-a făcut cunoscut în istorie fără îndoială. A devenit simbolul îndoielii. Am spus mai înainte: toţi Apostolii s-au îndoit, dar îndoiala lui Toma a fost mai puternică decât a celorlalţi. Dacă ceilalţi s-au mulţumit cu vederea, Toma nu

s-a mulțumit numai cu atâta. Ceea ce ați văzut voi, a fost o fantomă, va fi zis el. Învierea e imposibilă. Odată mort cineva, e mort pentru totdeauna, şi pe Iisus noi l-am văzut toți mort și îngropat. Voi toți v-ați înşelat când v-ați lăsat convinşi. Eu nu eram cu voi, aşa că eu vreau probe mai consistente: *Dacă nu voi vedea în mâinile Lui semnul cuielor şi dacă nu voi pune mâna mea în coasta Lui, nu voi crede* (Ioan 20, 25).

Câți dintre noi nu cerem adesea astfel de probe, înainte de a accepta ceva ce ni se pare imposibil? Să nu-l condamnăm pe Toma. Evenimentul Învierii era atât de neobişnuit, atât de ieşit din comun şi din ceea ce era de domeniul evidenței şi al bunului-simț comun tuturor oamenilor, încât Toma era mai înclinat să creadă în fantome, decât într-un Iisus înviat.

Opt zile a fost Toma bântuit de chinurile îndoielii. Se întâlnea cu ceilalți Apostoli care îl văzuseră pe Iisus şi crezuseră în Învierea Lui, aşteptându-L cu înfrigurare să li se mai arate, dar Toma se îndoia. Opt zile l-a lăsat Iisus în îndoiala lui. *După opt zile* – scrie Sfântul Apostol Ioan în Evanghelia sa – *ucenicii erau iarăşi înăuntru şi Toma era împreună cu ei. Şi a venit Iisus, uşile fiind încuiate, şi a stat în mijloc şi a zis: Pace vouă! Apoi i-a zis lui Toma: Adu degetul tău încoace şi vezi mâinile mele şi adu mâna ta şi o pune în coasta Mea, şi nu fi necredincios, ci credincios* (Ioan 20, 26-37).

Moment emoționant! Moment de răscruce! Moment de trecere de la necredință la credință. Convertire. Schimbare totală a minții şi a inimii, a gândirii şi a simțirii. Copleşit de evidență, Toma va fi îngenunchiat şi n-a mai putut articula decât cuvintele de recunoaştere neîndoielnică a lui Iisus, a Aceluiaşi Iisus care fusese răstignit pe cruce, mort şi îngropat: „Domnul meu şi Dumnezeul meu". Dându-şi seama că într-adevăr a înviat, Toma necredinciosul, zdrobit de evidența faptului pe care-l constata uluit, a mers chiar mai departe acum decât merseseră ceilalți Apostoli. Nu numai că a recunoscut învierea, dar a tras şi concluzia spontană, marea concluzie că un astfel de om înviat nu mai putea fi numit om, şi el Îl mărturiseşte şi ca Dumnezeu. A fost cea mai firească dintre concluziile posibile, pe care, de altfel, o vor trage de îndată şi ceilalți Apostoli.

Prin înviere, Mântuitorul S-a revelat ca Dumnezeu.

Atunci, în momentul învierii s-a născut noua religie, creştinismul. El s-a clădit pe Înviere. Ne-o spune Sfântul Pavel, atunci când numeşte Învierea *început* (I Corinteni 15, 20). Acelui moment îi datorăm credința şi cunoştința noastră despre cele viitoare, pacea minții şi a sufletelor noastre.

Toma s-a îndoit ca unul dintre noi. Toma s-a îndoit parcă pentru noi, parcă în locul nostru. Simțim în Toma pe aproapele nostru, cel asemenea nouă. Şi iată că Iisus nu s-a supărat pe dânsul. Cu blândețe, i-a dat satisfac-

ție; și-a arătat urmele cuielor, parcă zicându-i: Nu poți crede fără cercetare? Iată, verifică amănunțit, cercetează prin acele mijloace pe care le socotești suficiente. Cine a zis să crezi fără să cercetezi? Cercetează! Desigur că sunt mai fericiți cei ce pot crede simplu, „cei ce n-au văzut", dar au auzit de la alții care prezintă suficientă încredere, dar dacă tu nu poți crede, cercetează! Nu e un păcat să cercetezi. La capătul cercetării profunde și stăruitoare nu poate fi decât exclamația: *Domnul meu și Dumnezeul meu!* (Ioan 20, 28).

*

Toma a cercetat pentru el și pentru noi. Dar Toma a găsit și răspunsul tot așa: pentru el și pentru noi. Prin îndoiala sa, prin verificarea pe care a făcut-o, Toma a devenit în acel moment un prețios martor al Învierii. Și mărturia lui, alături de ale celorlalți Apostoli, mironosițe și mulțimi cărora li s-a arătat Iisus, stă și ea la temelia credinței și a convingerilor noastre.

Suntem departe astăzi de evenimentul Învierii. Cum am mai verifica-o prin propriile noastre mâini? Nu mai putem. A făcut-o, iată, Toma, pentru noi, adăugând o nouă piatră la temelia credinței noastre.

Să-i mulțumim Sfântului acestuia care s-a îndoit, ajutându-ne să nu ne mai îndoim și noi. Să-i fim recunoscători și să ne însușim mărturia lui, întărindu-ne și noi credința, exclamând odată cu dânsul: „Domnul meu și Dumnezeul meu!"

Sfântul Toma a devenit un mare propovăduitor al Învierii. Când Apostolii și-au împărțit lumea pentru evanghelizare, Toma și-a ales India. L-a mărturisit acolo pe Iisus Cel înviat, sfidând moartea și primind-o cu recunoștință. El știa că nu moare, că trece, pășește la reîntâlnirea cu „Domnul său". Biserica întemeiată de el în India există și astăzi.

*

Credința noastră se întărește cu adevărat, atunci când atâția martori oculari depun mărturie la atestarea Învierii Domnului. Îndoindu-se Toma atunci, nici unul dintre noi nu se mai îndoiește astăzi. Și noi mărturisim cu entuziasm că *Hristos a înviat*. Și simțim că, dacă a înviat Hristos, totul e altfel. Nu ne mai temem de nimic. Cel care a înviat e cu noi. Ne-a scos din neștiința despre cele viitoare, din teama de moarte, din teama de absurd și nonsens, dându-ne un sens pentru aici și pentru eternitate. Ne-a plasat sub starea de răspundere pentru viața noastră, îndemnându-ne s-o trăim frumos, optimist, creator, în speranța și convingerea că totul are rost dumnezeiesc. Pe pământ să fim oameni de bine, frați între noi, ajutându-ne între

noi, pentru ca să fim fericiţi aici şi dincolo. Ştiind că dăm socoteală pentru viaţa noastră, să cultivăm binele şi iubirea, cinstea şi omenia. Să ne agonisim cele pentru trai prin muncă, şi să ne rânduim viaţa cu sentimentul că tot ceea ce facem are valoare atât pe pământ, cât şi în veşnicie, dincolo. Pentru că, dacă Hristos a înviat – spune Sfântul Pavel – cine ar mai putea spune că nu există viaţă veşnică (I Corinteni 15, 12)?

*

Învierea e bucurie. Mântuitorul n-a găsit un alt cuvânt de adresat mironosiţelor, în dimineaţa Învierii, decât: *Bucuraţi-vă!* (Matei 28, 9). Ce alt cuvânt mai frumos, mai expresiv şi mai adevărat decât acesta ar fi putut găsi? Iar Apostolilor li s-a adresat prin alt cuvânt, la fel de frumos şi de adevărat: *Pace vouă!* (Luca 24, 36). Învierea aduce pace sufletului şi minţii omeneşti însetate de cunoaştere şi doritoare să se simtă apărată de vârtejul nonsensului şi al absurdului, în stare să întunece bucuria vieţii şi farmecul ei.

Sărbătorind acest mare praznic al creştinătăţii, să ne vestim unii altora, în aceste zile, vestea cea mare, potrivit vechii tradiţii româneşti ortodoxe, că: „Hristos a înviat!”

LUCA ŞI CLEOPA, MARTORI AI ÎNVIERII

Ziua Învierii ne oferă şi în anul acesta prilejul să ne amintim împreună acest mare eveniment petrecut acum aproape 2000 de ani, eveniment fără de care creştinismul n-ar exista. *Dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este propovăduirea noastră, zadarnică e şi credinţa voastră*, scria Sfântul Pavel (I Corinteni 15, 14), ca unul care numai după întâlnirea cu Iisus cel înviat se convertise la noua religie. Altfel, probabil n-am fi auzit niciodată despre vreun Pavel!

Noi nu mai avem însă şansa să-L întâlnim pe Cel înviat. Nu suntem contemporani cu El; noi suntem ca cei din a doua generaţie, care i-au crezut pe cei din prima generaţie de creştini, care Îl văzuseră pe Iisus mort şi înviat. Prin credinţă, aşadar, putem totuşi deveni contemporani cu Iisus. Fiecare din noi devine prin credinţă un Pavel convertit, care recunoaşte în Iisus pe Fiul lui Dumnezeu şi Mesia. Şi nu numai un Pavel, ci şi un Toma, un apostol, o mironosiţă, unul sau altul din cei care L-au văzut, precum cei doi care au călătorit cu El, pe drum de seară, în Duminica Învierii, spre Emaus: Luca şi Cleopa. Au vorbit cu El şi unul din ei, Luca, a notat totul cu multe amănunte, ca martor ocular (Luca 24, 13-53).

Să ne reamintim faptele. Doi dintre ucenicii Domnului, nu dintre cei 12, mergeau pe jos, de la Ierusalim spre Emaus, o localitate „ca la 60 de stadii", nord-vest, spre coasta Mediteranei. Unul din ei era desigur chiar cel care relatează întâmplarea, ca martor direct, viitorul evanghelist şi autor al Faptelor Apostolilor, Luca, iar celălalt, un necunoscut cu numele de Cleopa, poate dintre cei 70.

Plecaseră înainte de amiază. Ca oamenii la drum pe jos, discutau despre una, despre alta, dar reveneau mereu la marea nenorocire la care participaseră neputincioşi cu trei zile înainte: moartea iubitului lor învăţător pe cruce!

Văzuseră în Iisus un „proroc, puternic cu fapta şi cu cuvântul înaintea lui Dumnezeu şi a tot poporul". Le părea sincer rău că nu li se confirmaseră speranţele că El ar fi putut Mesia, cel profeţit de proroci şi aşteptat cu înfrigurare de tot poporul: „Noi nădăjduim că El este Acela Care trebuia să

izbăvească pe Israel". Până şi a treia zi mai aşteptaseră să se pregătească o minune, probabil amintindu-şi şi unele cuvinte tainice ale Lui. „Şi totuşi astăzi este a treia zi", se lamentau ei, şi nimic nu s-a petrecut. E drept că nişte femei, mergând dis-de-dimineaţă la mormânt. L-au găsit gol şi spuseseră că doi îngeri le-ar fi spus „că El ar fi viu", dar au mers după aceea şi unii dintre Apostoli să verifice faptul. Au găsit mormântul gol, dar n-au mai găsit nici îngeri, nici „pe El nu L-au văzut".

Mormântul gol le dăduse de gândit, dar pentru aceasta se puteau găsi unele explicaţii. Întâlnirea cu El ar fi fost singura convingătoare; chiar mai convingătoare decât afirmaţia îngerilor. Erau *trişti* (Luca 24, 17), dezamăgiţi, descumpăniţi.

Toată această discuţie nu se purta însă numai între cei doi călători. Pe drum îi ajunsese din urmă un al treilea, care mergea în aceeaşi direcţie. Va fi intrat îndrăzneţ între cei doi, sau se va fi alăturat smerit într-o margine, rămânând un pas mai în urmă. Nu s-au uitat prea atenţi la dânsul. Discuţia îi interioriza, priveau mai mult în ei înşişi şi în durerea lor, decât la noul tovarăş de drum. Era şi spre seară, iar soarele, scăpătând în depărtare în apele Mediteranei, aşeza umbre tot mai pronunţate pe feţele lor, umbre care le scădeau văzând cu ochii din precizia contururilor feţei, şi le modificau culorile ochilor, ale frunţii, ale obrazului şi ale părului.

Străinul a intrat şi el în vorbă: „Despre ce grăiţi voi unul cu altul mergând, şi pentru ce sunteţi trişti?" Cleopa i-a răspuns într-un fel din care putem înţelege că era inimaginabilă o altă temă de discuţie în zilele acelea, decât cea despre Iisus. Aceasta ne dă şi dimensiunea evenimentului în conştiinţa publică. „Au numai tu singur eşti străin în Ierusalim şi nu ştii cele ce s-au petrecut în el în zilele acestea?"

Călătorul acesta părea a fi într-adevăr străin de Ierusalim, căci insistă: *Ce s-a petrecut?* Şi atunci ei Îi povestiră despre judecata, moartea şi îngroparea lui Iisus, despre minunile şi învăţăturile Lui, despre speranţele ce-şi puseseră în El că ar fi Mesia şi despre dezamăgirea finală, deoarece Iisus fusese osândit la moarte şi răstignit de către căpeteniile religioase şi civile, ceea ce nu mai corespundea cu gloria în care trebuia să-şi termine Mesia misiunea. Erau evident încurcaţi şi minţile lor nu puteau împăca gloria vieţii şi învăţăturile Lui, a puterilor Lui, manifestate prin atâtea minuni supranaturale, cu sfârşitul Lui lipsit de glorie, în suferinţă pentru El şi pentru ei, sfârşit care răsturna irevocabil şi credinţa şi speranţele lor.

Şi atunci, în chip neaşteptat, străinul interveni în discuţie, evident iritat de felul cum interpretau ei evenimentele, dovedindu-le nu numai că nu era străin de cele întâmplate în Ierusalim, dar chiar ştia despre evenimente mai

mult decât ştiau ei, şi avea şi tâlcul lor cel adevărat, menit să-i scoată din încurcătura în care se aflau cu privire la ceea ce pentru ei fusese un sfârșit lipsit de glorie şi o pierdere a speranţei: „O, nepricepuţilor și zăbavnici cu inima a crede toate cele ce au grăit prorocii! Nu trebuia, oare, Hristos să pătimească acestea şi să intre în slava Sa?" Şi Evanghelistul povesteşte mai departe: „Şi începând de la Moise şi de la toţi prorocii, le-a tâlcuit lor cele scrise despre El în toate Scripturile".

Când a înserat bine, au ajuns în Emaus, iar străinul „se prefăcea că vrea să meargă mai departe". Fascinaţi de adânca lui cunoaştere a Scripturii şi mai ales de faptul că le dădea a înțelege că o anumită surpriză urma să le reînnoiască speranţele, că totul se petrecea după un program dinainte stabilit și că ultimul act nu era acela pe care îl credeau ei, adică moartea, erau desigur interesaţi să afle mai multe. Un asemenea om nu trebuia scăpat din mână tocmai acum. Cine ştie câte tâlcuri şi fapte viitoare nu mai ascundea? Aşa că Îl rugară într-un glas: „Rămâi cu noi, străine, căci ziua a trecut".

Asupra nopţii nu era bine de călătorit, şi încă singur. Se lăsă înduplecat. Intră în casă. Poate la unul din ei, poate la un prieten, poate la un han. Se aşezară la masă şi atunci se întâmplă ceva cu totul şi cu totul neaşteptat: El a luat pâine și, binecuvântând-o, a frânt-o și le-a împărțit-o. Și, în clipa aceea, „li s-au deschis ochii și L-au cunoscut". Era chiar Iisus! L-au recunoscut în actul frângerii pâinii şi al binecuvântării? L-au privit din pricina aceasta mai atenți, pentru că le amintise de El? Evanghelistul n-a îndrăznit să dea altă explicaţie, decât că recunoaşterea Lui în momentul frângerii pâinii (Luca 24, 35) i-a copleşit ca pe nişte orbi cărora li se redase vederea.

Aşadar încă doi martori. Iisus înviase!

În afară de faptul că Luca și Cleopa au devenit martori ai Învierii, întâlnirea Lui Iisus cu dânşii mai are şi multe alte semnificaţii. Mai întâi, dacă urmărim evenimentul, vedem că tocmai în clipa în care cei doi, copleşiţi de entuziasm, ar fi vrut să-L îmbrățişeze, să-I vorbească, să I se închine, „El s-a făcut nevăzut". Aşadar o nouă minune. Un nou Iisus. Acelaşi și totuşi Altul, căci avea acum puterea de a se face nevăzut. Şi-apoi minunile s-au ţinut lanţ. Cei doi s-au întors „în ceasul acela" la Ierusalim ca să spună ucenicilor noutatea. Dar ucenicii o ştiau deja. Simon Petru Îl întâlnise și el (Luca 24, 34).

Acum ştirile de la martori oculari veneau de pretutindeni şi se confirmau şi se întăreau unele pe altele. Şi pe când îşi povesteau şi cei doi întâmplarea lor cu El, se întâmplă ceva care îi ului pe toţi. La Emaus se făcuse nevăzut, ca şi cum s-ar fi volatilizat, transformându-se în spirit sub ochii lor şi dispărând. Acum, din nimic, fără să intre pe uşă, fără să vină de nicăieri, s-a conturat deodată în mijlocul lor; salutându-i cu salutul Său obiș-

nuit: „Pace vouă!" Nu trebuie să ne mirăm că „toţi s-au spăimântat şi s-au tulburat". Nu trebuie să ne mirăm că tuturor „li se părea că vedeau duh", adică ceea ce nu se vede, ceva din lumea cealaltă. Iisus era acum într-adevăr din ambele lumi în acelaşi timp. Purta acum trup glorificat şi voia să li se arate în slava Sa, spre a le confirma Învierea, a le întări credinţa şi a le risipi orice îndoială sau interpretare greşită a reapariţiei Lui. Să nu-i treacă vreunuia prin minte că n-a fost mort cu adevărat, dar nici că, mort, mort cu adevărat, n-a înviat tot El, ci li se arăta doar duhul Lui. Trebuia să-i apere de aceste două posibile explicaţii care n-ar fi fost adevărate.

Apărând în mijlocul lor la Ierusalim, tot aşa precum dispăruse la Emaus, le-a dovedit că trupul Său trecut prin moarte şi înviat era acum transfigurat, căpătase însuşiri noi, printre care şi pe aceea de a se face nevăzut sau văzut, după dorinţă, ca şi pe aceea de a fi, în acelaşi timp sau în ciuda timpului pământesc, în mai multe locuri deodată, sau la mari distanţe dintr-o clipă într-alta.

Ce trebuiau să înţeleagă ucenicii din aceasta? Mai multe lucruri: mai întâi că nu era om ca toţi ceilalţi, apoi că, înviind, şi-a descoperit pe înţelesul tuturor puterea dumnezeiască şi, în al treilea rând, că acum dorea ca şi ei să fie convinşi dincolo de orice îndoială că El era Mesia, Fiul lui Dumnezeu, pentru ca pe această credinţă să clădească noua religie.

Şi ce mai trebuiau să înţeleagă ucenicii? Ca nu cumva uimirea să-i facă să-L creadă duh, deci trecut dincolo, dar nu întors aici, aşa precum a fost, deci că Învierea era doar o înviere aparentă. Cei vechi credeau în apariţia duhurilor dar aceasta nu era de ajuns pentru a crede că Iisus fusese şi era Mesia, dacă li se adresa din lumea duhurilor, ca duh. Iată pentru ce Iisus vrea să precizeze acest lucru, pentru că ştia că numai învierea adevărată, cu acelaşi trup, cu trupul care fusese mort, numai aceasta îi putea convinge despre marea minune: Învierea Sa din morţi. De aceea, citindu-le gândurile, îi chemă la El, mustrându-i cu blândeţe: „Pentru ce vă tulburaţi şi pentru ce se stârnesc asemenea gânduri în inimile voastre? Priviţi mâinile şi picioarele Mele, căci Eu însumi sunt; pipăiţi-Mă şi vedeţi că duhul n-are carne şi oase, cum vedeţi că am Eu". După aceea a şi mâncat peşte şi miere, în faţa lor. Şi lor tot nu le venea să creadă, spun Evangheliştii cu sinceritate. Totul era prea extraordinar, prea neobişnuit, prea dumnezeiesc. Şi atunci Iisus, cum făcuse cu cei doi pe drumul Emausului, le explică şi lor toate proorocirile vechi, necesitatea de a trece prin moarte tocmai pentru ca, înviind, să le dea proba ultimă şi definitivă a dumnezeirii Lui. Şi Sfântul Luca mai spune: „Atunci le-a deschis mintea lor ca să înţeleagă". Şi au înţeles.

Şi au mai înţeles ceva: că li s-a arătat, cum se va arăta mai apoi şi lui Toma (Ioan 21, 24-29), şi lui Pavel (Faptele Apostolilor 9), ca să-i facă mar-

tori credibili ai Învierii pentru generațiile următoare, pentru noi cei de azi, pentru cei din viitor. „Iar voi – le-a zis – sunteți martorii acestor fapte". Ceea ce ei vor mărturisi toată viața lor, cei mai mulți murind pentru această mărturie, dar neputând să n-o dea: *Noi suntem martorii Învierii,* vor spune Petru și Ioan mulțimilor (Faptele Apostolilor 3, 15; 2, 32).

Fiind trup și duh, om și Dumnezeu, apărând și dispărând sub ochii lor, Iisus a vrut să-i mai învețe pe ucenici, și prin ei și pe noi, încă un lucru. Că deși se va înălța la cer, va fi cu ei și cu noi în permanență; că poate fi în același timp în cer și pe pământ, că nu trebuie să-L considerăm plecat, ci doar intrat în slava Sa, ascultându-ne rugăciunile și supraveghindu-ne, nevăzut, destinele. *Iată, Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului* (Matei 28, 20).

Un semn al prezenței Sale între noi e desigur Sfânta Euharistie. Nu întâmplător Luca și Cleopa L-au recunoscut în momentul frângerii pâinii și nu întâmplător El s-a făcut nevăzut exact în același moment. Pleca și rămânea. Îi învăța cum să-L aibă cu ei și când nu este, și când nu va fi cu trupul. Și tot așa, nu întâmplător a apărut în mijlocul Apostolilor și al altora (Luca 24, 33), întrupându-se în fața lor din ceea ce li se păruse a fi nimic.

A vrut să le arate că este și va fi și atunci când li se va părea că nu este.

Aceste adevăruri ni le-au transmis martorii Învierii, în rândul cărora se înscriu cu o mărturie puternică și plină de sensuri și Luca și Cleopa. Fie ca Mântuitorul să ne deschidă și nouă mințile și inimile pentru ca mărturia lor să lucreze și în noi aceeași credință care a încolțit și a rodit în ei atunci și, prin ei, peste veacuri.

Învierea Domnului se sărbătorește în fiecare an primăvara, când natura reînvie în chip miraculos și pământul și pomii încep să rodească, florile și fluturii își reaprind culorile, ca și cum ar vrea să ne ajute să înțelegem mai ușor minunea de acum aproape două mii de ani a Învierii Domnului și, prin ea, să credem și în învierea noastră. *Căci dacă Hristos a înviat, există înviere, și atunci și noi vom învia*, precum ne învață, cu logica sa riguroasă, Sfântul Apostol Pavel (I Corinteni 15, 12, 20, 22).

În numele acestei credințe să ne bucurăm de Înviere. Să ne iertăm unii altora greșelile, ca și Dumnezeu să ni le ierte pe ale noastre. Să ne ajutăm unii pe alții și toți laolaltă să fim uniți într-un cuget și o simțire, în păstrarea legii noastre ortodoxe și a pământului părinților noștri. Să ne apărăm adevărurile sfinte și drepturile dăinuirii noastre neîntrerupte pe vatra strămoșilor noștri daco-romani, care aici în Transilvania și-au avut centrul.

Să sărbătorim Învierea Domnului potrivit tradițiilor noastre românești și ortodoxe bimilenare și harul Domnului să ne umple sufletele, să ne binecuvânteze casele, munca, familiile și toate gândurile și faptele cele bune.

MIRONOSIȚELE – MARTORE ALE ÎNVIERII

Ziua Învierii Domnului – sărbătoarea vieții și a nemuririi – a venit din nou să bucure inimile noastre și să dea încredințare minților noastre că toate în lume își au rostul lor. Și viața, cu bucuriile și tristețile ei, și moartea, cu plecarea ei fără întoarcere în sânul cel rece al pământului. Toate își au rostul lor, pentru că de la Dumnezeu sunt rânduite, și atunci când le înțelegem, și atunci când nu ne înțelegem. Dintotdeauna, de când e lumea lume și omul om, cea mai tulburătoare dintre spaimele omenești a fost și este întâlnirea cu moartea. Cu moartea altora, și cu moartea noastră. Întrebarea de ce murim, de ce trebuie să murim, ne-o punem de cum începem a gândi. Și ar fi rămas în vecii vecilor cea mai neînvinsă dintre întrebări, dacă n-ar fi venit Hristos să răspundă la ea prin Învierea Sa.

De la El știm că moartea e doar trecerea din această viață la o altă viață. De la El știm că mor doar trupurile, dar sufletele rămân vii pentru totdeauna, în lumea de dincolo. De la El știm că ne vom întâlni acolo unii cu alții și că vom avea parte acolo de acea comuniune cu Dumnezeu, cu aproapele și cu cei dragi ai noștri, pe care ne-am pregătit-o aici.

Argumentând după legile gândirii corecte, Sfântul Apostol Pavel scria Corintenilor că: dacă Hristos a înviat, există înviere, și atunci și noi vom învia (I Corinteni 15, 12). Nu mai există moartea care înspăimânta pe tot omul prin sfârșitul definitiv și veșnic. Moartea aceasta a fost învinsă, fiindcă a fost învinsă teama de ea, după ce a înviat Hristos. *Unde-ți este, moarte, boldul?*, întreba satisfăcut Sfântul Pavel (I Corinteni 15, 55), care se temuse și el de dânsa ca de marele și cel din urmă vrăjmaș al existenței, al omului (I Corinteni 15, 26).

A murit moartea, auzim în aceste zile în care ne amintim de Învierea Domnului. Din perspectiva aceasta, cu moartea începe, de fapt, o „viață fără de sfârșit", precum cântăm chiar atunci când ne îngropăm morții, și cum ni se va cânta și nouă când ne va veni vremea.

Nu vi se pare extraordinar că în chiar momentul în care conducem pe cineva pe ultimul drum – din care nu se va mai întoarce niciodată, nicio-

dată – chiar în momentul în care îl avem în față, lipsit de viață, pe cel care pleacă, noi cântăm și afirmăm că pleacă „spre o viață fără de sfârșit”? Cum de ne îngăduim asemenea lucru? Nu cumva ceea ce spunem e doar o sfântă consolare omenească pentru cei care rămân?

Așa ar fi, dacă n-ar fi înviat Hristos. Așa ar fi, dacă n-am avea în învierea Sa dovada că moartea nu înseamnă desființare, ci doar trecere peste un prag, de la viața pământească la viața de dincolo.

Dacă n-ar fi așa, cum ar fi fost posibilă întoarcerea lui Iisus la viața pământească, după ce trei zile stătuse în mormânt, mort, ca toți morții? El ne-a dovedit că sufletul nu moare. Sufletul Său s-a întors în corpul părăsit și lăsat fără viață pe crucea pe care fusese răstignit, de unde a fost pogorât și îngropat în mormânt pecetluit.

*

Credința în înviere ne dă mângâierea unui sens al vieții și al morții. Ne face să ne păstrăm cumpătul simțirii și echilibrul cugetului, pentru că ne dă încredințarea că peste toate stăpânește o rânduială divină. De pe „culmile disperării” ne trece pe culmea speranței. N-am apărut întâmplător, nu trăim întâmplător. Și ultimul cuvânt nu aparține morții, ci lui Dumnezeu, Autorul vieții. Nu cu moartea ne încheiem socotelile, ci cu Dumnezeu care ne așteaptă întru Împărăția Sa.

Noutatea Învierii aceasta este: nu murim de tot! Suntem veșnici!

Credința în înviere ne-a fost transmisă în scris de autori contemporani cu evenimentul. Ei ne-au lăsat-o ca pe un testament, în Cartea sfântă care se numește *Noul Testament.* Ca să ne mai convingă că ceea ce ne spun e adevărat, ei ne pun în față cel mai puternic dintre argumente: *Pe acest Iisus, Dumnezeu L-a înviat, și la aceasta noi cu toții suntem martori* (Faptele Apostolilor 2, 32). Ce fel de martori? Martori oculari: *Nu putem să nu grăim cele ce am văzut și auzit* (Faptele Apostolilor 4, 20). Așadar nu numai că L-au văzut înviat, dar au stat și de vorbă cu El după Înviere; nu erau unu-doi, ci sute de bărbați și de femei. Și nu erau dintre cei care așteptau învierea Lui, ci dintre cei cuprinși de deznădejde totală la moartea Lui. De aceea când L-au văzut înviat nici unuia dintre ei nu i-a venit dă creadă. Toți s-au îndoit când li s-a spus că a înviat. Numai întâlnirea cu El i-a convins. Acesta a fost argumentul hotărâtor. De aceea tocmai pe acesta ni l-au transmis și nouă, știind că numai aceasta ne va convinge și pe noi. Ei au știut că întâlnirea lor cu Iisus cel înviat va fi și întâlnirea noastră, a celor ce vom auzi de ea peste veacuri, a celor ce o vom vedea prin ochii lor.

*

În anii trecuţi v-am scris cu prilejul Sfintelor Paşti despre argumentele Învierii şi despre unii din Apostoli ca martori. Toţi au fost surprinşi de eveniment. Nici unul dintre ei nu poate fi bănuit de rea-credinţă sau mistificare. Toma s-a îndoit şi a controlat-o pipăind rănile Celui ce fusese bătut în cuie pe cruce şi împuns în coastă. Pentru Pavel Învierea a fost o surpriză care i-a întors viaţa şi gândirea pe dos, făcându-l din prigonitor Apostol.

Nici nu se putea altfel. În faţa unui astfel de argument, ca întâlnirea personală cu un „fost mort", nu se putea rezista. Toţi cei care L-au întâlnit au crezut în Înviere. Cei mai mulţi dintre ei. care au fost puşi în situaţia de a o mărturisi după aceea, au preferat să moară pentru această credinţă, decât să trăiască negând-o, deci spunând o minciună! Credinţa noastră în înviere are, aşadar, temeiuri puternice, solide. Nu vine din vreo închipuire a cuiva sau a noastră, ci de la martori, aşa cum tot de la martori ştim despre toate evenimentele istorice şi despre persoanele din trecut, cu care nu am fost contemporani.

Printre martorii Învierii aş vrea să vi le reamintesc în anul acesta pe Mironosiţe. De altfel, ele au fost chiar primele martore, cele dintâi cărora Iisus li s-a arătat, cele dintâi care au L-au recunoscut şi cu care a stat de vorbă, cele dintâi care au dus vestea Apostolilor. Cuvintele: „Hristos a înviat!" au fost rostite pentru prima oară de către una din Mironosiţe.

Au rămas în Istoria Bisericii sub acest nume, pentru că ele s-au dus a treia zi după îngropare la mormânt, potrivit obiceiului timpului. ca să ungă cu mir trupul lui Iisus. Erau deci Purtătoare de mir. Câtorva dintre ele, autorii Evangheliilor le arată şi numele: *Maria Magdalena, Ioana, Maria lui Iacov, Salomeea şi altele* (Marcu 16, 1; Luca 24, 10). Şi care sunt mărturiile lor? Vom reţine trei mai importante:

În primul rând este aceea că au găsit mormântul gol. Aşadar, Cel îngropat nu mai era acolo unde ar fi trebuit să fie. Erau acolo doar giulgiurile cu care îi fusese îngropat corpul (Ioan 24, 6-7).

În al doilea rând că, văzând mormântul gol, au bănuit că cineva luase corpul de acolo. Nu s-au gândit la înviere. Nici atunci, nici când s-au pornit de acasă. De aceea se şi gândeau să găsească pe cineva care să le dea la o parte piatra care ţinea drept uşă mormântului, căci mormintele se săpau pe vremea aceea nu în pământ, în adâncime, ci în peretele unui deal. Când s-au pornit de acasă nu s-au gândit nici la faptul că cineva ar fi putut fura sau muta corpul de acolo. Aceste lucruri sunt foarte importante. Dacă s-ar fi gândit la înviere, ar putea fi bănuite că şi-au pregătit psihologic

o halucinaţie. Dacă ar fi fost vorba de furtul sau mutarea corpului de către cei apropiaţi ai lui Iisus, ele ar fi trebuit să fie printre cei care să ştie despre acest lucru. Aşadar, ele veniseră să-şi facă datoria după datină ca faţă de orice mort.

A treia mărturie le lămureşte şi le completează pe cele două dinainte. De aceea aceasta e şi cea mai importantă. Maria Magdalena, după ce a găsit mormântul gol, a văzut la o oarecare depărtare un om, pe care l-a luat drept grădinarul locului acestuia. L-a întrebat firesc, dacă nu ştie ceva despre mutarea corpului în alt mormânt, bănuind chiar că el ar fi făcut acest lucru. Şi atunci s-a auzit chemată pe nume: „Marie!"

Dacă din pricina depărtării nu L-a recunoscut de îndată, fiind şi îmbrăcămintea lui diferită de cea cunoscută, căci avea acum alte haine, cereşti, potrivit cuvântului: „Cel ce te îmbraci cu lumina ca şi cu o haină", când I-a auzit vocea, L-a recunoscut şi, uitând că venise să găsească un mort, I s-a adresat „Rabuni", adică „Învăţătorule", voind spontan să se apropie de El. A urmat o convorbire între ei (Ioan 20, 16-17), la care au asistat şi celelalte mironosiţe, cărora, când s-au apropiat, Iisus li s-a adresat cu cuvântul: *Bucuraţi-vă!* (Matei 28, 9). Şi ce alt cuvânt mai potrivit putea să le spună? Apoi le-a trimis pe toate să vestească Apostolilor Învierea (Matei 28, 10), ceea ce ele au şi făcut.

Mironosiţele au dat, aşadar, cea dintâi mărturie despre Înviere, după întâlnirea lor cu Iisus. Şi nu era o mărturie din partea uneia singure, ci din partea tuturor. Acesta e încă un lucru care trebuie observat şi reţinut. Una singură s-ar fi putut înşela. Mărturia identică a mai multora e greu de pus sub semnul îndoielii. Apostolii, totuşi, când au auzit vestea s-au îndoit. Ei mărturisesc acest lucru cu sinceritate. Vestea era prea mare, prea neobişnuită. Dar când L-au văzut şi ei au crezut. Apoi Iisus s-a arătat la o mulţime de peste cinci sute de persoane. La mărturia Mironosiţelor, s-a adăugat astfel mulţime de alte mărturii, mărturii care stau acum la temelia credinţei noastre în Învierea Domnului şi în învierea noastră.

*

Îndreptându-se spre mormânt în dimineaţa Învierii, Mironosiţele se întrebau între ele: *Cine ne va prăvăli piatra de pe uşa mormântului?* (Marcu 16, 3). Această întrebare şi-au pus-o oamenii, într-o formă puţin schimbată, de când e lumea: „Cine ne va prăvăli piatra de pe taina morţii?" Cine ne va arăta ce e dincolo de moarte?

Dacă n-ar fi înviat Hristos, la această taină şi la aceste întrebări n-am fi avut răspuns. Înviind Hristos, El a înlăturat piatra de pe taina morţii, des-

coperindu-ne că sufletul nu moare şi că chiar şi trupurile vor învia, transfigurate, cum a fost trupul lui Hristos după Înviere, putând intra şi pleca prin uşile încuiate, fiind de altă calitate decât materia, şi trăind în alte dimensiuni ale timpului şi ale spaţiului.

Taine mai rămân. Nu ştim absolut totul. Dar taina cea mai mare ne-a fost dezlegată şi ne e suficientă dezlegarea. Ştim să supravieţuim. Mântuitorul Însuşi şi harurile Sale ni se comunică acum prin Sfintele Taine. Dar sunt Taine de El instituite care, prin credinţa în Învierea Sa, ne fac să ştim că toate vin de la Dumnezeu, că toate evenimentele vieţii se sfinţesc prin Biserică, şi că Biserica ne pregăteşte mântuirea, adică întâlnirea fericită cu Dumnezeu, aici pe pământ şi dincolo, după ce vom trece pragul morţii.

Ca şi Mironosiţele, în istoria creştinismului femeile au fost alături de bărbaţi, exemple de credinţă şi mărturisire. Calendarul e plin de sfinte femei, alături de Maica Domnului, şi noi le cinstim şi le îndreptăm rugăminţi, ca unora care au trecere înaintea lui Dumnezeu. Bisericile şi casele noastre sunt pline de icoanele lor.

În tradiţia ortodoxă românească femeile au fost întotdeauna aproape de Biserică. Unele au luat drumul mănăstirilor ca să se consacre rugăciunii, altele al familiei, cele mai multe. Acestea şi-au crescut copiii în frica de Dumnezeu şi în credinţa în nemurire, dându-le o educaţie morală sănătoasă şi pregătindu-i să fie în viaţă corecţi, cinstiţi, muncitori, iubitori de dreptate, iubitori de bine şi de frumos. Şi astăzi Sfânta noastră Biserică îşi pune în familia creştină aceeaşi mare speranţă. Vă îndeamnă pe toţi să rămâneţi credincioşi altarului străbun şi tradiţiilor noastre bimilenare. Să vă feriţi de cei care caută să vă atragă la credinţe străine, menite să rupă unitatea dintre noi şi legăturile cu trecutul nostru, acel trecut în care au trăit, au murit şi s-au mântuit moşii şi strămoşii noştri. Unitatea de credinţă ortodoxă şi de simţire românească să fie idealul nostru al tuturor.

*

Să mulţumim lui Dumnezeu că ne-a ajutat să ajungem să sărbătorim şi în anul acesta această mare Zi a bucuriei creştine. Să ne rugăm unii pentru alţii, ca să fie între noi dragoste şi bună înţelegere. Să dea Domnul toate cele de trebuinţă ogoarelor, iar munca noastră să fie încununată de roade bogate, în tot locul şi în toată vremea.

PETRU ŞI IOAN – MARTORI AI ÎNVIERII

Iată, vă aduc şi în anul acesta, ca în toţi anii, de Paşti, vestea cea mare a Învierii, spre înnoirea credinţei în Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

În fiecare an am căutat să vă propun atenţiei argumentele care ne încredinţează fără putinţă de tăgadă că Mântuitorul a înviat cu adevărat. De asemenea, an de an i-am adus în faţa judecăţii minţii dumneavoastră, pe rând, pe martorii Învierii, pe contemporanii marelui eveniment, ca să vă vorbească chiar ei despre cele ce au văzut și au auzit. Căci nimic nu poate fi mai convingător decât mărturia directă, personală, a celui ce a fost de faţă atunci când s-au petrecut faptele.

Știm că Mântuitorul a fost răstignit. Știm că a murit pe cruce. Știm că a fost îngropat. Ştim că duminică dimineaţa mormântul a fost găsit gol. A fost găsit gol, pentru că Hristos a înviat! Apoi L-au văzut și au vorbit cu El ceilalţi Apostoli. Apoi Luca şi Cleopa pe drumul Emausului. Apoi şi-a lăsat controlate rănile de la mâini şi din coastă de către Toma, care se mai îndoia încă, socotindu-L o fantomă. Apoi s-a arătat deodată la mai bine de cinci sute de fraţi (I Corinteni15, 6). Apoi i s-a arătat lui Saul din Tars care, crezând că ucenicii I-au furat trupul din mormânt şi l-au ascuns în Damasc, pornise într-acolo să-l descopere şi să pedepsească pe vinovaţi. Pe drumul Damascului s-a întâlnit însă cu El viu. A stat de vorbă cu El şi, aşa, a devenit din Saul, cumplitul persecutor, Pavel Apostolul, marele propovăduitor și martor al lui Iisus cel înviat.

Fără toate aceste fapte, arătări ale Domnului şi mărturii, creştinismul n-ar fi devenit ceea ce a devenit, adică o religie universală, cucerind toată lumea. Învierea Domnului a săvârşit această minune. Ea este chezăşia nemuririi şi a învierii şi pentru noi, cei ce credem în ea. *Dacă Hristos a înviat, şi noi vom învia!* Cine ar putea răsturna logica acestei afirmaţii a Sfântului Pavel, foarte pretenţios şi atent la observarea legilor gândirii corecte (Romani 1, 4). Mântuitorul a dovedit de fapt, prin toate minunile Sale, şi prin învăţătura Sa, dar mai ales prin învierea Sa, că *există Dumnezeu*,

că Dumnezeu este autorul lumii, Tatăl nostru, că sufletul este veşnic şi nu moare, şi că moartea nu loveşte decât trupurile noastre. Dumnezeu poate învia însă chiar şi trupurile precum a înviat Hristos cu trupul. Şi noi vom învia la Învierea cea de obşte cu trupurile schimbate ca cel al lui Hristos după Înviere. Căci *la Dumnezeu toate sunt cu putinţă* (Matei 19, 26).

La sărbătoarea Paştilor din anul acesta, aduc în faţa dumneavoastră alţi doi martori ai Învierii, a căror mărturie se află pe larg înscrisă, ca într-un proces verbal, în *Istoria Faptelor Apostolilor*. Aceşti martori sunt Petru şi Ioan, cel mai în vârstă şi cel mai tânăr dintre Sfinţii Apostoli. Ei au avut privilegiul să fie primii predicatori publici ai Învierii Domnului, îndată după Cincizecime, după Pogorârea Duhului Sfânt. Patruzeci de zile după Înviere fuseseră împreună cu Iisus, primind, ca și ceilalţi Apostoli, ultimele Sale învăţături şi porunci. Spaima şi descurajarea *Săptămânii Patimilor* trecuseră. Petru, cel ce se lepădase de Învățător, de frică să nu fie închis şi el, fusese reintegrat în apostolat. Acum credinţa tuturor Apostolilor era puternică. Nu le-o mai putea zdruncina nimeni şi nimic.

Le mai trebuia însă ceva. Când, la patruzeci de zile, Mântuitorul S-a înălţat la cer, în faţa lor, dispărând în înălţimi, le-a promis că le va trimite ceea ce le mai lipsea încă, și ceea ce urma să dea conţinut, avânt şi grai credinţei lor: *înțelepciune, puteri spirituale deosebite și darul cuvântului.* Între Înălţare şi împlinirea promisiunii au aşteptat zece zile. În a zecea zi de la Înălţare – a Cincizecea de la Înviere – S-a pogorât asupra lor Duhul Sfânt şi, într-adevăr, a făcut din ei *oameni noi.*

Alţi oameni.

Erau aceiaşi, şi totuşi alţii.

Erau *alţii*, pentru că ştiau ceea ce n-au învățat şi n-au știut niciodată până atunci.

Erau *alţii*, pentru că aveau un curaj pe care nu-l avuseseră niciodată până atunci.

Erau *alţii*, pentru că puteau face „semne şi minuni", cum nu putuseră face înainte.

Erau *alţii*, pentru că puteau vorbi, puteau argumenta, după știința celei mai desăvârșite gândiri, cum n-o putuseră face niciodată până la Cincizecime.

Mântuitorul le spusese: *Rămâneţi în cetate până veţi fi îmbrăcaţi cu putere de sus* (Luca 24, 49). Şi iată că acum s-au trezit dintr-odată *plini de putere* (Faptele Apostolilor 1, 8). Acestea erau însuşirile care le mai trebuiau ca să-și înceapă propovăduirea şi lucrarea apostolică şi iată că tocmai acestea le-au fost date.

Cincizecimea a fost o *Şcoală* superioară concentrată într-o clipă. O *Şcoală* mai mare decât orice universitate, pentru că a fost o *Şcoală* de

alt tip decât cele pământești. Ea le-a dat nu numai cunoștințe, ci și *putere spirituală.*

Evenimentul s-a petrecut într-o încăpere în care erau toți Apostolii adunați „într-un cuget" în așteptare. Dar în momentul următor, când s-au trezit din uluire, au ieșit de îndată afară. Simțeau nevoia să-și împărtășească și altora bucuria. Mare bucurie. De altfel și cei de afară au simțit că se întâmplă ceva în preajma lor, pentru că *Pogorârea Duhului Sfânt* a fost „ca o suflare de vânt vijelios", care a atras atenția mulțimilor ce se aflau în piața alăturată.

Să remarcăm mai întâi acest lucru: *Pogorârea Duhului Sfânt* nu s-a petrecut în ascuns, în taină, putând fi o halucinație, sau o invenție a cuiva. S-a petrecut în auzul mulțimii. Și îndată după aceea, mulțimea a fost martoră directă la consecințele *Pogorârii Duhului Sfânt.* Apostolii, toți, au ieșit afară. Era mare sărbătoare iudaică și erau acolo: parți, midieni, elamiteni, mesopotamieni, iudei, bineînțeles, capadocieni, pelerini din Pont și din Asia, din Frigia și din Pamfilia, din Egipt și din Libia, din Cirene și din Roma, din Creta și din Arabia (Faptele Apostolilor 2, 9-11).

Să notăm al doilea lucru extraordinar la care toți reprezentanții acestor multor popoare, vorbind limbi diferite, au fost martori. Când Apostolii au început să le istorisească, umblând printre ei, ce se petrecuse înăuntru, *mulțimea s-a umplut de nedumerire, că-i auzea fiecare grăind în limba sa* (Faptele Apostolilor 2, 6). E de presupus că cei dintâi care erau nedumeriți erau chiar Apostolii, trezindu-se vorbind latina, egipteana, araba, greaca, persana și alte limbi de care nu avuseseră nici o idee cu câteva clipe înainte. Trebuia risipită nedumerirea. S-au adunat toți la un loc, iar Petru, ca cel mai în vârstă, potrivit obiceiului, a încercat o explicație. S-a adresat îndeosebi iudeilor, pentru că trebuia să înscrie evenimentul în cadrele *Vechiului Testament*, ca să fie acceptat.

Le-a citat un lung text din profetul Ioil (3, 1-5), în care se spunea că astfel de evenimente minunate se vor întâmpla în viitor. E de presupus că i-a liniștit. Mărturia din Scriptură era literă de lege. Dar cuvântarea lui Petru avea alt scop, decât să le reamintească de profetul Ioil. Aceasta a fost doar baza pe care a vrut să-și așeze ceea ce voia să anunțe. Căci ceea ce voia să anunțe trebuia legitimat prin Scriptură mai întâi, ca să poată fi explicat apoi, credibil. Pescarul Petru se dovedi un virtuos dialectician, vrednic de admirație și după două mii de ani!

Iată, deci, al treilea moment al zilei care trebuie neapărat reținut. Prin acesta, ca după o bună pregătire, intrăm în tema martorilor Învierii. Petru le spusese: Asistați la o minune. Noi vorbim în toate limbile. E adevărat?

E adevărat! Ei bine, eu am să vă spun acum în numele Cui şi de Către Cine s-a făcut această minune. Toţi vor fi fost numai ochi şi urechi. Şi atunci Petru şi-a lansat noutatea:

Aceasta se întâmplă în numele şi cu puterea lui Iisus Nazarineanul!

Se va fi făcut tăcere. Şi Petru le-a reamintit: Da, e aşa cum vă spun! Şi i-a luat chiar pe ei, pe cei din Israel, ca martori. De altfel „voi înşivă ştiţi" că Iisus a făcut, şi cât a trăit, semne şi minuni. Puteţi nega? Nu puteţi. Toţi le-aţi văzut. Şi-apoi, împingând şi mai departe îndrăzneala, le-a reamintit: Dar voi *L-aţi luat şi prin mâinile unor nelegiuiţi pironindu-L, L-aţi omorât* (Faptele Apostolilor 2, 22-23). Îl cunoaşteţi mai bine. Aţi crezut că aţi terminat cu El. Iată că n-aţi terminat. Prin El se face minunea la care asistaţi. Cum?

Şi acum urmează marea mărturie:

„Dumnezeu L-a înviat!" Voi L-aţi omorât, dar Dumnezeu L-a înviat. Şi iată întărirea mărturiei: *Şi despre aceasta noi toţi suntem martori* (Faptele Apostolilor 2, 24, 32), noi, care L-am văzut înviat. Noi care vorbim acum în limbi pe care nu le-am cunoscut niciodată. El ne-a învăţat într-o clipă, acum câteva momente în urmă, prin Duhul Sfânt. De ce L-a înviat? Pentru că El a fost Mesia Cel făgăduit, din neamul lui David, strămoşul nostru (Faptele Apostolilor 2, 29-30). Înălţându-Se la cer, ne-a promis că ne va trimite această putere, şi iată ne-a trimis-o. suntem în faţa voastră. Dăm mărturie prin faptele noastre.

După prima reacţie de surprindere, constrânşi de fapte, ascultătorii n-au mai putut pune decât singura întrebare logică: „Bărbaţi fraţi, ce să facem?" În întrebare era desigur recunoaşterea culpei de a fi fost părtaşi la răstignire, dar şi dorinţa de ieşire din culpă. Şi răspunsul le-a venit pe loc: *Să vă mărturisiţi păcatele şi fiecare din voi să se boteze în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor şi veţi primi darul Sfântului Duh. Căci făgăduinţa vouă vă este dată, şi copiilor voştri, şi tuturor celor de departe, ori pe câţi îi va chema Domnul Dumnezeul nostru* (Faptele Apostolilor 2, 38-39).

Cei de departe suntem noi, cei de departe în spaţiu şi în timp. Apostolii anunţă acum, în cel mai important moment al propovăduirii lor, universalitatea creştinismului. Iisus nu venise numai pentru iudei, ci pentru toată lumea.

Cuvintele apostolilor au fost convingătoare. Aşa s-a născut în Ierusalim prima comunitate creştină. Trei mii s-au botezat pe loc. Au început să trăiască în frăţietate, împărţindu-şi bunurile şi dând fiecăruia după trebuinţe, participând zilnic la slujbe comune la care se împărtăşeau, şi numărul lor creştea de la o zi la alta (Faptele Apostolilor 2, 41-47). E uşor să ne imaginăm că acelea au fost zilele cele mai frumoase ale creştinismului!

În zilele următoare Petru și Ioan mergeau la Templu. La ușa Templului era un olog din naștere care cerșea. În loc să-i dea bani – nici nu aveau –, cei doi l-au vindecat: *În numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, scoală-te și mergi* (Faptele Apostolilor 3, 6). Și acela s-a sculat și a început a sări și a umbla. *Și l-a văzut tot poporul* (Faptele Apostolilor 3, 9). Deci, din nou martori. Și din nou, mirare, și spaimă (3, 10), în așa fel încât Petru, ca mai bătrân decât Ioan, deși erau mereu împreună, a trebuit din nou să explice cum s-a făcut minunea. Din nou le-a vorbit de așteptarea lui Mesia în Vechiul Testament, și apoi L-a mărturisit pe Iisus ca *Mesia* cel așteptat, pe care ei, iudeii, din neștiință și orbire L-au refuzat și L-au răstignit. Ei bine, le-a spus și acestora Petru cu satisfacție: *Pe Acesta Dumnezeu L-a înviat din morți și noi suntem martori ai acestui fapt* (Faptele Apostolilor 3, 15).

Drept urmare numărul celor care s-au botezat a sporit până la cinci mii (Faptele Apostolilor 4, 4). Asemenea întâmplări, precum vorbirea Apostolilor în diferite limbi, vindecarea ologului, botezarea a cinci mii de credincioși, nu puteau rămâne necunoscute conducătorilor Templului, care erau conducătorii religioși ai lui Israel. I-au chemat pe Petru și pe Ioan la anchetă. Petru le-a ținut și acestora, în cerc restrâns, un cuvânt asemănător cu cel adresat publicului. L-au ascultat mai-marii Templului, Ana, Caiafa, Ioan și Alexandru și alții. Le-a propovăduit și lor pe Iisus, ca Fiu al lui Dumnezeu și Mesia. Au vorbit în pustiu. Cei care Îl condamnaseră pe Iisus nu erau dispuși să-și recunoască greșeala. Îngrijorați însă de răspândirea învățăturii *despre Iisus*, dar temându-se de popor să-i aresteze, s-au sfătuit să le poruncească să tacă, să nu-L mai propovăduiască pe Iisus, să nu-I mai pomenească numele. Erau naivi. Nu știau ce înseamnă forța faptei și a convingerii personale. Iată răspunsul inspirat, limpede, curajos și categoric al celor doi, menit în primul rând să-i pună pe conducătorii Templului în contradicție cu propriile lor norme religioase, pe care pretindeau că le respectau, și în al doilea rând, să-i pună în contradicție cu logica: *Judecați de este drept înaintea lui Dumnezeu a vă asculta pe voi mai mult decât pe Dumnezeu* (Faptele Apostolilor 4, 19). Ce-ar fi putut să le răspundă? Ar fi trebuit să le răspundă că aveau dreptate să asculte de Dumnezeu. Dar nu le-au răspuns nimic. Au preferat să tacă, rămânând în contradicție și cu gândirea religioasă, și cu gândirea logică. Apostolii însă nu puteau să nu asculte de Cel pe Care Îl văzuseră înviat și Care le trimisese pe Duhul Sfânt. Ei nu aveau de ales. Alegerea lor era făcută. Și nu putea fi decât una: să asculte de Dumnezeu!

Cât despre *a tăcea*, a nu vorbi despre Iisus, porunca conducătorilor templului li s-a părut tot atât de lipsită de logică, pentru că li se cerea să ascundă faptele, adică adevărul. Era aproape rușinos să li se facă o asemenea pro-

punere, de aceea au răspuns tot atât de curajoşi: *Nu putem să nu grăim cele ce am văzut şi am auzit!* (Faptele Apostolilor 4, 20). Ce văzuseră? Pe Iisus înviat. Ce auziseră? Învăţăturile şi porunca Lui ca să-L propovăduiască.

Mărturiile lui Petru şi Ioan sunt mărturii de oameni care au fost de faţă la evenimentul Învierii. Aceasta le-a dat convingerea, tăria şi curajul de a înfrunta orice, şi a-şi depune cu orice risc mărturia. Ştiau încă din vremea când *Învăţătorul* fusese cu ei, că *Cine Îl va mărturisi în faţa oamenilor, pe acela şi El îl va mărturisi în faţa Tatălui Care este în ceruri* (Matei 10, 32).

Au ajuns de mai multe ori în faţa judecătorilor. Aceştia încercau mereu să-i facă să tacă, ameninţându-i cu moartea. Au avut atunci noroc de înţeleptul Gamaliel, membru al Sinedriului, care le-a zis colegilor săi, sinedriştilor: *Nu vă legaţi de oamenii aceştia, ci lăsaţi-i, căci lucrul acesta pe care îl susţin ei, de este de la oameni, se va risipi, iară de este de la Dumnezeu, nu-l veţi putea risipi; păziţi-vă deci ca nu cumva să fiţi şi luptători împotriva lui Dumnezeu* (5, 38-39). Înţelept bătrân!

Şi iată că a fost de la Dumnezeu. Nu s-a risipit. Durează şi azi şi va dura în veci.

Mărturia Sfinţilor Apostoli Petru şi Ioan a avut mare efect în faţa celor care i-au ascultat atunci, după Pogorârea Sfântului Duh, ea stând la originea primei obşti creştine organizate din Ierusalim. Mărturia lor e tot de importantă şi astăzi, pentru că vine de la martori contemporani care au văzut ei înşişi pe Mântuitorul înviat, încredinţându-ne şi pe noi de adevărul Învierii, adevăr pe care îl mărturisim cu credinţă sporită, învăţând din el că şi noi vom învia.

Să ne bucurăm de Înviere şi unul pe altul să ne îmbrăţişăm. Suntem veşnici. Moartea a fost biruită. Să iertăm toate pentru Înviere, căci pentru toate vom avea de dat socoteală când vom trece dincolo. Să ne petrecem viaţa pământească drept, crezând în adevărurile pe care ni le propovăduieşte Biserica. „În afară de Biserică nu este mântuire", a spus Sfântul Ciprian. Să ne facem datoria cu iubire şi cu bună conştiinţă faţă de familiile noastre, copiii cu iubire faţă de părinţi, părinţii, cu iubire faţă de copii.

Sărbătoarea Învierii este numită de Biserică „Sărbătoarea sărbătorilor", pentru că ea ne dezleagă taina vieţii şi a morţii, taina viitorului nostru de acum şi până în veac. Ne înarmează cu speranţă, cu linişte, cu bucurie că, precum Mântuitorul a învins moartea, şi noi o vom învinge. În dimineaţa Învierii, primul cuvânt pe care l-a spus mironosiţelor a fost: „Bucuraţi-vă!" Cu acest cuvânt vă salut şi eu pe toţi în această zi mare, împărtăşindu-vă odată cu binecuvântarea mea arhierească, vestea pe care vă îndemn s-o transmiteţi cu credinţă mai departe, că „Hristos a înviat!"

SĂ VESTIM ÎNVIEREA: CHEIA ÎNȚELESULUI VIEȚII NOASTRE[1]

Deşi, potrivit tradiţiei, Pastorala pe care o adresez credincioşilor cu prilejul Învierii va fi citită astăzi după Sfânta Liturghie, totuşi aş vrea să vă spun şi în acest moment câteva cuvinte, pornind de la *Cuvântul* Sfântului Ioan Gură de Aur pe care l-am citit chiar acum. E un cuvânt extraordinar, de aceea a şi fost rânduit să se citească în mod obligatoriu la Paşti. Sfântul Ioan pare zdruncinat de o mare noutate şi, într-adevăr, aşa şi era. Era zdruncinat de noutatea Învierii lui Hristos, noutate care schimba radical gândirea omenirii de până atunci. Într-atât de mare este evenimentul Învierii lui Hristos din morţi încât, iată, după cum aţi auzit, nu mai contează că ai început să crezi în ceasul întâi, sau al treilea, sau al nouălea, sau al unsprezecelea. Dacă ai venit, dacă ai luat cunoştinţă de Învierea lui Hristos şi crezi în ea în ultimul ceas, iei plata ca şi cum ai fi fost cel dintâi. Ba mai mult, nu mai au importanţă nici păcatele. Toate se iartă acum celui care crede în Înviere. Nimic nu are acum importanţă mai mare decât Învierea. Dacă Iisus Hristos a înviat din morţi, trebuie să gândim astfel.

Aceasta este marea noutate pe care o aduce Mântuitorul prin Învierea Sa: o nouă perspectivă în gândirea noastră. Pune într-un nou raport materia şi spiritul, trupul cu sufletul. Prin Învierea Sa afirmă că există nu numai materie, ci există şi spirit, că există nu numai trup, ci şi suflet, iar dovada este că, după ce trupul Său mort a stat în groapă trei zile, sufletul Lui s-a putut întoarce în el. Deci a existat şi fără trup, şi s-a putut întoarce în el, dând, prin Duhul Sfânt, o nouă viaţă trupului. Astfel trupul a înviat din morţi într-o dimineaţă ca aceasta, în zorii zilei.

Acest eveniment îl serbăm noi acum, în fapt de dimineaţă, şi iată cât de sensibili suntem toţi la noutatea Învierii, cât de mulţi ne-am adunat să serbăm această noutate. Ea ne schimbă gândirea, ne face să ne înţelegem

[1] Cuvânt rostit în noaptea Paştilor, în Catedrala din Sibiu, în anul 1983, după citirea *Cuvântului* Sfântului Ioan Gură de Aur, din tipicul slujbei Învierii.

altfel viaţa şi rostul pe pământ. Ştim de unde venim, unde mergem şi cine suntem. Acest răspuns ni-l aduce Învierea lui Hristos.

Învierea pune într-o relaţie nouă materia şi spiritul. Există spiritul independent de materie? Dovada aceasta ne-o aduce Învierea lui Hristos. Cum există spiritul independent de materie? Dar cum există gândurile care sunt activităţi nemateriale? Dacă ar fi să întrebuinţăm o analogie luată din lumea cunoscută de noi, oare noi, trecând prin această biserică, pe stradă şi pe oriunde, nu trecem prin mii şi milioane de unde? Unde care transportă voci, transportă chiar imagini. Ne trebuie doar un mic aparat şi, la o simplă învârtire de buton, dintr-odată prindem aici voci din toată lumea. Ele există aici, aşa cum există şi imagini pe care le prindem cu un televizor. Ele există, trecem prin ele, nu le vedem, nu le simţim, nu le auzim cu urechile noastre direct, nu le vedem cu ochiul nostru liber, dar ele există.

Trecem prin ele şi nu le distrugem, nu le tulburăm. Nici ele nu se disting una de alta, nici nu se amestecă. Cu un simplu selector de aparat, le diferenţiem unele de altele şi le captăm curate şi întregi. Prin unde se vorbeşte în tot pământul şi în cosmos. Se vorbeşte cu cosmonauţii, ba chiar li se transmite pe pământ şi imaginea din cabina lor din cosmos. Undele sunt *pretutindeni*. Vi se pare simplu acest lucru. Nu e simplu, oricât ne-am fi obişnuit noi cu el, pentru că undele nu sunt materiale.

Prin analogie, tot aşa putem spune şi despre spirit, că şi el există. Fără îndoială, ca să existe undele, trebuie să existe un emiţător. Şi pentru spirit există un emiţător. Acest emiţător este Dumnezeu, Făcătorul vieţii. Tot darul desăvârşit şi viaţa de Sus sunt de la Dumnezeu, ne spune Sfânta Scriptură.

Evident, nu ştim totul, rămân multe taine, dar, de vreme ce taina cea mai mare ne-a fost lămurită prin Învierea lui Hristos, celelalte sunt mai mici. Putem trăi liniştiţi cu tainele mici, de vreme ce o ştim pe cea mai mare, şi anume că există spirit, că acesta este nemuritor şi etern.

Dar, oare, nu există taine şi în legătură cu materia? Oare în legătură cu materia ştim tot? Nu ştim tot. Ce ştim noi despre modul cum a apărut materia? Ce ştim despre felul cum se organizează materia? Este materia autonomă? A apărut ea de la sine? Mintea noastră refuză să conceapă că ceva a apărut din nimic. E mereu valabil principiul foarte simplu: „Din nimic nu se poate naşte nimic". Ca ceva să existe, trebuie să existe un autor. Orice fapt trimite la un făptuitor. Acest făptuitor este, după credinţa noastră, Dumnezeu. De la sine nu putea apărea nimic. Tot aşa cum de la sine nu puteau apărea legile. Materia este guvernată de legi, dar legile presupun un legiuitor. Anarhia nu naşte legi. Spunea cineva: ca să cred că legile sunt născute din ele însele, fără un legiuitor, ar trebui să cred că, vărsându-se o

călimară cu cerneală, din cerneală s-ar scrie singură o carte. Fie şi una cât de subțire! Ca să nu cerem chiar o piesă de Shakespeare! Ca să se nască ceva, trebuie o minte care să organizeze totul. Nu se nasc cuvinte, nu se nasc frumuseți, nu se naşte ordine fără un ordonator.

Sunt multe lucruri deci și despre materie, pe care nu le ştim. Ce ştim noi despre faptul cum se naşte gândirea din materie? Ce ştim noi cum se nasc sentimentele din materie? Cum se naşte iubirea? Cum se naşte ura? Cum se naşte speranţa? Cum se naşte îndoiala?

Toate acestea sunt activităţi ale sufletului nostru, ale vieţii noastre, dar ce ştim noi despre ele, cum se nasc ele din materia creierului nostru? În creierul nostru nu se schimbă absolut nimic.

Totul rămâne la locul său, în spaţiul său, şi în acel mic spaţiu se nasc toate: şi gândirea, şi emoţiile, şi speranţele, şi suferinţele, şi suferinţele sufleteşti. Ba, uneori, se întâmplă că, dimpotrivă, gândurile noastre determină schimbări în trupul nostru. Poporul zice despre cineva care se supără că îşi face sânge rău. De fapt, fiindcă s-a supărat, se varsă adrenalină în sânge şi îşi face într-adevăr sângele rău!

Există o interdeterminare între trup și suflet, între materie și spirit. Dar toate acestea, şi tainele despre suflet și tainele despre materie în general, ni le dezleagă acest eveniment pe care am venit toți să-l serbăm în acest fapt de dimineață, şi anume Învierea lui Hristos. El ne spune că există Dumnezeu şi că viaţa vine numai de la Dumnezeu. El este autorul vieţii. El poate întoarce viaţa şi într-un trup mort. De altfel şi faptele care cad sub observaţia noastră ne spun că nimeni până astăzi n-a putut încă să creeze viață.

Se pot face multe artificii, se pot congela celule omenești, pot muri aparent și pot reveni apoi la viață, dar ele trebuie să fi avut viața în ele înainte. Viață n-a creat nimeni încă. Nici un fel de viață. Nu numai viață omenească. Nici viaţa unei plante. Nici un bob de grâu. Nici un bob de porumb, și nici invers.

Nu se naşte urs din căprioară și nici şoarece din pisică. Nici om din altceva! Dumnezeu este – aşa cum spunem şi în *Simbolul credinţei*, „Dătătorul de viaţă".

De aceea, învățătura creştină ne învață respectul față de viață. De aceea învățătura creştină ne învață să fim împotriva războiului, împotriva uciderii de oameni. „Să nu ucizi!" Dacă viaţa este de la Dumnezeu, numai El dispune de viață. De aceea, viața fiind dumnezeiască, orice omorâtor de om este ca un omorâtor de Dumnezeu, ca unul care încearcă să-L omoare pe Dumnezeu. Creştinismul ne-a adus respectul față de viață. Astfel, pe faptul Învierii lui Hristos se bazează concepţia noastră nouă despre viață,

ale cărei jaloane în scurt ar fi acestea: Există Dumnezeu, există spirit. Dacă Iisus Hristos a înviat, spune Pavel logicianul, atunci şi noi vom învia, pentru că şi noi suntem creaţia lui Dumnezeu. Şi dacă vom învia, vom exista veşnic. Şi dacă suntem nemuritori, atunci de aici vine şi o altă consecinţă, cu mari răsfrângeri asupra vieţii noastre. Dacă suntem nemuritori, înseamnă că vom avea de dat socoteală de viaţa pe care o trăim pe pământ. Înseamnă că acest fapt ne creează o anumită responsabilitate faţă de Dumnezeu, faţă de noi înşine, şi faţă de aproapele nostru, unii faţă de alţii. Dacă există Dumnezeu, există şi o ordine morală care presupune răspunderea pentru felul cum ne trăim viaţa. De aceea creştinismul nu e altceva decât chemarea la o viaţă nouă, la o viaţă plină de iubire, la respectul oamenilor unul faţă de altul.

Să ne bucurăm toţi. Să ne reînnoim credinţa în Înviere şi, plecând de aici, aşa cum mironosiţele, în drumul spre casă, spuneau în dreapta şi în stânga, tuturor: *Am fost la mormânt! L-am găsit gol!*, aşa şi noi, în loc de „bună ziua", în loc de orice salutare în aceste zile, să ducem tuturor vestea că „Hristos a înviat!".

DILEMA SĂBIILOR[1]

Citirea Evangheliei de la această Vecernie în douăsprezece limbi simbolizează universalitatea creştinismului. „Mergând, învăţaţi toate neamurile".

Nu vom relua de data aceasta ceea ce am spus în alţi ani – chiar anul trecut – despre Evanghelia îndoielii şi a certitudinii lui Toma. Nu ne vom opri nici asupra argumentelor Învierii Domnului, despre care de asemenea am vorbit de mai multe ori aici, şi sunt sigur că le-aţi reţinut pe toate.

În cuvântul de astă-noapte, de la slujba Învierii, v-am vorbit despre arătarea lui Iisus celor doi: Luca şi Cleopa, pe drumul spre Emaus. Evanghelistul care relatează episodul (Luca 24, 13 ş.u.) spune că Iisus le-a tâlcuit lor toate Scripturile despre El. Acelaşi lucru l-a făcut şi cu Apostolii adunaţi, fără Toma mai întâi: le-a tâlcuit lor toate cele prezise de proroci că trebuie să se întâmple cu Dânsul (Luca 24, 44-48). Mai mult chiar, şi acest amănunt se trece adesea cu vederea de către mulţi: le-a arătat tuturor Apostolilor mâinile şi picioarele, deci rănile, şi i-a invitat să-L pipăie, ca să vadă că nu e duh, fantomă, *căci duhul n-are carne şi oase* (Luca 24, 39). Deci s-a lăsat cercetat încă înainte de a i-o cere Toma, şi a prevenit bănuiala că ar fi o fantomă.

Dar asupra acestora nu vom mai insista. Aş vrea să mă opresc astăzi asupra unei dileme legate de evenimentele care au premers Patimile şi Învierea, şi care ni se pare că trebuie neapărat lămurite, fiindcă nu-mi aduc aminte s-o fi făcut altă dată.

Există două texte aparent contradictorii, dintre acelea care îi pun pe mulţi în încurcătură, mai ales pe cei care nu înţeleg creştinismul aşa cum trebuie şi găsesc în el motive de răstălmăcire. De aceea am socotit că e bine să încercăm împreună o tălmăcire! Adică o înţelegere dreaptă a celor două texte.

Nu cu mult înainte de Patimi, chiar cu foarte puţin înainte, Mântuitorul şi-a adunat ucenicii şi le-a vorbit despre ceea ce urma să se întâmple cu El. Le-a

---

[1] Cuvânt la Vecernia Învierii, rostit în Catedrala din Sibiu, în anul 1987.

spus atunci niște cuvinte ciudate pe care, pentru că vreau să înțelegem exact lucrurile, am să vi le citesc așa cum sunt ele redate de Evanghelistul Luca.

După ce le-a spus că va urma moartea și răstignirea Sa, știm că Petru L-a asigurat că, orice s-ar întâmpla, el nu se va lepăda de Iisus. *Doamne, sunt gata să merg cu Tine și în temniță, sunt gata să merg cu Tine și la moarte!* Iisus i-a răspuns: *Petre, nu va cânta astăzi cocoșul, înainte de a te lepăda de trei ori de Mine, înainte de a zice că nu Mă știi!* După aceasta urmează un cuvânt, aparent fără legătură:

După aceea le-a zis: Când v-am trimis fără pungă, fără traistă și fără încălțăminte, ați avut lipsă de ceva? Iar ei I-au răspuns: N-am avut lipsă de nimic. Iar El a zis către ei: Acum însă, cel care are pungă să o ia, asemenea și traista, iar cel ce nu are, să-și vândă haina și să-și cumpere sabie, căci vă spun că trebuie să se împlinească cu Mine și această Scriptură: și cu cei fărădelege s-a socotit. Căci cele rânduite pentru Mine au a se săvârși. Iar ei au zis: Doamne, iată aici două săbii. Iar El le-a zis: Ajunge (Luca 22, 35-38).

Va să zică le-a zis să-și cumpere săbii. Dar știm de la Evanghelistul Matei că atunci când au venit să-l prindă în Grădina Ghetsimani, având ei cele două săbii, Iisus i-a zis lui Iuda: *Prietene, la ce ai venit?* (Matei 26, 50). Și mai departe: *Atunci apropiindu-se cei ce erau cu Iuda, și-au pus mâinile pe Iisus și L-au prins. Și iată, unul din cei ce erau cu Iisus, întinzând mâna, și-a scos sabia și, lovind pe slujitorul căpeteniei preoților, i-a tăiat urechea. Atunci Iisus a zis: Întoarce sabia la locul ei, căci toți care vor scoate sabia, de sabie vor muri. Sau poate socotiți că n-aș putea acum să rog pe Tatăl Meu ca să-mi pună la îndemână mai mult de douăsprezece legiuni de îngeri? Dar cum se vor împlini Scripturile, care zic că așa trebuie să fie?* (Matei 26, 50-54).

Avem în față două texte evident contradictorii: „Cumpărați-vă săbii" și „cine scoate sabia de sabie va muri". Cum le reconciliem?

Cei care caută cu lupa astfel de contradicții au dreptate să ne-o sesizeze pe aceasta.

Cum trebuie să înțelegem aceste două texte? S-a contrazis Mântuitorul? Pe de o parte învață să folosim sabia. Lărgind puțin sfera cuvântului, aceasta ar însemna că putem să ne facem arme, că putem să ne înarmăm. Dar săbiile se fac pentru a ucide. Și pentru a te apăra, dar apărându-te poți și ucide. Oare să fi îngăduit Iisus așa ceva? Sau, după ce spune să-și cumpere săbii, pe urmă se corectează? – „Bagă sabia în teacă, fiindcă cel ce scoate sabia de sabie va muri". Dar de ce a spus întâi ceea ce a spus?

Acest lucru aș vrea să-l înțelegem. Veți vedea că nu este deloc greu de înțeles și că nu e vorba de o contradicție. Dimpotrivă. E vorba de o intrate în

logica profeţiilor despre El, şi în logica împlinirilor lor. Numai că trebuie să citim Scripturile cu mare atenţie. De fapt răspunsul l-am şi avut, citind textul. Numai că nu sunt sigur câţi dintre dumneavoastră l-au observat. Poate nici unul. Ca să fie observat, e nevoie şi de puţine cunoştinţe teologice.

De ce a zis Iisus să-şi cumpere săbii? Ba chiar ca cel ce n-are sabie să-şi vândă haina şi să-şi cumpere sabie. Cuvântul lămuritor e cel ce urmează în vorbirea lui Iisus: *Cum se vor împlini Scripturile care zic că aşa trebuie să fie?* (Matei 26, 54 şi 56). Dar care erau aceste Scripturi? La ce se referea Iisus? Se referea la un text mesianic din Vechiul Testament, din profetul Isaia 53, 12: *Şi cu cei fărădelege s-a socotit.* Textul e citat în chip expres de Marcu (15, 28), ca împlinire a lui în viaţa lui Iisus. Cine erau cei fărădelege? Cei înarmaţi, dar fără drept de a purta sabie. Iisus trebuia să fie socotit „printre cei fărădelege", printre cei care poartă sabia, printre cei care se înarmau, în cazul situaţiei vremii, împotriva stăpânirii romane. Aşa era prevăzut în Scriptură. Aşa era prevăzut în profeţii. Că Iisus trebuia să fie socotit printre cei fărădelege. Pentru aceasta trebuia să ofere nişte motive, şi motivele erau tocmai purtarea sabiei. Dar să ne amintim că, atunci când Apostolii au spus: „Doamne, avem două săbii", El a zis: „Sunt de ajuns". Ce puteau face cu două săbii împotriva romanilor? Nu puteau face nimic.

Deci intenţia lui Iisus nu era să lupte. Trebuia însă, în mod simbolic, să aibă aceste două săbii, pentru ca să se împlinească Scriptura: că va fi socotit cu cei fărădelege, cu răzvrătitorii, cu cei care se înarmează. Dovada că era aşa se vede din aceea că, atunci când unul dintre Apostoli a scos sabia şi a tăiat urechea unuia dintre slujitorii căpeteniilor, a spus: „Bagă sabia în teacă, căci cel care scoate sabia de sabie va muri". Acesta poate fi adevăratul tâlc al celor două texte şi aceasta este cheia aparentei contradicţii. Primul cuvânt al Său era numai ca să împlinească o prorocie.

Aceste cuvinte ale Mântuitorului se potrivesc foarte bine astăzi, când ameninţările cu bombe atomice îi pun în pericol şi pe cei care le fabrică, pentru că după un război atomic se poate să nu mai rămână nimeni viu. Dacă cumva cineva ar scoate sabia atomică, s-ar lansa într-un conflict din care nu ar mai scăpa nimeni. S-ar împlini cuvântul: „Cine scoate sabia de sabie va muri". Bucuria Învierii Domnului nu este altceva decât glorificarea vieţii. Prin Învierea Domnului se face afirmaţia capitală că există nemurire. Că, prin urmare, dincolo de moartea corpului, există nemurirea sufletului şi, dacă Hristos a înviat, cum a spus Apostolul Pavel, atunci există înviere şi, foarte logic, dacă există înviere, atunci şi noi vom învia. Dacă există nemurire, atunci şi noi suntem nemuritori. Acesta este marele adevăr, aceasta este marea mângâiere pe care ne-o aduce Învierea Domnului.

LOGICA ARGUMENTELOR ÎNVIERII[1]

Evreii auziseră că unii dintre ucenicii Lui Iisus au zis că Acesta va învia a treia zi. De aceea, au cerut strajă la mormânt, ca nu cumva – au zis ei – ucenicii Lui să-L fure şi să pretindă că a înviat.

Prima obiecţie, primul argument împotriva Învierii Mântuitorului a fost tocmai aceasta: că ucenicii Lui I-au furat trupul din mormânt, şi că mormântul a fost găsit gol nu pentru că Iisus ar fi înviat, ci pentru că ucenicii L-au furat. În aceasta a crezut chiar Saul, cel care va fi mai târziu Sfântul Pavel. Gala Galaction, scriitorul care a fost şi un mare profesor de teologie, tâlcuia drumul lui Saul de la Ierusalim către Damasc, în sensul că el ar fi mers la Damasc cu gândul că poate acolo vor fi ascuns ucenicii trupul furat al lui Iisus şi care acum era de negăsit.

Ce s-a întâmplat pe drumul Damascului, ştiţi. Că Saul L-a întâlnit în drum pe Iisus viu, iar nu corpul Său mort şi furat.

Dacă Apostolii I-au furat trupul, Apostolii au fost nişte înşelători.

Oare rezistă acest argument în faţa unei serioase analize logice? Cum adică? Ucenicii care au furat corpul lui Iisus, care prin urmare au înşelat lumea că L-ar fi văzut înviat, *să fi murit ei pentru o înşelăciune?* Fiindcă aproape toţi au murit moarte martirică! E logic să crezi că ar fi fost ei în stare să moară moarte martirică pentru o înşelăciune? Nu se poate. Merge înşelăciunea până la un loc, dar chiar să moară cineva pentru o înşelăciune, aceasta este imposibil. Argumentul acesta cade de la sine. El cade şi prin celelalte argumente ale Învierii, anume prin argumentul că Mântuitorul s-a arătat mironosiţelor, lui Petru, apoi celor doisprezece şi unei mari mulţimi.

Dar acesta nu a fost singurul argument împotriva Învierii. Unii au zis că Apostolii n-au fost nişte înşelători ordinari, ci că s-au înşelat ei înşişi. Nu L-au văzut pe Iisus. Au văzut un fel de fantomă. Li s-a părut doar că L-au văzut pe Iisus. Dar şi acest argument cade.

Cum poţi să crezi că nişte oameni care s-au înşelat, nişte oameni care nu L-au văzut pe Iisus, ar fi putut să-L propovăduiască după aceea cu preţul

[1] Cuvânt rostit în Catedrala din Sibiu, la Vecernia Învierii Domnului, în anul 1986.

vieţii lor? Nu rezistă nici acest argument. De altfel, tocmai de aceea a lăsat Mântuitorul să vină Toma cu îndoiala lui, tocmai pentru ca să combată bănuiala de autoînşelăciune a Apostolilor. Şi pe urmă cei care L-au văzut erau prea mulţi. Se putea unul, dar nu se puteau înşela doisprezece şi nu se puteau înşela nici cinci sute. În momentul când Sfântul Pavel făcea această afirmaţie, cei mai mulţi dintre cei cinci sute care Îl văzuseră mai erau încă în viaţă (I Corinteni 15, 6). Deci Pavel se controla şi prin ei, şi invita şi pe ascultătorii săi să-l controleze prin această mulţime de martori oculari.

Şi mai este încă un argument pe care îl prezintă cei care nu cred în Înviere. Spun că Mântuitorul n-ar fi murit cu adevărat, ci că moartea Lui ar fi fost o moarte aparentă, şi că după trei zile şi-a revenit.

Acest argument ar putea fi valabil, dacă Cel înviat n-ar fi făcut dovada unor însuşiri pe care nu le avea Cel care a murit. E foarte interesant că Evangheliştii notează toţi faptul că Mântuitorul cel înviat avea un corp omenesc, ca şi cel dinainte, dar transfigurat. Trecut prin moarte şi înviat, se schimbase. Dovadă că-i aşa e că intra prin uşile încuiate. „Şi fiind apostolii adunaţi, a intrat prin uşile încuiate", deci prin zid. A apărut în mijlocul lor şi le-a zis: „Pace vouă!"

Iată dovada că nu mai era numai Cel care murise. Era acelaşi, dar era cu un corp transfigurat, care acum putea să pătrundă oriunde, putea să se deplaseze în spaţiu neîmpiedicat de materie, avea deci un corp material şi dematerializat în acelaşi timp. Mergând cu Luca şi Cleopa spre Emaus, când li s-a descoperit că este El, în clipa aceea a şi dispărut. Şi mai este şi cealaltă dovadă, că în acelaşi timp putea fi în Iudeea, şi apoi putea să li se arate Apostolilor în Galileea. Avea deci ceea ce nu putea să aibă decât Dumnezeu, ceea ce cu un termen teologic latinesc se numeşte ubicuitate, adică putea fi în acelaşi timp în mai multe locuri.

Argumentele pe care încearcă unii să le prezinte împotriva Învierii lui Iisus sunt contrazise de înseşi faptele care îi probează Învierea. A trebuit să învieze din morţi, pentru ca să probeze definitiv că era Dumnezeu. A trebuit să învieze din morţi, pentru ca să ne înveţe că există înviere. A trebuit să învieze din morţi, pentru ca să ne înveţe că şi noi vom învia, că moartea este doar un prag, doar o trecere, dar că, dincolo de ea, sufletele noastre vor trăi veşnic. A înviat din morţi, pentru ca să ne asigure că există Dumnezeu, Care poate face astfel de minuni asupra vieţilor noastre şi Care veghează asupra lumii.

Învierea este cea mai mare sărbătoare a creştinismului. Cea mai mare, pentru că aduce această mare noutate, această extraordinară noutate, că *moartea nu are ultimul cuvânt*. Pentru că adevărul adevărat e că lucrul ca-

re ne sperie, lucrul care ne îndurerează, evenimentul care zdrobeşte mintea şi inimile noastre este tocmai evenimentul morţii. Faptul că murim, că suntem duşi sub pământ, şi se lasă impresia că cu aceasta s-a terminat totul. Aceasta îi duce la disperare pe oameni, aceasta îi mâhneşte, îi revoltă, aceasta face ca viaţa să fie considerată în cele din urmă ca lipsită de sens.

Dacă moartea este ultimul cuvânt, atunci ce sens mai are existenţa, atunci ce sens mai are viaţa? Şi iată că vine Iisus şi, prin Învierea Sa, ne spune: Are sens! Viaţa are sens! Are înţeles. Are rost, pentru că nu totul se termină cu moartea.

Dar dacă nu totul se termină cu moartea, atunci trebuie să trăim viaţa într-un anumit fel, nu la întâmplare. De altfel, Mântuitorul îşi justifică şi îşi îndumnezeieşte învăţăturile Sale tocmai prin faptul Învierii. El, prin faptul Învierii, dă învăţăturilor Sale caracterul de învăţături dumnezeieşti. Acesta este un lucru important. Abia acum, retrospectiv, tot ceea ce spusese, tot ceea ce învăţase Mântuitorul în decurs de trei ani capătă valoare absolută. Pentru că, înviind, demonstrându-Se ca Dumnezeu, Iisus dovedeşte că şi cuvintele Lui erau dumnezeieşti, că şi poruncile Lui, prin urmare, acelea pe care Le-a lăsat oamenilor, sunt dumnezeieşti şi, dincolo de aceasta, obligatorii. Că ele sunt condiţie a mântuirii, condiţie a vieţii noastre în eternitate.

Aşa cum v-am spus întotdeauna, v-o spun şi de data aceasta: Esenţa învăţăturii Mântuitorului este iubirea. „Din aceasta vor cunoaşte oamenii că sunteţi ucenicii Mei – din aceasta vor cunoaşte că şi voi credeţi în Înviere, că sunteţi creştini –, de veţi avea dragoste între voi”. Din aceasta vor cunoaşte oamenii că sunt credincioşi în Dumnezeu! Cei care demonstrează că nu au dragoste, aceia Îl trădează pe Iisus. Aceia Îl trădează pe Dumnezeu. Ori de câte ori, până la Cincizecime, vă veţi saluta cu *Hristos a înviat!* şi veţi răspunde la salutul altora cu *Adevărat a înviat!*, să ştiţi că-L mărturisiţi pe Dumnezeu. Dar mărturisiţi în acelaşi timp şi valoarea şi valabilitatea învăţăturilor lui Iisus. Mărturisiţi îndeosebi valoarea şi valabilitatea legii dragostei.

Să nu spunem acest cuvânt din rutină. Să-L spunem conştienţi şi totdeauna să ştim că, vestind Învierea lui Hristos, vestim şi legea Lui, vestim şi învăţătura Lui, vestim nemurirea Lui şi vestim nemurirea noastră.

TOMA ÎN CĂUTAREA CERTITUDINII[1]

Slujba din după-amiaza Duminicii Învierii se mai numeşte şi *a doua Înviere.*

A doua Înviere ar putea prefigura Învierea cea de obşte, sau ar putea fi, pur şi simplu, *a doua slujbă din Ziua Învierii.* Altfel, denumirea nu are sens. E o slujbă a Vecerniei. Aţi auzit că s-a citit aceeaşi Evanghelie în mai multe limbi. Care este tâlcul acestei lecturi în mai multe limbi? De ce s-a statornicit aceasta în tradiţia Bisericii? Pentru ca să se arate că Învierea s-a propovăduit la toate popoarele. Aceste douăsprezece limbi, căci 12 ar trebui să fie, după numărul Apostolilor, simbolizează numărul mare de limbi ale pământului în care a fost propovăduită la toate popoarele din vremea aceea, iar în vremea noastră nu există colţ al pământului în care să nu se fi auzit despre Iisus Hristos şi despre Evanghelia Sa.

Nu vreau să vă ţin un cuvânt prea lung de data aceasta. Cei care aţi fost astă-noapte, până azi-dimineaţă, la slujba Învierii, aţi putut auzi că am vorbit despre martorii Învierii: despre mironosiţe, despre Apostoli, şi m-am oprit în special asupra lui Saul din Tars, care s-a întâlnit cu Mântuitorul pe drumul Damascului şi, drept urmare a acestei întâlniri, a avut loc convertirea lui, devenind, din prigonitor al creştinilor, apărătorul lor, din duşman al lui Iisus Hristos, ucenic al lui Iisus Hristos şi mare propovăduitor al creştinismului la neamuri, adică la neevrei.

Iată că în după-amiaza aceasta Biserica ne prezintă încă un martor al Învierii, deşi prima Duminică de după Paşti îi este dedicată tot lui: Apostolul Toma. Asupra lui vreau să spun câteva cuvinte, de fapt continuând ceea ce am spus astăzi de dimineaţă. Martorul este chiar unul din cei doisprezece. Toma, în aramaică, înseamnă *Geamănul,* având probabil un frate geamăn. Despre Toma, Sfântul Evanghelist Ioan ne spune că s-a îndoit de Înviere. N-a crezut în Înviere. A rămas de altfel pentru vecii vecilor simbolul îndoielii. Când vrei să spui despre cineva că se îndoieşte de ceva, spui: *Tu eşti*

[1] Cuvânt la Vecernia din Ziua Sfintei Învieri, rostit în Catedrala mitropolitană din Sibiu, în anul 1985.

ca Toma. A rămas simbolul îndoielii în istorie şi în vorbirea curentă, deşi n-a fost el singurul care s-a îndoit de Înviere. Evangheliile ne mai vorbesc şi de alţi îndoielnici, chiar dintre cei mai apropiaţi ai lui Iisus. Matei, de pildă, scrie: *Iar cei unsprezece ucenici s-au dus în Galileea, în muntele unde le poruncise Iisus. Şi văzându-L i s-au închinat. Unii însă s-au îndoit* (Matei 28, 16-17).

Aşadar: „Unii s-au îndoit". Şi Marcu: *Iar aceasta s-a dus şi a vestit – fiind vorba de Maria Magdalena – celor ce fuseseră cu Dânsul care plângeau şi se tânguiau. Aceştia însă, auzind că El este viu şi a fost văzut de dânsa, nu au crezut* (Marcu 16, 10-11). Şi mai departe: „Iar după aceasta s-a arătat sub alt chip la doi dintre cei care mergeau la un sat". Ştim că e vorba de Luca şi Cleopa. Întâmplarea e povestită pe larg de către un alt Evanghelist. *Şi întorcându-se, aceştia au spus celorlalţi*, că s-au întâlnit cu Iisus şi au vorbit cu El, *dar nici pe aceştia nu i-au crezut* – spune Evanghelistul Marcu (Marcu 16, 13). Şi mai departe: *În sfârşit, s-a arătat chiar celor unsprezece apostoli când şedeau la Cină, şi le-a imputat pentru necredinţă şi pentru împietrirea inimii, că pe cei ce L-au văzut înviat nu i-au crezut* (v.14).

Să mergem şi mai departe la Evanghelistul Luca: *Iar cele ce au spus acestea apostolilor erau: Maria Magdalena, Ioana, Maria lui Iacov şi altele. Însă spusele lor s-au părut ucenicilor ca o aiurare şi nu le-au crezut.* Şi, în sfârşit, textul Evangheliei după Ioan l-aţi auzit astăzi cu referire specială la Apostolul Toma, care, de asemenea, n-a crezut în Înviere. S-a îndoit.

Prin exemplele de mai înainte am vrut însă să-l scot pe Toma din culpa absolută al cărei simbol a rămas. S-au îndoit şi alţii. Dar le-am pomenit şi din alt motiv. Ca să ne putem pune întrebarea: E normală îndoiala aceasta a lor? E firească necredinţa atâtora în Învierea lui Hristos, atunci, imediat după ce ea s-a produs? Eu aş zice că e firească. E normal ca ei să se fi îndoit. Vă spuneam azi-dimineaţă cum ceea ce se prevestea a fi o victorie a Mântuitorului, mai ales la intrarea în Ierusalim, s-a arătat a fi o catastrofă. Un eşec teribil, care s-a sfârşit prin răstignirea pe cruce între doi tâlhari, ca cel mai rău dintre răufăcători, şi ei Îl crezuseră şi Îl voiau, ca şi tot poporul de altfel, împărat, eliberator de romani, şi în loc de aceasta L-au văzut răstignit, L-au văzut murind!

S-au lepădat de El.

Cum puteau ei acum, dintr-odată, să creadă în Înviere? Era prin urmare firesc, după catastrofa la care asistaseră numai cu trei zile înainte, să li se pară nefirească vestea despre Înviere. E drept că, dacă am lua un text din Sfântul Evanghelist Matei, am putea să le cerem contemporanilor să fi fost

mai atenţi cu întâmplările la care asistau. Evanghelistul Matei ne spune un lucru extraordinar, căruia exegeţii, şi predicatorii în general, nu-i prea dau atenţie. Parcă se tem să-l menţioneze. Şi anume e vorba de acel text care spune: „Iară de la ceasul al şaselea s-a făcut întuneric peste tot pământul până la ceasul al nouălea". Iar în momentul când a murit Iisus, în afară de întuneric, pământul s-a cutremurat, pietrele s-au despicat, mormintele s-au deschis şi multe trupuri ale sfinţilor răposaţi au înviat şi au fost văzuţi în cetate după Învierea Lui (Matei 27, 45, 51-53).

E stranie, e ciudată această informaţie care ne vine de la Sfântul Evanghelist Matei. Înseamnă că momentul în care Mântuitorul şi-a dat duhul pe cruce a fost acompaniat de evenimente extraordinare care au putut da de gândit celor ce le-au trăit. După Învierea Lui Iisus, unii au văzut pe cei morţi de demult, şi care au înviat când El şi-a dat duhul, umblând prin cetate, ceea ce era mai mult decât un cataclism natural, cum era cutremurul sau despicarea pietrelor. A fi văzut morţi umblând nu mai era o întâmplare naturală, oricât de catastrofală ar fi fost ea. am putea spune că, de fapt, urmând textul de la Matei, momentul morţii Mântuitorului a fost momentul învierii, într-un fel, dacă exact în acelaşi moment s-au produs învieri! La sfârşitul veacului I mai trăiau încă unii din cei care înviaseră atunci, în Vinerea Mare.

Deci s-a întâmplat ceva ciudat în momentul acela. Catapeteasma Templului s-a rupt în două. Mulţi dintre sfinţii adormiţi s-au sculat. Se cunoaşte istoric că s-au întâmplat aceste lucruri. Or, ele ar fi putut să-i facă pe contemporani să gândească: Staţi, că nu se termină totul aşa cum se pare. Nu se termină totul prin răstignire şi moarte, dacă se întâmplă acum aceste lucruri!

Ceea ce e ciudat este că în loc ca această judecată s-o emită ucenicii şi prietenii lui Iisus, au emis-o duşmanii Lui, adică cei care L-au răstignit, în frunte cu sutaşul, cu cel care a comandat execuţia. Acela, văzând lucrurile acestea, toate aceste tulburări ale naturii, în momentul morţii Mântuitorului, a exclamat: *Cu adevărat omul acesta a fost Fiul lui Dumnezeu* (Matei 27, 54). Tradiţia ne spune că din clipa aceea sutaşul s-a convertit la creştinism şi a fost unul din ucenicii şi din propovăduitorii noii învăţături.

Revenind: pe de o parte era firească îndoiala, pe de altă parte însă ei ar fi trebuit să fie mai atenţi la ceea ce se întâmplase şi atunci ar fi înţeles mai mult decât ceea ce au înţeles. Dar erau fricoşi. Erau înspăimântaţi. Erau înfricoşaţi. Mântuitorul fusese arestat. Unii din ei – Petru – fuseseră chestionaţi: „Nu cumva şi voi sunteţi implicaţi?" Implicarea putea să-i coste şi pe ei viaţa. Erau înfricoşaţi! Unii au şi plecat din calea urmăritorilor.

Așadar, totuși îndoiala, pentru cei mai mulți dintre ei, era firească.

Îndoiala are însă și un aspect pozitiv. Ea confirmă moartea Mântuitorului pe cruce. Ei se îndoiau, pentru că Îl văzuseră cu ochii lor murind. Controlaseră moartea Lui. De aceea nu puteau crede în Înviere. De aceea se îndoiau. Prin urmare, îndoiala lor este un argument în sprijinul faptului că Mântuitorul a murit pe cruce cu adevărat. Lucrul e important pentru că au fost și unii care au zis că nu a murit. Că a fost numai o moarte aparentă și că după trei zile și-a revenit. Or, tocmai această îndoială a tuturor confirmă că nu-i adevărată teoria morții aparente, și că a murit cu adevărat. Iată că ucenicilor nici nu le venea să creadă că, după ce L-au văzut murind, ar fi putut să învieze.

Îndoiala lor este astfel, în același timp, și o mărturie a Învierii. Toma, unul din cei doisprezece, n-a vrut să creadă până ce a controlat personal. Veți fi auzit și dumneavoastră că există o vorbă cum că noi creștinii am avea un text în Scriptură care spune: *Crede și nu cerceta!* Nu-i adevărat. Numai cei care cunosc Scriptura așa după ureche, fără s-o fi citit niciodată, pun pe seama Scripturii asemenea lucru. Nu veți găsi o asemenea vorbă: Crede și nu cerceta.

Creștinismul nu interzice cercetarea. Nici Mântuitorul nu i-a interzis lui Toma cercetarea. Toma a spus: *nu voi crede până nu voi pune degetul în urma cuielor din mâini, și în urma împunsăturii din coastă.* Și Mântuitorul nu s-a supărat pe el. Nu s-a supărat și nu i-a zis: Nu cerceta! Crede fără să cercetezi! Mântuitorul i-a spus, când s-a întâlnit cu el după aceea: *Vino! Iată, pune mâinile tale ca să vezi și să pipăi urmele cuielor. Pune mâna ta în coasta Mea, și vezi urma suliței.*

Mântuitorul a admis cercetarea lui Toma. Și așa, cercetând, Toma s-a convins de câteva lucruri.

Întâi s-a convins că Cel pe Care îl avea în față, în momentul când îi pipăia mâinile, era cu adevărat Iisus. Cel pe Care Îl știa dinainte, Cel căruia Îi fusese ucenic. Că nu era altul. Că era Cel care fusese pe cruce. Că nu i se substituise un altul, fiindcă avea urmele cuielor.

În al doilea rând s-a convins că nu e o fantomă, că e o ființă vie și că, prin urmare, duhul a revenit *în același trup*. E adevărat, trup transfigurat, dar trup, fiindcă avea urmele cuielor. Duhul s-a întors în același trup, în trupul Lui. Toma se va fi gândit că ceilalți văzuseră o fantomă, de aceea a cerut să pună degetele să simtă urma cuielor, rana. Se va fi gândit: femeile s-au dus dimineața la mormânt și au avut o halucinație. Din iubirea prea mare pentru Iisus, și femeilor, și lui Petru, și celorlalți Apostoli care L-au văzut, li s-a părut doar că L-au văzut. Va fi apărut în fața lor ceva ca un nor, ca o vedenie, care li s-a părut a fi fost Iisus.

Ei bine, Toma se convinge acum că n-a fost vorba de aşa ceva, şi că Cel care era în faţa Lui, Cel pe Care şi-a pus mâna acum era cu adevărat Iisus, era în corpul Său. De aceea mărturia lui este, peste veacuri, o mărturie mai mult decât valabilă. Toma a devenit şi unul din importanţii martori ai Învierii. Poate că Dumnezeu a făcut ca el să se îndoiască tocmai ca îndoiala lui să servească şi altora. Să fi fost făcută de cineva această verificare. Iar noi, în urmă, în istorie, să nu ne mai punem întrebări: Nu cumva a fost o fantomă? Mai avea El urmele cuielor? Era în acelaşi corp? Prin îndoiala lui, Toma avea răspunsuri la aceste întrebări. Toma ar trebui să fie simbolul credinţei. Al verificării, al cercetării. Nu al îndoielii. Sau şi al îndoielii, dar al îndoielii risipite. Toma i-a premers lui Descartes. Îndoiala amândurora a dus la certitudine. Învierea lui Hristos a fost ca o naştere din nou pe pământ, dar de data aceasta în slavă. Dacă prima dată S-a născut la Betleem, într-o iesle săracă, în condiţii de smerenie, în chenoză, de data aceasta duhul Său a revenit într-un trup transfigurat, într-un trup slăvit, şi El Însuşi vine în slavă. El poate acum să intre prin uşile încuiate. Apostolii fiind adunaţi se trezesc cu Dânsul în mijlocul lor şi le spune: Pace vouă! Sau le spune: Duceţi-vă în Galileea şi acolo Mă veţi găsi. În acelaşi timp putea să fie în Ierusalim şi în Galileea, fără să călătorească cu picioarele sau cu altceva, cum facem noi. Distanţele îşi pierduseră proprietăţile materiale pentru El.

M-am întrebat odată: Cu ce haine era îmbrăcat Mântuitorul în dimineaţa Învierii? Fusese gol, iar giulgiurile rămăseseră în mormânt. Nu mi-am putut răspunde până nu mi-am amintit de cuvintele: „Cel ce te îmbraci cu lumina ca şi cu o haină!" Avea haine de lumină dumnezeiască, pentru că acum venise în slavă.

Mulţi dintre criticii creştinismului s-au întrebat: De ce a trebuit ca Dumnezeu să se întrupeze smerit, într-o iesle, din părinţi modeşti? Nu putea să vină în slavă? Iată ce răspunde la aceste întrebări, la aceste îndoieli, chiar Mântuitorul. Prin Înviere se reîntrupează. Revine în trupul Său, dar de data aceasta în chip de slavă, şi într-un trup care nu va mai muri. De acum încolo nu va mai avea acelaşi destin pământesc ca oricare dintre oameni. Se va înălţa cu acest trup transfigurat la ceruri.

Toma, din simbolul îndoielii, a devenit martorul Învierii lui Hristos. Pe această convingere obţinută prin cercetare şi-a întemeiat Toma întreaga propovăduire de după aceea. Cei convertiţi de el în India, urmaşii lor, desigur, există şi astăzi, aşa-numiţii „Creştini ai Sfântului Toma".

Trecem toţi din vreme în vreme, cu privire la multe lucruri, chiar cu privire la unele aspecte ale credinţei, prin îndoieli. Fie ca experienţa lui Toma să fie pentru noi toţi o învăţătură, în aşa fel încât fiecare din noi să se trans-

forme din omul care se îndoieşte în martorul Învierii lui Hristos, întemeiaţi tocmai pe faptul că Toma, în locul nostru, a făcut ceea ce am vrea şi noi să facem acum, dar nu se mai poate. Toma a făcut-o pentru noi atunci, a cercetat, a verificat Învierea cu ochii şi cu mâinile sale.

Îndoiala lui Toma să ne fie şi nouă de folos, aşa cum i-a fost şi lui şi, ca şi dânsul, întemeiaţi pe credinţa lui, pe experienţa lui, să fim şi noi credincioşi martori ai Învierii lui Hristos. Amin.

IZVORUL TĂMĂDUIRII IZVORĂŞTE DIN MORMÂNTUL GOL[1]

Praznicul Izvorului Tămăduirii aduce mulţi pelerini la această Sfântă Mănăstire, zidită de Constantin Brâncoveanu la Sâmbăta de Sus, la poalele subcarpatice ale Munţilor Făgăraş, cu atât mai mult cu cât ziua aceasta e şi prăznuirea hramului mănăstirii.

Ne aflăm în săptămâna numită în tradiţia ortodoxă „Săptămâna luminată", fiindcă e luminată de Învierea Domnului. Ea vine în istoria creştinismului după o altă săptămână, după o *Săptămână întunecată*, după o săptămână neagră, după o săptămână numită *Săptămâna Patimilor*. Dar să ne întoarcem pentru câteva momente înainte cu puţin de Săptămâna patimilor.

Mântuitorul, însoţit de ucenici, venea din Galileea şi se îndrepta spre Ierusalim. A poposit în casa lui Lazăr şi a surorilor lui, Marta şi Maria, într-o sâmbătă şi apoi, a doua zi, Duminică, a intrat în Ierusalim. L-au întâmpinat încălziţi de un entuziasm în aparenţă spontan, purtând în mâini şi aruncându-I în cale stâlpări de finic. Şi strigau: *Osana, Fiul lui David! Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului* (Matei 21, 9). Evanghelistul Ioan îşi aduce aminte şi de un alt amănunt: că mulţimile Îl numesc şi *Împăratul lui Israel* (Ioan 12, 13).

Erau mulţi cei care îl urmau pe Mântuitorul! Foarte aproape erau ucenicii, cei doisprezece. Dar şi mai mulţi erau cei care Îl întâmpinau la intrarea în Ierusalim dinspre Betania, unde îşi aveau locuinţa Lazăr şi surorile lui.

Toată lumea era veselă, de o veselie exuberantă.

Unul singur era trist. Unul singur parcă nu-i vedea pe cei din jurul său. Se simţea singur, părea a avea privirea întoarsă spre Sine însuşi, adâncit într-o prea gravă preocupare şi Acela era tocmai Cela care era întâmpinat cu cuvinte de slavă, cu cuvinte de laudă şi de preamărire. Îl proclamau „rege al lui Israel". Îi ziceau: „Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului, Împăratul lui Israel!"

[1] Predică rostită la sărbătoarea Izvorul Tămăduirii, la Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus, în anul 1985.

El însă nu lua aminte la aceasta și nici cel mai mic zâmbet nu-I lumina chipul, cum ar fi fost firesc şi cum ar fi făcut oricare altul dintre oameni. El ştia că ei se înşelau. Şi era trist pentru că ştia că îi va dezamăgi. Era trist pentru că, după trei ani de propovăduire, nu-i înţeleseseră rostul şi mesajul şi Îl răstălmăceau.

Credeau că a venit să întemeieze o împărăţie pământească, să Se proclame rege. Chiar în acest ultim ceas, încă nu reuşiseră să înţeleagă că venise să întemeieze o altfel de Împărăţie, o Împărăţie a lui Dumnezeu în sufletele oamenilor, o Împărăţie a binelui, a dreptăţii, a frumuseţii, a iertării. Îl mâhnea faptul că nu înţelegeau că venise să pună pe alte baze relaţiile dintre oameni, că venise să schimbe sufletele oamenilor, să le facă mai bune. Nu să se proclame pe El rege. Nu venise pentru El, ci pentru ei. Nu să-i conducă şi să-i stăpânească, precum fac regii, ci să le schimbe inimile şi să le deschidă minţile ca să înţeleagă altfel rostul lor în lume şi destinul lor veşnic.

Şi ei demonstrau acum că nimic din toate acestea nu le pătrunsese spiritele şi rămăseseră aceiaşi oameni vechi.

Iată de ce Mântuitorul intra în Ierusalim trist. Şi singur. Singur, înconjurat de o mulţime cu care simţea că nu are nimic în comun. Singur şi însingurat; neînţeles şi nu numai neînţeles. Înţelege că întreaga Lui învăţătură era răstălmăcită, întoarsă pe dos.

Că era aşa, se vede şi din faptul că doi dintre cei mai apropiaţi ucenici ai Săi, Ioan şi Iacob, fiii lui Zevedei, îi ceruseră numai cu puţin înainte: *Doamne,* (când vei întemeia Împărăţia Ta) *dă-ne ca să şedem unul de-a dreapta şi unul de-a stânga Ta, întru Slava Ta* (Matei 10, 37). Voiau cu alte cuvinte să-I fie miniştri şi chiar cei mai importanţi miniştri şi colaboratori! Ştim din Sfânta Evanghelie ce le-a răspuns Mântuitorul: „Nu ştiţi ce cereţi", ca şi cum le-ar fi spus: „Sunteţi nişte naivi. Şi voi ca şi alţii. Eu nu pentru aceasta am venit, ca să întemeiez o împărăţie pământească. Aceasta este treaba dregătorilor pământeşti. Eu am venit să întemeiez o împărăţie a spiritului".

Mântuitorul intra însă trist în Ierusalim şi pentru alt motiv. Ştia ce urma să se întâmple îndată după aceea. Ştia că, în săptămâna care urma, urma să fie – aşa cum îi şi anunţase de altfel pe Apostoli – dat în mâinile mai-marilor Templului, în mâinile cărturarilor şi ale fariseilor, urma să fie judecat, scuipat, batjocorit pe nedrept şi, până la urmă, condamnat la moarte prin răstignire. Le spusese şi aceste amănunte ucenicilor. Se pare însă că nu L-au înţeles prea bine nici cu privire la acestea şi că va învia a treia zi. Avem motive serioase să credem că nici acest lucru nu l-au înţeles prea bine. Şi asta numai spre a nu spune că nu l-au înţeles deloc!

Dar să ne întoarcem la textul Evangheliei de azi, rânduită a se citi la sărbătoarea Izvorului Tămăduirii.

Intrând în Ierusalim, Iisus s-a dus la Templu și acolo a început să răstoarne tarabele vânzătorilor de porumbei şi ale schimbătorilor de bani, ale vânzătorilor de oi şi de capre. Sfântul Marcu spune că, după ce a văzut spectacolul comerţului din Templu, s-a reîntors în Betania, la casa lui Lazăr, unde a înnoptat (Marcu 11, 11-12). Toată noaptea Îl vor fi preocupat cele văzute, aşa că a doua zi a procedat supărat la alungarea negustorilor, folosind chiar biciul. Sfântul Matei simplifică şi trece de-a dreptul după intrarea în Ierusalim la episodul din Templu. Important e tocmai aceasta (Matei 21, 12). Şi cuvintele pe care li le-a spus: *Casa Mea casă de rugăciune se va numi, iar voi aţi făcut-o peşteră de tâlhari* (Matei 21, 13; Marcu 11, 17). Episodul e relatat de toţi evangheliştii. Sfântul Ioan îşi aduce aminte că Mântuitorul ar fi zis pe lângă „peşteră de tâlhari", cum îşi amintesc ceilalţi trei, şi *casă de negustorie* (Ioan 2, 16).

Au venit atunci câţiva la Iisus şi l-au întrebat: *Spune-ne cu ce putere faci aceasta, şi cine ţi-a dat Ţie puterea aceasta?* (Matei 21, 23). Mântuitorul le-a răspuns vorbind în pilde, folosind o metaforă: *Dărâmaţi templul acesta şi în trei zile îl voi zidi la loc* (Ioan 2, 19). Toţi s-au mirat. „Cum, templul acesta care a fost zidit de înaintașii noștri în 46 de ani, Tu pretinzi că îl vei zidi în trei zile?" Dar Mântuitorul nu vorbise despre Templu, ci vorbise de templul trupului Său, profeţindu-le că, deși vor distruge acest templu, în trei zile îl va zidi la loc, adică după trei zile va învia. Deci cu puterea cu care va învia, cu aceea făcea toate acestea. Nu cred că L-au înţeles!

Aceasta n-a fost singura dată când Mântuitorul le-a vorbit ucenicilor şi altora care Îl ascultau despre Învierea Sa (ex. Matei 17, 23; Luca 24, 7 ş.a.). S-a dovedit însă că ideea învierii, posibilitatea învierii, le era atât de străină, încât nu i-au dat nici o atenţie. Nici măcar învierea lui Lazăr şi a fiicei lui Iair nu le putuse schimba capacitatea de înţelegere.

S-au întâmplat după aceea evenimentele pe care le ştim din Evanghelii, şi despre care am auzit din Evangheliile citite în tot timpul *Săptămânii Patimilor:* arestarea lui Iisus, joi seara, în grădina Ghetsimani, vândut de Iuda, lepădarea lui Petru şi împrăştierea celorlalţi, care au crezut că totul s-a sfârşit. De altfel, din momentul în care Mântuitorul a fost dus la judecată şi răstignit, din momentul în care L-au văzut mort pe cruce și îngropat, toţi au crezut că prin aceasta totul se sfârșise. Un sfârșit lamentabil. Un eşec extraordinar. Şi dacă într-adevăr totul s-ar fi sfârşit cu răstignirea, cu moartea şi cu îngroparea lui Iisus, despre existenţa lui Iisus Nazarineanul n-ar fi rămas prea multe amintiri în istoria omenirii. Iată însă că, în ciuda tuturor

aşteptărilor, s-a întâmplat ceva care a făcut ca vestea despre El să cucerească lumea şi să ajungă până la noi, până în zilele noastre şi, desigur, ea se va duce mai departe şi după noi, până la sfârşitul veacurilor.

S-a întâmplat un lucru neaşteptat, negândit, neînţeles, şi anume faptul că, după trei zile, duminica dimineaţa, „foarte de dimineaţă", cum ne spun Sfinţii Evanghelişti (Marcu 16, 2), când s-au dus femeile mironosițe la mormânt au găsit mormântul gol și, îndată după aceea, L-au întâlnit pe Iisus viu şi au stat de vorbă cu El, aşa cum stătuseră și mai înainte de a fi fost răstignit, mort şi îngropat.

Ei bine, lucrul acesta a fost în stare să refacă modul de gândire şi credința tuturor celor care o pierduseră pur şi simplu în momentul în care şi-au văzut Învățătorul răstignit, mort şi îngropat. Le-a refăcut credința în aşa fel, încât au devenit apostolii Învierii Lui. Ştim acum că Mântuitorul S-a arătat femeilor mironosițe, apoi lui Petru, apoi tuturor Apostolilor, apoi la mai mult de 500 de fraţi (I Corinteni 15, 6); s-a arătat apoi în mod special lui Toma, care nu crezuse în Înviere, nefiind cu ceilalţi Apostoli când s-au întâlnit cu Iisus înviat.

Toma a vrut să se încredinţeze personal dacă într-adevăr Hristos înviase. Nu-i venea să creadă. Toma, în numele tuturor celor care, până azi, se îndoiesc sau au tendinţa să se îndoiască, în numele nostru al tuturor, a zis: *De nu voi vedea în mâinile Lui semnul cuielor şi de nu voi pune degetul meu în semnul cuielor, şi de nu voi pune mâna mea în coasta Lui, nu voi crede* (Ioan 21, 25).

Aş vrea să atrag atenţia asupra cuvintelor **degetul meu, mâna mea, şi coasta Lui**. Toma nu accepta intermediari și se temea de vreo substituire. Mântuitorul, când l-a întâlnit îndată după aceea, nu s-a supărat pe necredința lui, ci i-a spus: „Adu-ţi degetul încoace şi vezi mâinile Mele, adu-ţi mâna şi o pune în coasta Mea, şi nu fi necredincios, ci credincios". Vezi că Eu sunt Acela pe Care L-ai văzut mort pe cruce. Eu sunt Cel ce a înviat. Nu sunt o fantomă. Nu sunt o închipuire a unor femei exaltate. Nu sunt o închipuire a Apostolilor. În faţa ta se află Iisus cel Care a murit. Eu, Iisus, Cel pe care tu Îl ştii. Vino şi controlează, cercetează! Cercetează şi convinge-te! Şi Toma a cercetat şi s-a convins, şi atunci Mântuitorul a pronunţat cea de-a zecea fericire, aş zice eu. În afară de cele nouă, pe care le rostise în *Predica de pe Munte*, a mai adăugat: *Pentru că M-ai văzut, Toma, ai crezut; fericiţi cei ce n-au văzut şi au crezut* (Ioan 20, 29).

Fericirea aceasta se referă desigur la noi toţi, care nu mai putem fi contemporani cu faptele. Nu ne mai putem întoarce cu 2000 de ani în urmă ca să ne întâlnim cu Iisus după Înviere. Pentru noi a zis: „Fericiţi vor fi cei

care nu Mă vor vedea, dar vor crede în Învierea Mea, pe baza și a mărturiei tale, Toma".

Iată de ce noi credem cu adevărat în Învierea Domnului pe baza mărturiilor celor care L-au văzut. Cel din urmă care L-a văzut pe Iisus înviat a fost un rabin tânăr, care se chema Saul din Tars. Sfântul Luca, autorul *Faptelor Apostolilor*, spune despre Saul că „sufla mare groază și ucidere asupra ucenicilor". Urma „să-i aducă legați la Ierusalim", pe toți cei care ar fi crezut în Iisus. Mare prigonitor al creștinilor, și-a luat delegație de la mai-marii Templului să meargă și să-i cerceteze pe creștinii din Damasc. Pe drumul către Damasc însă s-a întâlnit cu Mântuitorul care i-a zis: „Saule, Saule, de ce mă prigonești?... Cu greu îți este să lovești cu piciorul în bolduri", adică în cuie, în ace. Bineînțeles avea în vedere piciorul gol.

Cu alte cuvinte, Iisus, folosind ca și în alte ocazii un limbaj metaforic, colorat, care va fi fost obiceiul vremii între învățați, a vrut să-i atragă atenția că se afla în momentul acela în fața unei contradicții logice, de care nu va mai putea scăpa și care îl va obliga la o opțiune între ceea ce a crezut până atunci și ceea ce va trebui să creadă din acel moment înainte: „Cu greu îți este să negi Învierea Mea, acum când sunt în fața ta și stau de vorbă cu tine".

Sfântul Pavel – pentru că acest Saul nu este altcineva decât viitorul mare Apostol al neamurilor, Pavel – n-a mai avut altceva de spus, decât să întrebe: *Doamne, ce voiești să fac?* Și Mântuitorul i-a spus ce să facă. L-a pus încă o dată în fața unei situații care presupunea o ordine divină pusă la cale, dacă era gata s-o accepte. A rostit o profeție, pe care tânărul rabin a înțeles-o cu ușurință: *Scoală și intră în cetate și ți se va spune ce trebuie să faci*. Era *căzut la pământ*, uimit de surpriza întâlnirii. S-a ridicat. A urmat sfatul lui Iisus și a devenit, din cel mai mare prigonitor, cel mai zelos Apostol (Faptele Apostolilor, cap. 11).

Parcă n-aș trece mai departe înainte de a spune că cu Sfântul Pavel avem și noi românii oarecare legături. În momentul în care se forma poporul român, din daci și din romani, Traian a adus din Asia Mică legiuni romane alcătuite din soldați dintre care mulți fuseseră creștinați de Sfântul Pavel, în călătoriile lui misionare. Așa încât, într-o oarecare măsură, creștinismul a fost adus în Dacia de către acești convertiți ai Sfântului Pavel. De aceea îi suntem și noi îndatorați, tot așa cum suntem îndatorați și altui Apostol al Domnului, Sfântului Andrei, rânduit de Mântuitorul să propovăduiască în părțile noastre, prin Dobrogea de astăzi.

Așadar, după o *Săptămână a tristeții,* Învierea a adus o *Săptămână a bucuriei*, săptămâna aceasta în care ne aflăm acum, la câteva zile numai

după ce am sărbătorit Învierea. Sfântul Pavel a spus un lucru pe care trebuie să-l știm cu toții și să ne bucurăm: *Dacă Hristos a înviat din morți, atunci cum de zic unii din voi că nu există învierea morților?* (I Corinteni 15, 12). Iată-l pe fostul prigonitor făcând din învierea constatată de el premisa logică a unei noi judecăți. Imbatabilă. Dacă Hristos a înviat, atunci și noi toți vom învia.

Aceasta este marea noutate. Acesta este evenimentul care ne privește pe noi toți, care ne leagă pe toți cei de atunci și pe cei de azi de faptul învierii lui Hristos. Fiindcă învierea a fost controlată, dovedită, verificată – din cauza aceasta Sfântul Pavel spune: *și noi vom învia!* Și tot Sfântul Pavel mai spune: *Cel din urmă vrăjmaș care se va desființa va fi moartea* (I Corinteni 15, 20).

E interesantă această concluzie adăugată celei de dinainte, că „toți vom învia". Nu numai atât, ci moartea însăși, marele vrăjmaș al vieții, marea opoziție, amenințarea cu desființarea, cu neantizarea, din acel moment dispărea, făcând loc altei perspective, altei filozofii. Ceea ce înainte părea ireversibil și inevitabil, devenea reversibil și schimba total destinul oamenilor, prelungindu-l și peste pragul până atunci al dispariției. Nu va mai exista moarte! Începea nemurirea. Se năștea nemurirea. Se desființa pragul. Toți vom învia. Toți vom trăi veșnic.

Evident, moartea aducea și consecințe pentru morală. Dacă trăim veșnic și dacă vom învia, atunci să fim atenți! Vom da socoteală despre felul cum ne-am trăit viața pe pământ. Dacă am făcut bine, cu binele ne vom întâlni; dacă am făcut rău, și nu ne-am pocăit, și n-am căpătat iertare, cu răul ne vom întâlni.

Dar să luăm aminte: învățătura cea nouă a Mântuitorului înviat oferă tuturor o șansă extraordinară, o șansă pe care n-a mai oferit-o nimeni, niciodată înaintea Lui, și anume șansa iertării păcatelor. El a împuternicit pe Apostoli și pe urmașii lor, pe episcopi și pe preoți să ierte păcatele celor care se pocăiesc: *Cărora veți ierta păcatele, se vor ierta și cărora le veți ținea, ținute vor fi* (Ioan 21, 23). Mi se pare uriaș acest dar dumnezeiesc: posibilitatea de a redeveni curați, de a fi din nou precum au fost înainte de a păcătui, de a ajunge dincolo, în ceata drepților, în Împărăția lui Dumnezeu, în Împărăția nemuririi.

Aceasta este legătura directă între noi și Învierea lui Hristos. Având certitudinea Învierii, *Saul persecutorul* a devenit *Pavel apostolul,* marele convertitor al neamurilor, începând cu Asia Mică și ajungând până la Roma, poate chiar în Spania și, iată, de atunci învățătura propovăduită de El despre Hristos cel înviat a ajuns până la noi, și noi toți credem în ea și, cre-

zând, credem și în învierea noastră. Avem astfel și noi certitudinea și mângâierea că, odată cu moartea, nu dispărem sub pământ, pradă viermilor, pradă descompunerii totale, ci că sufletele noastre trăiesc acolo de unde și-au luat ființa și unde ne vom întâlni cu cei dragi ai noștri plecați înaintea noastră. Vom fi astfel în comuniune cu cei care au fost înaintea noastră și cu cei care rămân după noi.

În numele Învierii lui Hristos s-a întemeiat Biserica Lui. În numele Învierii Lui există până astăzi altarele bisericilor Lui. În numele Învierii lui Hristos există și această mănăstire zidită de Constantin Brâncoveanu, care în Săptămâna luminată, iată, ne adună pe toți, de aproape și de departe, să slăvim Învierea lui Hristos, să ne curățim sufletele, să ne bucurăm unii pe alții și toți laolaltă de fapul că Dumnezeu veghează asupra noastră.

Într-o zi ca aceasta se cade să ne aducem aminte de ctitorul acestei mănăstiri, Constantin Brâncoveanu, domnitor al Țării Românești, care a avut conștiința unității neamului românesc de dincolo și de dincoace de Carpați, și iată a zidit aici, spre slava lui Dumnezeu, spre pomenirea lui și spre folosul nostru, mănăstirea aceasta. Gândul zidirii acestei mănăstiri a izvorât din convingerea lui că românii de pe ambii versanți ai Carpaților sunt frați de același sânge și de aceeași credință.

Suntem bucuroși că ctitoria lui a răzbătut prin veacuri și a ajuns până în zilele noastre. Constantin Brâncoveanu, după cum știți, s-a urcat pe tron după Șerban Vodă Cantacuzino, în anul 1688, și a domnit destul de mult, vreme în care a fost pace în țară, vreme în care a ctitorit mai multe mănăstiri și biserici. A avut parte însă de o moarte groaznică, de moarte martirică la Constantinopol, fiind ucis de turci, împreună cu cei patru copii si săi, la 15 august 1714. Zi de doliu veșnic pentru neamul românesc!

Se cuvine dar cu evlavie și cu recunoștință să ne aducem aminte de Constantin Brâncoveanu și să ținem minte lecția lui. Fiindcă moartea lui este pentru noi toți o dublă lecție, pe care nici un român n-ar trebui s-o uite, anume că a murit pentru neamul său și pentru credința sa ortodoxă. A fost condamnat la moarte pentru că n-a vrut să se lepede nici de neamul său, nici de credința sa. Dacă ar fi făcut un singur gest, el sau cei patru copii ai lui, că se leapădă de credința și de neamul românesc, și că trec la religia mahomedană, atunci de îndată ar fi fost iertat, și el, și cei patru coconi ai lui. Dar Constantin Brâncoveanu a înțeles să nu-și trădeze nici neamul său, nici credința sa. Aceasta este lecția Brâncoveanului.

În anul acesta se împlinesc exact 200 de ani din momentul în care un general austriac a venit și a dărâmat și această mănăstire. O vreme, plătind bani, urmașii Brâncoveanului au reușit s-o apere, fiindcă alte 200 de mă-

năstiri fuseseră dărâmate mai înainte de un general cu numele de Bukow. În anul 1785 n-a mai fost posibil, n-au mai vrut austriecii să țină cont de absolut nimic și au dărâmat-o și pe aceasta.

Bisericuța a fost restaurată, așa cum o vedeți acuma, de către fericitul întru pomenire mitropolit al Ardealului Nicolae Bălan, înainte de al doilea război mondial, de aceea astăzi ați auzit că împreună cu voievodul Constantin Brâncoveanu, când ne-am rugat pentru ctitorii locașului acestuia, am pomenit și pe mitropolitul Nicolae Bălan.

Noi sperăm să continuăm opera lui și să întregim Așezământul cu ajutorul lui Dumnezeu, așa cum a fost el pe vremea Brâncoveanului, cu incintă și cu tot ceea ce îi făcea frumusețea cea dintru început. O replică transilvană a Hurezului!

Fie ca osteneala pe care v-ați luat-o ca într-o zi ca aceasta să plecați din satele și de bisericile dumneavoastră și să veniți să vă închinați aici la mănăstirea domnitorului martir să vă fie socotită de Dumnezeu ca o mărturisire de credință, o jertfă spre pocăință și să vă binecuvânteze cu lumina Învierii. Să vă ierte păcatele. Să vă facă parte tuturor numai de bucurii.

Izvorul Tămăduirii nu este altceva decât harul Domnului nostru Iisus Hristos, care se revarsă peste noi în chip deosebit în această *Săptămână luminată* de minunea Învierii.

El izvorăște din mormântul gol!

Mângâietorul Care vă va învăţa toate

CINCIZECIMEA ŞI UNITATEA CREŞTINĂ

După calendarul ortodox, acum câteva zile, Duminică, am serbat Pogorârea Duhului Sfânt. În Catedrala din Sibiu am vestit evenimentul cam la tot atâţia la câţi a vorbit şi Sfântul Petru în acea zi, cei 3000 care au marcat începutul Bisericii creştine. Am evocat cu acel prilej câteva din împrejurările de atunci, care vorbesc şi astăzi conştiinţei creştine şi ne apropie minunea, aducând-o până la noi, făcând-o contemporană cu noi. Căci Duhul Sfânt cel pogorât peste Apostoli atunci e acelaşi şi azi, de atunci şi până azi prezent în viaţa Bisericii, în credinţa noastră în Iisus Hristos cel răstignit şi înviat.

Predica lui Petru în ziua Cincizecimii a fost o predică despre Iisus Hristos. Duhul Sfânt i-a dat acum lui, fricosului, lipsitului de curaj, celui ce se lepădase de trei ori de Hristos în faţa unei slujnice a arhiereului, puterea să-L mărturisească, să-L predice și, la porunca mai-marilor Templului de a tăcea, acum să spună: *Nu putem să nu grăim cele ce am văzut și am auzit* (Faptele Apostolilor 4, 20).

Cincizecimea a operat în Apostoli convertirea de la frică la curaj, de la neştiinţă la ştiinţă, convertirea la cunoaştere, la înţelegerea lui Hristos aşa cum nu-L înţeleseseră înainte. Înainte aveau nevoie de tâlcuirea parabolelor şi a metaforelor din vorbirea lui Iisus, acum devin ei înşişi autori de metafore. Cincizecimea i-a convertit din pescari în oratori, în scriitori, în lingvişti, în poeţi, în istorici. Aceste lucruri i-au uimit pe ascultători până la a-i înfricoșa (Faptele Apostolilor 2, 43) şi a-i smeri (Faptele Apostolilor 2, 37), şi le-a blocat toate pornirile de a mai pune întrebări: Cum se explică, de unde le vine Apostolilor această putere?... N-a mai pus nimeni nici o întrebare, în afară de una esenţială, de unica întrebare care se mai putea pune, fiindcă ceea ce se întâmpla, se întâmpla şi cu ei ca ascultători, nu numai cu Apostolii ca vorbitori şi martori. Au întrebat: „Ce să facem?" Şi Apostolii le-au răspuns: Pocăiţi-vă, botezaţi-vă, convertiţi-vă şi veţi primi şi voi pe Duhul Sfânt care lucrează acum prin noi. Va lucra tot aşa şi prin voi! (cf. Faptele Apostolilor 2, 38). Şi a lucrat. Ei, ascultătorii, convertiţi,

au pus bazele Bisericii atunci, în ziua Cincizecimii. Şi acelaşi Sfânt Duh lucrează până azi în cei botezaţi, în Biserica de atunci şi aceeaşi şi azi.

Autorul *Faptelor Apostolilor* ne spune că şi căpeteniile iudeilor au rămas stupefiate de îndrăzneala lui Petru şi a lui Ioan, după Pogorârea Sfântului Duh, *ştiind că ei erau oameni simpli şi necărturari* (Faptele Apostolilor 4, 13).

Ce se vor fi mirat mai târziu, când vor fi văzut că aceşti pescari au devenit şi autori de cărţi! Şi ce cărţi! Şi cum să nu ne mirăm şi noi de minunea aceasta, care ne vorbeşte cu puterea evidenţei, cu puterea faptei ce nu poate fi contestată de nimic? Câţi universitari ar fi putut scrie cum au scris Apostolii? Dar Apostolii n-au fost la nici o universitate. Doar „universitatea" Duhului Sfânt, „profesorul multilateral", i-a educat şi i-a transformat într-o clipă. Sfânta Scriptură e dovada materială ajunsă până la noi a acestei transformări minunate, uluitoare.

Apostolii au mers apoi la neamuri, să le propovăduiască. Papias spune că Sfântul Marcu a fost „tălmaciul lui Petru" (la Eusebiu al Cezareii, *Istoria Bisericii*, III, 39, *PG* XX, 300). Nu avem temeiuri că fenomenul de la Cincizecime s-ar fi repetat. „Glosolalia" de mai târziu n-a mai fost vorbire „în alte limbi", ci pur şi simplu vorbire „în limbi", ceea ce putea fi şi o mimare incoerentă.

Apostolii au fost dăruiţi, fiecare din ei, cu daruri speciale şi specifice misiunii ce urmau să îndeplinească, dar Duhul Sfânt s-a pogorât asupra lor când erau *toţi împreună, adunaţi la un loc* (Faptele Apostolilor 2, 1). Acelaşi lucru ni se spune şi despre comunitatea primară: *Credincioşii erau toţi împreună* (Faptele Apostolilor 2, 44), la muncă, la rugăciune, la Euharistie, la beneficii.

Cincizecimea i-a unit. Biserica a fost una. Duhul Sfânt, lucrător în Biserică, o vrea mereu una, aşa cum a voit-o şi Hristos: *Ca toţi să fie una* (Ioan 16, 21).

Într-o sinteză lapidară către Corinteni, Sfântul Pavel îi conjură să păstreze unitatea: *Rogu-vă pe voi, fraţilor, în numele Domnului nostru Iisus Hristos, ca toţi aceeaşi să vorbiţi şi să nu fie printre voi dezbinări, ci să fiţi uniţi în Duh şi în cugete* (I Corinteni 1, 10).

Duhul Sfânt şi Apostolii Domnului, întăriţi de El, repetă iară şi iară acest îndemn către Biserici, atunci şi azi. Numai unitatea noastră „în Duh şi în cugete" va da mărturie lumii despre Dumnezeu azi, aşa cum au dat atunci mărturie, la Cincizecime, Apostolii adunaţi *într-un cuget* (Faptele Apostolilor 2, 1), şi a căror propovăduire a fost mereu chemare la unitate.

Ei ni se adresează şi nouă, aici şi acum, şi în vecii vecilor.

POLIGLOŢII DIN IERUSALIM – IEŞIŢI DIN ŞCOALA CINCIZECIMII[1]

Sărbătoarea Înălţării Domnului am petrecut-o împreună cu credincioşii din Braşov într-o biserică la fel de plină ca şi Catedrala noastră. Astăzi ne-a ajutat Dumnezeu să fim împreună, ca să sărbătorim Pogorârea Duhului Sfânt. Cu ea se încheie marele ciclu de sărbători dedicate activităţii Mântuitorului nostru Iisus Hristos pe pământ, fiindcă tot El, încă înainte de Înălţare, le promisese Apostolilor că le va trimite pe Mângâietorul, Duhul Adevărului, *Care le va spune lor toate* (Ioan 16, 13; 14, 16, 26). Şi iată că, într-adevăr, la zece zile după Înălţare, la cincizeci de zile după Înviere – de aceea se şi numeşte sărbătoarea **Cincizecimea** – Mântuitorul se ţine de cuvânt şi trimite Apostolilor Săi pe Mângâietorul, pe Duhul Sfânt.

Să rememorăm în câteva cuvinte întâmplarea, aşa cum o istoriseşte Sfântul Luca, în *Faptele Apostolilor* (Faptele Apostolilor 2, 1 ş.u.). Ne spune că Apostolii erau adunaţi „la un loc, toţi într-un cuget". Cum stăteau închişi în casă, iată că „fără de veste s-a făcut din cer un sunet ca o suflare de vânt vijelios" şi, deodată, deasupra fiecăruia a pogorât ceva sub chip de limbi ca de foc. Şi îndată după aceea – scrie Sf. Luca – Apostolii s-au umplut de Duh Sfânt şi au început să vorbească în diferite limbi, în limbi pe care nu le cunoscuseră până atunci.

Emoţionaţi, zguduiţi de acest eveniment care nu era ceva ce se petrecea în toate zilele, au ieşit afară şi au început să vorbească cu cei care, la auzul sunetului aceluia, se adunaseră în jurul casei. Cei care-i ascultau, deşi erau de foarte multe naţionalităţi, „de tot neamul de sub cer", scrie autorul Faptelor Apostolilor, şi apoi precizează: parţi, medieni, elamiteni, arabi, mesopotamieni, locuitori din Capadocia, Pont şi din Asia, Frigia, Pamfilia, Egipt, Libia, Cirena, Creta, până şi din Roma, toţi îi înţelegeau. Fiecare în limba lui de acasă, în limba lui maternă. Nu trebuie să trecem mai departe

[1] Cuvânt rostit în Catedrala din Sibiu, în Duminica Cincizecimii, în anul 1982.

înainte de a remarca în chip special un lucru: fenomenul care a însoţit Pogorârea Duhului Sfânt, adică, „sunetul ca o suflare de vânt vijelios", n-a fost un fenomen subiectiv, auzit numai de Apostoli, ci a fost auzit de toată lumea din jur, de cei din casă şi de cei din afară, din împrejurimi. A fost ceva verificabil, petrecut în auzul tuturor, ca un lucru minunat, căci n-a fost vreme de ploaie cu tunete şi fulgere, ci timp senin, iar „sunetul a venit din cer", „fără de veste", adică din senin, fără nici o prevenire, fără să se fi aşteptat cineva. Acest lucru conferă obiectivitate fenomenului şi atestare prin martori, ceea ce nu e de mică importanţă.

Îndată după aceea, Apostolii şi-au început activitatea.

Aceasta este pe scurt istorisirea faptului petrecut în ziua Cincizecimii, în Ierusalim. Aş vrea împreună cu dumneavoastră să ne punem câteva întrebări şi să încercăm să le şi răspundem, întrebări legate de marele eveniment al Cincizecimii.

Mai întâi: *De ce a trebuit să se pogoare Duhul Sfânt peste Apostoli?* Ca să înţelegem mai bine, trebuie să ne adresăm neapărat istorisirii evenimentului aşa cum apare ea în cartea *Faptele Apostolilor*. Vom vedea că îndată după ce Apostolii L-au primit pe Duhul Sfânt, şi-au început predica, *dar nu despre Duhul Sfânt, ci despre Mântuitorul Iisus Hristos*. Deci Pogorârea Duhului Sfânt a avut, în primul rând, menirea de a deschide Apostolilor drumul propovăduirii despre Învăţătorul lor înălţat la ceruri, şi Care le lăsase un mandat precis: *Mergeţi dar şi învăţaţi toate popoarele, botezându-le în numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfântului Duh, povăţuindu-le să păzească toate câte v-am poruncit* (Matei 28, 19-20).

I-a avertizat însă că trebuie să rămână în aşteptare *în cetatea Ierusalimului, până vor fi îmbrăcaţi cu putere de Sus* (Luca 24, 49). Pogorârea Duhului Sfânt era semnalul promis: îmbrăcarea „cu putere de Sus". De aici darul vorbirii în limbi şi multe alte daruri cu care au fost dăruiţi, spre a-şi intra în misiune. Le-a dat capacitatea şi i-a înzestrat cu harul de a-L propovădui pe El, Iisus Hristos, pentru că era intenţia lui Dumnezeu ca, începând din această zi, prin această propovăduire a Apostolilor, să marcheze începutul existenţei Bisericii creştine, adică alcătuirea primului nucleu creştin.

Apostolii care au primit pe Duhul Sfânt au ieşit în faţa mulţimilor şi au început să le vorbească. Am reţinut că toţi s-au minunat auzindu-le vorbirea în limba fiecăruia dintre ascultători. Primii propovăduitori au fost Petru şi Ioan, dar şi ceilalţi zece erau cu ei (Faptele Apostolilor 14). Mai întâi a luat cuvântul Petru.

Despre ce a vorbit el? Mai întâi, uluit el însuşi de cele petrecute, îşi explică şi explică şi ascultătorilor că totul se datorează împlinirii unei proo-

rocii mai vechi, făcută de prorocul Ioil despre vremuri în care se vor petrece astfel de minuni ca cea la care asistau acum toţi. Iată prorocia împlinită sub ochii lor. E adevărat că, precum în multe prorocii, timpul împlinirilor e arătat cu oarecare aproximaţie şi, uneori, se suprapun evenimente care se vor împlini la timpuri diferite şi depărtate în timp unele de altele. Prorocul le vedea de la distanţe mari şi nu le diferenţia întotdeauna. Astfel, Petru le ia din Ioil în întregime, fără să arate care se împlineau atunci, şi care urmau să se împlinească la sfârşitul lumii.

Cele de la început priveau, fără îndoială, momentul *Pogorârii Duhului Sfânt* şi darurile revărsate prin El: *Voi turna Duhul meu... şi vor proroci fiii voştri şi fiicele voastre... şi voi arăta minuni în cer, şi jos pe pământ şi semne*, cum fusese semnul sunetului vijelios acum şi vorbirea lor în limbi (I Ioil 3, 1-3; Faptele Apostolilor 2, 17-19). Cele de la sfârşit, în chip evident, priveau însă evenimente mult mai îndepărtate, de la sfârşitul lumii: *Soarele se va preface în întuneric şi luna în sânge, înainte de a veni ziua Domnului* (Faptele Apostolilor 2, 20, din Ioil 3, 4). Ioil le vedea pe toate cu şase secole înainte!

După ce a explicat fenomenele neobişnuite, în lumina profeţiilor, Petru a trecut la tema propriu-zisă, la împlinirea mandatului de a-L propovădui pe Hristos. Toate au fost rânduite să se petreacă aşa de către Iisus Hristos, Cel pe Care ei L-au cunoscut, mai ales cei din Ierusalim, pentru că ei L-au răstignit. Le aducea deci în primul rând mărturia prezenţei lor la predica şi evenimentele din viaţa Mântuitorului Iisus Hristos, Care, după ce a făcut în mijlocul lor fapte minunate, pentru care a fost răsplătit cu răstignirea, a înviat din morţi şi toţi care L-au văzut înviat sunt martori ai acestei Învieri, şi minunea la care asistau acum era tot opera Lui, şi era dovada că El a fost Mesia şi Fiul lui Dumnezeu.

Iată deci că, în această primă predică a Sfântului Apostol Petru, el se prevalează în faţa ascultătorilor săi, în primul rând, *de fapte îndeobşte şi de către toţi cunoscute*, fie din profeţii, fie din viaţa lui Iisus. Că L-au recunoscut, că L-au răstignit, că L-au văzut mort şi îngropat şi că a înviat din morţi, pentru că el, Petru, şi toţi ceilalţi Apostoli, şi mulţi alţii, L-au văzut înviat. Şi iată că acum le-a dat puterea să vorbească în limbi, să fie înţeleşi de toată lumea, şi să facă astfel cunoscute minunile, puterea şi dumnezeirea lui Iisus.

Acesta este prin urmare răspunsul la cea dintâi întrebare pe care ne-am pus-o. De ce a trebuit să se pogoare asupra Apostolilor Duhul Sfânt? Pentru a-i umple de putere pe Apostoli, ca să-L propovăduiască pe Iisus, şi să-i poată face pe toţi să înţeleagă că Iisus Hristos, Cel care a fost răstignit şi

îngropat, a înviat şi a fost cu adevărat Dumnezeu. Drept urmare, învăţătura Lui trebuie ascultată, crezută şi urmată întocmai.

Să ne punem acum o altă întrebare: *Cine este acest Duh Sfânt care s-a pogorât asupra Apostolilor?*

Să încercăm să-i răspundem împreună.

Încă în Vechiul Testament, la facerea lumii, ni se spune în Cartea Facerii de către Moise că *Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor* (Facere 1, 2), iar la Botezul Domnului ni se spune că *Duhul în chip de porumb a stat deasupra Lui*, iar un glas din cer a adeverit că *Acesta este Fiul Meu cel iubit* (Matei 3, 16-17). Şi iată că acum, Duhul lui Dumnezeu pogoară sub forma unui sunet de vânt vijelios, apoi sub formă de limbi ca de foc peste Apostoli. Să ne mai aducem aminte că, tot în Vechiul Testament, Sfânta Treime apare sub forma celor trei tineri la stejarul Mamvri, în vizită la Avraam (Facere 18, 1 ş.u.), unul din cei trei fiind Duhul Sfânt.

Ce observaţie putem face în legătură cu aceste apariţii? Observăm că Sfântul Duh apare în istorie foarte adesea *întrupat* şi El, aşa cum a fost şi Mântuitorul. Întrupat, aş zice, adesea într-un fel metaforizat, într-un fel alegoric, uneori sub formă de ceva care se plimbă pe deasupra apelor, alteori sub formă de sunet de vânt vijelios, şi sub formă de limbi ca de foc, alteori sub formă de om tânăr, sau de porumbel.

Nu. Nu e uşor de înţeles. Nu e uşor de explicat ce este în sinea Lui Sfântul Duh. Ştim doar că e a treia Persoană a Sfintei Treimi, „Domnul de viaţă făcătorul", consubstanţial cu Tatăl, „Care de la Tatăl purcede" şi Care „a grăit prin proroci". El i-a inspirat pe proroci, aşa cum i-a insiprat la Cincizecime şi pe Apostoli. Harul necreat de care vorbeşte Teologia ortodoxă este o putere a Sfântului Duh care se împărtăşeşte sfinţilor, care îi încălzeşte şi îi luminează cu căldura şi lumina dumnezeiască, şi le dă darul facerii de minuni, al înainte-vederii, al vindecării, al vederii lui Dumnezeu în energiile Sale necreate, şi al îndumnezeirii.

Aceasta este însă Teologie înaltă. Ea descrie stări simple, dobândite prin rugăciune neîncetată, prin curăţia inimii şi prin lucrarea virtuţilor, pe care Duhul Sfânt le ajută să se desăvârşească şi să-l desăvârşească pe cel care le lucrează.

Niciodată nu putem înţelege şi accepta prezenţa întrupată a Duhului Sfânt, altfel decât ca eveniment minunat, ca fapt extraordinar, ca minune. Nu e de mirare, aşadar, că întâmplarea i-a minunat atât de mult şi pe cei care i-au ascultat pe Apostoli. Dovadă că e aşa e că, după ce i-au ascultat, trecând prin presupuneri de tot felul, pe care le-au eliminat cu uşurinţă, după ce s-au convins cu ochii şi cu urechile lor că nu e vorba de vreo mistificare,

că nu e vorba de vreo şarlatanie, că nu e vorba de vreo şmecherie oarecare, ci e vorba de *un fapt adevărat*, cei care i-au ascultat pe Apostoli *n-au mai pus nici un fel de întrebări.*

E foarte interesant acest lucru. N-au mai întrebat cum e posibil, de ce, cum se explică, aşa cum am fi noi toţi tentaţi să facem într-o astfel de împrejurare. Nu! N-au mai pus nici un fel de astfel de întrebări ci, copleşiţi de minune, au rămas la ceea ce nu mai era o întrebare, ci o atitudine personală, o consecinţă firească a unei reacţii necesare şi imperioase: *Bărbaţi fraţi, ce să facem?* (Faptele Apostolilor 2, 37).

Nu mai era cazul să se întrebe: *Ce să credem? Cum să ne explicăm cele întâmplate?* Toate întrebările posibile erau acum îngropate în acest esenţial: „Ce să facem?" În asemenea împrejurări eşti obligat să te situezi, să dai mărturie, să intri personal în joc, cu viaţa şi cu destinul tău. Acum toţi ştiau că Iisus a înviat şi că El L-a trimis pe Duhul Sfânt. Acum problema era: cum să devină ucenicii lui Hristos.

Faptul fusese atât de copleşitor, încât nu mai era loc pentru alte întrebări. Când se descoperă Dumnezeu, trebuie să facem ceva şi noi înşine. Petru i-a lămurit. Aveţi de făcut un singur lucru: *Să vă pocăiţi şi fiecare din noi să se boteze în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor, şi veţi primi darul Duhului Sfânt* (Faptele Apostolilor 2, 38). El va lucra şi prin voi, aşa cum lucrează acum prin noi.

Rezultatul acestei prime predici a lui Petru, răspunsul la întrebarea: „Ce să facem?", a fost că s-au convertit la creştinism *ca la trei mii de suflete* (Faptele Apostolilor 2, 41). Foarte multe, dacă ne gândim ce însemna Ierusalimul pe vremea aceea ca populaţie! Aceasta a fost prima comunitate creştină.

Iată, aşadar, cine este Sfântul Duh. Cred că acum începem să-L înţelegem ca fiind o putere extraordinară, ca fiind Dumnezeu.

După aceea darul dat Apostolilor a început să lucreze şi în alte feluri. Apostolii, care cu greu înţelegeau minunile Mântuitorului cât fusese cu ei, iată că acum doi dintre ei, Petru şi Ioan, mergând spre Templu, fac ei înşişi o minune: vindecă un olog. Aveau acum aceeaşi putere pe care înainte o avusese numai Mântuitorul.

De altfel, nici cei doi, Petru şi Ioan, nu şi-au ascuns darul. Vor fi fost miraţi ei înşişi de puterea ce li se dăduse. Şi din nou au folosit prilejul pentru a propovădui Învierea lui Iisus şi dumnezeirea Lui, şi au mărturisit că fac totul în *numele* Lui, căci ei „erau martori ai Învierii" şi, dând mărturie peste tot, au căpătat din harul Celui înviat puteri miraculoase. S-a strâns lume în jurul lor. Ologul sărea în sus de bucurie şi nu se mai astâmpăra. Nu-i

venea nici lui să creadă, dar auzise: „În numele lui Iisus Hristos, scoală şi mergi"; şi acum mergea.

Devenise şi el martor al lui Hristos. Iar cei ce văzuseră se botezau cu toţii şi procedau la transformarea vieţii lor de dinainte, trecând în comunităţi care aveau totul de obşte, îşi vindeau averile şi-şi împărţeau moşiile. Se petrecea o adevărată revoluţie spirituală, cu urmări sociale dintre cele mai neprevăzute. Nu mai aşteptau răspuns la: „Ce să facem?" Găseau singuri răspunsul şi se transformau în oameni noi. Între timp, comunitatea creştină ajunsese să numere cinci mii de credincioşi (Faptele Apostolilor 4, 4).

Să nu credeţi că evenimentul a trecut neobservat. A ajuns în faţa cărturarilor şi a fariseilor, în faţa mai-marilor Templului. Cei doi Apostoli, Petru şi Ioan, au fost arestaţi şi supuşi unui interogatoriu. Comisia era de nivel înalt, ca în cazul unor criminali periculoşi: Ana, Caiafa, Ioan şi Alexandru şi alţii din neamul arhieresc aflaţi în funcţii mari (Faptele Apostolilor 4, 6).

Cum a fost posibil? Cum de aţi vindecat pe acest om? Cu ce putere? Nu mai spuneţi la nimeni!

Ei spuneau: l-am vindecat pe olog cu puterea lui Iisus Hristos, a Aceluia pe Care voi L-aţi răstignit, dar pe Care Dumnezeu L-a înviat. Anchetatorii se mirau de unde au aceştia atâta de putere şi înţelepciune, fiindcă îi ştiau *simpli şi necărturari* (Faptele Apostolilor 4, 13). Ei au răspuns, de data aceasta, altfel decât răspunseseră altădată. Erau alţi oameni acum. Aveau Duh Sfânt! De data aceasta au spus arhiereilor, cărturarilor şi fariseilor: „Nu putem să nu grăim cele ce am văzut şi am auzit". Şi încă ceva, tot atât de hotărât: *Judecaţi de este drept înaintea lui Dumnezeu, a vă asculta pe voi mai mult decât pe Dumnezeu!* (Faptele Apostolilor 4, 19).

Logică impecabilă. Situaţie fără altă ieşire posibilă. Oamenii aceştia nu puteau fi clintiţi din ceea ce ştiau, din ceea ce credeau. Puternice cuvinte! Şi ce neînfricare acum! „Nu mai putem nega. Nu mai putem ascunde. Trebuie să spunem totul cu voce tare, tuturor".

I-au chemat din nou, i-au ameninţat, povăţuindu-i să înceteze tulburarea, dar le-au dat drumul, pentru că se temeau de o revoltă a poporului, care i-ar fi incomodat şi mai mult, şi n-ar fi făcut decât să mărească prestigiul şi influenţa celor închişi.

Dar problema a rămas. Apostolii au fost din nou arestaţi, dar din nou au făcut dovada aceleiaşi dârzenii. Atunci a intrat în scenă, şi pentru aceasta a rămas în istorie, marele rabin Gamaliel, cel care îl avusese ucenic pe Saul din Tars, devenit Pavel.

În timp ce cărturarii şi fariseii îi cercetau pe Apostoli, au hotărât să-i scoată afară un moment, ca să-i ceară sfatul şi lui Gamaliel: Ce să facem

cu ei, Rabbi, fiindcă, iată, s-au apucat să-L propovăduiască pe Acel Iisus pe care noi L-am răstignit, şi zic că a înviat şi fac minuni în numele Lui? Marele rabin, pe drept cuvânt *cinstit de tot poporul* (Faptele Apostolilor 4, 34), vrednic de faima lui şi ajuns în vorbirea tuturor popoarelor peste veacuri, şi care, de ce să n-o spunem, ni-l face plăcut, ni-l face simpatic, ni-l apropie, fiindcă a fost logic, a gândit bine, le-a spus aşa: Luaţi aminte! Au mai apărut astfel de oameni care s-au pretins a fi trimişi de la Dumnezeu şi însărcinaţi cu misiuni speciale: Iuda Galileianul, Teuda şi alţii. Şi de îndată ce au murit, ori s-a întâmplat ceva cu ei, lumea i-a uitat și adepţii lor s-au risipit. Tot aşa se va întâmpla şi cu aceştia, dacă nu sunt ceea ce pretind a fi. *De aceea vă zic: nu vă legaţi de oamenii aceştia, ci lăsaţi-i, căci lucrul acesta sau planul acesta, de este de la oameni se va risipi; iară de este de la Dumnezeu, nu-l veţi risipi. Păziţi-vă deci ca nu cumva să fiţi şi luptători împotriva lui Dumnezeu* (Faptele Apostolilor 5, 38-39). Aşa i-a sfătuit rabinul Gamaliel pe cei din comisia de anchetă şi ei au luat aminte la sfatul lui, și le-au dat drumul Apostolilor din închisoare.

Alternativa propusă de Gamaliei era ingenioasă, era pe măsura credinței lor şi era constrângătoare. Dar chiar şi puţin amenințătoare. L-au ascultat, dar ca nu cumva să creadă Apostolii că au fost închiși pe degeaba, le-au poruncit din nou „să nu mai vorbească în numele lui Iisus" și, ca să ţină minte, „i-au bătut". Să-i fi bătut chiar ei, marii arhierei? Poate că nu, dar în mod cert ei porunciseră bătaia. În concepţia lor, aceasta mai ținea încă loc de sfat şi argument!

Cuvântul rabinului Gamaliel s-a adeverit. Fiind de la Dumnezeu, creştinismul a rămas. Biserica durează până în ziua de astăzi şi noi toţi suntem până astăzi martori ai lui Hristos cel înviat.

Să ne punem acum împreună a treia întrebare pe care ne-o prilejuiește Ziua Cincizecimii: Cum arăta prima comunitate ierusalimiteană, alcătuită din cinci mii de creştini? Cred că e foarte important pentru noi cei de astăzi să ştim cum trăiau primii creştini, cei din Ierusalim, deși adepţii noii religii a lui Iisus se vor numi creştini, pentru prima oară, abia la Antiohia (Faptele Apostolilor 11, 26). Dar şi cei din Ierusalim, fără să se numească anume aşa, erau deja creştini, în tot înțelesul de mai târziu al cuvântului, pentru că erau botezaţi și celebrau Sfânta Euharistie.

Sfântul Evanghelist Luca ne dă amănunte de mai multe ori în cartea *Faptele Apostolilor*. Și ce ne spune? Ne spune că se duceau în fiecare zi la biserică. Prin urmare păstrau regulat legătura cu Biserica, cu Dumnezeu. Ne mai spune că participau la frângerea pâinii, adică se împărtășeau pentru că, după cum ştiţi, Sfânta Euharistie se instituise la Cina cea de Taină.

Aşadar, prima comunitate creştină, contemporană cu Apostolii, avea deja în centrul vieţii ei Taina Sfintei Împărtăşanii (Faptele Apostolilor 2, 46).

Şi ce ne mai spune? Că toţi creştinii aveau toate în comun. Unii din ei şi-au vândut averile, proprietăţile, şi împărţeau bunurile şi rodul muncii lor *după trebuinţa ce avea fiecare* (Faptele Apostolilor 2, 45). De două ori în Faptele Apostolilor se menţionează acest lucru: că se dădea fiecăruia după trebuinţele sale (Faptele Apostolilor 4, 35).

Ni se mai spune că primii creştini îşi petreceau tot timpul în rugăciune. Bineînţeles, nu numai la biserică, ci oriunde s-ar fi aflat, la muncă şi acasă, în călătorie, pururea erau în legătură cu Dumnezeu. Şi ne mai spune, în sfârşit, un ultim lucru: că erau toţi ascultând şi urmând învăţăturile Mântuitorului Iisus Hristos.

Aşa arăta prima comunitate de creştini care trăiau încă sub căldura acestor limbi de foc, care lucrau asupra lor, prin cuvântul Sfinţilor Apostoli despre Mântuitorul Iisus Hristos şi despre învăţătura Sa.

Am putea crede, oare, că acest model de comunitate creştină e posibil şi în zilele noastre? Vremurile s-au schimbat, e adevărat. Lumea s-a înmulțit. Nu mai e vorba de grupuri care abia totalizau împreună cinci mii de oameni. Probabil ne este dat să trăim doar cu nostalgia unui ideal astăzi irealizabil. Dar se pune desigur și întrebarea dacă modelul de atunci era menit să fie modelul întregii creștinătăți în istorie. Practica ne arată că nu. Ceea ce a rămas însă valabil e spiritul creştinismului primar, dragostea dintre creştini, mărturisirea lui Hristos, unitatea de gând, credință şi simțire, practica virtuții, a generozității, a milosteniei, a respectării oamenilor și a egalităţii lor. Pe acestea, dacă vrem, le putem trăi și azi. Ele sunt chiar măsura care defineşte pe creştinul bun şi adevărat.

Ar mai fi loc și pentru o a patra întrebare şi cea din urmă. Aş formula-o cam aşa: Este această istorisire a *Pogorârii Duhului Sfânt* peste Apostoli credibilă şi convingătoare pentru noi, cei de azi? Ne spune ea şi nouă, celor de azi, ceva, nouă anume, nouă, celor de aici, şi tuturor celor care astăzi mai sunt în toate bisericile creştine sărbătorind acest eveniment? Avem noi astăzi suficiente argumente raţionale, logice, ca să credem şi să primim evenimentul acesta ca adevărat? Fiindcă suntem de mult de acord toți că raţiunea, puterea de a gândi, logica ne-a fost dată de Dumnezeu, deci nu-i putem refuza intervenţia şi controlul vieţii şi credinţei noastre, suntem liberi să facem uz de ea. Credinţa noastră, după cerinţele vremii, trebuie să fie și ea raţională.

Este adevărat, rațiunea nu ne spune totul despre miracole, dar ceva ne spune totuşi. Credința noastră nu e oarbă, nu e fără argumente, nu e vreun

fel de misticism, vreun fel de aplecare sufletească către mistificare, cu care să ne înşelăm pe noi, şi să-i înşelăm şi pe alţii. Nu dorim nici una nici alta. Am fi de condamnat dacă ne-am antrena fie în una din ele, fie în amândouă. Şi ar fi şi de înţeles, ca cel care-şi fură singur căciula şi umblă cu capul descoperit în toiul iernii.

Credinţa noastră e luminată. Deşi e credinţă, nu exclude argumentele pe care ni le putem oferi nouă înşine, cu care ne dovedim că suntem oameni pe picioarele noastre, că şi gândim ceea ce credem. Dar există astfel de argumente, care să justifice credinţa în evenimentul Pogorârii Duhului Sfânt?

Ca să răspundem la această întrebare, trebuie să pornim de la nişte fapte sigure şi să marcăm cel dintâi fapt sigur, asupra căruia toţi putem cădea de acord, asupra căruia nici un istoric nu se îndoieşte, dintre cei care fac istoria creştinismului.

Să-l numim: e îndeobşte cunoscut că înainte de acest eveniment, Apostolii erau aproape analfabeţi şi, după toate evidenţele biblice, nişte fricoşi. E de ajuns să citim capitolele privind *Patimile*. Ba mai mult decât atât, unul din ei s-a dovedit chiar laş, gata să trădeze. Unii s-au lepădat de Mântuitorul. Unii nu pricepeau aproape nimic din învăţăturile Lui. Când le vorbea în parabole, cereau să le fie tâlcuite. Când le vorbea în metafore, cereau să le spună totul din nou, pe înţelesul lor, precum de pildă, când le-a vorbit despre naşterea din nou, reacţia lor a fost: Ce e aceea naştere din nou? Cum se poate ca cineva să intre din nou în pântecele maicii sale? Întrebarea a fost pusă de Nicodim, dar va fi fost pe buzele tuturor. Nu-L pricepeau pe Mântuitorul şi învăţătura Lui, decât când le dădea totul pe limba lor simplă. De multe ori s-a şi supărat pe dânşii, pentru mărginirea lor. Erau oameni plini de bunăvoinţă, plini de bun-simţ, aveau conştiinţe curate şi morale, dar nu erau educaţi. Erau simpli pescari. Şi nu pescari trecuţi prin vreo şcoală piscicolă! Erau rudimentari, preocupaţi să-şi agonisească hrana zilnică şi, eventual, să mai şi vândă ceva, când erau mai norocoşi.

Acestea ni le spun ei înşişi despre dânşii, dar ni le spun şi toate mărturiile contemporane. Unde, în ce tratat s-a scris vreodată, în vremea lui Iisus, despre vreun profesor sau savant purtând numele vreunuia dintre Apostoli? Abia erau cunoscuţi în satele lor şi vorbeau dialectele locale. Pe Petru l-au recunoscut uşor slugile arhiereului, când s-a lepădat de Iisus, că era din Galileea!

Prin urmare, acesta este un lucru foarte sigur: că înainte de Cincizecime, ca şi înainte de Înviere, avem de-a face cu nişte ucenici lipsiţi de în-

drăzneală, lipsiţi de curaj, lipsiţi cu desăvârşire de învăţătură. Despre acestea nimeni nu se mai îndoieşte.

Şi acum să ne punem întrebarea: Este logic şi explicabil în vreun fel ca cineva dintr-odată să înceapă să vorbească în limbi pe care nu le-a învăţat? Nu este logic. Trebuie să recunoaştem că nu este logic. Logic ar fi, pentru ca să le vorbească, să le fi învăţat. Aşa e după logica noastră pământească. Dar s-a petrecut totuşi faptul acesta, şi ei au vorbit în limbi străine, fără să le fi învăţat.

În cazul acesta, faptul devine logic, fiindcă e fapt. Chiar dacă aparţine unei logici care nu seamănă cu a noastră. Faptele se produc, le vedem, le auzim şi de ele nu ne mai putem îndoi. Nici nu ne mai punem întrebarea despre fapte, dacă sunt sau nu logice. Ele sunt logice prin însuşi faptul că se produc. S-au produs sau nu? Da. De acum încolo gândirea noastră începe să fie logică, bazată pe acest da, în cazul nostru pe faptul că Apostolii au vorbit în limbi străine, fără să le fi învăţat.

Evident, avem totuşi nevoie de nişte explicaţii, cât de cât. Mirarea nu ne-o poate nimeni alunga sau interzice. Şi atunci vine Sfânta Scriptură şi ne lămureşte cu privire la cele ce nu se pot lămuri şi nu intră în canoanele legilor gândirii corecte din lumea noastră, spunându-ne: Există şi alte canoane. Tot corecte, numai că pornesc de la alte premise, care vouă vă scapă. Există lucruri care *sunt mai presus de minte* (Filipeni 4, 7). Există *cugetări de sus* (Coloseni 3, 2). *Cugetul Domnului nu-l poate nimeni judeca* (I Corinteni 2, 16). *Mintea Domnului cine a cunoscut-o?* (Romani 11, 34). Pe cei care nu-L au pe Dumnezeu în cuget, *i-a dat şi Dumnezeu în seama minţii lor* (Romani 1, 28). Şi un criteriu şi mai precis: *Învăţaţi de la noi a nu cugeta mai presus de ceea ce este scris* (I Corinteni 4, 6).

Pornind de la acestea, ne încredinţăm că şi faptele sau cuvintele care nu intră în legile logicii noastre vin dintr-o altă logică, pe care noi ne-o însuşim şi o recunoaştem prin credinţă.

Cel de-al doilea lucru sigur, aşa cum sigur a fost cel dintâi, anume că Apostolii erau neînvăţaţi, pescari neîndrăzneţi, lipsiţi de curaj, e că, după Pogorârea Duhului Sfânt, aceiaşi oameni încep să aibă îndrăzneală şi înţelepciune, cunoştinţe şi curaj. Nu mai sunt fricoşii dinainte. În întâlnirea cu cărturarii şi fariseii nu se mai tem. Nu mai neagă că-L cunosc pe Hristos, cum făcuse Petru de trei ori în faţa unei slujnice a marelui preot. De data aceasta au îndrăzneala şi spun: „Nu putem să tăcem asupra unor lucruri pe care le-am văzut cu ochii noştri şi le-am auzit cu urechile noastre". Nu putem să tăcem. De vreţi să ne închideţi, închideţi-ne, de vreţi să ne bateţi,

bateţi-ne, de vreţi să ne omorâţi, omorâţi-ne, faceţi tot ce vreţi cu noi, dar noi „nu putem tăcea".

Iată, dintr-odată, pe fricoşii de odinioară, şi nu cu mult înainte, transformaţi subit în eroi. Şi nu numai unul, ci toţi. E un fapt. Şi mai mult decât atât: iată-i pe neînvăţaţii de odinioară, pe pescarii aproape analfabeţi, care nu citaseră Scriptura niciodată în convorbirile cu Iisus decât din auzite, că devin predicatori. Şi predicatori coerenţi, predicatori cu idei, cu sistem, predicatori cu elan în vorbire, cu logică.

Şi chiar mai mult decât. Şi e vorba tot de un fapt sigur. Pescarii de odinioară, incapabili să înţeleagă o metaforă, devin autori de metafore, autori de cărţi istorice, autori de poeme, autori de Evanghelii scrise atât de frumos, scrise în aşa fel, încât nu există literat din lumea acesta să nu admire felul cum scriu. Ştiţi bine că mulţi savanţi au fost întrebaţi: dacă ar fi obligaţi să stea închişi undeva toată viaţa, ce carte ar prefera să ia cu ei. Şi credincioşi şi necredincioşi au răspuns: *Am lua cu noi Biblia*, opera acestor pescari transformaţi în scriitori, docţi, nu autodidacţi, fiindcă nu au învăţat niciodată şi nicăieri, n-au fost peste noapte la nici o Universitate. Nu cunoaştem nici un dascăl care să-i revendice ca ucenici. Nu există nimeni care să spună despre vreunul din ei că a fost la vreo şcoală. Şi totuşi, aceşti oameni încep să scrie. Şi să scrie frumos. Şi să scrie profund. Şi să scrie filozofic, cu abstracţiuni greu de înţeles pentru oameni cu cultură. Ei au scris Evangheliile, Epistolele.

Toate acestea sunt fapte de care noi credincioşii nu ne putem îndoi. Sunt fapte ajunse până la noi, prin martori oculari care ni le-au transmis. Noi credem că ei nu puteau să scrie ceea ce au scris, dacă n-ar fi văzut cele pe care le istorisesc şi dacă n-ar fi fost iluminaţi de sus, de puterea deosebită pe care le-a dat-o Sfântul Duh prin *Pogorârea* asupra lor în ziua Cincizecimii.

Aşa s-a putut întemeia primul nucleu al Bisericii creştine, şi aşa s-a putut întemeia, în toată lumea, după aceea, Biserica creştină. Apostolii, care au primit darul vorbirii în limbi la Cincizecime, după aceea au fost trimişi la toate naţiunile cunoscute din vremea aceea.

Avem aşadar argumente ca să înţelegem că această sărbătoare a *Pogorârii Duhului Sfânt* s-a petrecut cu adevărat, şi ea ne vorbeşte şi nouă, celor de astăzi, aşa cum a vorbit contemporanilor, aşa cum a vorbit celor trei mii şi celor încă două mii, care au alcătuit prima comunitate creştină.

Să nu uităm însă un lucru: că Sfântul Luca ne spune că Duhul Sfânt S-a pogorât peste Apostoli, când se aflau ei împreună. Faptul e de reţinut. De aceea şi Mântuitorul spune: „Unde vor fi doi sau trei adunaţi în numele Meu, voi fi şi Eu". Duhul Sfânt pogoară asupra noastră mai ales când sun-

tem împreună, când suntem în Biserică, când suntem în Biserica cea întemeiată de El atunci, nu într-alta. Nu într-una care se desparte de cea întemeiată la Cincizecime. Nu într-una care crede că poate interpreta acum învățăturile lui Hristos altfel decât le-au interpretat Apostolii şi ni le-au transmis nouă, din om în om, până în ziua de astăzi, prin Biserica Lui, care există de atunci şi până în ziua de astăzi, păstrând cu sfinţenie ceea ce li s-a poruncit lor atunci. Duhul Sfânt pogoară asupra noastră a tuturor atunci când suntem toţi într-un gând şi o inimă. Pentru că se și spunea de către Apostoli și de către credincioşii primelor comunităţi că erau *toţi într-un cuget adunaţi la un loc* (Faptele Apostolilor 2, 1).

Şi la Sfintele Sinoade ecumenice, când s-au adunat Sfinţii Părinţi ca să precizeze învățăturile despre Dumnezeu, despre Mântuitorul, despre Duhul Sfânt, despre Maica Domnului, despre sfinţi şi despre cinstirea lor, făceau rugăciuni către Dumnezeu, invocau pe Duhul Sfânt, şi după aceea îşi introduceau formulele prin: „Părutu-s-a Duhului Sfânt şi nouă". Niciodată nu veţi găsi pe nimeni care să spună „Părutu-mi-s-a mie", iar dacă cineva ar zice aşa, acela fără îndoială ar greşi. N-ar fi în spiritul Tradiției Bisericii, căci la Sinoade s-a spus întotdeauna „părutu-s-a nouă" în grup, tuturor.

Duhul Sfânt să Se pogoare peste noi toți, în viața noastră și în viața lumii, și să ne dea tuturor înțelegere, liniște, bucurie și dragoste!

VOIESC MAI BINE SĂ VORBESC CINCI CUVINTE PE ÎNȚELES[1]

Iată că ne-a ajutat Dumnezeu ca astăzi, la această însemnată sărbătoare a creștinătății, Pogorârea Duhului Sfânt, să fim iarăși împreună și să o serbăm în rugăciuni și în cântări duhovnicești.

Aproape toate marile sărbători creștine sunt dedicate Mântuitorului Iisus Hristos. Iată acum la cincizeci de zile după Învierea Sa, la zece zile după Înălțarea Sa la cer, Biserica noastră Ortodoxă amintește un eveniment legat și el tot de activitatea Mântuitorului Iisus Hristos, sărbătoarea fiind însă dedicată celei de a treia Persoane a Sfintei Treimi, și anume Sfântului Duh.

Întâmplarea s-a petrecut așa, potrivit cu relatările pe care le găsim în capitolul 2 din *Faptele Apostolilor*. Fiind Apostolii strânși împreună – Tradiția ne spune că, de fapt, era și Maica Domnului de față –, la un moment dat s-a auzit un sunet ca de bătaie de vânt și deasupra tuturor celor care erau adunați în casă, în rugăciune, s-a pogorât ceva în chip de limbi de foc.

Era Duhul Sfânt, Acela pe Care Mântuitorul, înainte de Înălțarea Sa la cer, Îl promisese Apostolilor zicând: „Vă voi trimite vouă pe Mângâietorul și Acela vă va învăța pe voi toate". Ei nu vor fi înțeles la acea vreme ce anume le făgăduise Mântuitorul că le va trimite, și iată că acum își dădeau seama, vedeau, simțeau ce anume le-a trimis Mântuitorul.

Urmarea a fost că dintr-odată Apostolii s-au simțit oameni deosebiți. Nu mai erau cei dinainte. S-a întâmplat ceva cu ei, în ființa lor, în mintea lor, în inima lor. A pătruns în ei ceva care i-a schimbat substanțial. Și simțind ei această schimbare, au ieșit și au tâlcuit-o poporului care, tocmai atunci, era adunat în Ierusalim din toate părțile lumii, după cum ne spune autorul cărții *Faptele Apostolilor*.

Sfântul Petru a vorbit mulțimilor și atunci s-a văzut marea minune. Marea minune, căreia nimeni nu i-a mai putut găsi nici o explicație: Toți şti-

[1] Cuvânt la sărbătoarea Cincizecimii, rostit în Catedrala din Sibiu, la 26 iunie 1983.

au şi ei înşişi, Apostolii, se ştiau că nu *erau altceva decât nişte oameni neînvăţaţi*, în cea mai mare parte nişte pescari. Nici vorbă să fi învăţat limbi străine. Nici vorbă să fi fost vreunul din ei la vreo şcoală înaltă, la vreo Universitate. Şi totuşi, vorbind acum mulţimilor, şi-au dat seama că vorbesc limbi pe care înainte nu le cunoşteau. Sau poate să fi fost aşa, că toţi cei care îi ascultau îi auzeau fiecare în limba lui. Şi într-un fel şi în altul, minunea era la fel de mare.

Cum e şi firesc, cum s-ar întâmpla şi în vremea noastră, dacă un asemenea eveniment s-ar petrece, au început comentariile. Au început discuţiile. Ce se întâmplă? Ce-i cu oamenii aceştia? Când au învăţat ei limbi străine? Vor fi fiind beţi şi amestecă cuvintele. Petru, auzind discuţiile acestea, a spus: Daţi-vă seama în ce timp al zile suntem. E încă dimineaţă. Cum am putea să fim beţi? Suntem la al treilea ceas din zi – al treilea ceas din zi însemnând, după măsurătoarea timpului de atunci, al treilea ceas de la răsăritul soarelui. Cum puteau să fie beţi şi să-şi piardă şirul vorbirii?

Îndată însă şi-au dat seama toţi că nu putea fi vorba de aşa ceva, de vreme ce fiecare auzea lămurit totul în limba lui, limbă pe care o înţelegea. Explicaţiile pe care le dădea Sfântul Petru erau foarte simple: iată, noi, care eram neştiutori până astăzi, ne exprimăm în limbi străine şi aceasta numai pentru că Cel care a plecat de la noi, Iisus Hristos, pe Care voi L-aţi răstignit şi Care a înviat din morţi, ni L-a trimis pe Mângâietorul pe Care ni L-a promis, şi Care ne-a transformat, Care a făcut din noi alţi oameni!

Ar fi bine să ne gândim la acest eveniment, încercând să ne punem o clipă în situaţia celor care au fost prezenţi acolo. Dacă reuşim acest lucru, ne dăm seama că întâmplarea n-a fost simplă deloc. Ea a fost în măsură să-i zguduie profund atât pe Apostoli, cât şi pe cei care-i ascultau. Că pe Apostoli i-a zguduit profund, o vedem din aceea că, din oameni fricoşi ce erau, au devenit dintr-odată curajoşi. Nu s-au mai temut de nimic. Ceea ce aveau de spus despre Mântuitorul şi ceea ce spuneau până atunci pe şoptite, ascunzându-se prin case, acum spuneau într-o piaţă publică. Trei mii dintre cei care erau de faţă – şi trei mii nu e chiar un număr de neglijat – s-au convertit imediat la creştinism. Trei mii au crezut imediat în Iisus Hristos, în învăţăturile şi minunile Lui, un rezultat care, să recunoaştem, era neaşteptat. Se întâmplaseră până atunci multe evenimente. Mântuitorul propovăduise în multe medii, multor oameni. Avusese loc şi Învierea şi Înălţarea Sa, şi totuşi nu se constituise încă o grupare atât de mare în numele Său. Şi iată că, după Pogorârea Duhului Sfânt, trei mii se convertesc dintr-odată la creştinism.

Această convertire pune bază creştinismului. Acesta era momentul întemeierii Bisericii Creştine. De aceea această sărbătoare este mare în istoria creştinismului, pentru că ea marchează începutul creştinismului ca şi comunitate cu un număr atât de mare de membri. După aceea s-au adunat şi alţii. Faptele Apostolilor ne spun că îndată, la a doua propovăduire a lui Petru, s-au mai adăugat două mii, şi apoi nici nu-i mai numără, pentru că s-au mai adăugat nenumăraţi, şi aşa, Biserica creştină a ajuns până la marginile lumii cunoscute în acea vreme.

Apostolii, căpătând curaj, căpătând lumină şi putere de Sus, au plecat peste tot, în toate părţile pământului, şi au propovăduit Creştinismul, care a reuşit – şi acest lucru n-a fost uşor deloc – să înlocuiască toate religiile lumii păgâne din vremea aceea şi, în special, să înlocuiască politeismul greco-roman şi filozofia tributară acestui politeism. N-a fost uşor deloc, dar iată, cu darul Sfântului Duh pe care l-au primit în ziua Cincizecimii, ei au reuşit să facă acest lucru.

Sfântul Duh, a treia Persoană a Sfintei Treimi, ne este prezentat adesea în Sfânta Scriptură prin metafore şi prin simboluri. De pildă, la Botezul Mântuitorului a apărut în chip de *porumbel*. Iată că acum, la Pogorârea peste Apostoli, apare în chip de *limbi de foc*. La întâlnirea cu Samarineanca, Mântuitorul, vorbindu-i despre „apa cea vie", de fapt se referea tot la harul care ne vine prin Sfântul Duh şi ne dă înţelepciune şi sens vieţii. Înţelegem acest lucru chiar din Evanghelia de astăzi, când Mântuitorul spune: *De crede cineva în Mine, din lăuntrul aceluia vor curge râuri de apă vie* (Ioan 7, 38).

Sensul este acelaşi încă din Vechiul Testament, când în *Pilde* se spunea că: *izvorul înţelepciunii este un şuvoi care dă peste maluri* şi este o *apă fără fund* (Pilde 18, 4). Şi Isaia spunea: *Veţi scoate apă cu veselie din izvoarele mântuirii* (Isaia 12, 3). Şi chiar mai limpede încă, tot Isaia referă apa la Sfântul Duh: *Voi vărsa apă peste pământul însetat şi pâraie de apă în ţinut uscat*. (Adică) *vărsa-voi din Duhul Meu peste odrasla ta, şi binecuvântarea Mea peste mlădiţele tale* (Isaia 44, 4).

De aici mai deducem însă un lucru de mare importanţă, pe lângă cele pe care le ştim despre Sfânta Treime. Anume că, deşi Sfânta Treime nu se revelase în chip descoperit în Vechiul Testament, în chip indirect, în vorbirea profeţilor, erau prezente toate trei Persoanele Sfintei Treimi. Cunoaştem cele referitoare la Mântuitorul, mai ales din Isaia 53, unde e vorba de patimile, moartea şi preaslăvirea lui Mesia, a Fiului, şi iată-L, în textul de mai sus (Isaia 44, 4), prezent pe Duhul Sfânt, aşa cum mai este prezent încă în multe alte locuri din Vechiul Testament.

Sfântul Apostol Ioan în Evanghelia sa vorbește despre Sfântul Duh ca fiind *dătător de viață* (6, 63), tot așa cum Îl prezintă apoi Sinodul II ecumenic de la Constantinopol, care-L numește „Duhul Sfânt, Domnul de viață făcătorul" în *Simbolul credinței*.

Sfântul Duh este prin urmare Acela care naște viața, viața sub toate formele ei, Acela despre Care în *Cartea Facerii* se spune că, după ce a făcut Dumnezeu pe om, a suflat în el *suflare de viață* (Facere 2, 7). Această suflare de viață nu poate fi sub nici o formă dată de altcineva. *Viața vine numai de la Dumnezeu* sub toate formele ei, sub forma vegetală, sub forma animală, sub forma omenească, sub orice formă a luat-o.

Viața din care se naște viață nu poate veni decât de la Dumnezeu prin Duhul Sfânt. *Dumnezeu este viața* (Ioan 14, 6). De aceea Sfântul Duh este numit *Dătătorul de viață, Duhul de viață* (Ioan 7, 23). De aceea nu avem dreptul să dispunem de viața noastră în alt fel decât s-o apărăm, să ne-o păstrăm, s-o îmbunătățim. Pe a noastră și pe a altora. Numai Dumnezeu are dreptul să dispună de viață. De aceea creștinismul este împotriva războaielor, împotriva eutanasiei (a curmării vieții bătrânilor sau bolnavilor incurabili sau a infirmilor de orice fel, pentru a-i scuti de suferință și durere). De aceea creștinismul este împotriva sinuciderii și a violentării vieții sub orice formă, fiindcă omul nici de viața lui proprie nu are dreptul să dispună. Nu are dreptul s-o curme mai repede decât hotărăște acest lucru Dumnezeu, Care a prescris fiecărei vieți un ciclu de care numai El dispune. De aceea Biserica este neașteptat de aspră cu cei care se sinucid. Nu le primește corpul nici în biserică. După toată rânduiala ar trebui să nu fie duși nici în cimitir. Nici un preot nu are voie să însoțească la groapă un sinucigaș. De ce? Pentru că a călcat una din marile porunci: „Să nu ucizi", ucigând viața pe care nu el și-a dat-o, ci este de la Dumnezeu. Viața e sacră. Orice viață omenească este sfântă.

O altă însușire a Duhului Sfânt este aceea de a fi învățător. „Acela vă va învăța tot adevărul". Căci El este și *Duhul Adevărului* (Ioan 16, 13; 14, 17; 15, 26). Ce trebuie să înțelegem prin această însușire? Cum a lucrat Duhul Sfânt în istorie ca învățător?

Să ne aducem aminte, din puțina istorie bisericească pe care o știm toți, că în istoria Bisericii au avut loc, pentru lămurirea problemelor de credință, *Sinoadele ecumenice*. Prin acestea a lucrat Duhul Sfânt. Sfinții Părinți care au participat la Sinoadele ecumenice începeau definițiile formulelor de credință prin cuvintele „Părutu-s-a Duhului Sfânt și nouă"; prin urmare se simțeau sub inspirația Duhului Sfânt care-i lumina în formularea adevărurilor de credință. El este Cel care a completat în istorie învățăturile Sfin-

tei Scripturi, prin Sfânta Tradiţie, comunicându-le de atunci şi până azi întregii Biserici. El este Cel care păstrează *unitatea duhului prin unitatea păcii* (Efeseni 4, 3). El este Duhul unităţii şi al păcii.

Dar este aproape obligatoriu, într-o zi ca aceasta, să ne aducem aminte şi de un alt episod, relatat în Evanghelia Sfântului Matei la capitolul 12, v. 32, acolo unde Mântuitorul spune: „De va rosti cineva cuvânt împotriva Duhului Sfânt, nu i se va ierta nici în veacul de acum, nici în cel viitor". Şi Sfântul Marcu a reţinut această idee. Iată textul Sfântului Marcu: *Adevărul vă grăiesc, toate păcatele şi hulele, oricâte vor huli, se vor ierta fiilor oamenilor; dar cel ce va huli împotriva Duhului Sfânt nu va avea iertare în veac, ci va fi supus la osânda veşnică* (Marcu 3, 28-29).

Este un lucru extraordinar şi nu prea uşor de înţeles. Noi ştim că toate păcatele ni se iartă. Şi suntem şi noi povăţuiţi să iertăm *până de şaptezeci de ori câte şapte* (Matei 18, 22), ceea ce de fapt e o metaforă pentru a exprima infinitul, nelimitatul. Şi totuşi, iată o afirmaţie din gura lui Iisus foarte categorică, prin care ni se spune că *păcatul împotriva Duhului Sfânt nu se iartă nici în veacul de acum, nici în veacul viitor.*

Despre ce păcat e vorba? Pentru ca să înţelegem despre ce păcat e vorba, trebuie să ne ducem la context. Mântuitorul avea discuţii cu fariseii şi cărturarii vremii, cum a avut în multe alte rânduri. Scosese un demon dintr-un îndrăcit, şi atunci ei au început să gândească, poate să şi discute între ei, fără Dânsul însă, ci aparte, şi să-L acuze că a scos pe demon din omul acela cu puterea lui Beelzebul. Mântuitorul „cunoscându-le gândurile" le-a spus: Bine, dar ceea ce spuneţi voi nu e logic, nu poate fi adevărat. Nu putea Beelzebul să retragă de la lucru pe propriul lui supus! El s-ar fi luptat să rămână la datoria lui.

Iată chiar cuvintele lui Iisus: *Dacă Satana izgoneşte pe Satana, atunci el s-a dezbinat în sine* (Matei 12, 26). I-a prins într-o capcană logică fără replică. Şi nu e prima oară când Mântuitorul apelează la logică pentru a-şi lămuri, şi uneori a-şi umili adversarii de rea-credinţă. Mânuia silogismul cu uşurinţă, şi nu ezita să-l folosească la nevoie. Împăca aşadar, în predica Sa, afirmaţiile bazate pe legile gândirii adevărate cu descoperirile divine, chiar dacă acestea din urmă nu aveau nevoie de această acoperire, pentru că erau de altă natură şi priveau domenii ale sufletului şi ale lumii de dincolo, care nici nu puteau fi supuse legilor gândirii obişnuite, pământeşti. Când însă enunţa premise duhovniceşti, sau adevăruri de dincolo, sau privitoare la suflet, tot ce construia prin ele se supunea legilor gândirii corecte, adică logicii.

În cazul de faţă, era logic acum că, dacă nu cu puterea lui Beelzebul se făcuse vindecarea, fariseii trebuiau să accepte că se făcuse cu puterea lui Dum-

nezeu. Şi atunci, tot logic era să admită şi faptul că Iisus era de la Dumnezeu. Pentru că, de fapt, ei tocmai aici voiau să ajungă, şi Iisus ştia acest lucru. Să-L conteste pe El, ca om al lui Dumnezeu. Acum a putut trage concluzia: Dacă cu puterea lui Beelzebul nu se poate, atunci înseamnă că nu puteam să fac vindecarea decât cu puterea lui Dumnezeu. Şi dacă am făcut-o cu puterea lui Dumnezeu, pentru ce nu credeţi în puterea lui Dumnezeu şi în trimiterea Mea de către Dumnezeu? Ar trebui să credeţi acum, dacă logica are vreo putere asupra voastră, *că a ajuns la voi Împărăţia lui Dumnezeu* (Matei 12, 28). Fiind păcate împotriva evidenţei logice, nu se iertau. Se vede că acestea îl supărau enorm pe Iisus, dacă a ajuns să stabilească această regulă despre păcate care nu se iartă!

Nu era însă întâia oară când fariseii dovedeau că logica nu era slăbiciunea lor deosebită. Deducem că au rămas la părerile lor şi faptul L-a mâhnit peste măsură pe Iisus, sau poate, ca om, chiar îl va fi mâniat. Atunci a rostit sentinţa pe care am citat-o mai înainte: *Cuvântul rostit împotriva Fiului Omului se va ierta, dar cel rostit împotriva Duhului Sfânt nu se va ierta nici în veacul de acum, nici în cel viitor.*

Duhul Sfânt este – şi cu adevărul nu se poate juca nimeni – Duhul Adevărului. Iisus se afla şi se simţea în prezenţa unui păcat împotriva adevărului, împotriva evidenţei, împotriva logicii. Acesta e păcatul împotriva Duhului Sfânt. Nu e un păcat ca toate celelalte. Nu e o greşeală. Greşelile se iartă. Greşeala se face din pricina firii omeneşti, slabe, din pricina nepriceperii, din motive de neinformare, din pricina slăbiciunilor noastre.

Faci o greşeală şi cazi într-un păcat, dar acesta al fariseilor nu era un păcat ca toate celelalte. Era o opunere făţişă la adevăr.

E păcat împotriva Duhului Sfânt atunci când ştii că părerea, opinia, hotărârea ta e falsă şi o afirmi totuşi cu bună ştiinţă. Te opui adevărului. Te opui evidenţei. Iată ce a socotit Mântuitorul ca fiind păcatul cel mai grav. Chiar şi în această stare de mânie, Mântuitorul a avut tăria să rabde opoziţia pe care I-o făceau Lui, şi a iertat-o. Dar despre cealaltă, a pronunţat o judecată divină, aspră, eternă. Şi cât de plină de bun-simț! Căci cine ar putea dialoga cu unul care ar spune că albul e negru, şi negrul alb? Cine ar mai putea continua un astfel de dialog fără să intre el însuşi într-o dezordine fundamentală, într-o distorsionare a valorilor până la anarhie, într-o degradare din care nimeni de pe pământ şi din cer să nu te mai poată scoate, deoarece e egală cu ceea ce numim de obicei nebunie, iar de nebuni, singurii care se mai pot ocupa sunt medicii.

Nebunul e cel care nu mai are instrumentul gândirii în stare de funcţionare normală. E aproape impropriu că nebunia e numită boală psihică. E

de fapt întoarcere la animalitate, trecerea la altă specie, cu alte valenţe decât specia umană. Mântuitórul îi condamnă pe cei care se opun evidenţei şi raţiunii, şi îi condamnă la neiertare în vecii vecilor.

Dar acum m-aţi putea întreba: Dar este, oare, raţional ca nişte oameni simpli, pescari din Galileea, dintr-odată, într-o dimineaţă, să înceapă să vorbească latineşte şi greceşte şi mai toate limbile de pe cuprinsul pământului? Întrebarea e îndreptăţită şi e chiar în legătură cu sărbătoarea Cincizecimii de astăzi. Căci aşa s-a întâmplat.

Ca să răspundem la această întrebare, trebuie să pornim de la un alt adevăr, care este logic, şi să construim totul pe temelia lui. Şi anume, *dacă există Dumnezeu, totul e posibil* şi e posibilă şi minunea. A fost posibilă o astfel de minune.

E drept că unii vor să continue în mod artificial tradiţia Cincizecimii, şi pretind a vorbi în adunările lor „în limbi". E de fapt o bolboroseală fără nici o noimă, de care nu are nevoie nimeni. Toată Scriptura şi Tradiţia e acum la îndemâna oricui şi acestea conţin totul. Nu se mai simte nevoia altor mesaje. Şi Sfânta Scriptură e azi tradusă în toate limbile.

De altfel, cei care practică aşa-zisa „vorbire în limbi" sunt în teorie împotriva Sfintei Tradiţii şi acceptă numai Sfânta Scriptură. Şi atunci ce află din „vorbirea în limbi"? O altă Tradiţie? Sau o altă Scriptură?

Confirmarea darurilor Cincizecimii îndată după eveniment a constatat-o şi Sfântul Pavel (I Corinteni 12, 10; 14, 2, 45), referindu-se probabil la Apostolii cu care era contemporan, dar îndată după aceea, referindu-se la alţii, pune, mai presus de acest dar al vorbirii în limbi, dragostea (I Corinteni 13, 1). Ba mai mult, constatând o înmulţire artificială a *vorbitorilor în limbi*, începe – mai întâi cu oarecare ezitări (I Corinteni 14, 5-6) şi apoi mai de-a dreptul – să-i condamne, arătându-le că se află într-o situaţie ciudată, în care nu folosesc nimănui, ci scot doar sunete din care nu rezultă nici o melodie (I Corinteni 14, 7), deci nu au nici o coerenţă, sunt „nedesluşite", deci sunt „vorbe în vânt" (I Corinteni 14, 9).

E clar că începuse o practică prin care vorbirea în limbi de la Cincizecime era maimuţărită. Că nu era ceva autentic, se vede din aceea că nimeni nu înţelegea nimic din vorbirea unora ca acestora. O spune de-a dreptul chiar Sfântul Pavel, constatând, poate chiar cu ironie, că ei *vorbesc doar lui Dumnezeu, nu oamenilor* (I Corinteni 14, 2). Dar are nevoie Dumnezeu de aşa ceva? Să fim serioşi! Iată însă că, reproşânduli-se că vorbesc anapoda, bolborosind, au apărut „tâlcuitorii" (I Corinteni 14, 5, 13, 26), fără ca „vorbitorii" să mai fie capabili de tâlcuire. Sfântul Pavel mai încearcă o uşoară concesie, îndemnându-i să se roage să li se dea şi „darul tâlcuirii"

(v. 13), ca să se justifice cumva în faţa lumii. Ba spune că a încercat şi el o astfel de rugăciune „în limbi", dar „mintea sa a rămas fără roade" (v. 14), deci n-a priceput nimic.

Sfântul Pavel mărturiseşte că şi el avea darul vorbirii în limbi „mai mult decât toţi", şi e de presupus că făcea această declaraţie pedagogic, ca să aibă dreptul să-i judece pe cei care probabil abuzau de „glosolalie", şi deveneau incomozi pentru demnitatea noii religii. Aceasta se înţelege din textul care urmează. Iată cele spuse mai întâi: Deşi vorbesc şi eu în limbi, *în biserică voiesc să spun mai bine cinci vorbe pricepute, ca să se folosească şi alţii, decât să rostesc un potop de vorbe în limbi* (I Corinteni 14, 19).

E limpede acum. „Limba" glosolalilor din Corint era o limbă inexistentă. Tâlcuitorii erau de necontrolat, oricine ar fi fost ei. Inspiraţia acestei limbi era totalmente îndoielnică, falsă. Nu era vorba de *darul* dat Apostolilor la Cincizecime. Ei au vorbit atunci limbi existente, cunoscute, înţelese. Nu aveau nevoie de „tâlcuitori". Darul lor a fost unic. Pe glosolalii din Corint, Sfântul Pavel îi ia cu binişorul, în aparenţă aprobându-i, „făcându-se tuturor toate", dar uşurel deschizându-le ochii că se rătăcesc. Până la urmă le-a spus-o de-a dreptul: *Fraţilor, nu fiţi copii cu mintea* (14, 20), *cei credincioşi n-au nevoie de aşa ceva* (v. 21).

El îşi dădea seama că Biserica risca să nu fie luată în serios şi să se compromită iremediabil, aşa că, la urmă de tot, după ce i-a pregătit, le-a spus-o şi pe aceasta: *De s-ar aduna la un loc toată Biserica şi ar grăi toţi în limbi, şi de ar intra între voi nişte neînvăţaţi sau nişte necredincioşi, n-ar zice, oare, că sunteţi nebuni?* (14, 23). Şi tot cu acest prilej le-a spus cuvântul rămas memorabil: *Dumnezeu nu este Dumnezeul neorânduielii* (14, 33), adică al incoerenţei.

Unii au pretins că vorbirea în limbi e un fel de prorocie. Nici la Apostoli n-a fost aşa, nici Sfântul Pavel nu le confundă. Darul prorociei e un dar aparte, în limbă cunoscută şi cu conţinut coerent (14, 24). Iată însă că şi acesta a dispărut din Biserică în felul în care exista la început, rămânând un privilegiu al Bisericii primare, în vremea noastră avându-l doar unii sfinţi, şi foarte rar.

Textul Sfântului Pavel cu privire la „vorbirea pe înţeles" în Biserică a preocupat pe clericii români de la Coresi încoace, cei mai mulţi dintre traducătorii textelor slavoneşti referindu-se la acest verset paulin. Şi doar slavona era o limbă articulată, dar nefiind cunoscută strămoşilor noştri, au asemănat-o cu limbile incoerente la care se referea Sfântul Pavel. Iată cum Sfânta Scriptură trebuie socotită ca unul din importantele motivări ale reîntoarcerii românilor la limba lor, când erau gata să fie înăbuşiţi în slavonie.

După toate acestea vom înțelege mai bine de ce Sfânta Scriptură ni-L prezintă pe Duhul Sfânt ca „Duh al Adevărului".

Duhul Sfânt lucrează în viața noastră a tuturor. Îl primim la Botez și, cu puterea Lui, suntem pecetluiți prin Taina Mirungerii, prin care căpătăm darurile Sale. El este Acela care ne ajută să deosebim binele de rău. Sfinții Părinți, marii asceți, pun mare preț pe Duhul Sfânt, Care ne dă *darul deosebirii gândurilor și a duhurilor* și darul *dreptei socoteli* ceea ce, printr-un cuvânt modern, numim *discernământul.*

Să fim dar atenți să nu stingem Duhul pe Care Îl avem în noi, pe Care L-am primit la Botez și pe Care ni-L reînnoim prin participarea la toate slujbele Bisericii. Unii înțeleg și acum mai greu învățăturile chiar când sunt predate în limba lor. E desigur un alt aspect al problemei. Se mai poate. E și unul din motivele pentru care cel care vă vorbește folosește adesea parabolele, istorioarele, pentru a-și face cuvântul mai ușor înțeles. Dar e limpede că chiar și citirile sau predicile care par a nu fi înțelese lasă totuși urme în cei care le ascultă, mai ales când vorbitorii fac efortul de a fi înțeleși, de a fi cât se poate de clari și convingători. Iată în această privință un exemplu, o pildă.

Un bătrân călugăr, care își petrecea viața mai mult în rugăciune și meditație, s-a plâns într-o zi stareţului că lui nu-i rămâne nimic în cap din toate predicile și citirile din biserică, sau de la trapeză, sau din alte ocazii, și că ar cere să fie scutit de acestea. Poate că era greu de cap, poate că nu-i intrau în minte pentru că mintea îi era permanent ocupată cu rugăciunea, dar el a dat vina pe neputința lui intelectuală. Starețul a socotit că gândul și cererea lui sunt o călcare de rânduială și i-a dat un canon:

– Să iei Prea Cuvioșia Ta unul din aceste două coșuri de nuiele, să cari trei zile apă de la izvor și să uzi răsadul de varză din grădina mănăstirii. Sper că Dumnezeu te va lumina la sfârșitul celor trei zile și vei înțelege că citirile și predicile nu sunt fără folos.

Erau alături două coșuri, ambele murdare, pline de noroi. Se cărase cu ele bălegar. Și-apoi cum să cari apă cu un coș de nuiele? Dar ascultarea din viața călugărească își are curiozitățile ei, însă, după cum vom vedea, și sensurile ei pline de înțelepciune.

Bătrânul se mâhni în sufletul său, dar își făcu ascultător semnul crucii și, luând unul din coșuri, porni să îndeplinească porunca și canonul.

– Ce-ai căutat, ai găsit! își zise el, mustrându-se pe sine. Iată că ai ajuns la bătrânețe să cari apă cu ciurul!

Trei zile cără apă, făcând drumul de la izvor până la răsadniță, bineînțeles ajungând de fiecare dată cu coșul gol. Nici măcar cu o picătură

de apă nu ajungea la grădină. Dacă nu s-ar fi întâmplat să plouă, s-ar fi uscat şi răsadurile de tot.

A treia zi, seara, aşeză coşul lângă celălalt şi se duse la stareţ, după cuviinţă, să-şi ceară iertare. Stareţul i-a ieşit înainte şi s-au îndreptat amândoi spre locul unde erau cele două coşuri.

– Oare de ce ţi-am dat canonul, părinte? Aha, întrebai ce rost au citirile şi predicile, că tot nu-ţi rămâne nimic în cap, şi cereai să te scutesc de ele. Aşa este? Am auzit că, făcându-ţi canonul pe care ţi l-am dat, mă tot bodogăneai: stareţ sucit, om fără minte, să mă pună să car apă cu un coş de nuiele, şi câte nu mai ziceai! Te-au auzit fraţii. Dar nu m-am supărat. Eu, de fapt, nu te-am pedepsit, ci am vrut să te fac să înţelegi că nu aveai dreptate cu citirile şi cu ţinerea de minte. Am vrut să te folosesc chiar cu riscul de a compromite răsadurile. Ei, acum ai înţeles că totuşi citirile şi predicile îşi au şi ele rostul lor, chiar când ţi se pare că nu le înţelegi şi mai ales că nu-ţi rămân în cap? Nu-ţi vor fi rămânând în întregime, dar ceva tot rămâne! Aşa cred eu.

– Cum era să înţeleg? ripostă bătrânul încă şi mai mâniat. Am înţeles că trebuie să fac ascultare. Asta-i de înţeles! Atât. Încolo n-am înţeles nimic. Am rămas tot la ce gândeam înainte.

– Nu, nu, nu-i vorba de asta. Ascultare ştiam că ai, şi ai dovedit-o timp de trei zile. Eu am urmărit altceva. Aici sunt cele două coşuri, cum erau şi acum trei zile când ţi-am dat canonul. Oare nu vezi nici o deosebire între ele?

Bătrânul se uită atent la ele şi deodată faţa i se lumină:

– Unul e murdar iar celălalt e curat.

– Care e curat?

– Cel cu care am cărat apă.

– Vezi? îi zise stareţul. N-ai putut duce apă cu el, fiindcă coşul n-a ţinut apa, şi nici acum nu mai are apă în el. Dar cărând mereu apă cu el şi petrecând-o prin pereţii lui, atâta cât a ţinut la început, coşul s-a curăţit. Vezi ce frumos e? Aşa se întâmplă şi cu mintea ta. Ţi se pare că nu reţine. dar pritocind mereu cuvintele, citirile şi predicile, ele te curăţesc fără să prinzi de veste şi dau minţii tale prilejuri de rugăciune, de pocăinţă, şi multe subiecte de meditaţie!

Călugărul făcu metanie mare mare şi se întoarse la chilie luminat. Când bătu clopotul de adunare pentru citirea psalmilor Utreniei, fu cel dintâi care intră în biserică.

V-aţi întrebat vreodată ce înseamnă cădelniţarea în biserică? Sau ce înseamnă binecuvântarea de către episcop cu dicherul şi tricherul? Toate

acestea înseamnă trimiterea Duhului Sfânt spre fiecare dintre credincioşii prezenţi. Şi când toţi ne facem cruce, nu facem altceva decât mărturisim că ne însuşim pe Duhul Sfânt şi darurile Lui.

Duhul Sfânt este Cel pe Care preotul îl invocă la sfinţirea apei, sau la sfinţirea unei biserici: „Trimite-ne nouă pe Duhul Tău cel Sfânt, ca să sfinţească apa aceasta" sau „biserica aceasta", sau la sfinţirea Darurilor: „Cela ce în ceasul al treilea ai trimis Apostolilor Tăi pe Duhul Tău cel Sfânt, trimite-ni-L şi nouă, ca să sfinţească Darurile acestea". „Ceasul al treilea" este ceasul Pogorârii Duhului Sfânt la Cincizecime, într-o zi ca aceasta, pe care o sărbătorim astăzi! Duhul Sfânt este Cel pe Care episcopii îl invocă atunci când hirotonesc un alt episcop, sau atunci când hirotonesc un diacon sau un preot. Duhul Sfânt, prezent în lume, sfinţeşte viaţa noastră.

Pe acest Duh Sfânt, Sfântul Pavel ne îndeamnă să nu-L lăsăm să se stingă în noi (II Timotei 1, 6). Şi tot Sfântul Pavel, în Epistola către Galateni, ne spune cât de multe şi cât de importante sunt roadele Duhului în viaţa noastră: *iubirea, bucuria, pacea, îndelunga-răbdare, bunătatea, milostenia, credinţa, blândeţea, înfrânarea poftelor* (Galateni 5, 22). Duhul Sfânt este Cel care ne dă linişte, Care ne dă pacea sufletului, pacea gândurilor, pacea lumii, este Cel care ne dă capacitatea de a avea dragoste unii faţă de alţii, faţă de familiile noastre, faţă de prietenii noştri, faţă de semenii noştri. El ne îndeamnă la toată facerea de bine. Într-un cuvânt, ne orientează viaţa spre ceea ce este bun şi plăcut atât lui Dumnezeu, cât şi oamenilor.

Duhul lui Dumnezeu este prezent în noi şi atunci când nu-L simţim. Istoria vieţii duhovniceşti ne povesteşte că, în secolul trecut, Sfântul Serafim, din localitatea Sarov, a avut o discuţie despre Sfântul Duh cu un intelectual oarecare, pe nume Motovilov. Acesta a şi scris întâmplarea şi a publicat-o. Îl întreba pe Sfântul Serafim: Cum trebuie să-L înţeleg pe Sfântul Duh? Cum trebuie să înţelegem prezenţa Lui în noi? Sfântul i-a răspuns: Prezenţa Sfântului Duh este, dar e nevăzută, e invizibilă. Atunci când avem credinţă puternică, putem să-L facem şi vizibil. Câte minuni nu se întâmplă în viaţa fiecăruia, ştiute de fiecare! Dar ca să te convingi de cele ce-ţi spun, iată eu simt acum în mine pe Sfântul Duh. Priveşte-mă! Şi omul şi-a acoperit dintr-odată ochii, pentru că, din pricina unei lumini orbitoare, nu l-a mai putut privi pe sfânt. Sfântul, cunoscându-i starea, i-a spus: Acum linişteşte-te. Uită-te, că nu ţi se mai întâmplă nimic. Pune mâna pe mâna mea. Şi a încercat să pună mâna, dar n-a putut, fiindcă mâna Sfântului ardea. Iată, am făcut aceasta pentru tine, i-a zis, ca să-ţi arăt ce înseamnă Duhul Sfânt şi prezenţa Lui!

Istoria aceasta a scris-o Motovilov. Eu v-am povestit-o cu cuvintele mele. E celebră în istoria spiritualităţii ortodoxe şi cartea e tradusă în mai multe limbi.

În această zi, în care Sfânta noastră Biserică Îl aminteşte în chip special pe Sfântul Duh, cea de a treia Persoană a Sfintei Treimi, să ne închinăm Lui, aşa cum spunem în *Simbolul credinţei*, ca „Domnului de-viaţă-făcătorul [...], Cel împreună închinat cu Tatăl şi cu Fiul, Care a grăit prin proroci”.

ÎNTÂLNIRE LA NIVEL ÎNALT[1]

Schimbarea la Faţă face parte dintre sărbătorile noastre mari, închinate Mântuitorului Iisus Hristos. Descrierea pe care ne-au lăsat-o trei dintre Evanghelişti pare foarte simplă, dar nu e tot atât de simplu să i se găsească tâlcul, înţelesul cel adevărat. Meditând la tâlcul ei, m-am dus la mai multe volume scrise de predicatori mai vechi şi mai noi, să văd cum au tratat evenimentul şi ce anume au scos în relief din valoarea lui. Trebuie să spun că am găsit cam acelaşi lucru reţinut de către toţi, şi anume aplicarea *Schimbării la Faţă* în viaţa creştinilor: invitaţia şi la schimbarea noastră interioară, la schimbarea sufletelor noastre! Să devenim, din oameni vechi, oameni noi, din oameni răi, oameni buni, să ne transformăm interior, aşa cum şi Mântuitorul s-a schimbat la faţă pe muntele Taborului.

Interpretarea, sau, mai degrabă, partea aplicativă este clasică şi adevărată, şi am putea rămâne şi noi la ea.

Mulţi dintre predicatori preferă cu prilejul unei zile ca aceasta să vorbească despre rugăciune, întrucât Mântuitorul s-ar fi urcat pe munte ca să se roage (Luca 9, 28). Se face apoi uşor legătura, trecându-se direct la mijloacele prin care se poate dobândi schimbarea noastră interioară: prin rugăciune, ceea ce este din nou şi bine şi adevărat.

Am căutat însă, meditând pentru mine la sensul şi la tâlcuirea evenimentului de pe Tabor, să intru mai adânc în taina lui, şi să încerc să descopăr măcar câteva aspecte noi care să apropie şi mai mult sărbătoarea de înţelegerea noastră. Căci e bine s-o spunem de la început: întreaga înţelegere nu e cu putinţă. Ne aflăm în faţa unui fapt dumnezeiesc, a unui miracol, în faţa a ceva ce nu se întâmplă cu oricine în felul în care s-a întâmplat cu Iisus. Dar aceasta nu înseamnă că nu putem pătrunde în miracol şi în sensurile lui, în măsura în care s-a petrecut şi pentru noi, şi în măsura în care ne este de folos. Ba avem chiar datoria să încercăm să pătrundem taina.

---

[1] Cuvânt la Praznicul Schimbării la Faţă a Domnului, rostit în Catedrala mitropolitană din Sibiu, în anul 1986.

Să începem cu lucrurile esenţiale, care ni se spun de către Evanghelişti: a fost vorba de o schimbare, şi anume de o schimbare la faţă, de o schimbare a chipului. E bine să remarcăm: nu e vorba de o schimbare în general, ci de o schimbare la faţă. Oare de ce? Fiindcă faţa exprimă omul. Ştiţi expresia românească despre omul pe care îl prinzi că te-a înşelat sau căruia i-ai descoperit o mişelie. Se zice că „face feţe-feţe", adică îşi schimbă faţa, potrivit cu ceea ce se întâmplă în sufletul său. L-ai prins încercând să ascundă adevărul. Sau tot o vorbă românească zice: „Pe cutare după chip îl cunoşti, că e aşa şi aşa". Sau zice: „Îl vezi, când vorbeşte cu tine se uită în altă parte". Îşi ascunde ochii şi faţa. Simte că cele dinăuntru se arată pe faţa lui, chiar împotriva voii lui. Dimpotrivă, despre un om deschis, despre un om care nu are ce ascunde, despre un om sincer, se spune: „L-ai văzut? Ăsta, ce are să-ţi spună, îţi spune în faţă". Faţa lui nu-şi schimbă culorile şi chipul îl arată ca pe un om fără ascunzişuri.

Există şi o expresie poate cam vulgară în limba română, obişnuită în vorbirea din mahalale, de odinioară, în ceea ce putea fi un fel de „slang" românesc, vorbire simplificată de periferie. Expresia are formă peiorativă, descriind o categorie de oameni schimbaţi în rău, decăzuţi: „Măi faţă!" Ca şi cum decăderea se arată toată pe faţă, pe chip. Faţa este oglinda sufletului. O schimbare la faţă este o schimbare a sufletului.

Dar dacă e aşa, ni se impune întrebarea: De ce a fost nevoie ca Mântuitorul să Se schimbe la faţă? Avea El nevoie de o schimbare la faţă? Se schimbase ceva în sufletul Său? El, Care a zis: „Cine mă va vădi pe Mine de păcat?", ce avea în inimă avea şi pe faţă întotdeauna. Nu era cazul la Mântuitorul de schimbare în sensul celei de care vorbim noi. Trebuie să căutăm alt sens Schimbării Sale la Faţă. Schimbarea feţei la propriu se potriveşte oamenilor, dar expresia ca atare nu e totuşi fără legătură cu faţa şi cu sufletul chiar la Mântuitorul, numai că la Dânsul are alt sens. Există în Tradiţia creştină Sfinţi Părinţi dintre cei mari, de pildă Irineu, care spun că Mântuitorul îşi schimba faţa de la o întâlnire la alta, în funcţie de cel cu care se întâlnea. Unii, care îl iubeau foarte mult, se apropiau de Dânsul dintr-odată. Alţii, vedem din textele Noului Testament, erau înfricoşaţi când Îl întâlneau, ajungând să zică: „Doamne, du-Te de la mine, că sunt un om păcătos". Sau: „L-au rugat să plece din ţinutul lor". Copiii, dimpotrivă, se îmbulzeau să fie cât mai aproape de El.

Aceste diferenţe între unii şi alţii în a se apropia de El i-au făcut pe unii Sfinţi Părinţi să presupună că Iisus se schimba la faţă în funcţie de cel cu care stătea de vorbă, apropiindu-l sau provocându-i teamă, poate şi pentru că citea în sufletul respectivului sentimentele cu care venea. Să ne aducem

aminte de Zaheu, acela care s-a urcat în copac ca să-L vadă. Nu avea altă pretenţie şi altă dorinţă decât să-L vadă, *să-I vadă faţa*, gândindu-se probabil în inima lui că numai văzându-I faţa va avea ceva de învăţat din faţa Lui. Mântuitorul a şi remarcat acest lucru, l-a chemat să se coboare din pom, şi ştiţi ce s-a întâmplat după aceea: l-a transformat în aşa fel, încât a dat înapoi tot ceea ce luase pe nedrept. Şi totul ca urmare a întâlnirii feţelor.

Tradiţia creştină spune că Mântuitorul avea o faţă plăcută, frumoasă. Avea trăsături ferme şi echilibrate. Dar exegeţii vor fi în drept să se întrebe: Atunci cum stăm cu citatul din Isaia care spunea: *Nu avea nici chip, nici frumuseţe, să ne uităm la El, şi nici o înfăţişare ca să ne fie drag... unul înaintea căruia să-ţi acoperi faţa; dispreţuit şi nebăgat în seamă* (Isaia 53, 2-3)? Nu ne contrazice acest text profetic?

Acest chip descris de Isaia se referea la Mântuitorul din momentele lui de suferinţă, din momentul Patimilor, din momentul confruntării cu cei care Îl acuzau, şi cu romanii care L-au schingiuit şi desfigurat şi care până la urmă L-au şi condamnat la răstignire. Despre acest chip vorbeşte profetic Isaia. Acest chip nu putea fi altfel. Acesta s-a şi imprimat pe năframa Sfintei Veronica. Un alt chip al Mântuitorului, tot din momentele acestea, ar fi acela de pe giulgiu. Giulgiul de la Torino, analizat cu mijloace moderne, a scos în evidenţă şi dimensiunile corpului Celui ce fusese înfăşurat în el, şi un chip al durerii, al suferinţei, al morţii.

Tradiţia spune că unul din ucenicii Mântuitorului, Luca, la rugămintea celorlalţi Apostoli, ar fi încercat să-I facă lui Iisus un portret. A schiţat chipul în cărbune. Când s-a dus a doua zi, l-a găsit colorat. De aceea icoana se numeşte icoana nefăcută de mână.

Dar să ne întoarcem la întrebarea: De ce a fost totuşi nevoie de o schimbare la faţă a Mântuitorului? Ca să înţelegem trebuie să plasăm momentul în viaţa Mântuitorului. Cu câteva zile înainte avusese loc o convorbire foarte importantă între Iisus şi Apostoli. Mântuitorul i-a întrebat: „Cine zic oamenii că sunt Eu? Dar voi, cine ziceţi că sunt?” Petru a fost acela care I-a făcut mărturisirea: „Tu eşti Hristos, Fiul lui Dumnezeu”. Ceilalţi I-au răspuns: „Unii zic că eşti Ilie, alţii zic că eşti Ieremia sau unul din proroci”. Aşadar, mai era încă destulă incertitudine. Apostolii, e adevărat, prin Petru şi-au spus certitudinea lor.

Aş propune să reţinem deocamdată ca prim element discuţia avută cu Apostolii şi mărturisirea lor. Al doilea element pe care l-aş propune atenţiei noastre ar fi momentul când, aflându-se Iisus cu ucenicii pe Marea Tiberiadei, au constatat că au uitat să cumpere pâine. I-au spus Mântuitorului.

Mântuitorul le-a dat un răspuns la care ei în mod sigur nu se aşteptau: *Căutaţi şi vă feriţi de aluatul fariseilor şi al saducheilor* (Matei 16, 6).

Răspunsul lui Iisus se potrivea şi nu se potrivea. Ei au putut să înţeleagă că le-a zis: „Să nu cumpăraţi pâine din brutăriile fariseilor şi saducheilor". Mântuitorul şi-a dat imediat seama că ei n-au înţeles sensul adevărat al cuvântului Său. Ei mai aveau încă o gândire nicodimică, adică se opreau la înţelesul direct, literal, exact ca la întâlnirea lui Iisus cu Nicodim, când i-a spus: „Dacă nu se va naşte cineva din nou, nu va putea să vadă Împărăţia lui Dumnezeu" şi Nicodim a întrebat: *Cum poate un om să se nască, bătrân fiind? Poate, oare, să intre el a doua oară în pântecele maicii sale şi să se nască din nou?* (Ioan 3, 3-4).

Apostolii au gândit tot după criteriile logicii nicodimice. „Ne zice despre aluatul fariseilor şi al saducheilor fiindcă nu am cumpărat pâine". Mântuitorul, citindu-le gândurile, le-a zis: Nu, n-aţi înţeles. Nu asta am vrut Eu să vă spun. *Ce cugetaţi în voi înşivă, puţin credincioşilor, că n-aţi luat pâine? Tot nu pricepeţi oare, nici vă aduceţi aminte de cele cinci pâini la cele cinci mii de oameni şi câte coşuri de fărâmituri aţi luat? Nici de cele şapte pâini la cele patru mii de oameni şi câte fărâmituri aţi luat?* (Matei 16, 8-10).

Abia atunci au înţeles că le-a zis să nu se ia după învăţătura fariseilor şi a saducheilor. Până atunci se opriseră doar la sensul direct al cuvintelor, nu la sensul metaforic, schimbat.

Al treilea lucru pe care aş vrea să-l reţinem din convorbirea lui Iisus cu Apostolii, când i-a întrebat cine cred ei că este El, este faptul că le-a prezis Patimile. Le-a spus: Prieteni, Fiul Omului *va trebui să pătimească multe de la bătrâni, de la căpeteniile preoţilor şi de la cărturari şi să fie omorât şi a treia zi să învie* (Matei 16, 21). Dacă despre Patimi şi despre moarte au crezut şi Petru chiar L-a sfătuit „să nu i se întâmple Lui una ca aceasta", pentru care a fost aspru admonestat, că va învia n-au prea înţeles. N-au dat atenţie acestui „amănunt". Nu era pe înţelesul lor. Nu era în mentalitatea vremii. De aceea *Învierea i-a găsit cu totul nepregătiţi.*

Acum, dacă am reţinut cele trei amănunte din convorbirea avută de Mântuitorul cu ucenicii Săi, trebuie să ştiţi că imediat după aceea Sfântul Matei Evanghelistul urmează cu această relatare:

Şi după şase zile, Iisus a luat cu Sine pe Petru şi pe Iacov şi pe Ioan, fratele lui, şi i-a dus într-un munte înalt, deoparte. Şi S-a schimbat la faţă, înaintea lor; şi a strălucit faţa Lui ca soarele, iar veşmintele Lui s-au făcut albe ca lumina. Şi iată Moise şi Ilie s-au arătat lor, vorbind cu El. Şi răspunzând, Petru a zis lui Iisus: Doamne, bine este nouă să fim aici: dacă

voieşti, voi face aici trei colibe: Ţie una, şi lui Moise una, şi lui Ilie una. Vorbind el încă, iată un nor luminos i-a umbrit pe ei, şi iată un glas din nor zicând: Acesta este Fiul Meu cel iubit, în Care am binevoit; pe Acesta ascultaţi-L! Şi auzind ucenicii au căzut cu faţa la pământ şi s-au spăimântat foarte. Şi Iisus a venit la ei şi, atingându-i, le-a zis: Sculaţi-vă şi nu vă temeţi! Şi ridicându-şi ochii, nu au văzut pe nimeni, decât numai pe Iisus singur. Şi pe când se coborau din munte, Iisus le-a poruncit zicând: Nimănui să nu spuneţi ce aţi văzut, până când Fiul Omului se va scula din morţi (Matei 17, 1-9).

Mântuitorul va fi meditat la convorbirea avută cu Apostolii şi s-a gândit să le dea El Însuşi un răspuns cu privire la „cine este El". S-a gândit să-i pregătească. Urma marele eveniment al confruntării Lui cu judecata şi condamnarea la moarte. Şi trebuia să-i mai înveţe ceva. Că Cel care va învia va învia cu un corp transfigurat. Trebuia să-i obişnuiască şi cu aceasta.

Iată de ce aş crede că primul lucru pe care l-a avut Mântuitorul în vedere la *Schimbarea la Faţă*, prin transfigurarea de pe Muntele Taborului, a fost să-i obişnuiască de pe acum cu chipul Său transfigurat de după Înviere. Să-i facă să depăşească logica nicodimică, să-i facă apţi pentru o gândire capabilă să transfigureze, să înţeleagă mai mult şi dincolo de sensul direct, imediat, mai mult şi dincolo de ceea ce se vede şi, chiar mai mult şi decât atâta: să-i facă apţi pentru asimilarea tainelor de dincolo de carne, ale transcendenţei. Să le obişnuiască ochii cu El ca Dumnezeu în slava Sa.

De altfel, să ne aducem aminte că mironosiţele care s-au dus de dimineaţă la mormânt nu L-au recunoscut. L-au luat drept un oarecare grădinar. Numai după ce L-au auzit vorbind, dintr-odată L-au şi recunoscut şi, uitându-se mai atente, atunci I-au recunoscut şi chipul. Aşadar, prin transfigurare Iisus le-a dat a înţelege Apostolilor că va urma o transfigurare după Înviere.

Dar a vrut desigur să-i mai înveţe ceva prin *Schimbarea la Faţă* de pe muntele Taborului. A vrut să-i înveţe un lucru esenţial: că El, Iisus, omul care circulă printre ei, este şi Dumnezeu. Este om, Mesia, dar şi Altcineva, anume Acela pe Care cei trei Apostoli L-au văzut în lumina aceea deosebită transfigurat complet, inundat de lumină, înconjurat de îngeri şi flancat de Moise şi Ilie, profeţii cu cea mai mare trecere din Vechiul Testament, care apăreau ca martori lângă El, despre dumnezeirea Lui, El fiind mai mare ca ei.

Schimbarea la Faţă aceasta a fost: situarea lui Iisus într-o lumină imaterială, în lumina dumnezeirii. Le-a anticipat Învierea. A vrut să le facă dovada faptului că El este Unul din Treime, că este şi Altul şi Altcineva de-

cât omul care a umblat cu ei pe drumurile Țării Sfinte. Tradiții din primele veacuri relatează că, încă plimbându-se cu ei pe drumurile Țării Sfinte, unii observau uimiți că uneori îi vedeau urmele în nisip, alteori nu i le vedeau, pe când mergea El pe drumurile pline de praf.

Din astfel de tradiții și-au tras docheții – o sectă primară – unele din argumentele lor despre faptul că Mântuitorul n-ar fi avut corp omenesc, ci doar un corp aparent, numai spiritual, nu material. Dar ai n-au ținut seama de faptul că, după aceeași tradiție, uneori urmele se vedeau! Și tot așa se explică și faptul că uneori avea greutate, alteori nu avea. Putea, de pildă, să umble pe valurile mării ca pe uscat. La Înălțare se va urca spre ceruri, ca și cum ar fi fost mai ușor decât aerul. La Schimbarea la Față a vrut să le arate mai ales această față a Lui, fața Lui dumnezeiască.

Copleșiți de fericirea care iradia din lumina feței Sale, la întâlnirea cu El *pe munte înalt* (Matei 17, 1), cu un Iisus nou, cu Moise și Ilie, Apostolii au dorit să iasă din timp și să se înveșnicească acolo, în compania celor trei. Petru a exclamat cu nestăpânită bucurie, dorind să oprească timpul în loc: „Doamne, bine e să fim aici!" Și cu generozitate, uitând de sine și de ceilalți doi Apostoli, I-a propus: „De voiești, să facem aici trei colibe: Ție una, lui Moise una și una lui Ilie". Să-i adăpostească pe cei trei, ca să-și asigure bucuria continuă a contemplației celor de dincolo, în care L-au inclus acum și pe Iisus.

Abia glasul Tatălui i-a scos din uimire, parcă i-ar fi trezit, când le-a vestit din norul luminos care i-a umbrit: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit, în Care bine am voit; pe Acesta să-L ascultați". Abia acum au căzut cu fețele la pământ și s-au spăimântat". Și tot în clipa aceea vedenia s-a destrămat, căci, când și-au ridicat ochii, în fața lor nu mai era decât Iisus singur, Acela de dinainte, cu Care urcaseră Taborul.

Ceea ce a dorit să le arate le arătase și, fără alte comentarii decât obișnuita recomandare: „Nimănui să nu spuneți vedenia aceasta, până nu se scula Fiul Omului din morți", a coborât din nou cu ei în lumea de jos.

Să observăm: toți trei au văzut vedenia, iar Iisus s-a știut văzut în lumină alături de Moise și Ilie. N-a fost o închipuire a unuia din ei, sau a celor trei. Spunându-le ce le-a spus, Iisus a vrut doar să le confirme că totul a fost adevărat. Să nu se îndoiască.

Să ne mai punem încă o întrebare și să-i căutăm împreună răspunsul, acum. De ce au apărut cu El Moise și Ilie? Fiindcă cei trei Apostoli așa L-au văzut în acea lumină, stând de vorbă cu Moise și cu Ilie. Oare de ce aceștia doi? De ce nu alții? Cine era Moise? Moise era marele profet, și este până astăzi marele profet al evreilor. Acela care i-a scos din robia egip-

teană şi care, conducându-i 40 de ani prin peninsula Sinai, i-a adus până în pragul Ţării Sfinte, pe care le-a dat-o în primire. Prin el s-a făcut Legământul vechi cu Dumnezeu (Ieşire 20, Deuteronomul 5, Numeri 15, 41): *Voi veţi fi poporul meu, iar Eu voi fi Dumnezeul vostru. Voi sunteţi poporul meu ales, căruia voi purta de grijă.* Ilie, pe de altă parte, cine era? Ilie era acela care se bătuse pentru Dumnezeu cu prorocii mincinoşi, deci cu adepţii păgânismului, care îi făcuseră lui Baal statui şi care spuneau că acela era dumnezeul lor. Ilie i-a supus la proba focului. Au făcut un rug, l-au udat cu apă şi le-a spus: *Acum să ne rugăm. Pe jertfa căruia va cădea foc din cer, al aceluia va fi Dumnezeul cel adevărat. Şi focul din cer a căzut pe rugul lui Ilie,* dovedind că Dumnezeul căruia se închina Ilie era Dumnezeul cel adevărat, şi nu idolii păgâneşti (III Regi, 18-19).

Apariţia deci a lui Moise şi a lui Ilie în jurul Mântuitorului a fost ca un fel de avertisment teologic că Cel care era între Moise şi Ilie era mai mare decât aceştia. Mai ales decât Moise, pentru că acesta era considerat cel mai mare. Religia veche se numea *mozaică* de la Moses, Moise. Numai Dumnezeu era mai mare decât Moise. Iisus i-a adus deci pe Apostolii care au asistat la *Schimbarea la Faţă* de pe Tabor pe terenul cunoştinţelor şi al capacităţii lor de înţelegere, ca unii ce ştiau ce însemna Moise.

Cât despre Ilie, acesta a apărut pentru că era aşteptat. Apariţia lui trebuia, după tradiţie, să premeargă apariţia lui Mesia pe pământ. De aceea unii îl considerau pe Iisus drept Ilie (Matei 16, 41; Marcu 6, 15; 8, 28; Luca 9, 19), alţii drept Ioan Botezătorul. Chiar Iisus l-a prezentat alegoric pe Ioan Botezătorul drept Ilie, într-o anumită împrejurare (Matei 11, 14). Arătându-se acum Ilie, la *Schimbarea la Faţă*, se împlinea şi prorocia lui Maleahi (3, 23), care spusese că acesta va veni înainte de a veni ziua Domnului.

Odată cu venirea Mântuitorului se termină şi cu idolii păgâneşti, şi cu religiile păgâne, şi cu Legământul pe care l-a făcut Moise cu Dumnezeu. Într-un fel deci se denunţa Legământul cel vechi, pentru că urma să înceapă Legământul cel nou. Diferenţa dintre Legământul cel nou şi cel vechi era aceasta: în Legământul vechi se spunea că *Eu voi fi Dumnezeul vostru şi voi veţi fi poporul Meu ales* (Ieşire 19, 5), pe când în cel nou Dumnezeu era al tuturor neamurilor. De aceea evreii din Vechiul Testament, în virtutea Legământului, cereau de la Dumnezeul lor ca ei să aibă dreptate în orice împrejurare, să-şi învingă duşmanii fie că aveau dreptate, fie că nu, iar uneori se supărau atât de tare pe Dumnezeu că nu-i ajută să fie victorioşi, încât Îi adresau reproşuri nestăpânite: *Ce faci, Doamne, ai adormit? Te ocupi de altceva? Oare ai uitat că ne-ai promis că noi suntem poporul Tău? De ce i-ai lăsat pe fenicieni să ne bată, sau pe amoniţi, sau pe altci-*

neva? Doar ne-ai promis că vom ieşi învingători totdeauna (v. spre exemplu Psalmi 12, 2; Plângeri 5, 20; Avacum 1, 2-3; Judecători 6, 13).

Când Moise şi Ilie au dispărut din faţa Apostolilor, era semnul că va dispărea şi vechea putere a Legământului vechi, că vor dispărea şi religiile vechi, şi că va rămâne Iisus în lumină, cu Legământul Său cel nou, cu Legământul iubirii, cu Legea cea nouă.

Şi nu întâmplător s-a aflat Mântuitorul, acolo sus, cu cei trei Apostoli: cu Petru, care va avea chemarea să evanghelizeze o parte a lumii, cu Iacob, care va fi primul apostol martir, şi cu Ioan, care va interpreta teologic faptele şi învăţătura lui Iisus în Evanghelia Sa.

Iată cum se leagă aceste chipuri din Vechiul Testament cu Apostolii Noului Testament, şi cum sărbătoarea *Schimbării la Faţă* capătă pentru noi un sens cu totul deosebit şi important, prevestind Învierea şi înlocuirea Legământului vechi cu cel nou, întemeierea unei noi religii.

Un singur cuvânt vreau să vă mai spun şi cu aceasta voi încheia. Termenul grecesc pentru sărbătoarea zilei de astăzi este *Metamorfosis*. Tradus, cuvânt cu cuvânt, înseamnă „dincolo de forme", dincolo de forme materiale. Mântuitorul S-a revelat pe Sine prin Schimbarea la Faţă ca fiind dincolo de formele materiale. A apărut într-o lumină extraordinară, dumnezeiască, imaterială. Totul era alb în jurul Său. S-a revelat ca duh, adeverind că *Duh este Dumnezeu* (Ioan 4, 24). S-a revelat ca duh, dându-ne şi nouă tuturor, celor de acum ca şi celor de peste veacuri, învăţătura cunoştinţei despre faptul că era cu adevărat Fiul lui Dumnezeu, trimis din Cer.

Schimbarea la Faţă are, între altele, şi acest rost al descoperirii dumnezeirii Sale. Faptul că este aşa ne-o dovedeşte asemănarea dintre cuvintele pe care le-a rostit Dumnezeu la Botezul Domnului şi cuvintele pe care le-a rostit la *Schimbarea la Faţă*. La Botez a spus: „Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru Care bine am voit", iar acum cei trei Apostoli de pe Muntele Taborului au auzit cuvintele: „Acesta este Fiul Meu cel iubit, pe Acesta să-L ascultaţi". *Acesta este Fiul Meu, Acesta este Dumnezeu, Acesta este unul din Treime*, adeverea Tatăl, şi le poruncea în acelaşi timp Apostolilor şi, prin ei, nouă tuturor: *Pe Acesta să-L ascultaţi!*

Eu sunt cu voi

CINE SE POATE URCA LA CER?[1]

Sfânta Evanghelie care s-a citit astăzi începe așa: „Nimeni nu s-a suit în cer decât numai Cel ce s-a pogorât din cer: Fiul Omului, Care este din cer". Textul face parte dintr-o foarte importantă convorbire pe care a avut-o Iisus cu unul din învățații Legii iudaice din vremea lui, numit Nicodim. A avut cu el o convorbire de taină, căci Nicodim a venit la El noaptea, ca să nu-l vadă cineva. Dar ea a fost de taină și pentru că Iisus i-a dezvăluit o taină. I-a spus că *nimeni nu va putea ajunge în Împărăția cerurilor, de nu se va naște din nou* (Ioan 3, 5). Cam ca noi toți, cei de azi, Nicodim n-a prea înțeles despre ce vorbea Iisus. El a luat cuvântul literal și L-a și întrebat: „Cum poate un om să se nască, bătrân fiind? Poate el oare să intre a doua oară în pântecele mamei sale și să se nască din nou?" Nicodim L-a întrebat, bineînțeles, cu logica lui imediată, cu logica lui omenească.

De multe ori în Evanghelii întâlnim astfel de răspunsuri, cu logică omenească, la unele sentințe ale Mântuitorului care au o altă logică și un alt înțeles. Un înțeles spiritual. Când s-a întâlnit cu Samarineanca, i-a spus: „De ai fi știut darul lui Dumnezeu și cine este Cel ce ți-a zis «Dă-mi să beau» ai fi cerut tu de la Dânsul și ți-ar fi dat apă vie". Și Samarineanca a răspuns, ca și Nicodim, tot cu logica imediată, omenească, pământească: *Doamne, fântâna este adâncă și nici ciutură nu ai; de unde dar ai apa cea vie?* (Ioan 4, 10-11).

Mântuitorul a vorbit despre o altfel de apă. Vorbea metaforic, prin analogie, prin asemănare. Vorbea despre apa cerească. Despre harul Duhului Sfânt.

Tot așa și în convorbirea cu Nicodim, vorbindu-i despre „nașterea din nou", Îi vorbea despre o naștere spirituală, nu despre cea trupească, la care s-a gândit Nicodim. L-a lămurit însă că trebuie să înțeleagă „nașterea din nou" ca pe o naștere „din apă și din duh", adică prin Botez. Prin Botez se capătă harul Duhului Sfânt. Prin Botez omul devine o ființă nouă, se încreștinează, intră în familia lui Dumnezeu, într-o stare duhovnicească, într-o dimensiune nouă. Nu mai este în afara Împărăției lui Dumnezeu.

[1] Cuvânt rostit în Catedrala din Sibiu, duminică, 8 septembrie 1985.

Prin Botez se iartă toate păcatele şi în primul rând păcatul strămoşesc, acela care a dus la alungarea primilor oameni din rai. Prin Botez se reintră în rai. Până la Botez, cel nebotezat e încă sub puterea păcatului strămoşesc şi sub blestem. De aceea şi în poporul nostru există credinţa că până la Botez copilul e păgân. Trebuie neapărat să fie botezat. Numai după Botez intră şi el în rânduiala credinţei, şi aduce pace familiei creştine.

Naştere din nou este şi aceea care se obţine prin spovedanie şi iertarea păcatelor. Spovedania urmată de Sfânta Împărtăşaniee o reînnoire a Botezului, în duh, urmarea fiind aceeaşi curăţire, de data aceasta de păcatele făcute după Botez.

Despre o astfel de naştere din nou, spirituală, i-a vorbit aşadar lui Nicodim, şi când n-a înţeles nici după mai multe explicaţii, Mântuitorul a adăugat că această naştere trebuie să fie „de Sus", spre deosebire de naşterile care se petrec aici, jos, pe pământ. „De Sus", adică de la Dumnezeu.

Iar naşterea „de Sus", de la Dumnezeu, *nu poate să vină decât prin Cel care vine de Sus*, de la Dumnezeu. De aceea sfârşeşte convorbirea cu Nicodim, spunându-i: *Nimeni nu se poate urca la cer, la Dumnezeu, decât Cel care S-a pogorât de la Dumnezeu, decât El, Iisus Hristos*. El este Cel prin care se poate realiza „naşterea din nou".

Această „naştere din nou" se întemeiază, deci, pe *credinţa în Cel pogorât de Sus*, Care aduce cu El învăţătura despre „cele de Sus": *mărturisim ceea ce am văzut şi spunem ceea ce ştim* (Ioan 3, 11).

Iisus îi dezvăluia astfel lui Nicodim că are autoritate să nască oamenii din nou, să le dăruiască o viaţă nouă şi să-i înveţe altfel decât până atunci despre înţelesul vieţii, despre rostul vieţii oamenilor.

Şi înainte de Iisus se încercase aflarea rostului oamenilor pe pământ. Se încercase şi înainte de Iisus să se răspundă la întrebările: De unde venim? Cine suntem? Unde mergem? Cine a creat universul acesta extraordinar, cu mulţimea lui de sori şi de stele, cu mulţimea lui de planete, cu pământul acesta minunat, rotund, care stă în spaţiu nesprijinit pe nimic, care se învârte în jurul lui şi în jurul soarelui? Cine a creat întregul sistem solar care se învârte în jurul altor sisteme solare, şi niciodată, oricât de mari ar fi sistemele din spaţiul infinit, nu greşesc? Totdeauna îşi urmează calea lor, deşi nu sunt împinse de nici o mână, deşi nu sunt rânduite de nici un impiegat în mişcare!

În legătură cu acestea s-au întrebat oamenii şi înainte, s-au întrebat, evident, şi despre rostul concret al vieţii omeneşti, despre felul cum trebuie înţelese şi despre felul cum trebuie trăită viaţa. Acest lucru, în afara Scrip-

turii Vechiului Testament, l-au făcut multe sisteme filosofice, egiptene, iraniene, extrem orientale, grecești și romane.

Ecclesiastul e o carte de filosofie. Cam pesimistă și dezorientată pentru un autor biblic. Solomon, dacă el este autorul, se dovedește a fi fost un gânditor îndrăzneț, liber de canoanele gândirii oficiale iudaice. Până la urmă ajunge desigur la încadrarea în ele, sub forma recomandării „fricii de Dumnezeu", dar mulți comentatori cred că ultimele versete ar fi fost adăugate de altcineva, doritor să salveze cartea.

Și cartea *Iov* e o carte de filosofie și în aceeași categorie intră și *Proverbele*. *Reflexiunea*, spunea Aristotel, filosoful antic, e specifică oamenilor. Și tot el: „Trebuie să ne însușim cunoașterea primelor cauze, căci numai atunci putem spune că cineva cunoaște un lucru, dacă suntem încredințați că și-a însușit cunoașterea primei lui cauze" (*Metafizica*, I, 1, 980; I, 3, 983). Epicur, un alt filosof antic, vorbind tot despre cunoaștere, se lovea de limitele ei și constata „mirarea produsă de această cunoaștere, când nu poate găsi mai departe o soluție și nu poate înțelege cauzele supreme ale ordinii universale" (*Scrisoare către Herodot*, în Diogene Laertios, X, 35-83).

Cu privire la viața oamenilor, unii au spus că e guvernată de zei (Socrate, d.p.), alții de către destin (Hrysippos, în cartea *Definiții*; Zenon, în *Despre natură*), alții de către întâmplarea oarbă, prea puțini au lăsat un loc determinant liberului arbitru și voinței omenești. Sextus Empiricus și scepticii, în general, declarându-se neputincioși în dezlegarea tainelor vieții, recomandau pur și simplu „suspendarea oricărei judecăți" (*Schițe pyrrhoniene*, I, 10).

Îndată după Hristos vor apare stoicii, printre care vor străluci Seneca și Epictet, cu doctrine morale apropiate de creștinism, dar cu motivări filosofice insuficiente pentru doctrinele pe care le-au imaginat.

Nu avem acum timpul și nici nu e cazul să insistăm asupra acestor lucruri. Am vrut doar să deschidem o mică fereastră spre trecutul de dinainte de Hristos, în care oamenii au dorit să cunoască și au încercat să-și răspundă la marile întrebări. Răspunsurile pe care și le-au dat au fost însă foarte diferite, foarte împărțite, nici unul nefiind în stare să fie acel răspuns definitiv, care să convingă pe toată lumea.

S-a încercat să se dea filosofic și o definiție moralei. Morala reglementează raporturile dintre oameni și raporturile din societate. Fără morală, care impune norme de comportare, nu s-ar putea trăi în societate. S-a încercat să se definească o morală în afara religiei. Una dintre ele a fost cea formulată de Kant, morala imperativului categoric: *Este moral ceea ce e întotdeauna, de către toți și pretutindeni a fost recunoscut drept bun*. Așa-

dar: *întotdeauna*, în toată istoria, *pretutindeni*, în toată lumea, şi de către *toţi*. Acea faptă este morală, care corespunde acestor criterii.

Definiţia este în aparenţă bună. Dar care fapte s-ar putea înscrie în ea? Ce a fost bun ieri, nu mai este azi. Pascal a zis odată: Ceea ce e bun dincoace de Pirinei, e rău dincolo de Pirinei. Un lucru pentru care eşti lăudat într-o ţară, eşti condamnat în alta. Eşti criminal într-o ţară şi, pentru aceeaşi faptă, eşti erou într-o alta. Pentru noi şarpele e o târâtoare periculoasă, e chiar simbolul vicleniei, simbolul celui care te muşcă viclean, fără să-l vezi. Există însă triburi, în unele ţări din Africa, pentru care şarpele este considerat foarte cumsecade şi a cărui carne se mănâncă.

Se spune că s-a dus odată un misionar la un astfel de trib şi le-a citit un verset din Scriptură: *Oare dacă-ţi va cere fiul tău pâine, îi vei da şarpe?* (Matei 7, 10). Cei din trib au spus: Sigur, îi vom da şarpe. *Are o carne foarte bună*! Desigur, în cazul acesta nu e vorba de o atitudine morală, dar exemplul e concludent pentru ceea ce am pus în discuţie. Un lucru bun într-o parte, nu este bun în altă parte. Şi atunci cum stăm cu criteriile?

Filosofii şi sistemele lor au încercat să dea răspunsuri atât cât le-a permis mintea omenească. Unele răspunsuri sunt foarte interesante, sunt rezultatul unor eforturi de gândire adâncă, din cele mai vechi timpuri, până în vremea noastră. Dar ele sunt prea adesea diferite unele de altele și nu răspund nici măcar tuturor criteriilor imaginate de Kant. De aceea *singura morală care poate fi valabilă pentru toţi cei credincioşi, e aceea care e garantată de Dumnezeu*. Nici o morală fără un criteriu absolut nu poate obliga conştiinţa.

Un scriitor rus din secolul al XIX-lea, Dostoievski, a spus un lucru extraordinar: *Dacă nu există Dumnezeu, totul e permis*. Numai Dumnezeu creează răspunderea. Dacă nu există Dumnezeu, nu există răspundere. Dacă răul îți creează un avantaj, și nu există răspundere, de ce să nu faci răul? Dacă poţi să-l faci, şi nu te ştie nimeni, şi nu te prinde nimeni, şi nu-ţi cere nimeni socoteală, şi îți servește, atunci răul e permis. Se va zice: dar avem conștiință. Sigur că avem. Dar dacă n-o supunem lui Dumnezeu, ea se dă repede de partea noastră, când imaginăm un rău din care avem de profitat. Conştiinţa singură e slabă și slăbeşte mereu prin experienţa cedărilor în faţa răului. Numai dacă există Dumnezeu nu *e totul permis*, fiindcă chiar dacă nu vei da socoteală în faţa oamenilor, chiar dacă vei rămâne neprins, nesesizat, vei da neapărat socoteală în fața lui Dumnezeu. Deci chiar dacă nu se face o reglementare morală aici pe pământ, pentru că ai reușit să scapi de ea, de reglementarea ultimă, cerească, de reglementarea în faţa lui Dumnezeu nu vei scăpa niciodată. De aceea, fii atent! Așa ne spune

morala creştină. Ea s-a dovedit până acum singura eficientă şi în teorie şi în practică.

> Rău faci, rău găseşti, zice românul. Un copil avea proasta pasiune de a descoperi cuiburi de păsări prin copaci şi de a scoate ochii puilor. Mama lui i-a atras de mai multe ori atenţia că aşa ceva se plăteşte de către Dumnezeu, dar copilul şi-a continuat reaua apucătură.
>
> Într-o duminică s-a dus din nou în pădurea apropiată şi a zărit în vârful unui stejar înalt un cuib care l-a atras imediat. A urcat şi, luând unul din pui, i-a scos ochii şi l-a aruncat jos. În clipa următoare sosiră păsările, părinţii puilor, doi vulturi falnici. Se repeziră la copil şi, cu ciocurile lor tari şi ascuţite, îi scoaseră pe loc ochii.
>
> Şi-a adus aminte de cuvintele mamei lui, dar era prea târziu. A rămas orb pe viaţă.

Răspunsuri la marile întrebări a încercat şi ştiinţa. A dat răspunsuri importante, luminând multe nedumeriri. Ştim acum multe lucruri despre atomi, despre lumea care nu se vede. Ştim chiar să facem din atomi un instrument distrugător, bomba atomică! Din păcate! Întoarcem cunoştinţele împotriva noastră înşine! Ştim deci foarte multe despre lucrurile mici, şi ştim foarte multe şi despre lucrurile mari, despre planetele pe care nu le-am văzut niciodată, de dincolo de raza vederii noastre. Ştim cât de mari sunt. Ştim şi cât cântăresc. Ştim ce atmosferă au. Ştim şi ce mişcare de rotaţie au. Ştim atâtea despre ele, deşi n-am ajuns decât pe Lună. Dar ştiinţa nu ne-a putut spune că nu există Dumnezeu. Şi nu ne-a dat nici ea, ca şi filosofia o morală ca morala religioasă. Căci ştiinţa face analiza lucrurilor pe care le vede cu ochiul, cu aparate şi prin deducţie, descoperă legi, dar nu ne poate spune nimic despre Legiuitor. Cu alte cuvinte, ca şi pe vremea celor vechi, nu ne poate spune încă nimic despre cauze. Oamenii de ştiinţă spun că s-a produs cândva, la un început despre care noi nu ştim nimic, un fel de bang, o explozie, când materia s-a transformat în viaţă, când celula moartă s-a transformat în celulă vie. Dar cum s-a făcut aceasta, n-o poate spune nimeni. Momentul şi cauza acestui moment scapă cunoştinţelor noastre. La momentul acela n-a asistat nimeni, iar în laborator e puţin probabil că se va putea reproduce. Au dispărut condiţiile de atunci, şi nici nu le cunoaştem. Cu atât mai puţin se vor putea reproduce în natură, din aceleaşi motive.

De la filosofie şi de la ştiinţă ne-au venit cunoştinţe foarte multe, dar ne-au venit şi ne vin de la ele şi multe incertitudini. E un loc comun astăzi zicerea: cu cât ştim mai multe, cu atât mai multe necunoscute ni se des-

chid în faţă. Cuceririle cunoaşterii deschid în proporţie geometrică spaţii de necunoaştere. Iată de ce putem zice, fără a greși, că motivele raționale pe care le are un credincios ca să creadă sunt cel puţin egale cu acelea pe care le are un necredincios ca să nu creadă! În plus însă, credinciosul, prin credinţa lui, își găsește echilibrul sufletesc în ceea ce crede, în răspunsurile prin credinţă.

Întregul capitol XI din Epistola către Evrei e o demonstraţie a puterii răspunsurilor prin credinţă. Nu-l vom putea citi tot, pentru că e lung, dar iată începutul sintetizator: *Credinţa este încredinţarea despre lucrurile nădăjduite şi adeverirea celor nevăzute, şi cei vechi printr-însa au fost încercaţi. Prin credinţă cunoaştem că lumea a fost făcută prin cuvântul lui Dumnezeu, aşa că cele văzute şi-au luat începutul din cele nevăzute* (Evrei 11, 1-2). Fiindcă chiar dacă nu capeţi răspunsuri de amănunt, practic opţiunea pentru credinţă este pentru credincios mai importantă decât cea pentru necredinţă. Lucrul acesta l-a spus un filosof şi matematician francez, Pascal, prin celebrul său *Pariu* despre care am vorbit aici altă dată.

Şi acum, deşi am făcut un ocol cam mare, să ne întoarcem la tema noastră. Spre a-l înarma pe credincios cu certitudini, Dumnezeu a socotit că e bine să-i dea omului *răspunsuri de Sus*. Răspunsuri incontestabile. Răspunsuri care să nu fie puse la îndoială. Răspunsuri care să aibă autoritatea autorului suprem: *Răspunsul lui Dumnezeu.* Aceste răspunsuri ni le-a trimis prin „Cel care a venit de Sus”, prin Acela care a venit din cer, prin Acela care ştia lucrurile din cer. De aceea L-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său, tocmai pentru a ne spune cu autoritate, cu autoritatea de Dumnezeu, adevărul despre lucrurile pe care trebuie să le cunoaştem, şi fără de care nu putem trăi.

A venit Dumnezeu Însuşi pe pământ să ni le spună.

Cum a venit? Prin această întrebare vreau să trec la sărbătoarea de azi.

Prin convorbirea cu Nicodim ne-a învăţat despre *naşterea din nou.* El Însuşi S-a întrupat printr-o naştere nouă, suprafirească, pentru a ne putea vorbi despre suprafiresc şi despre *posibilitatea lui.*

A venit întrupându-se din Maria Fecioara, precum s-a zis în Scripturi. Astăzi serbăm Naşterea Maicii Domnului. Iată o mare sărbătoare creştină dedicată unei Mame. Dedicată acelei Mame prin care Dumnezeu e găsit de cuviinţă să-L întrupeze pe Fiul Său. Cum să nu ai un respect deosebit faţă de această Mamă aleasă de Dumnezeu, ca prin ea să Se nască Fiul lui Dumnezeu pe pământ? Mulţi contestă sărbătorile pe care noi ortodocşii le dedicăm Maicii Domnului. Dar oare nu este lucrul cel mai firesc din lume, cel mai potrivit bunului-simţ să cinsteşti pe Mama, pe Aceea prin care

Dumnezeu a găsit de cuviinţă să-L întrupeze pe Fiul Său? Oare nu cinstim noi pe mamele oamenilor mari? Nu cinstim noi pe mamele noastre? Sigur că da. Nu păstrăm noi în casele noastre fotografiile mamelor noastre? Şi atunci de ce să ni se conteste dreptul de a avea în bisericile şi în casele noastre imaginea Celei prin care Dumnezeu a găsit de cuviinţă să Se nască Fiul Său pe pământ? Acesta e un lucru elementar şi un lucru de bun-simţ.

Noi cinstim pe Maica Domnului tocmai pentru această vrednicie a ei, descoperită de Dumnezeu, şi recunoscută de Dumnezeu.

A fost fiica unor bătrâni evlavioşi, pe care noi îi pomenim la fiecare Liturghie, la fiecare sfârşit de slujbă. Poate mulţi nu ştiţi de ce pomenim două nume la sfârşit: „ale sfinţilor şi dumnezeieştilor părinţi Ioachim şi Ana". Să ştiţi că aceştia doi sunt părinţii Maicii Domnului.

Despre Maica Domnului s-a vorbit încă din Vechiul Testament. Profetul Isaia a spus la un moment dat un lucru de neînţeles pentru contemporanii lui, şi anume: „Iată, Fecioara va lua în pântece şi va naşte fiu. Şi vor chema numele lui Emanuel, adică cu noi este Dumnezeu". Adică va fi Dumnezeu. Textul a tulburat minţile multor cititori ai Vechiului Testament, fiindcă era împotriva logicii, dar faptele l-au adeverit.

Se pune întrebarea: Oare nu se putea naşte Fiul lui Dumnezeu altfel? Oare nu putea veni El pe pământ ca să ne aducă mărturie de la Dumnezeu altfel? Sigur că putea. În câte feluri? În zeci şi sute de feluri. Putea, de pildă, să vină matur, să vină ca un bătrân frumos cu barbă albă, aşa cum ni-L imaginăm noi pe Dumnezeu, în copilărie mai ales. Putea să vină aşa? Sigur că putea veni. Putea veni pe norii cerului, în văzul tuturor. Dar o astfel de prezenţă ar fi fost zdrobitoare pentru oameni, pentru minţile omeneşti. Ar fi fost zdrobitoare, în sensul că ar fi anulat cu totul voinţa oamenilor şi capacitatea lor de opţiune. Dumnezeu vrea ca noi să ne păstrăm capacitatea de opţiune. Să-L alegem, ori să nu-L alegem. Să fim fiinţe libere. Nu să fim fiinţe zdrobite de prezenţa Lui. De aceea, lasă la opţiunea noastră şi credinţa şi necredinţa. Putem merge la dreapta sau la stânga, înainte, oriunde, Dumnezeu lasă aceasta la opţiunea noastră.

Voi îndrăzni să spun aici un lucru care nu ştiu dacă s-a mai spus vreodată, dar sunt sigur că mă voi afla între limitele posibile ale speculaţiei creştine. Chiar în cel mai credincios dintre credincioşi persistă o umbră de îndoială atâta vreme cât se întâlneşte cu efectele, nu cu Cauza. Cu lucrurile lui Dumnezeu, evidente, dar nu cu Dumnezeu. Dar tocmai această umbră pune la încercare opţiunea noastră şi lasă loc liberului arbitru. Dumnezeu le-a aranjat pe toate aşa ca să rămână acest spaţiu pentru libertate. Altfel am fi fost nişte rotiţe mecanice într-o mare maşinărie, şi viaţa ar fi fost lipsită de

sens. Dumnezeu ne-a dăruit cu paradoxul evidenţelor neconstrângătoare, ca să ne pună la încercare libertatea, şi să ne facă viaţa frumoasă. Să lase câmp liber cercetării, dezvoltării, desăvârşirii. Să-l facă pe om să se simtă demn în libertatea de alegere. I-a oferit în acelaşi timp şi *evidenţele*, pentru cei care le văd şi se mulţumesc cu ele (*Cerurile spun slava lui Dumnezeu*...), şi principiile (din nimic, nimic; *omne vivum ex ovo* ş.a.), dar şi posibilitatea de a le pune la îndoială, a le crede insuficiente, de a le crede neconcludente. I-a dat raţiunea, cu limite, dar i-a dat şi o raţiune fără limite, ca aceea de care vorbeau Pascal sau Newton, lăsându-l să se frământe singur.

În frământarea aceasta e o mare frumuseţe. În ea e tot miracolul sensului existenţei umane, în care e loc şi pentru credinţă, şi pentru îndoială, şi pentru creaţie, pentru toate. Din toate se alege credinciosul, care găseşte de cuviinţă să opteze, prin raţiunea inimii unită cu raţiunea discursivă, pentru credinţa în Dumnezeu ca Autor, Proniator, Judecător, ca Cel care este totul în toate, şi în Care stă soluţia finală a existenţei, a tot ce există. În El se revarsă toate frământările, toate necunoaşterile, toate neliniştile, ca într-un recipient care clarifică, dă sens final. Acest sens e de fapt ceea ce caută şi obţine credinciosul.

De aceea a găsit Fiul acel fel de a veni în lume, care să ne lase libertatea de opţiune. A venit într-un fel care, după cum vedem, e în acelaşi timp şi natural şi supranatural. E şi natural, pentru că a venit printr-o *Femeie*, e şi supranatural, pentru că a venit printr-o *Fecioară*. Aceasta s-a făcut aşa, pentru ca *Naşterea* să fie şi pe înţelesul nostru. Să fie şi eveniment natural, şi taină. Şi s-a mai făcut şi pentru ca să se vadă că Dumnezeu, când vine ca om, Îşi însuşeşte modul de a fi al fiinţei umane, cu întreaga sa evoluţie, din copilărie până la maturitate. Numai în felul acesta Dumnezeu a socotit că poate să ne vorbească într-un limbaj, într-un fel care să fie pe înţeles pentru noi toţi, cum de altfel se dovedeşte în istorie că, iată, de 2000 de ani încoace, am înţeles şi înţelegem foarte bine acest mod de a fi prezent al lui Dumnezeu în mijlocul nostru.

Şi atunci cum, în această situaţie, să nu lauzi, să nu binecuvântezi pe această Femeie prin care a găsit Dumnezeu de cuviinţă să întrupeze pe Fiul Său? *Binecuvântată eşti tu între femei* (Luca 1, 28) s-a şi spus din vremea aceea, încă înainte de Naştere. Cum dar ne contestă unii acest drept de a binecuvânta într-un chip pe Maica Domnului? Sau a face rugăciuni către ea, şi de a-i păstra imaginea în biserici sau acasă? Spun că ar fi închinare la om, la idoli, dar oare nu ştim noi toţi că ne rugăm la Maica Domnului ca la o fiinţă omenească, dar proslăvită? Ca la o mijlocire către Fiul său? Ca uneia care, fiind mamă, este mai aproape de Fiul ei?

Oare nu facem noi tot aşa şi în viaţa noastră de toate zilele? De câte ori nu intervenim prin mamele unora mai mari, ca să ne rezolvăm unele probleme? Aşa este şi aici. Oamenii, lumea, noi toţi credem că Mântuitorul este mai aproape de o fiinţă omenească cum a fost Maica Sa, şi credem că ea are cea mai mare trecere pe lângă El.

Ea nu e considerată de nimeni dintre noi ca fiind Dumnezeu. Dumnezeu este Unul în Treime. Noi nici nu facem rugăciuni la ea ca la Dumnezeu. Noi facem rugăminţi de intermediere, de mijlocire şi, de altfel, uitaţi-vă acolo: chipul ei este întotdeauna cu Iisus în braţe. Nu e singură. Şi observaţi ceva? Chiar noi acum, când serbăm *Naşterea ei*, vorbim de fapt de *Naşterea Lui!*

Şi aşa facem la toate sărbătorile în cinstea Maicii Domnului. Multe sunt sărbătorile pe care Biserica creştină, şi Biserica noastră Ortodoxă în special, le dedică Maicii Domnului. Serbăm Naşterea Maicii Domnului, Buna Vestire, Intrarea în Biserică a Maicii Domnului, Adormirea Maicii Domnului, Acoperământul Maicii Domnului, ş.a. O cinstim în mod deosebit pe Maica Domnului, întotdeauna, ca fiind cea care a născut pe Fiul lui Dumnezeu, cea care s-a învrednicit de această extraordinară cinste.

Şi totuşi, cum am mai spus, există grupări creştine moderne, rătăcite de la dreapta credinţă care, când aud de Maica Domnului, întorc capul. Nici măcar nu vor să audă de ea. Nci nu vor să-i pronunţe numele, deşi ştiut este că despre Maica Domnului s-a scris în Noul Testament, pe care ei îl venerează. A se vedea în special Luca 1, 26-56, apoi Matei 2, 13; 12, 46; Luca 2, 33; Ioan 2, 1; 19, 25, 27 şi altele multe. S-a scris şi în *Simbolul credinţei* la Sinodul I Ecumenic, la care s-a adunat toată creştinătatea, în care se precizează că Iisus, Fiul lui Dumnezeu, „din Maria Fecioara S-a făcut om". Ea este cea în grija căreia a fost dată întreaga omenire, atunci când Mântuitorul se afla pe cruce, şi când i-a spus Apostolului Ioan „Iată mama ta!" Apostolul Ioan în momentul acela ne reprezenta pe noi toţi.

E bine, ori de câte ori sărbătorim un eveniment legat de Maica Domnului, să ne amintim *mesajul ei.*

Ce mesaj are ea pentru noi oamenii? Are ea să ne spună ceva special, în calitatea ei de Maică a Domnului? Ea nu este Dumnezeu, cum gândesc unii că am crede noi, ortodocşii, spunând această enormitate pentru a-şi motiva faptul că nu o cinstesc.

Ea este mijlocitoare pentru noi la Dumnezeu.

Are ea, totuşi, un mesaj special pentru noi creştinii?

Are, fără îndoială!

Să ne aducem aminte că la nunta din Cana Galileii, la un moment dat, au venit la ea nuntaşii şi i-au spus: *Ce să ne facem? Nu mai avem vin! Vor-*

beşte tu cu Fiul tău. Se zice că ar avea puteri miraculoase. Poate face el ceva. Răspunsul ei a fost acesta: „Faceţi tot ce vă va spune El!”

Acesta este mesajul! Acesta este cuvântul. Accasta este învăţătura pe care Maica Domnului, peste veacuri, ne-o adresează nouă tuturor: „Faceţi tot ce vă va spune El!”, urmaţi adică poveţele Lui, urmaţi învăţăturile Lui. A ştiut Maica Domnului ce face şi ce spune, atunci când ne-a lăsat acest mesaj scurt, substanţial: pentru că ea ştia că tot ce spunea El era cuvânt de la Dumnezeu. Tot ce spunea El era adevăr. Tot ce spunea El era lămurire, învăţătură, răspuns la marile întrebări pe care şi le pun întotdeauna oamenii.

În legătură cu sărbătorile închinate ei, aşadar, să ne aducem întotdeauna aminte de acest sfat al Maicii Domnului: *Faceţi tot ce vă va spune El* (Ioan 2, 5).

Şi Mântuitorul a gândit tot aşa. Când cineva din mulţime i-a zis: „Ferice de pântecele care Te-a purtat”, El a răspuns: „Adevărat!” şi apoi a continuat exact în sensul mesajului Maicii Domnului: *Ferice de cei ce ascultă cuvântul lui Dumnezeu şi-l păzesc* (Luca 11, 27-28). Cu alte cuvinte, am putea spune că Iisus a zis: *Ea v-a sfătuit să faceţi tot că vă spun Eu. Ascultaţi-o! Căci de cuvântul lui Dumnezeu v-a spus să ascultaţi!*

Să ne întoarcem acum, încă o dată, la cuvântul cu care am început: *Nimeni nu poate vorbi despre Dumnezeu mai bine decât Cel care vine de la Dumnezeu.* Nimeni nu se urcă la cer, decât Cel care a coborât din cer. Când i-a răspuns fariseului Nicodim cu aceste cuvinte, Mântuitorul a făcut şi o profeţie. Spunând că nimeni nu se urcă la cer, decât Cel care s-a pogorât din cer, a făcut profeţia Înălţării Sale. Dar a predat şi o învăţătură de taină. Cel născut din nou, din apă şi din Duh, acela se poate urca la cer. Acest înţeles nu e dintre cele care ar putea fi neglijate. Căci se spune tot în Sfânta Scriptură: „Căutaţi mai întâi Împărăţia cerurilor”.

Deci, la cer ajung şi oamenii înduhovniciţi, cei care s-au pogorât în felul lor, din cer, prin naşterea de-a doua.

Se sfârşim deci această sărbătoare, această împreună-rugare aici în biserică, cu cuvintele: Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi. Amin.

FACEȚI TOT CE VĂ VA SPUNE EL[1]

Iată, și în anul acesta, pe o vreme aproape nesperat de frumoasă, după zile de ploi, ne-a ajutat Dumnezeu să ne întâlnim din nou în această gură de rai care este Mănăstirea Sâmbăta. Aș vrea să vă spun de la început că hramurile mănăstirilor sunt totdeauna prilej de amintire a sfinților patroni, dar și a ctitorilor, a celor care le-au zidit, a celor care au avut prima dată inițiativa, ideea, mijloacele materiale de a zidi o biserică sau o mănăstire. De aceea și în ziua de astăzi trebuie să ne amintim în primul rând de Maica Domnului și apoi de ctitorul acestei sfinte mănăstiri, domnitorul Țării Românești Constantin Brâncoveanu. Brâncoveanu a intrat în legendă, cum nu mulți dintre domnitorii noștri au intrat. Au intrat un Ștefan cel Mare în Moldova, un Mihai Viteazul și, în rând cu ei, și Constantin Brâncoveanu, în Țara Românescă. E acel Brâncoveanu căruia balada populară îi zice: „Brâncoveanu Constantin, boier vechi și domn creștin".

Astăzi, mai mult decât oricând, se cuvine să ne amintim aici de Constantin Brâncoveanu pentru că astăzi se împlinesc exact 270 de ani din ziua în care a fost omorât de turci la Constantinopol. S-a urcat pe tronul Țării Românești după Șerban Cantacuzino, în anul 1688, și primul lucru pe care l-a făcut a fost să desăvârșească o operă începută de predecesorul său, și anume să termine tipărirea *Bibliei de la București* care, pe o seamă de exemplare, poartă pe frontispiciu numele lui Șerban Cantacuzino, dar pe altele și numele lui Constantin Brâncoveanu. *Biblia de la București* a fost prima biblie tradusă în întregime în românește: un monument de cultură, de limbă și de credință. Ea este o dovadă a puterii credinței dar și a vitalității culturii și limbii românești, care a putut da naștere unei Biblii în românește, la acea vreme, în anul 1688.

Constantin Brâncoveanu a fost un domn pașnic. S-a ferit să facă războaie. Era iubitor de pace. Nu era ușor să păstrezi pacea în țară cu turcii în coaste. Turcii îl pândeau mereu. Storceau țara cu biruri mari. Brâncoveanu

---

[1] Predică la Praznicul Adormirii Maicii Domnului, hramul Mănăstirii Brâncoveanu, 15 august 1984.

şi-a căutat mereu alianţe cu creştinii dimprejur, de care să se ajute la nevoie, în cazul în care l-ar ataca turcii. A încercat alianţe cu Viena, cu Moldova şi cu ruşii, care i-au reuşit, cu toate că a trebuit să desfăşoare o diplomaţie inteligentă, de multe ori pe muchie de cuţit, şi care până la urmă i-a adus totuşi pieirea, căci turcii, deşi nu l-au putut dovedi cu nimic, nu i-au mai acordat totuşi încrederea şi l-au mazilit.

Cumplite vremuri pentru biata ţară! Să fii cel mai mare, şi totuşi cel mai sub ameninţarea de a-ţi pierde viaţa în orice moment, după bunul plac al unui sultan care nu strălucea nici prin cultură, nici prin civilizaţie, şi în care operau încă instincte barbare şi legi străine gândirii şi omeniei româneşti şi chiar europene. Brâncoveanu a fost un voievod al culturii. A trimis mulţi tineri în străinătate, să înveţe şi să se întoarcă cu ştiinţa lor în ţară, şi să ajute la înaintarea în cultură şi civilizaţie a ţării, şi mai mult decât era până la el. S-au tipărit nenumărate cărţi în timpul domniei sale, pentru români şi pentru străini, pentru arabi şi gruzini. Mai mult decât atât, în timpul domniei sale s-au zidit mănăstiri de o rară frumuseţe. E de ajuns să pomenim Mănăstirea Hurez, ctitorie brâncovenească, apoi biserica şi palatul Mogoşoaia din Bucureşti, biserica Sfântul Gheorghe din Bucureşti, şi multe altele. Tot el a refăcut în spirit brâncovenesc – pentru că el a dat şi numele unui stil în arhitectură – palatul Episcopiei de la Buzău. Acesta, precum se ştie, în timp, în urma multor cutremure, îşi pierduse de tot stilul şi devenise o casă oarecare, fără nici un stil, nici în interior, nici în exterior. Acum e din nou palat brâncovenesc, refăcut din iniţiativa şi după descoperirile celui ce vă vorbeşte, pe când eram episcop al Buzăului. Aşa a reapărut pe harta ţării un nou monument brâncovenesc. Lucrările au fost încheiate de urmaşul nostru la Buzău, episcopul Epifanie, în condiţii optime.

Tot Brâncoveanu este acela care, în preajma anului 1700, a zidit această frumoasă mănăstire, Sâmbăta de Sus. Din ea n-a mai rămas astăzi decât bisericuţa stingheră, fără incintă, fără nici o casă în jur, în afară de fântâna „Izvorul Tămăduirii", care va fi fost şi unul din motivele alegerii locului de către Brâncoveanu, pentru zidirea mănăstirii. Mitropolitul Nicolae Bălan, înaintaşul nostru, a restaurat bisericuţa şi fântâna. Vreau să vă anunţ, în acest an 1984, că am luat iniţiativa restaurării totale a mănăstirii, a rectitoririi din temelie, pe iarba pe care o vedeţi acum, a incintei aşa cum va fi fost ea pe timpul lui Brâncoveanu, cu casă domnească, cu foişoare, cu colonade jur-împrejur şi cu tot ce va mai reclama stilul originar brâncovenesc. Vom restaura din nou şi fântâna şi bisericuţa care, de altfel, a şi intrat în lucrări de restaurare a picturii.

Avem proiectele în lucru şi sperăm ca în anul viitor, când se vor împlini 200 de ani de la distrugerea ei de către habsburgii de la Viena, să avem temeliile turnate.

Brâncoveanu a avut grijă în mod deosebit de Transilvania. De altfel, încă înainte de a deveni domn bogat a luat legătura cu prinţii Transilvaniei ca să scoată din temniţă pe mitropolitul ortodox Sava Brancovici, luptător şi martir pentru Ortodoxie, împotriva unei mari ofensive calviniste.

Mănăstirea Sâmbăta este dovada interesului extraordinar pe care-l purta Constantin Brâncoveanu Transilvaniei. El a zidit-o pentru a da o mărturie despre convingerea sa că Transilvania e românească. Avea aici o casă domnească. Şi-a făcut şi în satul Sâmbăta de Sus un palat. Le-a făcut pentru ca prin ele să spună că se simţea acasă în Transilvania, deşi era domnul Ţării Româneşti, de dincolo de munţi. Nu se simţea străin aici şi cei de aici nu-l simţeau străin. A vrut să demonstreze că munţii Carpaţi nu-i despart pe fraţi. A zidit Mănăstirea Sâmbăta aici ca să afirme unitatea de origine a celor de dincolo şi de dincoace de Carpaţi, ca să afirme unitatea de limbă a celor de dincolo şi a celor de dincoace de Carpaţi, ca să afirme unitatea de simţire şi cuget românesc a tuturor celor care locuiau pe întinsul pământului românesc, pe vremea aceea împărţit în trei ţări.

În vremea în care Constantin Brâncoveanu termina zidirea acestei mănăstiri, împăratul habsburg de la Viena a început o ofensivă extraordinară împotriva românilor, ca să-i rupă de la credinţa lor ortodoxă şi să-i treacă la altă credinţă. Trebuie să ne închipuim, şi ştim sigur, că Brâncoveanu a ridicat mănăstirea aici şi ca o dovadă de prezenţă protectoare ortodoxă şi românească peste Transilvania. Ea era şi un protest faţă de habsburgii care încercau să rupă sufletul românesc al Transilvaniei în două. Tactica habsburgilor aceasta a fost: *să-i împartă pe români în două, ca să-i stăpânească mai uşor.* Ceea ce au făcut nu era o acţiune religioasă, ci o acţiune politică, pentru ca, luptându-se între ei, românii să le opună o cât mai slabă rezistenţă. Împăratul a trimis în Transilvania pe un general, Bukow, şi apoi pe alţii, iar aceştia au dărâmat bisericile şi mănăstirile care n-au vrut să-şi părăsească ortodoxia. Aşa au fost dărâmate în Transilvania peste 150 de mănăstiri ortodoxe. Una din victimele acelor vremuri a fost şi mănăstirea Sâmbăta, care, aşa cum am mai spus, pe vremea lui Brâncoveanu nu arăta aşa, fără nimic împrejur. Avea case măreţe, avea incintă şi gospodărie.

Ca un misionar peste veacuri, Brâncoveanu a plantat această biserică a Ortodoxiei, ca să fie o mărturie românească şi ortodoxă în Transilvania. Şi iat-o că este!

Într-o zi ca aceasta, deci la 15 august 1714, la Constantinopol, sultanul punea să i se taie capul lui Constantin Brâncoveanu și împreună cu el celor patru copii ai lui: Matei, Radu, Ștefan și Constantin. I-a luat pe rând. Întâi pe cel mai mic, apoi pe următorul până la cel mai mare și, în cele din urmă, i-a tăiat și lui capul, oferindu-și sultanul un adevărat spectacol barbar, incredibil chiar și pentru civilizația acelui an 1714!

De ce l-a omorât sultanul pe Brâncoveanu? Unii istorici zic: pentru că n-a vrut să spună locul unde și-a ascuns averile. Poate va fi fost și aceasta. Erau bunurile lui, bunurile Țării Românești, nu ale sultanului. Sultanul nu avea nici un drept asupra lor. Și-apoi, copiii ce averi aveau? Pe ei de ce i-a omorât, tot așa, începând chiar cu ei spectacolul? Șantaj și crimă la drumul mare!

Dar să ne oprim asupra unui amănunt de mare importanță. Exista pe atunci o lege în împărăția turcească: dacă cineva care era condamnat la moarte trecea la legea musulmană, dacă prin urmare se lepăda de credința ortodoxă, i se lăsa viața. Lui Constantin Brâncoveanu și tuturor copiilor lui li s-a pus în față această alternativă: *Dacă vă lepădați de credința voastră, dacă treceți la religia profetului, dacă vă lepădați de neamul vostru și vă turciți, atunci toți veți scăpa cu viață!*

Aceasta a fost adevărata alternativă, și de aceea Constantin Brâncoveanu și fiii săi sunt cu adevărat martiri. Nu faptul că ar fi avut averi. Averile le-au și fost confiscate. Pentru că nici copiii, nici el n-au acceptat să-și părăsească nici credința, nici neamul, au fost uciși prin tăierea capului. Se zice că unul dintre fii ar fi avut o slăbiciune la un moment dat. Tatăl l-a observat și i-a spus: *Nu vei putea trăi cu rușinea de a-ți fi trădat neamul și credința.* Și atunci fiul și-a depășit momentul de ezitare și, ca ceilalți frați, a acceptat și el moartea. La urmă Brâncoveanu a fost decapitat!

Fetele lui au fost despuiate de tot ce aveau. Cronicarul spune: au fost dezbrăcate până la cămașă, adică li s-a luat totul, și apoi, împreună cu mama lor, au fost trimise în exil. Doamna și-a urmat soțul la Constantinopol. Ea a fost aceea care a adunat capetele lor, după ce, fiind purtate prin Constantinopol, au fost la urmă azvârlite în apele Bosforului. Doamna a ascuns și capul lui Brâncoveanu. L-a dus pentru o vreme pe insula Halki și după aceea l-a adus din nou în țară, și se află acum la biserica Sfântul Gheorghe din București.

Într-o zi ca aceasta, deci, la Constantinopol, zi în care Brâncovenii așteptau călăul cu iataganul, ca să le taie capetele, se vor fi gândit toți la hramul acestei mănăstiri zidită de ei și-și vor fi adus aminte de câte ori vor fi participat, așa cum participăm noi acum, la sărbătoarea aceasta.

Brâncoveanu şi-a închinat jertfa sa viitorului fericit al Patriei şi credinţei sale ortodoxe, şi şi-a închinat-o fără îndoială Maicii Domnului, ziua în care el pătimea martiriul.

Am ascultat, în cântările de azi, de la sujbă, câteva lucruri esenţiale despre Maica Domnului, a cărei Adormire o serbăm astăzi. Aş vrea să încerc să răspund la câteva întrebări legate de sărbătoarea ei şi în primul rând aş vrea să răspund la întrebarea: *De ce sărbătoarea de astăzi se numeşte „Adormirea Maicii Domnului”?* De ce nu se numeşte „Moartea” sau „Îngroparea Maicii Domnului”? Tradiţia ne spune că la o vreme după ce a fost înmormântată în Ghetsimani, lângă Ierusalim, după ce trăise aproape toată viaţa alături de Sfântul Apostol Ioan, după trei zile, când Apostolii s-au dus la mormânt, deschizându-l – mormintele se puteau deschide căci erau săpate pe orizontal, în stâncă, nu pe vertical ca acum –, Maica Domnului n-a mai fost găsită acolo. Ne spune tot Tradiţia că n-a mai fost găsită acolo pentru că a fost luată la cer de Fiul ei, de Mântuitorul Iisus Hristos. În amintirea acestui fapt, trecerea Maicii Domnului din viaţa aceasta a fost numită „Adormire”. Ea nu a murit, ci doarme. Ea se află acum alături de Mântuitorul Iisus Hristos.

Ghetsimani, locul unde a fost îngropată Maica Domnului, şi mormântul ei gol, se pot vedea şi astăzi.

Se pune întrebarea: Cultul Maicii Domnului este el în conformitate cu Sfintele Scripturi sau este o invenţie a răsăritenilor? Aş vrea să răspund şi la această întrebare, pentru că există mulţi, mai ales dintre cei rătăciţi de la dreapta credinţă, care contestă cultul Maicii Domnului. Dar dacă am lua-o în chipul cel mai natural, în chipul cel mai simplu, de la cinstirea pe care o acordăm noi mamelor noastre, de la cinstirea pe care o acordăm mamelor prietenilor noştri, de ce adică n-am cinsti pe mama Aceluia care a fost Dumnezeu întrupat?

Cultul Maicii Domnului îşi are originea în Sfânta Scriptură în care se spune: *Binecuvântată eşti tu între femei*, (Luca 1, 28) şi *Mă vor ferici toate neamurile* (Luca 1, 48). Ce este cultul Maicii Domnului altceva, decât această binecuvântare şi din partea noastră, această fericire de care ea însăşi a vorbit? Şi ne rugăm ei ca unei intermediare între noi şi Dumnezeu.

Noi, creştinii ortodocşi, avem despre Dumnezeu o idee familiară. Dumnezeu nu e ceva foarte depărtat de noi. Dumnezeu e aproape de noi. Legendele noastre populare spun că Dumnezeu se plimbă adesea pe pământ de mână cu Sfântul Petru. Aceste legende vor de fapt să spună cât de aproape este Dumnezeu de inima şi de simţirea românului. Cultul Maicii Domnului, de a fi mijlocitoare între noi şi Dumnezeu, sunt cu totul îndreptăţite în spiritul Tradiţiei şi în litera Sfintei Scripturi.

Are Maica Domnului o învăţătură a ei? Am putea spune şi da şi nu. Ar putea avea. Adică de ce ar putea avea o învăţătură a lor profeţii, care erau tot oameni, şi tot oameni erau şi Apostolii? Nu spunem noi „învăţătura Apostolilor"? De ce n-ar putea avea şi Maica Domnului? Şi Sfinţii Părinţi de mai târziu au şi ei învăţături. Maica Domnului, care a primit un mesaj dumnezeiesc la Buna Vestire şi care a păstrat totul *în inima ei* (Luca 2, 19, 51), de ce n-ar avea? Şi ca una care va fi prezentă în grupul de femei care L-au urmat în tot timpul propovăduirii, nu ştia ea toate minunile? Nu-şi amintea toate cuvintele Lui? Am putea foarte bine avea o „Evanghelie după Maica Domnului". Dar ea a fost smerită, modestă. A lăsat acestea pe seama altora. Aşadar, ar putea avea, dar nu are, propriu-zis, o învăţătură nici a sa, nici despre Iisus. Are însă un cuvânt pe care-l adresează tuturor oamenilor, tuturor creştinilor din veac în veac. La nunta din Cana Galileii – ştim toţi minunea – le-a spus celor care au rugat-o să intervină: „Faceţi tot ce vă va spune El". Acesta este mesajul Maicii Domnului către creştinătate, de atunci şi până azi, şi până în veac: „Faceţi tot ce vă va spune El". Ce vă spune El? El vă va spune să vă iubiţi unii pe alţii! El vă spune să fiţi îngăduitori! Să fiţi iertători! Să fiţi buni! Să vă câştigaţi pâinea prin muncă cinstită! Să fiţi ascultători! Să fiţi iubitori de Dumnezeu! Să fiţi iubitori de aproapele! Să fiţi iubitori până şi faţă de vrăjmaşii voştri! Să aveţi dragoste între voi! Să fiţi iubitori de bună înţelegere! Maica Domnului acest sfat ni-l dă: „Faceţi tot ce vă va spune El".

Eu cred că din întâmplarea de la nunta din Cana Galileii mai putem scoate o învăţătură importantă. Ce-au făcut gazdele când au văzut că li s-a terminat vinul? N-au intervenit la Iisus, ci la Mama Lui. Au rugat-o pe ea să mijlocească minunea. *Oare nu e cazul să vedem în aceasta tocmai baza biblică a caracterului Maicii Domnului de mijlocitoare?* Eu cred că da. Aici ar trebui să meargă contestatarii rugăciunilor către Maica Domnului. Dacă ar fi oneşti, n-ar putea să nu recunoască adevărul acesta simplu, prezent chiar de la primul răspuns al lui Iisus la o cerere omenească. Răspuns printr-o minune. Prima Sa minune.

Când Mântuitorul era pe cruce, erau de faţă, mai departe, câteva femei credincioase, dar lângă cruce erau Maica Lui şi Apostolul Ioan. Şi atunci Mântuitorul a avut câte un cuvânt care a ajuns până la noi, şi pe care îl găsim însemnat în Sfânta Scriptură. S-a uitat către Maica Lui şi către Ioan, Apostolul Său cel iubit, cel mai tânăr dintre Apostoli, care va şi trăi cel mai mult dintre ei – va muri în jurul anului 100, la adânci bătrâneţi – şi i-a spus Maicii Domnului: „Iată fiul tău", iar lui Ioan i-a spus: „Iată mama ta". Ce trebuie să înţelegem prin aceste cuvinte?

Când Mântuitorul îl încredinţează pe Ioan mamei Sale, făcând din ea mama lui, face din noi toţi fiii Maicii Domnului. Încredinţarea dată de pe cruce de Mântuitorul Iisus Hristos ne înfia Maicii Domnului, aşa cum El Însuşi a fost Fiul ei pământeşte. Ne dă pe noi în grija ei, şi pe ea în grija noastră. În felul acesta Mântuitorul însuşi face din ea mijlocitoare.

Într-o zi ca aceasta, să ne aducem toţi aminte de cele două mesaje: de mesajul lui Constantin Brâncoveanu, pe care ni-l transmite dintr-un 15 august (1714), de sub securea călăului, mesaj care ne spune: *Iubiţi-vă Patria*, cum am iubit-o eu! Iubiţi-vă credinţa cum am iubit-o eu! Apăraţi-vă credinţa, cum am apărat-o eu!

Şi celălalt, mesajul Maicii Domnului, uşor de ţinut minte: „Faceţi tot ce vă va spune El". Mergeţi duminică de duminică la biserică şi ascultaţi acolo cuvântul Evangheliei. Şi fiţi nu numai ascultători, ci şi împlinitori ai cuvântului (Iacov 1, 22). Şi, la chemarea Domnului, ori de câte ori o auzim din Sfintele Evanghelii, să fim gata să răspundem şi noi, fără ezitare, ca şi tânăra Maria de la Buna Vestire: *Iată roaba Domnului* (Luca 1, 38).

Binecuvântez pe toţi cei care şi-au făcut astăzi răgaz de a veni la această sfântă mănăstire să cinstească pe Maica Domnului şi amintirea Brâncoveanului. Dumnezeu să vă dea tuturor, dumneavoastră şi familiilor dumneavoastră, bucurii pământeşti şi mântuire cerească; Dumnezeu să dea iertare păcatelor tuturor acelor care cu gând bun şi cu inimă smerită aţi venit astăzi la această slujbă!

La vreme de răgaz şi la vreme de trebuinţă, adresaţi Maicii Domnului rugăciuni de mijlocire către Fiul ei şi Dumnezeul nostru. Să învăţaţi pe de rost rugăciunea de slăvire a Maicii Domnului: *Cuvine-se cu adevărat să te fericim pe tine, Născătoare de Dumnezeu*, şi să citiţi cu evlavie *Acatistul Maicii Domnului* şi *Paraclisul Maicii Domnului*, imne de preţuire şi de evlavie, care aduc folos şi mângâiere sufletului creştin şi speranţa că în Cer există cineva care ne poartă de grijă şi ne recomandă lui Dumnezeu.

În tradiţia creştină există o carte în care sunt notate multe *Minuni ale Maicii Domnului*, pe care creştinii le citesc cu încrederea că prin ea Dumnezeu săvârşeşte într-adevăr minuni, şi răspunde rugăciunilor ei pentru noi. Să zicem cu sufletele încrezătoare în puterea ei mijlocitoare: *Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi!* Icoana ei să ne ocrotească de primejdii şi de duşmani, s-o avem în case şi în inimi, şi ea va fi pururea în ajutorul nostru.

Harul Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos şi mijlocirea rugătoare a Maicii Domnului să fie cu voi, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

ŞI S-A ÎNĂLŢAT LA CERURI[1]

Să mulţumim lui Dumnezeu că am ajuns cu sănătate şi la această mare sărbătoare din calendarul creştin, Înălţarea Domnului. N-am fost aici de Ziua Învierii, fiind obligat să particip la o mare conferinţă mondială, la Oxford, în Anglia, dar cei care aţi fost aici cred că vă amintiţi de *Pastorala* care s-a citit ca de obicei. Parafrazând pe mironosiţe, spuneam în ea că omenirea, de la începutul ei, dintotdeauna, şi-a pus întrebarea: *Cine ne va prăvăli nouă piatra de pe uşa mormântului*? Pentru noi, ceilalţi, ca şi pentru toţi oamenii de-a lungul existenţei lor, întrebarea capitală a fost: *Cine ne va prăvăli piatra de pe taina morţii? Cum vom afla, ce vom afla despre moarte? Ce vom afla că este dincolo de moarte?*

N-am fi aflat niciodată mai mult decât ceea ce putem şti prin simţurile noastre, şi anume faptul că într-o zi trecem sub pământ, ne prefacem în pământul din care am fost făcuţi, şi nu mai ştim ce se întâmplă după aceea. N-am fi ştiut ce se întâmplă după aceea. Am aflat însă acest răspuns din faptul Învierii Mântuitorului Iisus Hristos. Prin învierea Sa, El ne-a spus tuturor ce este moartea, ce este dincolo de moarte, şi anume faptul că dincolo de moarte este în continuare viaţă, că moartea este doar un prag peste care trecem de la viaţă la o altă viaţă.

Ne-a dat această încredinţare puternică, logică, absolut de înţeles pentru fiecare dintre noi, că există înviere. Ne-a dat această lămurire prin însuşi faptul Învierii Sale din morţi. Martori nenumăraţi L-au văzut mort pe cruce, L-au dus şi L-au îngropat ca pe orice mort şi L-au văzut după aceea înviat. Au stat după aceea de vorbă cu El şi s-au convins că, într-adevăr, înviase din morţi.

Această Înviere a Sa a dat răspuns la marea întrebare: Cine ne va prăvăli nouă piatra de pe taina morţii? Iisus a prăvălit piatra de pe taina morţii şi ne-a dezvăluit ce e cu noi, ce e cu viaţa noastră, ce e cu moartea noastră. Timp de patruzeci de zile după Înviere S-a arătat Apostolilor şi altor uce-

[1] Cuvânt rostit la Praznicul Înălţării Domnului, în Catedrala din Sibiu, în anul 1988.

nici ai Săi, care au putut să-L vadă, și cu care a stat de vorbă. La un moment dat, ne spune Sfânta Scriptură, L-au văzut mai mult de 500 de persoane, deci o mulțime destul de mare.

Patruzeci de zile, deci, a rămas în preajma lor, iar după patruzeci de zile a trecut dincolo, S-a înălțat la cer.

Despre faptul Înălțării la cer ne vorbesc doi dintre Evangheliști, Marcu și Luca. Nici unul dintre ei nu ne spune însă de ce exact după patruzeci de zile S-a înălțat Mântuitorul la cer. De ce a mai rămas cu ei după Înviere numai patruzeci de zile și nu mai mult? Sau mai puțin?

Iată o primă întrebare pe care aș vrea să ne-o punem împreună astăzi, și să încercăm, meditând asupra ei, să găsim un răspuns. Nu există un răspuns precis. Nici nu e nevoie de un răspuns precis. Puteau să fie treizeci și nouă de zile. Puteau să fie și patruzeci și una. Puteau să fie și patruzeci de ani. Așa a hotărât Pronia divină: să fie patruzeci de zile.

Dar această hotărâre noi o putem totuși înțelege, pentru că ne-o putem totuși justifica. În aceste patruzeci de zile Mântuitorul a făcut, într-un fel, cu ucenicii Săi, o recapitulare a întregii Sale învățături în lumina Învierii. Era la sfârșitul misiunii Sale. Împlinise totul. Misiunea cu care venise de la Tatăl și-o împlinise în cei trei ani și jumătate de propovăduire. Spusese tot ce avusese de spus. Lăsase, prin urmare, învățătura precisă despre Dumnezeu, despre nemurirea sufletului, despre Judecata de apoi, despre om, despre cum trebuie să-și trăiască el viața pe pământ, despre cum va avea de dat socoteală în ceruri, în viața veșnică, despre felul cum și-a trăit viața pe pământ. Spusese totul. Nu mai avea nimic de spus în plus.

În al doilea rând, făcuse totul ca să-Și dovedească și prin fapte învățătura Sa. Adică ce? Minunile. Așa încât, la un moment dat, a putut să spună fariseilor: Dacă nu credeți cuvintelor Mele, credeți în faptele Mele, credeți în ceea ce vedeți, în ceea ce cade sub simțurile voastre. În acestea nu puteți să nu credeți, fiindcă faptele se impun prin ele însele. În fapte, vrei, nu vrei, trebuie să crezi. Or, voi ați văzut faptele Mele. Voi ați văzut că am dat ochi unor orbi din naștere. Ați văzut că am pus pe picioare schilozi. Ați văzut că am înviat și morți. Dacă nu credeți cuvintelor Mele, credeți faptelor Mele! Prin urmare făcuse și toate faptele care să-I adeverească, să-I probeze învățătura Sa. Așadar, își împlinise misiunea cu care venise pe pământ.

Mai avusese nevoie după Înviere de aceste patruzeci de zile pentru ca, în primul rând, să se încredințeze că Apostolii și ucenicii Săi au priceput bine faptul Învierii Sale. Trebuia să se asigure că ei vor face din Învierea Sa temeiul învățăturii lor, temeiul propovăduirii lor creștine. De aceea I-au trebuit aceste patruzeci de zile.

I-au mai trebuit aceste patruzeci de zile pentru ca, să zicem așa, după înțelesul nostru, să-și facă Testamentul. Să-și facă Testamentul, să-și lase ultima dorință. Şi care a fost această ultimă dorință? A fost sintetizată în trei lucruri: „Mergând, *învățați*"; i-a trimis deci pe Apostoli să-I propovăduiască în toată lumea învăţătura. Şi „*Botezați*", deci faceți-i pe toţi să intre în rândurile acestei învăţături noi, prin Botez şi prin credinţa în numele Tatălui şi al Fiului și al Sfântului Duh. În al treilea rând: *Iertați-i* pe toţi cei care se pocăiesc: „Cărora le veţi ierta păcatele, vor fi iertate, şi cărora le veţi ţine, vor fi ţinute". Puneţi-i, deci, în rânduială cu ei înşişi şi în rânduială cu Dumnezeu, în aşa fel încât, intraţi prin Botez în această ordine de gândire creştină pe pământ, să intre în ordinea aceasta de gândire şi de viaţă fericită şi dincolo, în Împărăţia lui Dumnezeu.

Iată de ce I-au trebuit aceste patruzeci de zile şi nu mai mult. De altfel, poate că, dacă ar fi fost mai mult decât patruzeci de zile – am să îndrăznesc un cuvânt poate nepotrivit –, le-ar fi întârziat misiunea. Şi-apoi sacrul, sfinţenia, prezenţa lui Dumnezeu în lume, prezenţa lui Iisus pe Care *Îl știau acum ca Dumnezeu*, fiindcă Îl știau înviat, îi ţinea într-o permanentă tensiune. Trebuiau eliberaţi de această tensiune, pentru ca să rămână cu credinţa în El și, în numele credinței, în totală libertate, să propovăduiască învățătura Lui.

De aceea a plecat. Cum ar fi trebuit să fie o plecare normală? O plecare normală ar fi trebuit să fie prin moarte, aşa cum se întâmplă cu toată fiinţa care trăieşte pe pământ. Cum a fost totuşi plecarea Mântuitorului?

De data aceasta, plecarea Mântuitorului n-a mai fost prin moarte. A fost prin Înălțare. Vă spuneam că doi dintre Evanghelişti istorisesc evenimentul, dar foarte pe scurt. Atât de pe scurt, încât Evanghelistul Marcu îi dedică un singur verset. Ascultaţi: *Deci Domnul, după ce a grăit cu dânşii, S-a înălțat la cer și a stat de-a dreapta lui Dumnezeu* (Marcu 14, 19). Atât. Un singur verset. Celălalt Evanghelist care relatează Înălțarea nu e nici el mai vorbăreț. Trei versete. Atât. *Apoi i-a scos afară din cetate, până la Betania și ridicându-Şi mâinile i-a binecuvântat, și pe când îi binecuvânta a început a se îndepărta de ei și a se înălța la cer. Iar ei, închinându-se Lui, s-au întors în Ierusalim cu bucurie mare* (Luca 24, 50-52). Atât.

Aceasta e tot ceea ce ne spun Evangheliile despre Înălţarea Domnului la cer. Faptele Apostolilor (1, 1-11) nu adaugă multe amănunte în plus.

Ce înseamnă acest lucru? Înseamnă că Apostolii au fost luaţi prin surprindere. Pur şi simplu. Să mergem spre Betania, le va fi spus. Betania, ştiţi, era localitatea de lângă Ierusalim, unde trăiau Marta şi Maria şi fratele lor Lazăr. Poate că S-a dus mai întâi chiar în casa lor. Tradiţia aşa spune.

Împreună cu Apostolii, spune tot Tradiția, era și Maica Domnului. Și după aceea S-a dus pe un munte, de fapt un deal mai ridicat, din zona muntoasă în care e așezat Ierusalimul. Acesta se numea Muntele Eleonului. Și ajungând acolo, pe vârf, în timp ce vorbea cu ei, I-a binecuvântat și, în timp ce-i binecuvânta, S-a urcat la cer, S-a înălțat la cer. S-a desprins de pământ și, ca tras de o putere nevăzută, a părăsit pământul, dispărând în înălțimi până la care ochii lor n-au mai putut pătrunde.

E foarte interesant însă ce spune Evanghelistul Luca. În loc să rămână întristați, Apostolii s-au întors în cetate „cu bucurie". Îi înțelegem de ce cu bucurie. Fiindcă acum știau cine era Iisus. Acum știau că Iisus era Dumnezeu. Fiindcă înviase. Fiindcă Îl văzuseră mort și înviat. Nu mai puteau fi triști acum, în legătură cu această plecare, așa cum fuseseră în Săptămâna Patimilor, în zilele răstignirii și ale morții. Acum erau bucuroși, pentru că acum înțelegeau altfel. Pentru că acum înțelegeau și Testamentul Său, și îndatoririle testamentare pe care li le lăsase.

Dar să ne punem acum încă o întrebare: De ce a trebuit să plece Iisus din lumea aceasta prin Înălțare la cer? Spuneam: în mod firesc, ca orice ființă de pe pământ, ar fi trebuit să plece prin moarte, prin *coborârea sub pământ*. Și iată că Iisus pleacă prin *înălțare de pe pământ* la cer, de-a dreapta Tatălui. Și ce înseamnă *de-a dreapta Tatălui?* Și ce înseamnă această urcare *cu trupul* la cer? Înseamnă urcare în slava Tatălui. De-a drepta Tatălui.

Dar de ce prin înălțare? Să ne gândim puțin. Ar fi putut oare Cel care era Fiul lui Dumnezeu, Cel care înviase din morți, să moară din nou? Și să intre din nou sub pământ? N-ar fi însemnat oare aceasta că trupul purtător de dumnezeire ar fi fost dat stricăciunii ca orice corp omenesc obișnuit? Fără îndoială, așa ar fi fost, dacă Iisus ar fi murit din nou.

Și s-ar mai fi întâmplat ceva. Și aici e de fapt răspunsul și argumentul cel mai puternic în legătură cu Înălțarea Domnului: *Dacă Iisus ar fi murit ca orice om și ar fi fost îngropat în pământ, ucenicii ar fi fost tentați să se îndoiască de Învierea Lui.* Să zică: N-a fost o înviere adevărată, pentru că, iată, a murit ca oricare dintre noi, și a fost îngropat sub pământ. S-ar fi îndoit de învierea Lui. S-ar fi îndoit deci și de dumnezeirea Lui. Acum, văzându-L înălțându-Se, nu mai puteau să se îndoiască, fiindcă acum nu mai murea. Nu mai intra sub pământ. Acum se înălța sub ochii lor. Rămânea viu pentru totdeauna.

Ar fi putut Iisus să plece și altfel decât prin înălțare? Ar fi putut, fără îndoială.

Ar fi putut într-o zi să dispară. Să nu-L mai vadă nimeni, și să nu mai știe nimeni de El. Dar și atunci ucenicii și-ar fi spus: Cine știe ce s-a întâmplat! Va fi murit pe undeva și a fost îngropat nu se știe unde și cum!

Ar fi putut să se volatilizeze, să dispară aşa, cum, de pildă, a dispărut la Emaus când, după ce le explicase celor doi Scripturile despre El, deodată S-a făcut nevăzut. Dar şi aceasta le-ar fi pus ucenicilor semne de întrebare. Ar fi putut zice că după Înviere, El n-a fost o realitate, că a fost un duh, şi că Învierea n-a fost o înviere adevărată, că Acela care li S-a arătat după Înviere a fost un duh.

De aceea Iisus n-a plecat din lume nici prin dispariţie pur şi simplu, nici printr-o nouă moarte, nici prin volatilizare, ci prin înălţare, printr-un act de plecare din lumea aceasta *în văzul tuturor, având mărturia tuturor ucenicilor despre această plecare.*

Şi unde este trupul lui Iisus? Am putea oare – şi unii şi-au pus şi această întrebare naivă –, cu un telescop extraordinar, care măreşte de miliarde de ori, am putea oare să-L descoperim undeva în cer, cu trupul? Urcarea lui Iisus cu trupul la cer a fost o urcare cu trupul acela cu care a înviat, şi care era un trup transfigurat, un trup care nu se mai supunea legilor materiei, un trup care putea trece prin uşile încuiate, prin pereţi, un trup care putea apărea şi dispărea, care putea parcurge distanţe mari în clipe, era un trup transfigurat, transformat. Am putea propune o analogie, şi ştiinţa demonstrează astăzi că, în cele din urmă, materia nu e decât energie. Deci Iisus, aşa cum a putut intra prin uşile încuiate, aşa cum a putut dispărea din faţa ucenicilor, aşa cum a putut fi acum în Ierusalim şi apoi departe, în Galileea, tot aşa a putut să biruiască legile firii şi să se înalţe la cer cu trupul, cu acest trup transfigurat. De aceea nu-L va vedea nimeni prin nici un ochean, prin nici un telescop.

Iisus, după ce biruise celelalte legi ale materiei, de data aceasta a biruit legea gravitaţiei, acea lege care ne ţine legaţi de pământ şi despre care nimeni nu ştie nimic. Ea poate fi descrisă, dar nu poate fi explicată. Fiindcă ştie toată lumea că cei din America, de pildă, în clipa de faţă sunt faţă de noi cu capul în jos, că pământul e rotund. Ei ar trebui să cadă. Noi suntem faţă de ei cu capul în jos. Ar trebui să cădem în sus. Legea gravitaţiei ne ţine strânşi de centrul pământului. Ce e această lege, nimeni nu poate spune. Imaginaţi-vă dumneavoastră: apele oceanelor, care sunt imense şi credem toţi că sunt orizontale, drepte, sunt de fapt în linie curbă. Uitaţi-vă la un glob. E rotund. Şi totuşi apele mărilor şi oceanelor stau lipite de pământ, curbe cum sunt. Încercaţi să puneţi dumneavoastră apă pe un glob, şi o să vedeţi că toate curg în jos. Nu rămâne nici o picătură pe glob. Şi totuşi, pe globul nostru terestru, oceanele stau foarte cuminţi, rotunde, deşi ar trebui să cadă în toate direcţiile.

Dar aceste legi puse de Dumnezeu în materie tot de Dumnezeu pot fi biruite. De aceea Iisus a putut să Se urce, ca şi cum ar fi căzut. A putut să Se urce cu trupul la cer. E posibilă o astfel de experienţă transfigurată într-o materie transfigurată, altfel decât materia noastră? Sigur că este. Aşa cum e posibil, de pildă, ca într-un nucleu aproape invizibil, pe care abia îl văd savanţii la microscop, să existe tot omul viitor, cu ochii, cu nasul, cu părul, cu picioarele, cu gândurile, cu simţurile, cu iubirile, cu urile, cu toate ale lui.

Cum există puiul de găină în gălbenuşul de ou? Nici măcar n-are aer, acolo, sub coajă. Găina ştie când să-l spargă, când puiul trebuie să iasă afară. Cum există stejarul în ghindă? Cum există roşul sau albul trandafirului, şi mirosul, în sământa lui? Prin aceste minuni mici, care sunt în faţa ochilor noştri, ne putem explica şi minunile mari, cum este, de pildă, minunea Înălţării Domnului de pe pământ la cer.

Iisus Hristos trebuia să Se înalţe. Era logic să plece din lumea aceasta prin Înălţare, pentru ca să rămână în ea. Oricât de paradoxal ar părea, dar *Iisus a plecat aşa cum a plecat, pentru ca să rămână*. Dacă murea, era plecat definitiv, dar plecând în felul acesta, rămânea, nu pleca.

Iisus a plecat în felul acesta ca să rămână viu. De aceea Apostolii L-au şi simţit în toată viaţa lor, şi în toată propovăduirea lor, L-au simţit alături de ei, L-au simţit viu, au simţit cum îi ajută. Să vedeţi ce spune unul din ei, Marcu: „Iar ei au ieşit (după Înălţare), propovăduind pretutindeni, Domnul lucrând împreună cu ei". Plecând prin Înălţare, n-a plecat, ci a rămas împreună cu ei, a rămas *să lucreze* cu ei. Ei n-au avut, în felul acesta, temerea că El a plecat de tot, că a murit, că nu mai este. De aceea Îi şi adresau, când erau în încurcătură, rugămintea: „Doamne, fii cu noi". De aceea şi noi, ştiindu-L înălţat, ne adresăm Lui ca unuia Care este viu, Care a rămas viu în vecii vecilor, ca unuia Care ascultă, aude rugăciunile noastre şi ne poate răspunde.

De aceea, faptul Înălţării este în logica desfăşurării misiunii Mântuitorului pe pământ. Mântuitorul trebuia să Se înalţe, pentru ca să fie pururi cu noi. Şi este cu noi, împreună cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

ECCE CRUX[1]

Sfântul Apostol Pavel își începe una din multele sale referiri la „Crucea lui Hristos" prin niște cuvinte care pun în cumpănă două feluri de a gândi despre ea: *Vorbirea despre cruce pentru cei pieritori este nebunie, iar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu* (I Corinteni 1, 18).

Cele două feluri de vorbiri depind de cei care vorbesc. Într-un fel înțelege crucea cel care crede în ea ca jertfă răscumpărătoare a lui Hristos pentru toți oamenii, și într-alt fel o vede cel care nu crede în Hristos, și pentru care crucea nu are altă semnificație decât aceea de instrument de tortură și pedeapsă. Aceștia din urmă socotesc „nebunie", adică lipsită de sens, toată teologia crucii, iar pentru cei dintâi ea „este puterea lui Dumnezeu".

Îi înțelegem ușor pe cei care nu cred, și nu trec dincolo de obiectul alcătuit din două lemne în formă de cruce, care pot fi și două bucăți de fier sau de orice, pentru că nu sunt mai mult decât două lemne sau, în cel mai fericit caz, sunt o formă geometrică, uneori cu virtuți ornamentale. Dar de ce pentru alții ea devine „puterea lui Dumnezeu"?

Asupra câtorva aspecte ale răspunsului la această întrebare ne vom opri împreună în cele ce urmează, spre a înțelege și noi, ca și Sfântul Pavel, însemnătatea Crucii în viața noastră, în credința noastră, în procesul mântuirii creștinilor. Să ne oprim mai întâi la sensul cel mai direct al crucii, al crucii ca semn, ca obiect material. Evident că nu geometria lui ne va interesa, ci vom încerca o privire asupra lui ca semn al unei idei, ca expresie vizuală a unor realități pe care le poate semnifica, fie și numai pentru a răspunde nevoii noastre de a vedea în lucruri mai mult decât ne spun la prima vedere.

Crucea întâlnește o verticală cu o orizontală. Este obiectul de lemn pe care a fost răstignit Iisus Hristos, potrivit obiceiului vremii. Nu numai Iisus a fost răstignit pe cruce. Și n-a fost El nici primul, nici ultimul. Chiar

[1] Cuvânt rostit în Catedrala din Sibiu, la Praznicul Înălțării Sfintei Cruci, în anul 1982.

odată cu El au mai fost răstigniți doi tâlhari. Până la El însă, nimeni n-a acordat vreo însemnătate specială obiectului, dincolo de rostul lui de instrument de executare a pedepsei cu moartea. Cine l-a inventat n-a fost lipsit de imaginație, dar nu i-a lipsit nici sufletul negru care să-l conducă la aceasta! Odată cu răstignirea lui Iisus, însă, s-a petrecut o transformare radicală, o mutație în înțelesul crucii.

Până la Hristos, crucea era socotită nu numai instrument de execuție, ci și obiect de batjocură. În Vechiul Testament se spunea: *Blestemat este cel spânzurat pe lemn* (Deuteronomul 21, 23). Și Sfântul Pavel cunoștea versetul (Galateni 3, 13). Cum se face totuși că, din obiect de blestem, a devenit „puterea lui Dumnezeu", obiect de cinstire, ba mai mult, obiect de închinare? E simplu. Știm toți. A devenit obiect de închinare și de cinstire pentru că pe ea S-a răstignit Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Și pentru că El a înviat. Așa a transformat-o din semn al morții și al batjocurii, din semn al blestemului, în semn al învierii, în semn al biruinței asupra morții și al binecuvântării.

Din toate aceste pricini ea a devenit emblema creștinismului. De aceea crucea se află pe toate bisericile, se află în casele creștinilor, o purtăm la pieptul nostru și ne închinăm însemnându-ne sub forma ei. Crucea a devenit semnul lui Iisus Hristos și semnul solidarizării noastre cu El, semnificând identitatea noastră creștină. Cel care își face cruce, pe dată își mărturisește identitatea, ca și cum ar spune prin cuvinte: „Eu sunt creștin".

În vechime, când se întâlneau creștinii în lumea păgână, care i-a prigonit până în secolul al IV-lea, și trebuiau să se recunoască între ei, era foarte periculos să spună că sunt creștini. Cei cu care vorbeau puteau fi tocmai dușmanii care îi căutau. Aveau un fel de parolă necunoscută de cei care nu erau creștini, prin care-și comunicau identitatea creștină fără pericol. Știm toți ce e o parolă militară. Când cineva vrea să treacă de o santinelă, trebuie să-i spună parola pe care n-o știu decât cei care au voie să treacă pe acolo. Tot așa era și această parolă creștină. Era semnul crucii. Era de ajuns să facă așa, ca din întâmplare, pe pământ, pe nisip, cu bastonul sau cu degetul, o cruce.

Mai erau și alte asemenea semne de recunoaștere, precum era peștele. Desenau un pește. Se desenează foarte ușor. Peștele era și el simbolul creștinismului. De ce? Fiindcă în grecește pește se spune IHTIS, și luând fiecare literă ca inițială a unui cuvânt se poate forma o frază care în grecește sună așa: Ἰησοῦς Χριστός, Θεοῦ Υἱός, Σωτήρ, *adică Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul (lumii)*. Desenând deci peștele pe pământ, cel care făcea desenul mărturisea că era ucenicul lui Hristos, că era deci creștin.

Celălalt îl recunoştea, dacă era şi el creştin, şi dintr-odată comunicau în numele lui Hristos, se ajutau, se informau asupra locului de adunare a creştinilor, şi se simţeau ca fraţii.

Mai târziu, însemnarea cu semnul crucii pe frunte, pe piept şi pe umeri a rămas simbolul şi parola unică, chiar şi după ce Sfântul Constantin cel Mare a dat libertate creştinismului. Aşa putea spune că e parola pe care i-o spunem lui Dumnezeu ca să ne recunoască drept creştini, următori ai învăţăturii Lui.

Semnul crucii este, aşadar, semnul mărturisirii credinţei noastre în Dumnezeu. De aceea, atunci când ne facem cruce spunem: „În numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfântului Duh". Mărturisim credinţa în Sfânta Treime. Semnul crucii este şi chemarea ajutorului lui Dumnezeu către noi. Când ne însemnăm pe frunte, cerem ajutor pentru mintea noastră, ca să ne-o lumineze Cel de Sus, ca să gândim bine, şi să ne dea harul credinţei. Gândirea corectă e condiţia primordială a corectitudinii faptelor. Gândirea cu credinţă e semnul acceptării criteriilor „de sus", adică a orientării noastre potrivit poruncilor dumnezeieşti. De aceea punem cele trei degete în numele Sfintei Treimi, mai întâi pe frunte, apoi le punem pe piept, cerând lui Dumnezeu să ne dea inimă bună, să ne dea, cum spune Sfântul Pavel: *simţirea lui Hristos* (Filipeni 2, 5), şi sănătate trupului, şi apoi le punem pe umeri, ca să cerem lui Dumnezeu să ne întărească braţele pentru a ne putea câştiga prin muncă „pâinea cea de toate zilele" şi pentru a ne face toate cele de trebuinţă: case, cele de trebuinţă în case, haine, bunuri folositoare tuturor şi trebuincioase şi nouă înşine. În felul acesta ne simţim mintea, inima şi braţele, gândirea, simţirea şi puterea sub ocrotire divină.

Crucea e şi un fel de declaraţie de respect faţă de Dumnezeu. Când trecem pe lângă o biserică ne închinăm. De ce? E un fel de a-L saluta pe Dumnezeu, de a-I declara respectul, iubirea şi supunerea noastră. Aşa cum ne salutăm şi unii pe alţii. Aşa cum obligatoriu se salută militarii între ei, gradele mici pe gradele mari. Semnul crucii în faţa bisericii e şi un angajament de fidelitate, o recunoaştere a autorităţii divine, a poruncilor dumnezeieşti.

Se povesteşte că un evreu, care avea prăvălie odinioară într-un sat moldovenesc, a angajat un ţăran ortodox să-l ducă la oraş cu căruţa, spre a cumpăra ceva marfă. S-au împăcat la preţ şi au plecat. Când, încă în sat fiind, au ajuns în dreptul bisericii şi au trecut de ea, evreul s-a adresat dintr-odată speriat ţăranului:

– Bade, întoarce. Nu mai mergem.

– Dar ce s-a întâmplat, jupâne?

– Nu s-a întâmplat nimic, dar nu mai merg. Nu mai merg cu dumneata.

– De ce jupâne? Doar aveam tocmeală.

– Te despăgubesc, dar întoarce.

Şi a întors. Dar a vrut totuşi să ştie de ce s-a răzgândit prăvăliaşul.

Când l-a lăsat la poarta lui, acela i-a spus:

– Cum puteam să merg cu dumneata? Ai trecut prin faţa bisericii şi nu ţi-ai făcut cruce. Eu sunt evreu, am religia mea şi religia mea nu-mi spune să-mi fac cruce. A ta îţi spune. Trebuie să respecţi rânduiala credinţei tale. Ca să-ţi spun drept, acesta este motivul pentru care nu merg cu dumneata. N-am încredere. Dacă nu ţi-ai respectat Dumnezeul, când ai trecut pe lângă El, cum ai putea să mă respecţi pe mine? N-am nici o garanţie că nu mă vei jefui la întoarcere, sau chiar pe drum spre oraş, că am bani la mine. Dacă n-ai teamă de Dumnezeu, poţi face orice, mă pot aştepta la orice!

A fost o lecţie bună şi meritată pentru căruţaşul nostru!

Dar noi ne facem cruce şi în *biserică*, la slujbe. Foarte des. De ce? Ce înseamnă aici semnul crucii? El înseamnă participare la ceea ce spune preotul, acceptare, însuşire. Prin semnul crucii credincioşii se fac împreună-slujitori cu preoţii. Aceasta ar putea fi o formă a „preoţiei împărăteşti" de care vorbeşte Sfântul Petru în prima sa Epistolă: *Voi sunteţi neam ales, preoţie împărătească, popor sfânt, naţiune agonisită de Dumnezeu, ca să vestiţi desăvârşirea Celui ce v-a chemat din întuneric la lumina Sa cea minunată, pe voi cei ce odinioară nu eraţi popor, iar acum sunteţi poporul lui Dumnezeu* (I Petru 2, 9-10).

Iată, deci, cum e cu participarea poporului lui Dumnezeu la preoţie. Nu cum înţeleg strâmb unii sectanţi, care spun că toţi sunt preoţi, luând aceste versete dezlegate de învăţătura globală a Bisericii, care spune că în afara acestei preoţii mai există preoţia propriu-zisă, prin hirotonie de la episcop, prin succesiune apostolică, precum chiar Sfânta Scriptură ne învaţă, când spune prin Sfântul Pavel lui Timotei: *Nu nesocoti harul ce este în tine, care ţi s-a dat după prorocie, prin punerea mâinilor preoţiei* (I Timotei 4, 14; 5, II Timotei 1, 6 şi Evrei 6, 2).

E limpede că preoţia slujitoare la altar se dă prin punerea mâinilor *numai unora*, aleşi pentru aceasta, nu tuturor. Numai cine nu vrea să înţeleagă aceasta nu înţelege, dacă nu din mărginirea minţii, din orgoliu.

Iată deci atâtea înţelesuri ale cuvântului Sfântului Pavel despre Cruce ca „putere a lui Dumnezeu". Când ne facem cruce, ne înarmăm cu puterea lui Dumnezeu. Ne mărturisim şi „frica de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste".

De altfel, experienţa fiecăruia ne arată că, atunci când suntem în nevoi, când suntem în necaz, în primejdii, cel dintâi lucru pe care îl facem este semnul crucii. Invocăm puterea lui Dumnezeu, ajutorul lui Dumnezeu. Se trezesc făcând-o chiar şi mulţi dintre necredincioşi!

Dar să trecem şi la un alt înţeles al crucii. Tot Sfântul Pavel, în Epistola către Romani, spune că *Puterea lui Dumnezeu este Evanghelia lui Hristos* (Romani 1, 16). Dacă *Puterea lui Dumnezeu este Evanghelia lui Hristos*, şi dacă *Crucea lui Hristos este puterea lui Dumnezeu* (I Corinteni 1, 18), în momentul în care ne facem cruce, *ne asumăm Evanghelia*, adică vestea cea bună descoperită prin Iisus Hristos. Ne-o facem proprie, credem în învăţătura lui Iisus Hristos şi ne declarăm gata s-o urmăm. Şi ce anume credem? Credem că suntem toţi fiii lui Dumnezeu, că suntem, drept urmare, fraţi între noi, că trebuie să ne iubim între noi ca fraţii, să ne ajutăm unii pe alţii, să avem în vedere împreună fericirea noastră de pe pământ şi pe cea din cer. Nu ştiu dacă suntem toţi pătrunşi de faptul că suprema învăţătură a lui Hristos e tocmai aceasta: *că suntem fraţi!* Nu suntem străini unii de alţii, suntem din aceeaşi familie. Aceasta dă sentimentul comuniunii şi al răspunderii unul pentru altul.

Mai presus de toate însă, când vedem semnul crucii pe biserică, atunci când îl vedem oriunde, când ne însemnăm cu el, înseamnă că mărturisim că moartea a fost biruită, că prin Cruce s-a trecut la Înviere. Pe Cruce s-a săvârşit jertfa pentru noi. Acolo, prin suferinţa Sa, Iisus şi-a asumat păcatele noastre şi le-a ispăşit. Când credem în Cruce, credem în această jertfă şi o acceptăm. Când ne însemnăm cu semnul crucii, ne asumăm cu recunoştinţă roadele jertfei lui Hristos.

Tradiţia ne spune că semnul crucii, ca semn al lui Iisus, a fost descoperit chiar de Dumnezeu. Şi nu ieri, alaltăieri, ci în secolul IV, exact în sensul în care îl înţelegea şi îl propovăduia Sfântul Pavel în secolul I. Când împăratul Constantin cel Mare a pornit împotriva lui Maxenţiu, care domnea în Roma, i s-a arătat pe cer semnul crucii şi un înscris ca din stele, cu textul: *In hoc signo vinces*, adică „Prin acest semn vei învinge". Cu această asigurare şi cu această condiţie acceptată, Constantin cel Mare a pornit împotriva lui Maxenţiu. A pus semnul crucii pe steaguri, pe arme, pe scuturi, şi l-a învins pe Maxenţiu şi a devenit el împărat. El este acela care, ca împărat, a dat Edictul de la Milan din anul 313, prin care a dat libertate creştinismului până atunci prigonit. Trei secole de prigoană, de martiraj, de viaţă în catacombe, de lupte inegale cu leii în circuri, de insulte şi dispreţ, s-au încheiat odată cu promulgarea acestui Edict.

El a zidit orașul Constantinopol, care după numele său s-a numit așa. Sfinții Părinți ai Bisericii l-au canonizat după moartea sa, dar nu numai pentru Edictul de la Milan, deși acest lucru ar fi fost de ajuns. El a convocat Sinodul I Ecumenic, la Niceea, la anul 325, spre a pune capăt ereziei ariene. Aici, mai ales, s-a distins ca apărător al dreptei credințe, într-un moment în care ortodoxia se afla sub grea amenințare. Acest Sinod a redactat partea din Simbolul credinței care se referă la Dumnezeu-Tatăl și la învățătura ortodoxă despre Dumnezeu-Fiul. Dar Sfântul Constantin și-a început viața creștină prin cinstirea Crucii.

„Prin acest semn vei învinge". Prin acest semn vom învinge toți, ori de câte ori vom fi în nevoi. Să apelăm atunci la acest semn care înseamnă mărturisire și chemare a puterii lui Hristos.

În lumea veche însă, cuvântul cruce mai avea și alt înțeles. Să ne aducem aminte că la un moment dat Mântuitorul le-a spus Apostolilor: *De voiește cineva să vie după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să-Mi urmeze* (Matei 16, 24). Se vede că în vorbirea curentă a vremii crucea, în sensul în care a fost întrebuințat de Mântuitorul în această vorbire, avea sensul de destin, de viață, așa cum i-a fost rânduită de Dumnezeu fiecăruia. Primește-ți destinul, acceptă-ți viața așa cum ți-a fost dată și urmează-Mi Mie.

Oare la ce anume se referea Iisus zicând acestea? La o acceptare pasivă? Nu, nici vorbă. Sunt în viața noastră situații care ne sunt date, cu care ne-am trezit independent de voința și dorința noastră. De pildă: nu noi am hotărât dacă să fim bărbat sau femeie. Nu noi am hotărât în ce familie să ne naștem, în ce loc sau în ce țară, ș.a.m.d. Acestea ne sunt date de la Dumnezeu. În acest sens, „Ia-ți crucea și urmează-Mi Mie" înseamnă: pornește de la aceste lucruri care ți-au fost date, și urmează-Mi Mie. Dar înseamnă oare că tot ce se petrece cu noi, toate evenimentele vieții ne sunt date de Sus?

Întrebarea ne-o punem toți, și creștini și necreștini, ispitiți de un anumit fatalism, de multe ori primejdios și demobilizator. Și-au pus-o de-a lungul veacurilor toți oamenii, toate generațiile. În gândirea și în filosofia grecească exista convingerea că totul se hotărăște de către zei, în legătură cu fiecare dintre muritori, că s-a prescris pentru fiecare un destin al său, în amănunt, de care nu poate scăpa nimeni. *Moira* – cum numeau grecii soarta – apasă asupra fiecăruia, și de la hotărârile ei nimeni nu se poate abate. De ceea ce îi este scris, nu poate scăpa nimeni, orice ar face! Destinul prescris de zei rămânea să se împlinească în ciuda oricăror încercări ale oamenilor de a și-l schimba. O asemenea convingere, cam păgână, a pătruns pâ-

nă în vremurile noastre, şi la noi. Ce altceva înseamnă zicala „Ce ţi-e scris în frunte ți-e pus" sau „Din calea destinului nu poate nimeni fugi"?

Ce ne spune despre aceasta învăţătura noastră creştină? Oare totul ne este predestinat?

Neputinţa de a rezolva conflictul dintre atotputernicia lui Dumnezeu şi libertatea oamenilor, care au părut dintotdeauna a se contrazice, au dus şi pe mulţi creştini la ideea de predestinaţie. Dacă Dumnezeu e atotputernic, El hotărăşte totul. E uşor de văzut că nici aceasta nu rezolvă paradoxul. Scăpând dintr-o dilemă, se intra într-una mai grea şi anume aceea care face din Dumnezeu autorul răului, al nenorocirilor şi al iadului. Dacă Dumnezeu e *bun*, cum ar putea El fi autorul tuturor acestor rele? S-a ajuns în Protestantism să se spună că Dumnezeu îi predestinează pe unii la fericire, iar pe alţii la nenorocire. Nici aceasta nu se împacă cu *dreptatea* lui Dumnezeu.

Soluția nu este alta decât cea ortodoxă. Dumnezeu te pune pe linia de plutire, îţi dă vâslele în mână şi te lasă să vâsleşti, să-ţi alegi direcţia, viteza, prietenii de drum, ţinta. Aceasta este libertatea. Anumite lucruri, de care am amintit mai înainte, sunt date de Dumnezeu, pentru care noi nu suntem responsabili. Și nici nu ne face nimeni responsabili. Acestea ţin de taina lui Dumnezeu, de structura originară a lumii, pe care El a gândit-o.

Dar de la acestea încoace, până la sfârșitul vieții, noi suntem responsabili de destinul nostru. De aceea Sfântul Apostol Pavel spune că *suntem împreună-lucrători cu Dumnezeu* (I Corinteni 3, 9). Deci nu lucrează numai Dumnezeu, nu hotărăște numai Dumnezeu calea vieții noastre, ci suntem şi noi chemați să lucrăm alături de Dumnezeu pentru viaţa noastră. Altfel, ce rost ar avea ca Mântuitorul să ne povăţuiască „Fiţi desăvârşiţi", dacă n-ar depinde şi de noi să fim desăvârşiţi? Ar fi imoral să fim făcuţi răspunzători pentru ceva ce nu avem libertatea să facem. Avem libertatea să alegem între bine şi rău. Avem libertatea faptelor noastre. Numai aşa se justifică și Judecata. Dacă n-am avea libertatea faptelor, dacă totul ar fi predestinat de Dumnezeu dinainte pentru fiecare, ar însemna că n-ar mai trebui să existe Judecată sau, dacă există, ar însemna că e nedreaptă. Nu se poate fixa răspundere, dacă nu există libertatea faptelor. Judecata ar fi imorală, dacă s-ar face pe baza hotărârilor destinului, sau ale lui Dumnezeu, şi nu pe ale noastre.

Se zice că cineva s-a dus la Oracolul de la Delphi, din vechea Grecie, cu gândul să-l înşele pe zeul Apolon, care se presupunea că insufla Oracolului răspunsurile la întrebările mai complicate. După socoteala lui, preotul lui Apolon sau preoteasa profetă ar fi trebuit să se înşele în

răspunsul care l-ar fi dat, oricum ar fi răspuns. Avea în mână o pasăre. S-a hotărât să întrebe:

– Pasărea pe care o am în mână e vie sau e moartă?

Dacă Oracolul ar fi răspuns că e vie, el ar fi strivit-o pe loc și i-ar fi arătat că e moartă; dacă i-ar fi spus că e moartă, i-ar fi arătat că e vie. A întrebat. Înțelept, Oracolul și-a dat seama de viclenie și i-a răspuns:

– Stă în voia ta, omule, să-mi arăți pasărea vie sau moartă!

Așa suntem și noi în fața lui Dumnezeu.

Libertatea e în mâinile noastre. Noi suntem responsabili de faptele noastre și nu-L putem înșela pe Dumnezeu, aruncând vina, vicleni, pe altcineva sau chiar pe El.

Învățătura noastră creștină ortodoxă spune că mântuirea se obține prin harul lui Dumnezeu, dar și prin lucrarea faptelor celor bune. Sfântul Iacob spune: *Toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, pogorând de la Tine, Părintele luminilor* (Iacov 1, 17). De la Dumnezeu ne vin toate cele bune, dar credința în aceasta, fără fapte, este moartă. De aceea și încheie el cu îndemnul: *Fiți nu numai auzitori ai cuvântului, ci și împlinitori* (Iacov 1, 22), adică traduceți în faptă credința voastră.

Destinul, pe parcursul vieții, suntem noi. „Ia-ți crucea ta și urmează-Mi Mie" înseamnă: ia-ți viața, așa cum ți-a dat-o Dumnezeu și, colaborând cu harul Lui, ai grijă de ea mai departe. La Judecată vei fi întrebat pentru contribuția ta la felul cum ți-ai trăit viața. De aceea suntem îndemnați să ne iubim unii pe alții, de aceea suntem îndemnați să avem grijă unii de alții, să ajutăm la progresul societății, să trăim în lumea care ne-a fost dată de Dumnezeu, și despre care Dumnezeu a spus la Facere că este bună. Ne-a dat-o în primire nouă, cu porunca de a o lucra și a o desăvârși.

Există însă cel puțin un lucru implacabil, împotriva căruia noi nu putem face nimic: moartea. Toți suntem datori cu moartea. De la aceasta nu ne putem eschiva. Moartea însă o hotărăște Dumnezeu. Aceasta e moartea voită de Dumnezeu, care intră în planul Său, nu aceea pe care ne-o provoacă alții, sau aceea pe care ne-o provocăm noi înșine. Moartea o hotărăște numai Dumnezeu. El, Cel care a dat viața, numai El are dreptul să decidă când, unde și cum, să ne-o ia. Cu aceasta trebuie să ne împăcăm. E ultima cruce. Pe aceasta trebuie s-o luăm.

Dumnezeu ne vrea întotdeauna binele. Să avem încredere în hotărârile lui Dumnezeu și atunci când nu le înțelegem.

Am citit pe vremuri, într-o *Carte de Cetire*, o întâmplare menită educației religioase a copiilor. Nu cred să le strice nici celor mari!

O mamă îşi supraveghea îngrijorată unicul copil bolnav pe care, ca orice mamă, îl iubea nespus. De trei zile şi trei nopţi nu închisese un ochi. Într-o seară cu vânt şi vijelie, îi bătu la uşă o bătrână. Îi deschise, o lăsă să se încălzească, timp în care mama copilului aţipi. Când deschise ochii nu mai văzu nici bătrâna lângă vatră, nici copilul în pătuţul lui. Fugi repede după ea, dar n-o mai văzu nicăieri. Înţelese că fusese moartea. Se hotărî să alerge după ea ca să-i ia copilul înapoi.

Întâlni în drumul ei o femeie îmbrăcată în negru.

– Spune-mi, n-ai văzut moartea purtând un copil în braţe? Încotro a luat-o?

– Îţi voi spune dacă îmi vei cânta cântecele cu care ţi-ai legănat şi ţi-ai alintat copilul noaptea. Mi-au plăcut foarte mult.

N-avu încotro şi trebui, cu toată durerea ei, să-i cânte acele cântece care îi măreau şi mai mult durerea.

Femeia în negru era Noaptea. După ce le ascultă pe toate, îi arătă drumul pe care o luase Moartea. Alergă pe urmele ei, cu speranţa s-o ajungă şi să-i ia copilul înapoi. Dar ajunse din nou la o răscruce. Acolo nu mai exista decât un scai plin de spini și mama îndurerată îl întrebă:

– N-ai văzut Moartea care mi-a luat copilul? N-ai văzut încotro a luat-o?

– Am văzut-o, răspunse spinul. Îţi voi spune dacă mă vei încălzi la sân până voi da şi eu frunze şi flori.

Sângeră toată îndeplinind și dorința spinului, iar dragostea de mamă învinse. Spinul dădu frunze şi înflori. Îi arătă drumul pe care o luase Moartea.

Ajunse la o apă mare. N-o putu trece şi se hotărî s-o bea toată ca s-o poată trece.

– Degeaba, îi zise apa, Nu vei reuşi. Dă-mi ochii tăi şi te voi trece dincolo.

Biata mamă plânse până îi secară lacrimile şi ochii îi căzură în fundul lacului. Abia atunci o prinse un val mare şi o trecu dincolo.

Se trezi într-o pajişte mare, simţind mirosul florilor şi pipăindu-le gingăşia.

Întrebă florile dacă n-au văzut Moartea ducându-i copilul în lumea de dincolo. Apăru o bătrână care îi spuse:

– N-o vei mai prinde chiar dacă florile ţi-ar spune încotro a luat-o. Mai ales că eşti oarbă. Văd însă că ai un păr frumos. Dacă mi-l dai mie, te conduc eu pe urmele Morţii până vom ajunge. S-ar putea ca el să fie

chiar pe aici, pe aproape, transformat de Dumnezeu într-un crin. Doar tu îi vei recunoaşte bătăile inimii.

Biata mamă îşi smulse părul, ultima podoabă care îi mai rămăsese, şi-l dădu bătrânei. Şi bătrâna o conduse până la un crin frumos în care mama îşi recunoscu copilul. Vru să-l rupă şi să şi-l ia înapoi acasă. Şi atunci apăru Moartea:

– Ce vrei să faci, nechibzuit-o? Cum de ai ajuns până aici? o întrebă.

– Dorul de copil şi dragostea de mamă m-au făcut să accept toate sacrificiile pe care mi le-au cerut cei pe care i-am întâlnit şi i-am întrebat de tine şi de copil, şi iată că l-am găsit. Am fost răsplătită. Acum vreau să mi-l iau înapoi.

– Nu-l vei putea lua. Nu te voi lăsa eu, pentru că eu răspund de fiecare suflet în faţa lui Dumnezeu.

– Dă-mi copilul înapoi. E al meu, strigă femeia şi dădu să rupă floarea.

Îmblânzită pe loc şi uimită de dragostea mamei faţă de copil, Moartea zise atunci:

– Stai. Linişteşte-te o clipă. Dacă vei dori, ţi-l vei lua. Dar înainte de a-l lua, vino cu mine să ne uităm amândouă în apa limpede a unei fântâni.

– Nu văd. Şi ce-aş putea vedea?

– În fântâna aceasta se vede soarta tuturor oamenilor, din copilărie până la bătrâneţe. Uită-te. Iată, ţi-am adus şi ochii din fundul lacului, care tocmai de aceea ţi i-a cerut, ca să nu poţi vedea soarta copilului.

Femeia îşi puse ochii la loc şi privi în fântână. Şi, vai, acolo văzu soarta pe care urma s-o aibă copilul, plină de necazuri, de zbucium, de boli, de crime, şi de alte păcate pe care singur urma să le făptuiască şi, în ciuda iubirii atât de mari a mamei, să-i aducă numai supărări şi să ajungă şi în iad.

Abia acum înţelesese de ce îi luase Dumnezeu copilul din vreme. Căzu lângă fântână şi Moartea încerca s-o mângâie, spunându-i doar un singur cuvânt şi repetându-i mereu:

– Înţelegi? Înţelegi?

– Înţeleg, răspunse femeia copleşită acum de o durere şi mai mare. Se rugă lui Dumnezeu:

– Doamne, nu mă asculta. Nu mi-l da înapoi. Cum ai hotărât Tu e mai bine! De unde era să ştiu eu toate acestea?

– Fiindcă l-ai iubit mult, Dumnezeu te-a scutit de suferinţe mai mari decât moartea lui. Şi fiindcă l-ai iubit până la jertfa ochilor tăi, Dumnezeu a vrut să te mângâie, arătându-ţi şi de ce ţi l-a luat.

– Rămâi crin alb în grădina Domnului şi împrăştie-ţi aici frumuseţea și parfumul, rămase nestricate!

În clipa următoare femeia se trezi din nou în căsuţa ei. Aţipise şi, între timp, în pătuţul lui, copilul murise.

Îl privi cu iubire şi cu împăcată linişte că Dumnezeu pe toate le rânduieşte bine.

Îl înmormântă şi la căpătâi apăru, nu se ştie cum, un crin alb, frumos şi bine mirositor.

Iată şi altă întâmplare la fel de grăitoare, că atunci când, în legătură cu viaţa noastră, e o hotărâre a lui Dumnezeu, n-o putem evita.

Se povesteşte despre un calif din Bagdad că a ieşit într-o dimineață în grădina lui şi a văzut cum, pe deasupra pomilor, venea moartea sub chipul unui schelet, călare pe un cal şi cu o coasă în mână. Ştia însă din tradiţie că moartea trebuia să te ia dintr-un anumit loc. Dacă nu te găseşte, nu te ia. Califul a alergat repede în grajd, a încălecat pe cel mai bun cal şi a plecat. Şi a mânat, şi a mânat şi, pe la amiză, a ajuns la Mecca unde, ca de obicei, era adunată o mare mulţime. A intrat în mulţime, să se piardă, crezând că moartea, care îl căuta la Bagdad, nu-l va mai găsi şi lua de aici.

Şi, plimbându-se prin mulţime, deodată vede pe deasupra capetelor oamenilor cum moartea, cu coasa în mână, venea către el. S-a oprit stupefiat, s-a uitat la ea, dar tot atât de stupefiată s-a uitat şi moartea la el. Nu-i venea să creadă. Ajunsă în faţa lui, i-a spus: „Califule, mă întrebam azi-dimineață, când te-am văzut în grădina ta de la Bagdad, cum o să te iau eu acum de la Mecca, de unde aveam ordin să te iau, când tu erai la Bagdad!"

Iată cum califul din parabolă a venit singur în întâmpinarea morții lui, la locul de unde trebuia să fie luat. Parabola vrea să ne spună că de la aceasta nu se poate eschiva nimeni. Dar ea vrea să ne mai spună încă ceva. Vrea să ne spună că trebuie să ne pregătim pentru acest moment în care Dumnezeu va hotărî să trecem dincolo. Să ne pregătim în așa fel, încât în orice loc și în orice timp ne-am afla, să fim gata. Nu ne putem ascunde. N-o putem evita. Ţine şi ea de crucea omului de pe pământ.

Dar mai este un ultim înţeles al crucii, care circulă curent în vorbirea noastră şi pe care desigur l-a avut în vedere şi Mântuitorul. Noi greşim numai atunci când credem că e *singurul* înţeles pe care l-a avut în vedere Mântuitorul. El se referă la suferinţe. Avem parte și de acestea. Unele vin

pentru păcatele noastre. Altele vin, cum a spus Mântuitorul, când a fost întrebat: „Doamne, cine a greşit, acesta – un om orb – sau părinţii lui?", pentru raţiuni cunoscute numai lui Dumnezeu. *Nu, n-a greşit nici acesta, nici părinţii lui, ci aceasta s-a făcut pentru ca să se arate prin el lucrurile lui Dumnezeu* (Ioan 9, 2).

Am putea înţelege că „s-a făcut" chiar pentru a fi orbul, acum, subiectul acestei vindecări! Nu ştim noi să dezlegăm toate tainele. Dar fără îndoială, la Dumnezeu există o justificare. Măcar aceea de a deschise altora ochii sufletului, ca să ştie să se bucure, să ştie ce înseamnă a vedea, să ştie ce înseamnă a auzi.

Aţi încercat vreodată să mergeţi zece metri cu ochii închişi? Încercaţi, şi atunci veţi înţelege ce dar mare de la Dumnezeu este vederea! Aţi încercat vreodată să vă astupaţi urechile, să nu auziţi nimic? Încercaţi, şi veţi înţelege ce înseamnă o lume mută, o lume fără sunete!

Poate că aceştia lăsaţi fără ochi, sau fără auz, sunt lecţii pentru cei cu ochi şi cu auz! Le va fi compensând Dumnezeu aceasta cumva. Tocmai de aceea Iisus sfătuieşte: „Ia-ţi crucea ta". Ia-ţi suferinţa ta, cum ţi-a dat-o Dumnezeu!

Înseamnă oare aceasta că trebuie să stăm cu braţele încrucişate în faţa oricărei suferinţe? Nu! Iisus are în vedere mai ales acele suferinţe care nu mai sunt în puterea noastră de a le îndrepta. Acest lucru trebuie să fie clar. Trebuie să facem totul ca să îndreptăm suferinţa. De aceea ne-a lăsat Dumnezeu raţiunea. De aceea a lăsat Dumnezeu medici. De aceea a lăsat Dumnezeu medicamente, spitale. De aceea i-a lăsat Dumnezeu pe unii ca să-i ajute pe alţii, pentru a îndrepta tot ceea ce se poate îndrepta. Avem porunca de a desăvârşi lumea, de a ne desăvârşi noi înşine, de a ne face bine unii altora, deci nu de a sta cu mâinile încrucişate, aşteptând totul de Sus. Nici să ne mulţumim cu toate cele ce ni se întâmplă.

Să ne mulţumim cu ele numai într-o singură împrejurare: numai după ce am făcut totul ca să putem îndrepta ceva. Atunci să ne luăm crucea! Să înţelegem că trebuie să fie vreun rost al lui Dumnezeu pe care nu-l înţelegem noi, dar trebuie să fie. Şi să fim mulţumitori pentru ceea ce ne-a mai rămas măcar. Acesta nu e fatalism. Aceasta e înţelepciune.

O parabolă brahmană povesteşte că un ucenic s-a dus la un mare dascăl să înveţe mai mulţi ani cum să înţeleagă viaţa şi pe Dumnezeu. După câţiva ani, dascălul, supunându-l unui examen i-a vorbit astfel: „Tinere, iată, acum ţi-ai desăvârşit învăţătura şi vei pleca. Să zicem că te vei duce în satul vecin şi oameni răi de acolo îţi vor tăia mâna dreaptă.

Ce vei face? Ce vei zice?" A răspuns învăţăcelul: „Voi fi mulţumitor lui Dumnezeu că mi-a lăsat-o pe cea stângă". „Şi dacă ţi-o vor tăia şi pe cea stângă?" „Voi fi mulţumitor lui Dumnezeu că mi-au lăsat picioarele". Şi aşa mai departe, până ce a ajuns la tăierea capului. „Ce vei zice?" l-a întrebat brahmanul. „Le voi mulţumi că m-au scăpat de o viaţă de chin şi m-au trimis la Dumnezeu".

La fiecare etapă a unei noi suferinţe, găsea o raţiune pentru care să nu cârtească, ci să fie mulţumitor lui Dumnezeu.

Acesta ştia să-şi ducă crucea!

Ajungând la un asemenea nivel de înţelegere, nu mai suntem sclavii destinului, ci ne transformăm în stăpâni, pentru că ne stăpânim. Ne stăpânim revolta, care şi aşa ar fi inutilă. Înţelepciunea se ridică în asemenea cazuri mai presus de revoltă.

Dar esenţialul pe care nu trebuie să-l scăpăm din vedere e că acestea sunt cazuri extreme, sunt chemări la înţelepciune în cazuri limită, în care nu mai depinde nimic de noi. Numai după ce am făcut totul ca s-o evităm, crucea trebuie acceptată. Şi Iisus a încercat s-o evite. „De este cu putinţă, treacă de la mine paharul acesta!" Să rămânem atunci mulţumitori pentru cele cu care am mai rămas.

Ori de câte ori vedem crucea, şi ori de câte ori ne însemnăm cu ea, ne aduce aminte, şi vrea să ne aducă aminte, de Învierea lui Hristos şi de învierea noastră. Crucea e mai mult decât un semn şi decât un simbol. Semnul şi gestul închinării prin acest semn sunt mărturia unei stări de suflet, a unei stări de minte. E sinteza cea mai scurtă cu putinţă a unui sistem de gândire şi de plasare în univers, în viaţă şi în moarte.

Sărbătoarea Înălţării Sfintei Cruci e ca înălţarea drapelului. „Iat-o!", a zis Sfânta Elena descoperind Crucea Răstignirii.

Căci aşa s-a întâmplat. Sfânta Elena, mama împăratului Constantin cel Mare, s-a hotărât să întreprindă cercetări pentru descoperirea pe Golgota a Crucii Domnului. Şi a descoperit-o, după adevărate săpături arheologice, ba chiar între alte două cruci, cele ale tâlharilor. Identificarea Crucii Domnului a fost uşoară. Atingându-se de toate cele trei cruci un bolnav, când s-a atins acesta de Crucea Mântuitorului, s-a vindecat. Nu ştiu dacă înainte de aceasta s-au mai făcut nişte cercetări arheologice. S-ar putea ca în acel moment să se fi născut ştiinţa arheologiei, Sfânta Elena fiind primul arheolog din istorie. Ar trebui decretată patroana arheologilor!

Înălţând Crucea, Sfânta Elena a repetat într-un fel o altă prezentare făcută înaintea poporului de către Pilat din Pont, când li L-a arătat celor ce i L-au adus la judecată pe Iisus desfigurat şi umilit. Acum Îl înălţa.

În rugăciunile şi cântările de azi, închinate Sărbătorii Crucii, cântăm: „Crucii Tale ne închinăm, Hristoase, şi Sfântă Învierea Ta o lăudăm şi o mărim". Este în această cântare un tâlc profund al asumării crucii. Nu e o asumare în disperare, în resemnare, în revoltă, în protest, ci e o asumare în speranţă. În speranţa Învierii. Aceasta luminează şi deschide poarta spre un sens ultim. Nu crucea e ultima. Ultima e Învierea. În această perspectivă asumarea senină a crucii capătă sens. Nu e un act de laşitate, ci actul ultimului curaj, al ultimei îndrăzneli. Aşa, pe cruce, se biruieşte de fapt suferinţa, nu se acceptă ca o fatalitate implacabilă. Creştinul care şi-o asumă rămâne senin, cu ochii spre bucuria Învierii. Şi când aştepţi o bucurie, o şi ai din momentul acela. Oricât ar părea de paradoxal, pentru cei ce cred, nu e vorba de un paradox, ci de cel mai logic posibil proces de gândire. De gândire corectă adică.

Ce replică uriaşă la „Ecce Homo!", la omul durerii şi al suferinţei, al degradării şi al aparentului eşec: „Iată crucea!" Sub lumina Învierii, ea şi-a dezvăluit sensul care atunci păruse o absurditate, şi de aceea fusese tratată ca atare până şi de ucenici.

Astăzi Biserica se roagă şi cântă: „Doamne, armă asupra diavolului Crucea Ta o ai dat nouă!"

UN PESCAR DIN GALILEEA ŞI UN ÎNVĂŢAT DIN TARS ÎN FAŢA ISTORIEI[1]

Greu s-ar putea spune câţi dintre oamenii Bisericii sunt mai mari decât aceştia doi: Petru şi Pavel! Să încercăm în cele ce urmează să vedem de ce a hotărât Tradiţia Bisericii să-i amintească an de an, şi de ce pe amândoi împreună, hărăzindu-le aceeaşi zi de pomenire. Şi de ce evlavia noastră, a tuturor creştinilor, de acum şi dintotdeauna – şi aşa va fi de acum şi până în veac –, acordă acestor doi mari Apostoli laudă şi închinare cu totul deosebită.

Este de la sine înţeles că nu vom putea arăta într-un cuvânt scurt mai mult decât câteva din trăsăturile lor, alese şi acestea aproape la întâmplare, pentru că e greu să ştii care din ele e mai importantă decât celelalte. Despre dânşii se scriu tratate şi volume de mii şi zeci de mii de pagini.

Să ne oprim mai întâi asupra *Sfântului Petru*, într-un episod petrecut îndată după Pogorârea Sfântului Duh. Fiind dus împreună cu Ioan în faţa mai-marilor Templului din vremea aceea, Ana arhiereul, Caiafa, Ioan şi Alexandru, după ce convertiseră câteva mii de iudei la creştinism şi vindecaseră un olog, au fost întrebaţi: „Cu ce putere sau în al cui nume faceţi voi aceasta?" Şi iată ce ne povesteşte autorul *Faptelor Apostolilor*:

Atunci Petru, plin fiind de Duhul Sfânt, le-a vorbit: Mai-mari ai poporului şi bătrâni ai lui Israel, fiindcă noi suntem astăzi cercetaţi pentru facere de bine unui om bolnav, prin cine a fost el vindecat, cunoscut să vă fie vouă tuturor, şi la tot poporul Israel, că în numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, pe care voi L-aţi răstignit, dar pe Care Dumnezeu l-a înviat din morţi, întru Acela stă acesta sănătos înaintea voastră! Acesta este piatra cea neluată în seamă de către voi, zidarii, Care a ajuns în capul unghiului. Şi întru nimeni altul nu este mântuire, căci nu este sub cer nici un alt nume, dat între oameni, în care trebuie să ne mântuim noi (Faptele Apostolilor 4, 8-12).

[1] Cuvânt rostit la Sărbătoarea Sfinţilor Petru şi Pavel, în „Biserica dintre Brazi" din Sibiu, în anul 1983.

Neputincioşi, arhiereii n-au putut găsi altă soluţie ca să-i împiedice de la lucrarea lor, decât să le interzică de a mai vorbi sau învăţa în numele lui Iisus.

Şi atunci cei doi au dat un răspuns de mare înţelepciune, în acelaşi timp logic şi de bun-simţ, hotărât şi irevocabil, aşa precum ieşea din credinţa şi conştiinţa lor. Au făcut apel mai întâi la dreapta judecată a celor care îi întrebau, cât de dreaptă mai putea fi:

Judecaţi de este drept înaintea lui Dumnezeu a vă asculta pe voi mai mult decât pe Dumnezeu! Căci noi nu putem să nu grăim cele ce am văzut şi am auzit! (Faptele Apostolilor 4, 19-20). Iată un răspuns pe cât de simplu, pe atât şi de categoric şi de adevărat: Nu putem! Nu putem să tăcem! Ne mână o forţă interioară. Ne obligă să vorbim. Ne cere să spunem cele ce am văzut şi cele ce am auzit. Ne simţim obligaţi să dăm mărturie despre cele văzute de noi înşine, nu despre cele ce am auzit de la alţii. Nu despre ceea ce am citit în vreo carte, ci despre ceea ce noi înşine am văzut şi am auzit. Cu ochii noştri am văzut şi cu urechile noastre am auzit!

Ce anume au văzut? Ce anume au auzit? Care era anume mărturia pe care se simţeau datori să o depună înaintea mulţimii?

Auziseră cuvintele Mântuitorului. Auziseră învăţătura Lui. Şi ce văzuseră? Îl văzuseră pe Hristos înviat. Şi dacă despre o învăţătură se mai pot exprima îndoieli, unul o poate înţelege într-un fel, altul într-altfel, pot adică exista păreri diferite, despre un fapt ca acela al Învierii nu se putea spune decât un singur lucru: *Că s-a întâmplat. Că s-a petrecut. Că Cel care murise pe cruce înviase cu adevărat.*

Se întâmplase prin urmare acel lucru extraordinar care nu se mai întâmplase niciodată cu nimeni. Iisus Hristos prin puterea Sa dumnezeiască înviase din morţi şi ei, Apostolii, au fost aceia care L-au văzut răstignit, L-au văzut murind. L-au văzut murind, L-au văzut pus în mormânt, L-au văzut aşadar mort ca toţi morţii. Au asistat şi la tot procesul de constatare a morţii.

Exista un vechi proces de constatare a morţii, pe care îl relatează şi Evanghelia, prin care autoritatea civilă, care executase pedeapsa capitală, trebuia să se convingă că cel care fusese condamnat murise cu adevărat, ca să poată fi îngropat. De aceea L-au împuns cu suliţa în coastă (Ioan 20, 34). Sfântul Evanghelist Ioan spune despre sine: *Şi cel ce a văzut a mărturisit şi mărturia lui este adevărată; acela ştie că spune adevărul, ca şi voi să credeţi* (Ioan 20, 35). În cele din urmă L-au văzut înviat.

Iată, acestea văzându-le Apostolii, au spus autorităţilor Templului din Ierusalim: „Nu putem să nu vorbim. Nu putem să tăcem. Nu putem să nu

spunem cele ce am văzut şi cele ce am auzit". Ar fi fost de altfel un păcat împotriva Duhului Sfânt dacă ar fi tăcut, căci Duhul Sfânt este Duhul Adevărului. Erau datori să dea mărturie. De altfel şi Mântuitorul spune: *Cine Mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor, pe acela Îl voi mărturisi şi Eu înaintea Tatălui Meu care este în ceruri* (Matei 10, 32).

Ni se cere, aşadar, să dăm mărturie directă şi clară, atunci când putem da. Nu ne este tolerat să ne sustragem prin mărturii în doi peri: poate că da, poate că nu! Trebuie să recunoaştem că ni se întâmplă adesea în viaţă, când ni se pun întrebări, mai ales legate de credinţă, să răspundem cu ezitări, evaziv. Când e vorba de credinţă, chiar şi răspunsurile evazive date din smerenie sunt forme ale laşităţii, căci ai nevoie să fii smerit cu orice, dar nu cu declararea credinţei. Trebuie spus deschis: da sau nu. Pe răspundere limpede asumată. Porunca Scripturii este să fim cinstiţi cu noi înşine şi cu cei din jurul nostru.

Apostolii Petru şi Ioan, după cum am văzut, mergeau chiar mai departe: ei spuneau că *nu pot* să nu vorbească, *nu pot* să nu spună, ceea ce au văzut şi ceea ce au auzit.

Cei pe care îi sărbătorim astăzi, Sfântul Petru şi Sfântul Pavel, sunt dintre aceia care au văzut şi care nu au făcut altceva în întreaga lor viaţă decât să dea mărturie în faţa oamenilor asupra a ceea ce văzuseră. Să ne aducem aminte că în ziua Cincizecimii, pe care tocmai am sărbătorit-o cu puţin înainte, îndată după pogorârea Duhului Sfânt, Petru a ţinut o mare cuvântare. Îi zic *mare* pentru conţinutul ei, că altfel a fost scurtă. Dar în scurtele lui cuvinte la ce a crezut că trebuie să se refere? La învierea Mântuitorului:

Bărbaţi israeliţi, ascultaţi cuvintele acestea: Pe Iisus Nazarineanul, bărbat adeverit între voi de Dumnezeu, prin puteri, prin minuni şi prin semne, pe care le-a făcut prin El Dumnezeu în mijlocul vostru, precum şi voi ştiţi; pe acesta fiind dat, după sfatul cel rânduit şi după ştiinţa cea dinainte a lui Dumnezeu, voi L-aţi luat şi pironindu-L prin mâinile celor fără de lege, L-aţi omorât. Pe care Dumnezeu L-a înviat, dezlegând durerile morţii, întrucât nu era cu putinţă ca El să fie ţinut în ea (Faptele Apostolilor 2, 24). Acela ne dă nouă poruncă astăzi, putere să vorbim în limbi pe care până astăzi nu le cunoşteam, prin pogorârea Duhului Sfânt asupra noastră.

Aceasta a fost, în esenţă, predica Sfântului Petru în ziua Cincizecimii. Dă o mărturie despre Iisus Hristos cel înviat. *Pe acest Iisus Dumnezeu L-a înviat, şi la aceasta noi cu toţii suntem martori* (Faptele Apostolilor 2, 32). Mărturia lui a fost atât de puternică, încât pe loc s-au convertit trei mii din cei care ascultau. Şi la o a doua predică încă două mii, ajungând până la cinci mii.

Acesta a fost începutul Bisericii pe pământ. Atunci, în acea zi, în urma predicii Sfântului Petru, s-a întemeiat Biserica creştină, această Biserică care trăieşte, iată, de aproape două mii de ani. Trăieşte până astăzi. Acea Biserică ne-a adunat şi pe noi astăzi aici; datorită acelui început pus în ziua Cincizecimii, la Ierusalim, de către Sfinţii Apostoli. Acea Biserică s-a perpetuat, s-a răspândit în toată lumea cunoscută pe atunci, de către toţi Sfinţii Apostoli care s-au împărţit în diferite părţi ale lumii, unde au dus acelaşi cuvânt, de fapt unul şi acelaşi pe care l-a spus şi Sfântul Apostol Petru în dimineaţa Cincizecimii: *vestea despre Învierea Mântuitorului Hristos.*

Apostolul Petru, ca urmare a întâlnirii lui cu Iisus după Înviere, a devenit unul din marii predicatori, din marii răspânditori ai creştinismului. A ajuns, după cum ne spune Tradiţia, până în părţile noastre europene, unde va ajunge şi Sfântul Apostol Pavel. Au ajuns amândoi în acea Romă stăpânită de împăraţi, care îşi avea legile ei, care îşi avea conducătorii şi legislatorii ei, religia şi zeii ei, literatura şi filosofia ei, cultura şi civilizaţia ei, toate bine împământenite, bine statornicite, bine înfipte în istorie. Roma avea o istorie lungă în urmă, încărcată de toate izbânzile.

Ei bine, acolo ajunge într-o zi un pescar, un oarecare dintr-o ţară abia cunoscută din Orientul Mijlociu, din Palestina vremurilor acelora. Acest pescar întoarce lumea romană pe dos. Schimbă această Romă cu desăvârşire. Îi schimbă cultura, îi schimbă civilizaţia şi modul de gândire.

Prin ce? Prin puterea mărturiei despre Hristos cel înviat. Bineînţeles, odată cu aceasta, şi prin faptele credinţei sale.

Unde şi-a făcut Petru, pescarul, educaţia? De unde ştia el teologie? Desigur din cei trei ani cât urmase pe Iisus. Cam cât un curs universitar! Petru, fiul lui Iona, pescarul originar din Betsaida, şi fratele mai mic al lui, Andrei, Apostolul nostru, al românilor, era isteţ la minte, tocmai de aceea era uneori pripit. Dar întotdeauna era gata să se recupereze. El a fost, de altfel, acela care a văzut cel dintâi în Iisus pe Mesia. „Dar voi cine ziceţi că sunt?" i-a întrebat Iisus. Petru a răspuns: *Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu* (Matei 16, 13-19). Această mărturisire i-a atras cuvinte rare din gura Mântuitorului: „Fericit eşti..." deşi, ca să nu se mândrească, i-a adăugat: „că nu trup şi sânge ţi-au descoperit ţie aceasta, ci Tatăl Meu Cel din ceruri". Era totuşi, şi aceasta, ceva. Se făcuse vrednic de a fi instrumentul descoperirii divine.

Iisus a spus atunci, profetic, că *pe această piatră*, pe credinţa în mesianitatea Sa, *va zidi Biserica Sa.* Iar lui Petru i-a promis „Cheile Împărăţiei", adică puterea de a sfinţi viaţa oamenilor şi a le dezlega păcatele care îi orbesc pe cei care caută uşa Împărăţiei. Ceea ce i-a promis lui Petru acum,

fiindcă L-a mărturisit ca Mesia, le va da *tuturor* în mod egal – puterea de a lega şi dezlega, deci Cheile Împărăţiei –, când şi ceilalţi Apostoli vor avea limpede această convingere (Ioan 20, 23).

Sfântul Apostol Pavel nu era pescar. De altfel el nici nu fusese ucenic direct al Mântuitorului. Pe vremea când Mântuitorul propovăduia, Sfântul Pavel, sub numele de Saul, era ucenic al unui mare rabin al vremii, Gamaliel, şi se pregătea să devină el însuşi rabin. Şi nu un rabin oarecare, nu unul care pur şi simplu să facă oficiile în sinagogă. Nu, nu! Se pregătea să devină un rabin învăţat, din aceia din care au avut evreii în istorie, şi care au rămas celebri pentru înţelepciunea, pentru cultura, pentru modul cum ştiau să interpreteze Scriptura, şi ale căror cuvinte au rămas memorabile şi au intrat în cărţile lor de comentarii. Un astfel de rabin urma să fie Saul. De altfel, nu oricine ajungea să fie ucenic al marelui rabin, fariseul Gamaliel.

Gamaliel era o figură deosebită, un înţelept în viaţa religioasă a vremii. La un moment dat, când Petru şi Ioan au fost închişi după Cincizecime, pentru că propovăduiau pe Iisus, mai-marii Templului au făcut o adunare ca să hotărască ce să facă cu dânşii. Atunci au declarat Apostolii, prin gura lui Petru: *Trebuie să ascultăm mai mult de Dumnezeu decât de oameni* (Faptele Apostolilor 5, 29).

Era limpede că, cu oameni ca aceştia, aflaţi într-o astfel de alternativă logică, nu se putea trata. Şi-apoi, declaraţia care le exprima hotărârea nici nu putea fi incriminată. Oricare dintre farisei ar fi trebuit s-o subscrie.

Fiind în mare încurcătură, membrii Sinedriului au cerut şedinţă secretă. I-au scos afară pe Apostoli ca să poată delibera între ei. A luat cuvântul Gamaliel şi judecata lui a rămas celebră în istorie şi punct de referinţă pentru asemenea situaţii, ca o judecată solomonică. Autorul *Faptelor Apostolilor* a însemnat totul după cum urmează:

Şi ridicându-se în Sinedriu un fariseu, anume Gamaliel, învăţător de Lege, cinstit de tot poporul, a poruncit să-i scoată pe oameni afară puţin. Şi a zis către ei: Bărbaţi israeliţi, luaţi aminte la voi, ce aveţi să faceţi cu aceşti oameni. Că înainte de zilele acestea s-a ridicat Teudas, zicând el că este cineva, căruia i s-a alăturat un număr de bărbaţi ca la patru sute, care a fost ucis şi toţi câţi l-au ascultat au fost risipiţi şi nimiciţi. După aceea s-a ridicat Iuda Galileanul, în vremea numărătorii, şi a atras popor mult după el; şi acela a pierit şi toţi câţi au ascultat de el au fost împrăştiaţi. Şi acum zic vouă: Feriţi-vă de oamenii aceştia şi lăsaţi-i, căci dacă această hotărâre sau lucrul acesta este de la oameni, se va nimici, iar dacă este de la Dumnezeu, nu veţi putea să-i nimiciţi, ca nu cumva să vă aflaţi şi luptători împotriva lui Dumnezeu (Faptele Apostolilor 5, 34-39).

Judecata lui Gamaliel a fost sănătoasă. Drept urmare, Apostolii au fost eliberați. S-a dat însă satisfacție și celor duri și răi căci, deși l-au ascultat pe Gameliel, totuși pe Apostoli *i-au bătut*, drept care ei *s-au dus din fața Sinedriului bucurându-se că s-au învrednicit să fie necinstiți pentru numele Domnului Iisus* (Faptele Apostolilor 5, 40-41).

Acestui Gamaliel i-a fost viitorul Apostol Pavel ucenic.

Sfântul Pavel era din Tarsul Ciliciei, un oraș din sudul Asiei Mici, și se numea la început Saul. Ca bun învățăcel al lui Gamaliel, în vremea când propovăduirea Mântuitorului se apropia de sfârșit, el va fi luat fără îndoială cunoștință despre faptul că se întâmplă ceva în Israel, că a apărut o învățătură și un învățător nou și, ca bun credincios al religiei sale, se va fi gândit că această noutate trebuie combătută. Așa a devenit prigonitor al Apostolilor. Mărturiile istorice ajunse până la noi ne spun că devenise chiar unul din cei mai zeloși persecutori ai creștinilor. Era tânăr, habotnic, sclipitor de inteligent și voia să se afirme în credința strămoșilor săi.

N-a înțeles creștinismul. Părintele Cleopa spune într-o predică despre Saul că acesta, „crezând că ucenicii lui Hristos sunt niște începători de eresuri, cu nespusă mânie s-a pornit asupra lor" (*Predici*, Roman, 1986, p. 360). Poate că Saul nici nu L-a întâlnit pe Mântuitorul. Poate știa despre El numai din auzite. Nu avem probe istorice că s-ar fi întâlnit. Dumnezeu l-a ținut mereu în afara scenei, în așteptarea timpului când avea să-i încredințeze un rol lui, necunoscutului. Până atunci l-a lăsat să se orienteze singur. Nu putem spune că s-a orientat prea bine. Mai bine s-au orientat pescarii. De altfel, Saul n-a fost o excepție. Dimpotrivă. Așa s-au orientat toți fariseii, cu excepția unuia ca Nicodim, și poate și a altora mai puțini cunoscuți.

Nu e de mirare. Mântuitorul nu venise să-i confirme, să intre în sistemul lor, să se muleze pe calapoadele gândirii lor. Venise să-i contrazică, ca să-i schimbe. Să-i rușineze și să le dea peste cap logica. Cum să-L fi iubit? L-au iubit cei simpli, și tocmai de aceea L-au înțeles. Acestora nu le dăunase acea exegeză rafinată care putea justifica totul, ca de la om la om, și chiar ca de la Dumnezeu la om. Dumnezeu nu fusese pentru ei zăvorât în formule și nu fusese pus să rostească doar interdicții și pedepse. Dumnezeu nu-i mai trata din texte, ascuns în litere, ci venise în fața lor și-i trata simplu, ocupându-se de fiecare dintre ei. Devenise Dumnezeul fiecăruia, nu numai „al lui Israel", al unei anume colectivități. Acum fiecare în parte intra în atenția lui Dumnezeu.

Cum aveau să înțeleagă acest lucru fariseii, ei, apărătorii Legii? Au înțeles doar cei care au fost capabili să simtă că se petrecea sub ochii lor ceva nou, că se năștea o nouă religie. Sfântul Pavel avea să înțeleagă acest lucru,

dar mai târziu. Nu prea târziu. Când i se va da. Probabil şi pentru că zelul lui era adevărat, era curat. Dar nu era luminat. Nu avea perspectiva noului. Era un zelos pe linia vechiului, dar un zelos onest.

Deocamdată, ceea ce ştim despre el e că în perioada de după Înviere devenise un periculos adversar al creştinilor. Putem presupune cu temei că tocmai Învierea îl scandaliza cel mai tare şi îl înverşuna. Logica lui nu primea asemenea „poveşti". Se ştie că a asistat chiar la uciderea Sfântului Arhidiacon Ştefan, primul martir, oferindu-se să păzească hainele celor care aruncau cu pietre. Transpiraseră aruncând. Se murea greu din loviturile cu pietre! Ce inimă vor fi avut cei care omorau cu pietre! Cât de barbară mai putea fi încă omenirea!

După acest eveniment Saul intră şi mai mult în scenă. Mai-marii Templului îi dau o însărcinare. Îl fac un fel de procuror cu mandatul de a merge în afară de Ierusalim, în alte părţi, să-i caute pe creştini, să-i identifice, să-i aresteze şi să-i dea judecăţii. A pornit spre Damasc. Poate că auzise că acolo ar fi fost ascuns trupul furat al Răstignitului. Nădăjduia să-L găsească şi să dovedească tuturor că se aflau în eroare cu „învierea" şi cu înviatul lor!

Pe drumul Damascului s-a întâlnit cu o lumină mare din care a auzit un glas: „Saule, Saule, de ce Mă prigoneşti? Greu îţi este să dai cu piciorul în bolduri", adică, mai pe înţelesul nostru, e greu să loveşti cu piciorul gol în cuie, că te răneşti în mod sigur. Sau, cu alte cuvinte: e greu să lupţi împotriva adevărului! Adevărul era în faţa lui. Cel care îi vorbea era Iisus Hristos despre Care el ştia că e mort. Căci la întrebarea lui: „Cine eşti, Doamne?" Iisus s-a prezentat, şi-a spus identitatea: *Eu sunt Iisus pe Care tu Îl prigoneşti* (Faptele Apostolilor 9, 5).

Şocul acestei întâlniri a fost atât de mare, încât Saul a orbit şi n-a mai fost în stare de nici o reacţie, în afara de singura posibilă într-o împrejurare ca aceasta: „Doamne, ce voieşti să fac?" A fost trimis în Damasc şi acolo Anania, din porunca Domnului, i-a redat vederea şi „l-a umplut de Duhul Sfânt". Am putea spune că nu numai că l-a botezat, ci l-a şi hirotonit (Faptele Apostolilor 9, 17-18). Prin aceasta i s-a încredinţat o misiune pe care singur şi-a determinat-o.

Mântuitorul nu i-a încredinţat direct nici o misiune, nu i-a fixat un plan. Doar lui Anania i-a spus că Pavel este *vas ales ca să poarte numele Meu înaintea neamurilor şi a regilor şi a fiilor lui Israel, căci Eu îi voi arăta câte se cuvine să pătimească el pentru numele Meu* (Faptele Apostolilor 9, 9).

Atât. E de presupus că Anania îi va fi spus toate acestea lui Pavel. Şi îi va fi relatat şi ironia fină din vedenia ce avusese, avertizându-l că el, care îi făcuse pe atâţia să sufere, va avea la rândul său de suferit. Nu trebuie să

înţelegem că era vorba de o ameninţare şi o răzbunare. Era un avertisment şi o profeţie, înainte de a-şi asuma apostolia. Toate acestea n-au mai însemnat nimic pentru Saul, devenit acum Pavel. Acceptase schimbarea; nu numai a numelui. Vorbise cu Iisus pe Care, poate, Îl văzuse doar răstignit şi mort. Acum Îl văzuse înviat. I-a fost destul.

Anania se temuse la început. Se vede că vestea despre sosirea acestui procuror venise înaintea lui la Damasc. Creştinii se adunau în case, făceau Liturghie pe ascuns, şi probabil toţi fuseseră avertizaţi de pericolul ce se îndrepta spre Damasc. Anania Îi va fi răspuns lui Iisus în vedenie: *Doamne, ascultându-Te, ar însemna să mă dau în mâna lui, să mă dau să mă aresteze, să mă condamne. Glasul l-a liniştit: Nu, nu! S-a schimbat ceva cu el. Primeşte-l.* Şi l-a primit. V-am povestit ce s-a întâmplat.

Pavel a devenit, cum l-a numit Iisus şi cum îl numeşte şi Biserica, *Apostolul neamurilor*, adică acela care nu s-a oprit cu propovăduirea numai la poporul evreu, ci şi-a lărgit propovăduirea la toate celelalte neamuri. A făcut mai multe călătorii misionare. A călătorit prin Asia Mică, pe Mediterană, până la Roma, apoi probabil în Spania şi, în toate aceste călătorii, n-a făcut altceva decât să predice zi şi noapte, în sate şi oraşe, în corăbii, pe insule, pe apă şi pe pământ, Învierea Domnului. A avut într-adevăr parte şi de bătăi, batjocuri, arestări, punere în lanţuri şi în temniţă peste doi ani, înfruntări cu „fraţii mincinoşi", căci erau şi pe atunci din aceştia care propovăduiesc altă Evanghelie (Galateni 1, 6), care interpretează altfel Evanghelia şi învăţătura Mântuitorului, dându-se drept păstori adevăraţi. Iată că Sfântul Pavel de pe atunci i-a demascat drept „fraţi mincinoşi". În Apostolul de astăzi, dacă aţi fost atenţi, aţi auzit acest cuvânt (II Corinteni 11, 26).

Aşadar, Pavel a propovăduit în toată lumea cunoscută atunci, cu timp şi fără timp, exact cum spune vorba aceasta, pe Hristos cel înviat şi învăţătura Lui. *Căci dacă Hristos a înviat, toată învăţătura Lui este adevărată* (I Corinteni 15, 14-20). *A probat-o prin Învierea Sa. Şi toate faptele şi minunile Sale sunt adevărate. Le-a probat prin Învierea Sa.* Aceasta a fost logica imbatabilă a lui Pavel din toată propovăduirea sa. O logică pornind de la fapte. De la fapta Învierii, probată de el.

Nu i-a fost uşor. Primii creştini erau bănuitori. Se temeau de infiltrări ale păgânilor printre ei, ca să-i descopere. Chiar ceilalţi Apostoli îl vor fi primit pe acest *nou venit* cu neîncredere. Îi va fi trebuit tenacitate, va fi trecut prin multe probe înainte de a fi acceptat printre ucenici. Dar odată acceptat, n-a mai putut fi egalat.

Să ne oprim însă şi asupra unui alt aspect destul de interesant.

Pentru noi e uşor astăzi să propovăduim pe Iisus Hristos pe Care-L avem aproape în întregime în Sfintele Evanghelii, chiar în scrierile Sfân-

tului Pavel şi ale celorlalţi Apostoli. Dar în momentul în care îşi începea Sfântul Pavel propovăduirea, *nu exista nici o scriere creştină.* Evangheliile nu existau încă. Imaginaţi-vă! Nu existau încă Evangheliile!

Singurul izvor pe care l-a avut Pavel la îndemână a fost întâlnirea cu Iisus, o singură dată, pe drumul Damascului. Probabil i s-a adăugat tradiţia orală. Ceea ce a putut auzi de la ucenici. Atât. Sau, cel puţin pe cale omenească, atât. Căci s-a mai petrecut ceva cu el la un moment dat, dar la zece ani de la convertire şi cu 14 ani înainte de a scrie a doua Epistolă către Corinteni, deci cam prin anul 43, căci această Epistolă a scris-o cam prin anul 57, din oraşul Filipi: a fost răpit până la al treilea cer şi *a auzit cuvinte care nu se pot rosti* (II Corinteni 12, 2-4).

După zece ani de la convertire îşi va întregi aşadar cunoştinţele şi simţirea cu ceva cu totul nou, dintr-o sursă tot atât de valoroasă ca şi cea dintâi, care a fost întâlnirea cu Mântuitorul. Această întregire a cunoştinţelor i-a venit însă pe altă cale decât cea omenească, cea de pe pământ, care s-a adresat minţii şi inimii lui. Se cădea însă s-o amintim spre a-i stabili exact sursele inspiraţiei.

Epistolele Sfântului Apostol Pavel sunt anterioare Evangheliilor. Prin ele el s-a afirmat şi ca un extraordinar organizator. Nu numai că propovăduia, auzea de unele nereguli, de unele lucruri bune, de rătăciri în interpretarea faptelor şi învăţăturilor lui Iisus, şi se apuca şi le scria câte o scrisoare. Aşa a scris celor din Corint şi avem Cartea I şi a II-a către Corinteni, aşa le-a scris celor din Tesalonic şi avem Cartea I şi a II-a către Tesaloniceni, le-a scris celor din Efes, celor din Galatia, celor din Colose, a scris unor prieteni de-ai lui, cum au fost Timotei şi Tit.

A scris 14 Epistole rămase până azi o enigmă istorică. Omeneşte ele sunt aproape o imposibilitate. Le citeşti şi nu-ţi vine să crezi că el n-a avut în faţă decât pe Iisus într-o scurtă întâlnire şi tradiţia orală despre El. Şi totuşi aşa a fost.

Pavel nu va fi egalat niciodată de nimeni. Dumnezeu a lucrat prin el. Evangheliştii i-au oferit faptele care i-au sprijinit teologia pe care el a formulat-o înaintea lor.

Şi să ne mai gândim cât de puţin vor fi fiind totuşi cele 14 epistole, faţă de ceea ce va fi vorbit el o viaţă întreagă! Să facem o comparaţie. O mică lucrare de comparaţie: 14 Epistole în Noul Testament. Dar cât a scris Nicolae Iorga sau Mihail Sadoveanu? Puneţi cărţile lor una lângă alta şi veţi obţine rafturi întregi de biblioteci scrise de un singur om. Ei bine, ce-ar fi ieşit dacă Pavel ar fi scris tot ceea ce a propovăduit timp de o viaţă de om! Sau ce frumos ar fi fost să fi fost cineva după el care să-i fi înregistrat, să-i

fi stenografiat cuvintele! Totuşi, ceea ce a scris cuprinde esenţa gândirii sale. Pentru teologia creştină, teologia lui e suficientă.

Dacă vom citi Epistolele sale, vom găsi din când în când şi această îndrumare: *Ţineţi predaniile* (II Tesaloniceni 2, 15), ţineţi învăţăturile pe care le-am predat prin viu grai!

Că se predau unele învăţături şi prin viu grai, care au rămas în Tradiţia Bisericii, o vedem şi din repetatele afirmaţii în acest sens ale Sfântului Ioan din epistolele sale: *Am multe să vă spun, dar nu voiesc să vi le scriu pe hârtie şi cu cerneală, ci cu nădejdea să vin la voi şi să vorbim gură către gură, pentru ca bucuria noastră să fie deplină* (II Ioan 1, 12, şi III Ioan 1, 14).

Vă spun doar în treacăt că aceste texte mărturisesc limpede împotriva celor ce refuză Tradiţia Bisericii, şi ştim noi cine sunt aceştia: fraţii mincinoşi de care vorbea Sfântul Pavel!

Dar să ne întoarcem la cele 14 Epistole. Fără îndoială, esenţa învăţăturilor Sfântului Pavel se află în ele. Dar tot fără îndoială, multe din învăţăturile lui, cum spuneam, s-au transmis din om în om prin viu grai. Au ajuns şi acelea până în vremea noastră şi ele confirmă şi întăresc cele scrise în Epistole. De aceea în învăţătura noastră de credinţă căile de transmitere a Revelaţiei sunt două: Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie, ceea ce e scris, şi ceea ce a fost transmis şi însuşit de Biserică de-a lungul veacurilor, ca învăţătură venind de la Sfinţii Apostoli.

Sfântul Pavel, dintr-un rabin necopt încă pentru misiune (aşa se explică de ce fusese pus doar să păzească hainele celor care îl martirizau pe Sfântul Ştefan) şi a cărui misiune urma să înceapă printr-o acţiune de represiune împotriva creştinilor, a devenit propovăduitor creştin. Tot aşa şi Sfântul Petru.

Au devenit egalii lui Platon, ai lui Aristotel, ai lui Socrate. Au devenit egalii filosofilor şi ai oamenilor de cultură, cărora le-au răsturnat cultura. Dintr-un pescar, Petru, pentru că S-a pogorât peste el Duhul Sfânt, a ştiut să vorbească în limbi pe care nu le cunoştea până atunci. Inspiraţia divină le-a dat amândurora şi înţelepciune şi cunoştinţe, nu numai darul vorbirii în limbi. Petru a fost transformat din pescar şi în scriitor. În Noul Testament avem şi două epistole scrise de dânsul, nu sub valoarea celor semnate de Pavel.

Întâlnirea cu Mântuitorul l-a transformat pe Saul din persecutor în cel mai mare apărător al lui Iisus Hristos. Cu acelaşi zel a fost după aceea apărător al lui Iisus Hristos până la moarte. Amândoi au fost aşa până la moarte. Nenumăraţi vor fi aceia care îşi vor porni gândirea şi scrierile de la ei, şi se vor întemeia pe ceea ce au spus şi scris ei. Se vor scrie despre dânşii biblioteci

întregi. Mai mult decât despre Socrate şi Platon şi Aristotel. Aceştia vor fi aduşi să servească ideile lor, ale acestor pescari şi necunoscuţi din Iudeea.

Învierea va face din ei ceea ce sunt astăzi, şi ceea ce au ajuns în istorie.

În anul 67, aflându-se la Roma, Tradiţia ne spune că Sfântul Petru a fost omorât pe colina Vaticanului, iar Sfântul Pavel a fost omorât undeva în afara Romei. Împărat era Nero, acela despre care se spune că ar fi dat foc Romei, ca să dea vina pe creştini.

Biserica îi sărbătoreşte împreună pe Sfinţii Petru şi Pavel, pentru că martiriul lor pentru Iisus Hristos a avut loc într-o zi ca aceasta, la 29 iunie. Mormintele lor sunt azi acoperite de două imense catedrale, *San Pietro* şi *San Paolo fuori le mura*, mai mari decât mausoleele oricăror dregători lumeşti.

Aceşti doi Sfinţi Apostoli, pe lângă că trebuie să fie permanent obiectul admiraţiei, consideraţiei noastre pentru tot ceea ce au făcut, pentru tot ceea ce au fost, pentru tot ceea ce au propovăduit, pentru moartea pe care au răbdat-o pentru Iisus Hristos, trebuie să fie şi exemple pentru noi. Exemple de credinţă, exemple de mărturisire a lui Iisus Hristos şi a învăţăturilor Sale. Căci ei nu s-au propovăduit pe ei înşişi. Toată gloria lor e glorificarea Altuia: a lui Iisus Hristos, a lui Dumnezeu. Numai Dumnezeu se propovăduieşte pe Sine.

Sfântul Pavel este cel de la care ne-a rămas marele imn al dragostei (I Corinteni 13), întemeiat pe învăţătura cea nouă a Domnului nostru Iisus Hristos, imn care arată că legea cea mai mare e „să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău şi pe aproapele tău ca pe tine însuţi".

Mergând acasă, citiţi capitolul 13 din Epistola I către Corinteni. Acolo veţi găsi esenţa noutăţii pe care a adus-o Iisus Hristos: ca oamenii să trăiască în dragoste între ei. De aceea Sfântul Pavel spune că dragostea e mai mare şi decât credinţa, şi decât speranţa, şi decât toate celelalte virtuţi. De aş vorbi în limbi îngereşti şi omeneşti – zice el – dar dacă nu aş avea dragoste, aş fi o aramă sunătoare şi un chimval răsunător. De aş avea credinţă încât să mut şi munţii, dar nu aş avea dragoste, la nimic nu mi-ar folosi. De mi-aş da averea săracilor, de mi-aş da trupul meu să-l ardă, adică chiar dacă m-aş face martir, dar dacă n-aş avea dragoste, la nimic nu mi-ar folosi. Căci dragostea toate le iartă, toate le înţelege, toate le nădăjduieşte. Dragostea – zice el – nu va pieri niciodată. Încheie: Acum rămân acestea trei: credinţa, nădejdea şi dragostea, dar mai mare decât toate este dragostea.

Se cuvenea, într-o zi ca aceasta, să amintim acest imn extraordinar, poem şi mărturisire, rugăciune şi promisiune. Şi câte încă n-ar trebui să amintim din învăţăturile sale!

De pildă, să ne respectăm făgăduielile. Am citit undeva, nu-mi mai aduc aminte unde, o întâmplare:

Toată viața sa un om lucrase la o carte. Avea multe pagini de manuscris. Nimeni nu-l lua în serios. Nici propriul său fiu. Toţi credeau că pierde timpul în zadar, căci nu făcuse dovada că ar putea scrie ceva consistent şi valoros.

Ajunsese pe patul de moarte. Nu strânsese avere, aşa că nu prea avea ce să-i lase fiului său. Îl chemă totuşi lângă patul său, avertizându-l că vrea să-i spună un lucru foarte important.

– Fiule, eu toată viaţa am lucrat, după cum ştii, la o carte. Am terminat-o. Voi n-aţi avut încredere în mine şi n-aţi citit-o. Acum, fiindcă voi pleca, vreau să-ţi spun un secret. În cartea mea se află secretul fericirii. Fiindcă eşti fiul meu, ţi-l las ţie. Pentru a-l descoperi, am muncit toată viaţa,. totul e să-mi citești cartea. Vei fi fericit tot restul vieţii tale şi nu-ţi va lipsi niciodată nimic. Vreau să mor liniștit. Pentru aceasta trebuie să-mi faci, solemn, această promisiune.

– Care, tată?

– Una simplă: să-mi promiţi că după moartea mea îmi vei citi cartea.

– Promit, zise fiul, şi muribundul se simţi deodată uşurat. Mai apucă să zică:

– Iată, cartea se află acolo sus, după grindă. O vezi?

– O văd!

– Așadar o vei citi. Mor liniștit! Și muri de îndată.

Fiul îl îngropă după cuviinţă, îi moşteni casa, se însură, avu copii şi, din când în când, arunca și câte o privire la cartea care rămăsese acolo, sus, după grindă. Nu făcu niciodată efortul s-o deschidă. Îi promisese tatălui său numai aşa, ca să moară liniștit. De mult, răsfoise manuscrisul, pe când încă trăia tatăl său şi mai scria la el, şi îşi dădu seama că sunt lucruri naive, fără nimic de seamă în ele.

Trecu timpul şi omul îmbătrâni la rândul său, descurcându-se destul de greu în viaţă, cu o slujbă minoră şi cu muncă din greu. De carte nu se atinse nimeni, niciodată, fiind socotită o relicvă de familie care trebuie păstrată fără să fie atinsă. Fusese, desigur, una din curiozităţile tatălui său, care avea credinţa că fusese un mare scriitor şi un mare neînţeles. Mulţi „scriitori" care nu publică rămân cu încredinţarea că au fost mari şi cineva, cândva, îi va înţelege şi îi va recunoaşte. El era mulţumit că tratase această credinţă a tatălui său cu respect şi cu bunăvoinţă şi că îi pricinuise o bucurie măcar la sfârşitul vieţii.

Într-o seară, acum bătrân de tot, îi povesti soţiei, şi ea la fel de bătrână, ultima convorbire pe care o avusese cu tatăl său, înainte de a muri.

– Sărmanul bătrân! Era convins că descoperise reţeta fericirii, şi m-a asigurat că, dacă îi voi citi cartea, voi fi fericit toată viaţa şi voi

trăi fără griji eu şi familia mea. Era un mare naiv! Cartea e o înşirare de banalităţi.

– Ai citit-o totuşi?, îl întrebă soţia sa.

– Nu. E acolo, aşa cum a lăsat-o el. Ştiam că îşi făcea iluzii şi că dorea să-şi închipuie că mi-a lăsat totuşi şi mie, fiului său, o importantă moştenire. Aşa era în vechime: părinţii se simţeau obligaţi să lase copiilor o cât mai bună moştenire. Numai aşa socoteau că şi-au făcut datoria şi că vor fi pomeniţi de urmaşi. Neavând altceva, tata s-a amăgit pe sine socotind că îmi lasă mare lucru, dacă îmi lasă cartea la care a ostenit toată viaţa. Mie mi-a fost destul casa. În rest, ne-am descurcat. Greu, dar ne-am descurcat! Nu-i aşa?

– Aşa e. Dar să fi fost el oare chiar atât de naiv, încât să creadă că a descoperit reţeta fericirii? Eu aş fi avut curiozitatea să-i citesc cartea, de mi-ai fi spus mai de mult despre aceasta. Mi-ai tot spus că-s nişte foi fără importanţă de ale tatălui tău, şi să nu umblu la ele.

– Umblă acum, dacă vrei, şi te vei convinge.

Bătrâna se urcă pe scaun şi abia ajunse la cartea cu coperţi de piele, acoperită de praf şi legată în cruce cu o sfoară subţire. O coborî, o dezlegă, se apropie de soţul ei şi o deschise în faţa lui. Abia îşi reţinură amândoi un strigăt de uimire. Între toate filele manuscrisului erau îndesate bancnote de cea mai mare valoare care, la vremea morţii tatălui său, adunate la un loc, ar fi însemnat o mare avere, valoarea mai multor case şi a multor zeci de hectare de pământ. Tot ce adunase tatăl său într-o viaţă, strânsese şi depusese acolo pentru singurul moştenitor.

– Acesta era secretul fericirii! spuse ca pentru sine fiul, care abia acum înţelese tâlcul vorbelor tatălui său. Aş fi fost într-adevăr un om fericit. Tata a ştiut ce spune!

– Nu, îi zise soţia lui. Nu acesta este secretul fericirii. Secretul adevărat a fost în promisiunea pe care i-ai făcut-o tatălui tău, şi pe care nu ai ţinut-o. Secretul fericirii a fost în puterea ta. Acum este prea târziu. Tatăl tău ţi-a plătit de dincolo de moarte minciuna cu care i-ai făgăduit ascultarea. Iar acum ţi-o plăteşte încă o dată. Ai găsit moştenirea, dar nu-ţi mai foloseşte la nimic. Acum un an banii aceştia vechi s-au schimbat, şi acum ai în faţă doar nişte simple hârtii fără nici o valoare. Adică ai tocmai acele hârtii pe care le-ai crezut fără valoare, şi nici măcar n-ai deschis cartea tatălui tău!

Promisiunile făcute morţilor trebuie ţinute. Morţii nu iartă. Iată cât de drept pedepsesc!

Şi câte n-am putea broda în jurul acelui cuvânt al Sfântului Pavel care închide în el o filosofie de o viaţă: *Răscumpăraţi vremea!* (Efeseni 5, 16).

Preţuiţi clipa, folosiţi timpul care trece şi nu se mai întoarce, răscumpăraţi tot ceea ce aţi pierdut în zadar, răscumpăraţi clipele aruncate, dăruite neantului, păcatului.

Sfântul Pavel e un izvor de mai multe vieţi de meditaţie. O şcoală de înţelepciune, cu toate frământările, întrebările şi neliniştile ei, parcă anume scoase în faţă, ca să fie confruntate cu marea, unica sa soluţie: Învierea şi consecinţele ei logice pentru gândirea şi viaţa omenească.

Acestea le-a învăţat el însuşi de la Iisus Hristos, pe Care L-a întâlnit în drumul Damascului, Iisus care, în loc să-l pedepsească pentru că era un persecutor şi pentru că plecase în urmărirea Lui şi a credincioşilor Lui, dimpotrivă, l-a iubit, l-a iertat şi a făcut dintr-însul cel mai mare Apostol al noii învăţături.

Tot aşa făcuse şi cu Petru, cel care de trei ori se lepădase de El în timpul Patimilor. Nu numai că i-a iertat trădarea, dar tot de trei ori l-a restabilit în slujirea de Apostol (Matei 16, 69-75). Tradiţia spune că, văzând cele ce se întâmplă în Roma, la un moment dat Petru ar fi vrut s-o părăsească. Dar misiunea lui era acolo. L-ar fi întâlnit pe cale pe Iisus, venind către Roma, şi Petru L-ar fi întrebat: „*Quo vadis, Domine*? Unde mergi Doamne?" „La Roma, să Mă răstignesc a doua oară în locul tău!" Şi Petru a înţeles. Şi s-a întors. Şi a fost răstignit cu capul în jos, ca să nu repete ceea ce i-a fost dat numai lui Hristos. E desigur o tradiţie. Ea vrea doar să ne spună că destinul misionar trebuie dus până la capăt, aşa cum L-a dus şi Iisus, deşi avusese şi El, omeneşte, acel „De este cu putinţă..." De aceea, în legendă, vine să-l întărească pe Petru. Aşa trebuia să fie.

Amândoi, Sfântul Petru şi Sfântul Pavel, şi-au onorat chemarea cu moarte martirică, într-o zi ca aceasta, după Tradiţie, într-o Romă păgână încă, dar pe care moartea lor a transformat-o într-o cetate creştină, în care Hristos l-a biruit pe Nero. Focul său a ars, fără să vrea, fără să ştie, o lume veche. Lumina focului său a luminat zorii unei lumi noi.

SÂNGELE MARTIRILOR – SĂMÂNȚA CREȘTINILOR[1]

Întruparea Fiului lui Dumnezeu pe pământ s-a petrecut, cum ne spune *Cartea Sfântă*, „la plinirea vremii", adică atunci când a considerat Dumnezeu că sosise timpul să vină printre noi.

Că venirea Lui devenise necesară, că era nevoie de El pentru a lumina, pentru a da răspunsuri la marile întrebări care dintotdeauna au frământat mintea omenească, dar în vremea aceea ajunseseră s-o întunece și s-o dezorienteze de tot, e în afară de orice îndoială. O spun istoricii și o susțin istoricii religiei. Formalismul luase locul adevăratei vieți spirituale. Fariseismul și impostura ajunseseră la cârmă. Vechea religie se înglodase în rutină și în neputința de a mai schimba ceva. Filosofiile vremii băteau pasul pe loc, fără perspectiva de a mai putea spune ceva nou minții omenești. „Plinirea vremii" era alarma care indica o stare de urgență.

În vremea când S-a întrupat Mântuitorul pe pământ, a avut a se confrunta cu trei mari realități. Întâi cu religia iudaică, foarte puternică, având tradiții vechi, având prescripții religioase foarte precise și foarte aspre, aspre până la împietrirea în formalisme rigide, până la pierderea sensului, dar cu menținerea cu strictețe a formelor pentru ele însele.

În al doilea rând, a avut a se confrunta cu lumea romană, cu puterea romană. Romanii stăpâneau la vremea aceea toată lumea cunoscută din jurul Mării Mediterane. Locul unde S-a născut Mântuitorul era provincie romană.

În al treilea rând, a avut a se confrunta cu filosofia grecească, filosofie care, pe lângă Scriptura evreilor, și pe lângă religiile popoarelor stăpânite de romani și religia romanilor înșiși, era chintesența înțelepciunii aceleia. Și trebuie să mai constatăm ceva: puterea romană nu era numai o putere politică. Era, în același timp, o putere religioasă. Își avea zeii ei; zeu era însuși împăratul. Era împărat și zeu. În temple statuia lui era loc de cinste

---

[1] Cuvânt la Praznicul Sfântului Dumitru, rostit în Catedrala din Sibiu, la 26 octombrie 1984.

şi supuşii erau obligaţi să aducă tămâieri statuii sale, ca dovadă de loialitate şi supunere sacră. Mântuitorul se va afla faţă în faţă cu autoritatea împăratului roman, nu numai ca autoritate civilă, ci şi ca autoritate spirituală supremă.

Toate aceste trei forţe vor constitui o coaliţie exterioară, hotărâtă să reziste învăţăturii lui Iisus. Tradiţia iudaică era foarte puternică, foarte aspră, exclusivistă. Cuprindea legi şi prescripţii pentru tot ceea ce trebuia să gândească şi să facă omul. Cum se călca una din prescripţii, transgresorul era pasibil de pedeapsă aspră. Uneori îl pândea chiar pedeapsa cu moartea, fie prin răstignire, fie prin omorârea cu pietre. Vinovatul era aşezat în mijloc, şi „drepţii" aruncau cu pietre într-însul până când îl omorau. Barbarie sacră!

În anumite cazuri pedeapsa cu moartea se executa după cum voia cel în drept să ucidă, căci erau şi dintre aceia care aveau dreptul să ucidă, mai ales din răzbunare. Răzbunarea era permisă şi chiar poruncită de Legea lui Moise: *Răzbunătorul sângelui vărsat poate să ucidă pe făptaş de îndată ce-l întâlneşte* (Numeri 35, 19, 21, 27).

Pedeapsa cu moartea se va putea aplica şi fără judecată de către cei cărora le-a fost omorât cineva, căci orice omor cu intenţie se pedepsea cu moartea (Ieşire 21, 12). Tot cu moartea se pedepsea şi cel ce-şi bătea părinţii, sau doar îi vorbea de rău (Ieşire 21, 15, 17). În *Ieşire* se află celebra lege a talionului: *ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior, arsură pentru arsură, rană pentru rană, vânătaie pentru vânătaie* (20, 24, 25). În cazuri de despăgubiri se apela la judecători (Ieşire 21, 22).

Mântuitorul s-a confruntat în primul rând cu religia poporului în mijlocul căruia se născuse; religie aspră, neîndurătoare. Numai fiindcă învăţătura Sa era de esenţă dumnezeiască, numai pentru că forţa Sa spirituală era extraordinară, fiind dumnezeiască, numai aşa a putut scăpa o vreme de răzbunarea Legii iudaice, pe care venise s-o îndrepte. Am zis „o vreme", pentru că în cele din urmă El însuşi a trebuit să moară, condamnat de Legea iudaică la moarte prin răstignire, pentru că a fost socotit a fi călcător al poruncilor Legii.

Proclamând că Dumnezeu este adevăratul stăpânitor al lumii şi că Împărăţia Sa este în ceruri sau în inimi, n-a fost înţeles şi a fost reclamat că ar unelti împotriva împăratului roman. Aşa a trebuit să se confrunte şi cu legea romană. Şi pentru aceasta a avut de plătit. Când a fost condamnat la moarte prin răstignire, sentinţa a fost determinată şi de iudei şi de romani, prin administratorul legii romane, reprezentantul împăratului de la Roma,

care pe vremea aceea, în Iudeea, era Pilat din Pont. Acum ştim toţi că din această dublă condamnare, Mântuitorul a ieşit până la urmă învingător, deşi a fost răstignit ca un răufăcător. Prin învierea Sa din morţi, creştinismul a ieşit biruitor. Şi până azi este biruitor în aproape toată lumea, bisericile Lui fiind implantate pe tot globul pământesc.

Faptului Învierii se datorează în primul rând această victorie a creştinismului. Ea se datorează şi dumnezeirii învăţăturii Sale. El a venit să înlocuiască învăţătura veche, bazată pe principiul „ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte", cu legea iubirii. A spus: „Din aceasta vor cunoaşte oamenii că sunteţi ucenicii Mei, dacă veţi avea dragoste între voi". Oamenii sunt toţi fiii lui Dumnezeu. Fiind fraţi între ei, trebuie să trăiască în iubire reciprocă. Numai aşa poate fi plăcută viaţa oamenilor pe pământ. Fiindcă Mântuitorul – şi acest lucru trebuie să ne fie clar – a vrut ca oamenii să trăiască o viaţă fericită pe pământ. Numai acela care aplică principiile fericirii pe pământ, adică legea dragostei, numai acela va dobândi fericirea şi în ceruri.

Nu este adevărat că Mântuitorul ar fi venit să proclame numai fericirea în ceruri, că adică oamenii trebuie să urmărească numai fericirea de dincolo și că nu trebuie să se preocupe de viața de pe pământ. Mântuitorul a fost foarte realist. A ştiut că oamenii trebuie să lucreze pământul, să-și culeagă roadele, să-şi crească copiii, să le dea educație și să-i aranjeze în viață, şi că pentru aceasta trebuie să le asigure o profesiune. Pe lângă aceasta a avut în vedere şi a dorit să asigure oamenilor, în primul rând, o viață socială, normală, sănătoasă. La baza ei a pus legea dragostei.

Cine ar putea, cine ar îndrăzni, cine ar cuteza să spună că există o altă lege mai puternică decât legea dragostei, ca bază a conviețuirii dintre oameni? Oare nu pe aceasta se întemeiază toate relațiile noastre cele mai profunde, acelea prin care se transmite însăşi viaţa? Oare nu pe aceasta se întemeiază relaţiile dintre noi ca membri ai aceluiași popor, născuţi din acelaşi sânge, având aceiaşi strămoşi?

Dragostea este ligamentul a tot ceea ce înseamnă societate omenească bine și temeinic organizată. Acest principiu a fost propovăduit de Mântuitorul şi a învins toate principiile cele vechi.

Și cele mai vechi urmăreau tot asigurarea unei vieți sociale posibile, a unei vieţi care să-l ocrotească pe om împotriva anarhiei şi a bunului plac, care să-i ocrotească mai ales viaţa, dar mijloacele prin care se încerca organizarea unei astfel de societăţi în loc să stingă răul, îl înmulţeau. Răzbunarea înmulţea ucigaşii, iar legea de căpetenie era frica. Cine putea ucide apărat de noapte, sau de împrejurări, nu se sfia s-o facă.

Mântuitorul a câştigat şi pentru că învăţătura Sa a fost preluată de oameni care au ştiut ce să facă cu ea. El şi-a pregătit cu răbdare ucenicii, căci de aceştia a fost preluată în primul rând învăţătura Sa. Ei ne-au lăsat Evanghelia vieţii, a faptelor şi a învăţăturilor Sale de zi cu zi, în aşa fel, încât să rămână pentru generaţiile viitoare, pentru urmaşii urmaşilor, ca mărturie a ceea ce a fost, a ceea ce a învăţat şi a ceea ce a făcut Mântuitorul. Să fie dovezi ale dumnezeirii Sale şi ale dumnezeirii învăţăturilor Sale.

Ce fel de martori au fost ei? Ce anume au mărturisit despre Dânsul? Ce mărturie au adus ei lumii, în aşa fel încât să se convertească lumea iudaică şi, mai ales, lumea păgână a vremii aceleia la creştinism?

Au adus, înainte de orice altceva, o singură mare mărturie: *mărturia că Iisus Hristos a înviat din morţi*. Ei l-au văzut răstignit. Ei L-au văzut mort. Ei L-au văzut îngropat. Apoi, după ce toată lumea s-a convins că e mort, inclusiv autorităţile iudaice şi cele romane, după trei zile L-au văzut înviat. Acest lucru a fost în stare, cum am spune noi cu o expresie românească, „să-i întoarcă pe dos", adică să-i schimbe totalmente, să-i convertească.

Învierea a motivat convertirea la creştinism, la învăţătura Mântuitorului. Învierea i-a făcut să fie pe viaţă şi pe moarte martorii Lui. Au mers în toată lumea şi au dat mărturie despre aceasta. Şi nu numai atât. În numele Celui înviat au făcut minuni, însoţindu-şi propovăduirea de fapte minunate, care o făceau controlabilă pe loc de către ascultători. Şi mai mult decât atât: au fost în stare, pentru mărturia lor, să meargă la moarte. Aproape toţi Apostolii au murit martiri. Săptămâna trecută, la Roma, am putut vedea în biserica *San Paolo fuori le mura* mormântul Sfântului Pavel. La noi a propovăduit Sfântul Andrei, care a murit moarte martirică în localitatea Patras, în Grecia, lângă Corint. Aproape toţi Apostolii au murit martiri: în India, Sfântul Toma, în Africa, Sfântul Marcu, şi alţii în alte părţi.

Prin urmare: în primul rând învăţătura Mântuitorului, forţa sa intrinsecă şi, în al doilea rând, curajul mărturisitorilor au impus noua religie. Vă spuneam că unii dintre ucenicii propovăduitori ai învăţăturii lui Iisus făceau minuni. Chiar în Talmud, în comentariul la Vechiul Testament al învăţaţilor iudei, se dă mărturie despre aceasta. Se spune acolo de ce a fost omorât Iisus: pentru că făcea minuni. Ca să motiveze de ce L-au omorât în numele Legii iudaice, au spus că făcea minuni prin vrăjitorie. De altfel fariseii spuseseră despre Iisus că scotea demonii cu domnul demonilor! Fabricarea acuzaţiilor e meserie veche! Avem prin urmare chiar în documentele iudaice ale vremii o mărturie că Hristos a făcut minuni.

După Apostoli imediat, şi chiar încă din timpul lor, a început o perioadă grea pentru cei convertiţi la religia Mântuitorului. Perioada grea a du-

rat trei sute de ani, până la anul 313, când împăratul Constantin cel Mare a dat Edictul de la Milan, prin care a dat creştinismului libertate deplină. Au fost trei sute de ani de persecuţii aspre, de persecuţii grele. Era de ajuns ca cineva să zică: „sunt creştin", pentru ca imediat să fie omorât. Era de ajuns ca cineva să zică: „nu sunt creştin", şi chiar de-ar fi fost în închisoare, era imediat eliberat. S-a pus generaţiilor de atunci – cam nouă-zece generaţii – o grea problemă de conştiinţă. Dacă mărturiseau, erau omorâţi; dacă negau, scăpau. Dar Mântuitorul spusese: *oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi şi Eu pentru el înaintea Tatălui Meu care este în ceruri, iar de cel care se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, şi Eu mă voi lepăda de el înaintea Tatălui Meu care este în ceruri* (Matei 10, 32-33; Luca 12, 8-9). Dar să ne punem o întrebare foarte simplă: Era oare de ajuns să creadă cineva în sinea lui, şi pe faţă să nege? Această problemă s-a pus conştiinţei primilor creştini. Dar toţi au înţeles din spusele Mântuitorului că trebuie să-L mărturisească la vedere. N-a existat nici o înţelegere faţă de compromisurile de conştiinţă: ori se mărturisea şi în cuget şi prin vorbă, ori nu se mărturisea, şi cel ce n-o făcea era pierdut. Au existat mulţi în perioadele grele de persecuţie, chiar creştini buni, sau care se credeau creştini buni, care s-au lepădat de Hristos. Nu din convingere, ci de frică. Istoria îi numeşte cu un cuvânt latin „lapsi", *adică cei care s-au lepădat*, cei care au abjurat, cei care au trădat. Procesul recuperării lor, după ce se lepădaseră de creştinism, a fost foarte greu. Cu mare greutate au fost primiţi din nou, unii, în Biserica creştină. Clericii n-au mai putut fi primiţi în cler. *Ceea ce vă grăiesc la întuneric, voi spuneţi la lumină, şi ceea ce auziţi la ureche, propovăduiţi de pe acoperişurile caselor*, spusese Mântuitorul (Matei 10, 27).

În această perioadă de trei sute de ani au înflorit, s-au manifestat martirii creştini, adică cei care L-au mărturisit pe Iisus Hristos cu preţul vieţii lor. De aceea s-a spus: „sângele martirilor este sămânţa creştinilor" (Tertulian). Martirajul a fost dovada puternică, dovada extraordinară că oamenii aceia care mureau pentru credinţa lor credeau cu toată forţa convingerii lor în Iisus Hristos. Credeau că El este prezent. Credeau că El îi poate ajuta. Credeau că mântuirea lor veşnică, deci situaţia lor în eternitate, atârna de această mărturisire publică. Şi au făcut-o.

Am spus toate acestea, pentru ca să ajungem la însemnătatea zilei de astăzi. Biserica noastră serbează astăzi pe unul dintre aceşti eroi extraordinari ai creştinismului, pe temelia credinţei căruia, alături de toţi ceilalţi, s-a zidit creştinismul. Acesta este Sfântul Dimitrie.

Iată, pomenirea lui a ajuns până în zilele noastre, şi va continua atâta vreme cât va exista creştinismul, deşi el a pătimit moarte martirică în anul 297, deci la sfârşitul secolului al III-lea, la Tesalonic. Şi nu era un oarecine. Ba chiar era dintre puternicii vremii. Tatăl său fusese guvernator al regiunii Tesalonicului, din Grecia de astăzi. Oraşul există până în ziua de astăzi. El însuși, Dimitrie, după moartea tatălui său, a devenit guvernator al Tesalonicului. Era prin urmare o personalitate de seamă. Făcea parte din aristocrația romană. Fără îndoială, va fi avut și un rang militar. Era dintre puternicii zilei, dintre cei cărora nu le lipsea nimic.

Ajungând la convingerea că Iisus Hristos fusese Dumnezeu, în momentul în care împăratul Maximian i-a cerut să se lepede de credința în Iisus Hristos, el n-a acceptat. Să ne gândim. Nu-i lipsea nimic. Va fi avut şi sclavi. Va fi avut palate. Era un om care putea trăi fericit pe pământ, până la sfârşitul vieţii lui. Totuşi, credința lui puternică în Iisus, și credința că destinul lui veşnic depindea de mărturisirea deschisă a acestei credințe, l-au făcut să nu accepte să tămâieze statuia împăratului şi nici să se declare de religia împăratului. S-a declarat de religia lui Iisus Hristos.

Împăratul a venit personal la Tesalonic. Era însoţit de un gladiator, de un luptător vestit în vremea aceea, pe care îl chema Lie. Era atât de puternic, atât de vestit, încât nu îi rezista nimeni. Pe vremea aceea erau jocuri în circ, mai ales lupte între gladiatori, care se terminau cu omorârea unora dintre ei. Lie era trimis la spectacolele la care asista şi împăratul pentru a-i ucide în arenă pe creştini. Mulţi creştini au fost omorâţi într-o luptă inegală cu acest puternic gladiator.

Venind împăratul la Tesalonic, s-au organizat lupte în cinstea sa, urmând ca Dimitrie să fie pus să lupte cu Lie. Era arestat. Un prieten al său a venit şi l-a rugat: „Lasă-mă pe mine să mă măsor cu acest Lie". Pe prieten îl chema Nestor. Biserica îl serbează mâine. Dimitrie i-a făcut cruce pe frunte şi i-a spus: „Du-te. Îl vei învinge, dar şi tu va trebui să dai după aceea mărturie şi vei muri de moarte martirică". Ceea ce s-a şi întâmplat. S-a dus, s-a luptat cu Lie şi l-a învins, ceea ce nu se întâmplase până atunci.

Nestor nu era gladiator. Nu câştigase nici o victorie asupra nimănui. Probabil nu știa nici regulile luptelor. Fără să aibă ştiinţa acestor lupte, l-a învins pe Lie, dar aceasta l-a costat şi pe el viaţa, fiindcă amicii lui Lie s-au dus la împărat şi i-au spus: „Acesta a învins cu puterea lui Dimitrie şi a zeului lui". Drept urmare Nestor a fost martirizat împreună cu Dimitrie, intrând astfel amândoi în calendarul creştin, în rândul mărturisitorilor lui Hristos.

Istoria ne spune că după ce Sfântul Dimitrie a fost martirizat, din corpul lui a izvorât mir, iar cei ce se atingeau de el se vindecau. Aşa se face

că trupul său a fost păstrat până în ziua de astăzi și se află în Tesalonic, pe locul unde a fost martirizat. E locul unde fusese închisoarea. Creștinii au construit pe acel loc o biserică și cei care se duc și azi în Tesalonic pot s-o vadă și să vadă în ea moaștele Sfântului Dimitrie.

Pe acesta îl serbează Sfânta noastră Biserică astăzi. E unul din martirii acelei perioade de trei veacuri de la începutul creștinismului, pe temelia credinței cărora s-a zidit creștinismul.

Creștinismul a biruit fără ca Mântuitorul să fi scris cărți, fără să fi avut bani, fără să fi avut oști. Oastea lui au fost mărturisitorii, martirii. Știm că odată, când I-au cerut impozitul, n-a avut nici un ban, și l-a trimis pe Petru să pescuiască un pește, zicând: *Vei găsi în peștele acela o monedă de doi statiri. Dă-o drept impozit și pentru mine și pentru tine* (Matei 17, 27). Cât despre scris, Mântuitorul a scris o singură dată câteva cuvinte pe nisip, atunci când i-au adus să judece o femeie păcătoasă. N-a scris, n-a avut bani, n-a avut oștiri, și totuși a cucerit lumea. Cum a cucerit lumea?

A cucerit-o și prin sângele Sfinților Martiri, prin mărturia pe care aceștia au dat-o cu prețul vieții lor că Mântuitorul a înviat, că era Dumnezeu, că prin El se dădeau lumii nu numai răspunsurile la toate întrebările, ci și asigurarea mântuirii, asigurarea vieții de veci întru fericire.

Biserica înalță Sfântului Dimitrie rugăciuni în această zi. Biserica îl preamărește, îl serbează pentru curajul lui și pentru exemplul credinței lui.

Au fost perioade în istorie în care a fost nevoie de sacrificii. Creștinii au fost nevoiți să-și mărturisească credința până la jertfa finală.

Nouă ne cere Dumnezeu să trăim între noi în dragoste. Jertfa pe care ne-o cere Dumnezeu astăzi e să fim oameni ai dragostei, oameni ai bunelor raporturi dintre noi. Așa vom da și noi mărturie, nu la înălțimea mărturiei celor din trecut, nu la înălțimea mărturiei unui Sfânt Dimitrie, care a dat mărturie prin viața lui, dar noi s-o dăm măcar prin faptele noastre bune, prin cinstirea jertfei înaintașilor, și prin urmarea credinței lor. Așa vom cinsti cum se cade jertfa martirilor, care au făcut ca învățătura Mântuitorului să ajungă până la noi, să ne bucurăm de ea, să știm și noi cum să trăim o viață fericită pe pământ și cum să dobândim o viață fericită dincolo. Amin.

SĂ MULŢUMIM, SĂ SLĂVIM, SĂ CEREM![1]

Avem astăzi o întreită sărbătoare: Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil, hramul acestei biserici închinate lor şi resfinţirea ei după lucrări de înnoire, despre care am auzit din cuvântările anterioare în ce au constatat şi în ce timp s-au făcut. Mi-ar fi trebuit o memorie prea bună ca să-i reţin pe toţi cei pomeniţi printre ajutători şi cărora li se cuvin mulţumiri pentru tot ce au făcut ca să fie îndeplinită restaurarea acestei catedrale a Mediaşului. Nu-i voi pomeni pe toţi, dar tuturor le voi adresa şi eu, în numele meu şi al Centrului eparhial, mulţumiri pentru tot ceea ce au făcut, pentru toată grija acordată acestui sfânt locaş. Să fie toţi siguri că vor fi înscrişi în cartea cea veşnică a lui Dumnezeu, pentru fiecare facere de bine.

Am rostit astăzi o ectenie specială pentru „ctitorii sfântului lăcaşului acestuia". Toţi cei care au contribuit la restaurarea lui devin „ctitorii sfântului lăcaşului acestuia" şi, ori de câte ori se va sluji aici, preoţii se vor ruga la altar pentru ei, numindu-i sau nenumindu-i pe numele lor. Dumnezeu îi ştie şi le va socoti jertfa, munca, dăruirea, generozitatea.

Biserica e menită să fie la dispoziţia tuturor celor care, aşa cum am citit în rugăciunea de încheiere, „cu frică de Dumnezeu şi cu bună cucernicie vor intra şi se vor ruga în ea", fiindcă acesta este rostul pentru care a rânduit dintru început Dumnezeu ca să se zidească lăcaşuri, în care credincioşii să se poată aduna pentru rugăciune. Dar nu numai pentru ca să se poată aduna trupeşte s-au zidit bisericile, ci, mai ales, ca să se adune sufleteşte. Să se adune *întru* ei. „Să-şi vină întru sine". Să se descopere în sufletele lor ca fii ai lui Dumnezeu. Şi să fie acesta un loc în care mai cu dinadinsul, mai cu îndrăzneală, mai cu dragoste, mai cu smerenie, să poată sta de vorbă cu Dumnezeu.

Intrând în această biserică mi-am adus aminte de un eveniment din Vechiul Testament în care era vorba tot de o biserică, de momentul în care Solomon, fiul lui David din sămânţa căruia avea să se nască Mântuitorul, a ter-

[1] Cuvânt la sfinţirea Catedralei din Mediaş, în ziua de 8 noiembrie 1988.

minat de zidit Templul din Ierusalim, aşa cum aţi terminat dumneavoastră de reînfrumuseţat această biserică. Când Solomon a terminat Templul din Ierusalim, care a fost gândul lui cel dintâi? A fost un gând de mulţumire. Până atunci, cum se spune în Cartea a III-a a Regilor (capitolul 3), credincioşii iudei se rugau pe înălţimi; acolo aduceau jertfă lui Dumnezeu. Şi iată că Dumnezeu l-a învrednicit pe Solomon să-I zidească templu pentru ca, de atunci înainte, jertfele şi rugăciunile să se săvârşească în acest templu.

Pentru ultima oară s-a dus Solomon pe înălţime să aducă lui Dumnezeu rugăciuni de mulţumire, pentru că l-a ajutat să termine această lucrare importantă. Rugându-se, noaptea i s-a arătat Dumnezeu şi i-a zis: *Fiindcă ai venit să-Mi mulţumeşti pentru harul pe care ţi l-am dat de ai terminat această lucrare, iată îţi fac şi eu o favoare. Cere-Mi ce vrei să-ţi dau şi aceea îţi voi da.* Mi se pare interesantă, mi se pare şi dreaptă din partea lui Dumnezeu această bunăvoinţă arătată lui Solomon, pentru că a venit să mulţumească. Deci: *Cere-Mi ce vrei să-ţi dau şi aceea îţi voi da* (III Regi 3, 5).

Să stăm puţin de vorbă cu noi înşine. Nu cu voce tare. Să-mi îngăduiţi o întrebare. Şi fiecare din dumneavoastră să-şi răspundă în cugetul său acum. *Ce i-aţi cere lui Dumnezeu, dacă Dumnezeu v-ar spune: Cereţi-Mi ceva, şi orice îmi veţi cere vă voi da?*

Nu cred că e o întrebare uşoară. Avem exemple în Sfânta Evanghelie când Mântuitorul a pus asemenea întrebări. Orbul a răspuns: „Doamne, să văd!" Normal. Au venit leproşii. „Ce vreţi?" „Să ne curăţim de lepră". Normal. Aceasta trebuiau să dorească. Şi dintre noi unii, de pildă cei care avem anumite suferinţe, dacă Dumnezeu ne-ar întreba ce vrem, am răspunde: „Doamne să scap de suferinţă". Dar dacă nu avem nici o suferinţă, ce i-am cere oare lui Dumnezeu? Cred că am începe să ne încurcăm.

> În mitologia greacă există o povestire despre un rege, Midas al Frigiei, căruia un zeu (Silenus) i-a dat un privilegiu, spunându-i: „Cere-mi ce vrei şi-ţi voi da". A stat mult în cumpănă. Voia să-i ceară lucrul cel mai de preţ. După ce a chibzuit mult, i-a zis: „Zeule, fă ca tot ceea ce voi atinge să se prefacă în aur". Voia să se îmbogăţească. Din bogăţie vin toate. Cu bogăţia se pot obţine toate celelalte. Şi zeul i-a spus: „Fie după voia ta". Şi ce s-a întâmplat? Era să moară de foame! Dacă zeul nu se îndura de el, murea, fiindcă totul se prefăcea într-adevăr în aur, inclusiv mâncarea!

Mulţi dintre noi am fi tentaţi să cerem acelaşi lucru! Dacă am cere acelaşi lucru, am putea păţi ca şi el. Sau, cine ştie, poate că n-am şti pur şi simplu ce să cerem, din cauza multelor bunuri care ne-ar ispiti să le avem

şi n-am şti pe care dintre ele să le alegem. Am păţi ca măgarul lui Buridan. Acesta, fiind în faţa a două căpiţe de fân, amândouă frumoase, amândouă proaspete, a murit de foame fiindcă nu s-a putut hotărî către care dintre ele să se îndrepte!

Să ne ferim aşadar de lăcomie. Dar să ne apărăm şi împotriva lăcomiei şi a neomeniei altora, fără ca aceasta să ne facă zgârciţi şi nemilostivi.

Se zice că un bătrân cu mai mulţi copii era mereu rugat insistent de aceştia să le împartă toate bunurile, iar ei, în schimb, vor avea grijă de dânsul până la moarte. Bărânul, cunoscând că nu cereau aceasta cu gând bun şi ştiind că adesea copiii uită de obligaţiile pe care şi le iau faţă de părinţi, amână răspunsul până în primăvara următoare, gândindu-se să le propună o probă.

În primăvară, luă dintr-un cuib mai mulţi puişori şi-i aşeză într-o colivie în faţa ferestrei. La strigătul puilor, apărură păsările-părinţi care începură să le aducă mâncare şi să le-o dea în cioculeţele lor deschise.

Bătrânul tată îşi chemă copiii şi le arătă înduioşătoarea scenă, spunându-le:

– Când puii vor creşte, le voi da drumul să zboare. Atunci voi hotărî şi ce voi face cu averea mea.

Puii crescură. Dar bătrânul nu-i eliberă, până nu prinse păsările-părinţi. Înainte de a da drumul puilor, băgă în colivie împreună cu ei păsările-părinţi, în aşa fel încât puii să-i vadă că rămân acolo.

Abia atunci îşi chemă copiii şi le arătă ce făcuse.

– Vreau să vedem împreună, acum, dacă puii care au zburat vor face şi ei cu părinţii lor, ceea ce au făcut păsările-părinţi cu ei.

Trecură ceasuri şi zile, dar puii nu se mai întoarseră să-şi hrănească părinţii, aşa cum făcuseră aceştia cu ei.

– Vedeţi, zise bătrânul fiilor săi, dacă nu le-aş da drumul păsărilor-părinţi, ar muri de foame. Puii nu se mai ocupă de dânşii. Cam aşa ar putea fi între noi. Tare mă tem că, împărţindu-vă acum averea mea, nici unul din voi nu-şi va mai aduce aminte de mine.

Bună e dărnicia, dar uneori trebuie însoţită de prevedere, mai ales atunci când se poate prevedea că lăcomia poate pierde omenia. Şi atunci când lăcomia e previzibilă e bine să fim înţelepţi.

Dar să ne întoarcem la întrebarea zeului Silenus către Regele Midas. Ce am cere noi deci, dacă ne-ar pune Dumnezeu întrebarea: *Cere-Mi ce vrei, şi-ţi voi da?* Să meditaţi întrebarea acasă. Veţi vedea că nu e uşor de răspuns la ea.

Avem şi în Evanghelii exemple care ne dovedesc într-adevăr că a cere nu este întotdeauna uşor. E greu şi a da, dar e greu şi a cere. Să ne amintim de fiii lui Zevedeu care, în momentul în care li s-a părut că Mântuitorul ar putea deveni împărat pământesc, au spus: *Doamne, vrem să-ţi cerem ceva. Spune ce ne dai!* Aşa, ca nişte copii! Că şi copiii vin la mama şi spun: „Zi că-mi dai cutare!" „Ce?" „Nu! Mai întâi zi că-mi dai, şi după aceea îţi spun!" Aşa au făcut şi ei: „Doamne, zi că ne dai ceea ce-ţi voi cere." „Ce vreţi?" „Să fim unul de-a dreapta şi altul de-a stânga Ta, întru Împărăţia Ta." Ei se gândeau însă la o împărăţie pământească. Credeau că Mântuitorul va deveni împărat pământesc. Şi Mântuitor le-a spus atunci: „Vai de voi, nu ştiţi ce cereţi!" Vedeţi episodul de la Matei 20, 22 şi Marcu 10, 38. Fiii lui Zevedeu n-au ştiut ce să ceară! Dar ce a ales Solomon? Episodul acesta mi se pare unul dintre cele mai semnificative cu privire la cum trebuie să înţelegem ce e bine să-I cerem lui Dumnezeu. Cum trebuie să alegem ceea ce este mai important?

Nu-i uşor să alegi: să ştii ce vine în primul rând, ce în al doilea şi ce în ultimul rând. Iată ce a făcut Solomon. După ce i-a spus Dumnezeu: „Cere ce vrei să-ţi dau", Solomon a zis: „Tu ai făcut cu robul Tău David, tatăl meu, mare milă. Şi pentru că el s-a purtat cu vrednicie şi cu dreptate şi cu inimă curată înaintea Ta, nu Ţi-ai luat această milă mare de la el; şi i-ai dăruit fiu pe tronul lui, precum şi este aceasta astăzi", adică pe el, pe Solomon. „Şi acum Tu, Doamne Dumnezeul meu, ai pus pe robul tău rege în locul lui David, tatăl meu. Însă eu sunt tânăr şi nu ştiu să conduc".

Iată nişte prime cuvinte care ne indică spre ce va merge Solomon. Mai întâi fac o dovadă de smerenie. „Eu sunt tânăr, recunoaşte el, şi nu ştiu să conduc". M-ai pus Tu rege în locul tatălui meu, dar nu prea ştiu să conduc. „Şi robul Tău este în mijlocul poporului Tău pe care L-ai ales, popor nesfârşit de mare, care din pricina mulţimii lui nu se poate socoti, nici număra".

Şi acum urmează cererea:

„Dăruieşte-i dar robului Tău minte pricepută, ca să asculte şi să judece pe poporul Tău şi să deosebească ce este bine şi ce este rău".

Extraordinară cerere, mai ales din partea unui conducător! „Dăruieşte-mi minte pricepută", adică înţelepciune, „ca să ştiu să judec între ceea ce este bine şi ceea ce este rău". Regele era chemat să facă judecata în popor. În loc să ceară altceva, Solomon se tânguia: „Căci cine poate să povăţuiască pe acest popor al Tău, care este nesfârşit de mare?"

Răspunsul lui Dumnezeu nu putea să fie decât acesta pe care îl notează Cartea Sfântă: „Şi i-a plăcut Domnului că Solomon a cerut aceasta". I-a plăcut Domnului! Vedeţi, lui Iisus nu i-a plăcut când fiii lui Zevedeu au

cerut: „Dă-ne să fim unul de-a dreapta și altul de-a stânga". Mântuitorul a spus: „Nu știți ce cereți!" Dar iată că, de data aceasta, Domnului i-a plăcut ceea ce a cerut Solomon! Și a zis Dumnezeu: „Deoarece ai cerut aceasta, și n-ai cerut viață lungă, n-ai cerut bogăție – deci se aștepta Dumnezeu și la altfel de cereri, așa cum mă așteptam și eu din partea dumneavoastră, dacă v-aș fi lăsat să spuneți cu voce tare la ce gândiți – n-ai cerut sufletele dușmanilor tăi – deci n-ai cerut să fii învingător, să te răzbuni, să-i omori, să te scapi de dușmanii tăi – ci ai cerut înțelepciune, ca să știi să judeci, iată că Eu voi face după cuvântul tău". La o astfel de cerere Dumnezeu a răspuns imediat.

Dumnezeu devine ascultător de om, când omul știe ce să ceară.

„Iată, Eu îți dau inimă înțeleaptă și pricepută, cum nici unul n-a fost ca tine înaintea ta și nici după tine nu se va ridica un asemenea ca tine. Ba îți voi da și ceva ce tu n-ai cerut".

Interesant! Fiindcă a știut ce să ceară, iată Domnul îi spune: „Îți voi da și ceea ce tu n-ai cerut: bogăție și slavă, așa încât nici unul dintre regi nu va fi asemenea ție în toate zilele vieții tale. Și dacă vei umbla pe drumul Meu, ca să păzești legile Mele și poruncile Mele, cum a umblat tatăl tău David, îți voi înmulți și zilele vieții tale". Așadar, fiindcă a știut să ceară înțelepciune, Dumnezeu i-a dat și ceea ce n-a cerut, dar ar fi putut fără îndoială să ceară: lungime de zile, cum dorim noi toți, și bogăție, cum dorim toți să avem din belșug în toate ale noastre. Fiindcă a știut să ceară înțelepciune, Dumnezeu îi dă bogăție, și-i spune: *Vei fi mai bogat decât toți oamenii din vremea ta și vei fii mai înțelept decât toți oamenii din vremea ta.*

Din întâmplarea cu regele Solomon cel puțin două lucruri avem de învățat în mod deosebit.

În primul rând că, după ceea ce am împlinit, după toate realizările, să dăm mulțumire lui Dumnezeu. Eu socotesc că și această slujbă de sfințire a bisericii, după ce s-a ridicat acest lăcaș din nou și s-a înfrumusețat, este o mulțumire adusă lui Dumnezeu, ca și aceea adusă de Solomon la vremea lui.

În al doilea rând să învățăm ce să cerem lui Dumnezeu. Această biserică este locul în care venim să stăm de vorbă cu Dumnezeu. Și cel mai adesea, trebuie s-o recunoaștem toți, cel mai adesea venim să cerem. Nu venim să mulțumim. Foarte adesea uităm să mulțumim. Dar nu uităm niciodată să cerem.

Eu însumi am experiență cu oameni care vin să-mi ceară câte ceva, uneori ceva important pentru viața lor. Vin cu cererea care, pentru ei, e lucrul cel mai important. Nu pot totdeauna să le satisfac dorințele. Încerc, întot-

deauna încerc. Nu pot totdeauna. Dar ei vin şi a doua oară, şi a treia oară, şi a cincea. Şi atunci caut şi eu alte mijloace, până când, în sfârşit, găsesc mijlocul de a-i ajuta în problema pentru care vin. Uneori nu-l găsesc, dar se întâmplă să-l mai şi găsesc!

Au putut veni la mine de trei, de cinci ori să mă roage, dar ştiţi ce se întâmplă aproape întotdeauna? Nu mai găsesc timp pentru a veni o singură dată să-mi mulţumească!

Când ne întâlnim după ani şi ani, îşi aduc aminte: Ştiţi, ar fi trebuit să vin să vă mulţumesc, dar n-am avut timp! Avuseseră timp să vină de trei, de cinci, de zece ori, şi ar fi venit şi de douăzeci de ori, avuseseră timp să-mi scrie scrisori patetice, care m-au făcut uneori să calc anumite rânduieli ca să-i ajut, dar n-au mai găsit timp să vină o singură dată sau să scrie câteva rânduri în care să zică un simplu: „Mulţumesc".

Unora le-am rezolvat situaţii pentru viaţă, dându-le o direcţie fără de care n-ar fi astăzi ceea ce sunt. Uită acest „unic" amănunt! Ba parcă îi jenează faptul că eu mi l-aş putea aminti!

Exemplul meu nu e unic. Nu e singurul. Mulţi facem aşa. Găsim întotdeauna timp de cerere, dar nu găsim timp de mulţumire. Iată însă, în întâmplarea cu Solomon vedem că Dumnezeu este sensibil mai ales la rugăciunea de mulţumire. La o astfel de rugăciune Dumnezeu i-a zis lui Solomon: „Cere-Mi acum ce vrei şi-ţi voi da ţie". Şi Dumnezeu i-a dat la cerere înţelepciune. În chiar acelaşi capitol din Cartea a III-a a Regilor, ca urmare a acestei convorbiri a lui Solomon cu Dumnezeu, înţelepciunea i-a fost pusă la grea încercare.

Două femei locuind în aceeaşi casă au născut cam în acelaşi timp. Într-o noapte unul din copii a murit. Când s-au sculat femeile dimineaţa, au început să se certe. Aceea care a găsit lângă ea fiul ei mort, a zis: *Nu e copilul meu. E copilul tău. Te-ai culcat noaptea peste dânsul, în somn, şi văzându-l mort l-ai schimbat cu al meu. L-ai pus pe al tău, mort, lângă mine şi l-ai luat pe al meu, viu, şi l-ai pus lângă tine.* Cearta între cele două femei n-a putut ajunge la nici un rezultat. Era obiceiul în vremea aceea că se ajungea la supremul judecător, iar acesta era regele. Au ajuns la Solomon. Au început amândouă să-şi expună punctul de vedere. Fiecare zicea: „Copilul meu e cel viu, al ei e cel mort".

Ce-ar fi trebuit să facă Solomon? Cum să judeci într-un asemenea caz? Fiindcă ceruse de la Dumnezeu înţelepciune, i-a dat Dumnezeu înţelepciunea să găsească soluţia acestui caz, devenită soluţie celebră şi rămasă în istoria gândirii omeneşti ca soluţie solomonică, *judecată solomonică.*

A zis slujitorului său: „Aduceţi-mi o sabie". Şi i-au adus o sabie. A dat sabia unui soldat şi i-a spus: „Fiindcă aceste femei nu se înţeleg între ele, şi eu nu ştiu să judec al cui anume este acest copil viu, taie copilul în două şi dă jumătate uneia şi jumătate celeilalte!" S-a uitat cu atenţie la cele două femei, aşteptându-le reacţia. Una din ele a zis: „Foarte bine ai judecat, rege. Aceasta e soluţia. Ca să nu fie nici al meu, nici al ei, taie-l în două şi dă-ne fiecăreia câte o jumătate". Cealaltă a zis: „Nu. Nu este o judecată dreaptă. Dă-i copilul ei, ca să trăiască!"

De fapt Solomon n-a avut de gând să taie copilul. E de la sine înţeles acest lucru. El a cerut sabia şi a propus tăierea copilului numai ca să vadă cum vor reacţiona cele două femei. Şi când a văzut că una din ele a zis: „Nu-l tăia, ci mai bine dă-i-l ei", regele a zis: *Daţi-i acesteia copilul cel viu, că aceasta este mama lui* (III Regi 3, 16-28).

Adevărat, fiindcă o mamă adevărată n-ar fi putut accepta ca fiul ei să fie tăiat. Abia acum, în clipa aceasta, judecata solomonică s-a dovedit înţeleaptă, şi iată cum, chiar în primul caz ce a avut de judecat Solomon, după ce i-a dat Dumnezeu înţelepciune, a ştiut să facă o judecată dreaptă. Atât de dreaptă, încât să rămână drept model de judecată şi în istorie. Un model de judecată bazat pe criteriul cel mai sigur şi acesta nu putea fi decât inima de mamă.

Să dea Dumnezeu înţelepciunea celor care Îi cer înţelepciune! Solomon a avut într-adevăr parte de înţelepciune. El este autorul mai multor cărţi din Vechiul Testament. În special una e o carte de mare profunzime, o carte alcătuită din cugetări adânci asupra vieţii, asupra vieţii omeneşti, asupra a tot ce poate întâmpina omul în viaţă şi asupra morţii. Nimeni n-a scris pagini mai profunde, mai adevărate, despre moarte. Cartea se cheamă *Ecclesiastul*. În această carte, Solomon arată că a fost, într-adevăr, cel mai înţelept om al vremii sale. Aşa cum i-a promis Dumnezeu, a avut parte şi de bogăţii, cum n-a mai avut parte nimeni dintre contemporanii săi. I-a dat Dumnezeu şi lungime de zile. Ştim din istorie că aşa a fost. Cine se putea măsura cu palatele lui Solomon? Cine se măsura cu mulţimea averilor lui Solomon? Cu mulţimea slujitorilor lui Solomon? Şi totuşi, în această carte, pornind de la analiza propriei sale vieţi, zice la un moment dat: *Cu toate acestea, am constatat că totul e deşertăciune şi goană după vânt!* Şi averea e deşertăciune, şi numărul slugilor e deşertăciune, şi palatele sunt deşertăciune. Ba, la un moment dat, spune ceva la care unii care îi cunoaştem viaţa şi acea discuţie cu Dumnezeu despre care am vorbit, nu ne-am fi aşteptat. Trebuie să recunoaştem, nu ne-am aşteptat.

La un moment dat zice: *Am fost cel mai înțelept dintre oameni, dar am constatat că și aceasta este deșertăciune!* Ne punem întrebarea firească: Cum trebuie să înțelegem? Ce anume l-a făcut pe Solomon să denunțe până și înțelepciunea?

Găsim răspunsul în cartea lui. La un moment dat spune: *Aceeași soartă ca și cel nebun avea-voi și eu; atunci la ce îmi folosește înțelepciunea? Și am zis în mintea mea că și aceasta e deșertăciune. Căci pomenirea celui înțelept ca și a celui nebun nu este veșnică, fiindcă în zilele care vor veni amândoi vor fi uitați; atunci înțeleptul moare ca și nebunul* (Ecclesiastul 2, 15-16). Se reechilibrează însă până la urmă. La sfârșitul cărții, în ultimele două versete din ultimul capitol zice: totuși să rămânem în frica lui Dumnezeu. Aceasta e până la urmă datoria pe care o avem.

Iată pe scurt, tot ceea ce ai auzit aceasta este: Teme-te de Dumnezeu și păzește poruncile Lui! Acesta este lucrul cuvenit fiecărui om. Căci Dumnezeu va judeca toate faptele ascunse fie bune, fie rele (Ecclesiastul 12, 13-14).

Solomon a avut, așadar, momente de îndoială cu privire la rostul înțelepciunii. Ba chiar a spus la un moment dat că a ajuns să urască viața și munca, că a ajuns la deznădejde și descurajare.

Ce-i lipsea lui Solomon pentru ca înțelepciunea să fi fost desăvârșită și să-l scoată din atâtea îndoieli? Îi lipsea ceea ce încă nu venise, și ceea ce va veni prin Iisus Hristos. Ca să-l înțelegem, trebuie să facem saltul de la Templu la Biserica întemeiată de Iisus Hristos, trebuie să facem saltul de la înțelepciunea Vechiului Testament la înțelepciunea Noului Testament. Cu înțelepciunea lui veche Solomon nu s-a putut descurca în fața morții. În fața morții s-a văzut descoperit, descurajat, fiindcă nu știa decât de moarte. Cu moartea se sfârșea totul. Așa și spune în *Ecclesiast*, în capitolul 2: cu moartea sfârșește totul. De aceea ajungea la disperare și la a se îndoi chiar de înțelepciunea pe care i-a dat-o Dumnezeu și de rosturile ei, până în cele din urmă.

Ce îi lipsea lui Solomon? Îi lipsea ceva, de vreme ce se simțea într-o mare singurătate și descumpănire în fața morții, într-o mare neputință în fața nimicului, a deșertăciunii care însoțește și acoperă tot ceea ce ni se întâmplă de la viață, tot ceea ce facem. Dacă n-ar fi venit Iisus Hristos să aducă lumină asupra acestor lucruri, n-am înțelege nici noi, și poate ne-am găsi și noi în aceeași situație în care s-a găsit Solomon. Dar a venit Iisus Hristos, și nonsensului, descumpănirii și singurătății i-a opus ceva: i-a opus *Tatăl nostru*. În clipa în care Mântuitorul i-a învățat pe oameni să zică *Tatăl nostru*, în clipa aceea i-a eliberat de singurătate și de teama de singurătate. *Nu mai sunteți singuri, chiar dacă ați rămas absolut singuri pe*

lume, chiar dacă sunteți în bătaia vânturilor; chiar dacă vă aflați cuprinși de boli, chiar dacă sunteți loviți de sărăcie. Ori în ce situație v-ați găsi, ori în ce nenorocire ați fi, nu sunteți singuri. Există deasupra Tatăl nostru cel din ceruri.

Iisus a adus și ne-a dat sentimentul eliberării de singurătate. Nu mai suntem singuri. Oricât de singuri am părea, există sus *Tatăl nostru*, deci avem pe cineva. Nu mai sunteți orfani pe pământ. Celor în suferință și în deznădejde, în deznădejdea în care căzuse și Solomon, Iisus le spune: Terminați cu deznădejdea. Terminați cu disperarea. Și de plângeți, „fericiți cei ce plâng". Nu vă spăimântați de nimic. Fericiți cei ce flămânzesc, cei prigoniți pentru dreptate, toți fiți fericiți, pentru că există o compensație. Nu se rămâne doar la atât. Nu se încheie totul cu deznădejdea. Există o compensare care aduce fericirea.

În ceea ce privește moartea care l-a înspăimântat atât de mult pe Solomon, Mântuitorul zice: Nu mai există moarte! Există nemurire. Sunteți veșnici. Trăiți în eternitate. Există înviere! Și a probat aceasta prin însăși Învierea Sa. Nu mai există nimicul de care vă înspăimântați, acea deșertăciune a deșertăciunilor. Nu se sfârșește totul odată cu viața de pe pământ. Nimicului acestuia i se opune o existență permanentă, eternă. Sunteți nemuritori. Moartea a fost pusă în echilibru cu nemurirea. Viața de aici a fost pusă în echilibru cu Împărăția cerurilor. Singurătatea a fost înlăturată când ni L-a descoperit pe *Tatăl nostru*.

Ne-a scos din singurătate, din teamă, din sentimentul amar că totul e zadarnic. De acum totul capătă sens. Dacă există Dumnezeu, totul are sens. Să ținem minte: *dacă există Dumnezeu, totul are sens*, chiar și ceea ce nu înțelegem noi, fiindcă nu se poate, dacă există Dumnezeu, să se întâmple ceva fără rost, ori înțelegem noi rostul, ori nu-l înțelegem. Totul e cu rost. Și când ni se pare că ne întâlnim cu răul, cu neșansa, cu absurdul, cu împotrivirea inexplicabilă, oarbă, a ceea ce numim destinul, fatalitatea, și când ni se pare că ni se vrea răul, și atunci trebuie să bănuim un sens.

Un preot trebuia să ajungă la o Conferință la Protoierie, într-un orășel oarecare. Până la gară mergea cu căruța. Trebuia să prindă un tren, dar pe drum i s-a stricat o roată. Era cu cântărețul lui. Au sărit din căruță, au reparat roata și au pornit mai departe. Au ajuns la un râu. Venise apa mare și luase podul. „Întârziem", și-au zis. S-au uitat la ceas. „Pierdem trenul. Iar ne va mustra părintele protopop." Au făcut ce-au făcut, au trecut cu căruța prin apă, dar cu câțiva km înainte de a ajunge la gară, a căzut un cal. Acum nu mai aveau ce face. S-au uitat la ceas.

Trenul tocmai trebuia să vină. L-au şi văzut. Nu au avut ce face. Nu au ajuns la Conferinţă. Au făcut cum au putut și s-au întors acasă. Şi-au zis: „Iată câte piedici ni s-au pus, ca să nu putem ajunge la Conferinţă ca toţi ceilalţi preoţi. Ne-a pedepsit Dumnezeu pentru ceva!" A doua zi au auzit însă că trenul cu care trebuiau să meargă deraiase şi muriseră aproape toţi. Tocmai când crezuseră ei că Dumnezeu îi pedepsise sau le făcuse o nedreptate, tocmai atunci Dumnezeu îi apărase de fapt de o nenorocire.

De multe ori în viaţa noastră ni se întâmplă astfel de neajunsuri pe care nu le înţelegem, şi ne întrebăm de ce ne-o fi bătut Dumnezeu aşa. Românul are uneori vorbe înţelepte, transmise din moşi-strămoşi. Românul zice: „Tot răul spre bine". E bine să ştim că în acest cuvânt românesc se ascunde multă teologie. Nu că răul în sine ar fi bine, ci că ceea ce ni se pare nouă că e rău de fapt ascunde un bine pe care ni-l vrea, ni-l pregăteşte, ni-l lucrează Dumnezeu.

Toate îşi au rosturile lor. Noaptea ne ia lumina și mulţi o socotesc o mică nenorocire. Dar dacă n-ar fi noaptea, cum am mai vedea cerul înstelat, una din cele mai frumoase din minunile lumii? Şi dacă n-ar fi noaptea. cum am mai simţi binecuvântarea somnului şi a odihnei menite să ne refacă forţele trupului, ale minţii şi ale sufletului?

Uneori şi unele boli ne fac să simţim binefacerile sănătăţii, pe care altfel nu ştim s-o preţuim întotdeauna. Numai când ne lipseşte ceva, ştim să înţelegem valoarea întregului.

Biserica aceasta pe care aţi înfrumuseţat-o vă va chema şi de acum înainte în haină strălucitoare ca şi Templul lui Solomon. Aici veţi veni în fiecare duminică, ca să-I adresaţi lui Dumnezeu rugăciuni. Nu uitaţi: nu numai rugăciuni de cerere! Să începeţi întotdeauna cu rugăciunile de mulţumire. După aceea Dumnezeu vă va întreba El, simţind sau nesimţind dumneavoastră: „Cereţi-Mi ce vreţi!" Să începeţi întotdeauna cu rugăciunea de mulţumire, apoi să continuaţi cu rugăciunea de laudă. Să nu mergem la Dumnezeu de-a dreptul cu cererile. Să mergem la El cu smerenie, cu recunoaşterea măreţiei Lui, cu recunoaşterea dragostei Lui de oameni. Şi atunci ne va zice Dumnezeu cum i-a zis şi lui Solomon: „Cere-Mi ce vrei". Să aducem în faţa lui Dumnezeu inimă smerită şi înfrântă, credinţă adevărată şi bună cucernicie. Aşa să intrăm în legătură cu Dumnezeu. Îmi place să folosesc întotdeauna o metaforă modernă. A fi în legătură cu Dumnezeu, a primi lumina înţelepciunii Lui, căldura înţelepciunii Lui, e

ca și cum ne-am pune la priză cu Dumnezeu. Când acționăm comutatorul se face lumină în casă. Prin rugăciune intră în noi lumina și căldura lui Dumnezeu. Ne luminează Dumnezeu pe noi, ca și noi să putem lumina pe alții.

Intrând în această biserică să vă aduceți aminte întotdeauna de cuvintele Sfântului Ciprian din secolul al IV-lea care a spus că „în afară de Biserică nu este mântuire". Oricât de grav ni s-ar părea cuvântul acesta, Tradiția bisericească l-a transmis până în ziua de astăzi. Mântuirea se capătă prin Biserică, prin Tradiția Bisericii, prin ierarhia bisericească, așa cum au fost ele transmise de la Mântuitorul, prin Sfinții Apostoli și prin urmașii Apostolilor, până în vremea noastră.

Iar ca lege de comportare, după ce vă veți ruga lui Dumnezeu, după ce veți spune mulțumirea și cererea, să mai știți un lucru: cu Dumnezeu nu se poate trișa. Între noi oamenii se mai poate. Ne mai putem amăgi cu cuvântul, ne mai putem amăgi cu câte o faptă, dar pe Dumnezeu nu-L putem amăgi. Ce-I spunem lui Dumnezeu trebuie să fie drept, iar ceea ce-I cerem lui Dumnezeu trebuie să fie îndreptățit, ca să nu ne trezim cu replica: „Nu știți ce cereți" sau „Nu știți cum să cereți".

Ne-am rugat astăzi ca să coboare Dumnezeu Duhul Său cel Sfânt peste această biserică și s-o înnoiască, să-i dea har, să fie în ea și să ne asculte rugăciunile. Felicit din inimă Consiliul parohial și pe toți credincioșii care au devenit ctitori ai Sfântului locașului acestuia. Ne bucurăm să auzim din toate părțile eparhiei cât de multe biserici se reînnoiesc, se restaurează, se pictează. Avem o mulțime de pictori bisericești și toți lucrează. Mai mult de patru sute. E semn că și credința e vie în popor. E semn că și preoții își fac datoria. E semn că și credincioșii noștri români sunt statornici în credință și iubesc Biserica noastră strămoșească.

Să vă creșteți copiii în frică de Dumnezeu. Să ne rugăm lui Dumnezeu să fie pururea împreună cu noi, să ne asculte cererile și să pogoare peste noi harurile Sale, ca să ne lumineze mintea, să ne ierte de păcate, să ne țină sănătos trupul și să domnească între noi dragostea și bunăvoirea, adică gândul și fapta cea bună, bunăvoirea unul față de altul. O lume cu bunăvoire a fiecăruia față de alții va fi o lume a înțelegerii, a dragostei, căci de aceea s-a întrupat Dumnezeu, ca să fie mai multă dragoste în lume. Dumnezeu este *Iubire*, iar oamenii trebuie să fie așa cum i-a cerut și i-a vrut Dumnezeu: după chipul și asemănarea Sa, chipuri ale iubirii. Să fie în așa fel încât fiecare să se bucure de viața lui, să-și împlinească ciclul vieții normal, de la copilărie până la bătrânețe. Să ajungă să zică: „Acum slobozește pe robul Tău, Stăpâne". Să nu se abată asupra nimănui moarte năprasnică și fi-

ecare să-şi împlinească drumul vieţii aşa după a fost dintru început rânduit de înţelepciunea lui Dumnezeu.

Să nu lăsăm uşa deschisă păcatului nici pentru o zi, nici pentru o clipă. Am să vă spun şi despre aceasta o istorioară uşor de ţinut minte. Se numeşte: *Împărăteasă de o zi!*

Soţia unui împărat, văzând câtă putere avea împăratul, voi să încerce şi ea satisfacţiile puterii absolute. Începu demersuri sistematice şi bine gândite pe lângă soţul ei, rugându-l să-i cedeze şi ei puterea absolută numai pentru o zi. S-o facă împărăteasă în locul său. Să vadă cum e. După o zi el îşi va relua puterea ca mai înainte. La urma urmei nu era mare lucru!

După îndelungate stăruinţe şi nenumărate acte de linguşire pe lângă împărat, acesta consimţi şi făcu publică hotărârea sa de a ceda soţiei sale puterea pentru o zi. A doua zi dimineaţa soţia lui deveni împărăteasă, iar el doar soţul ei, fără nici o putere în conducerea ţării.

Nu mică îi fu mirarea când, la un moment dat, o auzi pe împărăteasă poruncind căpeteniei gărzilor:

– Arestaţi-l pe netrebnicul acesta care v-a fost împărat!

Ordinele îi fură executate. După ce îl văzu arestat şi pus în lanţuri, porunci din nou:

– Tăiaţi-i capul de îndată. Am azi toată puterea. Şi, nemaifiind el, o voi avea de acum încolo mereu.

Zadarnic încercă împăratul să se apere, să ameninţe, să explice gărzilor, să implore. Împărăteasa avea puterea. I se tăie capul şi rămăsese împărăteasă pentru totdeauna. Aceasta pentru că împăratul avusese imprudenţa şi slăbiciunea de a-i preda ei puterea. Crezuse că o zi nu va fi mult, dar fusese de ajuns ca, având puterea, ea s-o folosească de îndată împotriva lui, ca să pună stăpânire pe toate şi pentru totdeauna.

Aşa se întâmplă şi cu păcatul căruia, la insistenţele lui ispititoare, îi cedăm fie şi numai pentru o singură dată. E de ajuns să devină o zi stăpân, pentru a prelua el definitiv cârma vieţii noastre.

Să ţineţi minte aceasta!

Felicitându-vă încă o dată, sensibil la propunerile pe care mi le-a făcut părintele protopop, aprob acordarea rangului de iconom-stavrofor celor trei preoţi ai acestei catedrale. Îi felicit pentru modul cum au înţeles să-şi facă datoria, împreună cu credincioşii, faţă de această biserică. Mi-a părut bine că aţi amintit în cuvântarea P.C. Voastre şi de fostul protopop, pă-

rintele Petru Boieriu, care a servit mulţi ani aici şi care de asemenea, ca şi cei care i-au urmat, a purtat grijă de sfântă biserica aceasta, de parohia şi de Protopopiatul din Mediaş, acest Mediaş străvechi care e amintit în istorie pentru prima oară la 1267. E posibil să fi fost mai vechi, căci primele documente atestă doar menţionarea în scris, nu existenţa dintru început. Mediaş înseamnă mijloc, mijloc de ţară, un mijloc de veche Dacie. Acest Mediaş ni l-a dat pe unul din cei mai însemnaţi cronicari străini, un sas, care la 1667 a scris o carte care a fost de folos tuturor cronicarilor noştri, în afară de Grigore Ureche. A scris înaintea lui cu câţiva ani. Toţi ceilalţi însă, şi Miron Costin, şi Ion Neculce, şi Dimitrie Cantemir, şi Constantin Cantacuzino Stolnicul din Ţara Românească, toţi l-au pomenit. E vorba de Toppeltinus. A trăit împreună cu românii de aici, a scris printre cei dintâi despre originea şi continuitatea românilor pe vatra lor strămoşească. Înaintea lui a scris despre aceleaşi realităţi un sibian pe care-l chema Johannes Tröster, numai cu un an înainte. Amândoi au scris despre faptul că românii sunt urmaşii romanilor, că păstrează limba strămoşilor, obiceiurile lor, credinţa lor, de la început până în zilele când scriau ei, la mijlocul secolului al XVII-lea.

M-am simţit bine la Mediaş. Acord celor pe care i-aţi propus ranguri şi îmi pare rău că nu pot să acord un rang şi părintelui protopop Găban. Le are pe toate. Nu pot să-i acord decât o scrisoare de preţuire. Duceţi familiilor dumneavoastră şi celor care, din binecuvântate motive, nu sunt cu noi azi, binecuvântare arhierească şi toată dorinţa noastră de bine şi sănătate.

DE VEGHE ÎNTRU PĂSTRAREA ŞI APĂRAREA DREPTEI NOASTRE CREDINŢE[1]

Am venit cu multă bucurie, deşi sunteţi destul de departe de Sibiu, ca să fim astăzi împreună la această mare sărbătoare a parohiei. E sărbătoare de două ori, după cum am înţeles. O dată fiindcă se împlinesc o sută de ani de când a fost zidită biserica – frumoasă, rotundă aniversare – şi a doua pentru că iată, la o sută de ani, o resfinţim întru frumuseţe nouă. Într-adevăr este o biserică frumoasă şi să dea Dumnezeu ca pictura şi frumuseţea ei, aşa cum s-a promis, să dureze încă cel puţin 100 de ani. Şi atunci când se va învechi, să se găsească din nou oameni de inimă, aşa cum aţi fost dumneavoastră, care s-o reînnoiască.

Am înţeles din cuvântările care s-au rostit înaintea mea, că s-a depus mult efort, s-au cheltuit mulţi bani, s-au făcut multe sacrificii pentru ca s-o putem vedea aşa cum este astăzi. Aduc felicitări cu totul deosebite şi mulţumiri tuturor celor care, într-un fel sau altul, s-au ostenit cu braţele, cu darurile, cu sfatul lor, pentru ca lucrarea să se termine şi să ajungă până în situaţia în care să invocăm pogorârea Duhului Sfânt pentru resfinţirea ei.

Fiţi încredinţaţi toţi că numele vă este scris în cartea veşnică a lui Dumnezeu şi că nu există nici pe lumea aceasta, nici pe cealaltă, cum spune prea frumos limba românească, *plată fără răsplată*. Toţi veţi fi răsplătiţi când nici nu vă veţi aştepta, când nici nu veţi şti de unde vine şi pentru ce vine răsplata. Pentru că există în lumea aceasta încă – precum şi în lumea de dincolo – o plată pentru tot ceea ce facem, pentru ce facem bine, ca şi pentru ceea ce facem rău. Lucrul bun pe care-l facem pentru alţii, pentru comunitate, pentru obştea creştină, precum aţi refăcut şi aţi înfrumuseţat dumneavoastră această biserică, fără îndoială vi se va scrie în dreptul numelui dumneavoastră ca faptă bună, în cartea Judecăţii lui Dumnezeu.

Există, potrivit învăţăturii noastre ortodoxe, două judecăţi. O judecată care se face sufletului omenesc îndată după moarte, şi o judecată care se

---

[1] Cuvânt rostit la sfinţirea bisericii din Micfalău, jud. Covasna, în ziua de 28 noiembrie 1986.

face la sfârşitul lumii, sfârşit pe care numai Dumnezeu îl ştie, pe care nici îngerii din cer nu-l ştiu, dar care va veni într-o zi. Prima judecată se cheamă *Judecată particulară*, cealaltă se cheamă *Judecată generală* sau *Judecată de obşte*. La judecata particulară fiecare va fi judecat pentru faptele lui *personale*. Se pune atunci întrebarea: De ce mai este nevoie de o Judecată generală? De ce această a doua Judecată de la sfârşit?

Iată pentru ce: pentru că atunci se vor judeca şi urmările faptelor noastre. Spre exemplu: dumneavoastră, care v-aţi lăsat aici munca sau obolul, banul, contribuţia într-un fel sau altul, lăsaţi în urma dumneavoastră un locaş de închinăciune de care vor profita urmaşii dumneavoastră din acest sat. De jertfa dumneavoastră vor profita alţii, tot aşa cum ar fi şi dacă aţi contribui la construcţia unui drum, la construcţia unui pod, la zidirea unei şcoli, la săparea unei fântâni din care vor bea oamenii apă şi-şi vor potoli setea. Aceste lucruri rămân şi după moarte. Numele şi faptele unora ca acestora se pomenesc mereu.

Oare vara, când arşiţa înfierbântă totul, şi ne aflăm în călătorie, şi aflăm în cale o fântână, şi bem apă rece din ea, nu zicem: „Dumnezeu să-i dea sănătate celui care a săpat-o" sau „Dacă e mort, Dumnezeu să-i ierte păcatele"? Zicem.

Văd că toţi daţi din cap afirmativ. Şi dacă noi, „răi fiind", cum zice Iisus (Matei 7, 11), ne gândim la răsplată pentru un asemenea bine făcut nouă, răsplata fie aici, fie dincolo, oare Dumnezeu, Care e bun, să nu se gândească şi El la o răsplată a unor astfel de fapte? Se gândeşte. Să nu avem nici o îndoială.

O fetiţă mergea pentru prima oară cu trenul pe un podiş sălbatic, pietros şi în faţă vedea multe dealuri şi albii de râuri. Se întreba cu frică cum va trece trenul peste ele. Şi când ajunse la primul râu, constată că exista un pod, iar prin dealul din faţă era săpat un tunel. Cu un sentiment de uşurare, de mulţumire şi încredere, rosti tare: „Cineva a trecut pe aici înaintea noastră şi a construit poduri şi a săpat tuneluri pentru noi! Ce bine!"

Astfel de fapte lucrează pentru cei ce le fac şi după moartea lor. Ele se adaugă la cele făcute în viaţă şi vor trage în cântarul Judecăţii în favoarea celor ce le-au făcut. Fiţi încredinţaţi toţi că vă veţi întâlni cu fapta dumneavoastră bună. De altfel aţi auzit în rugăciunile Bisericii că ea, întotdeauna, la toate slujbele, se roagă „pentru ctitorii sfântului locaşului acestuia". Ne rugăm lui Dumnezeu să ierte păcatele ctitorilor sfântului locaşului acestuia care au murit, sau să le dea sănătate, şi bucurii, şi împliniri celor care trăiesc. Ajutând la restaurarea bisericii, la pictura ei, v-aţi înscris printre ctitorii sfântului locaşului acestuia, şi Biserica vă va pomeni acum, şi după

ce veţi trece din viaţa aceasta, în vecii vecilor, atâta vreme cât un preot va fi aici şi va spune din faţa altarului: „Pomeneşte, Doamne, iartă, Doamne, pe ctitorii sfântului locaşului acestuia!"

Vreau prin aceasta să vă aduc cuvânt de îndemn, ca şi de acum încolo să faceţi tot ce se poate face, ca să contribuiţi atât la întreţinerea bisericii acesteia şi a altora, cât şi la orice lucru de folos obştesc, fiindcă orice lucru făcut pentru altul cântăreşte pentru noi înşine. Nu spunem noi, în vorba noastră românească, „Cine dă, lui îşi dă"?

Biserica este locaş de închinăciune. *Casa Mea* – a numit-o Mântuitorul când a izgonit vânzătorii din Templu – *este casă de rugăciune* (Matei 21, 13). Aşadar, ceea ce aţi făcut dumneavoastră aici este un locaş de închinăciune, un locaş în care să puteţi veni, în care să veniţi să-L rugaţi pe Dumnezeu să ia aminte la rugăciunile pe care le veţi face, cu încredinţarea că ascultă rugăciunile făcute cu credinţă.

Ne-am adunat astăzi, rostind o rugăciune foarte frumoasă, pe care aş vrea să v-o amintesc. Am zis: „Trimite Duhul Tău cel Sfânt, Cel închinat şi atotputernic, ca să sfinţească biserica aceasta! Umple-o pe ea de lumina Ta cea veşnică! Fă-o locaş al slavei Tale! Fă-o să fie lumină celor înviforaţi, lecuire celor pătimitori, bolnavilor scăpare, diavolilor înfricoşare! Şi să fie ochii Tăi îndreptaţi ziua şi noaptea spre dânsa, şi urechile Tale luând aminte spre rugăciunile celor care cu frică şi cu bună cucernicie vor intra într-însa şi vor chema întru tot cinstitul şi preamăritul Tău nume. Oricâte vor cere de la Tine, Tu să-i auzi din cer, să fii milostiv să le dai lor".

Aşa ne-am rugat. Cu astfel de gânduri să veniţi întotdeauna în biserica aceasta: cu încredinţarea că Dumnezeu vă va asculta rugăciunea. *De veţi cere de la Tatăl Meu, întru numele Meu, a zis Mântuitorul, vi se va da vouă* (Ioan 14, 13).

Cum trebuie să fie rugăciunea pe care o facem către Dumnezeu? Rugăciunea pe care o facem către Dumnezeu trebuie să fie din inimă curată, din credinţă adevărată, cu speranţa că Dumnezeu poate să răspundă cererilor noastre.

Ce să cerem de la Dumnezeu? Ştim fiecare ce să cerem de la Dumnezeu. Fiecare are grijile lui şi fiecare crede, şi adevărat este, că grijile şi nevoile lui sunt cele mai mari, şi vine şi i le spune lui Dumnezeu. Noi ştim însă că Tatăl nostru din ceruri ştie de ce avem nevoie. De aceea prima rugăciune, primul gând cu care trebuie să ne prezentăm în faţa lui Dumnezeu, trebuie să fie un gând smerit, un gând de dăruire a sufletelor noastre în faţa lui Dumnezeu, zicându-i: „Doamne, dă-ne ce ştii Tu că ne este de folos".

Vedeți, uneori noi vrem anumite lucruri și nu ni se împlinesc. Ne rugăm lui Dumnezeu şi nu ni se împlinesc. Și ne întrebăm atunci, de ce? Poate că ceea ce doream nu ne era de folos. Românul are o vorbă: „Tot răul e spre bine". Românul ştie să-şi tragă de partea lui și insuccesele, socotindu-le că au în ele şi ceva bun. Când face așa, românul își mărturisește încrederea în judecata și bunătatea lui Dumnezeu. Dumnezeu ştie şi vede mai departe decât noi. Ştie că un lucru ne e de folos, sau că nu ne e de folos. Noi îi cerem, dar trebuie totdeauna să-i cerem lui Dumnezeu cu acest cuvânt de sfârșit; „Doamne, fie precum voiești Tu, și nu precum voiesc eu. Pentru că Tu știi mai bine ce mi se potrivește, ce-mi este de folos". De aceea am spus că trebuie să ne prezentăm în fața lui Dumnezeu cu inimă smerită, cu cuget umilit.

Să veniți în această biserică pentru a vă încredința lui Dumnezeu toate nevoile sufletului. Unii vor zice: Nu știm să ne rugăm. Cine nu știe să-şi aducă aminte de rugăciunea pe care ne-a învățat Hristos s-o spunem. Este scurtă, simplă: „Tatăl nostru Carele ești în ceruri...", pe aceasta o știm toți. Uneori e de ajuns să-I trimiteți lui Dumnezeu un singur gând. Şi Dumnezeu îl primeşte. Nu vrea Dumnezeu cuvinte multe. N-are nevoie de alcătuiri literare pretențioase. Stilul rugăciunii e în sinceritatea și profunzimea ei. Cu cât o rugăciune e mai adevărată, mai caldă, mai directă, mai sinceră, cu atât e mai frumoasă şi mai potrivită cu ceea ce așteaptă Dumnezeu de la noi.

Gândiți-vă, noi toți, toți creştinii de toate confesiunile, spunem *Tatăl nostru* şi zicem la un moment dat: „Şi ne iartă nouă greşelile noastre, precum şi noi iertăm greșiților noștri". Ne oprim noi în acel moment să ne facem un mic examen de conștiință? Iertăm oare cu adevărat pe cei care ne greșesc nouă? Dacă ne-am certat cu vecinul, îl iertăm în clipa când zicem *Tatăl nostru?* Îl iertăm pe cel care ne-a greșit ceva cu adevărat? Dacă nu-l iertăm, cum îndrăznim să-I spunem lui Dumnezeu: „Şi ne iartă nouă..." Şi, mai ales, cum îndrăznim să-I spunem: „Precum și noi iertăm", când de fapt nu am iertat? Îl mințim pe Dumnezeu. De fapt Îi spunem: „Şi nu ne ierta nouă, precum nici noi nu iertăm pe cei care ne-au greșit nouă". Dar ce rugăciune e aceasta, când cerem blestem în loc de ajutor? Şi totuşi cu mulți dintre noi cam așa stau lucrurile!

Iată, de pildă, cum se roagă unii:

Un creştin bun, trecând pe lângă curtea unui vecin, îi zise:

– Te-am auzit ieri, rugându-te!

– Te înșeli, îi răspunse acesta. Eu nu mă rog niciodată. Nu cred în Dumnezeu.

– Aşa ştiam şi eu, tocmai de aceea m-am mirat ieri, auzindu-te cum te rogi. Stăteai de vorbă cu cineva. Vă contraziceaţi în nu ştiu ce problemă şi dumneata ziceai mereu: „Să mă bată Dumnezeu...!", „Să mă trăznească!", „Să mă fulgere...!" Bagă de seamă, s-ar putea ca Dumnezeu să-ţi asculte rugăciunea. Te-am auzit şi altă dată zicând: „Să fiu al dracului...!" Şi acela te poate asculta şi te poate lua în primire. Nu te rogi cum trebuie, dar iată că de rugat tot te rogi. Şi te blestemi singur!

Va fi luat aminte!

Rugăciunea noastră trebuie să fie curată, din inimă curată. De aceea se spune: Dacă vii la biserică şi-ţi aduci aminte că te-ai certat cu cineva, lasă-ţi la intrare darul pe care l-ai adus şi du-te mai întâi să te împaci cu vecinul tău. Numai după aceea vii luminat la biserică. Altfel, vii întunecat. Nici darul pe care-l aduci nu va fi primit. E mai important să te împaci cu cel cu care eşti certat, decât să vii cu mânie la biserică.

Biserica ne stă la dispoziţie pentru toate nevoile sufleteşti. Nu se poate fără Biserică. În afară de Biserică nu este mântuire, cum spune un Părinte bisericesc. Cei care vă ademenesc pe la diferite case, prin care vor să înlocuiască bisericile noastre strămoşeşti, vă atrag pe cărări rătăcite. Biserica este „stâlp şi temelie a adevărului", cum spune Sfântul Apostol Pavel. Aici se află tot adevărul, dreapta tâlcuire a Scripturii, calea care duce la mântuire.

Biserica are chip de cruce, ori chip de corabie. De ce? Are chip de cruce, pentru că ne aminteşte că Mântuitorul s-a răstignit pe cruce pentru noi oamenii. De aceea şi noi, în amintirea jertfei Sale, ne facem semnul crucii, ne însemnăm cu acest semn sfinţit de Mântuitorul Iisus Hristos. Şi ori de câte ori ne facem cruce, nu facem altceva decât chemăm asistenţa, chemăm ajutorul lui Dumnezeu, Îl mărturisim în primul rând că există, mărturisim că suntem fiii Lui, mărturisim că avem nevoie de El şi cerem ajutorul Lui.

Cerem ajutorul Lui pentru minte, când punem mâna pe frunte, pentru inimă, pentru simţire, când ne însemnăm pe piept, şi pentru braţe, pentru ca să ne binecuvânteze braţele şi munca, atunci când ne însemnăm pe umeri. De aceea ne facem cruce. Sunt unii pretinşi creştini, improvizaţi în învăţături fără nici o acreditare legiuită, care ne îndeamnă să nu ne mai însemnăm cu semnul Crucii. Să nu mai facem semnul crucii pe care şi l-au făcut moşii şi strămoşii noştri, care dorm cu crucea la cap în ţintirimuri. Să nu mai facem semnul pe care Mântuitorul a pătimit pentru noi, să ne lepădăm de el! Sunt astfel de învăţători de la Dumnezeu? *Să ne apărăm de unii ca aceştia cu semnul crucii pe care îl facem în faţa primejdiilor, în faţa Celui rău!*

Biserica are şi formă de corabie, de barcă, pentru că preînchipuie corabia mântuirii, cea care ne va duce la liman, cea care ne va asigura în viaţa de dincolo mântuirea, prin slujitorii ei, prin preoţii de Mântuitorul lăsaţi.

Se zice că doi inşi călătoreau pe o barcă, pe un lac. Unul din ei a întrebat: „De ce voi, în Biserica voastră Ortodoxă, aveţi nevoie de preot? Nu se poate şi fără? Şi de ce aveţi nevoie de Biserică? Nu se poate şi fără?" Era desigur unul dintre „învăţaţii" moderni, cu inspiraţie din ei înşişi, care ştiu totul fără să fi învăţat niciodată! Ortodoxul a răspuns: „Uite, noi doi suntem în barcă; ia coboară dumneata din barcă şi du-te la mal". „Nu pot, a răspuns ispititorul, pentru că mă înec." „Aşa e şi cu Biserica, a spus ortodoxul. Cei care coboară din ea, se îneacă, îşi pierd sufletul. Sau să mai încercăm ceva. Ia să lăsăm cârma din mână, să vedem, o să ne mai ducă barca acolo unde vrem noi să ne ducă?" „N-o să ne mai ducă", a răspuns celălalt. „Adevărat, a confirmat ortodoxul liniştit. Aşa e şi Biserica: fără preot e fără cârmaci. Nu se poate Biserică fără preot".

Preoţia a fost instituită de Mântuitorul şi transmisă nouă prin Sfinţii Apostoli, în cele trei trepte: episcopi, preoţi şi diaconi. Despre acestea avem mărturii neîndoielnice în Sfânta Scriptură, mai ales în Epistolele Sfântului Pavel. Tot aşa avem mărturii despre Biserică, *stâlpul şi întărirea adevărului* (I Timotei 3, 15).

Interesant este faptul că şi cei care contestă treptele preoţiei şi biserica-locaş, le au sub alte forme. În loc de preoţi au păstori, în loc de biserici „case de rugăciuni". Ce înseamnă aceasta? Înseamnă că recunosc adevărul, dar îl caricaturizează. Cu ce scop? Ca să fie altfel decât este lumea. Ca să se deosebească, să întemeieze bisericuţe paralele, să iasă de sub autoritatea canonică a Bisericii. Şi aşa pierd drumul mântuirii.

În vremurile noastre creştinii despărţiţi caută calea de întoarcere spre unitatea cea dintâi. Mişcarea se numeşte: *Mişcare ecumenică.* Toate Bisericile mari au intrat în această mişcare, spre cinstea lor. Şi noi suntem membri. Numai unele grupuri mici, lipsite de înalta cunoştinţă creştină a unităţii, numai ele rămân izolate, în dezbinare, în ciuda apelului Mântuitorului *Ca toţi să fie una* (Ioan 17).

Aveţi aici o frumoasă biserică şi aveţi un preot bun. Am înţeles că s-a ostenit foarte mult ca să vedem biserica aşa cum este. Am fost bucuros să ascult cântarea în comun şi am fost prea bucuros să ascult acest grup de copii cântând şi recitând poezii religioase şi rugăciuni în faţa noastră. Toate acestea mărturisesc o activitate frumoasă a părintelui în această parohie,

ca şi a doamnei preotese care instruieşte copiii şi corul, a comitetului şi a consiliului parohial, aşa că eu nu pot decât să vă felicit pe toţi pentru tot ceea ce aţi împlinit aici.

Păstraţi credinţa strămoşească. Veniţi la biserică. Vorbiţi lui Dumnezeu în limba strămoşească. Păstraţi toate obiceiurile, toate tradiţiile. Am fost bucuros să aud din partea părintelui paroh că încearcă să reînvie vechi tradiţii ale acestui pământ, vechi tradiţii de colinde, aşa precum se auzeau altădată pe aceste locuri, în aceste sate, din aşa-zisa „Secuime", în care dintotdeauna au convieţuit în număr mare românii împreună cu secuii, românii fiind de când se ştiu ei ortodocşi.

Vă felicit pentru toate aceste lucruri şi tuturor celor care aţi ostenit să înfrumuseţaţi biserica, să vă dea Dumnezeu sănătate. Să vă facă Dumnezeu parte de fericire în această lume şi, fiindcă suntem în preajma sărbătorilor Crăciunului, să ne ajute Dumnezeu să ajungem Sărbătorile cu bucurie, şi Anul Nou, care vine, să fie un an de noi împliniri în viaţa şi familiile dumneavoastră.

Anul care vine şi anii care vin să fie ani în care această biserică să rămână întru frumuseţea ei. Să n-o dărâme nimeni şi nimic. Să vă bucuraţi toţi de roadele muncii dumneavoastră, de roadele tuturor eforturilor pe care le depuneţi în familiile dumneavoastră, şi în afara familiilor, şi Dumnezeu să vă răsplătească din plin pentru gândurile şi faptele pe care le dăruiţi Bisericii!

CUVÂNT DESPRE SPOVEDANIE[1]

Potrivit unui obicei moştenit. deci nu e o regulă, unii episcopi fac hirotesirea întru duhovnic a preoţilor în taină, în altar. Eu am urmat acestui obicei şi le dau atunci noilor duhovnici sfaturi de taină, personale, îndrumându-i cum trebuie să-şi înţeleagă misiunea preoţească şi. în special, cum trebuie să-şi înţeleagă misiunea de duhovnici. De data aceasta m-am gândit să spun câteva lucruri în legătură cu misiunea de duhovnic a noului intrat în preoţie. în faţa dumneavoastră a tuturor, fiindcă toţi suntem interesaţi să ştim cât mai multe despre misiunea unui preot duhovnic. Ce are el de făcut? Ce se aşteaptă de la dânsul? Ce misiune deosebită îi încredinţează Biserica? Ce aşteaptă credincioşii de la el şi, mai ales, ce aşteaptă Dumnezeu de la el.

Preotul, instituit de Mântuitorul Iisus Hristos în viaţa Bisericii prin Sfinţii Apostoli. are misiunea de a sfinţi prin Sfintele Taine şi ierurgii. de a învăţa prin cuvânt şi prin exemplul personal, şi de a sluji în biserică şi în tot locul lui Dumnezeu şi oamenilor. De a învăţa despre Dumnezeu că există, că este Creatorul lumii. că este Creatorul nostru al tuturor. că şi noi. fiii Lui, suntem între noi fraţi. Că Dumnezeu creându-ne nu ne-a lăsat în părăsire, că veghează asupra noastră a tuturor, aşa cum spune Mântuitorul că nici un fir din părul capului nu cade fără ştirea lui Dumnezeu. Dumnezeu veghează asupra destinelor noastre în cele mai mici amănunte. iar preotul e cel care trebuie să dea mărturie despre Dumnezeu în faţa noastră, a oamenilor, şi care trebuie să dea mărturie lui Dumnezeu despre noi.

Nouă ne dă mărturie despre Dumnezeu, iar lui Dumnezeu îi dă mărturie despre noi. Pentru că preotul are misiunea de a conduce viaţa sufletească a credincioşilor care i s-au încredinţat. El răspunde în faţa lui Dumnezeu de credincioşii care i s-au încredinţat.

Preotul este duhovnic. Mare taină este Taina duhovniciei. Fără îndoială şi celelalte sunt tot atât de mari, fiindcă prin Botez preotul ne introduce în

---

[1] Cuvânt la hirotesirea în duhovnic a unui preot, rostit în Catedrala din Sibiu. în Duminica a XXV-a după Rusalii. în anul 1985.

creştinism, în casa lui Dumnezeu. Preotul ne sfinţeşte apoi toate elementele vieţii şi Îl aduce pe Hristos în viaţa fiecăruia prin Sfânta Împărtăşanie. Preotul sfinţeşte Căsătoria şi naşterea de prunci. Preotul ne conduce pe ultimul drum, atunci când, încheind socotelile cu viaţa pământească, ne prezentăm dincolo, în faţa lui Dumnezeu. Preotul ne conduce până la ultimul pas pe lumea aceasta, ca şi cum ar da mărturie despre noi lui Dumnezeu până în ultima clipă a trecerii dincolo. Şi va da, fără îndoială, mărturie despre noi şi *dincolo*.

Dar preotul, fiind duhovnic, are misiunea extraordinară, permanentă şi tainică de a ne împăca cu Dumnezeu, de a face în aşa fel încât slăbiciunile noastre să le facă, în virtutea mandatului primit de la Dumnezeu, iertate, şi să ne nască din nou. Să ne facă din nou curaţi, aşa cum am fost înainte, prin iertarea pe care ne-o dă după mărturisire, prin Taina Spovedaniei.

Mare lucru este acesta şi mare privilegiu. Eu aş zice că este cel mai mare privilegiu care s-a dat vreodată oamenilor, acesta ca oamenilor să li se poată şterge trecutul. Gândiţi-vă: de câte ori nu facem noi fapte ireversibile şi iremediabile, condamnabile din punct de vedere moral. Legile civile nu ştiu ce-i aceea iertare. Legile civile pedepsesc orice călcare de lege. Iată că în creştinism există această posibilitate ca, pentru greşelile împotriva normelor morale, prin duhovnic să fii iertat şi să te împaci cu Dumnezeu. Chiar dacă aici pe pământ trebuie să-ţi plăteşti unele fărădelegi, că drept este ca pe unele să le plăteşti dacă le-ai făcut, în conştiinţa ta ai posibilitatea să te ştii împăcat cu Dumnezeu, să te ştii iertat de ceea ce ai făcut.

Aşa se întâmplă miracolul extraordinar al naşterii din nou. Fiindcă acesta este sensul naşterii din nou. Aceasta înseamnă *om nou*. Ce este aşadar naşterea din nou? Bineînţeles că nu este aceea pe care o înţelegea Nicodim, unul din învăţaţii Legii vechi, care în întâlnire cu Mântuitorul L-a întrebat: *Doamne, cum o să mă pot eu naşte din nou, că doar n-o să pot eu intra din nou în pântecele maicii mele?* Ei bine, naşterea din nou este naşterea spirituală prin iertarea păcatelor. Devii realmente om nou prin aceea că ţi s-a şters tot trecutul.

Acest lucru se face prin duhovnic. Duhovnicul are această putere teribilă de a lega şi dezlega. Vă daţi dumneavoastră seama ce înseamnă să dai unui om puterea de a dezlega păcatele, cu convingerea netă şi sigură că odată pronunţată de către el dezlegarea, această pronunţare este luată în considerare de Dumnezeu? Şi că din lista neagră a lui Dumnezeu eşti şters din momentul acela prin cuvintele preotului?

Este aşa, pentru că aşa ne-a spus Dumnezeu că este. Şi noi credem toţi în această misiune iertătoare, extraordinară, teribilă, înnoitoare a preotu-

lui prin oficiul lui de duhovnic. Eu spun întotdeauna duhovnicilor pe care îi hirotesesc după ce i-am hirotonit preoţi: să ştie ce mare răspundere au. Fiindcă este adevărat că Dumnezeu ne iartă; este adevărat că Dumnezeu ia aminte la pocăinţa celui care a greşit. Dar trebuie să existe această pocăinţă. Toate păcatele se iartă, cu o singură condiţie: să fie recunoscute ca păcate. Să fie recunoscute ca păcate şi să fie căinţă pentru ele.

Toate păcatele se iartă. Există o singură excepţie: păcatul împotriva Duhului Sfânt. Aşa ne spune Mântuitorul. E vorba de păcatele care se fac din rea voinţă, din rea-credinţă, pentru care nu se cere iertare şi care nu sunt recunoscute ca păcate de către cel care le-a săvârşit. Păcatul împotriva Duhului Sfânt este păcatul împotriva evidenţei. Adică toţi văd că peretele aceste e alb, şi totuşi vine unul şi spune că e negru. Toată lumea ştie că e alb, şi unul singur spune că e negru. Acesta este păcat împotriva evidenţei. Acesta nu se poate ierta pentru că vine dintr-o pervertire totală, fundamentală, ontologică, dintr-o pervertire cumplită a sufletului omenesc, aceea de a nu recunoaşte evidenţa. Acesta nu se iartă. Şi acesta, dacă e recunoscut, se iartă, pentru că toate păcatele recunoscute se iartă. De aceea primul lucru pe care trebuie să-l aibă în vedere duhovnicul în scaunul spovedaniei este acesta: să-l facă pe cel care vine să-şi spună păcatele să le recunoască. Şi să facă promisiunea că nu le va mai face. După puterea lui, să facă pe loc promisiunea, să vrea atunci să nu le mai facă. Aceasta este condiţia care duce la iertare. De aceea, după fiecare spovedanie, chiar dacă se dă un canon, chiar dacă se dă o amânare de la Sfânta Împărtăşanie, păcatele se iartă. Păcatele mărturisite se iartă. Împăcarea cu Dumnezeu se produce în momentul acela, şi ea depinde de înţelepciunea, de tactul, de cunoaşterea, de priceperea duhovnicului.

Fără îndoială, sunt păcate care necesită o oarecare formă de pocăinţă. De aceea Sfinţii Părinţi au stabilit canoane, care spun: pentru o greşeală anumită, trebuie să se facă următoarea pocăinţă, oprire de la împărtăşanie, metanii etc. I se dă penitentului un oarecare canon şi acesta, în taina sufletului şi a odăii lui, trebuie să facă această pocăinţă, pentru ca să simtă şi în felul acesta iertarea lui Dumnezeu care i-a venit prin preot. Preotul trebuie să ierte, dar trebuie să fie şi cu grijă ca să dea celor cu păcate mai grele o anumită penitenţă de executat. Să nu fie nici prea grea, să sperie, să nu fie nici prea uşoară, încât să creadă credinciosul respectiv că se iartă prea uşor, şi că totul se iartă fără condiţii. Totul se iartă, dar cu condiţia îndreptării şi cu o anumită condiţie a ispăşirii păcatului respectiv.

Iată lucruri pe care trebuie să le ştie duhovnicul.

Dar lucrul cel mai important pe care trebuie să-l ştie duhovnicul este acela că trebuie să păstreze secretul spovedaniei. Este o obligaţie esenţială. Duhovnicul care dezvăluie secretul spovedaniei trebuie depus de îndată din treapta preoţiei, ca nedemn de ea. Să ştiţi că aceasta este rânduiala. E foarte aspră, dar altfel nu se poate, pentru că îşi pierde încrederea credincioşilor. E o trădare a lor. De aceea sfatul cel dintâi şi cel mai important pe care îl dau eu tuturor duhovnicilor este acesta: *păstraţi secretul spovedaniei.* Spovedania se face ca în faţa lui Dumnezeu. Preotul nu mai este atunci om ca toţi oamenii. În scaunul spovedaniei el este ca şi Dumnezeu, care ascultă mărturisirea omului. El nu are dreptul prin urmare să facă uz de ceea ce au auzit urechile lui. Nu are dreptul să facă uz în faţa nimănui, nici în faţa altui preot, nici în faţa episcopului, decât când are un caz foarte grav pe care nu ştie cum să-l rezolve. Atunci vine la episcop să-i ceară sfat, dar nu-i spune despre cine este vorba. Nu are voie să dezvăluie numele celui în cauză.

Duhovnicul trebuie să primească spovedania numai a aceluia care vine să se spovedească. Aceasta este o altă regulă importantă. Că sunt unii care vin şi-i spovedesc pe alţii. Pe asemenea oameni duhovnicul nu trebuie să-i spovedească. Fiecare îşi spovedeşte păcatele lui, cele pe care le-a făcut el. Şi, odată spuse, păcatele sunt spuse pentru totdeauna. Penitentul nu le mai spune niciodată nimănui. Odată iertate, sunt iertate pentru totdeauna şi nu le mai repetă la altă spovedanie. Iar preotul, odată ce le-a auzit, nu şi le mai aduce aminte. Nu le aminteşte nici măcar celui care i le-a spovedit odată. Acela trebuie să rămână cu convingerea că s-au iertat şi s-au uitat. Să nu rămână cu vreo jenă faţă de preot.

Preotul nu trebuie să-şi schimbe atitudinea faţă de cel de la care a auzit spovedania. Acela trebuie să-şi menţină în faţa preotului aceeaşi demnitate pe care a avut-o mai înainte. Să-şi menţină demnitatea şi în faţa lumii. Preotul nu are voie să se prevaleze de ceea ce a auzit la spovedanie, în nici o împrejurare şi sub nici o formă. Fiindcă ceea ce s-a spus la spovedanie e lucru de taină, e lucru de mare încredere în preot şi în Dumnezeu.

Un preot din sudul Franţei, la un moment dat, a fost acuzat că a omorât pe cineva. Poliţia a dovedit că la locul crimei nu s-a aflat decât preotul respectiv, şi, după toate anchetele care s-au făcut, preotul a fost acuzat de crimă. A fost judecat în faţa satului întreg. Preotul a spus adevărul, că nu este el cel care a făcut crima, dar evidenţele erau toate împotriva lui şi a fost condamnat la moarte şi spânzurat în faţa sătenilor. Ei bine, după vreo 30 de ani, la magistratul oraşului s-a prezentat o fe-

meie. Era acum foarte bătrână. A spus: „Domnule magistrat, nu pot să mor înainte de a spune ceva ce mă apasă pe conştiinţă". „Ce te apasă, doamnă?" „Iată ce mă apasă: Eu sunt cea care a omorât pe omul pentru care a fost condamnat la moarte preotul satului acum 30 de ani. Nu pot să mor înainte de a spune acest adevăr. Dar aceasta nu este totul. Vreau să vă mai spun ceva. În seara crimei m-am dus la preot la biserică şi i-am mărturisit crima. Preotul a ştiut aşadar că eu sunt criminala. Şi totuşi nu m-a denunţat. A preferat să fie el condamnat la moarte, şi a primit să fie condamnat la spânzurătoare, dar n-a spus ceea ce a auzit la spovedanie de la mine."

Eu am citit întâmplarea aceasta în nişte anale judiciare. Nu este o istorie inventată. Este un fapt adevărat. Se arată că pe locul unde a fost spânzurat preotul pe nedrept, autorităţile oraşului i-au ridicat o statuie. O merita. Şi-a plătit mandatul de duhovnic cu propria lui viaţă.

Un caz asemănător s-a petrecut de mult în Polonia, la curtea unui rege.

Bănuindu-şi soţia de adulter cu unul din curteni şi fiind foarte gelos, un rege a pândit-o când s-a dus la duhovnic să se spovedească. Îndată după aceea a chemat pe duhovnic la sine şi i-a poruncit să-i dezvăluie ce i-a spus regina la spovedanie. Preotul i-a răspuns că în legătură cu spovedania nu poate primi porunci de la nimeni. „Dar eu sunt regele şi am puteri nelimitate. De mine eşti obligat să asculţi. Cu atât mai mult, cu cât e spre binele ţării, pentru că regina, dacă face ceea ce se vorbeşte, trebuie pedepsită". „Regina şi-a spus păcatele lui Dumnezeu, nu mie. Eu am fost doar martor şi nu pot trăda taina spusă lui Dumnezeu". „Vei muri, dacă nu-mi spui" l-a ameninţat regele. „Voi muri dacă aşa crede Măria Ta să trateze un preot credincios misiunii lui preoţeşti. Ce-ai zice dacă cei care ţi-au depus jurământ de credinţă te-ar trăda în cazul în care le-ar fi ameninţată viaţa?"

Dar regele era prea furios şi prea doritor să-şi confirme infidelitatea soţiei sale. Preotul i-a spus că soţia îi este fidelă, dar el nu l-a crezut. A pus de l-a legat şi l-a dus la marginea unui fluviu, ameninţându-l că dacă nu-i spune adevărul, îl va arunca în apă şi îl va îneca. Fiind cu mâinile şi cu picioarele legate, s-a înecat de îndată. Cinstea reginei a fost însă salvată. Şi demnitatea preoţiei.

Un asemenea preot, ca aceştia doi, poate fi sigur că îşi va câştiga încrederea credincioşilor lui dacă ei vor şti că păstrează secretul spovedaniei. Unui asemenea preot oricine va avea toată încrederea să-i spună orice şi, în felul acesta, prin el, să se împace cu Dumnezeu.

Aşa trebuie să arate un bun duhovnic, în afară de faptul că trebuie să fie un bun sfătuitor, un înţelept prieten al tuturor credincioşilor lui.

Preotul nu-ţi poate fi decât prieten de încredere. El îţi ştie secretele. Dar le ştie ca pe secretele încredinţate lui Dumnezeu, nu lui. De aceea preotul are în mâinile sale inimile credincioşilor săi. De aceea e iubit. El e cel care îi împacă pe credincioşi cu Dumnezeu.

Cine uită acest lucru despre preot înseamnă că nu ştie ce este un preot. Preotul care uită despre sine acest lucru nu este un adevărat preot. Dar cei care sunt adevăraţi preoţi ţin în mâinile lor sufletele comunităţii ce le-a fost dată în păstorire, mai mult decât oricine altul.

Ei ştiu că din mâinile lor se vor cere sufletele ce le-au fost încredinţate. Preotul ideal este acela care se luptă să ajungă în faţa Dreptului Judecător cu întreaga lui turmă. Una pe pământ, una în ceruri!

Cuprins

CUVÂNT ÎNAINTE

Două evenimente mari: Naşterea şi Învierea 5

TAINA CEA DIN VEAC ASCUNSĂ

(*Predici la Naşterea Domnului*)

Evanghelia identităţii Mântuitorului 13
Dumnezeu S-a întrupat şi S-a făcut om 27
Le-a tâlcuit lor Scripturile despre El 31
Veste minunată 35
Taina cea din veac ascunsă 42
A venit la „plinirea vremii" 45
Emanuel – „Cu noi este Dumnezeu" 51
Iisus Hristos – „Lumina cunoştinţei" şi „Soarele dreptăţii" 59
Martorii Naşterii 64
Omul cel nou întru Hristos 69
Mesajul îngerilor la Naştere 74
Tradiţia colindelor în viaţa ortodoxă şi în istoria românilor 76
Acum slobozeşte... 84
„Şi Cuvântul trup S-a făcut" 91
În seara de Moş Ajun 97
Din an în an sosesc mereu 113
Bucuria colindelor 121

TREPTE ÎN VIAŢA CREŞTINĂ
(Predici cu ocazia Anului Nou)

Trepte în viaţa creştină 127
Întru împlinirea vieţii 134

ACESTA ESTE FIUL MEU
(Predici la Botezul Domnului)

Dialog pe malul Iordanului 145
Gătiţi calea Domnului 156
Unul din Treime 166

TRIUMF ŞI DEZASTRU
(Predici la Florii)

Cineva era trist de Florii! De ce? 177
Ultima intrare în Ierusalim 190

ÎNVIERE ŞI BIRUINŢĂ
(Predici la Învierea Domnului)

Hristos a înviat! Şi noi vom învia 201
Şi-au adus aminte că le spusese 205
Viaţă şi înviere 212
Ziua Învierii – ziua bucuriei 219
Argumentele Învierii 223
Saul din Tars – martor al Învierii 227
De la Saul la Pavel 232
Toma – martor al Învierii 234
Luca şi Cleopa, martori ai Învierii 240
Mironosiţele – martore ale Învierii 245
Petru şi Ioan – martori ai Învierii 250
Să vestim Învierea: cheia înţelesului vieţii noastre 256
Dilema săbiilor 260
Logica argumentelor Învierii 263

Toma în căutarea certitudinii 266
Izvorul Tămăduirii izvorăşte din mormântul gol 272

MÂNGÂIETORUL CARE VĂ VA ÎNVĂȚA TOATE
(*Predici la Cincizecime*)

Cincizecimea şi unitatea creştină 283
Poliglоții din Ierusalim – ieşiţi din şcoala Cincizecimii 285
Voiesc mai bine să vorbesc cinci cuvinte pe înţeles. 297
Întâlnire la nivel înalt. 309

EU SUNT CU VOI

Cine se poate urca la cer?
(Predică la Naşterea Maicii Domnului). 319

Faceţi tot ce vă va spune El
(Predică la Adormirea Maicii Domnului) 329

Şi S-a înălţat la ceruri
(Predică la Înălţarea Domnului) 336

Ecce crux
(Predică la Înălţarea Sfintei Cruci) 342

Un pescar din Galileea şi un învăţat din Tars în faţa istoriei
(Predică la Sfinţii Petru şi Pavel) 356

Sângele martirilor – sământa creştinilor
(Predică la Sfântul Dumitru) 370

Să mulţumim, să slăvim, să cerem!
(Predică la sfinţirea Catedralei din Mediaş) 377

De veghe întru păstrarea şi apărarea dreptei noastre credinţe
(Predică la sfinţirea Bisericii din Micfalău) 390

Cuvânt despre Spovedanie
(Predică la hirotesirea unui preot în duhovnic). 397

Petrecute în urmă cu două milenii pentru noi şi pentru a noastră mântuire, evenimentele centrale ale vieţii Domnului nostru Iisus Hristos sunt retrăite în fiecare an de către creştini. An de an, la Naşterea Domnului, la Înviere, la Cincizecime ori la Înălţare, Biserica se face, prin pregătire duhovnicească şi prăznuire liturgică, părtaşă aievea acestor fapte mântuitoare ale lui Dumnezeu, petrecute în istorie, dar veşnic actuale. Chemaţi suntem mereu să adâncim semnificaţia lor prin înţelegere şi participare.

Cuvintele la zile mari ale Mitropolitului Antonie Plămădeală ne vin în întâmpinare pe calea nu uşoară a desluşirii tainelor mântuirii. Mari praznice ale creştinătăţii sunt abordate din diferite unghiuri, pentru a aduce înaintea cititorului o imagine cât mai amplă şi mai cuprinzătoare a respectivei sărbători. Util oricărui creştin interesat de propria mântuire, volumul constituie de asemenea un preţios instrument în lucrarea pastorală a slujitorilor Sfântului Altar.

editura Σοφία

